

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

књ. LXXII, св. 1–2

ISSN 0350–185x

UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
и
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

књ. LXXII, св. 1–2

Уређивачки одбор:

*др Јасна Влајић-Појовић, др Даринка Горџић-Премк, др Рајна Драгићевић,
др Најда Иванова, др Александар Лома, др Алина Ј. Маслова,
др Софија Милорадовић, др Мирослав Николић, др Слободан Павловић,
др Предраг Пипер, др Слободан Реметић, др Живојин Сјанојчић,
др Срејко Танасић, др Зузана Тојолињска, др Анађолиј Турилов,
др Викџор Фридман*

Главни уредник

Предраг Пипер

БЕОГРАД
2016

Први број *Јужнословенског филолога* изашао је 1913. године, у Београду. Часопис су покренули Љубомир Стојановић и Александар Белић, чланови Српске краљевске академије. Први уредник *Јужнословенског филолога* био је Александар Белић. Од броја XVIII часопис издају Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

808

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ филолог / главни уредник Предраг Пипер. – Год. [1], књ. 1, св. 1/2 (1913) ; год. [2], књ. 2, св. 1/2 (1921) – књ. 11 (1931) ; књ. 12 (1933) – књ. 17 (1938/1939); књ. 18 св. 1/4 (1949/1950)–. – Београд : Српска академија наука и уметности : Институт за српски језик САНУ, 1913–1938 ; 1949/1950–. – 24 cm

Годишње

ISSN 0350/185x = Јужнословенски филолог

COBIS.SR-ID 615183

Рецензенти радова који се објављују у LXXII броју *Јужнословенског филолога*:
др Јасна Влајић-Поповић, др Дојчил Војводић, др Ксенија Кончаревић,
др Александар Лома, др Слободан Павловић, др Предраг Пипер,
др Слободан Реметић, др Далибор Соколовић

Секретар редакције: др Рајна Драгићевић

Израду и штампање финансирало је Министарство за просвету,
науку и технолошки развој Републике Србије.

Прихваћено на седници Одељења језика и књижевности САНУ 29. 3. 2016.

Издаје:

Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36

Коректура:

Марија Селаковић

Припрема за штампу:

НМ либрис (www.nmlibris.rs)

Штампа:

Чигоја штампа

САДРЖАЈ

Студије и расправе

- Биљана Љ. Сикимић, Мотоки Ј. Номаћи: Језички пејзаж меморијалног простора вишејезичних заједница (банатски Бугари – Палћани у Србији) 7–31
- Рајна М. Драгићевић: Словенска лексика за људске особине и емоције у Елезовићевом „Речнику косовско-метохиског дијалекта“..... 33–64
- Јасна Б. Влајић-Поповић: Речца *зар* – преко синтаксе и семантике до етимологије (*Зар* ти то мислиш? ↔ Ти то мислиш *зар*?) 65–83
- Марта Ж. Бјелетић: Из експресивне префиксације – на материјалу говора Бањана, Грахова и Опутних Рудина..... 85–103
- Марина Ф. Курешевић: Језик *Слова* *Акира Премудрог* из рукописног зборника Народне библиотеке Србије бр. 53 105–126
- Биљана Ж. Марић: Неуправни говор у српском и руском језику 127–137
- Митра М. Рељић: О савременим косовскометохијским ходонимима (социолингвистички аспект) 139–157

Прилози

- Ксенија Ј. Кончаревић, Срђан Р. Петровић: Српска теолингвистика данас: истраживачки проблеми и резултати..... 159–186

Хроника

- Slawische Ethnolinguistik: Methoden, Ergebnisse, Perspektiven. Universität Wien, Institut für Slawistik, Wien, 17. 12. – 19. 12. 2015. (Марија Стефановић) 187–194
- Српски језик и актуелна питања језичког планирања (Олга Сабо)..... 195–200

Прикази и критика

- The Palgrave Handbook of Slavic Languages, Identities and Borders. Ed. Tomasz Kamusella, Motoki Nomachi, Catherine Gibson. Houndmills: Palgrave Macmillan 2016, 592 pp. (Далибор Соколовић) 201–208
- М. А. Марусенко, *Языковая политика Европейского союза: институциональный, образовательный и экономический аспекты*. – Санкт-Петербург: Издательский дом Санкт-Петербургского государственного университета, 2014. – 288 стр. (Стефан Милошевић) 209–216
- Александар Лома, *Тојонимија Бањске хрисовуље – Ка осмишљењу старосрпског тојономастичког речника и бољем познавању ошћесловенских именословних образаца*, Библиотека Ономатолошких прилога, књ. 2, САНУ, Београд 2013, 388 стр. (Јованка Радић) 217–224
- Годишњак за српски језик*, XXVI, књ. 13, посвећен академику АНУРС Слободану Реметићу, Ниш: Филозофски факултет, 2013 (Предраг Пипер) 225–232
- Е. Ю. Иванова, А. А. Градинарова. *Синтаксическая система болгарского языка на фоне русского*. Языки славянской культуры, Москва, 2015. (Драгана Керкез) 233–240

Библиографија

- Ана Голубовић, Мира Чановић: Библиографија за 2014. годину расправа и дела из индоевропске филологије и опште лингвистике која су изашла у Србији, Црној Гори и Републици Српској 241–362

Регистри

- Регистар кључних речи LXXII/1–2 књиге
Јужнословенског филолога 363–364
- Именски регистар LXXII/1–2 књиге
Јужнословенског филолога 365–383
- Упутство за припрему рукописа за штампу 385–392

СТУДИЈЕ И РАСПРАВЕ

ISSN 0350-185x, LXXII, св. 1–2 (2016)

UDK: 811.163.2'282.3(497.113)

81'243:39(=163.2)

COBISS.SR-ID: 224839948

DOI: 10.2298/JFI1602007S

Примљено: 22. децембра 2015.

Прихваћено: 28. јануара 2016.

Оригинални научни рад

БИЉАНА Љ. СИКИМИЋ*

Балканолошки институт САНУ, Београд

МОТОКИ Ј. НОМАЋИ**

Словенско-евроазијски истраживачки центар

Универзитет Хокаидо, Сапоро

ЈЕЗИЧКИ ПЕЈЗАЖ МЕМОРИЈАЛНОГ ПРОСТОРА ВИШЕЈЕЗИЧНИХ ЗАЈЕДНИЦА: БАНАТСКИ БУГАРИ / ПАЛЋАНИ У СРБИЈИ***

Предмет истраживања овог рада је анализа мањинских језичких политика у српском делу Баната кроз анализу језичког пејзажа меморијалног простора Банатских Бугара (насеља Конак, Јаша Томић и Скореновац). Показане су промене у приватним идеолошким ставовима о писаном банатско-бугарском језику кроз примењене стратегије избора језика за натписе на надгробним споменицима током двадесетог века, као и лингвистичке тенденције на споменицима подигнутим у двадесет и првом веку.

Кључне речи: језички пејзаж, Банатски Бугари, вишејезичност, надгробни натписи, сакрални простор, антропонимија, угрожени језици.

* biljana.sikimic@bi.sanu.ac.rs

** mnomachi@slav.hokudai.ac.jp

*** Усмена верзија рада била је представљена на Деветом светском конгресу ISCEES, у Макухарију, августа 2015. године. Аутори су захвални проф. Адаму Јаворском (Универзитет у Хонгконгу) и др Александри Саламуровић (Универзитет у Јени) на корисним сугестијама за коначно уобличење овог рада. Из штампане верзије рада, из техничких разлога, изостаје фотографска документација, као и статистички прикази употребе језика на споменицима Банатских Бугара на гробљима у Јаши Томићу и Конаку.

Увод

Овај прилог има за циљ да покуша да осветли питања вишејезичности, симболичке функције језика Банатских Бугара као и процесе замене језика и/или његове ревитализације у насељима јужног и средњег Баната а у светлу теоријског концепта језичког пејзажа. Из овог угла могуће је сагледати видљивост претпостављене вишејезичности, али и даље остаје отворено питање да ли просто постојање натписа на различитим језицима подразумева аутоматски и вишејезичност локалног становништва. На другом истраживачком нивоу, на нивоу заштите угрожених језика, поставља се питање етнолингвистичке виталности језика Банатских Бугара, односно – у којој мери у овом раду анализирани натписи на малим језицима у сакралном контексту гробља помажу процесу очувања језика.

Споменик на гробљу комуницира и на личном и на социјалном нивоу, он садржи лични и јавни опроштај будући да је споменик постављен у јавном простору. Постављање или изостављање имена или фотографије покојника има лично значење за оног ко споменик подиже.¹ Савремени споменици, за разлику од старијих који су обично типизирани, могу бити веома персонализовани и садрже интимну комуникацију са покојником. Подизањем споменика пружају се информације не само о покојнику већ и о његовој породици, религиозности, пореклу, односно омогућава се увид у шири историјско-политички контекст.

Студија је настала на теренским истраживањима и теренском документовању банатско-бугарског језика и свеобухватном увиду у развој и статус банатско-бугарског књижевног језика.

Језички пејзаж

Истраживања језичког пејзажа (ЈП) користе писани језик у јавном простору као примарни извор података о језичкој ситуацији на одређеној територији. Развијају се углавном у домену социоллингвистике, али су повезана и са другим хуманистичким наукама – визуелном антропологијом, психологијом, социологијом, просторним планирањем, између осталог.

¹ Изучавање надгробних споменика традиционално припада доменима археологије, епиграфике и историје уметности. Савремени етнографски оквир изучавању сеоских гробаља у Србији дају радови етнолога Босе Росић (уп. нпр. Росић 1999), а антрополози се баве трансформацијама „простора смрти“ (уп. нпр. Трбојевић 2011).

Свеобухватни преглед новијег развоја на пољу језичког пејзажа, пре свега у двојезичним и мултијезичким заједницама објавио је Дурк Гортер (GORTER 2013) са фокусом на истраживања после 2007. године. Нови часопис *Linguistic Landscape* основан је 2015. године, а претходили су му тематски бројеви часописа *International Journal of Multilingualism* (2006), *International Journal of Bilingualism* 18/5 (2014), као и низ веома утицајних тематских зборника радова: SHOHAMY/GORTER 2009, SHOHAMY/BEN-RAFAEL/BARNI 2010, GORTER et al. 2012, HÉLOT et al 2012.

Бројни велики градови у свету до данас су већ добили описе и анализе свог лингвистичког пејзажа, али то није случај са руралним језичким пејзажима. Могу се поменути студије које укључују и руралне пејзаже Канаде (DAVELUY/FERGUSON 2009), односно руралне пејзаже јужне Африке (DU PLESSIS 2010). Рецепцију језичког пејзажа у зависности од степена писмености потенцијалних корисника у једном селу у Гамбији анализира студија JUFFERMANS/COPPOOLSE 2012. Фински социолингвиста Пиетикаинен (PIETIKÄINEN 2014) открива поглед из 'периферијске вишејезичне перспективе' једног Сами села у Финској и размишља о односу центра и периферије, односно говори о 'периферијским језичким заједницама', заједницама које се налазе на периферним локацијама где је однос између мањинских и већинских језика флуидан и флексибилан.

У Србији и ширем региону такође су увелико започета теренска документовања језичког пејзажа и њихова анализа: значајне социолингвистичке резултате тек треба очекивати јер је у питању област од посебног интереса због своје вишејезичности, али и сложене и динамичне језичке политике (уп. VUKOVIĆ 2012, GRBAVAC 2015). Марија Недељковић Правдић је сумирала основне теоријске поставке и досадашње резултате у домену језичког пејзажа, али без примене на неки конкретни језички пејзаж (НЕДЕЉКОВИЋ ПРАВДИЋ 2015). Показало се да су истраживања језичког пејзажа посебно значајна у вишејезичном контексту будући да визуелна информација о присуству језика утиче на перцепцију социјалног статуса различитих језика, па чак и на сопствено језичко понашање (GORTER 2007: 4). Проучавање језичког пејзажа истовремено омогућава увид у мањинску језичку политику, односно усаглашеност званичне мањинске језичке политике на одређеној територији у вишејезичном контексту са постојећим језичким пејзажом.

Границе језичких „територија“ регулишу се службеним прописима о језичкој употреби у јавном простору. Постоје значајне разлике између, са једне стране приватних писаних ознака (енг. *bottom-up*),

какве су, на пример, називи продавница, писани огласи постављени на неком јавном месту и, са друге стране, службених писаних ознака (енг. *top-down*), какве су, на пример, званичне табле са називом улица, саобраћајне ознаке, имена државних институција, које би требало да одражавају службену језичку политику. Приватне ознаке такође су под утицајем службене језичке политике, али често одражавају и индивидуалне преференције. Оба нивоа заједно одражавају односе моћи унутар заједнице, као и евентуалне утицаје глобализације. Разлика између службених и приватних писаних ознака омогућава увид у реалне резултате језичке политике: службене ознаке показују званични став државе, а приватне ознаке показују како обични људи прихватају и примењују званичну језичку политику.

Стање језичких права говорника неког језика не одређује обавезно само њихов број, од великог је утицаја статус језика у друштву и обрасци његове употребе и видљивост у језичком пејзажу. Мање престижан статус неког језика може да доведе до његове маргинализације, а у појединим случајевима и губитка мањих језика, њихове 'невидљивости' (уп. RİCENTO 2000: 204).

О језичком пејзажу града Суботице постоји студија Петра Вуковића (VUKOVIĆ 2012), која анализира језичку мањинску политику у овом граду на основу снимљених натписа у улици Димитрија Туцовића. Нажалост, није наведено време теренског документовања, а значајно би било знати и макар приближно време постављања приватних вишејезичних натписа, односно дијахрона димензија пејзажа би могла говорити о евентуалним утицајима савремене језичке политике. Да би се отклониле извесне недоумице око редоследа натписа на званичним таблама потребно је указати на следећи став из Закона о службеној употреби језика и писама (2010): „Ако је више језика националних мањина у службеној употреби, текст на тим језицима исписује се после српског по азбучном реду.“ Истим законом регулисана је и употреба ћириличног и латиничног писма („Орган, организација и други субјект може свој назив, фирму или други јавни натпис да испише, поред ћириличног и латиничним писмом.“).²

У нашем прилогу, у односу на постојећу литературу о језичком пејзажу, отварају се два недовољно истражена домена: питање језичког пејзажа у руралном контексту и ЈП у меморијалном контексту гробља. Зборник радова SNOHAMU/GORTER 2009 имао је за циљ проширивање пејзажа у који су укључени и историјски важни „мо-

² Преглед важећих закона о језику у словенским земљама в. у: ВАЧКОВА 2014.

нументални записи“ (енг. *monumental inscriptions*). Наш прилог ће показати значај ефемерних монументалних записа за динамичку перспективу језичког пејзажа будући да сваки запис на локалном гробљу садржи и тачну годину свог настанка (*terminus ante quem*), а у неким случајевима и тачан датум.

Банатски Бугари и њихов језик у српском Банату

Данашњи Банатски Бугари (у употреби је и синонимни етноним *Палћани*) потомци су Бугара католика који воде порекло из данашње северозападне и северне централне Бугарске. Они су се преселили у Банат, првобитно у Вингу и Стар Бишнов (рум. *Dudești Vechi*), средином 18 века. У данашњем српском делу Баната Банатски Бугари се појављују крајем 18. века и током 19. века у потрази за бољим животним условима. Међу селима у које су се Банатски Бугари преселили, главна су следећа: Модош / данас Јаша Томић (1779), Конак (1820), Стари Лец (1820), Бело Блато (1825), Скореновац (1866) и Иваново (1867). Према Телбизову и Вековој-Телбизовој (1963: 21), 30-их година прошлог века у тадашњој Краљевини Југославији постојало је око 6.000 Банатских Бугара (800 у Јаши Томићу, 800 у Конаку, 30 кућа без прецизног податка у Старом Лецу, 1.600 у Белом Блату, 800 у Скореновцу и 1.600 у Иванову).

Према резултатима најновијег пописа становништва у Србији 2011, могло би се претпоставити да у Србији постоји око 1.000 Банатских Бугара (овај број је тешко утврдити будући да попис не разликује православне Бугаре од Бугара католика). Релативно брзо смањивање броја Банатских Бугара се објашњава мешовитим браковима нарочито са већинским становништвом у локалној заједници. У почетној фази је била честа хетерогамија са Мађарима, с којима деле католичанство, што траје и дан данас. У последње време није редак случај мешовитих бракова са Србима, откад религија више није најважнији елеменат идентитета, а језици су блиски. Дакле, данас је у Србији већина Банатских Бугара вишејезична: осим свог првог језика, банатско-бугарског језика, односно *џалћанског*, који тако међусобно зову, они говоре мађарски, српски и понекад словачки (нарочито у Белом Блату). У млађим генерацијама постоје и Банатски Бугари који се изјашњавају као (Банатски) „Бугари“, мада скоро уопште не знају тај језик, пошто се језик више не преноси на млађу генерацију.

Све то објашњава разлоге због којих је статус банатско-бугарског језика нижи од статуса горенаведених званичних језика, нарочито

српског и мађарског, чија је функционална сфера знатно шира од банатско-бугарског, који се само изузетно употребљава као говорни језик, без обзира на то што још од средине 19. века Банатски Бугари имају писмени односно – књижевни језик који се прилично разликује од стандардног бугарског језика тиме што користи латиницу као симбол католичанства.³ Овај књижевни језик је функционисао у Србији све до тридесетих година 20. века у католичким црквама (уп. TELVIS 1938), али касније, све до краја 20. века, није било могућности за његову употребу. Захваљујући локалним активистима у Србији и сарадњи са Банатским Бугарима из Румуније, који имају снажнију и дужу традицију писаног језика, поново је почела активност на том језику. На самом крају 20. века локални свештеник Стојан Калапиш поновно је почео да користи банатско-бугарски језик у сфери религије, а 2007. године почеле су са излагањем локалне вишејезичне новине *Ивановачки добошар*, у којима постоје чланци и на банатско-бугарском језику.

Иако су Бугари у Србији признати као национална мањина и права употребе језика и писма јесу гарантована различитим прописима, нигде се не помињу Банатски Бугари или *Палћани* као посебна етничка група.⁴ То би значило да се од Бугара, укључујући ту и Банатске Бугаре, очекивала употреба ћириличног писма. Тек од 2008. године уведене су вишејезичне табле на банатско-бугарској латиници у селу Иваново, у коме је према попису из 2002. године било 307, а десет година касније, на попису из 2011. године, 254 Бугара, више од 15% укупног становништва овог насеља, колико је потребно према Закону о службеној употреби језика и писама (усвојеном 2010. године). У данашњој Србији Иваново је једино насеље у ко-

³ Преглед социолингвистичких расправа о статусу банатско-бугарског (језик или дијалекат, историјат стварања књижевног језика, ренесанса књижевног језика у румунском Банату, улога бугарске државе и бугарског књижевног језика за очување (банатско-)бугарског идентитета, опадање банатско-бугарског у југословенском Банату и током периода комунизма у Румунији, социолингвистичке промене у послератној Југославији, садашње стање банатско-бугарског у Румунији, почеци прекограничне сарадње, ревитализација у српском делу Баната, утицај савремене Бугарске и колебање идентитета) уп. у: НОМАСИ 2015. Дискусија о статусу банатско-бугарског као књижевног језика још увек остаје отворена у славистици, коју воде, уз бугарске лингвисте, дуги низ година и Александар Дуличенко и Клаус Штајнке (уп., у новије време Дуличенко 2014, STEINKE 2006).

⁴ У питању су следећи закони: Закон о ратификацији Европске повеље о регионалним и мањинским језицима (2005) и Закон о службеној употреби језика и писама (2010).

ме број Банатских Бугара износи 15% укупног становништва, тако да је Иваново истовремено и једино насеље у Србији у коме постоје званични јавни натписи на банатско-бугарском језику. Данас у Иванову постоје тројезичне табле са називима улица, као и тројезичне табле на свим локалним институцијама (основној школи, згради месне канцеларије) на којима су натписи на српском, банатско-бугарском и мађарском језику.

Банатско-бугарски језик се не учи у школама, будући да није признат као званични мањински језик. У сарадњи панчевачке невладине организације *In Medias Res*, током 2009. године била је организована радионица палћанског језика, у којој су језик својих предака могли да уче и деца и одрасли, али у 2015. године ова активност поново застаје због финансијских проблема.

Савремени бугарски лингвисти са којима су обављана заједничка теренска истраживања у Банату (једнако као и бугарски лингвисти старије генерације, уп. нпр. Стойков 1967) сматрају говор банатских Бугара за „другу писано-регионалну норму“ бугарског језика (Иванова/Бечева 2003, Бечева 2009). Ако би се у оквиру језичког пејзажа укључио и језички пејзаж савремених научних радова, показале би се велике недоследности у транскрипцији банатско-бугарске усмене теренске грађе: бугарском ћирилицом (на пример, Бечева 2007, 2009; Вучковић 2007; Джонова 2007; Ликоманова 2007; Тишева 2007; Узенева 2007), затим на прилагођеној латиници: Вучкович 2008, Vučković 2009, односно транскрипција блиска банатско-бугарској латиници у: Vučković 2010, Nomasi 2015.

Банатско-бугарски језик као угрожени језик

Вредно је напоменути да се банатско-бугарски језик обично класификује као угрожен.⁵ Према подацима Унеска,⁶ у Србији постоји шест угрожених језика.⁷ Унескова скала угрожености језика има пет нивоа:⁸ рањив (већина деце говори дати језик, али је сфера

⁵ Не указујући разлог, Салминен (Salminen 2007) уопште не помиње банатско-бугарски језик у списку угрожених језика у Европи.

⁶ Види: <http://www.unesco.org/languages-atlas/index.php>

⁷ То су арумунски, банатско-бугарски, јеврејски шпански (сефардски), ромски, русински и „торлачки“ (енг. Torlak).

⁸ Скала угрожености језика разликује се у зависности од угла гледања, по-дробније види у BRADLEY 2011.

употребе ограничена, обично на кућну употребу), дефинитивно угрожен (језик се више не преноси деци), озбиљно угрожен (језик говоре само старије генерације; генерација родитеља разуме језик, али га не преноси деци нити га користи у међусобном разговору), критично угрожен (језик говори само најстарија генерација и то само делимично и у ретким приликама), језик је изумро (нема говорника). Иако подаци Унеска класификују банатско-бугарски језик као „дефинитивно угрожен“, мора се имати у виду да ови подаци не разликују језичку ситуацију у Србији од оне у Румунији. Како показује Номаћи (НОМАСНИ 2015), у Србији је банатско-бугарски озбиљније угрожен него у Румунији и фактички се налази међу „озбиљно угроженим и критичко угроженим“, док у Румунији деца и млађе генерације још увек говоре банатско-бугарски језик.

Рурални контекст банатско-бугарског језичког пејзажа

Будући да у руралним заједницама постоји веома мало видљивих јавних натписа, могуће да је управо то био разлог што су ређе коришћени за анализу у домену језичког пејзажа.

Јавни натписи

У Србији то могу бити (у неким насељима и веома ретко) натписи назива улица, само су кућни бројеви обавезни. На неким кућама постоје имена власника и/или година зидања која постављају (приватно) сами власници. Званични натписи постоје на улазу и излазу у насеље (на више језика ако је насеље мултиетничко), као и на зградама у којима су смештене локалне институције (које постоје у само већим руралним насељима): у питању су месна канцеларија, месна заједница и школа. Језик ових натписа је регулисан локалним прописом у зависности од етничког састава становништва.

Петојезична табла која данас постоји на улазу у Бело Блато, за разлику од званичних назива улица у селу на три језика на нивоу насеља (српском ћирилицом, мађарском и словачком), односно на четири језика на нивоу општине Зрењанин на таблама локалне управе (српском ћирилицом, мађарском, румунском и словачком) постављена је као туристичка реклама будући да се туризам у Белом Блату промовише и кроз његов вишенационални састав. Четврти по реду језик на овој туристичкој табли је банатско-бугарски, који укључује и одговарајући назив имена насеља (*Dubre dušli u Liznáci!*).

Практично у свим руралним насељима у Србији у центру села постоји још из времена социјализма споменик који помиње локалне жртве из Другог светског рата. Споменик обавезно садржи и одговарајући текст обично на латиници, осим ако је у питању споменик погинулим руским војницима када је натпис на руском језику,⁹ као што је то у селу Иваново, који додатно семиотички боји ионако веома сложен језички пејзаж овог насеља.

Приватни натписи

Осим (ретко и различито од региона до региона) написаног имена власника куће, у руралним заједницама у Србији се у центру насеља могу наћи различите врсте огласа, обично о продаји куће или имања. Ови се огласи често налазе и на кућама које се продају. Ови приватни огласи су обично на званичном државном/службеном језику (српском), али у већинским мађарским насељима могу бити и на мађарском језику, који је и иначе један од званичних језика у Војводини, као што је, то, на пример, у јужнобанатском селу Скореновцу (у коме данас живи и мали број Банатских Бугара). У већим насељима постоје натписи на локалној продавници и кафани, њихов број зависи од величине насеља, у новије време број приватних објеката је веома смањен као последица економске кризе и убрзане депопулације руралних насеља.

У свим крајевима Србије уобичајено је постављање умрлица, штампаних обавештења о нечијој смрти која садрже и информације о времену и месту сахране, на јавном месту али и на кућама. У неким крајевима Србије посебно се и обавештења о годишњим поменима такође постављају и на куће или нека уобичајена видљива места у насељу и посебно на улазу у гробље. Постављање умрлица је уобичајено без обзира на вероисповест.

Као илустрација (не)видљивости банатско-бугарског језика на умрлицама послужиће две штампане умрлице снимљене децембра 2015. године у Иванову, оба презимена (Пењов и Гуран) несумњиво су бугарска, а један текст је на латиници, други на српској ћирилици. Обе умрлице (очигледно типског садржаја и визуелног уобичавања) штампане су на истом месту.

Највећи корпус писаних текстова у руралним заједницама представљају записи на локалном гробљу. Степен видљивости мањинских

⁹ О пракси подизања споменика погинулим совјетским војницима у Србији в. MANOLOVIĆ PINTAR 2005.

језика – али и стање њихове угрожености и социјалног статуса – у вишенационалним руралним заједницама Балкана, поред класичних социолингвистичких и антрополошко-лингвистичких метода, веома добро се може сагледати на локалном гробљу.¹⁰

Меморијални контекст банатско-бугарског језичког пејзажа

Савремена лингвистичка и антрополошко-лингвистичка истраживања гробаља и фунерарних натписа на споменицима обављају се пре свега из угла историје језика и заштите мањинских језика. У Војводини су посебну пажњу истраживача различитих дисциплинарних усмерења привлачили јеврејски, немачки и мађарски споменици, а предмет посебне пажње лингвиста из Србије били су српски надгробни споменици у Мађарској (уп. Вуловић/Ћинђић/Јовановић 2008, Вуловић et al. 2009, Вуловић/Ћинђић/Радоњић 2010, Јовановић 2009, Ћинђић/Радоњић 2015).

Овај прилог полази од језичке слике три мултиетничка гробља у српском делу Баната (Јаша Томић, Конак и Скореновац) и једног насеља у румунском делу Баната (Винга) и стања палћанског односно банатско-бугарског језика на споменицима који припадају Палћанима односно Бугарима католицима (одређеним на основу записаног презимена). Ова анализа искључује жене Палћанке које су биле удаће за припаднике других народа и тако, у складу са традицијом – промениле своје девојачко презиме. Циљ је био истражити колико је очувана писменост на том језику, будући да у ни у једном насељу не постоји школа на банатско-бугарском језику.¹¹ Анализа ће такође показати колико је банатско-бугарски језик престижан да би био постављен на нечији надгробни споменик (ако се има у виду да се нископрестижни језици – као што је то у Србији, на пример, ромски – не налазе на надгробним споменицима). Како су у питању споменици који обавезно садрже и годину смрти, на основу које се приближно може одредити време постављања натписа, анализа језичког пејзажа гробља има и дијахрону перспективу. У случају три

¹⁰ О социолингвистичком статусу румунског језика у Србији на основу језичког пејзажа сеоских гробаља в. SIKIMIĆ 2011. Анализу натписа на румунском језику на гробљу у Селеушу (Банат) из угла поштовања правописне норме в. у: PEROVIĆ/JANIĆ 2013.

¹¹ У српском делу Баната католичка црква такође не функционише као школа своје врсте где се учи банатско-бугарски језик, док се у румунском делу Баната тај језик учи код свештеника (уп. NOMACHI 2015).

гробља у српском Банату она временски фиксира и смрт писаног варијанта банатско-бугарског језика (крај 20. века), тачније – слабљење или привремено нестајање банатско-бугарског језика из језичког пејзажа – док усмена варијанта тог језика још увек живи, нарочито у старијим генерацијама, као што то показују квалитативно усмерена теренска истраживања.¹²

Комплетан корпус документације језичког пејзажа гробља морао би да садржи све постојеће споменике на гробљу као и сателитско лоцирање сваког појединачног споменика будући да је за анализу важна и њихова тачна позиција и међусобни положај. Комплетан корпус банатско-бугарских споменика би, такође, морао да садржи и документацију из других гробља (за сада у документацији Балканолошког института САНУ недостаје само гробље у Банатском Двору) али и из градова у које су Банатски Бугари мигрирали из својих аутохтоних руралних заједница (на пример, Зрењанин, Панчево, Вршац).

Лингвистичка анализа фунерарних натписа отвара и низ питања етичке природе: у којој мери су овакви, у суштини приватни и често емотивно веома обојени натписи, и посебно – рецентни, погодни за објављивање уз навођење пуних имена и презимена и фотографија споменика, без обзира на чињеницу да су у питању јавни натписи постављени на јавном месту у циљу меморијализације драгог покојника.

У семиотички сложенем контексту гробља као сакралног простора отвара се теоријско питање које улази у оквиру антропологије: ко су пролазници који читају записе на гробљима, односно коме су ови натписи намењени? Постављање записа на надгробним споменицима у циљу меморијализације сасвим је различита стратегија у поређењу са информативним и рекламним циљевима натписа на

¹² Теренска истраживања Банатских Бугара у Војводини истраживачки тим Балканолошког института САНУ започео је 2004. године у насељу Иваново; у истраживачком тиму су радиле М. Вукић, М. Вучковић и Б. Сикимић. Током 2005. године исти тим наставља рад у насељима Скореновац, Конак и Бело Блато (у сарадњи са колегама са Факултета за словенску филологију у Софији). Захваљујући подстицају Мотокија Нوماђија, 2015. године обновљена су теренска истраживања Банатских Бугара, када је теренски рад, уз интервјуе, обухватио и исцрпно фотографско и видео документовање у насељима Конак, Стари Лец, Јаша Томић, Бело Блато и Иваново као и насеље Винга у Румунији. У истраживачком тиму су радили Љ. Ђурић, А. Сореску Маринковић и М. Нумађи. Комплетна документација са ових истраживања налази се у Дигиталном архиву Балканолошког института САНУ. За савремена етномузиколошка теренска истраживања Банатских Бугара уп. РАКОЋЕВИЋ 2012.

градским улицама којима се социолингвистички оријентисана дисциплина ЈП обично бави и могла се објаснити методама геосемиотичке анализе (BEN-RAFAEL et al. 2006).

Квалитативне методе теренског рада могу да дају одговоре на ова питања, одговори су једноставнији када су у питању сеоска гробља. Осим 'објективних' истраживача који документују језички пејзаж гробља и који су, по претпоставци, аутсајдери у истраживаној руралној заједници, постоји неколико нивоа инсајдера који могу имати и сасвим лична читања истих споменика, а неки од њих локално гробље читају из перспективе колективног сећања. О неким појединцима из локалне заједнице можемо говорити и као о двоstrukим инсајдерима, то су људи који су службено везани уз сакрални простор гробља (свештеници, гробари).¹³

Могућности квалитативне анализе приликом истраживања језичког пејзажа гробља илустроваће два одломка из разговора вођеног на гробљу у Белом Блату 31. 8. 2015. са саговорницом, банатском Бугарком из истог села, разговор на српском језику је водила Биљана Сикимић (БС):

1. [коментар једног натписа на српском језику, латиницом, мађарско име и презиме]: – Његов отац је Мађар, мајка му је Бугарка, а он је ожењен био за Словакињу. (БС: И онда му је текст на српском?) – Да, и онда му је текст на српском.
2. [коментар уз следећи натпис на банатско-бугарском језику: *Tuka pučinja Nosalj Anka 1920–1972 Spomenika se pudilnal dicata* (sic!)]: Ово је Носаљ, и то је Анка и то је палћански. (БС: А Носаљ је палћанско, одавде?) – Па, није она, она је. Њена мама је Палћанка, њена мама је Богменов, а она је била удата за Носаља. Па онда она је остала као Носаљ, знате. (БС: И зато то није палћанско презиме?) – Зато то није палћанско презиме, али она је Палћанка.

У првом случају, споменик написан на српском језику, латиницом,¹⁴ био би искључен из анализе банатско-бугарског језичког пејзажа будући да су име и презиме на споменику несумњиво мађарски. Следећи споменик, написан на банатско-бугарском језику садржи

¹³ Добра илустрација за могућност квалитативних истраживања натписа на гробљу представља студија: Ратковић 2005.

¹⁴ Треба напоменути да постоје и натписи на споменицима написани ијекавицом, латиницом, који би се могла сматрати за хрватски језик, будући да хрватски језик традиционално функционише као језик религије код Банатских Бугара (уп. Стојков 1968). Наиме, поред мађарског и банатско-бугарског и у католичким црквама свештеници употребљавају и хрватски језик за литургију, на којој учествују не само локални Хрвати него и Банатски Бугари.

не-палћанско презиме удате жене, али је уз видљиво маркиран језички идентитет неопходна информација квалитативне природе.

Језички пејзаж вишенационалног гробља: банатско-бугарски језик

За анализу језичког пејзажа приватних ознака банатских Бугара одабрана су два гробља, оба су мултиетничка будући да банатски Бугари у Србији нису већинско становништво ни у једном насељу. Гробље у Јаши Томићу, некадашњем Модошу, мешовито је у религијском погледу, али су католички и православни део ипак међусобно одвојени. Банатски Бугари у насељу Конак сахрањени су у католичком гробљу, православно гробље већинског становништва је сасвим одвојено. Статистички подаци са пописа у Србији из 2002. и 2011. године указују на значајан демографски пад у оба насеља, тако је у насељу Јаша Томић 2002. године било 2.982 становника, а 2011. само 1.505. Међутим, тешко је објаснити пораст броја Бугара на попису из 2011. године (34), будући да их је 2002. године било – 29. У насељу Конак, 2002. године било је 996 становника, године 2011 знатно мање – 777. Бугара је у Конаку 2002. године пописано 73, а пад броја Бугара на следећем попису (45) одговара паду укупног броја становника. Према постојећим статистичким подацима, у још два банатска насеља забележен је пораст броја Бугара – у Скореновцу и Банатском Двору. Истина је да се ради о статистички врло малим бројевима, али је за бројчано тако малу етничку групу као што су Банатски Бугари, свака промена веома значајна и сигурно говори о променама у ставовима о етничком идентитету а не о демографском расту.

Насеље	Укупно 2002.	Бугари 2002.	Укупно 2011.	Бугари 2011.*
Иваново	1.131	307	1.053	254
Скореновац	2.574	77	2.354	80
Конак	996	73	777	45
Јаша Томић	2.982	29	1.505	34
Стари Лец	1.094	9	963	7
Банатски Двор	1.263	8	1.095	11
Бело Блато	1.477	128	1.342	85

* Извор: Документациона табела Републичког завода за статистику Србије.

Ова два насеља (Јаша Томић и Конак) су одабрана за анализу будући да имају сличну ситуацију из угла дијахроне социолингвистике: практично од почетка 20. века није било наставе банатско-бугарског језика (кратко време током Другог светског рата предавао се књижевни бугарски језик),¹⁵ банатско-бугарски језик се користио само у породици и католичкој цркви (постоје молитвеници на банатско-бугарском језику објављени у Румунији), велики број мешаних бракова, изостала је ревитализација језика и културе до које је дошло у насељима Иваново и Бело Блато, као и изузетно мали број људи који се изјашњавају као Бугари у односу на условно релативно велики број у друга два поменута насеља (Иваново – 254, Бело Блато – 85).

У раду ће бити показана и анализа језичких пејзажа гробља у већинском мађарском насељу Скореновац, на коме је банатско-бугарски практично невидљив будући да је овде мађаризација Бугара данас у поодмаклој фази. Према попису из 2011. године Скореновац је имао 2354 становника, од којих 80 банатских Бугара.

Јаша Томић

На гробљу, у данас пограничном насељу Јаша Томић (ранији назив Модош/Modosch), постоје католички и православни део. У католичком делу се налазе стари натписи на немачком језику,¹⁶ уз натписе на мађарском језику и латиничне на српском/хрватском из различитих периода (назив језика се мењао у односу на конкретну језичку политику Аустроугарске, Краљевине Југославије, СФР Југославије и данашње Републике Србије). Језик натписа на споменицима Банатских Бугара се разликује у зависности од временског периода њиховог настанка.

Снимања свих надгробних споменика Банатских Бугара на гробљу у насељу Јаша Томић обављено је фебруара и децембра 2015. Поједини споменици снимљени су више пута будући да су на старијим споменицима натписи тешко читљиви. Анализирани корпус представља инвентар свих банатско-бугарских споменика (али не и

¹⁵ Према КАЛАПИШУ (2015: 69), у Иванову се предавао бугарски књижевни језик од школске 1943/44. до 1945/46. године. Учитель је био Матија Банчов из Модоша.

¹⁶ Немци из Југославије, укључујући и српски део Баната, по завршетку Другог светског рата били су интернирани у логоре, а њихово исељавање из Југославије почиње од 1949. године; о Немцима у некадашњем Модошу в. MILLEKER 1935.

свих споменика на гробљу). Постоји укупно 63 споменика који не-сумњиво припадају Банатским Бугарима и сви се они налазе на католичком делу гробља. Утврђивање банатско-бугарског етничког порекла лица коме је подигнут споменик обављено је на основу претходних истраживачких знања о банатско-бугарској заједници стечених тимским теренским радом (уп. Сикимић 2007, 2007а, Сикимић 2009; Вучкович 2008, Вучковић 2009, 2010).

Натпис на банатско-бугарском језику има 30 споменика, на латиници их је 23, а њихов језик је српски или некадашњи „српскохрватски“ (на два споменика стоји само латиницом написано име без неког другог текста на основу кога би се могао одредити језик), док их на српској ћирилици има 10.

Последња година постављања текста на банатско-бугарском језику је 1988, тачније те године је преминуо човек коме је постављен запис на банатско-бугарском језику. Постоји неколико породичних споменика на којима је могуће да је цео текст на банатско-бугарском написан у време када је преминула прва особа, а када је касније преминула и друга особа, додата је само година смрти (какав је иначе обичај у Србији). Нажалост, не стоји година подизања споменика па се са сигурношћу не може утврдити време постављања написа на банатско-бугарском а која може бити: 1973/1997; 1986/1997; 1969/1997 (примера таквог бележења година има и из осамдесетих година: 1981/1987; 1973/1992). Могуће је да је цео текст написан нешто касније, на пример годину дана по смрти последње наведене особе будући да је обичај да се споменик подигне најкасније до године дана од смрти (*terminus post quem*). У складу са овим правилом, сасвим је сигурно да је последњи текст на банатско-бугарском језику постављен 1997/1998. године.

У наставку следи списак 21 банатско-бугарског презимена на гробљу у насељу Јаша Томић са бројем споменика у загради. Треба напоменути да су већином у питању породични споменици:

Bánčov (8), Bogdanović (1), Damjanov (7), Djerdjov (3), Guran (5), Ivanović¹⁷ (2), Kalapiš (11), Kelčov (2), Kukurov (3), Lovrov (1), Mirčov (2), Nedeljov (1), Penov (1), Ratkov (2), Romanov (4), Superov (1), Toškov (3), Trankulov (3), Vasilčić (1), Vasiljov (1), Virizov (1).

¹⁷ Презимена Ivanović и Vasilčić укључена су на овај списак будући да је текст на сва три споменика на банатско-бугарском језику, уп. натпис на споменику породице Vasilčić подигнут у периоду 1968–1971: tuk počivat VASILIC ELEONORA 1892–1969 VASILIC FRANC 1890–1971 toze spomen podigna za nija i sebe – još za života suprug FRANC.

Највећу фреквенцију имају бугарска презимена *Kalapiš* (11) и *Guran* (5). Ови подаци могли би се поредити са историјским подацима о презименима која садрже матичне књиге, а евентуално неслагање у броју између ове две врсте података могло би да има различите социјалне узроке (различите врсте миграција, различит социјални статус појединих породица).

Додатна анализа натписа могла би се односити на фреквенцију личних имена уз ограду да су у много случајева у питању етнички мешовити бракови у којима је мало вероватно да је и супруга бугарског порекла без обзира на то што носи бугарско презиме. За даљу лингвистичку анализу и, посебно, анализу у домену лингвистичке антропологије остаје садржај записа (фунерарна формула), начин писања године/датума рођења и смрти, примена банатско-бугарске ортографије и систем родбинских термина (о банатско-бугарским терминима сродства в. у: Бечева 2007, 2009). Анализа бугарских родбинских назива је могућа будући да су они често наведени у оквиру списка људи (обично најближих рођака и брачних другова) који су подигли споменик.

Конак

Снимање банатско-бугарских споменика у насељу Конак обављено је у исто време и на исти начин као и снимање споменика у Јаши Томићу. На католичком гробљу у насељу Конак, осим банатско-бугарских, постоје хрватски (презимена *Lukinić*, *Nemešić*) и мађарски споменици.¹⁸ Претпоставка је да и у Конаку постоји доста мешовитих бракова (што би се лако могло утврдити сравњивањем личних имена брачних другова и деце) и да је због тога мноштво записа писано латиницом.

Старији споменици су подизани за сваког преминулог човека посебно, а у другој половини 20. века доминирају породичне гробнице које су у нашем прегледу представљене као један споменик.

Укупно споменика за које се може претпоставити да су банатско-бугарски има 49, од тога су на банатско-бугарском језику 16, на српској ћирилици их је четири. На мађарском језику постоји један запис, а један је двојезичан, на мађарском и на банатско-бугарском. Доминирају натписи на латиници – 28, од тог броја на два споменика постоји само име, а нема текста на основу кога би се могло закључити који је језик у питању.

¹⁸ О хрватско-(банатско-)бугарским мешовитим браковима уп. Vučković 2004.

На гробљу у Конаку потврђено је 17 банатско-бугарских презимена, од којих највећу фреквенцију имају презимена *Mirčov* (10) и *Guran* (6).

Budurov (4), Damjanov (2), Djerdjov (2), Gančov (1), Guran (6), Jankulov (3), Karaivan (1), Kerčov (2), Lovrov (5), Mirčov (10), Monjov (3), Nečov (1), Nedeljov (1), Petkov (4), Sofran (1), Superov (2), Topčov (1).

Последњи споменик са текстом на банатско-бугарском језику у Конаку подигнут је између 1992. и 1997. године. Ову последњу годину записа на банатско-бугарском језику немогуће је утврдити будући да на споменику пише да је подигнут за живота. Супруга која је подигла споменик била је Мађарица јер јој је девојачко презиме било Хорват. Њено лично име – *Eržebet* – такође је мађарско, али није написано мађарским правописом. Важно је уочити да је супруга (Мађарица) подигла супругу (Банатском Бугарину) и себи споменик на банатско-бугарском језику, а година њене смрти (1997) уклесана је у споменик касније.

У оба истраживана насеља (Јаша Томић и Конак) нема потврде било каквог натписа на банатско-бугарском језику у 21. веку. Ова чињеница би се можда могла променити ревитализацијом банатско-бугарског језика и културе, до какве је у новије време дошло у друга два банатско-бугарска насеља у српском делу Баната – у селима Иваново и Бело Блато. Разлоге за процентуално сразмерно велики број записа на банатско-бугарском језику у односу на ситуацију у Конаку могла би објаснити истраживања друге природе (квалитативни интервјуи са локалним Банатским Бугарима усмерени на усмену историју).

Скореновац

Језички пејзаж гробља у селу Скореновац јасно показује „језичку смрт“ банатско-бугарског језика. На основу теренског снимања обављеног октобра 2012. године, на гробљу у Скореновцу је постојао 21 споменик са бугарским презименима, али је натпис на банатско-бугарском језику постојао само на једном споменику. Овај натпис је релативно нов (*terminus post quem* је 2007. година), а разлози његовог постављања морали би се истражити квалитативним теренским методама.

На једном споменику (на коме нема додатног текста) за писање имена и презимена коришћена је банатско-бугарска или српска/хр-

ватска латиница (*Bánčov*), а један помен имена био је на ћирилици (Дечов). Сва остала банатско-бугарска презимена записана су мађарском ортографијом уз фунерарни запис на мађарском језику: Barjaktárov (Zsuzsanna, György), Bobojcov (Mária, Jván), Mircsov (Anna), Bobojcsov (Iván, Petra) (девојачко презиме Toskov), Bobojcsov (Balász, Anna) (девојачко презиме Mravlyov), Decsov (Erzsébet, Tamás), Decsov (Márija, Miklos), Gáncsov (Károly, Erszébet), Gurán (Tamás, Julianna), Gyergyov (Gergely, Anuska), Mlekov (Margit, János), Mravljov (Mária, Petra), Mravlyov (Maria, Tamás), Pirkov (József, Zsuzsanna), Romanov (Rozália, József), Telbisz (Péter, Julian-na, Marianna), Teranov (Damján, Rozália), Topcsov (József, Katalin), Valkov (Tamás).

Винга у Румунији

Теренско истраживање банатско-бугарских споменика у Винги (историјски Банат, данас у Арадској жупанији, Румунија), обављено је августа 2014. и јуна 2015. године. Због великог броја споменика на гробљу у Винги, палћански споменици нису могли бити документовани у целини. За разлику од три банатско-бугарска гробља у српском делу Баната, у Винги постоје сасвим савремени споменици са натписом на банатско-бугарској латиници (на пример, из 2006. и 2011. године). На многим банатско-бугарским споменицима је, међутим, видан утицај румунског језика, било да је у питању румунска ортографија бугарских имена (*Pușcov*), било да су натписи бугарско-румунски двојезични (*Odihnească-se în pace* „Нека почива у миру“), или су коришћене уобичајене румунске фунерарне скраћенице. На неким споменицима видљив је и утицај мађарске ортографије. Осим на приватним споменицима, банатско-бугарски језик је у пејзажу гробља у Винги видљив и на записима испред капеле постављеним 1848, а обновљеним 2009. године. На банатско-бугарским споменицима у Винги нема ћириличних записа који би могли сведочити о утицају бугарског књижевног језика.¹⁹

¹⁹ Исто важи и за друга насеља Банатских Бугара у Румунији. Међутим, у селима попут Брешћа, Старог Бишнова, иако нема споменика с ћириличним записима, лако се могу наћи вишејезичке табле које садрже натпис на бугарском књижевном језику. Нема сумње да у тим насељима нема православних Бугара осим ретких изузетака, а бугарска ћирилица функционише као симбол бугарског идентитета да би се јасније истакло да у тим насељима живе Бугари.

Без обзира на чињеницу да у Винги већ скоро пола века нема школске наставе на књижевном бугарском језику, овако активан и жив банатско-бугарски језички пејзаж вероватно, са једне стране, дугује постојању неколико споменика са банатско-бугарским натписом у центру насеља, као и натписима унутар католичке катедрале, а са друге – блиским контактима са центром банатско-бугарске писмености у насељу Стар Бишнов/Dudești Vechi.

Завршна разматрања: језички пејзаж вишенационалног гробља

Гробља у мултиетничким и мултиконфесионалним руралним заједницама, правно регулисана и плански изграђена крајем 18. века у Аустријском царству, коме је припадао и Банат у целини, омогућавају неколико нивоа читања: историјско, конфесионално, етничко, етнографско, естетичко и лингвистичко (COLTA 2014).²⁰ Уз све ове перспективе, могуће су још и социјална па и фолклористичка перспектива читања гробља, будући да на старијим споменицима из двадесетог века, осим натписа, постоје и фотографије Банатских Бугара или Палћена у традиционалној ношњи.

Уз читање важно за језички пејзаж, гробља у Конаку и Јаши Томићу важна су и за историју Банатских Бугара будући да у њима постоје споменици личностима значајним за локалну историју. У питању су, на пример, споменик на српском/хрватском језику угледном позоришном редитељу и песнику Ђорђу (Георгиј) Дамјанову–Ђекши²¹ на гробљу у Јаши Томићу из 1991. године, односно двојезични банатско-бугарско/мађарски споменик учитељу Габору Софрону, погубљеном 1. 11. 1944. године, који се налази на гробљу у Конаку. У периоду социјализма и неки банатско-бугарски споменици нису имали крст као обавезну ознаку хришћанске вероисповести, а неки су имали и звезду, знак атеизма и припадности Савезу комуниста Југославије.

²⁰ Антрополошка студија COLTA 2014 бави се анализом сеоских гробља у комуни Секусић (рум. Secusigiu) у жупанији Арад (Румунија): у четири насеља ове комуне живи пет етноса (Румуни, Срби, Мађари, Немци и Роми). У монографији посвећеној језику Срба у Чипу (Мађарска), Марија Илић као илустрацију стања српског језика објављује и два савремена натписа са локалног гробља (ILIĆ 2014: 143–144).

²¹ Радећи као наставник у школи у Банату, Ђорђе Дамјанов је објављивао патриотске песме у Румунији, где су се тада штампали *Banátsí balgarsí glásnić* и *Banátsí balgarsí kalendár* (уп. НОМАСН 2016: 183–184).

Неопходна ограда уз анализу банатско-бугарског лингвистичког пејзажа гробља односи се на ауторство записа будући да наручници споменика свакако сами састављају текст који ће бити уклесан на споменику, али конкретна реализација припада неком каменоресцу који, готово је сасвим сигурно, не зна банатско-бугарски језик. Наручилац споменика, Банатски Бугарин, такође се са великом вероватноћом може претпоставити, само пасивно влада писаном формом банатско-бугарског језика. Може се претпоставити да су у великом броју записа на банатско-бугарском језику преузимање већ готове, стандардне формуле које не дозвољавају језичку креативност.

Релативно скоро институционално успостављена видљивост банатско-бугарског језика у јавном простору Иванова могла је утицати на ревитализацију приватног банатско-бугарског језичког пејзажа на локалном гробљу, што би отворило још један важан правац могућих истраживања. Ипак, снимање бугарских споменика на гробљу у Иванову обављено децембра 2015. године показало је да ни овде практично нема споменика из 21. века са банатско-бугарским натписима. Ефемерне „умрлице“ које постоје паралелно са споменицима у камену такође би могле бити предмет истраживања језичког пејзажа, али овај задатак подразумева честе посете терену и њихово ургентно документовање јер се – исто као и приватни огласи на јавном месту – брзо уништавају под утицајем атмосферских прилика.

Чињеница да су на свим постојећим бугарским ћириличним споменицима записи на српском језику и да ни у једном од истраживаних гробља нема записа на бугарском стандардном језику, односно на – бугарској ћирилици, указује на то да су употреба и познавање стандардног бугарског језика код Банатских Бугара ограничени. Истовремено, употреба банатско-бугарског језика, писаног банатско-бугарском латиницом на сразмерно много споменика све до краја 20. века у српском делу Баната, а активно и данас у Винги у румунском делу Баната, указује на велики значај који банатско-бугарски језик има у очувању идентитета Банатских Бугара.

Литература

- БЕЧЕВА, Ничка 2007. „За роднинските названия в говора на павликяните в сръбския Банат“, *Българските острови на Балканите*, София: Издателство Фигура, 146–154.
- БЕЧЕВА, Ничка 2009. „Термини за крвно и брачно родство в говора на Българите Павликяни въ Войводина“, *Сръбски језик XIV*, Београд, 307–314.

- Вачкова, Кина 2014. „Закон за езика в славјанските земи“, *Српски језик* XIX, Београд, 521–536.
- Вуловић, Наташа, Ђинђић Марија, Јовановић, Владан 2008. „Сентандрејски епитафи“, *Епархија будимска* 15, Сентандреја–Будимпешта, 32–34.
- Вуловић, Наташа, Ђинђић, Марија, Радоњић, Данијела 2010. „О називима за занимања, звања и занате на епитафима Српског сентандрејског гробља“, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор* 76, Београд, 131–136.
- Вуловић, Наташа, et al. 2009. „Филолошка истраживања на српском градском сентандрејском гробљу“, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор* 74/1–4, Београд, 309–314.
- Вуловић, Наташа, et al. *Саборно гробље у Сентандреји. Прошлост и најближи*, Београд: САНУ, Одељење друштвених наука et al., 2012.
- Вучковић, Марија 2007. „Други у дискурсу Марка Гурана“, *Българските острови на Балканите*, Софија: Издателство Фигура, 205–218.
- Вучкович, Мария 2008. „Болгары – это мы или другие? (Само)идентификация павликан из Баната“, *Etnolingwystika* 20, Lublin, 333–348.
- Дуличенко, А. Д. 2014. „Славянские литературные микроязыки в лингвокультурном пространстве Европы“, *Актуальные этноязыковые и этнокультурные проблемы современности*, Книга I, (отв. ред. Г. П. Нецименко), Москва: Фонд „Развития фундаментальных лингвистических исследований“, 180–218.
- Джоновна, Марина 2007. „Удвояване на допълнението в говора на българите павликяни в Сърбия“, *Българските острови на Балканите*, Софија: Издателство Фигура, 170–179.
- Ђинђић, Марија, Радоњић, Данијела 2015. Епитафи на саборном гробљу у Сентандреји као важан извор за антропонимска проучавања, *Исходишња I*, Темишвар–Ниш: Савез Срба у Румунији, Филозофски факултет Универзитета у Нишу, 383–390.
- Иванова, Ценка, Бечева, Ничка 2003. „Говорът и книжно-езиковата практика на българите – католици от сръбския Банат“, *Славистика* VII, Београд, 353–359.
- Јовановић, Владан 2009. „О неким културолошким аспектима лингвистичких истраживања старих сентандрејских надгробних натписа“, *Језик, књижевност, идентитет. Језичка истраживања* (В. Лопичић, Б. Мишић Илић, ур.), Ниш: Филозофски факултет, 153–158.
- Ликоманова, Искра 2007. „Модел на езиковокомуникативна ситуација в павликјанския говор на банатските българи в Сърбия“, *Българските острови на Балканите*, Софија: Издателство Фигура, 137–145.
- Недељковић Правдић, Марија 2015. „Значај језичког пејзажа у проучавању мањинске језичке политике“, *Зборник Мајнице српске за филологију и лингвистику* 48/1, Нови Сад, 37–50.
- Ратковић, Драгана 2005. „Разговор на гробљу: језик Свете Станковића“, *Бањани на Балкану. Идентитет и етничке заједнице* (Б. Сикимић, ур.), Београд: Балканолошки институт САНУ, 201–217.
- Росић, Боса 1999. *Шарена села. Гробља и надгробни белези у средњем и доњем току Увца*, Прибој: Едиција Јагат, 1999.

- СИКИМИЋ, Биљана 2007. „Етнолингвистички и социоллингвистички концепти о мањинама на Балкану“, *Положај националних мањина у Србији*, САНУ, Београд, 401–419.
- СИКИМИЋ, Биљана 2007а. „Бугари као скривена мањина“, *Българските острови на Балканите*, София: Издателство Фигура, 11–22.
- СТОЙКОВ, Стойко 1967. *Банатският говор*, София: Българска академия на науките.
- ТЕЛБИЗОВ, Карол, ВЕКОВА-ТЕЛБИЗОВА, Мария. *Традиционен бит и култура на банатските българи*, София: Сборник за народни умотворения LI, 1963.
- ТИШЕВА, Йовка 2007. „Синтактични особености в говора на банатските българи в Србија“, *Българските острови на Балканите*, София: Издателство Фигура, 155–169.
- ТРБОЈЕВИЋ, Данило 2011. „Крајпуташи у урбаним срединама. Анализа сакралне и профане природе савремених крајпуташа с акцентом на њиховој комуникацији“, *Гласник Етнографског музеја* 75, Београд, 131–154.
- УЗЕНЕВА, Елена 2007. „Современное состояние говора и народной культуры с. Бело Блато, Банат“, *Българските острови на Балканите*, София: Издателство Фигура, 180–187.
- BRADLEY, David 2011. “A survey of language endangerment“, *The Cambridge Handbook of Endangered Languages* (P. K. Austin, J. Sallabank, eds.), Cambridge University Press, 66–77.
- COLTA, Rodica 2014. „Lecturi posibile ale cimitirului în localitățile multietnice“, *Studii și comunicări de etnologie XXVIII*, Sibiu, 118–128.
- DAVELUY, Michele, FERGUSON, Jenanne 2009. “Scripted urbanity in the Canadian north“, *Journal of Linguistic Anthropology* 19, 78–100.
- DU PLESSIS, Theodorus 2009. „Die Pan-Suid-Afrikaanse Taalraad en die regulering van taalsigbaarheid in Suid-Afrika—’n ontleding van taalregteklages“, *Southern African Linguistics and Applied Language Studies* 2009, 27, 173–188.
- GORTER, Durk 2007. *The linguistic landscape in Rome: Aspects of multilingualism and diversity*, Fryske Akademy/Universiteit van Amsterdam Partner in SUS.DIV, a European Research Network of Excellence, Working paper of IPRS, Roma, 1–28.
- GORTER, Durk et al. *Minority languages in the linguistic landscape* (Durk Gorter et al, eds), Palgrave Macmillan, 2012.
- GORTER, Durk 2013. “Linguistic landscape in a multilingual world“, *Annual Review of Applied Linguistics* 33, 190–212.
- GRBACAVAC, Ivana 2015. Linguistic landscaping as an RST research method: the downfall of language policies in a post-war context“, *European Journal of Applied Linguistics* 3/1, 87–110.
- HÉLOT, Christine et al. *Linguistic Landscapes, Multilingualism, and Social Change* (Christine Hélot et al, ed.), Frankfurt am Main etc: Peter Lang, 2012.
- ILIĆ, Marija. *Discourse and Ethnic Identity: The Case Study of Serbs in Hungary*, München, Berlin: Verlag Otto Sagner, 2014.
- JAWORSKI, Adam, THURLOW, Crispin (eds.). *Semiotic Landscapes: Language, Image, Space*. London & New York: Continuum, 2010.

- JUFFERMANS, Kasper, COPPOOLSE, Jannet 2012. "How Literate, Low-Literate and Non-Literate Readers Read the Linguistic Landscape in a Gambian Village", *Linguistic Landscapes, Multilingualism, and Social Change* (C. Hélot, M. Barni, R. Janssens, C. Bagna, eds.), 233–248.
- KALAPIŠ, Augustin 2015. *140 godina osnovne škole „Moša Pijade“ u Ivanovu 1875–2015*. Ivanovo: Udruženje banatskih Bugara „Ivanovo-Banat“ – OŠ „Moša Pijade“.
- MANOJLOVIĆ PINTAR, Olga 2005. „Široka strana moja rodna”. Spomenici sovjetskim vojnicima podizani u Srbiji 1944–1954“, *Tokovi istorije* 1–2, Beograd, 134–144.
- MILLEKER, Felix. *Geschichte der Gemiende Jaša Tomić (Módos, Modosch) im Banat*, Wrschatz: Verlag der artistischen Anstlat, 1935.
- MORIARTY, Máiréad 2014. "Languages in motion: Multilingualism and mobility in the linguistic landscape", *International Journal of Bilingualism* 18/5, 457–463.
- NOMACHI, Motoki 2015. "The Rise, Fall, and Revival of the Banat Bulgarian Literary Language: Sociolinguistic History from the Perspective of Trans-Border Interactions", *The Palgrave Handbook od Slavic Languages, Identities and Borders* (T. Kamusella, M. Nomachi, C. Gibson, eds.), London: Palgrave Macmillan, 394–438.
- NOMACHI, Motoki 2016. "Whose literature? Aspects of Banat Bulgarian Literature in Serbia", *Perspectives on Contemporary East European Literature: Beyond National and Regional Frames* (Kenichi Abe ed.), Sapporo: Slavic-Eurasian Research Center, 179–192.
- PIETIKÄINEN, Sari 2014. "Spacial interaction in Sámiland: Regulative and transitory chronotopes in the dynamic multilingual landscape of an indigenous Sámi village", *International Journal of Bilingualism* 18/5, 478–490.
- POPOVIĆ, Virđinija, JANJIĆ, Ivana 2013. "Romanian tombstone and epitaph in Banat village Seleuš", *Filologija i interkulturalnost* (Aleksandra Vraneš, Ljiljana Marković, ur.), Beograd: Filološki fakultet, 139–151.
- RAKOČEVIĆ, Selena 2012: "Musical practice of the Banat Bulgarians: a brief geopolitical mapping", *Musical Practices in the Balkans: Ethnomusicological Perspectives* (D. Despić, J. Jovanović, D. Lajić-Mihajlović, eds.), Belgrade: Institute of Musicology, 221–236.
- RICENTO, Thomas 2000. "Historical and theoretical perspectives in language policy and planning", *Journal of Sociolinguistics* 4/2, 196–213.
- SALMINEN, Tapani 2007. "Endangered languages in Europe", *Language Diversity Endangered* (M. Brezinger ed.), Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 205–232.
- SHOHAMY, Elana. *Language policy: Hidden agendas and new approaches*, London – New York: Routledge, 2006.
- SHOHAMY, Elana, GORTER, Durk (eds.). *Linguistic landscape. Expanding the scenery*, New York – London: Routledge, 2009.
- SHOHAMY, Elana, BEN RAFAEL, Eliezer, BARNI, Monica (eds.). *Linguistic landscape in the city*, Bristol – Buffalo – Toronto: Multilingual Matters, 2010.
- SIKIMIĆ, Biljana 2009. "Being 'Hidden' within a Minority. The Adoption of Bulgarians into the Ethnic Group of Serbs in Hungary", *(Hidden) Minorities. Language and Ethnic Identity between Central Europe and the Balkans* (Ch. Prmitzer, K-J. Hermanik, E. Staudinger, eds), Lit Verlag GmbH & Co. KG, Wien, 189–200.

- SIKIMIĆ, Biljana 2011. "Romanian linguistic identity in today Serbia", *Cultural Spaces and Archaic Background* (D. Suiogan, Ş. Mariş, C. Dărbuş eds.), Baia Mare: Editura Univeristăţii de Nord; Editura Ethnologica, 14–33.
- STEINKE, Klaus 2006. „Zur Vitalität bulgarischer Minderheiten in Rumänien“, *Marginal Linguistic Identities, Studies in Slavic Contact and Border Varieties* (D. Stern, Ch. Voss, eds.), Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 75–85.
- TELBIS, Karol 1938. *200 godina u Banat 1738–1938: života i običaja na banatskoj balgare*, Timişoara: Banatski balgarski glasnik, 1938.
- VUČKOVIĆ, Marija 2004. Kajkavci u Banatu: lingvistička situacija i polna diferencijacija, *Скривене мањине на Балкану* (Б. Сикимић, ур.), Београд: Балканолошки институт САНУ, 199–215.
- VUČKOVIĆ, Marija 2009. „Bugari Pavličani u srpskom Banatu. Savremena istraživanja malih etničkih zajednica“, *XI vek, Forum za proevropsku komunikaciju* 3, Pančevo, novembar/decembar 2008. [2009], 2–8.
- VUČKOVIĆ, Marija 2010. "Language and Religion among Bulgarian and Croatian Roman Catholics in the Serbian Banat", *Ottoman and Habsburg Legacies in the Balkans. Language and Religion to the North and to the South of the Danube River*, (Ch. Voß, ed.), München – Berlin, 247–264.
- VUKOVIĆ, Petar 2012. „Jezični krajobraz Subotice“, *Godišnjak za znanstvena istraživanja*, Subotica, 163–178.

Биљана Л. Сикимич, Мотоки Ђ. Номачи

ЈЗЫКОВОЈ ПЕЙЗАЖ МЕМОРИАЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА
МНОГОЯЗЫЧНОГО ОБЩЕСТВА: БАНАТСКИЕ БОЛГАРЫ /
ПАЛЪЧАНЕ В СЕРБИИ

Резюме

Предметом исследования в данной статье является анализ малых языков и языковой политики в сербской части Баната сквозь призму языкового пейзажа мемориального пространства банатских болгар (поселки Конак, Яша Томич и Скореновац). Показаны изменения в частных идеологических позициях относительно письменного банатско-болгарского языка посредством анализа стратегий языкового выбора для надписей на надгробных памятниках двадцатого века, а также лингвистических тенденций, которые наблюдаются на памятниках, установленных в двадцать первом веке.

Ключевые слова: языковой пейзаж, банатские болгары, многоязычие, надгробные надписи, сакральное пространство, антропонимия, угрожаемые языки.

Biljana Lj. Sikimić, Motoki Y. Nomachi

LINGUISTIC LANDSCAPE OF MEMORIAL SPACES IN MULTINATIONAL COMMUNITIES: THE CASE OF BANAT BULGARIANS IN SERBIA

Summary

For the *linguistic landscape* analysis of private signs of Banat Bulgarians we chose two cemeteries, both of them multiethnic, since Banat Bulgarians in Serbia do not form a majority population in any village. The cemetery in Jaša Tomić/Modoš is religiously mixed, but the Catholic and Orthodox part are still divided. Banat Bulgarians in Konak village are buried in the Catholic cemetery; there is a separate Orthodox cemetery for the majority population. These two villages (Jaša Tomić and Konak) were selected because they share a similar situation from the diachronic socio-linguistical point of view: apart for a brief time during World War II, the Bulgarian/Paulician language was hardly taught since the early 20th century; Bulgarian was used only in the family and the Catholic church (there are prayer books in Banat Bulgarian); there were many mixed marriages; there was no revival of language and culture

As inscriptions on all existing Banat Bulgarian Cyrillic headstones are in Serbian and none of the cemeteries visited have inscriptions in Bulgarian, or rather in the Bulgarian Cyrillic, this indicates that the use and knowledge of standard Bulgarian is limited among the Banat Bulgarians. At the same time, the use of Banat Bulgarian in the Latin alphabet on a proportionally large number of headstones up to the end of the 20th century in the Serbian part of the Banat, and also actively today in Vinga in the Romanian part of Banat, indicates the great importance of the Banat Bulgarian language in preserving the identity of Banat Bulgarians.

Keywords: linguistic landscape, Banat Bulgarians, multilingualism, funerary inscriptions, sacred space, anthroponyms.

ISSN 0350-185x, LXXII, св. 1–2 (2016)

UDK: 811.163.41'373

COBISS.SR-ID: 224840972

DOI: 10.2298/JFI1602033D

Примљено: 15. јануара 2016.

Прихваћено: 28. јануара 2015.

Оригинални научни рад

РАЈНА М. ДРАГИЋЕВИЋ*

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

Катедра за српски језик и јужнословенске језике

СЛОВЕНСКА ЛЕКСИКА ЗА ЉУДСКЕ ОСОБИНЕ И ЕМОЦИЈЕ У ЕЛЕЗОВИЋЕВОМ „РЕЧНИКУ КОСОВСКО-МЕТОХИСКОГ ДИЈАЛЕКТА“

У раду се обрађује словенска лексика са значењем људских особина и емоција у *Речнику косовско-метохиског дијалекта* Глише Елезовића. Узима се у разматрање само она лексика која је културолошки, семантички или творбено специфична у односу на лексику из исте тематске групе у савременом српском књижевном језику. Г. Елезовић је за овај дијалекатски речник прикупљао грађу на самом почетку XX века, што значи да он осликава лексичко стање из XIX века, па и раније (јер је грађу за речник екскерпирao и из једног писаног документа из XVIII века). Обрада лексике из овог речника доводи нас до великог броја заклачука у вези са културом српског народа који је у XIX веку живео у Вучитрну, и на Косову уопште, али и до бројних запажања у вези са творбеним и семантичким променама у српском лексикону.

Кључне речи: Речник косовско-метохиског дијалекта, Глиша Елезовић, лексика са значењем људских особина и емоција, лексичке промене, лексикологија, српски језик.

1.1. Увод. Како је приметио С. Реметић (1982: 269), „у нашим до сада објављеним дијалектолошким расправама и монографијама, међу којима је доста и обимних и солидно рађених, лексика је најмање заступљена. У бројним радовима она и нема свога кутка.“ Прошло је више од три деценије од ове примедбе, а рекло би се да она у доброј мери важи и за данашње прилике. Дијалекатска лексика представља инспирацију и за лексиколошка и творбена истраживања,

* rajnad@yahoo.com

а то посебно важи за оне лексеме које не постоје у књижевном језику, а саздане су у складу са творбеним принципима српског књижевног језика. Д. Витошевић (1982: 35) сматра да „данас, у овом царству позајмљеница и фраза, указивање на исконске народне изразе може бити спасоносно. Језик је у крвној вези са судбином, повешћу, драмом и душом сваког народа“. Он даје бројне примере из језичког блага Груже: *сувовица* – суво и лепо време, *засебљив* – себичан, *младеж* и *сйарез*, *омладина* и *осйарина*. И Љ. Рајковић (1982: 268) готово као поетизме доживљава неке дијалектизме из тимочко-лужничког говора, нпр: *йрвомрачје* – сумрак, *горобрсник* – јесењи ветар (пандан пролећном *развигорцу*), *седежсина* – иње.

Овај рад представља наставак наше анализе лексике обрађене у *Речнику косовско-мειѠохиског дијалектѠа* Глише Елезовића. Истраживање је посвећено лексици која се односи на људске особине и емоције. Ова лексика спада у апстрактну, а претпоставка је да у нашим народним говорима нема много апстрактне лексике, па се, као што је познато, та, чини се, недовољно проверена чињеница износила као једна од главних замерки Вуковом настојању да народни језик учини основицом српског књижевног језика. Тај став сликовито је исказао Л. Мушицки, а нагласио М. Селимовић (1986: 51): „Српски народ је орао и копао“, пише Мушицки, „много се трудио, јуначествовао, али мало мислио, осим о насушним потребама, зато је његов језик сиромашан речима за умозрителне мисли.“ Селимовић додаје: „Вуков језик, језик сељака и овчара, жив и свеж, мирише на њиву, на планински ветар, на крв, зној, пркос, на широке просторе живота са свим што је у њему добро и зло, лепо и ружно.“

У првом делу истраживања (Драгићевеић 2015) испоставило се, међутим, да је српски народ имао потребу за исказивањем умозрителних мисли и да је, када је то било потребно, па чак и када није, позајмљивао такву лексику из турског језика. Иако је анализа спроведена на грађи из косовско-метохијских говора, она важи и за остале српске говоре: „Многима ће се учинити“, каже Елезовић у Предговору свог речника (1932: X), „да у овом говору има више турских речи него у другим нашим говорима. У истини, међутим, и у овом се говору употребљавају турске речи као и у другим нашим говорима оних области које су дуго биле под турском владавином. Што их у Вука има мање, не значи да их је народ мање употребљавао, него да Вук многе није у свој речник унео.“

Г. Елезовић је *Речник косовско-мειѠохиског дијалектѠа* објавио у четвртој и петој књизи *СрѠског дијалектѠолошког зборника* 1932.

и 1935. године. Како каже у Уводу, грађу је почео прикупљати 1902. године, што значи да је у овом речнику фиксирана лексика која се користила у XIX веку. Највећи део речи прикупљен је у Вучитрну, Елезовићевом родном граду, али је он походио и друга косовска села и градове у периоду од 1903. до 1928. године. Осим усмене грађе која је добијена од носилаца ових говора, речничка грађа је прикупљана и из једног писменог извора, а то је био *Девички катасџинг*, књига манастира Девич, у којој је управа манастира бележила поклоне које је народ даривао манастиру. Грађа из овог рукописа потиче из друге половине XVIII века, што значи да овај речник бележи и језичку ситуацију из тог столећа. Елезовић се као контролним речницима служио Вуковим рјечником, Рјечником ЈАЗУ и Броз–Ивковићевим речником и бележио оне речи којих нема у овим речницима или их нема у некоме од њих, као и оне које имају другачије значење.

У првом делу нашег истраживања (исп. Драгићевећ 2015) детаљно су описани бројни оријентализми који означавају људске особине и емоције из косовско-метохијских говора. Тако, на пример, грађа показује да има неколико турцизама за срећу, иако за ову емоцију постоји и домаћи назив: *баџи*, *зар*, *игбал*, *кисмеџи*, *рагбеџи*, *џалија*, *угур*, *фал*. Ево и примера: *Такав му је баџи његов. Данас не џиџо немам зар. Немо да ми џрујеш зар. Сас џебе кад играм, немам зар. Имао си игбал. Искочи му игбал. Несам имао кисмеџи. Тако су они без рагбеџа. Така му је била његова џалија. Ајде, нека му је сас угур. Неће да му се оџвори фал*. Ево и примера у којима се употребљавају турцизми који означавају злу особу, особу лоше нарави: *Син му је биринџи аџиџа. Такога џјанеџа несуд џиџи очи виделе. Макни се од џога џјанеџа. Не знаш џиџи џизевенк човек је он. Пизевенк ни један! Такав је он уџлија. Такав је он један уџсуз човек. Таки су они, одкако су, чаркаџије су били. Врло је џенабеџи човек*. Много је турцизама којима се означава беда, јад, туга: *ал*, *бељај*, *газеџи*, *гарамеџи*, *дерџи*, *замеџи*, *зайџи*, *резилик*, *саклеџи*, *џаксирџи*, *угурсузлук*, *чедер*.

Бројни турцизми који су у косовско-метохијским и другим народним говорима позајмљени за означавање емоција и особина сведоче о томе (1) да нису сасвим тачне примедбе да народ није имао склоности ка апстрактном мишљењу, па ни ка апстрактној лексици и (2) да није сасвим тачно да је народ позајмљивао из турског језика пре свега ону лексику која се односила на нову (турску) друштвену и државну организацију, нове занате, предмете итд. (исп. нпр. Шкаљић 1985, Пецо 1987). Очигледно је да је постојала потреба да се апстрактни појмови диференцирају, раслоје, да се посебном лексиком означе најразличитије нијансе одређене апстрактне појаве.

1.2. Циљеви рада. Истраживачки задатак овог рада јесте опис дијалекатске лексике словенског порекла са значењем људских особина и емоција у Елезовићевом речнику. Циљеви су следећи: 1) осветлити семантички, творбено или културолошки маркирану лексiku која се уопште не користи или се ретко користи у савременом српском књижевном језику и тиме, у некој мери (колико то обим рада дозвољава), одредити однос између дијалекатске лексике са значењем људских особина и емоција према књижевној, (коју смо описали у Драгићевих 2001); 2) одредити однос између словенске и оријенталне лексике са значењем људских особина и емоција у Елезовићевом дијалекту (оријенталну смо описали у Драгићевих 2015); 3) утврдити присусутво и бројност апстрактне лексике у Елезовићевом дијалекту на узорку лексике за особине и емоције како би се проверила хипотеза о сиромаштву апстрактне лексике у народним говорима; 4) поређењем књижевне и народне лексике грађене према семантичким и творбеним законитостима књижевног језика истражити неке законитости семантичког развоја лексике у српском језику. То значи да ће се анализи изабране лексике приступити из перспективе лексикологије савременог српског језика с циљем да се Елезовићева лексика одреди према савременој српској књижевној лексици, а не из перспективе других наука (нпр. етимологије или дијалектологије). Предмет неких будућих истраживања могла би бити етимолошка анализа изабране лексике, њена распрострањеност у другим дијалектима српског језика итд.

Истраживање је подељено у два дела. У првом делу бавићемо се културолошко-семантичком, а у другом делу творбено-семантичком анализом изабране лексике.

I. Културолошко-семантичка анализа изабране лексике

М. Барјактаровић (1984: 21) с правом истиче „да је за што успешније лексичко истраживање неког места или краја, нужно, заправо неопходно, што боље, дубље и пуније познавање традиционалне културе становништва тога места или краја“. С друге стране, наше истраживање показује, а овај рад ће, надамо се, то у некој мери осветлити, да се Барјактаровићево запажање може посматрати и у обрнутом смеру – да би се упознала традиционална култура становништва неког места или краја или неки њен сегмент, важно је упознати се са лексиком тог места или краја. На основу обрађене лексике у Елезовићевом речнику могу се извести бројна запажања

о животу, култури и вредностима српског становништва које је живело на Косову и Метохији у XIX веку. Иако је пажња аутора у овом раду фокусирана пре свега на лексику која означава људске особине и емоције, могу се уочити неке појединости из различитих сфера народног живота.¹

I.1. ЛЕКСИКА ПЕЈОРАТИВНОГ ЗНАЧЕЊА. Како у народним говорима, тако и у српском књижевном језику, има упадљиво више лексема којима се означавају непожељне емоције, особине, радње, појаве од оних којима се исказују пожељне (исп. Драгићевећ 2001; 2010: 115–124). Грађе има напретек, иако она, ипак, није довољно истражена у народним говорима јер, како примећује Н. Богдановић (1984: 25), „и данас, поред све отворености информатора и широких слобода у комуникацији, тешкоће у регистровању дијалекатских пејоратива остају. Они се теже бележе него лексика из других комуникативних слојева“. Разлози леже у устезању информатора да се служе пејоративима пред непознатим истраживачима. Ову чињеницу треба имати у виду када се процењује значај Елезовићевог речника – он је бележио лексику својих сународника (рођака, суседа, пријатеља) који се пред њим нису устезали и нису бирали речи. Можда због тога бројност лексема са значењем непожељног буди пажњу читалаца овог речника. Рекло би се да су две непожељне особине посебно изазивале осуду Елезовићевих суграђана – прождрљивост и лењост.

Показало се да има доста лексике којом се означава прождрљивост – именица за ту особину и за особе које је поседују, придевâ и глагола којима се она означава. Разлог, вероватно, треба тражити у чињеници да ја народ тешко живео, па су многи појединци често испољавали ову особину. Међу овим лексемама има доста оних које су ономатопејског порекла. Само именицу *аждер* Елезовић је сврстао у оријентализме, иако међу овим лексемама вероватно има и других турцизама.²

¹ На неке правце даљих истраживања везе између језика и културе указала је С. Милорадовић (2009), која је описала део својих етнолингвистичких истраживања Метохије. Као полазна основа за вођење разговора са информаторима ауторки је послужио тзв. мали етнолингвистички упитник Ане Плотњикове, а разговори су били усмерени на истраживање традиционалне културе и лексике која се за њу везује. С. Милорадовић предлаже израду одређеног типа етнолингвистичких карата које би омогућиле уочавање изолекси о етнокултуролошким датостима.

² У овом раду неће се наводити акценат представљених лексема јер није релевантан за ово истраживање. Глаголи ће се наводити у облику инфинитива (нпр. *лакрдисаји*, а не *лакрдисај* као у Речнику). Од Речника смо одступили и у пред-

ПРОЖДРЉИВОСТ: *аждаја*, *аждер* (тур.), *аждерајка*, *аловиј* – који има својства хале, тј. да све *прождере*, *униши*; *алосаји* – *прождреји*, *унишији*; *алосија* – *прождрљивац*³; *брофјарији* – у *шону* за *презирање* – *јести*, *ждераји*; *прождираји*; *буздук* – каже се за чељаде које добро једе, а *нерадо ради*; *изелица* – чељаде које много једе; *изешник*, *изешница*, *изешнице*, *наимукаји се* – *најести се*, *нашљемаји се* – *најији се*, *нашљокаји се* – *најији се*,⁴ *орујаји* – *прождрљиво појести*;⁵ *офукаји* – *прождрљиво појести*; *покркаји* – *појести*, *пофукаји* – *прождрљиво појести*; *пошмукаји* – *халаљиво појести*; *рабан* – *похлепан*, *прождрљив*; *рујуља* – *прождрљива жена*; *фукаји* – *прождрљиво јести*.

Као што се лако може закључити, велики број синонима сведочи о потреби за експресивним исказивањем преједања. Дефиниције показују да се прождрљивост понекад везивала за друге особине, а то је похлепност, деструктивност, лењост. Оријентализми у овом речнику сведоче о томе да се вредноћа веома поштовала, а лењост је била једна од најомраженијих особина. Посебно је било недопустиво бити лењ, а много јести, јер хране никада није било у изобиљу. Прождрљивост се очекивано везује и за неумерене потребе уопште, па неке од ових лексема могу означавати и духовну прождрљивост. Није неочекивано ни то што се деструктиван однос према храни преноси и на деструкцију у другим сферама.

У Елезовићевом речнику има доста погрдних назива за мушкарце и жене, али је број лексема са непожељним значењима који се одnose само на жене упадљиво већи. И међу њима се може наћи понеки турцизам (који нисмо издвојили из грађе).

О жени: *бедевија* (арап) – *каже се за људе и животиње несоразмерно високе*. – Има једну жену кај *бедевија*; *бикуља* – *женско*

стављању именица на *-оси* (нпр. *младоси*, а не *младос* као у Речнику). Разлог за ова одступања је тежња за бољом прегледношћу грађе и лакшим препознавањем врста речи.

³ Уз лексеме *аловиј*, *алосаји*, *алосија* скренућемо пажњу на групу експресивних варијанти глагола истог постања са значењем *халаљиво јести* из различитих народних говора које обрађује М. Бјелетић (2006: 58): *алавукаји*, *алавуцаји*, *лавуцуји*, *вукнуји*, *вукаји*, *вујаји*, *вућкаји*, *вурлаји*, *вундаји*, *лавушаји*, *лавуњаји*, *вујнуји*, *вућнуји*, *вурнуји*.

⁴ Елеменат *-и-* у глаголима *наимукаји се*, *нашљемаји се*, *нашљокаји се* можда треба довести у везу са експресивним префиксом *šV-* (с. *ша-*, *ше-*, *ши-*, *шу-*), који описује М. Бјелетић (2006: 75).

⁵ М. Бјелетић (2006: 104) обрађује експресивни глагол *ријаји* (*наријаји* – *навалити*, *насрнути*), што је, можда, варијанта глагола *рујаји*.

чељаде једро, здраво и задригло и више него обично развијено; гад-њача – рђаво, њрљаво женско чељаде, *фиг. женско чељаде које има рђаву душу*; гадуља – каже се женском чељадећу које физички или душевно изазива гађење; грдница – несрећница, јадница; дебелгуза – у њодругљивом смислу каже се женском њуначком чељадећу које радо иде у *госће*, а не одликује се вредноћом; дрикула – каже се за женско чељаде нелећо или смешно, а здраво и једро. Незграјно развијена жена или девојка. – Неси гу видео кака је дрикула; дрљавица – женско чељаде које има дрље око очију; *фиг. каже се за њрљаво и неоћпресићо женско чељаде*; дройља – в) *фиг. дебела, гломазна жена*. – Једна женетина кај дропља; дрићуља – каже се за жену, девојку, у њодругљивом смислу; друсла – каже се у њодругљивом њиону за неку жену или девојку крујну, једру, али и незграјну. – Погледај гу кака је друсла; дунда – женско чељаде више него обично њуно и једро: дундо дебела! дурузуља – одрасло а неозбиљно женско чељаде које се не одликује ни мудрим збором нићи је вредно. – Збориш кај да си ацамија, а не видиш колика си дурузуља; душевадница (има и душевадник, душеваднице) – женско чељаде са својсћивима душевадника (рђав човек, најрасић, који речима својим укућанима „вади душу“); душегубница (има и душегубник) – женска која лако душу губи чинећи разне грехе; зуља – каже се женском чељадећу, синоним замлаћиа; колибарка – женско чељаде ниског рода, које није њореклом из куће и дома но из колибе; кривка – сакаћиа жена; каже се и за сакаћиу крујну и сићиу сћоку; кукавчица – јадница, бедница. Ућоћребљава се за особу женску њрема којој се има симћиаћија. – Остаде кукавчица јетим, без оца и мајке; лудна – каже се као њрекор за женско чељаде које би њо годинама сћаросћи одавно њребала да њресћане бићи „луда“, а оно осћала њаква, дећићасћиа, масногуза – гурман, који је лаком на масна јела; мешоречница – женско чељаде које њреноси речи и изазива сваћу њћим начином. – Она гадуља Албина велика је мешоречница, две очи у главе ће завадит; њогануља – каже се за њогано, злочесће нарави женско чељаде; рућуља – каже се женском чељадећу кад је њрождрљиво и кад њоједе где шћио наће. – То је она рупуља Тоскина појела; сдућиа – ружно, незграјно женско чељаде; смрдљивица (има и смрдљивко) – каже се за нечисћо, аљкаво женско чељаде, смрдуља – смрдљиво женско чељаде, смрдљивица; сулудница (има и сулудник, сулуднице) – женско чељаде слабе њамећи или ради као њакво. – Сулудницо, зар ти приличи тебе, велике девојке да се бијеш сас макање?! Сурејајка – каже се за одрасло женско чељаде нескладно развијено или без обзира

на њен развиџак у циљу увреде; *суџраја* – женско незграјно, *џрајаво* и *неокрејно чељаде*; *џрагача* – радознано женско чељаде које воли да дознаје џуђе *сџвари*; *суџрајина* – аугм. од *суџраја*. – Сутрапино ли једна, идеш кај ћорава; *џрница* (има *џрнице*) – каже се за женско чељаде несрећно, јадно; *чејаја* – каже се за безочно женско чељаде; *чејоџина* – каже се за женкиње које се безочно смеје и џери или се крџи и вије.

Примери показују да је постојала потреба да се лексички означе жене са непожељним особинама⁶, а оно што посебно привлачи пажњу јесте систем вредности који се назире кроз дефиниције ових лексема. У раду о оријентализмима обрађеним у Елезовићевом речнику, закључено је да су се посебно ценили вредни, вешти, спретни, окретни људи, што се може запазити на основу великог броја турцизама којима се означавају овакви људи (исп. ДРАГИЋЕВИЋ 2015), а на основу управо наведене лексике може се закључити да су се исте те особине поштовале и код жена и да су се маркирале жене које их немају, исп. *дрикула*, *друсла*, *суџраја*, *суџрајина*.

Из дефиниција као што је у *џодругљивом* смислу каже се *женском џуначком чељадеџу* које радо иде у *госџе*, а не одликује се *вредноћом* види се да су се осуђивале жене које много једу, а мало раде, као и пуније жене уопште (исп. *дебелгуза*, *друсла*, *дунда*, *масногуза*) или прождрљиве женске особе (*руџуља*, *масногуза*). Овом лексиком оцртава се сегмент слике света у коме доминира сиромаштво и глад, у коме се одмерава колико ко једе и колико ко заслужује да поједе.

Лош друштвени положај жене наслућујемо кроз развој значења лексеме *кривка*. У примарном значењу односи се на *сакаџу жену* (јер постоји склоност ка томе да се именује сваки деформитет), а у секундарном значењу употребљава се и да означи *сакаџу крујну* и *сиџну сџоку*, чиме се жена доводи у везу са животињом.

Осуђивале су се и неуредне жене, исп: *гадњача*, *дрљавица*, *смрдљивица*, *смрдуља*, као и оне које имају лошу нарав: *душевадница*, *душегубница*, *мешоречница*, *џогануља*, *џрагача*, *чејаја* и оне које су неозбиљне и које се не понашају у складу са својим годинама: *дурзуља*, *сулудница*, *чејоџина*.

Према несрећним женама осећа се сажаљење (*грдничница*, *кукавичца*, *џрница*), али нема много лексема из те групе.

⁶ И у савременом српском књижевном језику постоји наглашена потреба да се означе особе са непожељним особинама (исп. ДРАГИЋЕВИЋ 2001; ШТАСНИ 2013).

Творбено су занимљиве лексеме *душевадница*, *душегубница*, *мешоречница*, *йрагача* а у семантичком смислу пажњу привлаче дефиниције неких лексема. Таква је, на пример, *чејоџина* – *каже се за женскиње које се безочно смеју и цере или се крше и вију*. Ово су значења-сlike, а дефиницијама се детаљно описују сви елементи те слике. Такође, значења неких од лексема из групе су широка, па се преливају из семантичког садржаја једне лексеме ка семантичком садржају друге. Тешко је оценити семантичку границу између неких од њих. Тако је, на пример, *дрикула* – ружна, и смешна, и здрава и једра. Све те особине налазе се појмовно оивичене једном широко-значном лексемом.

Забележили смо и неколико лексема којима се исказују пожељне особине жена: *красница* (има и *красник*, *красниче*), *куџињца* – *женско чељаде вредно, шћедљиво и које за кућу йпривређује*, *лејојка* – *лејо женско чељеде*; *йусница* (има и *йусник* – *диван човек*), али се за *йусницу* у речнику дају примери за пушку и за биволицу.

1.2. ЕУФЕМИЗМИ. Међу културолошке особености овог дијалекта може се убројати и склоност ка еуфемизацији. М. Дешић (1990: 41) истиче да еуфемизми нису занимљиви само лингвистички, „него и по другим особинама: говоре о народном празновјерју, о моралним нормама, о опхођењу међу људима, о народном, друштвеном животу уопште“. Тако се, на пример, уместо експлицитне употребе лексеме *ђаво* користи *беда* (у секундарном значењу), турцизам *бељајник* („знатно блажи израз но демон, ђаво, који не доноси срећу“), као и фразеологизам *буди Бог с нама* (*Узео га буди бог с нама за уши*), *искришник*, *нечасник*, *нечасйиви*, *нечасйивник* (*Нечасник, часни га крс йоразујо!*). М. Дешић (1990: 35–43) наводи и бројне друге примере еуфемизама из народних говора: за ђавола, вештицу, опасне животиње, болести, непогоде, сексуални и породични живот итд. Он констатује да се „некада празновјерни човјек осјећао немоћним и уплашеним пред бићима која имају натприродну моћ. Зато је избјегавао да таква бића назове правим именом, пошто је то име представљало табу. То свједочи о великој старини еуфемизама“. Као посебну врсту еуфемизама Дешић издаваја *антифразе* – ублажавање помоћу речи супротног значења. Примера за антифразе има и код Елезовића: за *зло*, *невољу* користио се антоним *добриња* (*Која му је добриња йоме дейейиу йе йлаче?*). Непожељне особине и појаве називају се блажим именима: *весели* је еуфемизам за *йокојни* (*Мене беше весели зейи йраијо*). *Уйошан* је еуфемистички речено, *сиромашан*, *лоше одевен и обувен* (*Уйошина је и од обуће и од алинке*).

1.3. О РЕЧИМА БЕЗ ОДРЕЂЕНОГ ЗНАЧЕЊА. Пажњу привлаче и називи за појмове који не постоје или нису познати говорницима. Понекад се не зна шта нека лексема означава ни на шта се прецизно односи, али она, упркос томе, опстаје, па се у неким случајевима преноси с генерације на генерацију. Ево како је Г. Елезовић дефинисао именицу *Буна*: „некаква земља, река, шта ли је, која постоји само у машти онамошњих људи, а нико не зна рећи ни шта је то ни где је. – *А њему нешћо да учину, чуће га и Буна и Буница*.“⁷ Именица *најендек* је описана као „реч неодређеног значења. Значи нешто ружно, што се не жели. Каже се каткад и за дете, али више од мила. – *Најендек ђавољи. Мене ѿако свакад искочи ѿо неки најендек*“.⁸ Именица *ѿимар* има два значења. Примарно је овако дефинисано: „Народ сад не зна правога значења ове речи; остало му је у памети да је то некакав голем добитак. Каже се кад се неко много отима да што добије а испадне да није од велике вредности.“ Тек секундарно значење је у вези са појмом тимарења (нпр. коња). Мало се пажње у лингвистици посвећује речима „чијег се значења народ више не сећа“, а ипак их користи. Како уопште опстају такве речи? Овакве лексеме и њихове дефиниције најбоље сведоче о постојању колективног бића једног народа. Народ памти, заборавља, опрашта, верује. Речници, између осталог, чувају информације и о постојању колективног идентитета, а један од задатака лингвокултурологије јесте да осветли сегменте националног бића садржане у лексикографским делима.

Рекло би се да овакве лексеме имају експресивну улогу, а експресивност је произведена управо семантичком неодређеношћу. *Буна* (често и *Буница*) се користи да означи неку изузетно далеку локацију, па се употребом народу мистериозног топонима или хидронима *Буна* та удаљеност још више наглашава. *Најендек* је лексема експресивне звучности, па чак и ако се прецизно значење изгубило, лексема опстаје захваљујући звучној слици коју производи и којом се понекад експресивно могу описати особе или неке друге појаве. М. Дешић (1990) је писао о речима које су у Речнику САНУ описане

⁷ Г. Елезовић наводи да се у РЈАЗУ *Буна* одређује као река која утиче у Неретву ниже Мостара и сеоце на истој реци у Херцеговини.

⁸ На основу Речника САНУ сазнајемо, ипак, да је лексема *најендек* позната и у другим народним говорима (нпр. у Пироту, Крагујевцу итд). Развија чак и минимално деривационо гнездо – *нејендече*, *најендечийи*. Значење није неодређено: **б.** *онај који се ѿрави важан, размейљив, уображен човек, надувенко*. У Речнику САНУ се међу примерима за овај дијалектизам налази и тумачење да реч потиче од глагола *најейи се*, *надуји се*.

као речи „без значења“ или „без одређеног значења“ и запазио да су оне честе у дечијем језику (бројанице, успаванке), народним умотворинама (загонетке, песме, брзалице, бајалице) и емоционалном говору (узречице и речи са избледелим значењем). Лексеме које смо овде представили, иако у косовско-метохијским говорима нису имале одређено значење, ипак не спадају у групу коју је описао М. Дешић.

1.4. ИМЕНА ЕТНИКА, НОСИЛАЦА ЗАНИМАЊА И ДРУГИХ ДРУШТВЕНИХ ГРУПА. Пажњу привлаче и неке лексеме које спадају у етнониме или називе неких других друштвених група. Тако, на пример, *Гога* представља назив за Цинцарина. Како се то понекад догађа са именицама које означавају етнике, и ова именица је испунила свој семантички садржај семама колективне експресије, па „у народу ова реч означава и изражава и вредна радника, задовољна с малим. – *Ради кај Гога*“. *Османлија* је описан као „човек фини, лукав, вешт и који постиже циљ финоћом, а не бруталном силом. – *Јарга је османлија, он није кај њи*“.⁹ Лексема *влашко*¹⁰ описана је као „општи назив за цео хришћански свет који стоји на супрот другом појму Турско“.¹¹ *Русјанин* је „хришћанин, фиг. Србин“. *Габел* је био назив за представника „једне врсте Цигана, најниже врсте Цигана. Реч је и за Цигане увредљива. – *Ако смо и Цигани, нисмо Габели*“. Свирачи који су свирали зурлу обично су били Роми, па *зурлација* примарно не спада само у *nomina agentis*, већ има и етничко обележје: „Циганин који свира зурлу.“ Именица развија и секундарно значење које Елезовић квалификује као фигуративно: „каже се и другоме у подругливом смислу у намери да се неко потцени циљајући на његово порекло или положај, будући да су зурлације Цигани“. У вези са именицама из групе назива за занимања издвојићемо и именицу *гускар*, која секундарно означава сиромашног човека: „каже се човеку који се жели да потцени или који није нико и ништа. – *Они су свакад гускари*

⁹ Детаљнију анализу о именици *османлија* исп. у Драгићевић 2015.

¹⁰ Колико је лексема *Влах* и њени деривати погодна за лингвокултуролошку анализу, најбоље потврђују значења ове лексеме у Речнику САНУ. *Влах* може бити *Румун*, али и *Србин* (за католике и муслимане), затим *хришћанин* (за муслимане), *кајолик* (за травничке муслимане), *Херцеговац* (за Дубровчане), *сељак са койна* (за далматинске варошане и острвљане) итд. Назив је углавном погрдан, али и не мора бити такав.

¹¹ Г. Елезовић је правио бројне лексикографске и друге језичке грешке дефинишући лексику у свом речнику. Ова дефиниција у којој се придев дефинише као да је именица, а *Турско* се пише великим словом насупрот *влашко* сведочи о томе. Ипак, значај овог речника је толико велик да су те грешке у сасвим другом плану.

Све ове лексеме својим секундарним (али у некој мери) и примарним значењима врло упечатљиво оцртавају слику света говорника овог дијалекта. Свет се у тој заједници дели на хришћански и турски, а хришћанин (рисјанин) је, пре свега, Србин. Овом лексиком се указује на чињеницу који су све народи живели на Косову и Метохији у XIX веку, чиме су се бавили и, оно што је посебно важно, какви су стереотипи важили за представнике тих група, тј. коју су позицију заузимали на друштвеној лествици косовске заједнице. Посебно је занимљива веза која се у стереотипној слици успоставља између представника народа и скупа особина, па и занимања, која им се приписују. Пожељније особине и боља занимања везују се за представнике оних националности за које су у заједници резервисана виша места на друштвеној лествици.

Придев *белосвецки* дефинисан је као *еѣиѣиѣи* који унижава морална својства онеме уз кога *сѣиѣи*: *рђа белосвецка*. Из овог значења се назире негативан однос говорника према ономе што долази из света. Осећа се отпор према свему што је туђе и непознато, што је и до данас црта паланачког погледа на свет. Непожељно значење овог придева забележено је и у речницима савременог српског књижевног језика (у Једнотомнику се наводе примери: *белосвејска ѣроѣува/скиѣиѣиѣица/курва*).

Лексема *роб* означава „домаће чељаде, члан породице, задруге. – *Колико сће роба у кућу?*“ *Робље* је „домаћа чељад као колективна именица, чланови породице. – *Прошао у Мишровицу са све робље*“. Из данашње перспективе значење ове именице говори о дискриминаторском односу (вероватно домаћина) према члановима породице. У прилог томе може се додати чињеница да је у том дијалекту било познато данашње значење ове именице. У Речнику МС ово значење квалификовано је као застарело и покрајинско, али је потврђено примерима и из других дијалеката. Иако су односи у породици били патријархални и конзервативни, не би било добро унапред приписивати овој именици конотацију коју она има у савременом српском књижевном језику. Вероватније би било рећи да је ова лексема пример за значењске промене настале протоком времена.

Сиромаштво у коме је народ живео пратила је *суоџиња*. То је „стање кад се нема чиме сухи хлеб да присмочи, кад се осим хлеба нема никаквог мрса. – *Уби ме suoџиња, сол, леба и ниџија сас леба*“. Ову именицу бележи и Вук, што значи да је она (као и стање које означава) била позната и у другим српским крајевима. Постојање ове лексеме представља неку врсту документа који сведочи о сиромаштву. Лексема је занимљива и семантички јер је настала метафорички. Придев сув има широк дијапазон метафоричких значења у вези са одсуством нечега што је потребно или очекивано. *Суоџиња* и данас има пандан у живој речи српског сакралног стила *сухојаденије, сувоједење* и сл.

О томе како се живело сведочи и именица *суђеник*. То је „човек који је жени или девојци унапред одређен, досуђен да јој буде муж“. Постоји и *суђеница*, као и *несуђеник* и *несуђеница*. Све ове лексеме откривају део обичаја и начина живота српског народа у прошлости – мало тога је у патријархалној, конзервативној средини зависило од воље појединца.

Придев *урукљив* („урукљиве очи, тј. очи које погледом могу другоме да причине зло“), као и глагол *уручији* („погледом својих очију или чуђењем, речима учинити да неко претрпи какво зло, да га нападне болест“) само су један од примера празноверја са којим је народ живео, а и данас живи.

Необично је да *срце* у овом говору значи „код човека трбух, у опште органи који су смештени у трбушној дупљи“. Код животиња, међутим, *срце* означава онај телесни орган као у књижевном српском језику. Појава је семантички неочекивана. Уобичајено је да се називи који означавају делове тела човека симилисемијом преносе и на делове тела животиња (исп. ГОРТАН ПРЕМК 2004: 60). Често се та два значења не раздвајају у оквиру једне дефиниције (исп. нпр. глава у Речнику САНУ: *горњи део човечијег или њедњи део животињског џела*). Дакле, таква семантичка дистрибуција значења, различита код човека и животиња, није уобичајена. Међутим, није необично то што су се та значења развила, јер је код лексеме *срце* једна од централних сема она која се односи на његов средишњи положај, па пошто су и срце и трбух органи смештени у централном делу тела, омогућен је овакав развој значења. Занимљиви су Елезовићеви примери којима се потврђује значење срца као трбуха. Они би свакако могли довести до комуникацијског шума ако неком од учесника комуникативне ситуације није позната ова семантичка специфичност лексеме *срце*. – *Жали од срца* (тј. тужи се на болове

Г. Елезовић је описао и неке ритуале везане за одређене друштвене догађаје и обичаје. Тако, на пример, он детаљно описује ритуал који је именован глаголом *зовеџи*. У речнику се детаљно описује ситуација која се означава овим глаголом, а ми ћемо парафразирати најважније делове. Невеста стоји држећи мараму обема рукама мало ниже појаса док старији чланови задруге ручају или док пију. Она говори док не добије разрешницу да може напустити гостинску собу. „Гови се стојећи у свечаном ставу и смерно. Не сме зверати нити с ким разговарати докле год говори.“¹² Елезовић је обрадом овог глагола сачувао од заборава једну прасловенску и свесловенску (осим пољског) лексему, али и описао један свадбени обичај и показао како неке лексеме могу бити ознаке за сложене слике које се састоје из мноштва специфичних детаља.

Издвојићемо још један глагол чијим се значењем слика цела једна ситуација, испуњена великим бројем детаља. То је глагол дрежда-
џи, који Елезовић овако дефинише: „стајати згурен на отвореном пољу, те у исто време као подрхтавати од зиме“. Ова занимљива дефиниција отвара питање њене објективности. Аутор, вероватно, није проверавао значење овог глагола у другим речницима, већ је описао слику коју он, као изворни говорник, има у глави када чује тај глагол. Да ли су и остали говорници имали до детаља исту слику када употребе ову реч? Да ли онај који дрежди заиста мора да стоји на отвореном пољу, да ли баш мора да буде згурен или дрежди и ако је усправан, да ли мора да подрхтава и да ли мора да му буде хладно? Да ли сви ови услови морају бити испуњени да би се ситуација могла назвати дреждањем? Према Скоку, друго *д* у овом глаголу

¹² Обраду ове одреднице (али и речника у целини) оштро је критиковао Х. Барић (1935: 278), указујући на податак да је К. Штрекељ показао да је најстарије значење прасловенског глагола *говейти* – *ħuyaiti* (из *ħoyšivovaŋa*), а да Будмани преводи овај глагол са *угађати*. Додаћемо да и Скок одређује овај глагол као фолклорни свадбени термин који значи *угађати*, *дворити*. Вук не наводи ову лексему, а ни М. Петровић Савић (2009) је на региструје у лексици свадбених обичаја у Рађевини. Х. Барић није у праву кад каже: „Господин Елезовић мисли да је он примерима из свога дијалекта потпуно разјаснио сва питања у вези с овом речи, у чему се грдно вара.“ Ова примедба само показује колико су дијалекатски речници били ретки, па ни неки лингвисти нису схватили чему они заправо служе и да не морају износити етимологију. Г. Елезовић (1936: 194) с правом одговара Барићу да је он имао задатак да изнесе облик, значење и употребу те речи у свом дијалекту, те да његов речник није етимолошки.

прасловенског корена служи за ономатопеизирање глагола, а та ономатопеја би требало да је у вези са померањем, дрмањем, дрхтањем. То би могло да значи да је дрхтање неопходан сегмент ове ситуације. У Речнику САНУ различита значења глагола *дреждайи* указују на неопходност неких од следећих компонената: 1) *чекайи осећајући досаду*; 2) *чекайи осећајући њонижење*; 3) *шаворији у некој досадној средини*; 4) *осећаји неугодну ујтрнулост*; 5) *дрхтайи*. Елезовићев глагол у својој значењској сложености као да садржи све ове семантичке сегменте. Тешко је замисливо да су их и сви остали говорници имали у виду приликом употребе овога глагола. Ипак, употребљавали су га и узајамно се, вероватно, успешно споразумевали, као што га и ми данас употребљавамо, не размишљајући о томе да ли га у сасвим истом значењу користе и наши саговорници.

II. Творбено-семантичка анализа изабране лексике

II.1. ЛЕКСЕМЕ КОЈЕ ДАНАС ИМАЈУ ДРУГАЧИЈЕ ПРИМАРНО ЗНАЧЕЊЕ У КЊИЖЕВНОМ ЈЕЗИКУ. Међу лексемама словенског порекла које се одnose на људске особине и емоције има и оних које у савременом српском књижевном језику имају другачије примарно значење. Овакве семантичке различитости привлаче пажњу без обзира на то да ли су производ чињенице да су настале семантичким променама током времена или чињеницом да су проузроковане због тога што су исте лексеме имале различито значење у косовско-метохијским говорима у односу на дијалекте који су послужили као основица за српски књижевни језик. Оне привлаче пажњу због тога што су свакако имале заједничко семантичко полазиште које се развијало у различитим правцима, а те могућности и однос између добијених резултата важан је за теоријска семантичка истраживања о семантичким односима и потенцијалима.¹³

бусайи се – *мучији се*, *замарайи се ни за шйа* (у савр. језику: (обично с додатком у прса) 1. *ударайи се њесницама*, *шакама у груди*);

вољан – *слободан*, *несметан* (у савр. језику: 1. а. *који њојиче од воље*, *којим уйравља воља*; б. *који има вољу*);

зрбина – *леђа*; *фиг. зашйишйа*, *ѡрошекција* (у савр. језику: *зрбача*);

дом – *ѡ значењу нешйо боље и веће од кућа* (у савр. језику: *кућа*);

¹³ Уз одабране одреднице прво се наводи Елезовићева дефиниција, а затим, у загради, дефиниција из Речника српскога језика (2011), као најновијег речника савременог српског књижевног језика.

сумња – сйрах, йлашња (у савр. језику: нейошйуна вера у некога, у нешйю, неверованье);

и́решӣен – сумануӣ, маниӣ, луд (у савр. језику: у изразу *и́решӣен и́ијан* – *савим и́ијан*);

убрайи – сазнайи, разбрайи (у савр. језику: *берући ои́кинуйи*);

ударан – немиран, несӣашан (у савр. језику: *ударни* – *који задаје одлучан ударац*).

Иако семантички однос између значења свих наведених лексема заслужује обраду, овом приликом задржаћемо се на само неколико примера.

Занимљив је семантички развој глагола *заблудеи*, чије је најстарије значење, према Скоку – *варайи се*. Варање самог себе доводи до заблуда (погрешних уверења, грешака, а оне до погрешних одлука и губљења са правог пута), па је глагол у српском књижевном и народном језику развио више значења у вези са губљењем. Елезовић бележи губљење свести, а речници књижевног језика – губљење у простору (што је погрешно наведено као примарно значење у савременом језику), а затим и падање у заблуду и довођење некога у заблуду. Запажа се, дакле, семантички процес од радње до ефекта радње (што би се могло подвести под дијакхронијску метонимију), а ефекат радње се реализује од физичког ка духовном (а то је метафорички процес).

Елезовић наглашава да *грбина* у његовом дијалекту није аугментатив од *грба* и да нема пејоративно значење (како је та именица дефинисана у РЈАЗУ), већ да означава *леђа* и да има неутрално значење. У српском књижевном језику ова именица се не употребљава, али се бележи у речницима и доводи се у везу са именицом *грбача*, која се чува само у фразеологизму *носији на грбачи*. Означава *леђа*, али значење јој је изразито експресивно. Именица *грба* је у савременом језику само *деформийеи на леђима*. Ово значење добијено је метонимијом од значења *леђа*, а затим се метафорички развија (нпр. 1.в. у РСАНУ: *избочина на земљишйу; исйуичење, избочина уойшйе*). У књижевном језику, дакле, именица *грба* и именице које су настале од ње имају пејоративно значење или такву конотацију (можда због тога што постоји неутрална именица *леђа*), док су у косовско-метохијским говорима ове именице неутралне (иако постоји и синоним *рбай*).

У вези с овим случајем напомену заслужује и именица *грбача* која се чува само у фразеологизму. Да је моћ устаљених израза велика за очување неке лексике која би се у супротном изгубила, потврђује и придев *и́решӣен* који код Елезовића означава *луд, сумануӣ*, а у књижевном језику се чува само у изразу *и́решӣен и́ијан*. Додајмо

томе да је и Елезовић бележио неке лексеме које се чувају само још у пословицама. Такав је случај са именицом *добруша* која се чува у пословици *Не давау добруше но млогуше*. У књижевном језику не чува се та пословица, па ни *добруша*.

П. Скок одређује придев *мудар* као балтословенску, свесловенску и прасловенску лексему која значи *йамейџан*. У косовско-метохијским говорима она развија значење *миран*, а у неким народним говорима, према РСАНУ, може да означава и *ишћедљив*, *шкрџ*. Ова значења нису у директној вези са основним значењем, али се може претпоставити да су се развила културолошки, на основу стереотипа да је *мудар* човек тих, *миран*, да не говори превише и да добро размисли пре него што нешто каже. Он није разуздан, разметљив, већ скроман, чуваран, штедљив. Наведено тумачење треба прихватити тек као хипотезу јер се придеви са значењем особине лако семантички преклапају са другим придевима који означавају особине.

Као што је *мудар* обично *ишћ*, *миран*, тако је и *луд* (који, на пример, код Вука није само *менџално йоремећен*, већ и *глуј*) стекао ту особину јер је *недозрео*, *млад*, *неискусан*, па у косовским говорима, придев *луд* значи само *млад*.

Пажњу привлачи и семантика неких деривата. Додавањем суфикса на творбену основу мотивне речи могу настати деривати који су у различитим односима са мотивном речју. Резултат је само донекле предвидљив, а да заиста може бити различит, потврђује семантика деривата у књижевном језику у односу на дијалекте. Тако, на пример, *жуљевиџ* у књижевном језику значи *који је йун жуљева* (*жуљевиџе руке*), а у Елезовићевом дијалекту – *мришав*, *слаб*, *кржљав* (тј. *који жуља*). *Наруквица* је код Елезовића *рукавица*, што је занимљив резултат ове комбиноване творбе, али сасвим логичан. Основно значење глагола *наредиџи* јесте *йоређаџи*, *убраџи* значи *разумеџи*, *разабраџи* итд.

II.2. ЛЕКСЕМЕ КОЈЕ СУ РАЗВИЛЕ СЕКУНДАРНА ЗНАЧЕЊА КОЈА НЕ ПОСТОЈЕ У КЊИЖЕВНОМ ЈЕЗИКУ. Има и оних лексема у косовским говорима које имају исто основно значење као у савременом српском књижевном језику, али користећи свој семантички потенцијал, развијају и нека значења која не постоје или су неуобичајена у књижевном језику. Ево неколико примера.

буљук (тур) – 3. *йунолейсџиво*, *зрелосџ*. – *Улегао у буљук* (= пунолетан је). *Девојка у буљук* (= зрела за удају);

венац – фиг. *брак*, *суџруг*, *суџруга*. – *Ћерко, да йосџимаш најџре своје венце*.

гуџа – *гушав човек или жена*;

жалићи – 2. сумњати. – Жали ли на кога? (= Сумња ли на кога?). 3. боловати. – *Шта жали? Жали од главе.*

своно – фиг. велики њосао, велика дужносћ. – *Велико си своно шурито, бог нека ти је на њомоћ.*

извијати – на заобилазан начин речено лагати. – *Кажи право, немо тиуна да извијати.*

комаћати – 2. фиг. кидати, срдити, љућити. – *Не комаћай ми дете.*

лејоша – 2. красотиа, дивоша, више у прилошком значењу. – *Поље ги родило, лејоша!*

немоћ – анемија. – *Од немоћи гу је шо.*

образ – 2. угледно лице, особа њошовања досћојна. – *Нека дође њред образе, нека каже шшо има.* 3. Часћ, њошћење. – *Бео ти образ (= Алал ти вера!)*

сабор – 2. сћрћење. – *Чини сабор још мало.*

Нека од секундарних значења наведених лексема која нису забележена у речницима књижевног језика свакако постоје у њему као потенцијална. Тако је, на пример, у књижевном језику развијен модел синегдохе ДЕО ТЕЛА – ЧОВЕК У ЦЕЛИНИ, па би се могло очекивати да се у одређеном контексту реализују значења *гуша – гушав човек и образ – угледан човек*. У лингвокултуролошком смислу посебно је занимљива чињеница да се образом не назива било које лице, већ оно које је угледно и које се поштује, јер *образ* спада у културолошке концепте у српској језичкој заједници.

Из когнитивистичког угла ваља обратити пажњу на секундарна значења лексема *комаћати* и *сабор*, које представљају својеврсне концептуалне антониме. Док се основно значење лексеме *сабор* односи на сабирање, повезивање, окупљање особа или предмета, основно значење глагола *комаћати* (*комадати*) у вези је са распарчавањем, растурањем, поделом предмета и појава на комаде. Семантика буквалног сабирања и распарчавања, путем метафоре, омогућила је и апстрактно схваћене ове процесе у духовном животу човека. Тако се *сабор* односи и на окупљање, сређивање мисли и стрпљење, а *комаћати* може значити и унутрашње кидање, распарчавање, бес. Оба ова значења могла би се интензивније реализовати и у књижевном језику.

Запажамо примере и за метонимијска значења која не постоје у књижевном језику ни као потенцијална, а мало је вероватно и да ће се развити. Лексема *венац* у значењу *брак, сујруг, сујруга* настала су у вези са обичајем употребе венаца у церемонији венчања. Данас већина говорника не уочава везу између *венца* и *круне* која се користи приликом венчања, па полако нестаје и семантичка веза међу

њима у савременом српском језику. *Звоно* као велики *ѿсоао*, велика *дужносѿ* у вези је са предводником стада, буквално или метафорички, а онај који предводи мора бити најодговорнији. Обе ове мотивације полако нестају или су нестале из свакодневног искуства, посебно у урбаним срединама, па се ни ова значења не могу очекивати.

Примери са *комаѿаѿи* и *сабором*, на једној страни, и *венцем* и *звоном*, на другој, указују на чињеницу да су у језику дуговечнија, постојанија, релевантнија, универзалнија она секундарна значења која су заснована на универзалним когнитивним процесима, него она која су културолошки заснована. Ова прва, чак и ако не постоје, увек се могу активирати, а ова друга су и просторно и временски локална и могу се активирати док постоји обичај на коме су заснована.

Иако се у овом раду бавимо домаћом лексиком, скренућемо пажњу и на случај именице *буљук*. У многим случајевима није тешко довести у везу различита значења лексеме унутар њене полисемантичке структуре, али то није лако (а можда није ни могуће) у случају лексеме *буљук* – њеног основног значења у косовско-метохијским говорима (*чеѿа*, *одред*, *гомила*) и секундарног (*ѿунолейсѿиво*, *зрелосѿ*). Према Елезовићу, основно значење позајмљено је из турског (*bölük*), а наведено секундарно из арапског (*bilug*). Пример смо одабрали да бисмо скренули пажњу на ову неуобичајену појаву. Вероватно би ова два значења требало третирати као хомониме. Питање је колико има оваквих случајева међу вишезначним позајмљеницама које су могле бити позајмљене из већег броја језика.

II.3. ТВОРБЕНО-СЕМАНТИЧКИ СПЕЦИФИЧНЕ ЛЕКСЕМЕ. У овој групи налазе се лексеме које се углавном не користе у књижевном српском језику (исп. СДР), иако је понека од њих обрађена у речницима савременог српског језика. Ова лексика подсећа на чињеницу да српски језик има огроман потенцијал за богаћење лексичког фонда из сопствених извора.

бедосаѿи – зло радиѿи, каже се за неку радњу кад се ради без воље.

бездеѿка – нероѿкиња.

богмаѿи (се) – честѿо и за сваѿиѿа се клеѿи или другога клеѿи у бога. – Немој да ме богмаш.

ваљаѿиносѿ – сѿособносѿ, хѿиѿрина. – Имао је ваљаѿинос.

ваљаѿиан – ваљан, сѿособан. – Ваљаѿина му деца искочише.

варакаѿи – варајуѿи себе или другога, радиѿи на ѿосѿигнуѿу каквог циља; да се неѿиѿо сачува од другога или да се од другога добије за себе. – Варакај га ѿако док ѿи не дође згодно ѿод руку.

вражѿиѿи – врачаѿиѿи, бајаѿиѿи, чиниѿиѿи мађије. – Моли ме да гу вражѿим.

глед – сјолашињи изглед, лейоша. – На глед ич није гледна, ама је добра.

гороглав – им. кад гори глава од ђосла, журба, хишња, мучно време.

гороча – онај који угори очима ђа гледа дрско, безочан, дрзак, који се не сѣиди.

горочан – који не сјусѣи ђоглед од сѣида или из обзира. – Тако горосна инсана нису ђи очи виделе.

гркавица – увреда, горка реч, нејријайносѣ. – Тешку сам гркавицу ја ђрогнула од мојега Свеѣозара.

грљайѣи – жселеѣи, волеѣи, жудеѣи за нечим. – Не грља ђолико за кућу.

губодушница – оно шѣо чини да се душа губи. – Пара је ђроклеѣа, ђара је губодушница.

добруша – она која је добра. Долази само у народној ђословици: Не давау добруше но млогуше.

дрвендедасѣ – круѣи, незграјан.

дугообразасѣ – каже се за својсѣво чељадеѣа које има дугачке образе. – Чини ми се није ова, она беше мало ђодугообразасѣа.

душевадник – рђав човек, најрасиѣи, који речима својим укућанима „вади душу“.

душегубник – човек који не брине много о души, који честѣо греши и душу губи.

жугаѣи – ђриговараѣи, наговараѣи, убеђиваѣи. – По сву ноћ му жуга више главе.

забедник – који ѣиражи свађу, сѣвара и изналази разлоге за свађу, забедник је и размажено деѣе које сваки час изналази разлог да буде незадовољно, да ѣлаче и извољева сад ово, сад оно.

загрљасѣ – који има облик враѣа, округло и дугуљасѣо. – Тако су и ове дуње све загрљасѣе.

задисаѣи – имаѣи нејријайѣан мирис. – Задишу му усѣа.

замучиѣи се – осеѣиѣи ѣѣруд и најоре који Ѣреѣходе Ѣорођају. – Замучила се жена.

зайираѣи – сѣречаваѣи, смеѣиѣи. – Да ми не зайире он, за друго ми је лако.

засѣарак – нешѣо као сѣармали.

зайѣра – смѣи, Ѣомор. – Зима је зайѣра за сирѣишњу.

заѣѣаѣи се – заљубиѣи се у Ѣодругљивом смислу. – Шѣо си се заѣѣаѣо баш у Ѣу.

зѣѣешан – Ѣробирач на јѣлу, који мѣшава једе. – Тако ми ѣо деѣе зѣѣешно од малена.

знановиѣи – који зна много, разуман, уман.

зубан – каже се човеку који има велике и нелеѣе зубе. – Дошао ми ѣуна онај зубан.

изгудеѣи – као бошкачки ова реч значи Ѣосѣиѣен изаћи, Ѣѣрезно најусѣиѣи меѣо где се Ѣре Ѣога било.

искобиѣи – Ѣредсказаѣи зло, наслуѣиѣи смѣи, Ѣройасѣи нечију. – Сваку ноћ му ѣукавац виче на кућу, Ѣе да искоби некога.

искриник – онај који живи у криу, ѣаво, саѣана, или онај који Ѣо нечему личи на ѣавола.

йасјалук – сриба, љуџина.

ѿасѿина – ѿасјалук, сриба, љуѿина. – Од ѿасѿина се изеде.

ѿикљав – мршав, сух, као биљка.

ѿодруг – сѿѿруг, муж. – Оѿишла сас својега ѿодруга.

ѿожегнуѿи – ожеднеѿи, изгорейѿи од жеђи. – Пожегла ни сѿока без воде.

ѿоудейѿи – ѿоѿамнеѿи, смршайѿи, ослабиѿи, ѿоружњаѿи. – Неиѿо ми деѿе ѿоудело.

рбайѿ – леђа, грбина. – На њојзину рбайѿ.

роѿа – свађа, ѿородична неслога. – Па у роѿу, у муку, умре јадница.

рушан – ѿужан, који је у жалосѿи. – Рушина је за девера иѿо гу је ѿу скоро умро.

својеѿѿив – који воли своје сроднике, који се срођује брзо, који брзо ѿосѿаје као род с другим.

средалика – средовечна. – Ако си средалика, богом сесѿра.

убожник – ѿросјак, бедник који је лоше одевен. – Сѿао ѿу кај убожник.

угаса – ѿројасѿ, иѿиѿа. – За нас је ѿо велика угаса.

угојан – ѿун, дебео, масѿан. – Шѿо је угојна ова кокошка.

угорейѿи – уѿрѿи ѿоглед, гледаѿи нейремице и смело без зазора, а донекле дрско и безочно. – Угорео очима кај анаѿемник.

удава – ѿогибѿа, ѿројасѿ. – Удава је ѿо за сиромаа човека.

удобриѿи се – ѿосѿаѿи добар, умилиѿи се. – Њему нико не може да се удобри.

уѿириѿи (се) – набубрейѿи, ѿорумениѿи, одебљаѿи, ѿоѿуниѿи се.

уздаја – уздање, нада. – Имао сам уздају на њега, ѿа ме ѿревари.

узиграѿи – од велике жеље ѿоиграваѿи. – Узиграли сѿе да идеѿе.

укишиѿи се – ѿочейѿи да ѿада киша. – Суо беше ѿа се укиши.

умудрейѿи – учиниѿи мудрим. – Бог нека ѿи да ѿаменѿи и нека ѿе умудри.

У Елезовићевом речнику запажамо доста лексема насталих слагањем или комбинованом творбом, које привлаче пажњу својом живописношћу: *гороглав*, *губодушница*, *дрвендедасѿи*, *дугообразасѿи*, *душевадник*, *душегубник*, *злојешан*, као и већ у раду навођене лексеме *дебелгуза*, *масногуза*, *мешоречница*. Ове речи-слике се углавном не чувају у савременом српском књижевном језику и чини се да им књижевни језик није склон јер нове речи ретко настају по овим моделима иако су могућности неисцрпне. Могуће је да нису економичне јер су предугачке (исп. *ѿодугообразасѿи*). Ове лексеме се могу поделити на оне којима се исказује метафоричка слика (нпр. *душевадник*) и оне којима се исказује буквална слика (нпр. *дугообразасѿи*). Посебно су инспиративне ове прве јер откривају како говорици у својој наивној слици света концептуализују различита душевна стања и емоције.

Има и других лексема које, из данашње перспективе, имају необичну мотивацију. Таква је, рецимо, лексема *загрљаси̑* (који има облик *вра̑и̑а*: *загрљаси̑е крушке*), *окрушаси̑* (*дугуљаси̑*, *обал*), *забедник* (*свађалица*), *изгудеи̑и* (*о̑и̑резно изаћи*), *лудина* (*младоси̑*).

Забележене су и неке лексеме којима се именују појмови за које у савременом језику не постоји назив: *гороча* (онај који угори очима *ѝа гледа дрско, безочан, дрзак, који се не с̑и̑иди*), *горочан* (који не с̑и̑уси̑и *ѝоглед од с̑и̑и̑да или из обзира*), *угореи̑и* (*у̑и̑р̑и̑и ѝоглед, гледаи̑и неѝремице и смело без зазора, а донекле дрско и безочно*), *кљечкаво* (који није *у̑и̑егну̑и̑*, коме *чакишире* нису везане како *ѝреба* него му се *обесиле* низ *кукове*).

Неке су лексеме скоро непрепознатљиве у савременом језику само зато што их данас користимо са другим префиксима или суфиксима: *надолеи̑и* (*надвладаи̑и, надјачаи̑и, ѝобеди̑и̑и*), *зайираи̑и* (*с̑и̑речаваи̑и, сме̑аи̑и̑и*), *зай̑ра* (*смр̑и̑, ѝомор*), *ро̑и̑а* (*свађа, ѝородишна неслога*). Према П. Скоку, *надолеи̑и* постоји код Вука и у косовско-метохијским говорима, док у књижевном језику живи *одолеи̑и* и придев *неодољив*. Корен се, за разлику од пољског језика, у српском јавља само са префиксима. Корен *-ѝреи̑и̑/-ѝираи̑и̑* такође се у српском језику јавља само са префиксима (отуда, нпр. *до̑ѝреи̑и̑* (*до̑ѝираи̑и̑*), *о̑у̑ѝреи̑и̑ се* (*о̑у̑ѝираи̑и̑ се*), *ѝо̑у̑ѝреи̑и̑* (*ѝо̑у̑ѝираи̑и̑*), *у̑ѝреи̑и̑* (*у̑ѝираи̑и̑*), али није очуван глагол *зай̑ираи̑и̑*. Именица *зай̑ра* потиче од глагола *зай̑и̑р̑и̑и̑*. За разлику од именице, овај глагол живи у савременом српском књижевном језику. *Ро̑и̑а* као свесловенска и прасловенска реч која на Космету и у Црној Гори означава *свађу, неслогу*, није сачувана у савременом српском књижевном језику, али постоји *уро̑и̑и̑и̑и̑ се, уро̑и̑а, ѝоро̑и̑а*.

Све је мање именица у књижевном језику изведних суфиксом *-а* са значењем стања као што су занимљиве именице *угаса* (*ѝро̑и̑аси̑*), *удава* (*ѝо̑гибија*), *уздаја* (*уздање*). Значења ових лексема су метафорична – гашење и давлeње се доводе у везу са пропашћу и смрћу, што овим лексемама обезбеђује експресивност и живописност.

По метафоричној мотивацији пажњу привлаче и лексеме *рушан* (*ѝу̑ужан*) и *одвојник* (*несоцијализован човек*), које се не чувају у савременом српском језику.

Занимљиви су глаголи *кр̑и̑еи̑и̑* (*ѝа̑јно мрзеи̑и̑*) и *лак̑и̑аи̑и̑* (*осећа̑и̑и̑ ѝривлачност̑ ка нечему*), чија је значењска мотивација нејасна и не проналазимо је ни код Скока ни у Речнику САНУ.

Није јасно због чега у српском књижевном језику не постоји *средалика*, када већ не постоји друга лексема којом се означава жена средњих година.

II.4. Антоними који нису опстали у пару. Пажњу привлаче чланови антонимских парова који нису опстали упркос чињеници да су опстали њихови парњаци супротног значења: *изујинуџи* – *уденуџи*, *назор* – *добрем* (*Ако нећеш добрем, назор ћеш*), *наојосло* – *наојо* (*Окрени га, Боже, наојосло*); *неваљаџан* – *ваљаџан*, *образан* – *безобразан*, *снеруке* – *наруку*. Чланови антонимског пара својим значењима покривају један појам у целини. Означавају најмањи и највећи степен неког својства (нпр. *краџак* – *дугачак*) или две нераздвојне супротстављене целине (нпр. *мушарац* – *жена*). Један је увек маркиран, а други немаркиран. Онај немаркирани углавном има богатију полисемију и деривацију, па је семантички доминантан. Ипак, тек са својим парњаком чини појмовну целину и зато је необично што су у српском књижевном језику неке лексеме остале без својих антонима. Поставља се питање због чега немаркирани члан, како то понекад бива, није стабилизовао и обогатио семантички потенцијал маркираног члана и тако му омогућио опстанак.

II.5. ТЕЖЊА КА ОНОМАТОПЕИЗАЦИЈИ. Има доста лексема у Елезовићевом речнику које су очигледно ономатопејског порекла. У ту групу спада већина лексема у вези са халапљивом прехраном и у вези са женама које смо навели на почетку овог рада. Ево још неких примера: *бумбарџи*, *бућав*, *врцкариџи*, *дундораџи*, *дундориџи*, *наџикаџи* се, *наџорљив*, *наџљемаџи* се, *наџмукаџи* се, *џошуџи* њар, *скљукаџи* се, *скуџиџи* се, *џуџан*, *џуџавица*, *џуџавко*. Тежњу ка ономатопеизацији вероватно треба схватити као тежњу за експресивним изражавањем.

II.6. ЛЕКСИЧКА КОНКУРЕНЦИЈА. Посматрано из угла савременог српског књижевног језика занимљиво је пратити како су неке лексеме које се данас користе у књижевном језику, према Елезовићевом сведочењу, уступиле место другима, а затим се, посматрано из данашње перспективе, захваљујући дијалектима који су ушли у основицу књижевног језика, вратиле у српски стандардни језик. Тако је, на пример, почетком XX века, придев *ласан* (и прилог *ласно*) потиснуо у косовско-метохијским говорима придев *лак* (и прилог *лако*). Придев *лен* се био повукао пред турцизмом *денбел*.

Било је и другачијих судбина лексема у процесу лексичке конкуренције. Тако се, на пример, свињска маст као намирница дуго употребљавала (што је пратила и лексема *масџ*), затим је престала да се користи јер ју је заменило масло (маст која се добија из кајмака). За то време била је, како Елезовић каже, „заборављена“ и реч *масџ*, а онда се вратила свињска маст у исхрану, а заједно са њом и лексема *масџ*.

Има примера и за лексеме које су након узајамне борбе за опстанак обе заборављене. Тако је, на пример, дијалектизам *лек* (= *мрвица*, *тирунка*: *лек воде*, *лек земље*) у Елезовићевом дијалекту уступила место турцизму *иљач*. Данас се у књижевном језику не користи ниједна од ових лексема, али се у Вучитрну чувала лексема *лечка*, која потиче од *лек* и која је обрађена и код Елезовића.

У мору оријентализама које су косовско-метохијски говори преузели из турског језика није се, зачудо, нашла и *кашика*. Напротив, овај дијалекат је и у XX век ушао са словенском *ложницом*, а у књижевном језику није опстао највећи део оријентализама који су постојали у овом дијалекту, али *кашика* је успела да потисне *ложницу*. Да је *кашика* била позната говорницима овог дијалекта, сведочи Елезовићев запис да се *кашиком* називала *сйрава* за обување *цийела*.

III. Закључци

Културолошко-семантичка и творбено-семантичка анализа словенске лексике која означава људске особине и емоције у Елезовићевом *Речнику косовско-меџохиских говора* доноси прегршт запажања.

Лексика овог српског народног говора (а сасвим сигурно и многих других) богата је апстрактним речима са значењем људских особина и емоција, на пример: *бледило*, *радоси*, *рђавиштина*, *снужден*, *срам*, *срећа*, *срећии*, *срећан*, *сйид*, *сйидан*, *сйра*, *сйравии*, *сйраоба*, *сйраоваии*, *сйраиан*, *сйрейња*, *судбина*, *шуга*, *човесиво*. Народни човек се одувек бавио својим духовним животом и имао потребу да подели са другима своја осећања и оцене о својим, а пре свега о туђим особинама.

Има упадљиво више лексема којима се означавају непожељне него пожељне емоције, особине, радње, појаве. Две непожељне особине посебно су изазивале осуду – прождрљивост и лењост. Посебно је било недопустиво бити лењ, а много јести, јер хране никада није било у изобиљу. Као и приликом анализе оријентализама у овом речнику (исп. Драгићевић 2015) истраживање је показало да су се посебно ценили вредни, вешти, спретни, окретни људи. Богата лексика у вези са прождрљивошћу оцртава сегмент слике света у коме доминирају сиромаштво и глад, у коме се одмерава колико ко једе и колико ко заслужује да поједе.

Велики број лексема којима се означавају жене које поседују неку непожељну особину указује на лош друштвени положај жене. Посебно су се осуђивале лење, прождрљиве и неуредне жене.

Народно празноверје, страхови од натприродних бића и природних стихија исказани су кроз мноштво еуфемизама који су забележени у Елезовићевом речнику. Чини се да највећи број еуфемизама словенског и оријенталног порекла постоји за ђавола.

Анализа лексике која означава имена етника и друге друштвене групе указује на занимљиву везу која се у стереотипној слици успоставља између представника народа и скупа особина, па и занимања, која им се приписују. Пожељније особине и боља занимања везују се за представнике оних националности за које су у заједници резервисана виша места на друштвеној лествици (нпр. *османлија*), а непожељне особине и занимања везују се за народе на нижем ступњу на друштвеној лествици (нпр. *зурлаија*).

Описујући одређене народне обичаје и називе за њих, Елезовић је сачувао од заборава разне сегменте народног живота, али и важну лексику. Тако је, на пример, обрадом глагола *говейти* сачувао једну прасловенску и свесловенску (осим пољског) лексему, али и описао један свадбени обичај и показао како неке лексеме могу бити ознаке за сложене слике које се састоје из мноштва специфичних детаља.

У раду се наглашавају творбено-семантичке специфичности лексике која не постоји у савременом српском књижевном језику. Семантичке различитости привлаче пажњу без обзира на то да ли су производ чињенице да су настале семантичким променама током времена или чињеницом да су проузроковане због тога што су исте лексеме имале различито значење у косовско-метохијским говорима у односу на дијалекте који су послужили као основица за српски књижевни језик.

Упечатљива је лексема *роб/робље* која се односила на чланове породице и која, вероватно, представља пример за значењске промене настале протоком времена. Могло би се претпоставити да ова лексема није имала тако негативну конотацију какву има данас.

Показало се да су у речнику забележене и оне лексеме које немају одређено значење јер га је народ, како каже Елезовић, заборавио (исп. *ѿимар*, *наѿендек*). Оваква лексика сведочи о постојању колективног народног бића које може да памти, да заборавља, па и да чува трагове оног што је заборављено.

Закључили смо да је моћ устаљених израза велика за очување неке лексике која би се у супротном изгубила. Тако, на пример, Елезовић обрађује лексему *добруша* за коју каже да се чува само у пословици *не давау добруше но млогуше*. Данас се у књижевном језику не чува ни тај фразеологизам, а ни *добруша*. Елезовић бележи и

лексеми *ѿрешиѿен* која се пак у савременом српском језику чува само у изразу *ѿрешиѿен ѿјан*.

Неке лексеме су обрађене као лексеме чија значења представљају слике са много детаља, нпр. *чеѿоѿина* – *каже се за женкиње које се безочно смеју и цере или се крие и вију*; *дрежседеѿи* – *сѿајаѿи згурен на оѿвореном ѿољу, ѿе у иѿѿо време као ѿдрхѿаваѿи од зиме*.

Значење неких лексема (посебно придева) поседује другачију семантику од данашње у том смислу што оне обухватају различит део семантичког домена ових често широкозначних лексема. Тако, на пример, *мудар* у Елезовићевом дијалекту значи *миран*, јер се придеви са значењем особине лако семантички преклапају са другим придевима који означавају особине. Разлог томе лежи у чињеници што једна особина често подразумева или изазива другу. Верује се, на пример, да је *мудар* човек обично *миран*, *скроман*, *тих*, па преклапање значења у косовском говору и у савременом књижевном језику није случајно.

Додавањем суфикса на творбену основу мотивне речи могу настати деривати који су у различитим односима са мотивном речју. Резултат је само донекле предвидљив, а да заиста може бити различит потврђује семантика деривата у књижевном језику у односу на дијалекте. Тако, на пример, *наруквица* код Елезовића означава *рукавицу*, а *наредѿи* значи *ѿоређаѿи*.

Анализирајући лексику која је секундарна значења развила на основу појмовне метафоре (*комаѿаѿи* и *сабором*) и ону чија су секундарна значења настала захваљујући културолошким стереотипима (*венац* и *звоно*), закључили смо да су у језику дуговечнија, постојанија, релевантнија, универзалнија она секундарна значења која су заснована на универзалним когнитивним процесима, него она која су културолошки заснована. Ова прва, чак и ако не постоје, увек се могу активирати, а ова друга су и просторно и временски локална и могу се активирати док постоји обичај на коме су заснована.

У Елезовићевом речнику запажамо доста лексема насталих слагањем или комбинованом творбом, које привлаче пажњу својом живописношћу: *гороглав*, *губодушница*, *дрвендедасѿ*, *дугообразасѿ*, *душевадник*, *душегубник*, *злѿешан*.

Неке су лексеме скоро непрепознатљиве у савременом језику само зато што их данас користимо са другим префиксима или суфиксима: *надолеѿи* (*надвладаѿи*, *надјачаѿи*, *ѿобедиѿи*), *зайираѿи* (*сѿречаваѿи*, *смеѿаѿи*), *зайѿра* (*смирѿ*, *ѿомор*), *роѿа* (*свађа*, *ѿородична неслога*).

У Елезовићевом говору има лексема које нису очуване у српском књижевном језику, а биле би корисне. Није јасно због чега у српском књижевном језику не постоји, на пример, *средалика*, када већ не постоји друга лексема којом се означава жена средњих година.

Има примера за лексеме које су опстале, али се њихови антоними нису одржали: *изуићнуићи* – *уденуићи*, *назор* – *добрем* (*Ако нећеш добрем, назор ћеш*), *наојосло* – *наојаско* (*Окрени га, Боже, наојосло*); *неваљашан* – *ваљашан*, *образан* – *безобразан*, *снеруке* – *наруку*. За антониме је уобичајено да појачавају стабилност другог члана пара, па се поставља питање због чега немаркирани члан није стабилизовао и обогатио семантички потенцијал маркираног члана и тако му омогућио опстанак.

Има много ономатопејских лексема у речнику. Тежњу ка ономатопеизацији вероватно треба схватити као тежњу за експресивним изражавањем.

Посматрано из угла савременог српског књижевног језика занимљиво је пратити како су неке лексеме које се данас користе у књижевном језику, према Елезовићевом сведочењу, уступиле место другима, а затим се, посматрано из данашње перспективе, захваљујући дијалектима који су ушли у основицу књижевног језика, вратиле у српски стандардни језик. Тако је, на пример, почетком XX века, придев *ласан* (и прилог *ласно*) потиснуо у косовским говорима придев *лак* (и прилог *лако*). Придев *лен* се био повукао пред турцизмом *денбел*.

Као што ова ограничена анализа показује, велики је значај историјских и дијалекатских речника за испитивање лексике савременог књижевног језика. Ови речници пружају могућност испитивања лексике у развојном току.

Литература

- БАРИЋ, Хенрик. „Речник косовско-метохиског дијалекта од Гл. Елезовића“. *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор*, књ. 15, св. 1 и 2, 1935, 270–290.
- БАРАКТАРОВИЋ, Мирко. „Нужност познавања традиционалне културе за лексичка истраживања“, *Лексикографија и лексикологија зборник радова*, Нови Сад – Београд: Матица српска, Институт за српскохрватски језик, 1984, 15–23.
- БЕЛИЋ, Александар. „Предговор“. *Речник косовско-метохиског дијалекта* Г. Елезовића, *Српски дијалектолошки зборник*, књ. IV, Београд: Српска краљевска академија, 1932, V–VII.

- БЈЕЛЕНИЋ, Марта. *Исковрнуџи глаголи*, Београд, 2006: Институт за српски језик САНУ.
- БОГДАНОВИЋ, Недељко. „Глаголски пејоративи у говору Сврљига“, *Лексикографија и лексикологија*, зборник радова, Нови Сад – Београд: Матица српска, Институт за српскохрватски језик, 1984, 23–27.
- БУКУМИРИЋ, Милета (ур). *Испраживања српског језика на Косову и Метохији*, зборник радова, књ. 2, Косовска Митровица: Филозофски факултет Универзитета у Приштини, 2009.
- ВИТОШЕВИЋ, Драгиша. „Поглед на језичко благо Груже“, *Лексикографија и лексикологија*, зборник реферата, *Лексикографија и лексикологија*, зборник реферата, Београд – Нови Сад: САНУ, Институт за јужнословенске језике Филозофског факултета у Новом Саду, Матица српска, Филолошки факултет у Београду, 1982, 33–37.
- ГОРТАН ПРЕМК, Даринка. *Полисемија и организација лексичког система у српском језику*, друго издање, Београд, 2004: Завод за уџбенике и наставна средства.
- ДЕШИЋ, Милорад. „Еуфемизми“. *Из српскохрватске лексике*, Никшић: Универзитетска ријеч, 1990, 35–43.
- ДЕШИЋ, Милорад. „О ријечима без одређеног значења“. *Из српскохрватске лексике*, Никшић: Универзитетска ријеч, 1990, 77–83.
- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна. *Придеви са значењем људских особина у савременом српском језику*, творбена и семантичка анализа, Београд, 2001: Институт за српски језик САНУ.
- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна. *Вербалне асоцијације кроз српски језик и културу*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2010.
- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна. „Лексика оријенталног порекла за људске особине и емоције у косовско-метохијским говорима почетком XX века“, 2015 (у штампи).
- ЕЛЕЗОВИЋ, Глиша. „Мој одговор на оцену: Х. Барић, Речник косовско-метохиског дијалекта од Гл. Елезовића“. *Јужнословенски филолог XIV*, 1936, 181–235.
- ИВИЋ, Павле и др. (ред) *Говори њизренско-џимочке обласџи и суседних дијалеката*, Ниш: Филозофски факултет у Нишу, Институт за српски језик САНУ, Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета у Нишу, 1994.
- ИВИЋ, Павле. „Поговор“. *Речник косовско-метохиског дијалекта II*, Приштина: Институт за српску културу, Културна манифестација „Глигорије Глиша Елезовић“, Народна и Универзитетска библиотека, 1998, 589–592.
- МИЛОРАДОВИЋ, Софија. „Етнолингвистичка истраживања Метохије: теме и правци“, *Испраживања српског језика на Косову и Метохији*, збор-

- ник радова, књ. 2, Косовска Митровица: Филозофски факултет Универзитета у Приштини, 2009, 89–121.
- ПЕТРОВИЋ САВИЋ, Мирјана. *Лексика свадбених обичаја у Рађевини*, Београд: Институт за српски језик, 2009.
- ПЕЦО, Асим. *Турцизми у Вуковим рјечницима*, Београд: Вук Караџић, 1987.
- РАЈКОВИЋ, Љубиша. „Лексичко богатство тимочко-лужничког говора“, *Лексикографија и лексикологија*, зборник реферата, Београд – Нови Сад: САНУ, Институт за јужнословенске језике Филозофског факултета у Новом Саду, Матица српска, Филолошки факултет у Београду, 1982, 263–269.
- РЕМЕТИЋ, Слободан. „Из шумарске терминологије кладањског краја“, *Лексикографија и лексикологија*, зборник реферата, Београд – Нови Сад: САНУ, Институт за јужнословенске језике Филозофског факултета у Новом Саду, Матица српска, Филолошки факултет у Београду, 1982, 269–275.
- ШТАСНИ, Гордана. *Речи о човеку*, Нови Сад, 2013: Филозофски факултет.
- Selimović, Meša. *Za i protiv Vuka*, Beograd: Beogradski izdavačko-grafički zavod, 1986.
- Škaljić, Abdulah. *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, peto izdanje, Sarajevo: Svjetlost, 1985.

Извори

- ЕЛЕЗОВИЋ, Глиша. *Речник косовско-меџохиског дијалекта*, прва свеска, *Српски дијалектолошки зборник*, књига IV, Београд: Српска краљевска академија, 1932.
- ЕЛЕЗОВИЋ, Глиша. *Речник косовско-меџохиског дијалекта*, друга свеска, *Српски дијалектолошки зборник*, књига V, Београд: Српска краљевска академија, 1935.
- Речник МС: *Речник српскохрватског књижевног језика*, I–VI, Нови Сад: Матица српска, 1967–1976.
- Речник САНУ: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, I–XIX, Београд: Српска академија наука и уметности, 1959–.
- РСЈ: *Речник српског језика*, друго издање, Нови Сад: Матица српска, 2011.
- СДР 1: *Семантичко деривациони речник*, свеска 1: *човек – делови тела*, редакторке: Даринка Гортан-Премк, Вера Васић, Љиљана Недељков, Нови Сад, 2003: Филозофски факултет.
- СДР 2: *Семантичко-деривациони речник*, свеска 2: *Човек – унутрашњи органи и ткива, психофизиолошка стања и радње, психофизичке особине, сродство*, Нови Сад, 2006: Филозофски факултет.

Райна М. Драгичевич

СЛАВЯНСКАЯ ЛЕКСИКА, СЛУЖАЩАЯ ДЛЯ ОБОЗНАЧЕНИЯ
КАЧЕСТВ И ЭМОЦИЙ ЧЕЛОВЕКА В КОСОВСКО-МЕТОХИЙСКИХ
ГОВОРАХ НАЧАЛА XX ВЕКА

Резюме

В статье анализируется славянская лексика со значением личностных качеств и эмоций человека, представленная в Словаре косовско-метохийского диалекта, составленном Глишей Элезовичем. Для этого диалектного словаря материал был собран в самом начале XX века. Это значит, что автором отражено лексическое состояние диалекта XIX века и более раннего периода, поскольку имеют место примеры и из письменного документа XVIII века. Анализ лексики этого словаря позволяет сделать значительные выводы относительно культуры сербского народа XIX века, населявшего Вучитрн и Косово в целом, а также обращает внимание на многочисленные словообразовательные и семантические изменения в сербском языке.

Ключевые слова: Словарь косовско-метохийского диалекта, Глиша Элезович, лексика со значением личностных качеств и эмоций человека, лексические изменения, сербский язык.

Rajna M. Dragićević

SLAVIC LEXIS DENOTING HUMAN TRAITS AND EMOTIONS
IN ELEZOVIĆ'S *DICTIONARY OF THE KOSOVO AND METOHIJA*
DIALECT

Summary

The paper discusses the Slavic lexis denoting human traits and emotions in Gliša Elezović's *Dictionary of the Kosovo and Metohija Dialect*. The author of the dictionary collected the material at the very beginning of the 20th century, which means that the volume presents the lexical material of the nineteenth century and possibly even earlier (since the material for the dictionary also comes in part from a written document from the eighteenth century). The present analysis of the lexis results in a large number of conclusions with respect to the culture of the nineteenth-century Serbs who lived in Vučitrn, and in Kosovo in general. Also, it is possible to arrive at a number of observations concerning the word-formation processes, as well as the semantic diachronic changes in the Serbian lexis.

Keywords: *Dictionary of the Kosovo and Metohija Dialect*, Gliša Elezović, lexis denoting human traits and emotions, lexical changes, lexicology, Serbian language.

ISSN 0350-185x, LXXII, св. 1–2 (2016)

UDK: 811.163.41'373.6

COBISS.SR-ID: 224841996

DOI: 10.2298/JFI1602065V

Примљено: 18. јануара 2016.

Прихваћено: 28. јануара 2015.

Оригинални научни рад

ЈАСНА Б. ВЛАЈИЋ-ПОПОВИЋ*

Институт за српски језик САНУ

РЕЧЦА ЗАР – ПРЕКО СИНТАКСЕ И СЕМАНТИКЕ ДО ЕТИМОЛОГИЈЕ**

(Зар ти то мислиш? ↔ Ти то мислиш зар?)

У раду се након прегледа третмана који речца *зар/zâp/zâr* има у граматицама и описним речницима српског језика (као и суседних балканских јужнословенских), разматра њена етимологија: одбацује се Скоково идиоглотско тумачење у корист Решетаровог виђења да *зар*, као и старије *за(ј)ер*, потиче од тур. *zahir* adv. ‘очито, свакако’, ‘изгледа, можда’. На грађи из речника (укључујући пар дијалекатских) и из дела писаца XIX–XX века, реконструише се пут семантичко-синтактичког развоја речце у модалној функцији и значењу ‘ваљда, можда’ преко прелазних значења (условљених варирањем позиције речце у реченици и интонацијом), до данас преовлађујућег упитно-узвичног, са призвукот чуђења, на почетку реченице. На крају се дозвољава могућност да је у питању хибридна реч настала наслојавањем турцизма на домаћу упитну речцу *зар* који се може довести у везу са пољ. заст. *zaż* < псл. **za-že*.

Кључне речи: српски језик, етимологија, позајмљеница, турцизам, семантика, синтакса, упитна речца, модалност, *зар*.

0. Проблем са упитном речцом *зар* указао се, ненадано, приликом рада на приручном етимолошком речнику српског језика. Иако

* jasna.vlajic@isj.sanu.ac.rs

** Рад је настао у оквиру пројекта „Етимолошка истраживања српског језика и израда *Етимолошког речника српског језика*“ (бр. 178007), који у целини финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. У сажетој верзији прочитан је као реферат на међународном скупу *45. научни састајанак слависта у Вукове дане*, одржаном на Филолошком факултету у Београду, 17–20. септембра 2015, али се обимом није уклопио у стриктне пропозиције уредништва зборника радова.

се очекивало да то буде једна од ретких рутински обрађених одредница, испоставило се да ова тема захтева додатно истраживање. Описни речници српског језика, самим тим што не наводе њен страни предлогачки, имплицитно се слажу да је у питању реч домаћег порекла. Скоков етимолошки речник такође је тумачи као идиоглотску творбу, али тек узгред и неуверљиво. Међутим, речца *зар* нема јасне словенске паралеле. Давно предложени турски етимон занемариван је или оспораван. Стога је цео „случај“ захтевао преиспитивање, сликовито представљено кроз два питања постављена у поднаслову.

0.1. Дилема око (не)једнакости та два питања данас заправо не постоји, пошто оно друго савременим говорницима српског језика уопште не звучи исправно – осим ако му се на крају дода речца *не*, нпр. *Ти ђо (не) мислиш, зар не?*. Али онда нема семантичке једнакости између два постављена питања: док прво, у једном умерено експресивном тону, изражава изненађење, чуђење, згражавање, неприхватање и сл., другим се тражи, и очекује, потврда изнете претпоставке, афирмативне или негативне.

0.2. Дилема око питања из подналова није постојала ни пре век и по до два, јер се тада између две наведене реченице могао ставити знак једнакости. Таква је ситуација потрајала све до почетка (бар до 30-их година) XX века, када већ долази до озбиљног колебања – о чему судимо по томе што је др Радомир Алексић дошао у прилику да изнесе стручно мишљење да речца *зар* има исту функцију и значење на почетку упитне реченице и на њеном крају, када чак може бити и изостављена: „*Не видиш ли зар?* је појачано питање са нијансом чуђења (поред Ј.В.-П.), које увек уноси *зар*; иначе је потпуно правилно: *Не видиш ли?* или *Зар не видиш?*“¹ (за још примера упоредне, таутолошке употребе *ли* и *зар*, в. § 4.4.2.; за *зар* на крају реченице, нарочито код Нушића, в. § 4.4.1.1.).

1. Савремене граматике српског језика, будући нормативног карактера, не сагледавају речцу *зар* у целини, већ само у њеној стандардној упитној функцији.

1.1. Тако најновије ПИПЕР/КЛАЈН (2014: 215 § 472, у одељку о речцама): „Упитна речца *зар* изражава чуђење (*Зар је већ ђодне?*),

¹ Овако у одговору на, иначе ненаведено, питање читаоца В. А., у рубрици „Наша пошта“, часописа *Наш језик*, година II, свеска 4, Београд 1933, стр. 125, као одговор бр. 7. Да је колебање још увек у току, нпр. у говору Босанских Ера, потврдио нам је проф. Слободан Реметић, који варијанте из наслова нашег рада осећа као синониме „са можда мало више чуђења у другом случају“.

служи за питања на која се очекује одричан одговор (*Зар желиш да насїрадаш?*) односно потврдан одговор ако је питање у одричном облику (*Зар није леїа?*)⁴. Даље (420 § 1213, у класификацији упитних реченица по степену информативности): „... говорно лице очекује или је очекивало нешто друго од онога што значи предикат у упитној реченици с речцом *зар*, нпр. *Зар одлазиш?* (= *Мислио сам да осїајеш*), *Зар не сїаваш?* (= *Мислио сам да сїаваш*) и сл.“. Такође (423 § 1226, поводом наводећих питања): *Видели сїе их, зар не?*; *Видели сїе их, зар нисїе?*; *Зар их нисїе видели?*; *Зар сїе их видели?* тј. очекујем да кажете да их нисте видели.“ И најзад (215 § 1235, поводом поделе упитних реченица према присуству или одсуству негације) указује се да негација у упитној реченици може бити и имплицитна, као у реченицама са речцом *зар*: *Зар га њознајеш?*, а ако је предикат у реченици са речцом *зар* у негацији, подразумевана претпоставка није негативна, него афирмативна: *Зар га не њознајеш?*

1.2. Претходно је СТЕВАНОВИЋ (1986: 15–16, поводом упитних реченица) истакао само нијансу дивљења, чуђења или изненађења у упитним реченицама које почињу са *зар*,² а на примере са негацијом није се ни осврнуо.

2. Речници српског односно српско-хрватског језика (имамо у виду највеће и најзначајније, од Вуковог до РЈА, РСА, РМС, Московљевићевог, РСЈ) својом богатом грађом³ пружају пунију али још увек не сасвим јасну слику: већ скоро двеста година, од првог издања Вуковог *Српског рјечника*, обавештавају нас о две различите синтактичко-семантичке употребе речце *зар*: једна је упитно-узвична, на почетку реченице (коју, осим РМС, сви доносе на првом месту) а друга је модална, на неодређеним позицијама у реченици (мада најчешће централној), која се различито дефинише. Притом ову речцу третирају као енклитику која, уколико јесте наглашена, може

² Илустровано примерима из добрих писаца (нпр. Л. Лазаревића, И. Андрића, М. Селимовића, В. Петровића, М. Лалића).

³ Овде ће број примера из РЈА и РСА бити ограничен на по један-два, са скраћеницама разрешеним до нивоа имена писца – за детаље треба погледати у извор. Приликом нужне квантитативне тријаже примера углавном смо изостављали оне из западних католичких писаца штокаваца, али ради сагледавања ареала и хронологије треба указати на њихово постојање и скренути пажњу на чињеницу да бројне потврде код славонских писаца с краја XVIII века (А. Канижлића-Пожежанина, Ћ. Рапића-Градишчанина, Б. Леаковића, М. А. Рељковића) долазе само у упитном значењу, осим у архаичном облику *за(ј)ер* где се јављају оба значења (в. § 2.4.1.).

2.1. Вуков *Српски рјечник*, још у првом издању (1818), доноси оба значења илустрована јасним примерима: *zār* 1) eine Partikel, um zu fragen: etwa, nonne? an?, num? ne? *zar* ти не знаш? *zar* ће и он доћи? *zar* има?; 2) etwa, vielleicht, ni falor, ut puto: доћи ће *zar* и он? има *zar*? Дакле, реченице *Zar* има? и *Има zar*?, иако обе са упитником, Вуку нису исто значиле.

2.3. PCA (6/1969: 326–327): прецизно дефинише две нијансе првог значења, са доста примера (овде их наводимо рестриктивно, в. нап. 3): **зар** (кад је наглашено: *zâr* и *zǎr*) речца **1.** у *и̋и̋та̋ња̋ма* или узвичним реченицама које имају облик *и̋и̋та̋ња̋ а.*) за *ис̋ти̋ца̋ње* *не̋и̋рх̋ва̋и̋љ̋ивос̋ти̋* или *нео̋и̋рав̋данос̋ти̋* нечега, у неверици, сумњи, чуђењу. Жена: „Зар ти је напало на очи, те не видиш да то није кошено, него стрижено!“ (НПр Вук);⁵ **б.** *за̋једно са негацијом, кад се изос̋и̋анак нечега* *и̋рима* као *неи̋ш̋и̋о* неочекивано, необично, мање *о̋и̋рав̋дано* и сл. – Ви се, наравно ... мислите ... запопити, зар не? (Сремац); **2.** *кад се ис̋казу и̋рида̋је* *кара̋к̋и̋ер* *неизвеснос̋ти̋*, *хи̋о̋и̋е̋и̋и̋чнос̋ти̋*: *ва̋љда*, *би̋ће*. Што год не разумете, питајте, па ће се зар наћи, ко ће вас као што треба обавестити (Шапчанин); Ђаво се нађе и по раскршћима, око гробаља ... нешто му зар мило око такије’ мјеста (Б. Ћопић).

2.4. RJA (22/1975: 336–337): *zâr adv. a) upitna čestica, koja uvodi pitanje, kojim se pitač začuđuje onome o čem govori. Od početka XVIII v. ... Zar je ispoved sentencija naše smrti? (Rajić), Jovane, brate rođeni, zar nema one milosti, što no je bila kod majke? (Nar. pjes. Vuk), Pa*

⁵ Овде се не третирају посебно примери ређе, елиптичне, употребе (више у узвичном него упитном тону): Зар изјести читаву њиву куруза, па не засладити с палиграпом ..., е то би било Богу плакати! (П. Кочић), Зар двоје деце покопао и Раиђу три дана и три ноћи тражио по мутној Морави ... па ће сад за јунетом шмрковати (Д. Радић) (исти и у РМС). За сличне случајеве уп. § 4.5.3.

zar umiješ читати i pisati? – upita ga onaj gospodin. (Nar. prip. Vrčević); **b)** zar *isto što* možda, po svoj prilici, ako se ne varam, čini mi se. Zar je tako izvolila sudbina... (Obradović),⁶ Juče mu se nešto priviđalo, zar vidio svoju smrt nenadnu, đe će njega skoro nadvladati (Nar. pjes. Petr.),⁷ Pred kućom netko stoji pa nas soči, utrka u kuću zar kazati domaćinu (Kola u banjalučkom kotaru u Bosni, ZNŽ 13, 143). Иако су бројни примери сврстани у свега два значења, за поједине је јасно да нису исправно распоређени (в. нап. 6, 7).

2.4.1. RJA (21/1974: 943–944) једини доноси варијанту *zajer* adv. i conj. [што је нормализован облик фреквентнијег *zaer*, једном и *zaher*], у XVIII vijeku⁸... **a)** *zajer isto što upitno* zar. Te *zaer* ne imam se strašiti, da vas mlogo taki(h) ima? (Latrić). Ivane, što činiš? *Zaer* se ne osićaš da je Isus meštar, a ti si učenik? (Latrić). Ono (*proviđenje božje*) nastoji (h)raniti ptičice leteće po zraku ..., pak će, *zaer* ostaviti siromake? Neće, ne! (Latrić) [као да значи ‘неће ваљда’]. Danas ne moreš, a *zaer* češ moći sutra? (Latrić) [овде само упитно ‘да ли’]. Ah, što si došao k meni, slugo božija, za pokazati *zaer* grihe moje? (Latrić). Jeda mu *zaer* samo s vrimenitim valjade zadovoljnu biti? (Pavić). *Zaer* je krađa velik grih? jezgra 100. *Zajer* to mu nije dosta, što rob njezin žderuč posta? (Došen); **b)** *izvan upitnih rečenica* *zajer isto što*, po svoj prilici, možda, valjda i sl. Vlasi, rkaći reku main, *zaer*, a to je turski (Margitić). Koji dok zdrav bi(j)aše ni(j) živio brez pokore; sasvim tizim *zaer* (*štamp. zaher*) (sic!, нагласила J.B.-П.) budući bogu drag, otje ga sasvim iskušati (Latrić). Vidila bi *zajer* prije (*srića*) da vladanje za te nije, kad te holost zarobila (Došen). Krivo joj je (*t.j. sotonì*) da se *zajer* čini što je ono u dubini. (Došen).

2.4.2. RJA (21/1973–1974: 671 s.v. *za*) **za er** (*zaer*) *isto što* zar: num; *možda, valjda*. Našao u niki(h) knjižnica(h) da se mogu dva virovanja reći u Gosp. krunici, *zaer* (*t.j. možda*) jedno najpre (*najprije*), a

⁶ Овај пример је био смештен под **a)**. Да ту није посреди упитно него модално значење, види се из ширег контекста, уп. § 4.1.3.

⁷ И овај пример је био сврстан под упитно значење. За још потврда измештених одавде в. § 4.1.1., § 4.2.

⁸ Све потврде су из дела писаца пореклом Славонаца (в. нап. 3) и из тзв. Босне Сребрене: Ф. Ластрића, Е. Павића, В. Дошена и С. Маргитића (управо његов је најстарији помен са етимолошком напоменом и податком да реч користе „Власи ркаћи“ [тј. православци], из дела *Изјовед карсѣианска... њо фпа Сѣиѣану Иаичанину од Марковац алийи Маргѣиѣићу* штампан ћирилицом у Млецима 1704). Овде преносимо све примере, без тријаже (в. нап. 3), јер су битна илустрација првих помена прелазних облика.

drugo na svrsi. Lastrić. Te zaer ne imam se strašit, da vas mlogo taki(h) ima ...? Lastrić. Zajer su ta nedokučena čudesa ono rastajanje Crvenoga mora? ... Zajer da se mi njima čudimo? Ne zaisto. Pavić.

2.5. PCJ (2007: 412) **зар** речца **1.а.** у *уїиїно-узвичним реченицама, за иїиїцање неверице, сумње, чуђења*: – Зар си већ стигао? Зар тебе да одбију?! **б.** *заједно са негацијом*. – Доћи ћеш, зар не? **2.** *кад се исказује сумња, хїиоїеїиїносїї*: *ваљда, биће*: Вратио се кући, пожелео се зар деце.

2.6. РСМ (2/1967: 202) једини међу овде цитираним речницима доноси обрнут редослед два значења (уп. и дијалекатски, Ускоци § 2.7.2.): **зър¹** **1.** *речца за сумњу: ваљда, можда*: – Неко се зар сјетио прољећа и дјетињства (Б. Топић); **2.** *узвично-уїиїна речца (у формалним иїиїањима која изражавају неверицу, чуђење или одбијање, иорицање)*: Служити се крадом, заседом и мраком – зар се тако ради са таквим јунаком (Змај); **3.** *доїусни везник: кад сам (могао), куд*: – Зар двоје деце покопао, те ћу сад за јунетом шмрковати (Д. Радих). Ово последње, дотле нерегистровано, није посебно значење већ само варијанта претходног.⁹

2.7. Дијалекатски речници – осим њих два (в. даље) – због још увек живе праксе да буду диференцијални у односу на Вука, нису од користи: чак двадесетак најобимнијих речника немају одреднице са речцом *зар*.¹⁰

2.7.1. Речник говора Косова и Метохије другачије него иначе сегментира значења: **зър** и **зър**: **1.** долази на почетак упитних реченица: *Зър* је дошào?, *Зър* је отишào?; **2.** изражава сумњу, можда: Па ми се размїне *зър*.¹¹ – **Зър** ако је дошào. – **Зър** ће и он да идє? (Елезовић 1: 198). Дакле, овде у првом значењу имамо обично питање, где је *зар* = *ли*, односно: *Зър* је дошào? = ‘Је ли дошао?’, *Зър* је отишào? = ‘Је ли отишао?’. У другом је обједињена модална употреба (у прва два примера) са упитно-узвичном која изражава чуђење и сл., што одсликава последњи пример. Остаје тајна откуда разлика

⁹ Посреди је елиптични израз са упитном речцом у иницијалном положају, као „Зар [ја који сам /он који је] урадио то и то...“ (в. § 4.5.3. за више таквих примера код Нушића, и нап. 5 за примере из РСА).

¹⁰ Из области Васојевића, Војводине, Враћа, Дубровника, Загараца, Јабланице, Качера, Куча, Лесковца, Нишке Каменице, Тимока, Пиве, Поткозарја, Прошћења, Спича, Ужица, Црне Траве итд. Једино у речницима из Пирота, и само у последњем тимочком Ј. Динића (Монографије 4), Београд : ИСЈ САНУ 2008, налази се *зер* као упитна речца, очито као локални бугаризам.

¹¹ Уп. други пример у одредници *размїнуї се* ‘разићи се, проћи се, заменити’: – Зър ако сте се размїнули нєгде (ibid. 2: 163).

у нагласку код два различита значења, и питање откуд дугосилазни нагласак на почетку реченице,¹² где би се очекивала ненаглашеност – бар у упитној употреби.

2.7.2. И речник Ускока се разликује од стандардних: **зър 1.** прил. ‘можда, вероватно, ваљда’. – А. Није дошо. Б. Зър зато што га боли нога. – Локну пас ис [= из] корита и не шће више, зър му врело. – Он је, зър, заноћио у Сировцу. – Урадићу и ја зър нешто. – Они зър немају кљусета. **2.а.** Упитна речца с нијансом чуђења. – Зър си га довео? – Није зър? – Зър они немају кљусета? **2.б.** ‘заиста, уистину’. Зър није донио љеб?! (Станић 1: 246). Ово последње значење други речници не бележе (оно одговара турском ‘без сумње, свакако’, в. § 3.3.1., уп. и бугарско 1. у РБЈ, маркирано као „простонародно“, § 3.2.1.).

3. Већ је поменуто да речца *зар* нема јасне паралеле у осталим словенским језицима, али треба додати да изузетак чини македонски, а тек делимично и бугарски – што би у принципу говорило за балканизам.¹³ (Друго је питање историјских и дијалекатских потврда, пољске и руске, в. § 5.1.). С обзиром на проблематичност Скоковог идиоглотског тумачења ове речи (в. § 3.4.), као и на чињеницу да је не садрже ни речници страних речи (нпр. Клајна и Шипке) нити речници позајмљеница у српском језику (не само Шкаљићев речник турцизама, него ни они посвећени германизмима, романизмима, хунгаризмима и сл.), треба да се упореде, једини познати, подаци из суседних балканских словенских језика.

3.1. Македонски књижевни језик има облике који се и фонетски и семантички поклапају са српским: (РМЈ 1: 227) *зар* речца **1.** (упитно) *Зар и ѿјој е дојден?*; *Зар не им беше досѿа?*; **2.** (модално) ‘ваљда, можда’: *Зар не е дојден човекоѿ.* Немамо основа да судимо да ли се овде ради о позајмљеници или не.

3.2. Бугарски речници (узели смо у обзир описни РБЕ, речник архаизама РРОД и речник Герова, те етимолошки БЕР) облик *зар* региструју само као застарео и дијалекатски (§ 3.2.2.1, 3.2.3.1.) односно колоквијалан (*заре*), док као семантички еквивалент српској

¹² Само краткосилазни (и само у упитној речци са нијансом чуђења и сл.) данас у северној Метохији бележи Букумирић (2012: 177).

¹³ Формално се не може тако третирати, јер би реч требало да буде заступљена у три језика који припадају барем двома језичким породицама, а овде су све потврде из словенских језика: албански нема одговарајућу реч, а блискозначно и чак сазвучно рум. *dar* прил. заст. ‘да, према томе, значи; сигурно, разуме се’, није развило упитно значење (а и само је без јасне етимологије, в. CIOBANESCU 276).

речци доносе књижевно *зер* (§ 3.2.1.), у дијалектима још са проширењима *-е*, *-и*, *-ја*, *-ем*, које има и значење каузативног везника (§ 3.2.2.2., 3.2.3.2.).

3.2.1. РБЈ нема *зар*, већ само (РБЈ 5: 906–907): *зер* честица **1.** простонародно, за појачавање сагласности, ‘подразумева се и сл.’; **2.** у питањима, за изражавање изненађења, чуђења, неверице, ‘зар’. (– Зер обичаш таква нешто?, – Зер, заради мене?, – Зер всичко това ще прочетеш?); **3.** за изражавање противљења, неодобравања, често са призвукот ироније (– Млад е още, вика. – Е, млад съм, зер, – рече засрамено Станчо).

3.2.2.1. РРОД 151: *зар* везн. дијал. (од перс.-тур. *zira*) ‘зар’? *Че какъв празник е днес? – Как, зар ти не знаеш, днес е Протасов ден!*¹⁴ РРОД 159: *зѐрѐ(м)* везн. заст. (од перс.-тур. *zira*) ‘јер, пошто, будући да, зато што’ (са више недвосмислених примера).

3.2.2.2. ГЕРОВ (2: 152) такође прави семантичку дистинкцију између (каузативног) везника *зере* (неакцентовани облик тумачи се домаћим синонимима *зира*, *зачтото*, *че* и рус. *потому́ что*) и (упитне) речце *зѐрѝ* (овако акцентован облик тумачи се домаћим еквивалентима *лема*, *та* и рус. *разве*). Обе су речи означене као турцизми, без навођења конкретног предлошка. Друга је илустрована примерима *Зѐрѝ ты не знаеш?* и *Така зѐрѝ?* за које се дају два тумачења: а) *Тако је* и б) *Успрдњи: Није тако*.

3.2.3.1. БЕР 1: 606: *зар*³ ‘да, тако; зар’ (Смољан). – В. *зер*.

3.2.3.2. БЕР 1: 636: *зер*, *зере* разг., дијал. ‘како да не, зар’, *заре* разг., *зѐра* дијал. ‘јер, пошто’, *зѐри* (Дебар), *зѐрем* ‘јер, пошто; изгледа, чини ми се’ (Кукуш). – Преко тур. *zira* од перс. *zira*.¹⁵

3.3. Турски предлошак који се наводи у буг. речницима, иначе каузативни везник персијског порекла, *zira* ‘јер, пошто, будући да, зато што’,¹⁶ осим фонетске неподударности, ни значењем никако не одговара српском *зар* (вероватно ни буг. *зар* или *зер*) те тај етимон можемо занемарити. Међутим, за наше модално значење постоји

¹⁴ Овај и још пар примера из превода књиге о бугарској царици Рајни, Елене Мутеве, из 1852.

¹⁵ Не улазећи у разлоге да се *зар* без коментарисања разлике у вокализму упуту на не увек истозначно *зер*, скрећемо пажњу да барем два облика, управо једини убицирани, потичу из македонског језика. На бугарским дијалектолозима је да просуде потенцијално објашњење код Скока („Glede stezanja *a(j)e* > *e* kao u *zajęc* > *zec*, упор. i bug. *zer(é)* ‘wohl, doch’“, 1: 702a), пошто је стандардно буг. *зѐк* ‘зец’.

¹⁶ Дефиниција из YTSS 1488, тако и REDHOUSE: *zira* (P) ‘because, inasmuch as; by reason of, since’.

семантички адекватна турска реч са вокализмом *-a-*, иначе арабизам, *zahir*.

3.3.1. Најновији турско-српски речник (YTSS 1487) – поред придева ‘јасан, очевидан’ и именице ‘спољашњи изглед, спољашњост’ – доноси прилошко *zahir* **1.** нар. ‘без сумње, свакако’; **2.** ‘изгледа, чини ми се’: *Ben yanlış uyarıyormuşum zahir* – ‘Изгледа да сам погрешно урадио’. Оба значења у прилошкој функцији одговарају потврдама у бугарском и српском језику: за прво, уп. 1. значење у РБЈ (§ 3.2.1.) и 2.б. у Ускоцима (§ 2.7.2.), а за друго, уп. 3. значење у РБЈ (§ 3.2.1.) и све потврде у § 4.1.

3.3.2. Исто и у другим турским речницима, нпр. REDHOUSE: *zahir*¹⁷ ‘apparently, clearly, evidently’ (< *zahir*² ‘outward, external; apparent, plain, self-evident’). За наше разматрање битна је и чињеница да је значење тур. *zahir* у директној вези са његовом позицијом у реченици: у иницијалном положају долази ‘очито, свакако’ (које се квалификује као народско тј. дијалекатско, регионално), а у финалном ‘можда, ваљда изгледа’.¹⁷ Поврх свега, прилошко *zahir* се у савременом турском губи, тако да га референтни описни речник Турске академије наука, почев од издања из 2005, више не региструје.¹⁸

3.4. Скок речци *зар* није посветио посебну одредницу¹⁹ већ је тумачи s.v. анафоричке демонстративне и релативне заменице *i, ja, je* (1: 702a s.v. *i*³), чијим је везивањем за деиксу **-že > -r(e)* настао узрочни везник *jep*, који се пак, по Скоку, „analogijski prema *zašto* = *zakaj* [veže] s prijedlogom *za* u *zaer* (Lastrić, Margitić, Pavić), *zajer* (Došen) > *zâr* (Vuk), *zâr* pored *zâr* (Kosmet). ... Oblik *zar*, koji se upotrebljava u istočnom hrv.-srp., tumačio se (Rešetar) iz tur. *zahir* ‘scheinbar, einscheinend’, a *i* iz *zîrâ* ‘jer’²⁰; *zaer* koje se ne može dijeliti govoru protiv takvog izvođenja“. Скок је очито имао увид у грађу РЈА – мада пренебрегава пример где је *заер* реконструисано према штампаном *захер* (в. § 2.4.1.). Иако нема сумње да не треба раздвајати „источно“ *зар* и „западно“ *за(j)ep*²¹ (није то чинио ни Решетар!)

¹⁷ Без улажења у семантичку типологију, јасно је да овде иза два значења стоје различити аспекти једног истог доживљаја онога што се споља види: нешто ‘свакако’ јесте или, са резервом ‘ваљда, можда’ јесте.

¹⁸ За ове податке захвални смо колегиници др Марији Ђинђић из Института за српски језик САНУ.

¹⁹ Мада садржи две друге посвећене хомонимним именицама тур. порекла: *зџр*¹ ‘коцка, жреб; срећа’ и *зџр*² ‘завеса, застор’ (Скок 3: 644).

²⁰ Решетар овај други етимон није предлагао.

²¹ Тако схватамо „*zaer* koje se ne može dijeliti“, као калк према нем. *nicht zu trennen*.

остаје нејасно како је Скок у потоњим облицима, које сматра полазиштем за контракцију, видео само аргумент против турског предлошка а није препознао, макар потенцијални, одраз турске речи.

3.4.1. Идеја о аналогiji са *zaišio* делује као *ad hoc* решење (нетипично за Скока). Претпоставка о предлогу *za* као првом творбеном елементу указује на превид или игнорисање не само Маретићеве студије која полази од псл. партикуле **za* (в. § 5.1.), већ и прегледа у који ју је Решетар (1905: 609) укључио²² пре него што је решење препознао у турцизму (в. § 3.5.).

3.4.2. А управо Решетарово (*ibid.*) извођење од тур. *zahir* преузето је не само у RJA (22/1975: 336–337: „*zâr adv. od turskoga zahir i značenju: jatačno, po svoj prilici, kako se čini*“) него и у специјализовани речник словенских граматичких речи, в. ESSJ 2: 750–752²³ (уп. и осврт на овај проблем у ESJS 168 s.v. *eza*).

3.5. Дакле, с обзиром на неуверљивост Скокове идиоглотске етимологије с једне стране, а са друге на чињеницу да је турски етимон који је он одбацио прихваћен у релевантној литератури (в. § 3.4.2.), дужни смо да још једном размотримо Решетаров предлог. А он није изнет узгред²⁴ већ након осврта на историјат дотадашњег проучавања ове теме, почев од Миклошићевог (у етимолошком речнику и у упоредној граматици словенских језика) довођења ове искључиво с.-х. речи у везу са северозападнословенском упитном речцом *za* која би, по њему, могла бити проширена са *-r* (као у *jer*), те би се *zar* изводило од **za-že*. Ово тумачење, без коментара, прихвати МARETIĆ²⁵ (1888: 72–73), који је први поменуо и варијанте *zajer* и *zaer* код писаца XVIII века, те их објаснио (за разлику од *zar*) као спој речце **za* са *jer* у упитној функцији.²⁶ Решетар пак, управо у

²² На Скоковом списку литературе не фигурира MARETIĆ али стоји REŠETAR, в. § 3.5.

²³ Ово је тумачење, у неку руку, оспоравао једино ЕЛЕЗОВИЋ (1935: 205), у свом одговору на Барићеву критику његовог речника. Објашњавајући зашто у својој одредници *zâr / zâr* није дао Решетаров турски етимон он доноси крајње одмерени закључак: „Иако није искључена веза тих речи, она није тако несумњива да се може примити без даљег доказивања“ То је сасвим на месту, нарочито када се имају у виду значења посведочена у његовом речнику, где модално није јасно изражено (в. § 2.7.1.).

²⁴ Остаје неизвесно да ли је пак он знао за Маргитићеву напомену о турцизму, в. § 2.4.1.

²⁵ Уп. „*mjesto za govori se zar*“.

²⁶ „*Tu je partikuli za dodano još interrogativno jer, ali pravi razlog toga dodavanja nije mi poznat, jer za znači num, a jer znači cur, dakle nijesu složene dvije partikule*

облицима *заер* и *зајер* (где потоњи контракцијом даје *zâp* – отуд *â*), налази аргумент да као највероватнији етимон види тур. *zahir* ‘јамачно, очито; изгледа, ваљда’ – без даљег обрађања.

3.5.1. Битан аргумент у прилог Решетаровом предлогу чини хронологија – а тиме се није бавио ни он нити други аутори. Опасци Стипана Маргитића да је *заер* турска реч коју користе „Власи ркаћи“ (в. § 2.4.1.) не треба придавати превелик ни пресудан значај, али ни сумњати да је овај фрањевац из Јајца познавао ситуацију на терену. Чињеница да његов запис, иначе најстарији од свих, потиче из 1704. године, указује да је реч, пошто је морала бити у употреби бар генерацију-две пре него што је посведочена, из турског преузета још током XVII века, ако не и пре. А то је у потпуном складу са историјским приликама.²⁷ Јасно је да је процес даљег развоја *захер* / *зајер* / *заер* (замена *x* са *j*, испадање *x*, контракција),²⁸ срећом посведочен код писаца XVIII века паралелно са већ контраховним *zâp*, у наредном столећу увелико окончан (тако да су записивачи народног стваралаштва, од Вука наовамо, регистровали само тај облик). То би значило да се позајмљеница од турског предлошка прво удаљила гласовним ликом, а затим, вероватно под утицајем интонације, и значењем које се у неким случајевима развило из модалног у упитно тј. упитно-узвично (в. § 4.1. нн). Овакав семантички развој праћен је не само граматичком трансформацијом из прилога у речцу већ и променом места речи у реченици: почев од финалне позиције, преко варирајуће у средини, усталило се у иницијалној (мада се спорадично све до данас одржало и на крају реченице в. нап. 1). И све се то одиграло пре првог издања Вуковог *Рјечника*.

3.5.2. Непознаница остаје развој акценатске слике. Необично је да пуна два века након етаблирања контрахованог лика за оба значења

istoga značenja“ (1888: 72–73), у фусноти ипак доноси примере да *sur* значи ‘num’, хрв. *ар: ар њи не знаш да мени сунце шкоди?*, рус. *что вы съ ума сошли?*, рус. *никак* ‘зар не’ итд. Само нема потврде речце *за* са српско-хрватског терена!

²⁷ Мислимо на турско присуство. За домаћу реч не би се очекивало да се у оба облика, неконтрахованом *за(ј)ер* и контрахованом *zâp* појави тек код писаца XVIII века. Будући да **za*, независно од *јер*, није посведочено само за себе, није било могуће да се те две речи, тако касно и случајно, споје као нова, искључиво штокавска творба – независно од ситуације у другим словенским језицима.

²⁸ Не треба претпостављати неки други пут извођења директно од *zahir* (нпр. *-ai-* > **-â-*), пошто је *-i-* пун вокал – уп. најсличније тур. *zahira* > с.-х. *захура* > *заура* ‘храна’, где до контраховања није дошло. Ту је, међутим, тур. *i* наглашено, док је у *zahir* нагласак на првом слогу.

(в. § 2.1.), данас имамо подвојеност између ненаглашених и наглашених облика: речници бележе краткосилазни, дугосилазни и енклитичку²⁹ (в. § 2.1.–2.7.2.). Разлика између краткосилазног и дугосилазног у једном истом говору тј. њена веза са семантичком, остаје неразјашњена (в. § 2.7.1.).

4. Преостаје да се у циљу подупирања Решетаровог етимона, као и „пружања доказа Елезовићу“ (в. нап. 23), реконструише развојни пут значења и употребе турцизма *зар* од модалне речце у позицији на средини реченице, до упитне речце која је могла стајати на оба краја реченице, у различитим нијансама значења. Наша је претпоставка, заснована на увиду у грађу (в. даље), да је првобитно модално значење ‘ваљда, изгледа, канда’ – иначе најближе турском оригиналу у прилошкој функцији (где реч стоји на крају реченице, уп. § 3.3.1.) – претрпело помак ка упитном ‘ваљда не?, шта ли?’ (претежно али не увек у средини реченице, можда под утицајем синонимног срп. *ваљда*, уп. пример из Доситеја у § 4.1.3.). На крају је то значење еволуирало у упитно-узвично ‘зар?’ – првобитно равноправно у позицији на крају и на почетку реченице, да би се данас у стандардном српском језику усталило на почетку (осим уз речцу *не*, када у споју *зар не*, одвојено зарезом, долази на самом крају навођених питања). Како материјал из речника није довољно разноврсан, посегли смо за примерима употребе код неколико добрих писаца XIX и почетка XX века (из доба стварања модерног српског књижевног језика на народној основици), ексцерпираним из *Анџологије српске књижевности* (АСК) и сортирали их у више (под)група.

4.1. „... ваљда, изгледа“ / „...свакако, очито“ – управо овде *зар* често може да има оба ова значења, што графички сигнализирало верзалом, као ЗАР.

4.1.1. – Dijete samo, a ZAR i gladno, stane plakati (НПр Вук, RJA)

– Ti si moja žena, tako je ZAR Bog osudio (НПр Вук, RJA)

– No žena mu zar rđavo zavezala vreću, pa ... vreća mu se odriješi (НПр Врч., RJA)

– Tako je zar bog odredio (НПр Врч., RJA)

– Zato im je ZAR gospod Bog i ostavio nji(h)ovu decu (Прота М. Ненадовић, RJA)

– A žustri vepar, ZAR misleći da mu tu pakost učini medved, suknu na njega (М. Ђ. Милићевић, RJA)

– Tvoj sestrić nije možda ugazio u duboko, no ZAR strada za tuđe maslo (С. М. Љубиша, RJA)

– Vreme će, zar, i to osvetliti (М. Ђ. Милићевић, RJA)

²⁹ Она осим кратке може бити и дуга (тако категорично проф. др Слободан Реметић, усмено).

– Da ne će zar sve raје isjeći (Вук, Дан., RJA)
 – Што год не разумете, питајте, па ће се зар наћи, ко ће вас ... обавестити (Шапчанин, РСА).

– Ђаво се нађе и по раскршћима, око гробаља ... нешто му ЗАР мило око та-кије’ мјеста (Б. Ћопић, РСА).

4.1.2. У дијалектима *зар* стоји у свим позицијама; значења су дефинисана као ‘можда, ваљда’, негде и ‘свакако, очито’ (за ‘заи-ста, уистину’ в. § 2.7.1.).

– А. Није дошо. Б. Зър зато што га боли нога. (Ускоци, Станић)

– Локну пас ис корита и не шће више, зър му врело. (ibid.)

– Он је, зър, заноћио у Сировцу. (ibid.)

– Урадићу и ја зър нешто. (ibid.)

– Они зър немају кљусета. (ibid.)

– Па ми се размине зър. (КиМ, ЕЛЕЗОВИЋ).

4.1.3. Синонимност са *ваљда* истиче таутолошка синтагма код Доситеја (в. доле).

– Пети дан мој попо, зар ваљада је прегледао шта ја имам у торби...

Д. Обрадовић, *Жив.* 66, АСК.

– Zar valja da smo svi jednaki (Доситеј, Басне, RJA)

– Но, зар је тако изволела судбина да нема срце моје ништа на свету ...

Д. Обрадовић, *Жив.* 10, АСК.

– Коса и обрве биле су јој плаве, те је зар тим више одскакало оно црнило...

Л. Лазаревић, *Приј.* 11, АСК.

– Ђорђе поче ... „Боже мој!“ ... „Даће зар Бог“ или „Бог све може“!

Л. Лазаревић, *Приј.* 21, АСК.

– А ти узми црквено марвинче, а ЗАР ће бити и што ракије, па сјутра зови мобу.

Л. Лазаревић, *Приј.* 66, АСК.

– Тако опет наступи вјечност, послије које ће ЗАР и нама гранути сунце.

Л. Лазаревић, *Приј.* 85, АСК.

– Преко лета биће ЗАР двоји-троји сватова, а сабора има више од десет.

М. Глишић, *Приј.* 55, АСК.

– ...Таја као да не беше више онај Таја. А зар и године дођоше. Више није јео...

Б. Станковић, *Б. људи.* 16, АСК.

– Ето, заборавија сам ЗАР онај стари адет, па искам да знам...

С. Сремац, *Зона* 101, АСК.

– Како је чула да ... и како им је ЗАР писано да се и узму.

С. Сремац, *Зона* 106, АСК.

4.2. „Ваљда ...?“ Иницијално, нејасне функције, интонација је упитна.

– Ђе si, bane, uputio? Zar u bijelu manastiru đe su naša velja dobra (НП Вук, RJA)

– Pa se krvna okaniše čina, zar gorjijem da ga dijelo mijene (Л. Грђић, RJA)

– Niti će im posustati ruke, zar dok jednog teče na mejdanu (Л. Грђић, RJA).

4.3. „... н (иј) е ваљда / ваљда не?“ Реализовано кроз „не-гација + зар“ (обично у средини реченице), уз призвук чуђења, не-кад са иронијом.

– Па добро, узми белца! – рече... Али **нећеш** зар по овој припеци?

С. Матавуљ, *Бак.* 111, АСК.

– Кад сам се мучила толике године, **неће** ми зар бити ништа ако се помучим још неко време.

М. Глишић, *Приј.* 174, АСК.

– Пустите ме да убијем пса! ... **Није** зар Среју? Баш њега, пусти ме!

М. Глишић, *Приј.* 66, АСК.

– ...ако погреше данас и професорке, па **неће** зар и њихове ученице.

Б. Нушић, *Госп.* 79, АСК.

4.4. У неколико нијанси значења речца *зар* долази у инверзији.

4.4.1. „(*) + зар...?“ Инверзија са глаголом или другом речцом, синтагмом, већ садржи чуђење, неодобравање и сл.

– А ми у Хопову, гди су, хвала Богу, праве жене ..., хоћеш зар да о њима не мислимо?

Д. Обрадовић, *Бас.* 209, АСК.

– Ево четири реке: Дунав и Тиса, Сава и Драва. Пак зар ове реке из једног места извиру?

Д. Обрадовић, *Бас.* 260, АСК.

– Мало ми је, зар моје нужде и невоље...

М. Глишић, *Приј.* 121, АСК.

– Pak opet zar hoćeš da ja nevoljna u tebi pribivam? (Rapić, RJA).

4.4.1.1. „(*) + зар?“ Инверзија у случају краће реченице смешта *зар* на њен крај.

– Ви не верујете зар? – Али то је могуће!

Б. Нушић, *Аутоб.* 111, АСК.

– Није зâр? (Ускоци, Станић)

4.4.2. „(*) ли + зар...“ Инверзија се огледа у таутологији са *ли* (уп. § 0.2.)

– Стрико мој! Јеси **ли** и ти **зар** мој крвник?!

С. Матавуљ, *Бак.* 131, АСК.

– Их, мајка му стара, дотле **ли зар** дође?!

С. Сремац, *Зона* 29, АСК.

– Мало **ли је зар** муке и бруке његове?

С. Сремац, *Зона* 78, АСК.

– Nije li zar sveder Srbija nastojala... (Павлиновић, RJA).

4.5. Постоји неколико варијанти употребе у иницијалном положају.

4.5.1. „Зар ...?“ Са експлицитном негацијом (изражава чуђење, неверицу).

– А што ти то ниси јавио најпре општини? – рече капетан. – Зар **не** знаш како иде ред?

М. Глишић, *Приј.* 119, АСК.

4.5.2. „Зар ...?“ Са имплицитном негацијом (изражава чуђење, неверицу).

– Зар има два сата како смо дошли?

– Она несретница куд има погледати? Да се мири – како? Зар да се понизи?
Л. Лазаревић, *Приј.* 60, АСК.

4.5.3. „Зар ...?“ Понекад у елиптичној употреби (уп. нап. 5 и § 2.6.)

– Зар ја [scil. који сам] због неписмености отпуштен из државне службе па да пишем чланак...

Б. Нушић, *Госћ.* 106, АСК.

– Зар [scil. када је] назвао ме одвратном бабом па то алузија.

Б. Нушић, *Госћ.* 103, АСК.

– Зар [scil. пошто су] изгрдиле ме и нагрдили, ... а ти мени да се стишам.

Б. Нушић, *Госћ.* 103, АСК.

4.5.4. „Зар ...?“ Само синоним за *ли*, значи ‘Је ли...?’, без експресивне обојености.

– *Zâr* је дошào? ; *Zâr* је отишào? (КиМ, ЕЛЕЗОВИЋ, в. § 2.7.1.)

4.6. „(*), зар не?“ У финалном положају у реченици са *не*, у навођеним питањима.

– ... онда престаје свака потреба да се брани, зар не?

Б. Нушић, *Госћ.* 116, АСК.

– Ви се, наравно ... мислите ... запопити, зар не? (С. Сремац, РСА).

5. Ако чињенице изнете у § 3.5. нн. указују на преимућство Решетаровог алоглотског тумачења над Скоковим идиоглотским, оне истовремено откривају једну типолошки крајње необичну слику: позајмљеница је, историјски гледано, муњевито и практично симултано, претрпела трансформације на свим пољима: фонетском, граматичком, семантичком, синтактичком, прозодијском – и то не у XXI веку, него током XVII–XVIII, када су се промене одвијале спорије. Стога се опет поставља питање да ли смо дошли до коначног решења. Мада унутрашња евиденција, у оквиру српског тј. српско-хрватског језика, даје за право извођењу речце *зар* у оба значења и сва три акценатска лика из тур. *zahir*, на ширем словенском плану она се приказује и другачије.

5.1. Иако је још MIKLOSICH (1886: 399 s.v. *za*²) заједно са с.-х. *зар* сместио чеш. заст. *zaž* и пољ. заст. *zaż* ‘зар?’, чешки и пољски етимолошки речник ове своје застареле облике не региструју, али *зар* помињу у оквиру одредница посвећених континуантима псл. упитне речце **za* (нпр. МАСНЕК 731 s.v. *zda*, *zdaľiž*, BRÜCKNER 642 s.v. *za*).³⁰ Довођење ових речи у везу могло би се сматрати неоснованим, пошто на словенском југу континуанте основне упитне речце

³⁰ Без чеш. облика још MARETIĆ (1888: 72–73) и новије ESSJ (2: 750–752), на оба места пољ. заст. *zaż* ‘зар?’ и такође ‘ваљда, можда?’.

псл. **za* нису посведочене (већ само предлог *за*, уп. RJA, СКОК, БЕР). Међутим, ту постоји нов моменат: досад неуочени паралелизам у употреби српско-хрватске и пољске речце. Реченица из Лавовског превода Библије из 1561. године: *Zažem ja stróžem brata mojego?* (књига Постања IV 9) у Даничићевом преводу истог места гласи: *Зар сам ја чувар брајџа свог?* То неће бити случајност, већ потврда исправности Миклошићеве необразложене назнаке – чак може оправдати и реконструкцију још псл. композитне упитне речце **zaže* (< **za* + **že*, одакле се директно изводи пољски облик).³¹ Дакле, може се претпоставити да је и у српском језику, као наслеђе из пражезика, постојало једно **zaž(e)* које је путем ротацизма (типа **ježe* > *jep*, уп. и дублет *мѡжѣ* : *мѡрѣ*) регуларно постало *зар*, у функцији упитне речце на почетку реченице. Аргументе у прилог ове тезе могла би да садржи дијалекатска грађа (имамо у виду потврде посебних речци, рус. дијал. *за* ‘заиста?’ и *же* ‘зар?’),³² иако континуанта композитног облика у руском језику досад није посведочена, али та потрага је задатак за себе.

5.2. Тако долазимо до – вероватно најреалније – претпоставке да је речца *зар* хибридног, словенско-турског порекла, тј. да се на штокавском терену, најкасније у XVII веку, домаћа енклитика у упитном значењу на почетку реченице (чији пандан у пољском већ тада застарева, в. § 5.1.) укрстила са турцизмом у модалном значењу ‘свакако, очито; ваљда, можда’ на оба краја реченице (чији предлогак у савременом турском управо излази из употребе, в. § 3.3.2.). Тиме се баца ново светло на неколико детаља.

5.2.1. Тројност акцента своди се на то да је домаћи облик енклитика, контраховани турцизам носи дугосилазни нагласак (управо тако у поузданом запису в. § 2.7.1.), док би краткосилазни био резултат приближавања позајмљенице домаћој речи.

5.2.2. Оно што делује као идиоглотско-алоглотска таутологија, колокација *ли* и *зар* (в. § 4.4.2.), показује се као могући траг осведочене тенденције нагомилавања упитних речци око основне *za*, међу њима и *li*, уп. низове као чеш. *za* > *zda* > *zdaž* > *zdali* > *zdaliž*, пољ. *za* > *aza* > *azali* > *iza* > *izali* итд. (MARETIĆ 1888: 73, МАСНЕК 731, BRÜCKNER 642) и тиме повећава вероватноћу домаћег порекла.

³¹ Веродостојност чеш. заст. *zaž* нисмо успели да потврдимо, а како се према овој реконструкцији односе мак. *зар* и буг. *зер(e)* и *зар*, с обзиром на то да се у њима не очекује ротацизам, остаје отворено питање.

³² Уп. *за* ‘в самом деле?’: *За приишел он?* и *же* ‘разве?’: *Же там мука есь?* обе из XIX века (Псков, Калуга СРНГ 9: 238, 95).

5.2.3. Прави куриозитет оваквог хибридног тумачења лежи у семантици. За турцизам смо показали да је путем интонације модална честица са краја реченице (‘ваљда’ → ‘ваљда не?’ → ‘није ваљда?’ → ‘зар?’) еволуирала и померањем на почетак реченице могла постати упитна тј. упитно-узвична (§ 4.1.–4.5.). Идентичан развој претпоставља се (и богато документује!) за слов. **za* пошто је та речца постала упитна од првобитног адвербијалног значења ‘ваљда, можда, *forsan*’ (MARETIĆ 1888: 72 § 327).

6. Може се закључити да савремена с.-х. речца *зар*, као резултат наслојавања турцизма на затечену домаћу реч, у основи има идиоглотско порекло, али не од предлога *за* и везника *јер* везаних по аналогiji са *зашто* (тако Скок, в. § 3.4.), нити од непосведочене упитне речце **за* и *јер* (тако са недоумицом Маретић, в. нап. 26), већ као континуанта вероватно још псл. споја **zaž(e)*, заједно са одговарајућим пољским обликом (тако у назници још Миклошић, в. § 5.1.).

Цитирана лијература

- АСК: *Антологија српске књижевности*: [http:// www.ask.rs](http://www.ask.rs) <30.09.2015.>
 БЕР: *Български етимологичен речник* 1–, София : БАН, 1971–.
 БУКУМИРИЋ, Милета. *Речник говора северне Метихије*, Београд : ИСЈ САНУ (= Монографије ; 15), 2012.
 ВУК 1818: Вук Ст. Карацић. *Српски рјечник*, Wien : Р. Р. Armeniern.
 ГЕРОВ, Найдено. *Речник на българския език* 1–6, Пловдив 1895–1908; репринт София : БАН, 1975–1978.
 ЕЛЕЗОВИЋ, Глигорије – Глиша. „Мој одговор на оцену: Х. Барић, Речник косовско-метохиског дијалекта од Гл. Елезовића [Српски дијалектолошки зборник, књ. IV (1932) и књ. V^{sic!} (1935)], Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књ. 15, св. 1 и 2, стр. 270–290, 1935“, *Јужнословенски филолог* XIV (1935): 181–235.
 ЕЛЕЗОВИЋ 1–2: Гл. Елезовић, Речник косовско-метохиског дијалекта, *Српски дијалектолошки зборник* књ. IV, књ. VI, Београд : СКА, 1932, 1936.
 МОСКОВЉЕВИЋ, Милош. *Речник савременог српског књижевног језика с језичким савјетником*; Београд : Нолит ; Техничка књига 1966, репринт Београд : Гутембергова галаксија, 2000.
 ПИПЕР, Предраг и Иван Клајн. *Нормативна грамика српског језика*, Нови Сад: Матица српска, 2014.
 РБЈ: *Речник на българския език* 1–, София : БАН, 1977–.
 РМЈ: *Речник на македонскиот јазик* Скопје : Македонска книга 1986.
 РМС: *Речник српскохрватског књижевног језика* 1–6, Нови Сад : Матица српска (до 3. тома и Матица хрватска), 1967–1976.

- ПРОД: *Речник на редки, остарели и диалектни думи в литературата ни от XIX и XX век*, София : БАН, 1974.
- РСА: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, 1–, Београд : САН(У), 1959–.
- РСЈ: *Речник српског језика*, Нови Сад : Матица српска, 2007.
- СРНГ: *Словарь русских народных говоров* 9, Ленинград : Наука, 1972.
- СТАНИЋ: М. Станић, *Ускочки речник* 1–2, Београд : Научна књига, 1990–1991.
- СТЕВАНОВИЋ, Михаило. *Савремени српскохрватски језик* (савремени системи и књижевнोजезичка норма). II Синтакса, Београд: Научна књига, ⁴1986.
- BRÜCKNER, Aleksander. *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków : Wiedza Powszechna ²1957.
- CIORANESCU, Alejandro. *Diccionario etimológico Rumano*, Tenerife : Universidad de la Laguna, 1966.
- ESJS: *Etymologický slovník jazyka staroslověnského* 1–, Praha : Academia, 1989–.
- ESSJ: *Etymologický slovník slovanských jazyků. Slova gramatická a zájmena* 1–2, Praha : Academia, 1973–1980.
- МАЧЕК, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha : Academia, ²1971.
- MARETIĆ, Tomo. „Veznici u slovenskijem jezicima (IV)“, *Rad JA* 93 (1888), 1–77.
- MIKLOSICH, Franz. *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*, Wien : Braumüller 1886.
- REDHOUSE: *Redhouse Yeni Türkçe–İngilizce Sözlük*, Istanbul : Redhouse Yayınevi, ¹⁰1988.
- REŠETAR, Milan. „Serbokroatisch zâr ‘num, forsan’“, *Archiv für slavische Philologie* 27 (1905): 609.
- RJA: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* 1–23, Zagreb : JAZU, 1880–1976.
- SKOK, Petar. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* 1–4, Zagreb : JAZU, 1971–1974.
- YTSS: Marija Đinđić. *Yeni Türkçe–Sırpça Sözlük*, Ankara : Türk Dil Kurumu, 2014.

Јасна Влаич-Поповић

ВОПРОСИТЕЛЬНАЯ ЧАСТИЦА *zar* – ОТ СИНТАКСИСА И СЕМАНТИКИ К ЭТИМОЛОГИИ

Резюме

В статье рассматривается сербская вопросительная частица *zar/zâr/zăp* ‘разве, неужели’, находящаяся обычно в начале предложения (где она выражает удивление, изумление, неверие, неодобрение и т. п.), или в его конце, сопровождаемая негацией не и обособливаемая запятой (в наводящих, афирмативных или отрицательных вопросах, таких как: *Ti ga (ne) voliš, zar ne?*). Отмечается, что частица хорошо засвидетельствована (в литературе XIX–XX вв.) в модальной

функции в качестве уже устаревшего на данный момент синонима *ваљда, можда* ‘наверное, может быть’. После обзора способов трактовки *zar* в современных сербских грамматиках и толковых словарях (включая также несколько диалектных) и анализа македонских, болгарских и турецких словарей рассматривается этимология данной частицы. Идиоглоттическое толкование Скока признается неубедительным, в противовес чему поддерживается идея Решетара (Скоком ранее отвергнутая, Элезовичем поставленная под сомнение, а RJA принятая) относительно того, что *zar*, вместе с ее устаревшими формами *заер, зајер, захер*, следует выводить из тур. *zahir* adv. ‘очевидно, несомненно’, ‘кажется, может быть’. Семантически-синтаксическая эволюция заимствования в рамках сербского языка и свидетельства в пользу аллоглоттической этимологии иллюстрируются цитатами, выбранными из произведений народного творчества и выдающихся писателей XIX–XX вв. В заключение в качестве наиболее вероятной предлагается трактовка, согласно которой данная частица является гибридной формой, возникшей в результате наслоения турцизма на незаимствованную вопросительную частицу *zar*, которую можно связать с польской устар. *zaż* < псл. **za-že*.

Ключевые слова: сербский язык, этимология, заимствование, турцизм, семантика, синтаксис, частица, модальность, интеррогативность, *zar*.

Jasna B. Vlajić-Popović

THE INTERROGATIVE PARTICLE *zar* – FROM SYNTAX AND SEMANTICS TO ETYMOLOGY

Summary

This paper deals with the Serbian interrogative particle *zar/zâr/zâr* ‘num, forsan’, typically positioned at the beginning of a sentence (expressing surprise, wonder, disbelief, dissent, etc.) or at its end, coupled with *ne* and separated by a comma (in guided questions, affirmative and negative alike: *Ti ga (ne) voliš, zar ne?*), yet also broadly attested in obsolete use (in the 19–20th-century literature) in modal function, where it is synonymous to *valjda, možda* ‘perhaps, maybe’. After a review of the ways *zar* is treated in modern Serbian grammars and descriptive dictionaries (including several dialectal dictionaries), and following research of Macedonian, Bulgarian and Turkish dictionaries, its etymology is discussed: Skok’s unconvincing idioglottal interpretation is refuted, and Rešetar’s idea is reintroduced (previously rejected by Skok, questioned by Elezović, accepted in the RJA) that *zar*, along with its obliterated forms *za-er, zaјer, zahe-er*, should be traced back to Turkish *zahir* adv. ‘apparently, clearly, evidently’, ‘seemingly, perhaps, maybe’. The semantic-syntactic evolution of the loanword within the Serbian language is illustrated, and hence the alloglottal etymology corroborated, by a selection of quotes from folklore and eminent 19–20th-century writers. And finally, as the most likely, the paper offers the interpretation of this particle as a hybrid formation resulting from contamination by the Turkisms of an idioglottal *zar*, which could be related to archaic Polish *zaż* < PSI. **za-že*.

Keywords: Serbian language, etymology, loanword, Turcism, semantics, syntax, particle, interrogative, modality, *zar*.

ISSN 0350-185x, LXXII, св. 1–2 (2016)

UDK: 811.163.41'356.625'37

811.163.41'282.2(497.16)

COBISS.SR-ID: 224841228

DOI: 10.2298/JFI1602085B

Примљено: 25. јануара 2016.

Прихваћено: 28. јануара 2016.

Оригинални научни рад

МАРТА Ж. БЈЕЛЕТИЋ*

Институт за српски језик САНУ

ИЗ ЕКСПРЕСИВНЕ ПРЕФИКСАЦИЈЕ – НА МАТЕРИЈАЛУ ГОВОРА БАЊАНА, ГРАХОВА И ОПУТНИХ РУДИНА**

У раду се анализира лексика коју доноси *Речник говора Бањана, Грахова и Опућених Рудина* Ј. К. Копривице. Предмет интересовања су глаголи који садрже експресивне префиксе – творбене елементе непрепознатљиве у структури речи, до чијег се издвајања долази искључиво творбено-етимолошком анализом. Разматрани говор обилује експресивно префигираним глаголима и њиховим дериватима, чиме се потврђује констатација да су експресивни преверби „продуктивна“ творбена категорија у српском језику.

Кључне речи: српски језик, дијалекатска лексика, творба, експресивни префикси.

1. Експресивни преверби представљају специфичну творбену категорију, непознату синхроној дериватологији. У питању су творбени елементи који по својој суштини јесу префикси, али се као такви не препознају у структури речи. До њиховог издвајања долази се искључиво етимолошком анализом. Овој творбеној категорији посвећена је наша монографија *Исковрнути глаголи* (БЈЕЛЕТИЋ 2006), чији је циљ био да што потпуније и свестраније опише разматрану појаву у српском (и хрватском) језику. То је подразумевало:

* marta.bjeletic@isj.sanu.ac.rs; marta.bjeletic@gmail.com

** Овај прилог је резултат рада на пројекту 178007 „Етимолошка истраживања српског језика и израда *Етимолошког речника српског језика*“, који у целини финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Изложен је на 45. међународном научном састанку слависта у Вукове дане, одржаном 17–20. септембра 2015. године у Београду. Због свог обима, који превазилази строго задати број карактера (24.000 знакова без прореда), није могао бити објављен у зборнику радова са скупа.

а) установљивање основних типова експресивних провербалних форманата; б) утврђивање законитости њиховог функционисања; в) фокусирање лексичко-семантичких сфера у којима се јављају; г) одређивање статуса експресивних провербалних форманата у творбеном систему српског (и хрватског) језика (ор. cit. 19–20).

1.1. На разматраном корпусу уочени су следећи типови експресивних проверба,¹ са својим конкретним реализацијама: kV- (к-, ко-, ка-, ку-, ке-), skV- (ско-, шко-); čV- (ч-, че-, чо-, ча-); šV- (ше-, шо-, ша-, шу-); tV- (ћо-, ћа-, ћу-, ће-), stV- (сћо-, сћу-, шћо-); bV- (ба-, бо-); pV- (па-); lV- (ла-, ло-). Поред ових основних и „продуктивних“, забележени су и типови који се јављају знатно ређе: hV- (ха-); gV- (га-, го-); mV- (ма-); а-, ја-; sV- (со-) (ор. cit. 382–383). Иако су анализирани проверби по свом пореклу различити (ор. cit. 377–379), они на синхронном плану чине јединствен систем јединица. Тај систем могао би се сматрати затвореним, с обзиром на ограничен број елемената који га чине. Напротив, систем лексема које у својој структури садрже експресивне провербе јесте отворен систем, са неограниченим бројем комбинација, тј. потенцијалних реализација разматраног творбеног модела. Наша монографија није имала за циљ да прикупи све релевантне облике, што – код отворених система какав је овај – и није примаран задатак. Њен основни допринос састоји се у стварању предуслова да се свака следећа, нова лексема, која има потребна својства, препозна као таква и смести на одговарајуће место у оквиру успостављеног система (ор. cit. 394).

2. Једно од запажања, изнето у Предговору монографије, било је следеће: „[...] ван корица књиге остало је још релевантне лексичке грађе [...] Та грађа додатно сведочи да је појава којом се ова књига бави и те како присутна у нашем језику и да заслужује озбиљну лингвистичку интерпретацију“ (ор. cit. 7). Најбољи доказ за то јесте *Речник говора Бањана, Грахова и Ојућиних Рудина* Ј. К. Копривице, објављен исте године, те грађа коју он доноси није могла бити у њу уврштена. У питању је диференцијални речник са око 9000 речи којих нема у Вуковом и Матицином речнику, међу којима је велики број глаголских и именских облика са ретким, непродуктивним, архаичним и експресивним префиксима (в. БЕЛЕТИЋ 2013: 90–91). Анализа те грађе биће предмет овога рада.

¹ Типови проверба одређени су према носећем сугласнику префикса, док се симболом *V* означава вокал префикса. Оваква типологија предложена је из практичних разлога и примењива је само на синхроној равни.

2.1. Будући да се ради о говору црногорско-херцеговачког пограничја, поједини разматрани облици стављени су у контекст својих еквивалената које доносе најновији дијалекатски речници црногорских говора: Спича (ПОПОВИЋ, ПЕТРОВИЋ 2009), Куча (ПЕТРОВИЋ и др. 2013), Зете (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ 2010), Никшића (ЂОКОВИЋ 2010), Мојковца (РИСТИЋ 2010), Његуша (ОТАШЕВИЋ 2012), Велике (ЈОКИЋ 2012), Плава и Гусиња (РЕКОВИЋ 2013), који такође нису могли бити узети у обзир приликом ексцерпције грађе за нашу монографију. Већ летимичан преглед поменутих лексикографских извора показује да и они обилују експресивно префигираним облицима, те да свакако треба да буду анализирани са тог аспекта.

3. У нашој монографији експресивно префигирани глаголи презентирани су врло екстензивно, са свим забележеним потврдама, такође и у комбинацији са „нормалним“ префиксима. Такав начин презентације имао је за циљ да покаже фреквентност и ареал разматраних облика, а такође и сва могућа значења резервисана за дату лексику. Поред тога, тако се могло показати до које су мере ови глаголи укореењени у лексички систем српског језика (БЈЕЛЕТИЋ 2006: 22).

3.1. *Речник говора Бањана, Грахова и Ойућиних Рудина* допуњава наш материјал двоструко: а) доносећи нове ареалне потврде лексема које су регистроване у монографији; б) доносећи нове облике (изведене или основне) датих лексема, који у монографији нису забележени.

*kV-:²

кобацаџи се ‘без значења’,³ *кобаџан* т.: Пис, мацане кобацане (КОПРИВИЦА 2006: 86);⁴

ковријезжиџи (се) ‘љутити се’: Не ковријежи се, но шути, чујеш ли?, *исковријезжиџи (се)* ‘љутито, узбуђено рећи, казати; одговорити дрско и с инатом’: Ја му кажем мирно, а он исковријежио, *наковријезжиџи се* ‘љутито се свадити, узбунити; јако се разљутити’, *НОВИ ОБЛИЦИ: ковријеж*

² Префикси се излажу следећим редоследом: префикси који садрже гутурал (kV-, čV-), префикси који садрже лабијал (bV-), префикси који садрже дентал ((s)tV-), префикси који садрже ликвиду (lV-), префикси који садрже опструент (sV-).

³ У анализираном речнику поједини облици нису пропраћени дефиницијом значења, те ће се у даљем тексту наводити без значења. Поред тога, поједине екстензивне дефиниције значења биће скраћене.

⁴ О овим облицима в. БЈЕЛЕТИЋ 2006: 35. Надаље ће се у напоменама упућивати на странице у нашој монографији на којима се тумаче одговарајући облици.

т. ‘особа којој љутња буја „као вријеже“’, *ковријезжѣ* п., *заковријезжи* (се) ‘забујати љутњом, срѣбом „као вријежама“; запркосити с инатом’: *Заковријежио*, не попушта да би га сјекао, *оѣковријезжи* (се) ‘одљутити се’, *ѣковријезжи* (се) ‘забујати љутњом’, *ускѣвријезжи* се ‘срдито викати, одупирати се с инатом’ (ор. cit. 64, 86, 112, 132, 172, 207);⁵

коврљаи се ‘котрљати се, котурати се’, *заковрљаи* (се) ‘закотрљати се’, НОВИ ОБЛИЦИ: *доковрљаи*, *исковрљаи*, *наковрљаи* ‘накотрљати’, *оѣковрљаи*, *ѣрековрљаи*, *ѣриковрљаи*, *уковрљаи*, *сковрљаи* се ‘скотурати се’ (ор. cit. 64, 86, 112);⁶

заковрљи ‘заковрнути, занемоћи (обично о бравчету које крепава)’, НОВИ ОБЛИЦИ: *коврљи* ‘занемогло пасти (да цркне, крепа)’: Одједанпут коврљи и затресе ногама, *кѣврљ* т.: Најбољи ован ми оде у коврљ (ор. cit. 64, 86);⁷

кѣврчи ‘својевољити, пркосити’, *закѣврчи*: Ако Влах много заковрчи, а ти отковрчи (тј. попусти), НОВИ ОБЛИЦИ: *кѣврч* т., *кѣврчка* ф., *кѣврчко* т. ‘пркосна, бандоглава особа’: Велики је он коврч, па неће да послуша – Не дајте коврчку, доста је његова коврчења (ор. cit. 64, 86);⁸

којаси (се) ‘појавити се изненада’, *окѣјаси* се ‘успротивити се (жустро)’, без примера употребе (ор. cit. 87, 128). Исто значење забележено је у говору Никшића, уп. *окѣјаси* се ‘успротивити се жустро, схватити, супротставити се, постати косан’ поред: ‘наметнути се; доћи себи’ (Ђоковић 2010). У нашој монографији облик *окојаси* се посведочен је у значењима: ‘окористити се’, ‘наметнути се, наврнути се на некога и досађивати му’, ‘доћи себи, схватити, оствестити се’, ‘поправити се, ојачати’, док је значење ‘успротивити се’ реализовано у облику *искојаси* се (БЈЕЛЕНИЋ 2006: 41–42).

коѣрчи се, *закѣрчи* ‘охоло (за)својеглавити’, *ѣкоѣрчан* / *окѣрчан* adj. ‘који је кочоперан или својеглаво упоран’, НОВИ ОБЛИЦИ: *накоѣрчи* се, *оѣкоѣрчи* (се) ‘престати бити осион, својеглав’: Добио по њушица па откопрчи, *ѣокоѣрчи* (се) ‘постати осион, својеглав, непослушан (као прч)’: Треба га шкопити, много се покопрчио!, *кѣрч* т. ‘пркосник, својевољко’, *коѣрчко* т., *коѣрчица* т./ф., *кѣрчка* ф. ‘својеглава, дрско непослушна особа, насртљива као прч’, *зѣкоѣрч* т. ‘пркосник, својевољко’, *нѣкоѣрч*: Дигао главу накопрчено, јали је копрч јали накопрч?, *ѣкоѣрч* / *окѣрч* ‘који је кочоперан или својеглаво упоран’,⁹ *ѣшкоѣрчан*

⁵ БЈЕЛЕНИЋ 2006: 188.

⁶ БЈЕЛЕНИЋ 2006: 226–227.

⁷ БЈЕЛЕНИЋ 2006: 226.

⁸ БЈЕЛЕНИЋ 2006: 211–217.

⁹ Са првим акцентом реч је о кочоперењу (*кѣрч*, *ѣкоѣрч* – *корѣеч*, *кочѣер*), а са другим о понашању попут прча (*окѣрч*, *коѣрч* тј. као прч) (КОПРИВИЦА 2006: 128).

їемезаїи ‘ударати’, *їумезаїи* ‘тући, бити, ударати’, *исїумезаїи* ‘изударати’, НОВИ ОБЛИК: *їїумез* т. ‘буботка’: Добиће он тїмеза (ор. cit. 76);¹⁹
устїдбочїи се ‘усправити се’ (ор. cit. 207);²⁰

наїтоврљаїи ‘набацили нешто једно на друго без реда’: Сложи та дрва, да не стоје тако натоврљана, фиг. ‘набрбљати’: Свашта ми натоврља, *зайтоврљаїи*, НОВИ ОБЛИК: *расїтоврљаїи (се)*: Није у њега прича, но се растоврљала она бестија (ор. cit. 117);²¹

наїоклечїи се ‘(приближно као) напоклечити се’ (ор. cit. 117);²²

*IV-:

ламїрда, *ламїрдача* f. ‘особа која много којешта блебеће’, НОВИ ОБЛИЦИ: *ламїрдаїи* ‘лупетати’, *ламїрдалица* f., *ламїрдало* п., *ламїрдан* т. ‘особа која много којешта блебеће’, *лаїрндаїи* ‘лупетати’, НОВИ ОБЛИЦИ: *лаїрнда*, *лаїрндача*, *лаїрндалица* f., *лаїрндало* п., *лаїрндан* т. (ор. cit. 96);²³

*sV-:

соврљаїи ‘набацивати без реда као гомилу’, *насоврљаїи* ‘направити соврљ (гомилу без реда)’: Дрва су само насоврљана, треба да се насложе у дрвланику – Није слагано, но соврљано и насоврљано, па сад стоји као соврља, НОВИ ОБЛИЦИ: *сдврљ* т., *сдврља* f. ‘гомила без реда набациваног’ (ор. cit. 116, 196).²⁴

3.2. Нови облици, нерегистровани у нашој монографији, могу се сврстати у следеће групе:

а) експресивно префигирани глаголи у свом основном облику (без неког од „нормалних“ префикса): *ковїлиїи*, *кдвїлїи* (в. § 4.1.); *коврљїи*; *чдмрдїи се*; *їдїрчїи (се)*; *ламїрдаїи*;

б) глаголи са експресивним превербом који су префигирани неким од „нормалних“ префикса: *заковријезїи (се)*, *оїковријезїи (се)*, *їоковријезїи (се)*, *ускдвријезїи се*; *доковрљаїи*, *исковрљаїи*, *наковрљаїи*, *оїковрљаїи*, *їрековрљаїи*, *їриковрљаїи*, *уковрљаїи*, *сковрљаїи се*; *накдїрчїи се*, *оїкдїрчїи (се)*, *їокдїрчїи (се)*; *ишчеврїаїи*; *їочейрљаїи*, *їричейрљаїи*, *учейрљаїи*; *убасрљаїи*; *доїемезгаїи*, *зайемезгаїи*, *наїемезгаїи* (в. § 4.1.); *зайдїрчїи*; *расїтоврљаїи (се)*;

¹⁹ БЈЕЛЕТИЋ 2006: 262–265.

²⁰ БЈЕЛЕТИЋ 2006: 103.

²¹ БЈЕЛЕТИЋ 2006: 218–236.

²² БЈЕЛЕТИЋ 2006: 257–258.

²³ БЈЕЛЕТИЋ 2006: 330–336.

²⁴ БЈЕЛЕТИЋ 2006: 218–236.

в) девербалне изведенице од експресивно префигираних глагола: *кòвријеж* т., *ковријèжѣ* п.; *кòврљ* т.; *кòврч*, *кòврчко* т., *кòврчка* ф.; *коїр-ца̀нко* т., *коїрца* ф.; *коїрч*, *коїрчко* т., *коїрчица* т./ф., *коїрчка* ф., *закоїрч*, *накоїрч*, *окоїрч* / *окоїрч* т., *ди́коїрчан* adj.; *бамбречење* п.; *и́емезгáв* adj., *и́емезгалица*, *и́емезгача* ф., *и́емезгèшило*, *и́емезгоња* т., *и́емезгање* п. (в. § 4.1.); *и́дїрч* т.; *и́дїрч*, *и́оїрчко* т., *и́оїрчка* ф., *и́оїрчас(и́)* adj.; *и́у-мез* т.; *ламі́рдалица* ф., *ламі́рдало* п., *ламі́рдан* т.; *лаї́рнда*, *лаї́рндалица*, *лаї́рндача* ф., *лаї́рдало* п., *лаї́рдан* т.; *сòврљ* т., *сòврља* ф.

г) истозначни глаголи са различитим експресивним превербима: *чаврї́шаи́и*, *човрї́шаи́и*, *зачоврї́шаи́и*, *ишчоврї́шаи́и*.

4. Један од циљева наше монографије био је да се фокусирају лексичко-семантичке групе у оквиру којих се експресивно префигирани облици најчешће јављају. На основу спроведене семантичке анализе дошло се до закључка да разматрани материјал углавном припада семантичким сферама које су и иначе уобичајене за експресивну лексiku.²⁵ То, заправо, значи да је круг утврђених (али и очекиваних) значења релативно ограничен. Један од узрока ове ограничености лежи у чињеници да различити експресивни префикси испред исте основе²⁶ не утичу на промену значења облика. Осим тога, једна те иста значења изражавају се префигираним облицима образованим од различитих основа. За разматрани слој лексике није толико карактеристично богатство реализованих значења, колико разноликост формалних средстава за њихово изражавање.

Ово је преглед најчешћих значења карактеристичних за експресивно префигиране глаголе (болдом су истакнута значења која се јављају у разматраном говору):

а) ‘(на/ис)кривити (се)’ > ‘(на)правити гримасу, (из)бечити се, измотавати се’, ‘(ис)прсити се’, ‘поставити (се) на незгодно место, испречити (се)’, **‘разметати се, охолити се, правити се важан’, ‘ослабити, занемоћи; умрети’**;

б) **‘ударати’** > ‘усмерити се, упутити се’, ‘пошашавити; помутити се’, ‘(у)радити немарно, како било’, **‘причати којешта, брбљати’**, ‘скитати, лутати, ићи тамо-амо’, ‘једва ићи, вући се, тетурати’;

в) ‘вртети, уви(ја)ти’ > ‘заврнути, заокренути; ишчашити’, ‘изврдавати’;

²⁵ О значењима карактеристичним за слој експресивне лексике в. МАСНЕК 1930: 8; БЕЛЕТИЋ 1994: 265–266; РИСТИЋ 1997: 168–169.

²⁶ Појам „основа“ овде се не користи у смислу творбено-морфолошке категорије, већ се под њим подразумева глагол на који се додају експресивни префикси, нпр. *базаи́и*, *врљаи́и*, *мриши́и* итд. (БЕЛЕТИЋ 2006: 20).

4.1. Речник Бањана, Грахова и Ойућиних Рудина за поједине облике, регистроване у нашој монографији, доноси нова, у њој небележена значења:

кѡвѣиѣлѣиѣи ‘(приближно као) витлити’: Не ковитли, но пази свој посао! (КОПРИВИЦА 2006: 86). Ова потврда специфична је по томе што представља глагол са експресивним превербом у основном облику, без неког од „нормалних“ префикса, док су у нашој монографији регистровани само префигирани облици, и то у сасвим другим значењима, уп. *сковѣиѣлѣи* 3. sg. ‘спопасти’, *уковѣиѣлѣи* ‘спопасти некога, притеснити’, *зайѡвѣиѣлѣиѣи* ‘завитлати, замахнути усмеривши према некоме циљу’, *наѣѡвѣиѣлѣиѣи* ‘нанишанити’, *уѣѡвѣиѣлѣиѣи* ‘усмерити, управити према неком циљу’ (БЈЕЛЕТИЋ 2006: 182). У разматраном говору, међутим, већ је сам исходишни глагол *вѣиѣлѣиѣи* развио специфично значење: ‘упорно и убрзано зглѣдати око себе на све стране са изразом неке радозналости или плашка’: Не витли, но гледај као остали народ! – Смири се, немој да вѣтлѣиш к’о да гледаш у неко чудо!, *зѡвѣиѣлѣиѣи*, *ѣзвѣиѣлѣиѣи*: Богме, вѣтли, ама немаш шта ѣзвитлѣити,

²⁷ БЈЛЕТИЋ 2006: 387–389.

²⁸ Уп. *шѐмезгав* ‘који је спор у покрету, празноречив у збору, одлучивању’ Никшић (Ђоковић 2010).

‘испричати какву безначајност’, *ушѐмѐзгаѝи* ‘убити’, *шѐмѐзгало* ‘онај који брбља, који много говори’ итд. (БЈЕЛЕТИЋ 2006: 262). Значење ‘споро, млитаво вршити радњу’, ‘бити неживахан, спорог покрета, говора и држања’ реализовано је у модификованим варијантама основног *шѐмѐзгаѝи*, посведоченим углавном ван црногорског подручја, уп. *шѐњѐзгаѝи* ‘споро, досадно, неразумљиво причати, давити причом’, ‘растезати у послу’, *шѐњѐзгало* ‘гњаватор’, ‘пипав човек’, *сшѐњѐзгало* ‘онај који нешто споро ради, који се тешко наклањује на посао’, ‘спора особа која обично досађује незанимљивом причом’, *шѐмљѐзгаѝи* ‘јести, говорити или радити споро, без воље’, *шѐмљѐзгало* ‘онај који споро једе или растеже кад говори’, *шрмљѐзгаѝи* ‘отезати у говору’ (ор. cit. 262–263).

4.2. Наведени примери показују да у погледу семантике нема ничега новог ни спектакуларног. У анализираним облицима реализована су очекивана значења, карактеристична за овај слој лексике (в. § 4.), која представљају резултат уобичајених, регуларних семантичких помака и која улазе у свеукупни семантички потенцијал разматраног корпуса.

5. Коначно, *Речник говора Бањана, Грахова и Ошунских Рудина* доноси и неке облике који у нашој монографији уопште нису нотирани:

чѐмргѝи (се) ‘набирати обрве смркнута лица тако да се између њих створи чомрга’, *ишчѐмргѝи (се)*: Ишчомрги (се) пут њега, *начѐмргѝи се*, *ошчѐмргѝи се*: Није више мргодан, отчомргио се (КОПРИВИЦА 2006: 77, 118, 133). Није јасно да ли је глагол деноминал од *чѐмрга* f. ‘гука, набор између обрва од мрштења’ (ор. cit. 214),²⁹ или је пак дата именица поствербал. У сваком случају, именица је далеко боље посведочена од глагола, посебно у црногорским говорима, уп. *чѐмрга* ‘отеклина, чворуга, кврга’ Пива (ГАГОВИЋ 2004),³⁰ ‘наборано чело као знак љутње; гука, израслина између обрва’ Никшић (ЂОКОВИЋ 2010), *чомр҃га* ‘чворуга, гука, отеклина, израслина’ Загарач (ЋУПИЋИ 1997), *чѐмрга* поред *чѐмрга* ‘чворуга’ Ускоци (СТАНИЋ 1990–1991),³¹ *чом’рга* поред *чом’ига* ‘крвни суд који на челу на-

²⁹ Уп. истозначан облик без експресивног префикса: *мр҃гуда* ‘набор између очију; неравнина, испупчење’ Пива (ГАГОВИЋ 2004).

³⁰ Такође *чѐмргѝв* ‘који је гукав, чворноват, квргав’, *чомр҃гуша* ‘она која је намрштена, са скупљеним мишићима између веђа’ (ор. cit.).

³¹ Уп. из истог извора *иѐмрга* ‘чворуга на глави’, ‘штап са задебљањем на једном крају’, *иѐмрга* ‘гука’. Овде је дошло до контаминације ономатопејског и неономатопејског облика (в. даље).

брекне човеку у тренуцима љутње' Кучи (ПЕТРОВИЋ и др. 2013), *чамрѣга* 'чворуга', 'испупчење између обрва које се направи при мрштењу чела' Васојевићи (СТИЛОВИЋ 1990), *чомѣга* 'чворуга' Његуши (ОТАШЕВИЋ 2012), такође *чморѣга* 'отеклина од удараца' Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ 2013).³²

Са друге стране, глагол *чѡмргѣи* се посведочен је само у разматраном говору, а што је још занимљивије, речник доноси готово све његове паралелне облике без експресивног преверба: *мрѣи* се 'мргодити се' (КОПРИВИЦА 2006: 106),³³ *намрѣи* се 'натмурити се', *одмрѣи* се 'престати бити мргодан': Мрдеља се мало одмргео и одмркао (ор. cit. 126). Уосталом, и сам глагол *мрѣи* се може се сматрати локалном креацијом, будући да потврда овог глагола у осталим говорима нема.

Овде ћемо направити поређење се фонетски скоро идентичним глаголом *чѡмргѣи* 'говорити неразумљиво', *зачѡмргѣи*: *Зачѡмргао* Швабо, ништа га не разумијем, *ишчѡмргѣи* 'казати на неразумљив начин': Ко зна шта нама ишчѡмргаше!, *начѡмргѣи* 'напричати слушаоцу неразумљиво': Нешто ми начѡмрга, а ја ништа не разумијем, *ошчѡмргѣи*: Швабо нешто отчѡмрга, *ишчѡмргѣи*: Нешто међу собом шчѡмргаше (ор. cit. 77, 106, 118, 133).

За разлику од претходног, овај глагол има потврде и у другим говорима: *чѡмргѣи* = *чамрѣи* = *чемрѣи* = *ѡамрѣи* = *ѡемрѣи* = *ѡомрѣи* 'неразумљиво говорити; говорити страним језиком; грицкати, копкати (о мишу)' Ускоци (СТАНИЋ 1990–1991), *чѡмргѣи* = *чамрѣи* = *чемрѣи* = *ѡемрѣи* = *ѡомрѣи* 'неразумљиво говорити, говорити страним језиком' Никшић (ЂОКОВИЋ 2010), *ѡамргѣи(и)* = *ѡемргѣи(и)* 'неразговорно, кроз зубе причати; причати на страном, неразумљивом језику' Мојковац (РИСТИЋ 2010), уп. и девербале: *чѡмрг* = *чѡмрг* = *ѡамрг* = *ѡемрг* т. 'неразумљив говор; говор на страном језику', *ѡѡмрг* 'жагор, галама, прича; неразумљив говор' Ускоци (СТАНИЋ 1990–1991), *чѡмрг* = *ѡемрг* 'неразумљив говор, обично страни говор' Никшић (ЂОКОВИЋ 2010); *ѡемрган* т. 'онај који изговара речи неразумљиво', *ѡемргѣија* 'id.', *ѡемргѣи* 'онај који говори неразумљиво; онај који говори страним језиком, странац', *ѡемрга* ф. 'женска особа ѡемрган', 'ѡемргање', *ѡемргѣи* = *ѡомргѣи* п. 'неразумљив говор', *ѡемргѣија* ф. 'id.' Ускоци (СТАНИЋ 1990–1991), *ѡемргѣи* / *ѡамргѣи* п. Мојковац (РИСТИЋ 2010).

³² Уп. *чѡмргѣи* се 'мргодити се, мрштити се' Никшић (ЂОКОВИЋ 2010).

³³ Уп. и *мрга* / *мрга* ф., *мрго*, *мргуд* т., *мргуда* ф. итд. 'особе које се мргоде' (l.c.).

Такође за разлику од претходног, овај глагол не садржи експресивни преверб, иако су елементи од којих је састављен готово идентични. Доказ за то је његова семантика (иако врло блиска значењу ‘причати којешта, брбљати’, карактеристичном за експресивно префигиране глаголе), али и чињеница да „основа“ -*мргайи*, када се од ње одвоји иницијални слог, сама за себе нема никакво одређено значење. Стога овај глагол пре треба тумачити као ономатопеју, нарочито због варијанте са иницијалним *и*-.

ишѐшмркѧв / *ишѐшмркѧсѧ* адј. ‘онај који је широка носа’, *ишѐшмрк* т., *ишѐшмркача*, *ишѐшмркуша* ф., *ишѐшмрче* п. реј. ‘особе широка, као спљоштена носа’ (Копривица 2006: 216). Ова лексичка породица забележена је само у говору Бањана, Грахова и Опутних Рудина. Ни у једном од осталих црногорских говора нисмо пронашли ништа слично. На први поглед, у овим лексемама може се издвојити основа *шмрк*-, добро посведочена у цитираним изворима, уп. *шмркѧи* ‘потезати уснама и језиком воду или млеко производећи при томе разне шуме’, ‘увлачећи или издувавајући ваздух из носа покретати слуз у њему’, ‘увлачећи ваздух потезати бурмут у нос’, фиг. ‘љутити се’ Ускоци (Станић 1990–1991), ‘потезати, увлачити у нос бурмут, ваздух, шлајм’ Никшић (Ђоковић 2010),³⁴ *шмркѧи* ‘учестано и гласно испуштати ваздух из носа (услед прехладе и сл.)’ Загарач (Ђупићи 1997), *шмрк’аи* ‘кроз нос шумно увлачити бале или ситне честице дувана, бурмута’ Кучи (Петровић и др. 2013), такође *шмркнѧи* ‘брзо потонути у воду (о живом бићу)’, ‘ишчезнути, замаћи, изгубити се из видика’ Пива (Гаговић 2004); уп. и *шмркѐљуша* ф. ‘она која је слабе физичке грађе’ (ор. cit.), такође *ѧшмрк* т. ‘тајновити отвор који вуче у дубине’, ‘некаква тобожња огромна змија’, ‘особа која много може попиту’ Спич (Поповић, Петровић 2009), *ѧшмрк* ‘Wasserhose, typhon’ (Вук), ‘ветар који се спушта у виду левка и диже валове увис (као да их шмрче), в. пијавица’, само у примеру: Спушташе се над Дрином страховити ошмрци (RJA). Ниједно од наведених значења, међутим, не би се могло сматрати панданом значењу ‘(особа) широка, спљоштена носа’, осим ако се не претпостави да је управо такав нос потребан да би се њиме добро шмркало. Но то су већ спекулације. Упркос привидној формалној припадности наведених облика слоју експресивно префигиране

³⁴ Уп. из истог извора *шмркѧи* ‘увлачити слине у нос, плакати’, *шмркља* ф. ‘она која је онемоћала, која је слинава, шмркљава’, *шмркѧв* адј. ‘који је слинав, балав, плачљив’.

лексики, њихово крајње порекло за сада не може бити протумачено на задовољавајући начин.

6. Једна од уочених особина разматраних проверба јесте њихово усложњавање, тј. проширивање слогом који садржи ликвиду, нпр. *ше-врдаџи* > *ше-ле-врдаџи*; *ча-брцнуџи* > *ча-ла-брцнуџи*; *ко-бечџи се* > *ко-ро-бечџи се*; *рас-џа-баџиџи се* > *рас-џа-ра-баџиџи се* итд. Ово проширивање се врши у циљу додатне експресивизације датог облика. У неким случајевима посведочени су паралелни облици са усложњеним префиксом и другим делом усложњеног префикса, тј. слогом са ликвидом који иступа као самосталан префикс: *ша-ла-врџаџи* : *ла-врџаџи*; *на-со-ло-весџи* : *на-ло-весџи* итд. Са овом особином експресивних префикса свакако је у вези и појава двосложних префиксалних елемената, чија се структура изражава следећим формулама: kVLV-, čVLV-, šVLV-, tVLV-, bVLV-, pVLV- итд. (V = вокал; L = ликвид). Они се издвајају у лексемама: *кала-муџиџи*, *шала-врџаџи*, *џала-мудџиџи* итд. Овде се ради о облицима који су посведочени само у комбинацији са двосложним префиксом, без потврда са само једним од једносложних префикса (БЈЕЛЕТИЋ 2006: 383–384).

6.1. Речник говора Бањана, Грахова и Оџуџних Рудина бележи следеће облике са усложњеним односно двосложним префиксалним елементима:

калџмуџница f. ‘особа која прави збрку’, нови ОБЛИК: *калџмуџник* m. ‘id.’ (КОПРИВИЦА 2006: 81). У нашој монографији облик *калџмуџница* посведочен је у значењу ‘метеж; гужва’ (БЈЕЛЕТИЋ 2006: 299).

корџечџи се ‘кочоперити се’, нови ОБЛИЦИ: *закорџечџи се* ‘закочоперити се’, *накорџечџи се* ‘накочоперити се’, *џокорџечџи се* ‘покочоперити се’: Она се поган покоропџила, па му ни море до кољена!, *раскорџечџи се*, *ускорџечџи се*, *кџројџ* m. ‘кочопер’, *кџројџечко* m. ‘кочоперко’, *кџројџечка* f. ‘кочоперка’ (КОПРИВИЦА 2006: 65, 113, 172; в. БЈЕЛЕТИЋ 2006: 326, 329).

шаламануџи се, *шаламанџ* се ‘ободрити се, покренути се из какве учмалости’: Не би га познали: другује, отео се и шаламану се (КОПРИВИЦА 2006: 215). У нашој монографији регистрован је исти облик, али у значењу ‘украсти, узети крадом, присвојити’, који је објашњен као спој елемента *шала-* и глагола *мџнуџи* ‘украсти, здипити на брзину’ (БЈЕЛЕТИЋ 2006: 82). Значење ‘ободрити се, покренути се из какве учмалости’ могло би се дефинисати и као ‘тргнути се,

освестити се, доћи себи’, уп. *окоја́сѣи се* ‘тргнути се’: Окојаси се, чоче, нијесу ти све лађе потонуле! Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ 2010), *оковијѣсѣи се* ‘доћи себи, схватити, освестити се’ Ускоци (БЈЕЛЕНИЋ 2006: 48), али и као ‘оканити се нечега (нпр. учмалости – М. Б.)’, а такво значење посведочено је и за исходишни глагол *ма́хну-и се* ‘проћи се, оканити се некога (нечега), оставити некога (нешто)’ (РСА). У творбеном погледу уп. облик са другим двосложним префиксалним елементом: *ѡалама́нуи се*, *ѡалама́нѣм* ‘одјурити, отићи, ђипити, побећи’: Куд таламану оно дијете? Пива (ГАГОВИЋ 2004).³⁵

ѡала̀ушии се: Много је вељепрдао, па дошло доба да се талауши, *ѡѡала̀ушии се* ‘покуњити се као поражен, спустити, оклепити уши’: Богме, кад налезе на оштар одговор, поталауши се, па натраг пут под ноге, нови облици: *ѡриѡала̀ушии се* ‘шћућурити се, приштјети се’, *ѡала̀уш* adv. ‘покуњено’: Оде гордо, а врати се талауш (КОПРИВИЦА 2006: 176, 199). Елемент *ѡала-* у овом црногорском глаголу објашњен је као усложњен префикс *ѡа-*, уз претпоставку да се, као непроширен, овај префикс сачувао у презименима *Тауѡан*, *Тауѡановић*, забележеним у Ускоцима (БЈЕЛЕНИЋ 2006: 111–112). Именица *ѡауѡан* m. ‘човек који је миран а често и подмукао’ Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ 2010),³⁶ када се упореди са загарачком потврдом *ѡалауша* f. ‘ћутљива, најчешће подмукла особа’ (БЈЕЛЕНИЋ 2006: 111), у потпуности потврђује изнету претпоставку, а тиме и предложено тумачење елемента *ѡала-*.

ѡалама́рии се, ѡалама́рим ‘радити којекако, ошљарски и с мало користи’: Таламари по цио дан, а од тога мало вајде, *ѡроѡалама́рии се* ‘пролутати’ (КОПРИВИЦА 2006: 188, 199). Овај глагол није регистрован у нашој монографији, иако је веома добро посведочен у црногорским говорима, уп. *ѡалама́рии се* ‘отимати, пљачкати; красти’, ‘радити немарно, како било’, друг. ‘јести’, ‘обарати, рушити, ломити’, ‘убијати, таманити’, ‘ловити’ Ускоци (СТАНИЋ 1990–1991),³⁷ ‘лутати, ићи којекуда’: Таламари по селу ко кака скитница Пива (ГАГОВИЋ 2004), ‘пљачкати, красти, уништавати, узимати, халапљиво јести; претресати, тући’: Таламари као да се пропа! Никшић (ЂОКОВИЋ 2010),³⁸

³⁵ Уп. из истог извора и *ѡала́нуи се*, *ѡала́нѣм* ‘id.’.

³⁶ Уп. и *ѡауѡан* m. ‘малоумна особа; зец’ Плав и Гусиње (РЕКОВИЋ 2013).

³⁷ Уп. из истог извора *ѡалама́нии се*, *-ама́нѣм* ‘в. *ѡаламарији се*’. Облик је вероватно настао контаминацијом са глаголом *ѡама́нии се* ‘уништавати, затирати’, фиг. ‘јести не остављајући ни мрвице’, ~ се ‘међусобно се убијати, уништавати се, сатирати се’ Ускоци (ор. cit.).

³⁸ Поред *ѡалама́нии се* ‘в. *ѡаламарији се*’ Никшић (ор. cit.).

шалам̃р̃и̃и ‘луњати, ићи без циља’: По вас дан таламари околo, ‘пустошити, уништавати’: Бравима ми је поталамарио цијелу долину Његуши (ОТАШЕВИЋ 2012); са „нормалним“ префиксима: *шалам̃р̃и̃и* ‘посвршавати главне послове’, ‘потући, побити’ Ускоци (СТАНИЋ 1990–1991), *шалам̃р̃и̃и* ‘опустошити’ ЦГ (грађа ЕРСЈ), *шалам̃р̃и̃и* ‘пришити, закрпити, закуцати како било’: А што му приталамари бијелу закрпу на црне гаће, црна друго?, ‘обући, обути шта било’: Приталамаријo масну капетину, и не скида је ни ка[д] спава, ‘приписати, надодати, налагати’: Приталамарише му да је његово копице, а није колико је ли покојног, ‘привезати, свезати’: Приталамари, болан, волове за ту лијеску и ај да ужинаш, *шалам̃р̃и̃и* ‘пролутати, проскитати, ићи којекуда’: Проталамаријo сам про Дробњака и не могoк није купити добру бедевију Пива (ГАГОВИЋ 2004).

У основи глагола *шаламарији* вероватно лежи глагол *м̃р̃и̃и* ‘ударити, клепити, лупити, звизнути’ Ускоци (СТАНИЋ 1990–1991), ‘ударити, ошклапити, ошинути’: Немој да те марим овом омаговином, ‘задесити, снаћи’: Мене је марило једном, и не до Бог више никад – Није тебе марило те тако причаш Пива (ГАГОВИЋ 2004), уп. *м̃р̃и̃и* (само у 3. лицу) ‘задесити, снаћи’: Марили су ме дуги јади, *м̃р̃и̃и*: Омарило је њега велико зло (КОПРИВИЦА 2006: 102). За глагол *марији* уп. ОС 53 s.v. *марији*.

Из основног значења ‘ударати’ регуларно су се развила значења: ‘халапљиво јести’, ‘радити немарно, како било’, ‘скитати, лутати’ (в. § 4.), значење ‘красти’ такође је резултат семантичког помака од исходишног ‘ударати, тући’ (ОС l.c.), док су се значења ‘пустошити, уништавати’ и сл. вероватно развила под утицајем глагола *шаманији*.

У творбеном погледу глагол *шаламарији* савршено потврђује изнете констатације о понашању усложњених префикса (в. § 6.), о чему сведоче његове следеће варијанте: *шаламарији* : *шаламарији* ‘пришити, закрпити, закуцати како било’ Пива (ГАГОВИЋ 2004); *шаламарији* : *шаламарији* ‘опустошити’ ЦГ (грађа ЕРСЈ); *о-шаламарији* (*о-ла-марији*) ‘снажно ударити, шинути, ошинути’ Ускоци (СТАНИЋ 1990–1991) : *м̃р̃и̃и* ‘задесити, снаћи’ (КОПРИВИЦА 2006: 102) : *м̃р̃и̃и* ‘ударити, клепити, лупити, звизнути’ Ускоци (СТАНИЋ 1990–1991).

7. Међусобни односи експресивних префикса заснивају се на појавама алтернирања и аглутинације. Ове појаве узроковане су тежњом језика ка афективности, која се огледа у непрекидном тражењу нових експресора.

Алтернирање је варирање различитих експресивних префикса испред исте основе. Будући да сви експресивни префикси модификују семантику изведене речи само на плану експресије, они су скоро потпуно синонимни и узајамно замењиви. То за последицу има индиферентност у погледу избора префикса. Тако настају низови алтернација разних експресивних префикса испред исте основе, нпр. *баврљаџи* = *џаврљаџи* = *чаврљаџи* = *шеврљаџи* (БЈЕЛЕТИЋ 2006: 385). У *Речнику говора Бањана, Грахова и Ојуџних Рудина* забележили смо следеће случајеве алтернирања: *соврљаџи* ‘набацивати без реда као гомилу’, *насоврљаџи* ‘направити соврљ (гомилу без реда)’ : *наџоврљаџи* ‘набацивати нешто једно на друго без реда’; *кџиџч* ‘пркосник, својевољко’ : *џџиџч* ‘наметљивац, а мален растом’ (в. § 3.1.).³⁹

Аглутинација је наслојавање различитих префикса испред исте основе, нпр. *на-ку-мрачиџи се* = *на-џу-мрачиџи се* = *на-ко-џу-мрачиџи се* (БЈЕЛЕТИЋ 2006: 385). У анализираном материјалу нисмо наишли на случајеве аглутинације.

8. Појава која показује и доказује припадност експресивних префикса актуелном систему префиксације јесте алтернирање експресивних и „нормалних“ префикса, уп. нпр. *на-џо-врсиџи се* : *на-до-врсиџи се*, *на-џо-врсиџи се* ‘натурити се, надовезати се на нешто, некога, закупити, спопасти кога чиме, наврсти се’. Она сведочи да се експресивни префикси у језичкој свести још увек доживљавају као префикси (БЈЕЛЕТИЋ 2006: 391–392). У *Речнику говора Бањана, Грахова и Ојуџних Рудина* наишли смо на следећи пример таквог алтернирања: *наџоклечиџи (се)* ‘поставити (се) *наџоклек* (као сметања чему)’ : Мичи се отоле, шта си се напоклечио! – Ништа ја нијесам њему напоклечио : *наџоклечиџи се* ‘(приближно као) напоклечити се’ (КОПРИВИЦА 2006: 115, 117).

9. Основни закључак наше монографије био је следећи: експресивни провербални форманти су органски део, тј. реалне јединице творбеног система језика, иако се налазе на његовој периферији и могу се установити искључиво творбено-етимолошком анализом. Судећи по броју лексема анализираних у монографији, констатовали смо да су у српском (и хрватском) језику експресивни проверби „продуктивна“ категорија (БЈЕЛЕТИЋ 2006: 391).⁴⁰ Материјал размо-

³⁹ Овамо можда и *кџиџчиџи се* ‘охоло својеглавити’ поред *џоџчиџи се* ‘вељепрдати се, правити се важан’ (упркос разлици у акценту и значењу).

⁴⁰ Наравно, критеријуми који важе за тзв. „нормалне“ префиксе – продуктивност, регуларност, мотивисаност – на експресивне префиксе се не могу при-

трен у овом раду у целости поткрепљује изнете констатације. Говор Бањана, Грахова и Опутних Рудина садржи респектабилан број експресивно префигираних облика. Многи од њих имају развијене лексичке породице (нпр. *ковријежии се, коврљии, којрчии се, шемезгаии, шойрчии се, чејрљии, чомргии се*), што сведочи о њиховој потпуној уклопљености у лексички систем језика и великој фреквентности употребе. Од посебног значаја су примери коегзистирања непрефигираног и експресивно префигираног облика у истом говору, уп. нпр. *вйиљии : кџвиљии* ‘упорно гледати и ветропирити’ (Копривица 2006: 62, 86); *намрдии се : начџмрдии се* ‘намргодити се’ (ор. cit. 114, 214); *мргии се : чџмргии (се)* ‘мргодити се’ (ор. cit. 106, 133); *намргии се : начџмргии се* ‘намргодити се’ (ор. cit. 114, 77); *џмргии се : џиџмргии се* ‘престати бити мргодан’ (ор. cit. 126, 133).

Цитирана лијџерајџура

- БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ, Јелена. *Рјечник говора Зејџе*. Подгорица: ЦАНУ (Институт за језик и књижевност „Петар II Петровић Његош“, Рјечници, Књ. 6), 2010.
- БЈЕЛЕТИЋ, Марта. „Експресивна средства у творби српскохрватских глагола (на материјалу говора југоисточне Србије).“ *Научни сасјџанак славистиџа у Вукове дане*, 22/2, (1994): 265–271.
- БЈЕЛЕТИЋ, Марта. *Исковрнуџи глаголи*. Типови експресивних провербалних форманата (на српском и хрватском језичком материјалу). Београд: Институт за српски језик САНУ (Монографије, 2), 2006.
- БЈЕЛЕТИЋ, Марта. „Руковџти завичајне лексике (Чрни врх : Бањани).“ *Годишњак за српски језик*, Година XXVI, број 13, (2013): 79–94.
- ВУК: Стефановић-Карацић, Вук. *Српски рјечник*. Четврто државно издање. Београд: Државна штампарија Краљевине Југославије, 1935.
- ГАГОВИЋ, Светозар. „Из лексике Пивџе (село Безује).“ *Српски дијалекџолошки зборник*, LI, (2004): 1–312.
- ЂОКОВИЋ, Љубомир. *Рјечник никишићког краја*. Подгорица: ЦАНУ (Посџбна издања, Књ. 68, Одјџељење умјџтности, Књ. 17), 2010.
- КОПРИВИЦА, Јован. *Речник говора Бањана, Грахова и Ојџујџних Рудина*. Приредио Б. А. Копривица. Подгорица: ЦАНУ (Посџбна издања, Књ. 47, Одјџељење умјџтности, Књ. 10), 2006.

мениџи у свом уџбичајџном значењу. Творбџна карактеристика експресивних проверба, која би у извесном смислу била аналогна категорији продуктивности код нормалних префикса, могла би се назвати „џказионалношћу“. То, заправо, значи да потреба (или неџходност) реализације експресивних префикса настаје случајџно, у одређџеном контексту, те можемо говорити само о мањџј или већџј регуларности такве „џказионалности“ (l.c.).

- ОС: Етимолошки одсек Института за српски језик, *Огледна свеска*, Београд: Институт за српски језик САНУ (Библиотека Јужнословенског филолога, Нова серија, Књ. 15), 1998.
- ПЕТРОВИЋ, Драгољуб и Ивана Ћелић, Јелена Капустина. „Речник Куча.“ *Српски дијалектолошки зборник*, LX, (2013): 1–461.
- ПОПОВИЋ, Момчило и Драгољуб Петровић. „О говору Спича: Грађа.“ *Српски дијалектолошки зборник*, LVI, (2009): 1–275.
- РИСТИЋ, Данијела. *Рјечник говора околине Мојковца*. Подгорица: ЦАНУ (Институт за језик и књижевност „Петар II Петровић Његош“, Рјечници, Књ. 5), 2010.
- РИСТИЋ, Стана. „Лексичка семантика експресивних глагола у савременом српском језику.“ *Зборник Мајнице српске за филологију и лингвистику*, XL/1, (1997): 167–176.
- РСА: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, 1–. Београд: САНУ – Институт за српски језик САНУ, 1959–.
- СТАНИЋ, Милија. *Ускочки речник*, 1–2, Београд: Научна књига, 1990–1991.
- СТИЛОВИЋ, Рада. „Из лексике Васојевића.“ *Српски дијалектолошки зборник*, XXXVI, (1990): 121–380.
- ЋУПИЋ, Драго, ЋУПИЋ, Жељко. *Речник говора Загарача*. Српски дијалектолошки зборник, XLIV, (1997).
- ЈОКИЋ, Branko. *Rječnik veličkoga govora*. Podgorica: Institut za crnogorski jezik i književnost (Lexicographia, Knj. 1), 2012.
- МАЧЕК, Václav. *Studie o tvoření výrazů expresivních*. Praha: Filosofická fakulta University Karlovy (Práce z vědeckých ústavů XXVII), 1930.
- ОТАШЕВИЋ, Dušan. *Njeguški rječnik*. Podgorica: Institut za crnogorski jezik i književnost (Lexicographia, Knj. 2), 2012.
- РЕКОВИЋ, Ibrahim. *Rječnik plavsko-gusinjskoga govora*. Podgorica: Institut za crnogorski jezik i književnost (Lexicographia, Knj. 3), 2013.
- РЈА: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–XXIII. Zagreb: JAZU, 1880–1976.

Марта Белетич

К ЭКСПРЕССИВНОЙ ПРЕФИКСАЦИИ – НА МАТЕРИАЛЕ ГОВОРА ОБЛАСТЕЙ БАНЯНИ, ГРАХОВО И ОПУТНЕ РУДИНЕ

Резюме

Экспрессивные префиксы представляют собой специфическую словообразовательную категорию, неизвестную в синхронной дериватологии. Речь идет о словообразовательных элементах, которые по сути дела являются префиксами, но на синхронном уровне не обнаруживаются в структуре слова. Они выделяются только в результате словообразовательно-этимологического анализа.

В настоящей работе данная категория исследуется на диалектном материале, содержащем в *Словаре говора областей Баняни, Грахово и Опутне Рудине* Й. К. Копривицы. Приходится к выводу, что рассматриваемый говор содержит большое число глаголов, расширенных экспрессивными префиксами. Многие из них имеют разветвленные лексические семьи (на пример, *ковријежити се* 'злиться, гневаться, *ковр'ајти* 'катат, кувыркать', *којрчијти се* 'упрямиться, сопротивляться', *шемежгајти* 'делать что-нибудь медлительно, вяло', *шойрчијти се* 'важничать', *чејр'ајти* 'ковырять, царапать', *чомргити се* 'хмуриться'), свидетельствующие об их полной интеграции в лексическую систему языка и большой частотности употребления. Анализированный материал подтверждает мнение, что экспрессивные префиксы являются „продуктивной“ словообразовательной категорией в сербском языке.

Ключевые слова: сербский язык, диалектная лексика, словообразование, экспрессивные префиксы.

Marta Ž. Bjeletić

EXAMPLES OF EXPRESSIVE PREFIXATION – IN THE DIALECTAL MATERIAL OF THE BANJANI, GRAHOVO AND OPUTNE RUDINE SPEECH

Summary

Expressive prefixes are a specific word-formation category, unknown in synchronic derivatology. It is about word-formation elements which are essentially prefixes, but which are not recognised as such in the structure of the word. They can be isolated only by word-formation and etymological analysis. In the present paper, this category is studied within the context of dialectal material provided by J. K. Koprivica's *Dictionary of the Banjani, Grahovo and Oputne Rudine Speech*. It is concluded that the examined speech contains a considerable number of expressively prefixed forms. Many of them have developed word families (e.g. *čeprljati* 'to dig, scratch', *čomrgiti se* 'to frown', *kovriježiti se* 'to be angry', *kovrljati* 'to roll', *koprčiti se* 'to show off, boast', *temezgati* 'to be slow, sluggish', *totrčiti se* 'to swagger'), which testifies to their full integration into the lexical system of language and high frequency of use. The analysed material corroborates the statement that the expressive preverbs are a "productive" word-formation category in the Serbian language.

Keywords: Serbian language, dialectal lexicon, word-formation, expressive prefixes.

ISSN 0350-185x, LXXII, св. 1–2 (2016)

UDK: 091=163.1"15"

821.163.1.08-97

COBISS.SR-ID: 224842764

DOI: 10.2298/JFI1602105K

Примљено: 7. јануара 2016.

Прихваћено: 28. јануара 2016.

Оригинални научни рад

МАРИНА Ф. КУРЕШЕВИЋ*

Универзитет у Новом Саду

Филозофски факултет

Одсек за српски језик и лингвистику

ЈЕЗИК СЛОВА АКИРА ПРЕМУДРОГ ИЗ РУКОПИСНОГ ЗБОРНИКА НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ СРБИЈЕ БР. 53**

У раду се даје фонолошка, фонетска, морфолошка и синтаксичка анализа *Слова Акира Премудрог* у циљу употпуњавања представе о реализационим могућностима језика српске средњовековне нелитургијске прозе. Показује се да је текст писан мешаним (српскословенско-старосрпским) језиком, тзв. хибридни типом језика. Анализа је спроведена на препису текста који се налази у оквиру шеснаестовековног рукописа (Зборника апокрифа и других састава) број 53 из Народне библиотеке Србије, за који је утврђена западноштокавска провенијенција.

Кључне речи: историја језика, српски, српскословенски, хибридни језик, Акир Премудри.

1. Знатан део српског средњовековног писаног наслеђа, поред црквене литературе и дела оригиналног карактера, представљају зборници мешовитог садржаја.¹ У њиховом саставу срећу се различите врсте неканонских текстова: апокрифи, приповетке, чуда, гатарске врсте и сл. Ови текстови, преводног карактера, део су општесловенске литературе. За неке међу њима се чак може рећи да, будући тематски везани за средњовековну књижевност Истока и Запада,

* marina.kuresevic@gmail.com

** Рад је настао у оквиру пројекта *Историја српског језика* (бр. 178001), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ Нажалост, не постоји свеобухватан списак оваквих типова рукописних књига који би на једном месту побројао све споменике овог типа писане у основи српскословенским језиком.

припадају светској књижевној баштини. Ова врста литературе чинила је незаобилазан део скоро сваке манастирске библиотеке и представљала је незаобилазну лектуру монаха.² Најстарији сачувани зборници овог типа потичу из 13. века,³ док се у наредним вековима, а нарочито од 15. века, њихов број постепено повећава. Из овог податка могу се посредно извести барем два закључка, а то су: као прво, да је и на почецима наше писмености, када се она везивала за ужи круг људи, чланове манастирског клера или писаре из владарских канцеларија, постојало интересовање за литературу која је излазила из прагматиком задатих оквира, те која се преписивала и читала да би задовољавала радозналост и машту средњовековног човека, а као друго, да је ова врста литературе временом, а нарочито од 15. века постајала све популарнија. Последње се може објаснити подједнако губљењем државности и слабљењем верске опрезности, што је директно утицало на повећану писмену продукцију апокрифних, фолклорних, легендарних и сл. тема. С тим у вези не треба да чуди чињеница што су овакви зборници сачувани више са западнијег подручја српског (штокавског) говорног подручја.

Нашу пажњу овога пута привукао је текст *Слова Акира Премудрог*, једног од најстаријих споменика светске књижевности, који се налази у оквиру *Зборника айокрифа и других сасџава* из Народне библиотеке Србије број 53 на л.46–л.56 насталог у трећој четвртини 16. века. За језик овог зборника у целини констатована је српска редакција западноштокавског типа, на шта упућују неке палеографске, правописне и поједине фонетске црте. Такође, у језику зборника примећен је велики нанос црта из говорног језика штокавске основице на свим језичким нивоима (Станковић 1980: 220; Штавланин-Ђорђевић и др. 1986: 117–118).

2. Повест о Акиру Премудром има источњачко порекло. Доводи се у везу са изгубљеним архетипом написаним у 5. в. п. н. е. у

² В. Ивошевић (1989: 54–57), описујући књижни фонд библиотека православних манастира у Боки Которској и Паштровићима, каже, а ова констатација може да се прошири за све православне манастире [прим. М. К.], да оне садрже, поред теолошке литературе (ту поред богослужбене литературе спада и хагиографско стваралаштво, као и патристичка и хомилитичка литература), готово сва главнија дела из области друштвених наука, потом природњачке списе који припадају егзактним наукама, а добрим делом и домаћу и страну белетристику која је представљала својеврсну лектуру свештеника и монаха (ту убраја средњовековне романе и апокрифе).

³ Зборник попа Драгоља представља рукописни зборник овог типа и потиче с краја 13. века. Данас се чува у Народној библиотеци Србије под сигнатуром 651.

Месопотамији, од када потичу и сачувани папируси у египатском Елефантину, јеврејској колонији, на библијско-арамејском језику (Дурново 1931: 1; LOURIE 2013: 66). Данас је позната према сиријским, арапским, арамејским, грузијским, румунским и словенским преписима (Дурново 1915: 56). Најстарије сачуване редакције текста ове повести нису старије од 12. века, а на словенском терену од 15. века, мада се претпоставља да је архетип доста раније постојао (Станковић 1980: 220). Касније, са откривањем зборника мешовите садржине бр. 29 из манастира Савине из око 1380. године, у којем се такође налази препис Слова, ова граница се померила на крај 14. века (БОГДАНОВИЋ–МИЛТЕНОВА 1987; КУЗИДОВА 2010). У литератури постоје размимоилажења у вези са пореклом словенске верзије текста – да ли је настала на основу грчког превода или директно са сиријског оригинала, као и у вези са местом настанка најстарије словенске верзије текста – да ли је настала на територији Бугарске, те се одатле ширила међу Источне и Јужне Словене или на источнословенском терену.⁴ О несумњивој популарности ове повести међу Словенима у средњем веку сведочи податак да је сачувана у десетак јужнословенских и у преко педесет руских рукописа (LOURIE 2013: 73). Текстолошким истраживањима установљено је да се међу словенским преписима може разликовати пет редакција овог текста: 1) најстарија словенска редакција са руском и бугарском подредакцијом, 2) друга руска, затим 3) друга српска редакција, те 4) трећа и 5) четврта руска редакција (LOURIE 2013: 74–76). Анализирани текст представља два релативно дуга фрагмента ове повести који припадају бугарској подредакцији⁵ најстарије словенске верзије текста, заједно са још осам преписа, од којих су четири написана српском, а четири бугарском варијантом црквенословенског језика (LOURIE 2013: 76–77).⁶

Интересантност сижеа ове приче, њена поучност и живописан стил излагања доприносили су њеном лаком памћењу и даљем пре-

⁴ Резиме ранијих становишта о овим темама даје Б. Лурје у свом раду (в. LOURIE 2013). Уп. такође и КУЗИДОВА 2010: 492–493.

⁵ Како Б. Лурје наводи (LOURIE 2013: 76–77) термин ‘бугарска подредакција’ не упућује на језик конкретног споменика, већ на чињеницу да је текст настао на основу бугарског протографа.

⁶ Према тврдњама аутора (LOURIE 2013: 74–75), две дуго времена једино познате верзије ове приче међу Јужним Словенима, једна из Петрисовог глагољског зборника из 1468. године, а друга из ћирилског дубровачког зборника (*Либро од мнозијех разлога*) из 1520. године, припадају трећој текстолошкој редакцији, коју он назива (*друга*) *српска редакција*. Ова редакција је веома скраћена и текстолошки промењена у односу на најстарију.

ношењу, при чему је однос ка оригиналном тексту био слободнији, што је условило и флексибилнији однос према језичкој норми.

3. У условима хомогене диглосије, основне карактеристике српске језичке ситуације у средњем веку (в. Грковић-Мелџор 2007а: 443–459), унутар које је употреба српскословенског и старосрпског језика била функционално разграничена,⁷ ова врста литературе представљала је тзв. мешану зону, тј. граничну жанровску зону у којој није постојала тачно одређена употреба језика, већ су текстови унутар ње могли бити писани једним или другим језиком, као и мешаним језиком, што је зависило од односа аутора ка тексту и теми о којој пише (Толстой 1997: 20; Пиккио 2003: 415–416; Грковић-Мелџор 2007а: 453; 2012).

У науци је више пута потврђено да је за српску средњовековну писменост било карактеристично функционалностилско варирање књижевнојезичке норме с основном поделом на два функционална стила тог језика, виши и нижи (Грицкат 1984–1985; Грковић-Мелџор 2007б: 255; 2012). Притом се виши стил, карактеристичан за текстове литургијског карактера, одликује максималном конзервативношћу у односу на наслеђене старословенске моделе, док је нижи стил, којим су писани нелитургијски и световни текстови, отворен за иновације пореклом из вернакулара. Отвореност нижег стила могла је водити и до његовог даљег раслојавања, тј. до појаве мешаног језика. Познато је да је на западу штокавске територије, тј. у Дубровнику, Хуму и Босни, раније него на истоку долазило до продора општештокавских вернакуларних црта у црквенословенски (Ивић 1986: 120; Грковић-Мелџор 2007б: 260). У томе се могу видети и ране тенденције стварања књижевног језика на вернакуларној бази, тј. његове демократизације, на шта је утицала и општа атмосфера у којој су ти текстови настајали, а у којој су се осећали утицаји ренесансе.⁸ Будући

⁷ Главне сфере употребе ова два језичка система биле су дефинисане основним погледом на свет средњовековног човека у којем је кључна дихотомија сакрално~профано. Тако се српскословенски језик употребљавао у текстовима сакралног карактера, а старосрпски у текстовима профаног карактера. Притом, треба да се има на уму да је српскословенски језик могао да продре и у сферу профаног, док уплив старосрпског у сакралну сферу није био могућ (Грковић-Мелџор 2007а: 451). Овај принцип је у основи пирамиде жанрова српске и руске средњовековне књижевности Н. И. Толстоја (2004: 153), помоћу које се условљеност употребе једног или другог језичког идиома у средњем веку у зависности од жанра лакше може схватити.

⁸ Желела бих да скренем пажњу на речи И. Грицкат (1969: 16) којима она исказује слично размишљање о језику средњовековне белетристике: „За нас је овде

да су се овакви текстови налазили у зборницима који нису имали ауторитативан карактер попут богослужбених књига, као и то да су писани у скрипторијама са периферије штокавског говорног подручја, тј. на територији штокавског говорног подручја која можда никада није била у саставу српске средњовековне феудалне државе, нити је била покривена организацијом српске православне цркве, употреба мешаног језика у њима задржала је периферан карактер и жанровски је спецификована.

Досада је познато да се међу српским средњовековним нелитургијским текстовима наративног карактера са најгрубљом поделом на текстове верског и световног садржаја, могу срести они који су писани чистим српскословенским језиком, тј. његовом високостилском језичком реализацијом (нпр. *Варлаам и Јоасаф*⁹), потом они писани његовом нижом функционалностилском варијантом у чији језик слободније продиру наноси из живог говора (нпр. *Српска Александрида*¹⁰), као и они писани скоро чистим старосрпским језиком (нпр. *Роман о Троју*¹¹). Конкретна реализација језика у њима била је, у првом реду, садржински условљена:¹² духовни роман се пише високим стилем српскословенског, витешки романи проткани хришћанском идеологијом нижим стилем тог језика, док у делима у којима нема хришћанске идеологије може да преовлађује старосрпски идиом. Будући да настајање ове врсте текстова није везано за конвенционализоване услове, сасвим је могуће да је у неким од њих долазило и до мешања ова два језичка идиома унутар истог текста. То је омогућавала хомогена диглосија унутар које су се два језичка система поимала као два стила истог језика (Грковић-Мелџор 2007а: 444–445).

важнија претпоставка да је тај фонд на српском земљишту био можда народнији по језику него што га неки од постојећих каснијих егземплара приказују, а још је битније то да је он, тај слабо познати, местимице само наговештени фонд, садржао доста услова да буде данас признат као модел неког раног вида књижевног језика. Он је, наиме, био формиран у нешто устаљенијем државно-политичком амбијенту, показивао је знаке консолидације стила, и то без толиког притиска туђинштине или артифицијелности као што је то био случај у верској и историјској књижевности.“

⁹ Уп. Грковић-Мелџор 2007а: 290–308, 397–412.

¹⁰ Уп. Јерковић 1983; Курешевић 2014.

¹¹ Уп. RINGHEIM 1951.

¹² Поред жанра и садржине и други фактори су могли утицати на конкретан избор језика у овим делима, као што су нпр. намена текста, језик оригинала, литерарна школа која га је изнедрила, као и тип дискурса којем текст припада. В. више о томе у Курешевић 2013: 124–125.

Постоји велики распон могућности мешавине старосрпских (штокавских) и српкословенских црта. Не поричући постојање диглосије, тј. постојање два језичка система као два пола истог континуума који су се у зависности од разних социолингвистичких фактора могли приближавати један другом, а у одређеним текстовима чак и мешати,¹³ морамо претпоставити да су на штокавском терену током средњег века постојале три групе текстова: прва, коју чине текстови писани у основи српкословенским (вишег и нижег стила), друга, коју чине текстови писани у основи старосрпским (штокавским вернакуларом), док трећу чине текстови писани мешаним (тзв. хибридни) језиком, у којима долази до насумичног мешања српкословенских и вернакуларних елемената штокавске основице на свим језичким нивоима.¹⁴

У наредном излагању намера нам је да на основу фонолошке, фонетске, морфолошке и синтаксичке анализе представимо језик поменутог преписа *Слова Акира Премудрог* у циљу употпуњавања представе о реализационим могућностима језика нелитургијске литературе која се у средњем веку читала и преписивала међу Јужним Словеним са штокавског говорног подручја. За потребе овог истраживања служили смо се дигиталним фотографијама рукописа¹⁵ као и издањем текста (СТАНКОВИЋ 1980: 222–225). Илустративне примере наводили смо са упућивањем на страну/ред у којем се пример у оригиналу налази.¹⁶

¹³ Треба нагласити да је употреба српкословенског и старосрпског у појединим типовима текстова могла бити у комплементарној дистрибуцији, што је било садржински условљено (таква ситуација забележена је на пример у манастирским даровницама, в. ГРКОВИЋ-МЕЛДОР 2014), док је у другим текстовима могло доћи до мешања елемената из ова два система стварајући у крајњем случају секундарни, хибридни идиом (оваква ситуација могла се срести нпр. у нелитургијским текстовима наративног карактера).

¹⁴ Тј. мора се претпоставити ситуација идентична оној каква је постојала на источнословенском терену, где су од најранијег периода били у употреби црквенословенски, народни и упрошћена варијанта црквенословенског, тзв. хибридни црквенословенски (ЖИВОВ 1988; КРЕЧМЕР 2000: 551). Слична ситуација је постојала код Хрвата, на просторима где се неговала глагољска писменост, где се такође разликују текстови писани чистим црквенословенским, потом они писани чистим чакавским вернакуларом и они писани мешаним језиком (CORIN 1991–'93: 177).

¹⁵ Захваљујем библиотекарима из Одељења за археографију Народне библиотеке Србије, а посебно проф. др Татјани Суботин Голубовић, што су ми уступили це-де са снимцима рукописа бр. 53 за потребе филолошких истраживања.

¹⁶ Том приликом су скраћене речи задржане, док је наредно слово спуштано у ред и стављано у обле заграде.

3. Анализа.

3.1. Фонетско-фонолошки план. Норма српскословенског језика на фонолошком плану добро је позната (Јерковић 1984). Фонолошки систем тог језика у 16. веку у великој мери одражавао је промене које су се десиле у говорној (штокавској) бази. Некадашњи гласови *jai̯*, *īvrdo* и *i̯oluglas* су се изговорно прилагодили општештокавским рефлексима, док је правопис остао етимолошки. Једине књишке црте на овом језичком нивоу у текстовима са штокавске територије из 16. века тицале су се присуства слоготворног *л* у вокалском и група *shīi* и *жд*, као рефлекса прасловенских **i̯*, **d̥*, у консонантском систему српскословенског језика, док су се у српском народном језику, тј. на већини штокавске територије, употребљавали њихови рефлекси *у*, *ћ* и *ђ* (Јерковић 1984: 57–62).

3.1.1. У тексту су, међутим, забележена бројна одступања од етимолошког правописа. Такве су, на пример, замене ѣ > е: премѣдрости (46v/4), смѣхъ (46v/11), грѣхъ (47r/1), повеле (47v/12), поведаю (48r/12), неверанъ (48v/9), на воде (49v/10), без времена (50r/4–5), вѣ книзе (52v/2), хвѣщамъ (53v/2), беседамъ (53v/3), потом замене ѣ > ю: х каце (50r/11–1,2), къ женіе (55r/1), те замене ѣ > и: беснда (52r/2), потрѣнни (52v/8), не снди (50r/5), придадохъ (52r/6), прихѣдромъ (55v/12), као и замена е > ѣ у везнику ерѣ (47v/6), заменици ѿ(т) сѣкѣ (51v/8–9) и речци нѣ (49v/5). Такође, потврђено је и писање н уместо етимолошког ѣ: ти (47r/5), слншѣщи (48r/9), велн вн (52v/4), замена графеме н са ѣ: погхѣнты (54v/4), као и знака ѣ (на месту полугласника секундарно развијеног под утицајем вернакулара, етимолошког и оног у књишким категоријама) са а: премѣдари (46v/7), саборъ (46v/11), неверанъ (48v/9), вазиран (49v/2–3), под(ѣ)анъ (50v/3), жнзанъ (49v/1), добаръ (49v/13), пришаде (53v/4), касен (55v/10–11). Ретко, потврђена је и рефлексација полугласника карактеристична за македонски: внсрно (47r/12), ког(а)а (51v/12). Са друге стране, у тексту смо забележили вокално л у неколико примера: мльчѣлнвъ (46v/8), (50v/8), мльчнвъ (50v/12), плъть (50v/5) и гльбокъ (55v/5), док његов народни рефлекс није потврђен. У једном примеру дошло је до испуштања емпететског л: по...зеи. (55v/10–11).

3.1.2. Кад су у питању резултати прасловенских **t* **d* у тексту су у скоро подједнаком броју потврда забележени њихови и српско-словенски (у 53,8%) и српски (штокавски) (у 46,2%) рефлекси. Српско-словенски гласовни склопови се углавном везују за категорије речи и лексеме књишког карактера, какви су, на пример, облици активног партиципа презента: творешиць (46v/5–6), зреше (47v/11), вдеше

(47v/11), слишеџи (48r/9) и џиријуџ (50v/6), императив глагола пове-
ждь (51r/6), предлог прѣж(д)ѣ (51r/11), али се појављују и у речима:
госпож(д)џ (50v/4), оцѣџин (54v/1) или чюж(д)ю (51v/6). Са друге стра-
не, к за означавање гласа *h* и з за означавање гласа *ḥ* срећемо пре-
тежно у речима из лексичког регистра народног језика или речима
у народном фонетском/морфолошком лику: властелнѣнкѣ (47r/11), кме-
тнкѣ (47v/2), говореки (52v/4), погешь (50r/6), нагешь (50r/7), поге (52r/12),
погџ (53v/1), виги (53r/9), веке (49r/1). Притом се у речима погешь, на-
гешь, поге и погџ ради о обележавању гласа *ḥ* насталог од групе *jð*,
што је одликовало само штокавске говоре (Ивић 1994: 63). Два пу-
та је на месту прасловенског **t̥* забележено слово *ч* и то у енкли-
тичкој форми помоћног глагола *хѣиѣи* за творбу футура, што је као
ортографско решење потврђено још у старосрпским документима
из 12. и 13. века са територије Рашке, Босне и Дубровника (Ивић–
Јерковић 2008: 425): чѣ (49r/12), (49v/1).

Забележена одступања с једне стране потврђују западноштокавску провенијенцију рукописа а са друге откривају слободнији однос овог писара према фонолошкој норми књижевног језика, каква је потврђен и на другим нивоима језичке анализе.

3.1.3. И друге фонетске црте потврђују истовремено присуство елемената српскословенског и вернакуларног језика штокавске основице, чија се дистрибуција не може везати за поједине делове текста, лексеме или категорије речи, нити се може рећи који елементи уопштено преовлађују.

а) У тексту су потврђени примери *-л* на крају слога или речи, као и примери у којима је дошло до замене *-л > -о*, од чега је ова друга типично штокавска особина (Ивић 1994: 63, 88), са скоро подједнаком фреквенцијом: *вѣлмѣ* (47v/11), *оуѣл* (47v/13), *дрѣжалъ вѣ* (48r/1–2), *ѣтиннѣ* (53r/4), *наѣѣ* (53r/5), *положнѣ* (54v/9), *оуѣѣшнѣ* (54v/11).

б) Вокално *л* ниједанпут није замењено својим народним рефлексом: *шблѣченнх* (55г/6–7), *гльбокы* (55г/5–6).

в) Предлог *въ* је у књишком фонетском лику потврђен 8, а његов народни рефлекс *оу* 19 пута. Предлог *въ* се по правилу везивао са именицом (д)оуь: (47г/3), (52г/12), (54в/12–13), (54в/5), али је забележен и уз именицу *страхъ* (53г/12–13), *полата* (50в/1), као и уз заменицу *секе* (54г/5), док је његов народни пандан забележен уз следеће именице: *смехъ* (46в/11), (49г/4), *свада* (46в/13), (49г/6), *сѣмрътъ* (47г/1), (49г/6–7), *виръ* (47в/6), *лодостъ* (49г/4–5), *безѣмнѣ* (49г/5–6), *ладна* (49г/9), *каца* (50г/11–12), *дворъ* (52г/8), *старостъ* (52г/11), *ровъ* (55в/4), *брачннѣ* (54в/8), *добелнѣ* и *брачнѣ* (55г/7–8). Овај предлог у оба фонетска лика потврђен је чак и унутар исте реченичне целине: *снѣ мон*

ана(д)не боле тн є жнтн љ каце без храдинне съ правдомъ · нежелн бес прав(д)є жнтн въ полатахъ (50г/10–50в/1).

г) У приближном броју примера забележене су и речи које садрже књишку групу *чйй*- као и њен народни рефлекс *шйй*-, што је такође специфика штокавских говора у односу на чакавске (ИВИЋ 1994: 89): *что* (51в/9), (47г/6), *почто* (54г/8), *защо* (50в/9), *за що* (47г/12), *що* (50в/10), (53г/3), (54г/5).

д) Предлог *от* је у књишком фонетском лику забележен у 2, а у народном у 4 примера: *ω(т) зазора* (46в/12), *ω(т) сеѣѣ* (51в/8–9), *ω(д) рѣтн* (46в/13), *ω(д) прав(д)є* (49в/13), *ω(д) жнта* (50г/1) и *ω(д) вѣтере* (55г/4).

ђ) Међутим, у тексту је по правилу потврђено иницијално *въ*-, као и заменички корен *въс*- без извршене метатезе, који имају књишки карактер: *въннѣшн* (47г/2–3), *въпадає* (53/13), *въсеѣѣ* (47в/7–8), *въсѣ* (55г/9–10), *въсакон* (52г/3), *по вѣсен* (55в/10–11).

е) У понеком примеру једначење сугласника по звучности је обележено и у правопису: *бес кнѣге* (47г/3), *прѣтешко* (49в/8), *бес прав(д)є* (50г/13).

3.2. Морфолошки ѿлан. Поред фонолошке, позната је норма српскословенског језика и на морфолошком плану (ЈЕРКОВИЋ 1984: 62–64). Она је подразумевала делимично усвојене (уопштене) иновације пореклом из говорне базе, и то оне које су имале општесловенски и општештокавски карактер, а потврђене су још у старословенском канону. Велики број каснијих иновација, који открива општештокавску и ужу дијалекатску базу писара, факултативног је карактера, а њихово присуство у тексту нарушава морфолошку норму српскословенског језика и помаже у одређивању провенијенције рукописа (ЈЕРКОВИЋ 1984: 64).

У *Слову* је у великом броју категорија поред књишких забележено и присуство народних облика општештокавског карактера. У морфолошкој анализи осврнућемо се само на оне категорије у којима се јављају црте које одступају од књижевне норме, тј. код којих је забележено варирање књишких и вернакуларних наставака.

3.2.1. Л јд. именичке ѿромене. Код именица и придева некадашње **а* и **ја* промене у 4 примера потврђен је стари локативни наставак на *-є < -ѣ*: на *воде* (49в/10), *ѣ ... рѣце* (51в/5), односно на *-н* у некадашњим меким основама: *ѣ свѣдн* (46в/13), (49г/6), по *... зѣдн* (55в/10–11). Иновације су забележене у већем броју примера (5х) – у 2 примера забележен је наставак *-н* код некадашњих тврдих основа¹⁷:

¹⁷ Према речима Ђ. Даничића (1874: 51), нови наставак *-н* се у овим именицама усталио у западним и јужним штокавским говорима тек после 16. века.

на трапезни (48v/3–4), на мѣтнѣ водни (49r/9–10)¹⁸, а у 3 примера наставак -ѣ у речима које су некада припадале неким основама¹⁹: ѣ ѣтлѣ ладнѣ (49r/9), ѣ кацѣ (50r/11–12). Код именица некадашње *о и *јо промене забележена је обрнута ситуација: књишки наставак -ѣ < ѣ је потврђен свега у 1 примеру: на сѣдѣ (48v/4), док је његов народни еквивалент -оу²⁰ забележен у 7 примера: ѣ смѣхѣ (46v/11), (49r/4), ѣ бѣ-зѣмлю (49r/5–6), по ... званню (50r/3–4), на дворѣ (50r/8), ѣ мѣлѣнѣхѣ члѣхѣ (50v/12), на ср(а)цѣ (50v/12), на полю (52v/5), (52v/11–12), (53r/11), ѣ ровѣхѣ (55v/4).

3.2.2. Г јд., Н и А мн. именичке *а ѣромене. У тексту је у овим облицима по правилу забележен народни облик са наставком -ѣ²¹: мѣдрѣ рѣтнѣ (48r/4), лѣдѣ рѣтнѣ (48r/6–7), мѣжатѣ женѣ (49v/4–5), бес кнѣгѣ (47v/3), (47r/11), д жѣпѣ (48r/1), ѡ(а) прав(а)ѣ (49r/13), без храмнѣ (50r/12), бес прав(а)ѣ (50r/13), силнѣ вѡнскѣ (53r/11–12), до землѣ (53v/7), а само у једном случају и књишки наставак -н: кнѣгнѣ (54r/3).

3.2.3. И јд. именица *а ѣромене. У јединој потврди овакве именице потврђен је народни наставак -ѡм²²: сѣ правѡмѣ (50r/12–13).

3.2.4. Л јд. м.р. ѣридевске ѣромене. У тексту је у овом облику у 2 примера потврђен облик са вернакуларним наставком -ѡмѣ²³: на полю ѡдорѡмѣ (52v/5–6), по прѣвѡмѣ званню (50r/3–4), а у 2 примера облик са наставком -нѣмѣ или -нѣмѣ²⁴: на полю ѡдорѡскнѣмѣ (52v/11–12) и на го(с)пѡскнѣмѣ дворѣ (50r/7–8).

¹⁸ Скрећемо пажњу да је у синтагми нови наставак продро само у промену именица, док се у промени придева чува стари наставак.

¹⁹ Ђ. Даничић (1874: 51–52) наводи да је прелажење именица некадашње *а у *ја промену и преузимање наставка -ѣ (> ѣ н) у овом падежу било карактеристично за многе споменике из 14. и 15. века.

²⁰ Ситуација у писаним споменицима, како наводи Ђ. Даничић (1874: 46–50), показује да је нови наставак -оу у овај падеж некадашње *о и *јо промене почео продирати од почетка 13. века, да би од краја 15. века у овом падежу потпуно преовладао. Према тврдњама П. Ивића (1994: 89) то је једна од штокавских црта чија се ареа простирања протеже и на запад, на чакавско или кајкавско подручје.

²¹ Овај облик је у писаним споменицима забележен од почетака писмености (Даничић 1874: 16).

²² Он се, према потврдама Ђ. Даничића (1874: 37–38), у писаним споменицима почео јављати од почетка 13. века.

²³ Према Ђ. Даничићу (1874: 183) овај наставак, пореклом из тврде заменичке промене, појављује се у писаним документима од почетака писмености.

²⁴ Можда би се овај облик могао довести у везу са књишким наставком -ѣмѣ, у којем се крије икавски рефлекс јата (-ѣмѣ>-ѣѣмѣ>-ѣмѣ>-нѣмѣ), код којег би се у другом случају радило о контаминацији са народним обликом (књ. -нѣмѣ и нар. -ѡмѣ > нѣмѣ).

3.2.5. Ди Лјд. ж.р. ѿридевске ѿромене. У тексту је у два примера потврђен наставак -он, пореклом из тврде промене, као заједнички за тврде и меке основе, у следећим речима: ѿуж(д)о (51v/6) и вѣсакон (52r/3), од којих се у првој несумњиво ради о наставку продрлом из говорне базе (уп. Даничић 1874: 185). Међутим, у једној синтагми ж. рода потврђен је и облик са наставком -омъ: по вѣсен зѣмн ѿдорскомъ (55v/10–11).

3.2.6. Личне заменице. У промени ове категорије речи забележене су многе иновације пореклом из говорне базе. У промени личне заменице за прво лице потврђени су следећи облици према узусу народног језика: Н јд. ѿ (53v/1), (53r/9) и Д јд. к ѿени (55v/2), док се у другим облицима форме књижевног и народног језика поклапају. Лична заменица за треће лице ж.р. у А јд. потврђена је у облику ю (51r/10), а у једном непоузданом примеру потврђена је у енклитичком облику ѓ (46v/6)²⁵. Лична заменица за треће лице м.р. је у косим падежима по правилу забележена са иницијалним ѿ-: ѿ немъ (50v/10), под нимъ (52v/1), къ немъ (53v/12), съ нимъ (51r/8), (55v/7), не-мъ (55v/3), што је у складу са изговором ове заменице у народном говору, а ређе без иницијалног ѿ-: емъ (51r/6), его (52r/7), што има књишки карактер. У тексту су са великим бројем потврда забележени и енклитички облици ове заменице у Д јд. (6х): мъ (53v/7), (53v/8), (53v/5), (53v/13), (54v/12), (55v/10) и А јд. (7х): га (47v/6), (47v/7), (51r/9), (51r/11), (53v/2), (54r/9), (54r/10). Ови облици без сумње имају вернакуларно порекло (Даничић 1874: 163, 168).

3.2.7. Уѿиѿне именичке заменице. У промени ових заменица запажени су у подједнаком броју потврда књишки облици: никто (46v/9), что (47r/6), (51v/9), потто (54r/8) као и облици пореклом из вернакулара штокавске основице (Ивић 1994: 89): на кога (54r/3), що (50v/10), (53r/3), (54r/5), защо [за що, прим. М.К.] (47r/13).

3.2.8. Уѿиѿна заменица кын каа коѿ. Једина потврда ове заменице у тексту јасно указује да је у косим падежима, под утицајем говорне базе, усвојена основа кон-: коѿ срамѿтѿ (49v/5–6).

3.2.9. Релативна заменица. У свим забележеним примерима релативна заменица је имала вернакуларне облике: кон (49v/12), (50v/3), (50v/5), за коѿ (54v/8), съ конѿ (54v/10–11).

3.2.10. Презент глагола. У једином примеру за 1. л. јд. потврђен је облик по норми народног језика: ѿвѣштамъ (53v/2). У 2. л. јд. поред

²⁵ Пример је непоуздан јер није потпуно јасно да ли се та заменица односи на именицу премѣдрѿсть из претходног контекста. Могуће је, наиме, да је приликом преписивања дошло до испуштања неког дела текста.

облика са књишким наставком -шн: хоџешн (46v/7), књиџешн (47r/2–3), бџџешн (47r/6–7), ѡ(т)крѣшн (50v/11), почннѣшн (52r/10–11), забележени су и они са народним наставком -шъ: сѣдѣш (48v/2), чюѣш (49r/2), погѣшъ (50r/6), нагѣшъ (50r/7), не знашъ (50v/9–10), (50v/11), (51v/9), бџдѣшъ (50r/2), (52v/11), не ѡ(т)говарашъ (54r/8), хоџѣшъ (54v/4), моџѣшъ (47v/6). У 3. л. јд. и мн. потврђени су подједнако и књишки облици са финалним -тъ: пожрѣтъ (47r/8), не расплѣють (47r/9–10), бџдѣтъ (47v/9), (48r/10), поведають (48v/1), не ѡгорѣваѣтъ (48r/5), хоџѣтъ (48v/10–11), (48v/12–13), (49v/6), ѡсплѣваѣтъ (49v/9), просѣтъ (51v/13), ѡгодѣтъ (52r/9–10), глѣ(т) (54r/3), као и народни без финалног -тъ: нѣда (47r/13), говорн (48r/5), (48r/7), (48r/8–9), поведаю (48r/12–13), не растѣчѣнн (48v/8), лѣчн (49v/12), не проговорн (50v/13), дѣрѣ (53v/14), оплѣчѣ (54v/6). Забележено је и сажимање вокалске групе у завршетку: оставѣа (50v/4–5) и погѣбѣаа (50v/6), копа (52v/1). У 1. л. мн. потврђени су само облици са књишким наставком -ѣъ: ѡкѣсѣѣѣ (55r/3–4) и ѡготовѣѣѣ (55r/2).

Такође, атематски глагол кѣтъ је у презенту у 7 примера потврђен у несажетом облику, што је особина и књижевног језика: ѣтъ (5x) и ѣн (2x), док је у сажетом, енклитичком, облику ѣ или ѣн потврђен два пута чешће (14x). За разлику од овог, глагол хотѣти је чешће потврђен у несажетој, књишкој, форми, а у 2 примера и у форми енклитике чѣ (49r/12) (49v/1).

3.2.11. Императив. Императив је, поред презента, веома чест глаголски облик у овом тексту. У свим примерима био је употребљен у облику 2. л. јд. Од глагола који су у књижевном језику императив градили по моделу атематских глагола, у тексту је потврђен глагол повѣдѣти у књишком лику: повеѣдѣ (51r/6), док је глагол видѣти забележен у народном облику: виѣн (53r/9). Други глаголи су формално имали наставак -н, који је у књижевном језику код глагола треће презентске врсте имао гласовну вредност [-ji]. Правопис нам не дозвољава да закључимо да ли је у тим случајевима дошло до губљења финалног [-i], тј. да ли се ти облици изговарају са финалним [-j], као у народном језику, или су задржали и књишки изговор: не желѣн (49v/4), не вѣзѣн (49v/3), не бо се (51r/13), не забѣнѣн (51v/2–3) итд.

3.2.12. Аорист. У тексту су потврђени облици аориста у 11 случајева. Међу забележеним облицима глагола у аористу издвајају се два која имају народни фонетски лик, тј. облик: погѣ (53v/5) и даѣ (53r/2).

3.2.13. Имперфект. У оба глаголска облика у имперфекту забележено је сажимање вокала у основи: ѡдѣ(ѣ)аѣѣ (52r/5) и не знаѣѣ (52r/13).

4. *Синтаксички ѿлан*. Норма српскословенског језика је на синтаксичком нивоу била жанровски условљена: у текстовима култног/црквеног карактера реализовала се строга норма, са наслеђеним основним реченичним обрасцима из старословенског језика, док се у текстовима световног карактера испољавала флексибилна и динамична норма, тј. норма која је, са једне стране, подразумевала прилагођену употребу језичких средстава типу, намени или садржају текста, а са друге, била отворена за иновације пореклом из вернакулара (Грковић-Мелџор 2007а: 431–436; Курешевећ 2013: 122). Како бисмо на најбољи начин описали синтаксичке одлике језика овог текста, у наставку излагања представимо употребу инфинитива и активних партиципа, као и основне одлике зависно-сложене реченице (начин њеног исказивања и репертоар везника), будући да се у тим доменима овог дела језичког система књижевни језик и вернакуларни највише разликују (Грицкат 1968: 39; Грковић-Мелџор 2007а: 144–149).

4.1. *Уѿоѿреба инфиниѿива*. Инфинитив је у овом тексту забележен у следећим употребама:

а) у склопу футура (2х): *ѿе...погѿвѿти* (49г/12–13) и *ѿе...растѿѿити* (49в/1–2). Примери граматикализованог футура као категорије, будући да га књижевни језик не познаје,²⁶ несумњиво су у текст продрли из вернакулара, а познато је да је тај процес на целом штокавском терену окончан још у 14. веку (Грковић-Мелџор 2013: 148).

б) унутар модалних имперсоналних структура, са глаголом **jestь / byti*, са значењем објективне неопходности или могућности, које су потврђене у старословенском (Веѿерка 1996: 239, 249), а ретко и у другим старим словенским језицима (Грковић-Мелџор 2007а: 200): *ако ти є самоѿх попраѿвѿти* (51в/13–52г/1) и *вѿ(с) слѿша-ти по васѿн зѿмѿн...* (55в/10–11). Иако прасловенског порекла, обе структуре су веома архаичне и у тексту имају стилски набој.

в) у конструкцији са рефлексивно употребљеним егзистенцијалним глаголом у којој се морфемом *є* имплицира уопштени агенс: *нѿ нѿма є зѿщо [за ѿо, прим М.К.] покрѿѿти нѿ к ѿѿѿх прикѿзѿти* (47г/13–47в/2). Ова структура, будући непотврђена у старословенском и редакцијским језицима, представља иновацију која сведочи о балкан-

²⁶ Познато је да се будуће време у старословенском исказивало облицима презента, што је зависило од контекста (тзв. прости футур), или перифразом сачињеном од глагола *идѿти*, *хѿѿѿти* или *начѿти* и инфинитива глагола (тзв. сложен футур) (Граматиѿа 1993: 301–308; Веѿерка 1993: 175–176). Овакво стање наслеђују и редакцијски језици.

ским процесима који су захватили јужнословенске језике,²⁷ а која је у језик овог текста могла доспети из предлошка (бугарске или македонске провенијенције).

г) у функцији глаголске допуне уз *модалне* глаголе, и то уз *хотѣти* (5x): *аще хоцешн вѣти* (46v/7), *ако лн мѣ погѣвѣти хоцешъ* (54v/4) и уз *моцн* (2x): *ѣрѣ га моцешъ са(м) ѡвалѣти а не моцѣ га съ всемъ племѣномъ нзвалѣти* (47v/6–8), потом уз глагол *крейшаѣа*²⁸ унутар таутосубјекатских структура *лѣшн* (1x): *легоше спатн* (55r/10–11), и уз глаголе *говорења референцијалног каракѣера*²⁹ у функцији императива (5x), чија је употреба у старословенским споменицима, према речима Р. Вечерке (VEČERKA 1996: 85), била инспирисана грчким оригиналима. Уп. нпр. *вѣлн тн црѣ синагрѣфъ прѣити къ немѣ* (53r/10–12), *вѣлн тнн црѣ синагрѣфъ главоѣ ѡцѣщнн н ѡ(т)нѣстн...* (54r/13–54v/1).

На основу потврђених примера може се закључити да се инфинитив у овом тексту доминантно користи у словенском духу, те да неке његове употребе сведоче о процесима који су у вернакулару увелико поодмакли (нпр. граматикализација футура или исказивање егзистенцијалног значења помоћу конструкција са глаголом *имати*), док су се друге очувале традицијом иако имају књишко порекло (нпр. инфинитив у функцији императива).

4.2. Ујошреба акѣивних ѣарѣициѣа. Активни партиципи су у овом тексту забележени у следећим употребама:

а) у функцији именице у свом супстантивизираним облику (2x): и *разѣмъ блгѣ творѣщнмъ ѣ* (46r/5–6), и *слншещн рѣкоше* (48r/9).

б) у функцији именичке одредбе (4x): *ѡбогъ мѣжъ а мѣдаръ на сѣде сѣден* (48r/3–4), *кон плѣтъ ѡмнрающѣ погѣбѣла* (50v/5–6), *да вѣдѣтъ ѡтн твоѣ долѣ зрѣще а горѣ вѣдѣще* (47v/9–10).

в) у функцији герунда (11x) исказујући семантички различите адвербијалне одредбе реченичног предиката, начинску (2x): *не ндн на саборъ смѣе сѣ* (46v/10–11), (49v/3), временску (6x): *помало ѡдаѣ много ндѣнна хоцѣтъ растоѣити* (48v/9–11), и *тамо шѣ(а) безъ времѣна не ндн*

²⁷ Продирање глагола *имати* у егзистенцијалне структуре јесте одлика балканског језичког савеза (ДЕМИРАЈ 1994: 182).

²⁸ Уз ове глаголе се као конкурентно средство инфинитиву среће и *да* реченица, која је потврђена у двоструко више примера, и то у оквиру хетеросубјекатских структура: *вѣлн тн прѣити къ немѣ да те дарѣ* (224/24–25), тако и у оквиру таутосубјекатских структура: *нека ѣа погѣ къ ѡцѣ моѣмѣ да га ѡвѣщаѣ* (224/19).

²⁹ У истим синтаксичко-семантичким условима, али у више него двоструко мањем броју потврда (2x) потврђена је и *да* реченица: *вѣлн вѣ царѣ синагрѣфъ да вѣдѣте...* (224/7–8), *вѣлн тн тн царѣ синагрѣфъ да вѣдѣшъ...* (224/10)

(50r/4–5), као и ону којом се уводи директни говор (3x): *написан а н данъ ·в· кннзе єднъ посла къ ратанъ царъ н алонъ а говореки* (52v/1–4), а трітню даде г(с нъ своємъ царъ синагрифъ а говоре (53r/1–3).

Док су активни партиципи доминантно забележени у функцији герунда, што је заједничка системска одлика књижевног и вернакуларног језика, њихове релативно ретке потврде у функцији именице и именичке одредбе имају књишки карактер.

4.3. Исказивање реченичне субординације. Књижевни језик је за исказивање реченичног субординираног садржаја располагао већим бројем изражајних средстава. Он је поред финитних реченица, иста значења могао да исказе и нефинитним средствима, при чему су нека међу њима имала изразито књишки карактер. У вернакулару је, насупрот томе, владао вербални начин изражавања (ГРКОВИЋ-МАЈОР 2010; КУРЕШЕВИЋ 2015а: 65).

У тексту за исказивање субординираног реченичног садржаја доминирају финитна средства (зависне реченице). Забележена нефинитна средства (инфинитив и активни партиципи) употребљена су у складу са системом словенског језика, док вештачке нефинитне конструкције за исказивање појединих субординираних значења, попут конструкције апсолутни датив или инфинитивних конструкција са *єже* или *везником*, нису потврђене (в. параграфе 4.1. и 4.2.). У тексту је забележена и конструкција двоструког акузатива, једна од архаичних стратегија прасловенског порекла (уп. ПОТЕБНЯ 1958: 301) за исказивање допунског реченичног садржаја: *бгата мѡжа богатьства ра(д) мѡдра поведаю а ѡбога мѡжа ѡбожьства ра(д) лѡда поведають* (48r/11–13).

У отклону од књишких конструкција и одабиру оног средства из синтаксичко-семантичког регистра књижевног језика које је постојало и у вернакулару огледа се један од начина приближавања тог језика говорним обрасцима (ГРКОВИЋ-МЕЛЦОР 2007а: 433–434). Ослонац на говорне моделе много изразитије се осећао у начину формализовања зависноскоженог реченичног комплекса (КУРЕШЕВИЋ 2013б). У тексту су потврђени реченични комплекси унутар којих су успостављени семантички транспарентни хипотактички односи чији формални експонент јесте употреба семантички спецификованих везника (в. доле табелу 1). Понекад се исказивање хипотактичког реченичног садржаја ослањало на употребу корелатива или емфатички употребљених партикула, чија употреба јесте карактеристика говореног језика. Уп. нпр: *лице ми ѡгодитиъ а д нанъ то ти починешн съ мнромъ ѡ старости своен* (52r/9–12), *ако та лѡжѡ а ти виши самъ* (53v/9–

10), ѡннѡнѡ є властѡлѡнѡнѡ бѡс кнѡнѡ ѡакоѡ бѡсѡрѡ зѡрѡнѡ нѡпрѡврѡтѡнѡ, ... а ѡнакоѡ кѡлетѡнѡ бѡс кнѡнѡ ѡакоѡ старѡ плѡтѡ бѡз по д порѡа (47v/10–47r/4).

Проучавање хипотаксе старосрпских пословноправних докумената потврдило је да се старосрпски од почетака писмености разликовао од српскословенског језика не само у начину исказивања хипотактичког реченичног садржаја већ и у регистру везника и везничких речи којима су се уводиле зависне реченице (уп. Павловић 2009). У регистру употребљених хипотактичких везника у овом тексту запажена је слична ситуација као и на нивоу фонетске и морфолошке анализе. Зависне реченице су увођене везницима пореклом из лексичког регистра оба језика: српскословенског и старосрпског. Како показује табеларни преглед потврђених типова зависне реченице и њихових везника, може се закључити да процентуално доминирају везници из лексичког регистра старосрпског језика.

Табела 1.

Тип зависне реченице	Везник	
	Регистар српсл. јез.	Регистар стсрп. јез.
Релативна реч.		ѡн (5х)
Временска реч.	ѡда (4х)	докле (2х)
Месна реч.		гдеѡ (1х)
Поредбена реч.	ѡако (1х)	ѡако (1х), ѡакоѡ (3х), неѡ ли (3х)
Последишна реч.		да (+ през) (6х)
Намерна реч.	ѡда (1х)	да (+ през) (5х)
Узрочна реч.	ѡо (1х), ѡако (1х)	зѡщо (1х), ѡре (6х)
Условна реч.	ѡѡе (6х)	ѡко (5х)
Допунска реч.		ѡре (1х), ѡако (2х), да (3х)

5. Закључак.

Циљ овога рада је био да филолошком анализом, спроведеном на фонетско-фонолошком, морфолошком и синтаксичком нивоу, утврдимо да ли је и на штокавском терену могло долазити до мешања старосрпских (штокавских) и српскословенских црта на свим

језичким нивоима, као што се то дешавало на источнословенском терену или код Хрвата на просторима на којима се неговала глагољска писменост, а да се притом не ради о натруњености књижевног језика елементима из вернакуларног језика (што је дозвољавала и норма књижевног језика нижег стила), нити о вернакулару у којем постоје и црте књижевног језика.

Филолошка анализа језика текста *Слова Акира Премудрог* из рукописног зборника бр. 53 Народне библиотеке Србије из 1570–1580. године, за који је у целини потврђена српска редакција западноштокавског типа (ШТАВЉАНИН-ЂОРЂЕВИЋ 1986: 117) показала је да је у њему долазило до таквог прожимања црта на свим језичким нивоима, те да се не може рећи који језик преовлађује. Оно што је притом важно истаћи јесте то да међу вернакуларним цртама на фонетском и морфолошком плану доминирају општештокавске црте, карактеристичне за раздобље до 15. века (ИВИЋ 1994: 55–65). Штокавске иновације каснијег датума³⁰ у овом тексту нису потврђене, што не значи да их у другим текстовима истог рукописног зборника нема. Издвајају се ретке црте које нису општештокавског карактера, а које сведоче о провенијенцији писара или су у језик *Слова* продрле из ранијег македонског/бугарског предлошка.³¹

Са функционалностилског аспекта може се рећи да је стил овог текста сличан језику средњовековне нелитургијске наративне прозе у којем се у већој или мањој мери преплићу традиционални књижевнојезички обрасци са обрасцима карактеристичним за говорни језик или усмену књижевну традицију.

Мешавина црта пореклом из два језичка система у резултату је доводила до стварања својеврсног језичког амалгама. Неки аутори тај језик називају хибридни сматрајући га секундарним језичком системом који се у одређеним књижевнојезичким срединама могао до извесне мере стандардизовати (MATTHIJSSEN 1984: 47; ЖИВОВ 1988: 56). То се постизало тако што се у низу сличних текстова срећу исте црте које су на тај начин градиле језичку традицију жанра.

У историји српског средњовековног језика употреба мешаног језика забележена је у појединачним споменицима из 16. века који жанровски припадају доњем делу Толстојеве пирамиде, као што је

³⁰ Мисли се пре свега на губљење гласа *х*, ново јотовање, појаву нових наставака у дативу, инструменталу и локативу множине, као и на друге промене које су доводиле до дијалекатске диференцијације штокавских говора (уп. ИВИЋ 1994: 65).

³¹ Првима припадају икавске рефлексације *јаѡа*, а другима ретке вокализације некадашњих *йолугласника* у *е* или *о* и изостанак *емјейейског л* у лексеми *земља*.

то случај са *Хиландарским медицинским кодексом* (уп. Јовић 2011). Притом се таква употреба језика до сада објашњавала слободнијим односом према предлошцима / текстовима профаног карактера, тј. сматрала се последицом непознавања норме књижевног језика (Грковић-Мелџор 2012: 294).

Даљим истраживањима требало би обухватити и друге текстове из овог зборника, како би се утврдило да ли је таква употреба језика карактеристика само овог текста, или целог зборника. Истраживање би потом требало проширити и на друге зборнике сличне провенијениције и садржине како би се утврдило да ли је употреба мешаног језика у српској средњовековној писмености имала одређену традицију и да ли се везивала само за одређену територију. На тај начин би се стекао још бољи увид у унутрашњу и спољашњу динамику развоја нашег средњовековног језика књижевности, тј. да ли се у средњем веку могу разликовати само функционалностилски варијетети српкословенског језика или је варирање било и територијално условљено. Филолошка проучавања текстова писаних оваквим (мешаним/ хибридни) језиком могу имати и шири значај: у великој мери могу помоћи у реконструкцији ранијих стадијума језичког развоја националних језика, у појединим срединима могу чак открити и путеве развоја књижевног језика новог типа, а свакако су значајна и за откривање језичке свести тадашњих говорника (Живов 1988: 57).

Цитирана литература

- Богдановић, Димитрије, Анисава Милтенова. „Апокрифният сборник от манастира Савина, XIVв., в сравнение с други подобни јужнославјански ръкописи.“ *Археографски приноси* 9 (1987): 7–30.
- ГРАМАТИКА: *Грамматика на старобългарския език. Фонетика. Морфология. Синтаксис*. И. Дуриданов (ред.). София: Издателство на Българската академия на науките, 1993.
- Грицкат, Ирена. „О неким видовима историјскојезичких истраживања (на српском материјалу с краја 17. и почетка 18. века).“ *Зборник Маџице српске за филологију и лингвистику* XI (1968): 39–45.
- Грицкат, Ирена. „Језик књижевности и књижевни језик – на основу српског писаног наслеђа из старијих епоха.“ *Јужнословенски филолог* XXVIII/1–2 (1969): 1–35.
- Грковић-Мелџор, Јасмина. *Списи из историјске лингвистике*. Ср. Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2007а.
- Грковић-Мелџор, Јасмина. „Језик српске средњовековне писмености: достигнућа и задаци.“ *Шездесет година Института за српски језик САНУ*, Зборник радова I. Београд, 2007б: 249–266.

- ГРКОВИЋ-МЕЛЏОР, Јасмина. „О функционалностилској раслојености српскословенског језика.“ *Кирило-Методијевски студии* 21 (= Средновековни текстови, автори и книги. Сборник в чест на Хайнц Миклас), София: Българска академия на науките, Кирило-Методијевски научен център, 2012: 288–299.
- ГРКОВИЋ-МЕЛЏОР, Јасмина. *Историјска лингвистика: когнитивно-џијолошке студије*. Ср. Карловци – Нови Сад: Издавачка књијарница Зорана Стојановића, 2013.
- ГРКОВИЋ-МЕЛЏОР, Јасмина. „Хиландарска повеља Стефана Немање у светлу српске средњовековне диглосије.“ Научни скуп „*Владар, монах и светијишељ: Стефан Немања – љрејодобни Симеон Мироточиви и српска историја и култура (1113–1216)*“. Београд–Студеница–Подгорица–Никшић, 22–26. октобар 2014 (у штампи).
- ДАНИЧИЋ, Ђуро. *Историја облика српског или хрватског језика до свршејка XVII века*. Београд: Дрјавна штампарија, 1874.
- ДЕМИРАЈ, Шабан. *Балканска лингвистика*. Скопје: Логос-А, 1994.
- ДУРНОВО, Николај. *Материјали и изследованија по старинној литератури. Къ историји повејсти об Акири*. Москва: Синодальная типография, 1915.
- ДУРНОВО, Николај. *Дубровничкиј список Повести од Акире*. П.о. из: *Iz Dubrovačke prošlosti: zbornik u čast M. Rešetara*. Dubrovnik: Jadran, 1931.
- ЖИВОВ, В. М. „Роль церковнославянского в истории славянских литературных языков.“ К. В. Горшкова, Г.А. Хабургаева (ред.). *Актуальные проблемы славянского языкознания*. Москва: Издательство Московского университета, 1988: 49–99.
- ИВИЋ, Павле. *Српски народ и његов језик*. – 2. изд. Београд: Српска књијевна задруга, 1986.
- ИВИЋ, Павле. *Српскохрватски дијалекти: њихова стируктура и развој*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књијарница Зорана Стојановића, 1994.
- ИВИЋ, Павле, Вера Јерковић. „Правопис српскохрватских ћирилских повеља и писама XII и XIII века.“ Јасмина Грковић-Мејџор (прир.). *Студије из српске средњовековне џисмености. Целокупна дела Павла Ивића VI*. Ср. Карловци – Нови Сад: Издавачка књијарница Зорана Стојановића, 2008: 361–588.
- ИВОШЕВИЋ, В. „Библиотеке православних манастира у Боки Которској и Паштровићима.“ Душан У. Мартиновић (ур.). *Скријтјорији и манастирске библиотеке у Црној Гори*. Цетиње: Централна народна библиотека СР Црне Горе *Ђурђе Црнојевић*, 1989: 53–104.
- ЈЕРКОВИЋ, Вера. *Српска Александрида/Академијин рукојис (бр. 352): џалеографска, ортјографска и језичка исјираживања*. Београд: САНУ, 1983.
- ЈЕРКОВИЋ, Вера. „Српскословенска норма у гласовном и морфолошком систему.“ *Југословенски семинар за стјране слависте* 33–34 (1984): 55–67.
- ЈОВИЋ, Надежда. *Језик хиландарског медицинског кодекса*. Ниш: Филозофски факултет, 2011.
- КРЕЧМЕР, Ана. „О књијевно-језичкој традицији до 1800. код Срба и Руса (размишљања о словенској историјској стандардизацији).“ *Јужнословенски филолог* LVI/1–2 (2000): 543–559.
- КУЗИДОВА, Ирина. „Преписът на повестта за Акир Премъдри в ръкопис N° 29 от манастира Савина (около 1380 г.).“ пџнне дело георгијо. *Сборник в чест на 65-годишнината на проф. дџн Г. Попов*, София, 2010: 492–510.

- КУРЕШЕВИЋ, Марина. „Хипотактичке структуре у Српској Александриди са функционалностилског аспекта (на примерима исказивања темпоралних односа).“ *Зборник Мајице српске за славистику* 84 (2013а): 121–140.
- КУРЕШЕВИЋ, Марина. „Ка дефинисању црквенословенског језика нижег стила: на примеру исказивања семантичке субординације.“ *Slawische Geisteskultur: ethnolinguistische und philologische Forschung*. Zum 90. Geburtstag von N. I. Tolstoj, 11–13. XII 2013, Institut für Slawistik, Universität Wien, 20136 (у штампи).
- КУРЕШЕВИЋ, Марина. *Хипотактичке структуре у Српској Александриди: функционалностилски аспекти*. Нови Сад: Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, 2014.
- КУРЕШЕВИЋ, Марина. „Проучавање хипотактичких структура и њихова улога у расветљавању функционалностилске раслојености српскословенског језика.“ Јасмина Грковић-Мејџор, В. Ружић (ур.). *Српски језик и његове норме: дијахроно-синхрони аспекти*. Нови Сад: Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику, 2015: 64–82.
- МЛАДЕНОВИЋ, Александар. „Напомене о српскословенском језику.“ *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* XX/2 (1977): 1–21.
- ПАВЛОВИЋ, Слободан. *Српосрпска зависна реченица*. Ср. Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2009.
- ПИККИО, Риккардо. *Slavia Orthodoxa. Литература и јазик*. Москва: Знак, 2003.
- ПОТЕБНЯ, А.А. *Из записок по русской грамматике*. Том I–II, Москва: Академия наук СССР, 1958.
- СТАНКОВИЋ, Радоман. „Слово Акира Премудрог (препис из 1570/1580. године).“ *Археографски прилози* 2 (1980): 219–227.
- ТОЛСТОЈ, Никита И. „Slavia Orthodoxa i Slavia Latina – общее и различное в литературно-языковой ситуации.“ *Вопросы языкознания* 2 (1997): 16–23.
- ТОЛСТОЈ, Никита И. „Однос старог српског књишког (писаног) језика према старом словенском језику (у вези са развојем жанрова у старој српској књижевности).“ *Судије и чланци из историје српског књижевног језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства – Вукова задужбина; Нови Сад: Матица српска, 2004: 148–156.
- ШТАВЉАНИН-ЂОРЂЕВИЋ, Љубица, Мирослава Грозданић-Пајић, Луција Цернић. *Опис ћирилских рукописа Народне библиотеке Србије*. Књига прва. Београд, 1986.
- GRKOVIĆ-MAJOR, Jasmina. „The Role of Syntactic Transitivity in the Development of Slavic Syntactic Structures.“ Björn Hansen, Jasmina Grković-Major (eds.). *Diachronic Slavonic Syntax. Gradual Changes in Focus*. Wiener Slawistischer Almanach (Sonderband 74). München – Berlin – Wien, 2010: 63–74.
- CORIN, Andrew R. „Variation and norm in Croation Church Slavonic.“ *Slovo* 41–43 (1991–93): 155–196.
- LOURIÉ, Basil. „The Ahiqar, Its Slavonic Version and the Relics of the Three Youths in Babylon.“ *Slověne* 2 (2013): 64–117.
- MATHIESEN, Robert. „The determination of norms (a problem in the diachronic study of Church Slavonic).“ Henrik Birnbaum (ed.). *American contributions to the Eight International Congress of Slavists*. Zagreb – Ljubljana, 1984: 483–493.
- RINGHEIM, Alen. *Eine Altserbische Trojasage*. Prague-Upsal, 1951.

VEČERKA, Radoslav. *Altkirchenslavische (altbulgarische) Syntax II: Die innere Satzstruktur*. Freiburg: Weiher Verlag, 1993.

VEČERKA, Radoslav. *Altkirchenslavische (altbulgarische) Syntax III: Die Satztypen: Der einfache Satz*. Freiburg: Weiher Verlag, 1996.

Извори

Зборник апокрифа и других сасијава. Београд: Народна библиотека Србије, РС 53, трећа четвртина XVI века: л.46–л.56.

СТАНКОВИЋ, Радоман. „Слово Акира Премудрог (препис из 1570/1580. године).“ *Археографски прилози* 2 (1980): 222–225.

Марина Ф. Курешевич

ЈАЗЫК СЛОВА АКИРА ПРЕМУДРОГО ИЗ РУКОПИСНОГО СБОРНИКА НАЦИОНАЛЬНОЙ БИБЛИОТЕКИ СЕРБИИ № 53

Резюме

В условиях гомогенной диглоссии, характеризующей сербскую языковую ситуацию в среднем веке, использование двух языковых систем – сербскославянской и древнесербской – было полностью функционально дифференцировано. Однако в некоторых жанрах все же могло произойти их сближение, наблюдаться их взаимовлияние и даже взаимодействие. В отдельных текстах (особенно в тех, которые написаны в ином социолингвистическом контексте или в периферийных областях штоковского диалекта) взаимовлияние двух языковых систем в результате способствовало созданию гибридного языка, своеобразного смешения книжных (сербскославянских) и вернакулярных (штокавских) черт. Именно нарративные сочинения нелитургического содержания представляли смешанную зону, т.е. тексты, которые могли быть написаны различными типами языка. Подтверждено, что некоторые сочинения могли быть написаны сербскославянским языком высокого стиля (Роман о Варлааме и Иоасафе), некоторые – сербскославянским языком более низкого стиля (Сербская Александрида), а некоторые – почти настоящим древнесербским языком (Роман о Трое).

В статье представлен фонологический, фонетический, морфологический и синтаксический анализ Слова Акира Премудрого с целью дополнить представления о функциональных возможностях языка сербской средневековой нерелигиозной прозы. Анализ сделан на материале списка рукописного текста XVI века (Сборник апокрифов и других сочинений) № 53, принадлежащего фонду Национальной библиотеки Сербии; для текста подтверждена западноштокавская провениенция. Результаты исследования свидетельствуют о том, что в тексте на всех языковых уровнях переплелись черты древнесербского (штокавского диалекта) и сербскославянского языков, вследствие чего невозможно констатировать обладание одного из них. Анализ позволяет доказать, что среди вернакулярных

черт преобладают общештокавские черты, относящиеся к периоду ранее 15 века, в то время как те из более позднего периода не подтверждены. В функциональном аспекте следует отметить, что стиль этого текста близок средневековой нелитургической нарративной прозе, в языке которой в определенной степени переплетаются традиционные литературно-языковые модели с образцами, характерными для разговорной речи или устной литературной традиции.

Ключевые слова: история языка, сербский, сербскославянский, гибридный язык, Акир Премудрый.

Marina F. Kurešević

THE LANGUAGE OF *THE STORY OF THE SAGE AHIQAR* FROM SERBIAN
MANUSCRIPT NO. 53 OF THE NATIONAL LIBRARY OF SERBIA

Summary

In terms of homogeneous diglossia, the basic characteristic of the Serbian mediaeval language situation, the usage of two language systems, Serbian Church Slavonic and Old Serbian, were clearly functionally demarcated. However, in some genres they could get closer to each other, could influence each other and could even interfere with each other. In some texts of secular character (especially those written in different sociolinguistic contexts or in peripheral shtokavian dialectal zones) as a result of the mutual influence of two language systems a hybrid language, a mixture of Serbian Church Slavonic and Old Serbian (shtokavian) elements, could have arisen. Narrative texts of non-liturgical character represented a mixed zone, that is, the texts which could have been written in different types of language. So far it was confirmed that some texts of this genre could have been written in high-style Serbian Church Slavonic (e.g. the Barlaam and Joasaph Romance), the other in its lower functional style (e.g. the Serbian Alexander Romance), and the third in almost pure Old Serbian (e.g. the Troy Romance).

This paper investigates the phonological, phonetic, morphological and syntactic features of the *Story of the Sage Ahikar* in order to expand the knowledge about the possibilities of language realisations in Serbian medieval non-liturgical narrative prose. Analysis was conducted on the 16th-century transcript from Serbian Manuscript No. 53 of the National library of Serbia, which originated in the west shtokavian dialectal zone. The results have confirmed the presence of elements originating both from Serbian Church Slavonic and Old Serbian (shtokavian vernacular) at every language level without a possibility to say which of them prevail. The analysis has also shown that the dominant vernacular features include those of common shtokavian character which had developed until the 15th century, while those from the later period have not been noted. Regarding the stylistic aspect, the functional style in this text is similar to the other narrative texts where traditional language patterns overlap with patterns characteristic of spoken language or oral literature.

Keywords: history of language, Serbian, Serbian Church Slavonic, hybrid type of language, Sage Ahikar.

ISSN 0350-185x, LXXII, св. 1–2 (2016)

UDK: 811.163.41'367

811.161.1'367

811.163.41:811.161.1

COBISS.SR-ID: 224843020

DOI: 10.2298/JFI1602127M

Примљено: 21. јануара 2016.

Прихваћено: 28. јануара 2016.

Оригинални научни рад

БИЉАНА Ж. МАРИЋ*

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

Катедра за славистику

НЕУПРАВНИ ГОВОР У СРПСКОМ И РУСКОМ ЈЕЗИКУ**

Предмет чланка јесу конструкције с неуправним говором у српском и руском језику. Указује се на начине преношења туђег говора датим конструкцијама у оба језика. Констатују се сличности и разлике на синтаксичком и модалном плану. Конфронтативна анализа указује на тешњу повезаност руских конструкција с неуправним говором с модалношћу (објективном – употребом везника *чтобы*, и субјективном – могућношћу употребе везника *будто*).

Кључне речи: репрезентологија, неуправни говор, модалност, руски, српски.

1. Репрезентологија као синтаксичка дисциплина.

Синтакса туђег говора се може испитивати у оквиру репрезентологије – лингвистичке дисциплине која се бави начинима преношења туђег говора. Синтаксичари говоре и о синтакси туђег говора као о четвртом делу синтаксе: први је синтакса синтагме, други – синтакса реченице, трећи – синтакса сложених синтаксичких целина (в. ЧУМАКОВ 1975; КОВАЧЕВИЋ 2012).

Синтакса туђег говора се бави начинима преношења туђег говора и могућим односима између типова говора заступљених у једном тексту. Може се, у циљу што схематичнијег и једноставнијег долажења до закључака, ограничити на анализу туђег говора унутар једне

* biljana.maric@fil.bg.ac.rs

** Рад је настао у оквиру научног пројекта 178021 – *Опис и стандардизација савременог српског језика*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

реченице, међутим, сва пуноћа и разноврсност могућности долази до изражаја у оквиру већих и сложенијих синтаксичких целина. Преношење туђег говора се може испитивати у усменом говору који укључује онда и невербална средства: мимику, гестове, као и богата интонациона средства. Нарочито интересовање лингвиста и поетичара побуђује испитивање туђег говора у уметничкој књижевности, што захтева задирање у сложена питања анализе књижевног дела, стила, наратолошких односа између аутора, приповедача и јунака. Ништа мање занимљиво није испитивање туђег говора у другим реализацијама језика: у публицистичком и научном стилу, рецимо. Публицистичка дела и настају добрим делом поводом некакве вести, информације (лажне, полуистините или истините) о одређеном догађају, па се онда и граде као полемика и разговор с другим вестима, ставовима, претпоставкама и слично, манифестујући, у зависности од одговорности и стила самог аутора, различите односе према туђој речи. Научни стил би, у складу с високопостављеним моралним принципима научног позива, требало да манифестује максимално одговоран однос према туђој речи, која је скоро увек ауторизована, али и као таква представља занимљив предмет испитивања за репрезентологију: она је и овде умногоме предмет расправе, с њом се слажу или изричу неслагање, поводом ње се износе најразличитији ставови и оцене.

2. Неуправни према управном говору.

Постоје два суштински и формално супротстављена начина преношења туђег говора: управни или директни и неуправни или индиректни говор. Суштина њихове супротстављености је у начину преношења: управни говор даје туђе речи у оном виду у ком су оне изговорене реално, тиме сугеришући њихову верност, истинитост, а неуправни говор индиректно упућује на туђе речи, представљајући више говорников доживљај и разумевање туђих речи него саму њихову суштину. Формална супротстављеност двају начина преношења туђег говора огледа се у синтаксичкој самосталности исказа који представља туђи говор у односу на ауторов код управног и, са друге стране, синтаксичкој зависности туђег говора у односу на ауторски код неуправног говора.

Комбинацијама ових двају типова преношења туђег говора настају модификације управног и неуправног говора, којима се укида стриктна одвојеност двају приступа и сугерише сложенији доживљај стварности (в. КОВАЧЕВИЋ 2012).

У неуправном говору се туђи говор уграђује у ауторов, постаје његов део и формално, и суштински. Туђе речи немају као код управног говора самосталан статус и интегритет: оне се препричавају (в. ПАДУЧЕВА 1996).

У овом раду ћемо обратити пажњу на једно питање које досада није било предмет конфронтативних руско-српских истраживања: на синтаксичко и модално уобличавање конструкција с неуправним говором у српском и руском језику.

3.1. Неуправни говор у српском језику са синтаксичког становишта.

Синтаксички гледано, конструкције с неуправним говором представљају зависносложену реченицу чији је основни део представљен клаузом с глаголом говорења и његовим нужним аргументима, а зависни – зависном изричном клаузом уведеном везницима *да*, *како* или најразноврснијим упитно-односким заменицама у везничкој функцији.

Данас нам је саопштио да смо добили отказ.
(Уп.: Саопштио нам је: „Добили сте отказ.“)

Конструкције с управним и неуправним говором, дакле, имају заједнички део: то је ауторска ремарка с глаголом говорења, мишљења и слично. За разлику од управног говора који не мора обавезно да буде уведен ауторском ремарком или речју са семантиком говорења и слично (реплике дијалога), код неуправног је основна клауза с глаголом говорења и сличним – обавезна (изузетак представљају, наравно, модификације неуправног говора којима се овог пута нећемо бавити). Зависна клауза (која представља неуправни говор) и настаје као објекатски аргумент предиката из основне клаузе.

У конструкцијама с неуправним говором у основној клаузи могу бити употребљени глаголи истих оних семантичких група као код конструкција с управним говором: глаголи говорења, мишљења, осећања. Они имају значајнију улогу у формалном и семантичком обликовању конструкције с неуправним говором, тешће су повезани са зависном клаузом него глаголи у конструкцијама с управним говором¹.

Зависна клауза у конструкцијама с неуправним говором најчешће се уводи везником *да*. Неутрални изрични везник *да* може се

¹ В. о овоме наш рад о глаголима који уводе управни и неуправни говор у руском и српском језику (МАРИЧ 2014), као и МОСКОВЉЕВИЋ 1996.

заменити везником *како*. Избор везника *како*, а не *да* у извесној мери повлачи за собом одређене стилске консеквенце: *како* је ређи у употреби, па се чини занимљивијим стилским средством. Уз глаголе *иричајџи*, *исџричајџи* и сличне у основној клаузи, којима се наводи неколико садржаја говора или сугерише да је наведени садржај један од неколико, чешће се употребљава везник *како*.

Сажаљевајући себе, он јој у шали, несвесно, исприча, како би јој било да је његова. Рече, како би је чувао, како би је свуд са собом водио, како би је одевао (М. Црњански).

Не само да више није мислио да узме другу, већ јој је једнако понављао, каква је била оне ноћи и како је она, само она, друкчија него све друге жене, у сваком погледу (М. Црњански).

Наравно, везник *како* ће бити употребљен као искључиво средство и онде где има истовремено и синтаксичку улогу адвербијалног детерминатора.

Учтиви дворјани, са мирисавим, зачешљаним главама, свиленим цеваницама, дугим капутима од велура и танким као прут мачевима, који су им предлагали коцкање, беху им исто тако чудновати, као и дворске даме, које су их питале како проводе ноћи под ведрим небом (М. Црњански).

(питање је гласило: *Како ироводиџе ноћи иод ведрим небом?*)

У зависности од валентносних својстава *verba dicendi* у основној клаузи, зависну клаузуу уводи и корелативна заменичка реч у одређеном падежу с предлогом или без њега (*саоџиџиџиџи иџо да, изја-сџиџи се о иџоме да, заложџиџи се за иџо да...*).

3.2. Неуправни говор у српском језику с тачке гледишта модалности.

У комуникативном погледу зависносложена реченица с неуправним говором увек је обавештајна. Основна реченица пак може бити упитна или, ретко, и узвична, и онда одговарајући интерпункцијски знак долази на крај целе зависносложене реченице:

Да ли ти је рекао да те воли?

Рекао ми је да ме воли!

Уп.:

1. Удаје се за мене.

2. Удала се за мене.

3. Удаће се за мене.

4. Удај се за мене.

5. Хоћеш ли се удаџи за мене?

6. Кад ћеи се удаџи за мене?

Рекао је да се (она) удаје за њега.

Рекао је да се (она) удала за њега.

Рекао је да ће се (она) удаџи за њега.

Пиџао је да се уда за њега.

Пиџао је хоће ли се удаџи за њега.

Пиџао је кад ће се удаџи за њега.

Горе наведени примери показују да до промене глаголског облика приликом трансформације директног у индиректни говор долази само у четвртм примеру: императив директног говора бива замењен презентом (свршених или несвршених глагола) уз обавезну употребу везника *да*. До других померања не долази (у многим индоевропским језицима долази до обавезног померања времена ка прошлости у индиректном говору).

У српском језику долази до неутрализације модалности у зависној изричној клаузи: презент уз везник *да* долази у индиректном говору и у случају реалне, и у случају иреалне модалности.

- Пиши домаћи задатак – рекла ми је. Рекла ми је да пишем домаћи задатак.
(*Рекла ми је како пишем домаћи)
- Пишеш домаћи задатак – рекла ми је. Рекла (ми) је да пишем домаћи задатак.
(Рекла ми је како пишем домаћи задатак)

У случају презента који настаје трансформацијом императива није могуће заменити везник *да* везником *како* (у питању је тзв. немобилни презент, в. Ивић 1970).

Када се упитна реченица из управног говора трансформише у неуправни говор, настају тзв. зависно-упитне изричне клаузе, које се уводе најразличитијим упитним (упитно-одноним) речима (истим оним упитним речима које су употребљене у управном говору) (примери 5 и 6).

4. Неуправни говор у руском језику са синтаксичког и модалног становишта.

У руском језику се, за разлику од српског, у два случаја суочавамо с тесном повезаношћу формално-синтаксичког и модалног реченичног плана. Први се тиче избора између везника *что* и *чтобы* у зависности од модалности конструкције директног говора који се трансформише у индиректни (1). А други – избора између неутралног у погледу субјективне модалности везника *что* и субјективно маркираног *будто* (2).

(1)

Она выходит за меня замуж.	Он сказал, <u>что</u> она выходит за него замуж.
Она вышла за меня замуж.	Он сказал, <u>что</u> она вышла за него замуж.
Она выйдет за меня замуж.	Он сказал, что она выйдет за него замуж.
Выходи за меня замуж.	Он спросил ее, <u>чтобы</u> она вышла за него замуж.
Выйдешь за меня замуж?	Он спросил ее, выйдет ли она за него замуж.
Когда выйдешь за меня замуж?	Он спросил ее, когда она выйдет за него замуж.

Руске, као и српске конструкције с индиректним говором указују на одсуство било каквих промена на временском плану изазваних трансформацијом директног говора израженог обавештајном реченицом. Управни говор изражен упитном реченицом приликом трансформисања у индиректни такође чува показатеље интерогативности (речцу *ли* у питањима без упитне речи или најразличитије могуће упитне заменице и прилоге) који, према традиционалном схватању, задобијају везничку функцију².

Конструкције с директним говором конципираним као вољни исказ чувају своју иреалну модалност у зависносној реченици с неуправним говором. О томе говори употреба везника *чтобы* уз било који глагол у управној клаузи којом се уводи индиректни говор (у руској се литератури понегде среће термин «косвенное побуждение» по аналогiji са «косвенный вопрос»). Иначе, употреба датог везника у зависносној допунским реченицама у руском језику зависи од семантике глагола у управној клаузи. Волитивни глаголи, модални и неки емотивни и ментални глаголи у контекстима који указују на иреалну модалност, тј. да се зависна пропозиција представља као могућа, прижељкивана, претпостављана, захтевају употребу овог везника³.

– Мне и не **надо**, **чтобы** они меня любили. **Надо**, **чтобы** лечились и выздоравливали (www.ruscorpora.ru).

Впрочем, всегда **хотелось**, **чтобы** было всё как у людей (www.ruscorpora.ru).

Ершов вернулся из отпуска и написал заявление Калинин, просил о высшей, немыслимой милости, – простить невинного, **просил**, **чтобы** разрешили старику приехать к сыну (www.ruscorpora.ru).

Ты не можешь даже и думать о чём-нибудь и **мечтаешь** только о том, **чтобы** пришла твоя собака, единственное, по-видимому, существо, к которому ты привязан (www.ruscorpora.ru).

Конструкције с неуправним говором израженим уз помоћ везника *чтобы* сведоче и о могућности обрнутог смера модалне мотивације: од зависне ка главној клаузи.

Удерживая Сергея на весу, он **крикнул** в раскрытую дверь, **чтобы** вызвали «скорую» и срочно дали бы ему пластырь... (www.ruscorpora.ru)

– Что-нибудь передать? – **Скажи ему**, **чтобы** позвонил мне. – Хорошо (www.ruscorpora.ru).

Вновь он обратился к дежурному за разрешением погулять на площади у вокзала – и как-то сразу надоел. Офицер отмахнулся и **буркнул**, **чтобы** шёл, куда хочет (www.ruscorpora.ru).

² О руском индиректном говору видети и Милых 1975.

³ Везник *чтобы* се употребљава и у циљним реченицама.

Неки контексти указују на то да није увек једноставно разлучити о ком се тачно значењу ради. У следећем примеру се циљно значење пресеца са изричним (*позвонить, с той целью чтобы сказать; позвонить и сказать*).

Дело в том, что Кленов, уезжая, оплатил ремонт квартиры, так нельзя ли им туда **позвонить, чтобы** прислали рабочих? (www.ruscorpora.ru)

Сви примери конструкција с индиректним говором указују на употребу облика прошлог времена уз везник *чтобы*, али не у свом категоријалном значењу: радња се извршила пре момента говора, већ у индиректно-волитивном значењу.

(2)

О садржају туђег говора у руском језику се, осим конструкцијама индиректног говора с везником *что*, може саопштити и зависнословеним изричним реченицама с везником *будто* (*будто бы*). У питању су садржаји који представљају обавештајни исказ; обе доле наведене реченице имају за полазиште конструкцију с директним говором *Х сказал: Петя уже уехал в Россию*.

(а) Мне сказали, **что** Петя уже уехал в Россию.

(б) Мне сказали, **будто** Петя уже уехал в Россию.

Реченица (а) је неутрална у погледу говорниковог односа према саопштеним туђим речима у конструкцији индиректног говора. Реченица (б) обележена је модалним маркером: говорник сумња у истинитост туђих речи које преноси. Овај везник, осим везничке, чисто синтаксичке функције, као и многа друга средства преношења туђег говора (тзв. ксеномаркери, према Арутюнова 1990), садржи и модално значење сумње, неверице, непоузданости информације, дистанцирања од навођених туђих речи, од одговорности за њихову истинитост (в. наш рад Марич 2014; Мирић 1998).

Он владелец пивного завода «Кольчуга», баллотируется в депутаты. – А красивый «мерс» в его семье имеется? – Понятия не имею. – Только что **сказала, будто** знаешь мужика! – возмутилась я. – Но не лично же, – парировала Верка, – по газетам и телику (www.ruscorpora.ru).

Мне **сказали, будто** они принадлежат к разным расам (www.ruscorpora.ru).

Совсем недавно Мише **сказали, будто** Калайда, отбыв срок, стал в Норильске заместителем начальника планового отдела (www.ruscorpora.ru).

Значење преношења туђег говора као непоузданог, подложног сумњи додирује се са значењем несигурности, чији извор није ван самог субјекта, већ у њему самом.

Глаза его становились бессмысленными, фигура обмякшей, безвольно повисали руки, и он делался до такой степени неузнаваемым, что вы не рисковали бы даже **сказать, будто** где-то уже встречали этого человека прежде... (www.ruscorpора.ru)

Употребом везника *будто* може се изразити, осим субјективне модалности сумње, неверице у туђе речи, и индиректна сугестија о лажној, неистинитој изјави – својој (прва два примера доле) или туђој. У датим контекстима се глагол говорења са везником *будто* може сматрати својеврсним еуфемизмом: ублажено саопштава о изреченој лажи, измишљотини или заблуди (в. Ляпон 1980; СЛ 2001).

Жили душа в душу. В 1941 году нас одолел голод. Взяла я как-то по карточкам хлеб и съела по дороге паек сестры. Вернувшись домой, **сказала, будто** вырвали его у меня из рук, – утащили (www.ruscorpора.ru).

Стоило мне **сказать, будто** Леночка Журба сказала своей бабушке, что Маша не умеет одеваться, как Маша быстро хватает одежду и начинает одеваться (www.ruscorpора.ru).

Но Ч. Дарвин вовсе не хотел **сказать, будто** успех в творчестве предreshает некий универсальный набор методических отмычек, с помощью которых можно «делать открытия» или «научиться изобретать» (www.ruscorpора.ru).

– Мне очень приятно, только зачем вы **сказали, будто** я спасал вас? (www.ruscorpора.ru)

А требовали **сказать, будто** Василь Величко не желал родине служить (www.ruscorpора.ru).

У сличним се контекстима може наћи и везник *будто бы*, којим се још више (услед присуства речце *бы*) повећава дистанца у говорниковом односу према пренетим речима.

После того как появились сообщения о том, что ЦБ намерен выпустить новые дензнаки, поползли **слухи, будто бы** грядёт очередная денежная реформа (www.ruscorpора.ru).

Характерный эпизод: «Оказывается, Галя на меня Веничке **нажаловалась. Будто бы** я по телефону назвала её совдепкой». Оправдываюсь: «Не говорила я ей такого!» (www.ruscorpора.ru)

О томе да је субјект који се крије иза речи *будто бы* у наредној реченици сам говорник (а не Агаси) сведочи чињеница да би употреба датог везника била немогућа уз глагол *утверждать* у првом лицу (*я *утверждаю, будто бы*...).

Агаси **утверждает, будто бы** понятия не имеет, каковы его рейтинговые шансы (www.ruscorpора.ru).

Следећи примери указују на могући развој и употребу датог везника у својству речце којом се изражава сумња у истинитост наве-

дених речи. О томе да је овде у питању речца, а не везник, сведочи ред речи у првом примеру: *он будто бы околдовал вдову*, а не *будто бы он околдовал вдову*; као и синонимичност употребе дате речце са речцом *якобы* (у осталим примерима).

Женитьба обернулась для него судебным процессом: родственники Пудентиллы **обвинили** его в развратном поведении и магических действиях – он **будто бы околдовал** вдову, которая много лет упорно отказывала всем, кто к ней сватался (www.ruscorporga.ru).

В ближайшем будущем женщин может заинтересовать появление сигарет, не содержащих никотин (с генетически изменённым табаком, в котором **будто бы ни капли никотина**) (www.ruscorporga.ru).

Она финансирует (или говорит, что делает это) всяческие экологические программы и **будто бы отстроила** в Гималаях благотворительный госпиталь (www.ruscorporga.ru).

В процессе следствия действие то и дело возвращается в прошлое, так что зрителя постепенно посвящают в историю героя, **будто бы** разнесённого в клочья противотанковым гранатомётом (www.ruscorporga.ru).

Он вспоминал Гиппиус, **будто бы сказавшую** Адамовичу в глаза: «Вы как художник – Чартков из гоголевского «Портрета» (www.ruscorporga.ru).

5. У овом раду смо, користећи се конфронтативном методом проучавања конструкција с неуправним говором у српском и руском језику, хтели да скренемо пажњу на већу повезаност дате синтаксичке категорије у руском језику с модалношћу.

Испоставља се да сва три типа руског индиректног говора чувају модалне карактеристике полазног модела с директним говором: обавештајне клаузе остају обавештајне, упитне чувају упитну модалност⁴, а вољне вољну. У српском језику се неутрализује вољна модалност: једини траг волитивног исказа представља употреба искључиво немобилног презента уз везник *да* (тај презент се не може заменити неким другим глаголским обликом). У руској индиректно-волитивној конструкцији користи се уз везник *чтобы* облик на -л који се једино може заменити објекатским инфинитивом.

Он попросил, чтобы я пришел.

Он попросил меня прийти.

Анализа је такође показала да се уз помоћ руског везника *будто* у конструкцијама с индиректним говором указује на дистанцирање

⁴ Једино се код упитних исказа без упитне речи у руском језику као еквивалент упитне интонације из директног говора у индиректном среће речца „ли“, која задобија улогу везничког средства у зависноској изричној клаузи. У српском су језику ређе упитне реченице без упитне речи.

говорника према информацији коју преноси. Српски језик не располаже оваквом могућношћу на синтаксичком плану⁵.

Цитирана лијераџура

- АРУТЮНОВА, Н.Д. „Высказывание в контексте диалога и чужой речи.“ *Revue des études slaves* 62\1–2 (1990): стр. 15–30.
- ИВИЋ, Милка. „О употреби глаголских времена у зависној реченици: презент у реченици с везником *да*.“, *Зборник МС за филологију и лингвистику* 13/1 (1970): стр. 43–54.
- КОВАЧЕВИЋ, Милош. „О граматичко-стилистичком терминосистему туђег говора.“ *Српски језик* 17 (2012): стр. 13–38.
- ЛЯПОН, М. В. „Сложноподчиненные предложения расчлененной структуры.“ *Русская грамматика АН СССР*. Том 2. Москва: Наука, 1982.
- МАРИЧ, Биљана. „Введение чужой речи глаголами (в русском и сербском языках).“ *Русский язык как инославянский* 6 (2014): стр. 35–48.
- МАРИЧ, Биљана. „Ксенопоказатели в русском и сербском языках.“ *Одиннадцатый международный симпозиум – Магрял’14 «Теоретико-практическое изучение русского языка и его сопоставительно-типологическое описание»*. Велико-Тырново, 2014: стр. 48–53.
- МИРИЋ, Душанка. „Статус значења дистантности и његов израз у руском и српском језику.“ *Славистика* 2 (1998): стр. 85–92.
- МИЛЫХ, М. К. *Конструкции с косвенной речью в современном русском языке*. Ростов-на-Дону: Издательство Ростовского университета, 1975: стр. 212.
- МОСКОВЛЕВИЋ, Јасмина. „Структурни односи у реченицама са директним говором и класе глагола уз које се јавља.“ *Српски језик* 1\1–2 (1996): стр. 444–455.
- ПАДУЧЕВА, Е. В. *Семантические исследования*. Москва: Языки русской культуры, 1996.
- СЛ: *Словарь служебных слов русского языка*. Под ред. Е.А. Стародумовой. Владивосток, 2001.
- ЧУМАКОВ, Г. М. *Синтаксис конструкций с чужой речью*. Киев: Вища школа, 1975.

⁵ У нашем раду посвећеном ксенопоказатељима у руском и српском језику издвојили смо лексичка и експресивна средства преношења туђег говора у оба језика (МАРИЧ 2014), која, испоставило се, у великом броју случајева садрже у својој семантици компоненту привидности, лажности, одступања од истинитости (у српском *као, њобоже, као бајаги*; у руском *вроде, якобы*). Руски везници *будто* и *будто бы* у изричним реченицама којима се преноси индиректни говор имају описано значење (а које кореспондира и са њиховим значењем у поредбеним реченицама, где постоје две ситуације и где се, веома често, прва, стварна, пореди са другом, замишљеном).

Извори

www.ruscorpora.ru – Електронски корпус руског језика

www.antologijasrpskeknjizevnosti.rs

Биљана Марич

КОСВЕННАЯ РЕЧЬ В СЕРБСКОМ И РУССКОМ ЯЗЫКАХ

Резюме

В настоящей статье рассматриваются конструкции с косвенной речью в сербском и русском языках. Указываются синтаксические типы конструкций и способы передачи чужой речи конструкцией с косвенной речью. Сопоставительный анализ показывает, что русские конструкции более тесно связаны с категорией модальности, чем сербские. С помощью русских союзов чтобы и будто осуществляется не только подчинительная связь между двумя предикативными единицами, но и передача информации об объективной волитивной модальности (в случае первого союза) и субъективной модальности недостоверности (в случае второго союза).

Ключевые слова: русский язык, сербский язык, косвенная речь, волитивная модальность, субъективная модальность недостоверности

Biljana Ž. Marić

INDIRECT SPEECH IN SERBIAN AND RUSSIAN

Summary

The paper discusses syntactic constructions with indirect speech in Serbian and Russian and the models of representing somebody else's speech with those constructions in both languages. Contrastive analysis shows that Russian models with indirect speech are more tightly related to modality (objective modality in the use of the conjunction *чтобы*, and subjective modality by the possibility of using the conjunction *будто*).

Keywords: representation of somebody else's speech, indirect speech, modality, Russian, Serbian.

ISSN 0350-185x, LXXII, св. 1–2 (2016)

UDK: 81'27:81'373.2(497.115)

316.75:81'26(497.115)

COBISS.SR-ID: 224843532

DOI: 10.2298/JFI1602139R

Примљено: 14. јануара 2016.

Прихваћено: 28. јануара 2016.

Оригинални научни рад

МИТРА М. РЕЉИЋ*

Универзитет у Приштини са привременим седиштем

у Косовској Митровици

Филозофски факултет

Катедра за руски језик и књижевност

О САВРЕМЕНИМ КОСОВСКОМЕТОХИЈСКИМ ХОДОНИМИМА (СОЦИОЛИНГВИСТИЧКИ АСПЕКТ)

У раду се, применом методе квантитативне и квалитативне анализе и интерпретације те каузалне методе, разматра савремена косовско-метохијска ходонимија. Општа запажања илуструју се делом актуелне урбанонимије Косовске Митровице. Анализом албанојезичке ходонимије у јужном и српскојезичке ходонимије у северном делу града сагледавају се разлике на нивоу културних и друштвених приоритета житеља с једне и друге стране Ибра, начин и степен потирања старог и успостављања новог идентитета града, улога и значај ходонима у обликовању културе сећања, јавног мишљења и вредносног система друштва. Утврђује се да албанојезичке, као и српскојезичке ходониме карактеришу они меморативног типа, да у оквиру албанојезичких меморатива примарно место заузимају имена учесника побуна и ратова, док међу српским меморативима то место припада људима из области културе, да, иако вишеструко мањи у односу на албанојезички, српскојезички корпус ходонима одликује донекле већа мотивска разноврсност, као и да је актуелна политизација далеко израженија у албанојезичкој неголи српскојезичкој ходонимији.

Кључне речи: урбаноним, ходоним, идентитет простора, идентификација, култура сећања.

Предмет овог рада је номинациона специфичност савремене ходонимије на простору Косова и Метохије, представљене на репрезентативном узорку подељеног града Косовске Митровице. Циљ

* hvostanskazemlja@gmail.com

истраживања је да се утврди мотивска заснованост ходонима и, сходно томе, њихов значај, као видљивих и фреквентних вербалних показатеља историјских, културних и политичких ослонаца друштва те њихова улога у обликовању идентитета простора, колективног идентитета, културе сећања и вредносне оријентације становништва. Емпиријску подлогу истраживања чини корпус српскојезичких ходонима у северном и албанојезичких ходонима у јужном делу града. Истраживање се заснива на следећим двама хипотезама: 1) ходонимија, као видљив одраз званичне језичке политике, има знатан удео у (пре)обликовању колективног идентитета, идентитета простора и просторне идентификације становништва; 2) ходоними, поред осталог, имају значајну улогу у стабилизацији културе сећања, формирању јавног мишљења и вредносног система друштва.

1. Синтагме попут *социјални ѱросѿор*, *кулѿурни ѱросѿор*, *језички ѱросѿор*, *сакрални / ѱрофани ѱросѿор*, *свој / ѿуђи ѱросѿор* и др. указују на узајамну везу човека и простора, која је много више од пуке физичке везе. „Традиција тврди да места где живе ови или они народи има, осим физичке, и метафизичку димензију (...) Као што се човек састоји од тела, душе и духа, тако и земље, континенти, реке, мора, планине имају своју скривену, тајну, мистичну димензију, чија је структура сродна душевним и духовним световима људи“ (Дугин 2008: 5).¹ Наглашавајући супстанцијалну мистичност онога што се данас, следствено људском егоизму, именује као „животна средина“, Г. Гачев (2011: 40)² констатује: „Природа је текст, свети текст завета који је дати Народ позван да прочита, поштује, разуме и реализује на својој земљи током историје.“

Ако се и одмакнемо од промишљања у домену сакралне географије, свеједно, не можемо побећи од чињенице да нас на ту посебну везу свакодневно подсећа језик чији је однос са простором само „део проблематике односа између човека и простора“ (PIPER 2001: 11). У цитираној књизи *Језик и ѱросѿор* П. Пипер упућује на ауторе З. Г. Гунајева, А. Ф. Гилффердинга и Ј. Обрадовића, који су поодавно заступали тезу о утицају животног простора на саму структуру језика (PIPER 2001: 9–11). Присетићемо се такође да је Жан Жак Русо у свом *Огледу о ѱореклу језика* (у поглављу „Како се музика дегенерисала“) недвосмислено тврдио да повољни, односно неповољни географско-климатски услови одлучујуће утичу на формирање физичке и

¹ Александр Дугин, *Абсолютная родина*, Москва: АРКТОГЕЯ, 1999.

² Георгий Гачев, *Ментальности народов мира*, Москва: ЭКСМО, 2008.

карактерно-психолошке комплексije народâ, што се манифестује и у њиховом језику (RUSO 2001: 117–118).³ Тај утицај је двосмеран, јер и народ, сходно својим физичким и духовним потребама, проширује и преобликује простор. Уколико се физичке и културне трансформације одређеног простора одвијају спонтано и постепено, оне га неће учинити неким другим простором, као што ни стицање нових сазнања, ставова и понашања током развоја јединке од ње не чини неког другог човека (уколико, разуме се, он не зажели да буде други, што је данас посебно „модерно“).

Произлази да је идентитет простора, таман као и идентитет јединке или етноса, динамичан и садржајно слојевит феномен. Његова суштина није у природи садржаја (који је најчешће резултат различитих културних наслага и прожимања), већ у целовитости, интегрисаности тог садржаја, формираног око, несумњиво присутног, непроменљивог језгра „од памтивека“, захваљујући којем, упркос променама, препознајемо јединку, етнос (в. РЕЉИЋ 2014: 109), па и град. Акценат је свакако на глаголу *īprejознавајџи*, јер „Identitet svoju društvenu funkciju ne može ispuniti tako što će pojedinac složiti sliku o sebi i nametnuti je drugim članovima društva. On postaje delotvoran tek kada ti drugi steknu predstavu o pojedincu u kojoj se i on sam prepoznaje“ (MAJER 2009: 22–23).⁴ „Многи зnanstvenici који се баве проучавањем идентитета сматрају да постоје три основна творбена елемента која формирају колективни идентитет: 1) свјест о заједничком простору, 2) свјест о заједничкој повјести и 3) свјест о заједничкој култури. Простор се притом издваја као један од најважнијих, ако не и кључни елемент у том процесу...“ (СРЉЕНКО 2008: 69). Као што човек свој културни, језички, професионални и др. идентитет формира првенствено на простору на којем најдуже живи, тако и простор своју идентитетску мапу формира захваљујући етносу који је својим животом (културном, политичком и духовном оријентацијом) утиснуо у њему оно језгро властитог идентитета као препознатљив траг у простору. „Pojmovi prostora i vremena kolektivnog pamćenja su s komunikacijskim oblicima odgovarajuće grupe u jednoj životnoj svezi koja je afektivno i vrijednosno ispunjena. One se javljaju kao domovina i životna povijest, puna smisla i značenja za ciljeve grupe i sliku koju ona stvara o sebi“ (ASSMANN 2005: 46).⁵

³ Сличне тезе данас придобијају нови замаха и смисао (в. ГАЧЕВ 2011: 67–73).

⁴ Thomas Meyer, *Die Identität Europas*, Frankfurt am Main, 2009.

⁵ Jan Assmann, *Das kulturelle Gedächtnis*, München, 2002.

Шта се дешава када, стицајем историјских околности, на одређени простор, какав је случај Косово и Метохија, приспе нова етничка групација па, уместо да властитим културним доприносом придода слој у постојећем просторном палимпсесту, зажели да га поништи и успостави му сасвим нови идентитет? Као што постоје историјски и политички језици (в. ПИПЕР 2010: 205–213), тако и идентификације са одређеним простором бивају историјске и политичке. У оба случаја, прво (историјско) плод је историјских чињеница, а друго (политичко) резултат прекрајања историје, свакојаке манипулације и крађе. Како то изгледа са језиком (босанским, црногорским и сл.), добро је познато, а о политички презентованом идентитету простора и наводном властитом уделу у формирању таквог идентитета, опет понајбоље сведочи језик. Довољно је погледати лепезу имена краљева, царева и других историјских личности те античких и римских сакралних локалитета који су данас у функцији урбанонима, а који треба да потврде тобожњу вајкадашњу аутохтоност Албанаца на тлу Косова и Метохије.

Међу урбанонимима и виконимима у српским срединама на Косову и Метохији нема оних који нас враћају у римско доба, не зато што изостаје свест о значају на пример Улпијане (касније Јустинијане Секунде), поготово као епископског средишта, већ стога што се формирање српске идеје везује првенствено за доба Немањића, идеје коју најконкретније потврђује Лазарево опредељење за *царсѣво небеско*. Сагласно таквом избору, „*феномен Косова* налази се у средишту идентитетског самоодређења и футуристичко-есхатолошке запитаности српског етничког бића, како некада тако и сада“ (Тодоровић 2010: 365). Косово је – пише у наставку И. Тодоровић – место иницијације а „одлазак на Косово је традицијским значењским кодовима осмишљен као средишње иницијацијско ходочашће, одлазак у *свѣтју земљу*, чиме се истовремено остварује и сакрализација целокупног, како индивидуалног тако и колективног живљења“ (Тодоровић 2010: 366). С обзиром на то, коришћење просторних метафора попут *свѣта срѣска земља*, *небеско царсѣво* и сл. у „грађанском“ и „антиратном“ дискурсу за жигосање идеолошких неистомишљеника (ЂЕРИЋ 2004: 142) ни најмање не утиче на сакрални карактер косметског простора, тим пре што га као такав (*свѣтии просѣтор*) препознају многи и изван српског етноса.⁶ Тако би било све

⁶ Управо то потврђује чињеница да на причест о Видовдану из далеког Санкт Петербурга и других градова Русије пристижу у Грачаницу целе породице, као и појединци из других земаља.

кад би из српског језика нетрагом ишчезле поменуте метафоре и кад би последњи косметски храм био претворен у рушевину, јер, „у камену обнављана, у духу преосмишљана, трајна посвећеност надживљава променљива посвећења и њихове рушевне материјализације; везана за одређене тачке у простору, она зрачи из њих као непресушна енергија, која само мења свој вид, али не може нестати“ (Лома 2002: 11).

Покушаји да се уништи то језгро идентитета косметског простора трају столећима а одлучност да се тај простор идентитетски „испразни“ и накнадно му се конструише неки нови идентитет, по мери и жељи искључиво албанског етноса, започиње 1999. године по доласку тзв. међународних снага. У присуству представника „цивилизованог света“, оног света чији нам се стандарди нуде као спасоносни, истовремено је уништавана средњовековна црквена баштина те касније архитектонско и писано наслеђе, затирана српска гробља, а српски народ и његов језик прогоњен⁷ из градова и села Космета. Констатације о истоветности „меморијалних интервенција“ у Приштини од стране двају управљачких система – Милошевићевог и оног након НАТО агресије (који се неосновано поистовећују), те „објашњење“ мотива рушења Вуковог и Његошевог споменика, јер „приштински Албанци ове објекте нису доживљавали као споменике културе већ политичке симболе“ (Радовић 2012: 144), резултат су површних увида у оно што се стварно збивало у Приштини. Приштина под албанском влашћу је управо пример „потпуне реконфигурације градског текста (...), када долази до свеопсежне промене елемената градског текста и систематског и свеобухватног инсталирања нових вредности у значењску мапу града“ (Радовић 2012: 118), при чему су систематски уништавани не само „политички симболи“ већ све што би подсећало на дотадашње присуство око 40.000 Срба у граду.

2. Називи градских и сеоских улица, булевара, тргова (*ходоними*),⁸ пословних објеката (*ергоурбоними*), сакралних објеката и локалитета (*еклезионими*) и др., обједињени заједничким називима

⁷ За прогнанике са Косова и Метохије у званичним актима користи се правни еуфемизам „принудно расељена лица“, који имплицира да у сопственој држави тобоже нико не може бити прогнаник.

⁸ Називи тргова се гдекад разматрају и под посебним називом – *агороними*. С друге стране, поједини аутори (нпр. MARASOVIĆ-ALUJEVIĆ I VUČKOVIĆ 2008: 184) под термином *ходоним* подразумевају градске и сеоске квартове, док њихове појединачне објекте подводе под термин *хијодоним*.

урбаноними и виконими,⁹ представљају ономастичко подручје које посредством „символизацији действителности, окружающей човека“ (МЕЗЕНКО 2011: 388) презентује примарне кодове културе друштва у датом времену (в. такође ДОРОФЕЕНКО 2014: 179–188). Будући да, скоро по правилу, представља објект интервенције владајуће идеологије, подручје ходонимије је и најподложније изменама.

Даље ће у раду пажња бити усмерена на ходониме у северном и јужном делу Косовске Митровице с циљем да се покажу мотиви и принципи именовања наведених градских објеката, као значајног сегмента културно-историјске оријентације житеља с једне и друге стране Ибра. Као корпус за анализу послужили су нам општински и поштански пописи адреса те називи улица, булевара и тргова уписани на градским мапама.¹⁰ На уличним таблама у јужном делу града уобичајен је пуни назив улице, при чему је само необавезни део исписан тројезично (Rruga Ulica Street UÇK).¹¹ На малобројним

⁹ Текст у јавном простору све чешће се одређује и као *језички њејзаж*, а термин урбанонимија замењује термином *језички градски њејзаж* (в. НЕДЕЉКОВИЋ-ПРАВДИЋ 2015: 40).

¹⁰ Коришћена мапа коју су сачиниле власти албанске општине пружила нам је, између осталог, додатни увид у ниподаштавање српског језика. Улице северног дела града на поменутој мапи само су у четири случаја, осим албанским, означене и правилним ћириличним писмом, део улица приказан је албанском и српскохрватском латиницом, док је највећи број приказан само на албанском језику, на пример: Vëllezërit Qollaković (Браће Чолаковић), Dërvarit (Дрварска), Boshnjakëve (Бошњачка), Duka Bojović (Војводе Бојовића), Mesha Sellimović (Меше Селимовића), Kozarës (Козарска), Perandori Dushan (Цара Душана) итд. Ходонимија јужно од Ибра на истој мапи представљена је само на албанском језику. На мапи је такође видљиво да мост на Ибру представља граничник некадашњег природног продужетка улице, те Булевар краљице Теуте (Bulevardi Mbetëresha Teutë) нетом иза моста прелази у Улицу краља Петра Првог, а Улица Бислима Бајгоре (Bislim Bajgora), која прелази преко јужног моста на Ибру, „успева“ делом да се пробије кроз Бошњачку махалу (у којој, поред других, живи и албанско становништво), и потом се продужава под именом Књаза Милоша. Српска мапа, чији су аутори Стефан Патрић и Томица Вакић, обухвата само северни део града. Ходонимија на овој мапи представљена је само српскохрватском латиницом, иако су на општинском сајту северног дела Косовске Митровице заступљена оба писма. Мада се не би могло рећи да је дата мапа непажљиво рађена, на њој се уочавају и спорадичне непрецизности, нпр. Улица сердара Јанка Вукотића обележена је непотпуним називом – Јанка Вукотића, а Козарска улица (могуће је и под утицајем албанске ходонимије) – Козара.

¹¹ Иако не спадам у страшљивце, признајем да се при обиласку јужног дела града нисам осећала ни пријатно ни сигурно (супротно могу утврдити само они спремни да ласкају косовској „државности“), па није искључено да су ми промакле и другачије означене улице.

уличним таблама у северном делу града срећу се или пуни називи (Улица Сутјеска) или, ређе, с изостављеним подразумеваним делом (Танаска Рајића), исписани само српском ћирилицом. Ауторима извештаја о спровођењу тзв. косовског Закона о употреби језика, које публикује ОЕБС и неке невладине организације, као и појединим стручњацима који се баве урбанонимијом и виконимијом са аспекта мањинских права на локалном нивоу, овај податак добро дође како би своју критичку оштрицу подједнако усмерили на обе стране. Њихови закључци темеље се на ставу да 1) Срби на Косову и Метохији без изузетка треба да признају самопрокламовану државност покрајине, па тиме и Закон о употреби језика те квазидржаве (јер су сами они, тј. аутори поменутих извештаја и стручних радова то већ учинили) и 2) помире се са чињеницом да су, с изузетком дела Косовске Митровице, изгнани из свих урбаних и већег дела сеоских средина, па да и оно мало преосталог простора учине мултијезичким на начин како су то замислили промотери косовске независности.

Анализом урбанонима¹² дошло се, између осталог, до закључка да „Внутригородские названия как особый фрагмент языковой картины мира представляют собой способ языкового воплощения различных культурных кодов“ (МЕЗЕНКО 2011: 388). На основу анализе и класификације урбанонима низа аутора установљено је да се у урбанонимији словенских земаља реализују тзв. топоморфни, антропоморфни, физичко-географски, флорни, емоционално-карактеролошки, просторни, социјално-идеолошки кодови културе (МЕЗЕНКО 2011: 389). Ходониме, као саставни део урбанонимије, Е. Стаселько (СТАСЕЛКО 2013) најпре класификује на семантичке (који садрже информацију о именованом објекту) и семиотичке (који пружају податке о друштву). У оквиру првих аутор издваја оријентишуће, у чијој је основи нека грађевина или природни објекат, унутар или изван града, и групу карактеришућих са различитим мотивима именовања – историја улице, физичко-географске одлике, локација (центар или периферија), стране света, облик и дужина улице, карактеристични објекти у њеној близини, насељени пунктови и др. Семиотички пак ходоними, сходно класификацији овог аутора, могу бити демонстративног и меморативног типа. Први указују на важне датуме, покрете, историјске исходе, као тачке друштвене оријентације док други представљају називе „у част“ појединаца или група на различитим пољима делатности.

¹² Такође и виконима, тј. унутарсеоских назива (в. ДОРОФЕЕНКО 2014: 179–188).

Наведене врсте ходонима бележе се у градовима широм света а квантитативно присуство или изостанак једних или других сведочи о примарним тачкама идентитетског ослоња одређеног друштва. Иако је укупан број ходонима у јужном делу Косовске Митровице вишеструко већи (371: 46),¹³ није тешко уочити сличности и разлике у погледу мотивске основе дате врсте урбанонима.

3. Два корпуса ходонима смо, по узору на класификацију Е. Стасељко (2013), као најпогоднију с обзиром на постављени циљ, најпре разврстали на семантичке и семиотичке, утврдивши да и српску и албанску ходонимију на подручју Косовске Митровице примарно карактерише семиотичност, и то други тип – меморативност. У јужном делу града однос семиотичких и семантичких ходонима износи 336:35. Из категорије првих на ходониме у част појединаца или група отпада 328 назива, док је демонстративних свега 8, нпр.: 11. марта 1981 (11 Marsi 1981),¹⁴ 7. септембра (7 Shatori),¹⁵ Љешке скупштине (Kuvendi i Lezhës),¹⁶ Манастирски конгрес (Kongresi i Manastirit)¹⁷ и др. Однос семиотичких и семантичких ходонима у северном делу града је 35:11. Међу семиотичким 28 припада типу

¹³ Треба појаснити да укупан број улица у Косовској Митровици није једнак броју ходонима, јер су имена појединих улица дуплирана по основу парних и непарних бројева или по неком другом основу. Тако је на општинском сајту јужног дела града (Komuna e Mitrovicës, <http://kk.rks-gov.net/mitrovice/City-guide/Streets-of-the-city.aspx>) списак булевара и улица (III Bulevardet dhe rruget) закључен са бројем 408. Међутим, на истом списку Улица Анке Спајић (Anka Spajiq) поновљена је 10 пута, Улица Владе Ћетковића (Vllado Çetković) 5 пута и Сутјеска (Sutjeska) два пута (исто дуплирање срећемо и на поштанском попису адреса у северном делу града). С друге стране, албанским списком улица, булевара и тргова, ходонимија северног дела града само је делимично обухваћена. Према томе, ако се стварном броју назива улица и булевара у јужном делу града дода 11 назива тргова (в. II Sheshet на истом списку), укупан број албаноезичких ходонима износи 371. С обзиром на скорију препоруку европских представника да и сваки сокак буде означен, тај број може бити само већи. Број пак од 46 ходонима у северном делу града данас уједно представља све што је од српскојезичке урбанонимије ове врсте претекло на Косову и Метохији.

¹⁴ Датум започињања демонстрација.

¹⁵ Дан када је 1989. године група албанских делегата Скупштине Косова и Метохије прогласила тзв. Качанички устав.

¹⁶ Одржана још у време Скендербегове борбе против османских завојевача.

¹⁷ Одржан 1908. у Манастиру (Битољу) ради постизања договора о стандардизацији албанског писма. На Конгресу је одбачена дотадашња граfiјска неуједначеност албанског писма и донета одлука о утврђивању јединствене – латинске абецеде.

меморативних, док је њих 5 условно могуће сврстати у демонстративне, будући да представљају, сећања вредне, историјске догађаје и исходе (Колубарска, Козарска, Дрварска, Сутјеска, Ослобођења). Структура малобројних семантичких ходонима даље у раду ће посебно бити коментарисана, а овде ћемо пажњу усмерити на структуру и мотивисаност најбројнијих – меморативних ходонима. Огромна бројчана разлика између ходонима који пружају информацију о друштву и оних који информишу о именованом објекту, посебно у оквиру албанојезичке ходонимије, тешко да се може срести у градовима изван Космета. Тај податак, међутим, није и једина специфичност ходонимије на простору Косова и Метохије. На пример, у корпусу албанојезичких ходонима, 316 је посвећено одређеним личностима, што значи преко 80% од укупног броја, док је у оквиру српских ходонима тај проценат мањи, али такође висок – преко 50%. Поређења ради, на антропонимске урбанониме у Минску отпада 39,8%, у Софији 32,2%, у Варшави свега 23,7% (в. МЕЗЕНКО 2011: 389).

4. Иако су по бројности меморативних ходонима сличности у оквиру двају корпуса евидентне, разлике у избору мотивских антропонима у функцији урбанонима су сасвим уочљиве. На албанојезичкој скали учесталости ове врсте урбанонима прво место (158) заузимају ходоними у част учесника ратова, побуна, сепаратистичких покрета почев од последње деценије XIX па до краја XX века, са посебним акцентом на оружаном побуни 90-их година прошлог столећа (98), затим следе називи посвећени сарадницима окупатора током Другог светског рата те учесницима балистичког и качачког покрета (60).¹⁸ Неки од булевара, централних и најдужих улица, као и четири од укупно 11 тргова носе имена команданата, инспиратора и учесника последњег рата, као што су: Адем Јашари (Sheshe Adem Jashari), Фехми и Џева Ладровци (Sheshe Fehmi dhe Xhevë Lladrovci), Шемси Ахмети (Bulevardi Shemsi Ahmeti), Агим Рамадани (Agim Ramadani), Ахмет Краснићи (Ahmet Krasniqi), Љуан Харадинај (Luan Haradinaj), Селим Бислими (Selim Bislimi), Браћа Битићи (Vëllezerit Bytyqi) и др. Међу урбанонимима мотивисаним сепаратистичким оружаном покретом крајем прошлог века уочљиви су и они посвећени војним јединицама, групама истакнутих бораца, биткама, као што су: 141. бригада Мехо Ука (Brigada 141 Mehë Uka),

¹⁸ Одређен број лица „истакао“ се како у качачком, тако и у балистичком покрету.

142. бригаде (Brigada 142), Битке за Кошаре (Beteja e Koshares), Мученика нације (Dëshmorët e Kombit), УЧК (UÇK)¹⁹, којима су најчешће замењене некадашње улице: Ибарског одреда (Aradha e Ibrit), Копаоничког одреда (Aradha e Kopaunikut), ЈНА (APJ) и др. Занимљиво је да међу албанојезичким ходонимима меморативног типа у Косовској Митровици нема оних у част Била Клинтона, Медлин Олбрајт, Веслија Кларка и других војнополитичких промотера косовске „државности“, који иначе представљају уочљив сегмент урбанонимије у Приштини. Част се одаје једино Атлантској бригади (gr. Batalioni Atlantiku) састављеној од америчких држављана углавном албанског порекла.

Код актуелних представника албанске власти очигледно није било двојбе око одавања почести борцима на страни фашистичког покрета те члановима организације „Бали Комбетар“ (Национални фронт)²⁰ и на овај начин, о чему сведоче имена: Џафер Дева (Xhafer Deva), Аго Агај (Ago Agaj), Бислим Бајгора (Bislim Bajgora),²¹ Шабан Полужа (Shaban Polluzha), Мехмет Градица (Mehmet Gradica), Адем Воца (Adem Voca), Бедри Пејани (Bedri Pejani)²² и други. Две улице носе имена представника антифашистичког покрета: Емин Дураку (Emin Duraku) и Ганимете Тербеши (Ganimete Tërbeshi). Улицу у Косовској Митровици добили су и сви „виђенији“ одметници након Првог светског рата: Азем Галица (Azem Galica), Шоте Галица (Shote Galica), Бајрам Цури (Bajram Curri), Елез Исуфи (Elez Isufi), Хајро Хаџија (Hajrë Naxhija), а име Исе Бољетинија носи

¹⁹ Једна од најдужих и најпрометнијих улица.

²⁰ Поједини албански интелектуалци, осим што констатују присуство на градским таблама и сарадника фашиста, не труде се одвећ да се њихова имена уклоне, али зато гласно негодују против двеју назива улица у Грачаници – *Косовскометихијске* и *Ул. 17. марта*.

²¹ Сва тројица су запамћена по суровости злочина над српским становништвом. Ослањајући се на мноштво извора, Д. Богдановић подсећа да је под руководством Џафера Деве само у Пећи и околини убијено преко 100 људи, укључујући и покољ Срба у Пећи, извршен 8. децембра 1943. Активности организације Бали Комбетар одвијале су се уз пуну подршку окупатора, а та подршка, по свој прилици, није изостала ни од стране енглеских официра који су радо посећивали истакнуте албанске реакционаре (Богдановић 1990: 255). Овај податак и те како асоцира на слику америчког дипломате који 1998. негде у дреничкој забити са подвијеним ногама седи у друштву терориста УЧК и само подсећа на то да се историја са „верним савезницима“ понавља.

²² Вођа Косовског комитета, који је почетком рата премештен из Беча у Косовску Митровицу, и један од челника Друге призренске лиге формиране под покровитељством Абвера крајем 1943 (Богдановић 1990: 145–246).

један од тргова (Sheshe Isa Boletini), али и један од булевара (Bulevardi Isa Boletini).

Неки ће свакако помислити да је предочена ходонимија, у следу променљиве „реалности“ и извесне „правде“, само заменила ранију градску меморативистику, ону с предзнаком „српског национализма“ успостављену почетком 90-их година. Због тога подсећамо да је међу избрисаним ходонимима у јужном делу Косовске Митровице најмање оних који су обележили најпре српску историју и културу, попут Његошева (Njegoshit),²³ Цара Лазара (Car Llazari), Светозара Марковића (Svetozar Marković) и далеко више ходонима који су подсећали на народноослободилачки покрет и југословенско поратно заједништво. Сматрало се да у културном памћењу Митровчана нема места за доказане антифашисте и народне хероје Југославије: Саву Ковачевића (Sava Kovačević), Мета Бајрактарија (Meto Bajraktari), Мухарема Бектешија (Muharem Bekteshi), Бора Вукмировића (Boro Vukmirović), за Шесту косовску бригаду (Brigada e 6 Kosovare), Зеленгорску (Zelengora) итд., ништа што представља синоним борбе против општељудског зла двадесетог века. Та чињеница нужно изазива запитаност. „Pamćenje ne rekonstruira samo prošlost, ono k tome organizira i iskustvo sadašnjosti i budućnosti“ (ASSMANN 2005: 49). Откуд, дакле, потреба да се, судећи по добром делу албаноезичке ходонимије, као важне фигуре колективног сећања, идентитета и система вредности сачувају несумњиво негативни догађаји и личности власти прошлости? „Установить, почему то или другое событие продолжается жить в воспоминаниях, и есть самое важное, поскольку отражает его релевантность и специфику“ (АРНАУТОВА 2006: 53). У низу других, два су кључна разлога тежње албанске политичке елите да се сачува сећање на поменуте личности и догађаје. Први је претпостављање племенских закона (на једној од уличних табли у јужном делу града свакако је и име Lekë Dukagjini) сваком државном поретку које подразумева успостављање и неговање другачијих норми и облика понашања. Други је у свагдашњој заштитничкој улози моћних држава које, зарад властитих интереса, штићенику опраштају сва непочинства, чинећи од њега жртву. С позиције „жртве“ све је дозвољено, а опраштајућа наклоност заштитника уверава колектив у исправност поступака, што, у следу историјских понашања исходује неразликовањем добра и зла.²⁴

²³ Узгред, најлепши стихови о Скендербегу припадају управо за Албанце непожељном Његошу.

²⁴ С изузетком часних појединаца, слично се понашају и неки други етникуми са политички и медијски исконструисаном искључивом улогом жртве. Тако је

5. Међу српскојезичким меморативним ходонимима предњаче они мотивисани именима писаца и других културних делатника (10): Браће Чолаковић, Стевана Мокрањца, Филипа Вишњића, Меше Селимовића, Чика Јовина, Алексе Шантића и др. За овима следе урбаноними у част углавном српских војсковођа (6): Војводе Бојовића, Војводе Степе, Војводе Путника, Војводе Мишића, Сердара Јанка Вукотића, и само два урбанонима који се односе на жртве последњих ратова – Улица мајора Тепића и Трг браће Милић.²⁵ Ту су још појединачни примери представника антифашистичког покрета (Анке Спајић, Владе Ћетковића, Рударске чете), епског јунака Страхинића Бана, светитеља Василија Острошког, Попа Анђелка Нешића, Немањина, као и тројице странаца: Цона Кенедија, Луја Браја и Хенрија Дипона.²⁶

Албанојезички меморативни урбаноними мотивисани именима писаца, научних и културних радника су, обрнуто, на другом месту по учесталости. У овој групи од укупно 92 урбанонима нашли су место песник Мехмет Аћиф Ерсои (Mehmet Aqif Ersoi), професор Хоџа Хасан Ташини (Hoxhë Hasan Tashini), румунска песникиња

и по злу, посебно код сарајевских Срба, упамћено име Мушана Топаловића званог Цацо, уклесано на плочи бранитеља града, па, ваљда за наук младим поколењима, окачено на згради једне сарајевске основне школе (в. Аднан Балта, „Цацо“, *Полићика*, 12. децембар 2015).

²⁵ Сувисло је запитати се, зашто међу српскојезичким ходонимима нема оних у част, нпр., Милоша Ћирковића из Белог Поља код Пећи, који је свесно жртвовао живот бранећи заветовану му очевину, и многих других витешки изгинулих током две последње деценије прошлог века. Одговор није тешко наслутити – убедили су нас, барем засад, да је њихова жртва у најмању руку сумњива.

²⁶ Током последње деценије и по Срби из Косовске Митровице очито се нису бавили ходонимијом свог дела града. О томе сведочи и чињеница да се ретко где може пронаћи уредно постављена табла са називом улице. У сваком случају, корпус српскојезичких ходонима у Косовској Митровици мање је национално „оптерећен“ (мада националне особине, личности и догађаји националне историје и културе чине основ урбанонимије већине градова), чак и у односу на ходонимију Грачанице, где су новопостављени називи улица, са ређим изузецима, одреда посвећени српским светитељима, личностима из српске историје, науке и књижевности: RR / UL Kralja Milutina, RR / UL Stefana Dečanskog, RR / UL Arsenija Čarnojevića, RR / UL Isidore Sekulić, RR / UL Devet Jugovića итд. (нажалост, исписани управо на наведени начин). Ово се може објаснити израженом мултиетничком прошлошћу Косовске Митровице (северни део града је то у доброј мери и сада), недостатком искуства општинских власти у Грачаници у овој врсти посла, као и покушајем симболичке стабилизације услед снажнијег осећања угрожености код људи јужно од Ибра.

Елена Ђика (Elena Gjika), романиста и фолклориста Антон Чета (Anton Çetta), најпознатији представник итало-албанске књижевности (Јероним) де Рада (De Rada), академик Газменд Зајми (Gazmend Zajmi), антрополог (и министар) Јаков Милај (Jakov Milaj), аутор албанско-грчког речника Константин Кристофериди (Konstandin Kristoferidhi), аутор првог албанског буквара Наум Већилхарџи (Naum Veqilharxhi), Пашко Васа (Pashko Vasa), браћа Фрашери (Vëlezërit Frashëri), румунски песник Виктор Ефимиу (Viktor Eftimiu) и други чија се научна, културна и просветитељска активност често одвијала изван граница властитог етноса.²⁷ Најученији Албанци, међу којима не мали број са пореклом у другом етносу (П. Васа, као и Н. Већилхарџи били су цинцарског порекла, HORVAT 1989: 38), што, ако се присетимо оданости српској држави и култури људи попут Нушића, Винавера и др., не треба да изненађује, током целог свог живота били су и борци за национално уједињење Албанаца. Познат је рад браће Фрашери на изради политичког програма уједињења Албанаца на основама једне религије – „албанства“, а на верске поделе као на сметњу националног уједињења у свом раду, па и у песмама, неретко је подсећао и Пашко Васа.²⁸ Како би се обогатила слика културне прошлости, сећање се брижљиво чува и на сваког ко је имао било какав дотицај с Албанцима, њиховим језиком и животним простором (местом рођења, професионалном оријентацијом и сл.), па тако и на Светог Јована Кукузела (Jan Kukuzeli), византијског химнографа, Андронику Кастриот (Donika Kastrioti), ћерку Ђорђа Аријанита, касније Скендербегову жену, Џона Белушија (Gjon Belushi), америчког глумца и др. Од невеликог броја (11) личности које евидентно не припадају албанском етносу, међу којима – научника (Алберт Ајнштајн – Allbert Ajnshtajn, Руђер Бошковић – Rugjer Boshković), писаца (Виктор Иго – Viktor Hugo, Вилијам Шекспир – Viliam Shekspir) и др., половина је посвећена људима који су на овај или онај начин промовисали албански језик и културу, или били нека врста политичке подршке. Тако нису заборављени

²⁷ „Jer im nije omogućeno da djeluju kod kuće, Albanci odlaze u druge zemlje, islamizirani Albanci prvenstveno širom Osmanlijskog Carstva (...) Albanci su dali Turskoj četrdesetak vezira, velikog pjesnika Mehmeda Akifa porijeklom iz okoline Peći, autora turske nacionalne himne (...) Prvi rektor carigradskog sveučilišta bio je Albanac Hoxha Tashini“ (HORVAT 1989: 32).

²⁸ „Some say I am a Christian, others I am a Moslem / One: I am a Turk, the other: I am a Latin; / Some say: I am Greek; Slav, some others; / But you are brothers all, you unfortunate ones!...“ (према SKENDI 1967: 169–170).

Димитрије Туцовић (Dimitrije Tucović),²⁹ Арнолд Харф (Arnold Harf) – немачки сакупљач података о језицима и културама, између осталог, и о албанском језику, Густав Мајер (Gustav Majer) који је „held that Albanian was a dialect of ancient Illyrian“ (SKENDI 1967: 114), Теодор Ипен (Theodor Ipen), албаноолог и аустроугарски дипломата, Норберт Јокл (Norbert Jokli), аустријски албаноолог који је најпре критиковао Вајгандову тезу о трачком пореклу Албанаца да би накнадно установио блиску сродност албанског језика како са илирским, тако и са трачким (в. ЛОМА 1990: 283). Таква врста пажње при избору меморативних урбанонима у част личности изван националног корпуса није својствена српскојезичној урбанонимији Косовске Митровице.³⁰

6. Из корпуса албанојезичких меморативних ходонима на трећем месту (28) су они мотивисани именима учесника политичке и оружане борбе под османском влашћу, почев од Скендербега (Skënderbeu),³¹ преко Бубулине (Bubulina),³² Али-паше Гусињског (Ali Pashë Gucia), Али-паше Тепелене (Ali Pashë Tepelena) и др., све до активиста Призренске лиге и бораца за Велику Албанију, попут Хаџи Зеке (Haxhi Zeka), Хода Соколија (Hodo Sokoli), Сулејмана Вокше (Sulejman Vokshi) и др. Подједнак број ходонима (28) посвећен је краљевима, државницима, установитељима закона и људима који су се бавили искључиво политиком. Судећи по броју урбанонима мотивисаних именима монарха са којима Албанци тобоже имају некакве везе, урбанонимија јужног дела Косовске Митровице може се безмало мерити са оном из Лондона (в. СТАСЕЉКО 2013). Осим централног Булевара краљице Теуте (Bulevardi Mbretëresha Teutë) и Булевара краља Аргона (Bulevardi Mbreti Argon), важно место заузимају улице Краља Генца (Mbreti Gent), Краља Глаука (Mbreti Glauk), Краља Пира (Mbreti Pirro), Краља Бардила (Mbreti Bardhil), те јединог стварног албанског – Краља Зогуа (Mbreti Zogu).

²⁹ Д.Туцовић је оштро критиковао понашање српске војске према албанском становништву током Првог балканског рата и сам тај рат сматрао непотребним. Такав став, међутим, није значао и мањак његовог патриотизма; погинуо је за слободу отаџбине на самом почетку Великог рата 1914. године.

³⁰ Што свакако није за похвалу.

³¹ Скендербегу је посвећен један од тргова у јужном делу града и једна, зачудо, кратка и неуређена улица.

³² Гркиња Ласкарина Бубулина (коју Албанци својатају), храбра учесница националне борбе за слободу, прва је 1821. на властитом броду „Агамемнон“ подигла грчку националну заставу.

Ту је и Улица Карла Топије (Karl Topia), Кемала Ататурка (Kemal Atatürk), М. Тита (M. Tita), Вудра Вилсона (Vudro Villson), Сулејмана Делвине (Sulejman Delvina) и др. У северном делу града бележимо четири ходонима исте мотивске основе: Немањина, Цара Душана, Књаза Милоша и Краља Петра Првог. Укупно 14 албанојезичких антропонимских меморатива нисмо успели идентификовати, тј. установити на основу којих заслуга је датом лицу посвећена улица.

Пада у очи да се, очигледно примаран, антропоморфни културни код експлициран уз помоћ албанојезичке ходонимије заснива искључиво на антропонимима, без и једног ходонима мотивисаног апелативима – називима који упућују на узраст (нпр. Омладинска), професију житеља града и сл.

7. Распон између албанојезичких и српскојезичких семантичких ходонима, с обзиром на бројчаност двају корпуса, уочљиво је мали (35:11). Истовремено, приметна је извесна разлика при избору ходонима који пружају информацију о именованом објекту. Иако је само 11 ходонима ове врсте у северном делу града, њихова мотивска заснованост донекле је разноврснија. Једна улица добила је име по већинском становништву које насељава дати део града (Бошњачка), један ходоним је оријентишућег типа (Рашкин поток), док у групи карактеришућих, поред оних који се односе на насељене пунктове, планине и реке (Бањалучка, Тетовска, Шумадинска, Ловћенска, Ресавска...), срећемо и два који указују на физичко-географске одлике (Ибарска и Виноградска). Овај последњи ходоним је уједно и једини у целој Косовској Митровици са биљном мотивском основом. Далеко је мањи проценат албанојезичких семантичких ходонима (само 35) и уочљиво низак у односу на укупан број разматраних урбанонима. У овој групи, као језичкој експликацији топоморфног културног кода, такође нема оних образованих од апелатива, попут Школска, Фабричка (некадашња Фабричка улица данас носи име Адема Воце) и сл. У оквиру албанојезичке ходонимије није забележен ниједан карактеришућег типа, па тако ни од оних мотивисаних врстом дрвећа и другог растиња, скоро неизоставних у урбанонимији већине градова. Свега три ходонима могуће је убројати у оријентишуће: Nekurudna Mitrovice (Митровичке железнице), Трерца и Majdani, док су преостали топонимијског карактера. Ако се изузме трг Лондон (Londra) те улице Триглавска (Trigllavi), Сарајевска (Sarajeva) и Париска (Parisi) сви остали упућују на националну топонимику (у најширем смислу): Тиранска (Tirana), Скадарска (Shkodra),

Корчанска (Korça), Томорска (Tomori),³³ Розафа (Rozafa),³⁴ или пак на просторе на које се претендује као искључиво на своје: Охридска (Ohri), Топличка (Toplica), Плавска (Plava), Прешевска (Presheva), Барска (Tivari)³⁵ и др.

8. а) Из анализе мотивске основе ходонима, као и учесталости избора једних или других у подељеном граду на Ибру, намећу се и одређени општи закључци. И српскојезичку и албанојезичку ходонимију уочљиво карактеришу они меморативног типа. Највећи број меморативних ходонима у јужном (албанском) делу града представљен је именима учесника оружаних побуна и ратова те представницима политичке борбе за национално буђење и консолидацију, док у северном делу града ову врсту ходонима у првом реду чине представници културе. Албанојезичка ходонимија у највећој мери показује тумачење догађаја из ближе и даље историјске, као и културне прошлости са становишта политичке садашњости која, као таква, сугерише формирање јавног мишљења и вредносног става према којем циљ оправдава свако средство. Ходонимија у северном делу града није подвргнута актуелној политизацији, она још увек чува сећање, како на различите периоде српске историје и културе, тако и на различите друштвено-идеолошке оријентације житеља Косовске Митровице. Отуд, иако бројчано вишеструко мањи, српскојезички корпус ходонима одликује већа мотивска разноврсност.

б) Разматрана ходонимија један је од евидентних показатеља тенденције измене идентитета простора у јужном и изостанак такве тенденције у северном делу града. Такав закључак подупиру и друге језичке те животне чињенице данашње стварности у Косовској Митровици, као делу опште стварности на Косову и Метохији. Споменици на српском гробљу које се стицајем околности нашло у јужном делу града, са све језичком баштином чуваном на надгробницима, у 90% су уништени са јасним циљем брисања српског постојања. Албанско пак гробље које се налази у северном делу града до данас

³³ Планина повише Берата у Албанији.

³⁴ Дати ходоним сврстан је у групу семантичких с претпоставком да је пре мотивисан истоименом скадарском тврђавом, неголи личним именом Розафа, како се звала најмлађа снаха која је према легенди (истоветној код Срба и Албанаца) жртвована те узидана у темеље града на Бојани (мада и ово последње није искључено).

³⁵ А. Лома (Loma 1991:293) подсећа да је назив *Tivar-i* преузет из италијанског језика (*Antivari*). Под називом *Антивар* град Бар помиње и С. Новаковић (1892: 54), а назив *Antivari* користи и С. Скенди (Skendi 1967: 32).

је остало недирнуто. У северном делу града, поред Срба, Горанаца, Бошњака, Турака и др., живе Албанци и албанофони Роми, тако да се албански језик на улицама свакодневно чује. У моноетничком јужном делу града српски се, изузев при посетама невладиних и сл. представника, углавном не чује. Албанци из јужног дела града не сметано посећују северни део те тако потискују осећај просторне поделе и умањују проблем просторне идентификације, док са Србима засад то није случај.

Цитирана лијература

- АРНАУТОВА, Ю. А. „Культура воспоминания и история памяти“. *История и память: Историческая культура Европы до начала Нового времени* / Под ред. Л. П. Репиной. Москва: Кругъ, 2006, 47–55.
- БОГДАНОВИЋ, Димитрије. *Књига о Косову: Разговори о Косову*. Београд: Књижевне новине, 1990.
- ГАЧЕВ, Георгиј. *Менијалиијети народа свеџа* / с руског превела Ана Ацовић. Београд: Логос – Службени гласник, 2011.
- ДОРОФЕЕНКО, Марина. „Пути репрезентации кодов культуры в виконимии белорусско-польского приграничья“. *Studia wschodni oślowiańskie*. Tom 14. Rok 2014, 179–188.
- ДУГИН, Александар. *Мистиерије Евроазије* / с руског превео Зоран Буљугић. Београд: Логос, 2008.
- ЛОМА, Александар. *Пракосово: словенски и индоевройски корени српске еџике*. Београд: Балканолошки институт САНУ, 2002.
- МЕЗЕНКО, А. М. „Урбанонимия как язык культуры“. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*. Серия „Филология. Социальные коммуникации“. Том 24(63). 2011 г. Номер 2. Часть 1, 388–392.
- НЕДЕЉКОВИЋ-ПРАВДИЋ, Марија. „Значај језичког пејзажа у проучавању мањинске језичке политике“. *Зборник Маџице српске за филологију и лингвистику* 58 (1), 2015, 37–51.
- НОВАКОВИЋ, Стојан. *Хаџи-Калфа или Ђаџи-Челебија, џурски географ XVII века о Балканском полуострву*. Споменик XVIII, Београд : СКА, 1892.
- ПИПЕР, Предраг. *Српски између великих и малих језика*. Треће, допуњено издање. Београд: Београдска књига, 2010.
- РАДОВИЋ, Срђан М. *Градски џекси и џојонимија и констирукција локалног идентитетџа*. Докторска дисертација. Београд, 2012.
- РЕЉИЋ, Митра. „‘Ни тамо ни овамо’ (језичке манифестације распољуђеног идентитета или грешке у самопоимању)“. *Зборник радова Филозофског факултџа Универзитџа у Приштини*. Год. 44, бр. 3(2014), 99–114.
- СТАСЕЉКО, Е. „Мотивы номинации внутригородских объектов в русскоязычной и англоязычной культурах (на материале тодонимов Минска и Лондона)“, 2013. <elib.bsu.by.../ Стасељко%20Е%20%20MOTUB%2> 15.08.2015.

- ТОДОРОВИЋ, Ивица. „Матерњи језик сакралне географије Срба. Митска симболика Косова у контексту одређења српског идентитета и пројекције историјске судбине“. Међународни тематски зборник „Косово и Метохија у цивилизацијским токовима“, књ. 1: Језик и народна традиција, Косовска Митровица : Филозофски факултет – Београд: Завод за уџбенике, 2010, 363–379.
- ASSMANN, Jan. *Kulturno pamćenje. Pismo, sjećanje i politički identitet u ranim visokim kulturama* / s njemačkog preveo Vahidin Preljević. Zenica: Vrijeme, 2005.
- CRLJENKO, Ivana. „Izraženost identiteta u gradskoj toponimiji kvarnerskih i istarskih gradova“. *Hrvatski geografski glasnik* 70 / 1, 2008, 67–90.
- ĐERIĆ, Gordana. „Kategorija vremena i prostora u optici ‘mentalnog mapiranja’“. *Filozofija i društvo* XXIV, 2004, 127–147.
- HORVAT, Branko. *Kosovsko pitanje*. Drugo, dopunjeno izdanje. Zagreb: Globus, 1989.
- LOMA, Aleksandar. „Sloveni i Albanci do XII veka u svetlu toponomastike“. *Слѡановнишћѡ словенског њоријекла у Албанији*. Зборник радова са међународног научног скупа одржаног на Цетињу 21, 22. и 23. јуна 1990. Титоград, 1991, 279–327.
- MAJER, Tomas. *Identitet Evrope: jedinstvena duša Evropske unije* / s nem. prevela Jelena Pržulj. Beograd: Albatros plus – Službeni glasnik, 2009.
- MARASOVIĆ-ALUJEVIĆ, Marina i Siniša Vučković. „Zaboravljeni toponimi u povijesnoj jezgri Splita“. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu*, 2008, 183–193.
- PIPER, Predrag. *Jezik i prostor*. Drugo, dopunjeno izdanje. Beograd: Biblioteka XX vek, 2001.
- RUSO, Žan-Žak. *Ogled o poreklu jezika: gde se govori o melodiji i muzičkom podražavanju* / prir. Žan Starobinski, sa franc. prevela Dušanka Točanac Milivojev. Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 2001.
- SKENDI, Stavro. *The Albanian National Awakening 1878–1912*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1967.

Митра Релич

О СОВРЕМЕННЫХ КОСОВСКО-МЕТОХИЙСКИХ ГОДОНИМАХ (СОЦИОЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ)

Резюме

В статье на материале албаноязычной топонимии в южной части и сербоязычной топонимии в северной части Косовской Митровицы рассматриваются актуальная идейно-политическая ориентация, различия в сфере культурных и общественных приоритетов жителей по ту и другую стороны реки Ибар, степень и способы стирания старой и становления новой идентичности города. Утверждается, что топонимы, кроме всего прочего, играют важную роль в формировании общественного мнения и ценностной ориентации населения. Анализ показал,

что албаноязычную, так же, как и сербоязычную годонимии характеризуют годонимы меморативного типа; среди албаноязычных меморативов ведущее место занимают имена участников бунтов и войн, в то время как среди сербских годонимов это место принадлежит деятелям культуры; несмотря на значительно меньшее количество примеров относительно албаноязычного корпуса, сербоязычный корпус годонимов отличается большим разнообразием мотивирующих основ.

Ключевые слова: урбаноним, годоним, идентичность пространства, идентификация, культура памяти.

Mitra M. Reljić

ON CONTEMPORARY ODONYMS OF KOSOVO AND METOHIJA
(SOCIOLINGUISTIC ASPECT)

Summary

This paper, based on the analysis of Albanian odonyms in the southern part of Kosovska Mitrovica and Serbian odonyms in the northern part of Kosovska Mitrovica, examines the current ideological and political orientations, differences in regard to cultural and social priorities of residents living on both sides of the Ibar River, as well as the manner and extent of abolishing the old and establishing the new town identity. It is established that odonyms, among other things, play an important role in shaping the public opinion and value system of the population. The research has shown that both Albanian and Serbian odonyms are of the commemorative type, and that Albanian commemorative odonyms primarily consist of names of war and rebellion participants, whereas Serbian commemorative odonyms are devoted to cultural dignitaries. Furthermore, although Albanian odonyms considerably outnumber the Serbian odonym corpus, the latter is characterised by a greater variety of motifs.

Keywords: urbanonym, odonym, identity of space, identification, culture of memory.

ПРИЛОЗИ

ISSN 0350-185x, LXXII, св. 1–2 (2016)

UDK: 811.163.41'276.6:27-1

811.163.41'38

COBISS.SR-ID: 224844300

DOI: 10.2298/JFI1602159K

Примљено: 28. децембра 2016.

Прихваћено: 28. јануара 2016.

Оригинални научни рад

КСЕНИЈА Ј. КОНЧАРЕВИЋ*

СРЂАН Р. ПЕТРОВИЋ**

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

Катедра за славистику

СРПСКА ТЕОЛИНГВИСТИКА ДАНАС: ИСТРАЖИВАЧКИ ПРОБЛЕМИ И РЕЗУЛТАТИ***

У раду се даје преглед основних праваца истраживања у српској теолингвистици (на подручју опште лингвистике, србистике и славистике и страних филологија), са приказом најважнијих резултата постигнутих на фундаменталним и апликативним подручјима проучавања језика сакрума (из синхронијске перспективе) који се излажу у монографским публикацијама, радовима објављеним у тематским зборницима, зборницима са научних скупова и научним часописима у Србији, Црној Гори и Републици Српској (са библиографским референцама за период од 2000. до 2013. године).

Кључне речи: теорија и методологија лингвистике, српска лингвистика, теолингвистика, општа лингвистика, србистика, славистика, стране филологије, језик сакралног, конфесионална маркираност језичких нивоа, сакрални функционалностилски комплекс, религијски дискурс.

1.1. Једна од дисциплина која је у последње две деценије у словенском свету доживела снажан замах јесте теолингвистика. Основни

* kkoncar@mts.rs

** srdjan09@mail.ru

*** Рад је настао у оквиру пројекта „Српска теологија у XX веку: фундаменталне претпоставке теолошких дисциплина у европском контексту – историјска и савремена перспектива“, који финансијски подржава Министарство просвете и науке Републике Србије (евиденциони број пројекта ОИ 179078).

правци, циљеви и задаци, као и објекат истраживања ове научне дисциплине умногоме су детерминисани чињеницом да она представља део лингвистике који је тесно повезан са теологијом и религиологијом, као и другим, превасходно друштвено-хуманистичким наукама. Проблематика теолингвистике обухвата већи круг питања, која се могу свести на следеће групе: (а) проблеми религијског језика, у које спадају питања могућности и начина вербализације мистичког искуства, разматрање језика религије у целини и језика конкретних религија (сакрални, профетски, светоотачки, богослужбени језици), питања њихове фонетске и граматичке кодификације, принципијелна питања о могућности превођења сакралних текстова на друге сакралне или профане језике; (б) проблеми сакралних текстова, у које спадају питања кодификације корпуса сакралних текстова (стварање канона), веза између Светог Писма и Светог Предања, њихова заштита од деформација при ширењу и публиковању, проблеми формирања, развоја и функционисања наративне традиције конкретних религија, жанровски систем и функције сакралних текстова; (в) лингвистичке колизије религијских пракси, где спадају питања као што су: питања херменеутичких, егзегетских и омилитичких традиција конкретних религија, семиотика обреда, ритуала и култне сфере као текстова одређене духовне културе; (г) проблеми комуникације у сакралној сфери, њени нивои (вертикални и хоризонтални) и облици, верски медији и средства јавног информисања, лингвистичко манипулисање свешћу верника, проблеми религијског дискурса, односно питања интеракције језика религије и секуларне средине; (д) функционисање језика религије у конкретним етноконфесионалним и социјално-историјским контекстима, интеракција сакралних и националних језика и књижевности, интеракција религијских и фолклорних традиција и слично (исп. БОГАЧЕВСКА 2011: 104–105).

1.2. Предмет теолингвистичких истраживања најјезгровитије бисмо дефинисали као језик сакралног и сакрално у језику, односно „појаве религије које су нашле свој израз и одраз у језику, али и језик као форма религије, као начин манифестовања, конзервације и трансмисије религијских садржаја“ (ГАДОМСКИЙ 2004: 66–67). Објекти истраживања теолингвистике, сходно томе, јесу сакрални језик (и сакрални језици), појаве у развоју лингвистике условљене конфесионалним факторима, теорије о пореклу језика (пре свега теорија о божанској суштини и пореклу језика), питања функционисања језика у домену религијског, као и све појаве које су везане за сакралну сферу, а које су нашле свој одраз и израз у језику. Циљ теолингви-

стике, према А. К. Гадомском, јесте изучавање свега што је везано за сакралну сферу, а што је нашло одраза у језику и што је фиксирано самим језичким средствима, као и примена резултата добијених фундаменталним истраживањима. Постизање овога циља врши се поступним решавањем низа задатака, међу којима су најважнији: 1. избор материјала из одговарајућих извора; 2. анализа добијених материјала; 3. диференцијација ексцерпираног материјала; 4. систематизација материјала; 5. интеграција материјала; 6. примена резултата у пракси (Гадомский 2004: 67–68, Гадомский 2006: 53–55).

1.3. Теолингвистика је лингвистичка дисциплина са снажно израженом интердисциплинарном оријентацијом (везом са системом религиолошких и теолошких наука – религиологијом, историјом религија, психологијом религије, социологијом религије, философијом религије, теолошком епистемологијом, систематском теологијом, упоредном теологијом, егзегезом сакралних текстова и другим контактним и комплементарним дисциплинама на нивоу сваке конфесионалне теологије понаособ, на пример – у хришћанској теологији – са библистиком, догматиком, литургиком, историјом хришћанске Цркве и помесних цркава, омилитиком, химнографијом, црквеном музикологијом, мисиологијом и комуникологијом Цркве, и др.).

1.4. Њене основне конституенте јесу општа и парцијална теолингвистика. Општа теолингвистика оријентисана је на проучавање глобалних питања, проблема, категорија највећег степена уопштености, универзалија – манифестација сакралног које могу бити присутне у било ком језику, неvezано за конкретну религију, конфесију, култ, деноминацију, на питања интерпретације језика сакрума и сакралног у језику у историји лингвистичке, теолошке, философске мисли, на теоријско-методолошке основе истраживања, проблематику теолингвистичке терминологије и сл., док се парцијална бави манифестацијама конкретне религије (јудаизма, хришћанства, ислама, будизма и др.), односно доктрине одређене конфесије, култа, деноминације, секте, или конкретног, за теолингвистику релевантног проблема у одређеном, конкретном језику (типа: лексика и фразеологија из сфере православне духовности у савременом српском књижевном језику, конфесионално маркирани фонетско-прозодијски елементи у говору носилаца православног религиолекта у руској средини, граfiјско-ортографске одлике обликовања текста у старообредничкој литератури на савременом руском језику, итд).

1.5. Теолингвистика може имати фундаменталну и апликативну усмереност. Апликативна теолингвистика везује се за подручја лек-

сикографије (једнојезични и преводни речници религиолошке и теолошке терминологије, сакралне лексике, фразеологије, афористике), нормативистике – у првом реду проблематика ортографије и ортоепије (приручници којима су обухваћени проблеми правописне и изговорне норме у сфери сакралне апелативне и ономастичке лексике, посебно питања ортографског и ортоепског стандарда у језичком изразу припадника одређених конфесија, нпр. стандардизација писања теонима, хагиоантропонима, хеортонима, еклисионима, титула свештених лица, назива административних јединица Цркве и других верских заједница, назива припадника конфесија, хагиотопонима, иконима, скраћеница у сакралном дискурсу савременог српског језика), као и за питања лингводидактике (настава матерњег и страног језика у теолошком образовном профилу, презентација религијски маркираних језичких појава и елемената у настави и учењу матерњег и страног језика) и традуктологије (теорије и технике превођења теолошких текстова и оних из сфере духовности).

2.0. У неколико претходних публикација покушали смо да сагледамо историјски развој теолингвистике у европским оквирима, а посебно у словенским земљама у којима је ова наука до сада постигла најзапаженије резултате – Русији, Украјини и Пољској. Размотрили смо историјат и актуелно стање теолингвистичких испитивања у домену функционалне стилистике, теорије жанрова, анализе дискурса, као и у сферама испитивања конфесионалне маркираности језичких нивоа – лексикологији са фразеологијом, лексикографији, фонетици, акцентологији, граматици, лингвокултурологији. Приказали смо најважније резултате монолингвалних и конфронтационих, фундаменталних и апликативних теолингвистичких истраживања у општој лингвистици, славистици и страним филологијама постигнуте у срединама у којима је теолингвистика привукла пажњу шире научне јавности и сходно томе наишла на адекватну организациону, материјалну и институционалну подршку (исп. Кончаревић 2011в, Кончаревић 2011к, Кончаревић 2012б; библиографски преглед студија, расправа и дела из теолингвистике класификован по тематском принципу дајемо у: Кончаревић, Гадомски 2014). Циљ овога рада јесте приказивање актуелног стања у српској теолингвистици, доминантних сфера истраживања (из синхронијске перспективе) и резултата постигнутих у времену њеног конституисања, на основу библиографске грађе за период од 2000. до 2013. године, која је обухватила монографије, студије и чланке објављиване у периодичи, тематским зборницима и зборницима са научних скупова на

српском језичком подручју (в. *Прилог*). Ова грађа ексерпирана је из примарних и секундарних извора, при чему су консултована не само филолошка и теолошка издања него и издања из других друштвено-хуманистичких наука. Радове српских лингвиста објављиване у иностранству овом приликом не узимамо у обзир, пошто би то изискивало претраживање већег броја персоналних библиографија. Радови страних лингвиста објављени на страницама српских гласила, с обзиром на интенцију аутора да прикажу конституисање српске теолингвистике, у овом библиографском приказу такође су изузети. Интегрални увид у теолингвистичку продукцију у Србији, Црној Гори и Републици Српској (укључујући и радове страних аутора који су објављивали у домаћим часописима и зборницима) за период од 2000. до 2013. пружа библиографија коју је израдио Срђан Петровић, а која обухвата преко 350 јединица (ПЕТРОВИЋ 2015).

2. 1. Теолингвистика се, како ћемо показати у излагању које следи, на српском језичком подручју (Србија, Црна Гора, Република Српска) развија у различитим правцима, обухватајући скоро све области истраживања које су уочене у другим словенским земљама. Научни рад одвија се на филолошким (Београд, Бањалука, Никшић, Косовска Митровица), филозофским (Нови Сад, Ниш) и богословским факултетима (Београд, Источно Сарајево) и у научним институтима (Институт за српски језик САНУ, Институт за теолошка истраживања у Београду), с тим што је научни рад углавном индивидуалан. Колективни рад до сада је био везиван за издавање посебних зборника радова – једног у издању Православног богословског факултета (Гадомски, Кончаревић 2012) и другог у издању САНУ (Грковић-Мелџор, Кончаревић 2013). За сада не постоји посебан пројекат из области теолингвистике нити специјализовани часопис. Радови теолингвистичког карактера објављивани су превасходно у часописима *Богословље* (Београд), *Годишњак Богословског факултета* (Фоча), *Зборник Мајнице српске за књижевност и језик* (Нови Сад), *Зборник Мајнице српске за славистику* (Нови Сад), *Зборник Мајнице српске за филологију и лингвистику* (Нови Сад), *Јужнословенски филолог* (Београд), *Научни саставак слависта у Вукове дане* (Београд), *Наш језик* (Београд), *Октоих* (Никшић), *Prevodilac* (Београд), *Прилози проучавању језика* (Нови Сад), *Religija i tolerancija* (Нови Сад), *Русский язык как инославянский* (Београд), *Саборност* (Пожаревац), *Смисао* (Никшић), *Славистика* (Београд), *Српски језик* (Београд–Крагујевац–Никшић), *Стил* (Београд), *Теолошки погледи* (Београд), *Филолог* (Бањалука), *Црквене студије* (Ниш), као и у

зборницима са научних скупова (*Српска теологија у XX веку* – до сада је изашло двадесет зборника, *Српска теологија данас* – до сада је изашло седам зборника, и др.).

3. 1. За научна истраживања из области теолингвистике од посебног је значаја утврђивање њених методолошких основа. Овом проблематиком домаћи аутори бавили су се са различитих аспеката. Теоријско-методолошким питањима теолингвистике, пре свега начелним постављањем односа језик – духовност бавили су се и лингвисти и теолози. Поглед на језички феномен у контексту основних категорија теологије и православне духовности, са истицањем иконичности језика, његовог христолошког, светотројичног и еклисијалног карактера, заснован је у: ЛУБАРДИЋ 2000; КОНЧАРЕВИЋ 2004а; РАДОВИЋ 2010; НИКИТОВИЋ 2012; РАДИЋ 2012. Патристичка схватања о генези и суштини језика, његовим функцијама, феномену мултилингвизма и равноправности језика као тела новозаветне поруке Цркве предмет су истраживања: КОНЧАРЕВИЋ 2002а, КОНЧАРЕВИЋ 2011ж. Библијским и литургијским димензијама језичког феномена посвећени су радови ВУЧКОВИЋ 2012; ВУКАШИНОВИЋ 2013. На монографском нивоу различити аспекти интеракције језика и православне духовности сагледавају се у: КОНЧАРЕВИЋ 2006а. Специфичности теолингвистике као научне дисциплине, њене методологије и појмовно-категоријалног апарата, као и историјат њеног конституисања на Западу и Истоку размотрени су у: КОНЧАРЕВИЋ 2007б, КОНЧАРЕВИЋ 2009в, КОНЧАРЕВИЋ 2011в, КОНЧАРЕВИЋ 2011к, КОНЧАРЕВИЋ 2012б. Актуелни задаци и правци стратегије развоја српске теолингвистике у контексту савремених кретања у овом домену на ширем словенском простору предмет су разматрања у: КОНЧАРЕВИЋ 2012к, КОНЧАРЕВИЋ 2013и. Основне категорије конфронтационе теолингвистике, посебно појам теонеме као основне јединице теолингвистике, анализиране су у: КОНЧАРЕВИЋ 2013б, КОНЧАРЕВИЋ 2013в.

3.2. Хронолошки посматрано, интересовање за теолингвистичку проблематику у српској средини отпочело је од разматрања проблематике савременог функционисања богослужбених језика, што је кореспондирало са порастом преводилачке продукције у домену литургије и химнографије (преглед ове продукције дајемо у: КОНЧАРЕВИЋ 2014, КОНЧАРЕВИЋ 2015) и тенденцијом ка повећавању удела савременог српског стандардног језика у богослужењу, у складу са политиком литургијске обнове у Православној цркви (о овоме детаљније в. ВУКАШИНОВИЋ 2001: 105–163). Једна монографија (Балић

2007а) и већи број радова посвећени су проблематици социolingвистичких аспеката преференције традиционалног или савременог богослужбеног израза (Кончаревит 2000а; Балић 2006а), проблематици функционисања црквенословенског језика у савременим околностима (Балић 2005б, Балић 2006б; Кончаревит 2001б, Кончаревит 2003в, Кончаревит 2008а; Терзит 2001), нормативистичким захватима у црквенословенском језику вршеним током XX века (Кончаревит 2004в, Кончаревит 2005а; Ранковић 2009), српском језику у његовом литургијском функционисању (Балић 2007д, Балић 2007ђ), језичкој политици и језичком планирању у српској и другим словенским црквама (Балић 2007б; Кончаревит 2006в, Кончаревит 2007в; Тирова 2005), као и теоријско-методолошким аспектима преводјења богослужбених текстова (Балић 2006в). Социolingвистичка проблематика испитивана је и на материјалу религиолекта припадника православне цркве (клирика и учрквењених верника) у руској и српској средини (Кончаревит 2012а, Кончаревит 2012з, Кончаревит 2013ж, Кончаревит 2013к), као и на материјалу религиолекта неких припадника Исламске заједнице (Чиргић 2007а, Чиргић 2007б). Утицај конфесионалних фактора на језичке и етничке процесе на Косову и Метохији сагледан је у: Рељић 2008.

3.3. Конфесионална маркираност језичких нивоа највише је испитивана на материјалу лексике. Неколико радова бави се лексиком из сфере православне духовности у српском језику (Балић 2009а, Балић 2010б; Јовановић-Симић 2012; Левушкина 2013) и њеном лексикографском обрадом (Балић 2007г, Балић 2010а, Балић 2012; Вуловић 2012а; Ристић 2010). Са становишта контактологије значајан је рад о лексици из сфере православне духовности у турском језику (Вуловић 2012а). Конфронтационој анализи лексике из сфере православне духовности у српском и руском језику и импликацијама по преводну лексикографију посвећено је неколико радова: Кончаревит 2012г, Радовановић 2012 и Кончаревит 2012ж. Лексички систем православног социолекта у руском и српском језику представљен је у: Кончаревит 2012в. Из области испитивања асоцијативно-вербалне мреже говорника српског језика за теолингвистику је од значаја рад Стефановић 2013. Испитан је и већи број концепата релевантних за сагледавање теистичке слике света из монолингвалне (Ристић 2012, Ристић 2013) и конфронтационе перспективе (Керкез 2007, Керкез 2013; Марић 2013; Прохорова 2009, Прохорова 2010; Радић-Дугоњић 2003; Трнавац 2001). Терминосистем теолошких дисциплина такође је представљао предмет интересовања истра-

живача, укључујући традуктолошке аспекте и аспекте семантичког развоја кључних термина из области православне догматике (Ђого 2008; ФЕМИЋ КАСАПИС 2009а, ФЕМИЋ КАСАПИС 2009б, ФЕМИЋ КАСАПИС 2010а, ФЕМИЋ КАСАПИС 2010б), хришћанске етике и Предања Цркве (БАЛИЋ 2007в; ВЕШОВИЋ 2010, ВЕШОВИЋ 2011, ВЕШОВИЋ 2012, ВЕШОВИЋ 2013; РАНКОВИЋ 2010, РАНКОВИЋ 2012). Одлике уско-стручне терминологије дисциплина које конституишу теологију размотрене су у: КНЕЖЕВИЋ 2013б, а начела њене лексикографске обраде у: КОНЧАРЕВИЋ 2011д. Изашло је и неколико лексикографских остварења – преводних теолошких речника (ВУКИЧЕВИЋ 2004; ДОБРИЋ 2008; ЈАНДРОКОВИЋ 2007; КОНЧАРЕВИЋ 2012и).

3.4. Фразеолошке и паремиолошке јединице са хришћанским компонентама истражене су у мањем броју радова (СТОШИЋ 2003; ИВАНОВИЋ 2006; ПЕЈАНОВИЋ 2012; ВУЛОВИЋ 2013; ДРАГИЋЕВИЋ 2013). Номинационе језичке јединице – лексика реалија, ономастика, фразеологија, паремиологија, афористика, говорна етикеција – анализиране су у лингвокултуролошким радовима на материјалу српског (КОНЧАРЕВИЋ 2001а), руског (КОНЧАРЕВИЋ 2006д), црквенословенског језика (КОНЧАРЕВИЋ 2006ђ), као и конфронтационо, на руско-српском плану (КОНЧАРЕВИЋ 2000б, КОНЧАРЕВИЋ 2008д).

3.5. Малобројни су радови посвећени другим језичким нивоима из теолингвистичке перспективе. Графијско-ортографски ниво у домену сакралног на материјалу српског и руског језика анализира се у: КОНЧАРЕВИЋ 2009, КОНЧАРЕВИЋ 2013, а извесне синтаксичке појаве и елементи у: ПРАЛИЦА 2003; БАБИЋ 2006; ВОЈВОДИЋ 2011.

3.6. Функционална стилистика, теорија жанрова и стилистика ресурса представљали су запажено поље интересовања српских лингвиста који су се бавили језиком сакралног. Појам сакралног стила, односно сакралног функционалностилског комплекса и његових конституената сагледан је у: КНЕЖЕВИЋ 2009, КНЕЖЕВИЋ 2010б, КНЕЖЕВИЋ 2013а; КОНЧАРЕВИЋ 2012е, КОНЧАРЕВИЋ 2012з. Од стилова који конституишу сакрални функционалностилски комплекс највише је, за разлику од других словенских средина¹, разматран теолошки научни стил, на материјалу руског, енглеског и српског језика (КОНЧАРЕВИЋ 2010а, КОНЧАРЕВИЋ 2010б; КНЕЖЕВИЋ 2011б, КНЕЖЕВИЋ 2012а, КНЕЖЕВИЋ 2012б, КНЕЖЕВИЋ 2012в). Следи књижевноуметнички стил у домену православне духовности (ВУЧКОВИЋ-БАУК

¹ О теолошком научном стилу у словенском свету за сада постоји само једна монографија издата у Украјини: БАБИЧ Н. *Богословський стиль української мови у контексті стилістичної науки*. Чернівці: Видавничий дім „Букрек“, 2009.

2010; Никитовић 2013), у чијем оквиру су сагледане и карактеристике језичко-стилског израза знаменитих духовника XX века епископа Николаја Велимировића (Балић 2008б; Црњак 2009; Штасни 2013), архимандрита Јустина Поповића (Никитовић 2009; Кончаревић 2011а), игумана Серафима Царића (Левушкина 2012) и патријарха Павла Стојчевића (Јовановић Симић 2013; Симић 2013), као и стилистичке одлике Вуковог превода Новог завета (Симић 2012) и духовне прозе новијих српских књижевника (Бојовић 2006; Ребић 2006; Ђорђевић 2009). Из области сакралне генологије српски лингвисти фокусирали су се на језгрене жанрове – посланицу (Кончаревић 2011з, Кончаревић 2013ј; Миљковић 2011; Пралица 2006), проповед (Штасни 2008; Ђорђевић 2009) и молитву, за сада са ограничавањем на химнографски жанр акатиста (Јовић 2009; Балић 2011; Чаркић 2011).

3.7. У области теорије дискурса истраживачи су се фокусирали на литургијски (Балић 2003, Балић 2005а, Балић-Левушкина 2012; Кончаревић 2007г; Тадић 2008) и дискурс теологије (Тодоровић 2009; Кнежевић 2010в). Посебно је размотрен сакрални говорни догађај са становишта његових конституената – адресанта, адресата, времена, места и других релевантних околности (Пипер 2013). На подручју теорије комуникације предмет истраживања биле су норме, традиције, вербална и невербална средства сакралне комуникације, при чему су примењена сва три модела дескрипције – ситуациони, аспектски и параметарски (монографски је ово подручје обрађено у: Кончаревић 2013). Теоријско-методолошког карактера су радови Кончаревић 2010д, Кончаревић 2010ђ, а у више истраживања разматрана је аскетска комуникациона култура код Срба и Руса (Кончаревић 2006б, Кончаревић 2007а, Кончаревић 2009г) и у удаљенијим културама (Кончаревић 2008в, Кончаревић 2009б). Испитана је и комуникациона личност парохијског свештеника (Кончаревић 2010в, Кончаревић 2010г), као и комуникационе норме руских старообредника (Кончаревић 2011ђ).

3.8. Наука о превођењу показала се као занимљиво подручје испитивања са теолингвистичког становишта. Лексичко-семантички и стилистички проблеми превођења теолошких текстова и текстова из области православне духовности предмет су једне монографије (Кнежевић 2010в), као и радова: Кнежевић 2010а, Кнежевић 2010б, Кнежевић 2011а; Ракић 2012, док се проблеми превођења лексике из сфере православне духовности разматрају у: Балић 2008а. Интересовање је испољено за проблематику превођења Новог Заве-

та (РАКИЋ 2005; КОНЧАРЕВИЋ 2008б; САМАРЦИЈА ГРЕК 2011; ТОДОРОВИЋ 2011; ДРАГУТИНОВИЋ 2012а, ДРАГУТИНОВИЋ 2012б, ДРАГУТИНОВИЋ 2013) и Литургије Св. Јована Златоуста (ВУКАШИНОВИЋ 2010).

3.9. Област лингводидактике представљена је радовима везаним за методику наставе црквенословенског језика – концепцијске основе и курикуларна решења (БАЛИЋ 2007е, КОНЧАРЕВИЋ 2005б, КОНЧАРЕВИЋ 2006г, КОНЧАРЕВИЋ 2011б, КОНЧАРЕВИЋ 2011л, КОНЧАРЕВИЋ 2013д, КОНЧАРЕВИЋ 2013л), као и за наставу страних језика у теолошком профилу (КОНЧАРЕВИЋ 2002б, КОНЧАРЕВИЋ 2002в; БАЛИЋ 2013). Издата су и два уџбеника страних језика за студенте теологије (КОНЧАРЕВИЋ 2011и; ВУЛОВИЋ 2012).

4.1. У српској средини теолингвистика се још увек налази у фази конституисања. Ипак, стиче се утисак да је ова дисциплина у Србији, Црној Гори и Републици Српској доспела до момента у коме више није довољно ослањати се на ентузијазам и иницијативу појединаца заинтересованих за њен развој. Поглед у будућност српске теолингвистике у овом моменту, по нашем мишљењу, изискује разраду једне комплексне и вишедимензионалне стратегије развоја (о овоме детаљније в. КОНЧАРЕВИЋ 2012к, КОНЧАРЕВИЋ 2013и). Носиоци институционалног развоја теолингвистике, по самој природи ове научне дисциплине, могу бити високошколске и научноистраживачке институције чија је делатност везана за подручја теологије, религиологије са контактним и комплементарним дисциплинама (социологија религије, историја религије, психологија религије, филозофија религије и др.), културологије и филологије (опште, класичне, српске и словенске, страних филологија).

Српска теолингвистика, како показује овај преглед њених досадашњих истраживачких преокупација, представља дисциплину у успону која, уколико буде пратила тенденције у европској, а посебно словенској науци, потенцијално располаже широким спектром фундаменталних подручја испитивања (у раздобљу од 2000. до 2013. доминантна су била питања теоријско-методолошких основа теолингвистике, савременог функционисања богослужбених језика, конфесионалне маркираности језичких нивоа, функционалне стилистике, генологије и стилистике ресурса, теорије дискурса) и сфера примене (лексикографија, традуктологија, лингводидактика). Зато је њена перспектива у наредном периоду – кадровско јачање, продубљивање постојећих спознаја, продор на нова подручја испитивања, усавршавање методолошког апарата и праћење актуелних трендова у светским оквирима. Ако овај рад пружи подстрек за њен будући развој, сматраћемо да је постигао свој циљ.

Прилог²

Селективна библиографија расправа и дела из теолингвистике која су изашла у Србији, Црној Гори и Републици Српској од 2000. до 2013. године

- Бабић 2006** – Остаци паганске религије у неким безличним реченицама српског језика / Здравко Бабић // Славистика. – 10 (2006), 128–135. | Резюме
- Бајић 2003** – О неким лингвистичко-комуникативним аспектима литургије: прилог проучавању комуникативних функција литургијског дискурса / Ружица Бајић, Ксенија Кончаревић. – Богословље. – 62 (2003), 41–74.
- Бајић 2004** – Социолингвистички аспекти преференције црквенословенског или стандардног српског језика у својству богослужбеног језика СПЦ : магистарски рад / Ружица С. Бајић. – Београд : Филолошки факултет Универзитета у Београду, 2004. – 419.
- Бајић 2005а** – Емоција покајања у литургијско-молитвеном дискурсу / Ружица Бајић // Стил. – 4 (2005), 245–260.
- Бајић 2005б** – Рецепција црквенословенског језика у српској говорној и социокултурној средини: савремено стање и импликације за језичку политику Цркве / Ружица Бајић, Ксенија Кончаревић // Црквене студије. – 2 (2005), 363–378. | Резюме
- Бајић 2005в** – Српски језик у литургијском функционисању : стање и перспективе / Ружица Бајић, Ксенија Кончаревић // Српски језик. – 10, 1–2 (2005), 377–401. | Резюме
- Бајић 2006а** – Динамизам језичких процеса у Српској православној цркви данас : стање и перспективе конкурентске богослужбене употребе црквенословенског и стандардног српског језика / Ружица Бајић, Ксенија Кончаревић // Годишњак : часопис за теолошко-философска и текућа питања Православног богословског факултета „Свети Василије Острошки“ у Фочи. – 5 (2006), 35–64. | Резюме, Summary
- Бајић 2006б** – Друштвено-историјски приступ проучавању промене ставова према богослужбеним језицима и утицај ставова на промену ових језика / Ружица Бајић // Црквене студије. – 3 (2006), 289–298. | Резюме
- Бајић 2006в** – Превођење богослужбених текстова у православној Цркви : карактеристике, проблеми и ставови према овом превођењу у Српској и Руској православној цркви / Ружица Бајић // Зборник Матице српске за славистику. – 70 (2006), 259–280. | Резюме
- Бајић 2007а** – Богослужбени језик у Српској православној цркви : прошлост, савремено стање, перспективе / Ружица С. Бајић. – Бањска : Манастир Бањска ; Београд : Институт за српски језик САНУ, 2007. – 413.

² Библиографска грађа која се овде наводи обухвата монографије, оригиналне и преводне научне радове, док прикази, преводи и хронике овим прегледом нису обухваћени. Библиографски опис даје се по стандардима прихваћеним у текућим библиографијама које се објављују у *Јужнословенском филологу*.

- Балић 2007б** – *Језик и Црква – међусобни ујмицаји / Ружица Бајић* // Годишњак : часопис за теолошко-философска и текућа питања Православног богословског факултета „Свети Василије Острошки“ у Фочи. – 6, 6 (2007), 111–131. | Резюме, Summary
- Балић 2007в** – О потреби познавања неких термина из грчког језика у области православља данас / Ружица Бајић // Зборник Матице српске за филологију и лингвистику. – 50 (2007), 55–61.
- Балић 2007г** – О православним празницима у „Речнику Матице српске“ и „Речнику српскохрватског и народног језика САНУ“ / Ружица Бајић // Шездесет година Института за српски језик САНУ : зборник радова 2. – Београд : Институт за српски језик САНУ. – 2007, 9–20. | Summary
- Балић 2007д** – Српски језик у литургијском функционисању: стање и перспективе / Ружица Бајић, Ксенија Кончаревић // Слово. – 4, 15–16 (2007), 91–118. | Резюме
- Балић 2007ђ** – Ставови верника СПЦ према употреби српског језика у богослужењу : оглед социolingвистичке анализе / Ружица Бајић, Ксенија Кончаревић // Религија и толеранција. – 8 (2007), 7–30.
- Балић 2007е** – Црквенословенски језик у систему образовања у Србији / Ружица Бајић, Наташа Вуловић // Црквене студије. – 4 (2007), 265–272. | Резюме
- Балић 2008а** – О проблемима превођења неких лексема из области православне духовности са руског на српски језик / Ружица Бајић // Наш језик. – 39, 1/4 (2008), 35–42. | Резюме
- Балић 2008б** – Црквенословенски језик у Охридском прологу Св. Владике Николаја Велимировића / Ружица Бајић // Црквене студије. – 5 (2008), 265–271.
- Балић 2009** – Семантичко-фразеолошка анализа неких лексема са сакралним значењима у српском језику (анђео, ангел / демон, бес) / Ружица Бајић, Наташа Вуловић // Црквене студије. – 6 (2009), 271–279. | Резюме
- Балић 2010а** – О лексици из области православне духовности у *Српском рјечнику* Вука Стефановића Караџића / Ружица Бајић // Српска теологија данас : први годишњи симпосион 2009 (29–30. мај 2009). – Београд : Православни богословски факултет. – 2010, 442–450. | Summary
- Балић 2010б** – Светосавље кроз лексику савременог српског језика / Ружица Бајић // Српски језик. – 15 (2010), 229–244. | Summary
- Балић 2011** – Неки типови понављања на нивоу лексике у богослужбеним текстовима (на материјалу *Акаџисџа Св. Јусџину Телијском*) / Ружица Бајић // Српска теологија данас : други годишњи симпосион 2010 (28–29. мај 2010). – Београд : Православни богословски факултет. – 2 (2011), 548–555. | Резюме
- Балић 2012** – Неки проблеми лексикографске обраде појединих лексема из области православне духовности у савременом српском језику / Ружица Бајић // Српска теологија данас : трећи годишњи симпосион 2011 (27–28. мај 2011). – Београд : Православни богословски факултет. – 3 (2012), 729–733. | Summary
- Балић Левушкина 2012** – Језик покајања / Ружица Бајић Левушкина // Теоллингвистика : међународни тематски зборник радова. – 2012, 116–128. | Summary

- БАЛТИЋ 2011** – Анализа савремених теолошких текстова у светлу наставе страних језика : Gesù di Nazaret / Милица Балтић // Српска теологија данас : други годишњи симпозион 2010 (28–29. мај 2010). – Београд : Православни богословски факултет. – 2 (2011), 611–616. | Summary
- БАУК ВУЧКОВИЋ 2010а** – Сакрални језик у функцији уметничког изражавања / Снежана Баук Вучковић // Српска теологија данас : први годишњи симпозион 2009 (29–30. мај 2009). – Београд : Православни богословски факултет. – 2010, 408–413. | Резюме
- БАУК ВУЧКОВИЋ 2010б** – Сакрални језик у функцији уметничког изражавања / Снежана Баук Вучковић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 6 (2010), 167–172.
- БОЈОВИЋ 2006** – Елементи свештеног језика у прози Григорија Божовића / Драгиша Бојовић // Језик и стил Григорија Божовића : зборник са научног скупа одржаног 16. и 17. фебруара 2005. године у Косовској Митровици и Зубином Поток. – Косовска Митровица : Филозофски факултет ; Зубин Поток : Стари Колашин. – 2006, 57–63. | Résumé
- ВЕШОВИЋ 2010** – О појму ТУПОС код Светог апостола Павла / Милосав Вешовић, Зоран Ранковић // Српска теологија данас : први годишњи симпозион 2009 (29–30. мај 2009). – Београд : Православни богословски факултет. – 1 (2010), 514–517. | Summary
- ВЕШОВИЋ 2011** – О једном значењу лексеме *πίστις* код Светог апостола Павла / Милосав Вешовић, Зоран Ранковић // Стил. – 10 (2011), 207–212. | Summary
- ВЕШОВИЋ 2012** – Семантика лексеме *πίστις* у активној употреби у новозаветној традицији / Милосав Вешовић, Зоран Ранковић // Стил. – 11 (2012), 251–264. | Summary
- ВЕШОВИЋ 2013** – Новозаветна употреба придева *πίστος* и њена рецепција у делима апостолских отаца / Милосав Вешовић // Српска теологија данас : четврти годишњи симпозион 2012 (25–26. мај 2011). – Београд : Православни богословски факултет. – 4 (2013), 643–647.
- ВОЈВОДИЋ 2011** – О каузално-импликативној оријентацији хипотаксе у новозавјетним текстовима / Дојчил Војводић // Српска теологија данас : други годишњи симпозион 2010 (28–29. мај 2010). – Београд : Православни богословски факултет. – 2 (2011), 537–547. | Резюме
- ВУЛОВИЋ 2012** – Француски језик за студенте теологије / Ана Вуловић. – Београд : Универзитет, Православни богословски факултет, Институт за теолошка истраживања, 2012 (Београд : Службени гласник). – 148.
- ВУКАШИНОВИЋ 2010** – Преводи Свете Литургије оца Јустина Поповића / Владимир Вукашиновић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 5 (2010), 30–41.
- ВУКАШИНОВИЋ 2013** – Литургијски језик Цркве / Владимир Вукашиновић // Криза савремених језика теологије : Криза у комуникацији сакралних садржаја Цркава и верских заједница пред изазовима савременог друштва : зборник радова (са научног скупа, Београд, 25. април 2013. године). – Београд : Институт за културу сакралног – Монс Хемус. – 2013, 127–153.

- Вукичевић 2004** – Речник православља : енглеско-српски : српско-енглески : 50.000 термилошкоких јединица = Dictionary of Orthodoxy : English-Serbian : Serbian-English : more than 50.000 entries / Бранко Вукичевић. – Београд : Језикословац (Београд : Compact druck), 2004. – 1111.
- Вуловић 2012а** – Лексикографска и фразеографска обрада неких лексема из области православне духовности у једнојезичним речницима савременог српског језика / Наташа Вуловић, Ружица Бајић // Црквене студије. – 9 (2012), 455–464. | Resume
- Вуловић 2012б** – О лексици из сфере православне духовности у савременом турском језику / Наташа Вуловић, Марија Ђинђић // Српска теологија данас : трећи годишњи симпозион 2011 (27–28. мај 2011). – Београд : Православни богословски факултет. – 3 (2012), 734–738. | Summary
- Вуловић 2013** – Фразеолошке јединице с хришћанским компонентама у речницима савременог турског језика // Наташа Вуловић, Марија Ђинђић // Српска теологија данас : четврти годишњи симпозион 2012 (25–26. мај 2011). – Београд : Православни богословски факултет. – 4 (2013), 665–669. | Summary
- Вучковић 2012** – О језику хришћанске културе – Библија као велика објава речи / Снежана Вучковић // Српска теологија данас : трећи годишњи симпозион 2011 (27–28. мај 2011). – Београд : Православни богословски факултет. – 2012, 659–663. | Summary
- Гадомски, Кончаревић 2012** – Теолингвистика : међународни тематски зборник радова = Теолингвистика : международный тематический сборник статей / главни уредници Александар К. Гадомски, Ксенија Кончаревић. – Београд : Универзитет, Православни богословски факултет Универзитета, Институт за теолошка истраживања, 2012 (Београд : Гласник). – 496.
- ГЕОРГИЕВ 2009** – Семантичка и теолошко-филозофска одређења појма култура / Бранко Горгиев // Православна теологија и култура (зборник са научног скупа одржаног 25. и 26. децембра 2008. у Нишу). – Ниш : Центар за црквене студије (Ниш : Пунта). – 2009, 9–26. | Summary
- ГЕОРГИЕВ 2010** – Етимологија термина *arche* у контексту рађања монотеизма / Бранко Горгиев // Српска теологија данас : први годишњи симпозион 2009 (29–30. мај 2009). – Београд : Православни богословски факултет. – 2010, 501–513. | Summary
- ГРКОВИЋ-МЕЈДОР, КОНЧАРЕВИЋ 2013** – Теолингвистичка проучавања словенских језика = Theolinguistic studies of slavic languages / уредници Јасмина Грковић-Мејдор, Ксенија Кончаревић. – Београд : Српска академија наука и уметности, Одбор за српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија, 2013 (Београд : Планета принт). – 535. (Српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија / Српска академија наука и уметности, Одељење језика и књижевности ; књ. 5).
- ДОБРИЋ 2004** – Српско-енглески и енглеско-српски теолошки речник = Serbian-english and English-serbian Dictionary of Theology / Александра Добрић. – Београд : Хришћански културни центар (Београд : Хелета), 2004. – 268.
- ДРАГИН 2010** – Дијахроно-синхрона перспектива лексеме *срце* у религијском дискурсу / Наташа Драгин, Гордана Штасни // Зборник Матице српске за књижевност и језик. – 51, 1 (2010), 33–52. | Резюме

- ДРАГИЋЕВИЋ 2013** – Концепт *Бога* у српским народним пословицама / Рајна Драгићевић // Теолингвистичка проучавања словенских језика. – 2013, 71–85. | Summary
- ДРАГУТИНОВИЋ 2004** – Основе наративне методе и њен значај за тумачење Светог писма Новог завета / Предраг Драгутиновић // Беседа. – 6 (2004), 119–142. | Zusammenfassung
- ДРАГУТИНОВИЋ 2011** – Књижевне форме тумачења Новог завета и њихова рецепција код српских тумача / Предраг Драгутиновић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 10 (2011), 13–25.
- ДРАГУТИНОВИЋ 2012a** – Значај критике текста за српске преводе Новог завета. Део први: Теоријска поставка / Предраг Драгутиновић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 11 (2012), 31–41.
- ДРАГУТИНОВИЋ 2012b** – Значај критике текста за српске преводе Новог завета. Део други : Рецепција у српској преводилачкој теорији и пракси / Предраг Драгутиновић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 12 (2012), 31–39.
- ДРАГУТИНОВИЋ 2013** – Значај критике текста за српске преводе Новог завета. Део трећи: Перспективе за будући рад / Предраг Драгутиновић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 13 (2013), 36–42.
- ЂОГО 2008** – Појам „ΕΙΚΩΝ“ код Оригена / Дарко Ђого // Теолошки погледи. – 1 (2008), 57–74. | Summary
- ЂОРЂЕВИЋ (Милентије) 2009** – О једној необичној појави у беседништву српских духовника / Милентије Ђорђевић // Православна теологија и култура (зборник са научног скупа одржаног 25. и 26. децембра 2008. у Нишу). – Ниш : Центар за црквене студије (Ниш : Пунта). – 2009, 129–135. | Summary
- ЂОРЂЕВИЋ (Милан) 2009** – Црквено-хришћанска лексика у роману „Ангелус“ Радосава Стојановића / Милан Ђорђевић // Шта очекујем од проучавања језика писаца : излагања са радног скупа младих истраживача у Нишу 10. јуна 2008. – Ниш : Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета у Нишу, Одсек за српски језик. – 2009, 54–62.
- ЗВЕКИЋ-ДУШАНОВИЋ 2010** – Обичајна лексика у уџбеницима за српски језик као нематерњи језик : *Ускрс, Божић и крсна слава* / Душанка Звекић-Душановић // Научни састанак слависта у Вукове дане. – 39, 1 (2010), 319–330. | Summary
- ИВАНОВИЋ 2006** – Uzroci izumiranja biblijskih frazeologizama u nemačkom jeziku / Branislav Ivanović // Philologia. – 4 (2006), 27–33. | Zusammenfassung
- ЈАНДРОКОВИЋ 2007** – Немачко-српски и српско-немачки теолошки речник = Deutsch-Serbisches und Serbisch-Deutsches theologisches Wörterbuch / Марија Јандроковић. – Београд : Хришћански културни центар, 2007 (Зрењанин : Екопрес). – 301.
- ЈЕКИЋ 2012** – Лексика мотива покајања код Цона Дона и Светог Јефрема Сиријског / Ана Јекић // Теолингвистика : међународни тематски зборник радова. – 2012, 349–361. | Summary

- ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ 2012** – О лексемама „Бог“, „ђаво“, „анђео“ и „јеванђеље“ у српским народним пословицама / Јелена Јовановић Симић // Теолингвистика : међународни тематски зборник радова. – 2012, 175–181. | Zusammenfassung
- ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ 2013** – Паралелизам и сличне фигуре у језику празничних порука патријарха Павла / Јелена Јовановић Симић // Теолингвистичка проучавања словенских језика. – 2013, 87–94. | Zusammenfassung
- ЈОВИЋ 2009** – Акатист као химнографска форма / Александра Јовић // Православна теологија и култура (зборник са научног скупа одржаног 25. и 26. децембра 2008. у Нишу). – Ниш : Центар за црквене студије (Ниш : Пунта). – 2009, 159–168. | Summary
- КЕРКЕЗ 2007** – Концепт *грех* као део језичке слике света код Руса и Срба / Драгана Керкез // Српски језик и друштвена кретања. – Крагујевац : Скупштина града : Универзитет, Филолошко-уметнички факултет : Кораци. – 2007, 309–316. | Резюме
- КЕРКЕЗ 2013** – Језички концепт *чудо* у руском језику : у поређењу са српским // Теолингвистичка проучавања словенских језика. – 2013, 95–111. | Резюме
- КНЕЖЕВИЋ 2009** – О неким карактеристикама религијског стила енглеског и српског језика / Ивана Кнежевић // Стил. – 8 (2009), 65–76. | Summary
- КНЕЖЕВИЋ 2010а** – Интеркултурални проблеми превођења / Ивана Кнежевић // Стил. – 9 (2010), 437–447. | Summary
- КНЕЖЕВИЋ 2010б** – Религијски стил као предмет теолингвистичких проучавања / Ивана Кнежевић // Српска теологија данас : први годишњи симпозион 2009 (29–30. мај 2009). – Београд : Православни богословски факултет. – 1 (2010), 403–407. | Summary
- КНЕЖЕВИЋ 2010в** – Теолошки дискурс енглеског и српског језика : лексичко-семантички и стилистички проблеми превођења / Ивана Кнежевић. – Београд : Православни богословски факултет Универзитета, Институт за теолошка истраживања, 2010. – 125.
- КНЕЖЕВИЋ 2011а** – Дела владике Николаја у преводу на енглески језик / Ивана Кнежевић // Српска теологија данас : други годишњи симпозион 2010 (28–29. мај 2010). – Београд : Православни богословски факултет. – 2 (2011), 634–643. | Summary
- КНЕЖЕВИЋ 2011б** – Интертекстуалност као дистинктивно обележје научног стила са посебним освртом на теолошке научне радове на енглеском и српском језику / Ивана Кнежевић // Стил. – 10 (2011), 213–223. | Summary
- КНЕЖЕВИЋ 2012а** – Композиција научних радова из области теологије / Ивана Кнежевић // Теолингвистика : међународни тематски зборник радова. – 2012, 192–199. | Summary
- КНЕЖЕВИЋ 2012б** – Религијски стил и научни стил у области теологије: сличности и разлике / Ивана Кнежевић // Стил. – 11 (2012), 151–161. | Summary
- КНЕЖЕВИЋ 2012в** – Специфичности ортографије теолошких научних радова / Ивана Кнежевић // Српска теологија данас : трећи годишњи симпозион 2011 (27–28. мај 2011). – Београд : Православни богословски факултет. – 3 (2012), 752–762. | Summary

- КНЕЖЕВИЋ 2013a** – Религијски стил као посебан функционално-стилски комплекс / Ивана Кнежевић // Богословље. – 72, 1 (2013), 186–193.
- КНЕЖЕВИЋ 2013b** – Ускостручни термини у теолошким академским радовима / Ивана Кнежевић // Теолингвистичка проучавања словенских језика. – 2013, 113–127. | Summary
- КОНЧАРЕВИЋ 2000a** – Прологомена за расправу о нашем богослужбеном језику / Ксенија Ј. Кончаревић // Богословље. – 44, 1–2 (2000), 149–163.
- КОНЧАРЕВИЋ 2000b** – Функционални приступ у лингвокултурологији : култ Св. Николаја Мирликијског кроз призму конфронтационе руско-српске лингвокултурологије / Ксенија Кончаревић // Српски језик. – 5, 1–2 (2000), 449–468.
- КОНЧАРЕВИЋ 2001a** – Српски језик кроз призму хришћанске духовности, традиције и културе / Ксенија Ј. Кончаревић // Две хиљаде година хришћанства – духовност, култура и историја : Зборник радова са научног скупа (21–22. август 2000). – Деспотовац : Градска библиотека. – 2001, 39–53.
- КОНЧАРЕВИЋ 2001b** – Црквенословенски језик на размеђу миленијума : проблеми и перспективе функционисања / Ксенија Кончаревић // Славистика. – 5 (2001), 24–32. | Резюме
- КОНЧАРЕВИЋ 2002a** – Проблеми опште лингвистике у светлости православне теологије / Ксенија Кончаревић // Богословље. – 60 (2002), 95–109.
- КОНЧАРЕВИЋ 2002b** – Пројекат серије уџбеника за теолошки образовни профил / Ксенија Кончаревић // Славистика. – 6 (2002), 189–196. | Резюме
- КОНЧАРЕВИЋ 2002в** – Систем наставе руског језика на студијама теологије : теоријски аспекти и импликације за препаративну етапу / Ксенија Кончаревић // Богословље. – 61 (2002), 229–258.
- КОНЧАРЕВИЋ 2003a** – Православље и језичка глобализација / Ксенија Кончаревић // Хришћанство и европске интеграције: зборник радова са конференције „Хришћанство и европске интеграције“ (Београд, 8–9. фебруара 2003). – Београд: Хришћански културни центар. – 2003, 81–107.
- КОНЧАРЕВИЋ 2003b** – Словенски језици пред изазовима глобализације : поглед из перспективе теологије / Ксенија Кончаревић // Славистика. – 7 (2003), 33–44. | Резюме
- КОНЧАРЕВИЋ 2003в** – Социолингвистические аспекты церковнославянского языка сегодня / Ксения Кончаревич // Зборник Матице српске за славистику. – 63 (2003), 105–117. | Резюме
- КОНЧАРЕВИЋ 2004a** – Језик и православна духовност – теоријске основе и правци истраживања / Ксенија Кончаревић // Богословље. – 49, 1–2 (2004), 149–175.
- КОНЧАРЕВИЋ 2004b** – Проект „Язык и православная духовность“ : результаты и перспективы исследований / К. Кончаревич // Проекты по сопоставительному изучению русского и других языков (VI Международный симпозиум МАПРЯЛ, Белград, 1–4 июня 2004). – Београд : Славистичко друштво Србије. – 2004, 106–114.
- КОНЧАРЕВИЋ 2004в** – Рад на иновирању црквенословенске норме током XIX и XX века / Ксенија Кончаревић // Славистика. – 8 (2004), 36–42. | Резюме

- Кончаревић 2005а** – Из проблематике новије црквенословенске нормативистике : рад на иновирању црквенословенске норме у Русији током 19. и 20. века / Ксенија Ј. Кончаревић // Зборник Матице српске за славистику. – 67 (2005), 91–111.
- Кончаревић 2005б** – Ка новој концепцији наставе црквенословенског језика: теоријске основе и курикуларне иновације / Ксенија Кончаревић // Годишњак : часопис за теолошко-философска и текућа питања Православног богословског факултета „Свети Василије Острошки“ у Фочи. – 4, 4 (2005), 157–171. | Резюме, Summary
- Кончаревић 2006а** – Језик и православна духовност : студије из лингвистике и теологије језика / Ксенија Кончаревић. – Крагујевац : Каленић, 2006. – 461.
- Кончаревић 2006б** – Комуникативно понашање монаха у српској говорној и социокултурној средини : ситуативни модел анализе / Ксенија Кончаревић // Зборник Матице српске за славистику. – 69 (2006), 113–151. | Резюме
- Кончаревић 2006в** – Конвергентне и дивергентне тенденције у језичкој политици и језичком планирању словенских православних Цркава / Ксенија Кончаревић // Јединство православних Словена, књ. 1. – Сарајево: Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву. – 2006, 187–204.
- Кончаревић 2006г** – Културолошки приступ проучавању и настави црквенословенског језика / Ксенија Кончаревић // Славистика. – 10 (2006), 39–49. | Резюме
- Кончаревић 2006д** – Руско старообредништво кроз призму лингвокултурологије : оглед функционалне анализе / Ксенија Кончаревић // Црквене студије. – 3 (2006), 143–172. | Резюме
- Кончаревић 2006ђ** – Црквенословенски језик кроз призму лингвокултурологије : оглед системско-структуралне анализе / Ксенија Кончаревић // Зборник Матице српске за славистику. – 70 (2006), 125–155. | Резюме
- Кончаревић 2007а** – Древни руски манастирски типови као материјал за проучавање комуникативног понашања монаха / Ксенија Кончаревић // Црквене студије. – 4 (2007), 339–370. | Резюме
- Кончаревић 2007б** – Лингвистика и теологија: сфере интерференције / Ксенија Кончаревић // Богословље. – 66 (2007), 71–86.
- Кончаревић 2007в** – О језичкој политици Цркве у контексту литургијске обнове : руска искуства из XX и с почетка XXI века / Ксенија Кончаревић // Годишњак : часопис за теолошко-философска и текућа питања Православног богословског факултета „Свети Василије Острошки“ у Фочи. – 6, 6 (2007), 81–109 | Резюме, Summary
- Кончаревић 2007г** – Прилог проучавању метаструктуре литургијског дискурса : начела организације и дискурсни маркери / Ксенија Кончаревић // Стил. – 6 (2007), 179–190.
- Кончаревић 2008а** – Лингвистичка карта сакралних језика Pax Slavia Orthodoxa из дијахронијске и синхронијске перспективе / Ксенија Кончаревић // Годишњак : часопис за теолошко-философска и текућа питања Православног богословског факултета „Свети Василије Острошки“ у Фочи. – 7, 7 (2008), 11–26. | Резюме, Summary

- Кончаревић 2008б** – Лингвистичка проблематика превођења Светог писма у огледалу српске црквене периодике (1868–1970) / Ксенија Кончаревић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник са научног скупа. – 3 (2008), 27–34.
- Кончаревић 2008в** – Патристички списи као извор за проучавање аскетске комуникативне културе / Ксенија Кончаревић // Црквене студије. – 5 (2008), 81–105. | Резюме
- Кончаревић 2008г** – Социолингвистички аспекти полилингвизма сакралних језика у оквирима *Pax Slavia Orthodoxa* / Ксенија Кончаревић // Зборник Матице српске за славистику. – 73 (2008), 213–225. | Резюме
- Кончаревић 2008д** – Уз питање о предмету конфронтационих лингвокултуролошких испитивања / Ксенија Кончаревић // Стил. – 7 (2008), 151–161. | Summary
- Кончаревић 2009а** – Графијско-ортографска обележја сакралног функционалностилистичког комплекса у српском и руском језику : из социолингвистичке и нормативистичке перспективе / Ксенија Кончаревић // Зборник Матице српске за славистику. – 75 (2009), 11–38. | Резюме
- Кончаревић 2009б** – Священные каноны православной Церкви как источник для изучения сакральной коммуникативной культуры / Ксения Кончаревич // Црквене студије. – 6 (2009), 249–269. | Резиме
- Кончаревић 2009в** – Теолингвистика : теоријско-методолошке основе, резултати, перспективе / Ксенија Кончаревић // Језик струке : теорија и пракса : зборник радова. – Београд: Универзитет. – 2009, 98–109.
- Кончаревић 2009г** – Типици Светог Саве као извор за проучавање српске аспектске комуникативне културе / Ксенија Кончаревић // Стил. – 8 (2009), 135–146. | Summary
- Кончаревић 2010а** – Научни стил руског језика у области теологије / Ксенија Кончаревић // Српска теологија данас : први годишњи симпосион 2009 (29–30. мај 2009). – Београд : Православни богословски факултет. – 1 (2010), 414–427.
- Кончаревић 2010б** – Научни стил руског језика у области теологије : лингвистички и лингводидактички аспекти / Ксенија Кончаревић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 6 (2010), 138–153. | Резюме
- Кончаревић 2010в** – Комуникативна личност српског парохијског свештеника : методолошке схеме и резултати параметарског истраживања / Ксенија Кончаревић // Црквене студије. – 7 (2010), 267–283. | Резюме
- Кончаревић 2010г** – О неким аспектима комуникативне културе свештенства у српској говорној и социокултурној средини / Ксенија Кончаревић // Стил. – 9 (2010), 189–200. | Summary
- Кончаревић 2010д** – Српска сакрална комуникативна култура као предмет лингвистичких истраживања / Ксенија Кончаревић // Научни састанак слависта у Вукове дане. – 39, 1 (2010), 73–82. | Резюме
- Кончаревић 2010ђ** – Теоријско-методолошке основе проучавања сакралних комуникативних култура *Pax Slavia Orthodoxa* : ситуативни модел анализе / Ксенија Кончаревић // Славистика. – 14 (2010), 89–95. | Резюме

- Кончаревић 2011а** – Дневнички записи оца Јустина Поповића / Ксенија Кончаревић // Отац Јустин Поповић – живот и дело. Зборник радова са научног скупа (Врање, 4. април 2009). – Врање: Православна епархија врањска. – 2011, 124–139.
- Кончаревић 2011б** – Иновације у настави црквенословенског језика на плану курикуларних решења / Ксенија Кончаревић // Српска теологија данас : други годишњи симпозион 2010 (28–29. мај 2010). – Београд : Православни богословски факултет. – 2 (2011), 617–633. | Резюме
- Кончаревић 2011в** – Језик сакралног као предмет русистичких испитивања / Ксенија Кончаревић // Јужнословенски филолог. – 67 (2011), 163–184. | Резюме
- Кончаревић 2011г** – Књижевни текст као извор за проучавање српске сакралне комуникативне културе : лингвистички и лингводидактички аспекти / Ксенија Кончаревић // Научни састанак слависта у Вукове дане. – 40/1 (2011), 493–503.
- Кончаревић 2011д** – Лексикографска обрада теолошке терминологије : лингвистички и лингводидактички аспекти / Ксенија Кончаревић // Језик струке : изазови и перспективе. Зборник радова са Друге међународне конференције (Београд, 4–5. фебруар 2011). – Београд: Друштво за стране језике и књижевности Србије. – 2011, 163–171.
- Кончаревић 2011ђ** – О неким нормама и традицијама старообредничке комуникативне културе / Ксенија Кончаревић // Стил. – 10 (2011), 195–206. | Summary
- Кончаревић 2011е** – О патристичким изворима неких савремених лингвистичких схватања / Ксенија Кончаревић // Пети међународни симпозијум „Антика и савремени свет: религија и култура“ (Београд, 25. септембра 2010). – Београд : Друштво за античке студије Србије : Институт за теолошка истраживања. – 2011, 89–102.
- Кончаревић 2011ж** – О патристичким изворима неких савремених лингвистичких схватања / Ксенија Кончаревић // Теолошки погледи. – 2 (2011), 55–66. | Резюме // Богословље. – 60 (2002), 95–109.
- Кончаревић 2011з** – Посланица као жанр сакралне комуникације : лингвистички и лингводидактички аспекти / Ксенија Кончаревић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 10 (2011), 299–329. | Резюме
- Кончаревић 2011и** – Руски језик у теологији : обликовање теолошког текста : техника превођења / Ксенија Кончаревић. – Београд : Православни богословски факултет Универзитета, Институт за теолошка истраживања, 2011 (Београд : Гласник). – 214.
- Кончаревић 2011ј** – Руска сакрална комуникативна култура XIX и XX века кроз призму књижевности и публицистике / Ксенија Кончаревић // Славистика. – 15 (2011), 139–148.
- Кончаревић 2011к** – Славистичка испитивања у теолингвистици: истраживачки проблеми и резултати / Ксенија Кончаревић // Црквене студије. – 8 (2011), 187–213. | Резюме
- Кончаревић 2011л** – Црквенословенски језик у општеобразовној школи: нова руска искуства / Ксенија Кончаревић // Ставови промјена – промјена ставова.

Међународни тематски зборник радова. – Никшић: Универзитет Црне Горе, Филозофски факултет. – 2011, 157–168.

Кончаревић 2012а – Говор православних клирика и верника у српској и руској језичкој и социокултурној средини : социолингвистичке детерминанте и конфронтациона системско-структурална анализа / Ксенија Кончаревић // Црквене студије. – 9 (2012), 465–493. | Резюме

Кончаревић 2012б – Источноевропска теолингвистика данас : општа лингвистика, славистика, стране филологије / Ксенија Кончаревић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 11 (2012), 145–171. | Резюме

Кончаревић 2012в – Лексички систем православног социолекта у савременом српском и руском језику : оглед конфронтационе анализе / Ксенија Кончаревић // Октоих. – 3 (2012), 27–38.

Кончаревић 2012г – Лингвокултурологическое комментирование как аспект лексикографической деятельности : применительно к учебному богословскому словарю / Ксения Кончаревич, Милан Радованович // Русский язык как инославянский. – 4 (2012), 58–70.

Кончаревић 2012д – Норме вербалног комуникацијског понашања у православном социолекту српског и руског језика / Ксенија Кончаревић // Теолингвистика : међународни тематски зборник радова. – 2012, 102–115. | Резюме

Кончаревић 2012ђ – Норме комуникацијског понашања у православном социолекту српског језика / Ксенија Ј. Кончаревић // Научни састанак слависта у Вукове дане. – 2012, 81–91. | Резюме

Кончаревић 2012е – О базичним конституентима стилистике сакрума / Ксенија Кончаревић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 12 (2012), 113–141. | Резюме

Кончаревић 2012ж – О једном могућем приступу лексикографији теолошких речника : Организациони принципи и конструкцијска решења / Ксенија Кончаревић, Милан Радовановић // Српска теологија данас : трећи годишњи симпозион 2011 (27–28. мај 2011). – Београд : Православни богословски факултет. – 3 (2012), 718–728. | Резюме

Кончаревић 2012з – О конститутивним обележјима православног социолекта у савременом српском језику : оглед системско-структуралне анализе / Ксенија Кончаревић // Стил. – 11 (2012), 163–176. | Summary

Кончаревић 2012и – Руско-српски и српско-руски теолошки речник = Русско-сербский и сербско-русский богословский словарь / Ксенија Кончаревић, Милан Радовановић. – Београд: Службени гласник, 2012. – 360.

Кончаревић 2012ј – Уз питање о класификацији сакралних жанрова у славистичкој науци / Ксенија Кончаревић // Славистика. – 16 (2012), 102–109.

Кончаревић 2012к – Уместо поговора : Перспективе српске теолингвистике / Ксенија Кончаревић // Теолингвистика : међународни тематски зборник радова. – 2012, 482–496. | Резюме

Кончаревић 2013а – Актуелне тенденције у настави и методици наставе црквенословенског језика / Ксенија Кончаревић. – Славистика 17 (2013). – 361–366. | Резюме

- Кончаревић 2013б** – Конфронтациона теолингвистика словенских језика : правци истраживања / Ксенија Кончаревић // Теолингвистичка проучавања словенских језика. – 2013, 129–152. | Резюме
- Кончаревић 2013в** – О базичним категоријама конфронтационих теолингвистичких истраживања : на материјалу словенских језика / Ксенија Кончаревић. – Српски језик. – 18 (2013), 5–22.
- Кончаревић 2013г** – О неким нормативистичким питањима у језику сакрума / Ксенија Кончаревић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 13 (2013), 79–99. | Резюме
- Кончаревић 2013д** – О неким иновацијама у настави црквенословенског језика / Ксенија Кончаревић // Митолошки зборник. – 29 (2013), 315–337.
- Кончаревић 2013ђ** – О неким нормативистичким питањима у језику сакрума / Ксенија Кончаревић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 13 (2013), 79–99. | Резюме
- Кончаревић 2013е** – О некоторых проблемах обучения научно-богословскому стилю русского языка в сербской аудитории / Ксения Кончаревич // Русский язык как инославянский. – 5 (2013), 64–72. | Резиме
- Кончаревић 2013ж** – Религиолект као израз идентитета заједнице: православна перспектива / Ксенија Кончаревић // Смисао. – П/1, (2013), 62–76.
- Кончаревић 2013з** – Сакрална комуникација: норме, традиције, средства / Ксенија Кончаревић. – Београд: Православни богословски факултет, Институт за теолошка истраживања, 2013. – 366.
- Кончаревић 2013и** – Српска теолингвистика данас : Актуелни задаци и правци стратегије развоја / Ксенија Кончаревић // Српска теологија данас : четврти годишњи симпосион 2012 (25–26. мај 2011). – Београд : Православни богословски факултет. – 4 (2013), 648–664. | Резюме
- Кончаревић 2013ј** – Стилистички аспекти жанра црквене посланице у савременом српском језику / Ксенија Ј. Кончаревић // Научни састанак слависта у Вукове дане. – 42/1 (2013), 395–405. | Резюме
- Кончаревић 2013к** – Црквенословенски елементи у православном социолекту рускога и српског језика / Ксенија Кончаревић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 14 (2013), 174–191. | Резюме
- Кончаревић 2013л** – Црквенословенски језик на раном узрасту као компонента формирања ученичког етнокултурног идентитета (организационо-концепцијски и курикуларни аспекти) / Ксенија Кончаревић, Јелена Валерјевна Недић // Иновације у настави. – 26, 1 (2013) 7–17. | Резюме
- Левушкина 2012** – Лексика у делу Св. Серафима Царића (игумана манастира Св. Тројице код Пљеваља) / Ружица Левушкина // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе и српски језик данас : Зборник радова са Међународног научног скупа одржаног у Херцег Новом 20–23. априла 2012. године. – Никшић и др. : Матица српска. Друштво чланова у Црној Гори и др, 2012, 393–407. | Резюме

- ЛЕВУШКИНА 2013** – Теоними у савременом српском језику / Ружица Левушкина // Теолингвистичка проучавања словенских језика. – 2013, 167–177. | Резюме
- ЛУБАРДИЋ 2000** – Хришћанство, инкултурација и биће књиге – од језика до личности / Богдан М. Лубардић // Богословље. – 44, 1–2 (2000), 91–148.
- МАРИЋ 2013** – О једном културолошки маркираном концепту из сакралне сфере у руском језику у поређењу са српским / Биљана Марић // Теолингвистичка проучавања словенских језика. – 2013, 179–193. | Резюме
- МИЉКОВИЋ 2011** – Божићне посланице Српске православне цркве као жанр јавне комуникације / Вања Миљковић // Синтезис. – 3, 1 (2011), 117–146. | Summary
- НИКИТОВИЋ 2009** – Сложенице у „Философским урвинама“ Оца Јустина (Поповића) / Зорица Никитовић // Српски језик. – 14 (2009), 557–583.
- НИКИТОВИЋ 2012** – Сакралност као семантичка категорија / Зорица В. Никитовић // Наука и идентитет. Филолошке науке : зборник радова са Научног скупа (Пале, 21–22. мај 2011). – Пале : Филозофски факултет, 2012, 245–257.
- НИКИТОВИЋ 2013** – Сакралност пјесничког језика / Зорица Никитовић // Српска теологија данас : четврти годишњи симпосион 2012 (25–26. мај 2011). – Београд : Православни богословски факултет. – 4 (2013), 595–608.
- ПЕЈАНОВИЋ 2012** – Проблемы перевода фразеологизмов с компонентом *Бог* с русского языка на сербский / Анна Пеянович // *Достижения и перспективы сопоставительного изучения русского и других языков*. Международный научный симпозиум (Белград, 1–2 июня 2012). – Београд: МАПРЈАЛ, Славистичко друштво Србије, Филолошки факултет. – 2012, 150–161.
- ПИПЕР 2013** – О говорном догађају у светлу теолингвистике / Предраг Пипер // Теолингвистичка проучавања словенских језика. – 2013, 211–226. | Резюме
- ПРАЛИЦА 2003** – Релативна клауза у религијском дискурсу типа посланица / Дејан Пралица // Прилози проучавању језика. – 34 (2003), 81–92. | Summary
- ПРАЛИЦА 2006** – Религијски и идеолошки дискурс у посланицама Српске православне цркве / Дејан Пралица // Религија и толеранција. – 5 (2006), 41–52.
- ПРОХОРОВА 2009** – Концепт *йраведносїй* у српском и руском језику / Анжела Прохорова // Славистика. – 13 (2009), 157–163. | Резюме
- ПРОХОРОВА 2011** – Реализација концепта „истина“ у богословским текстовима / Анжела Прохорова // Српска теологија данас : други годишњи симпосион 2010 (28–29. мај 2010). – Београд : Православни богословски факултет. – 2011, 575–576.
- РАДИЋ 2013** – Тројство као унапред задат модел организације језика / Јованка Ј. Радић // Српска теологија данас : четврти годишњи симпосион 2012 (25–26. мај 2011). – Београд : Православни богословски факултет. – 4 (2013), 631–642. | Резиме
- РАДИЋ-ДУГОЊИЋ 2003** – Прилог проучавању инваријантних и варијантних обележја концепата емоција у српском и руском језику – на материјалу романа „Сеобе“ М. Црњанског и његовог руског превода / Милана Радић-Дугоњић // Стил. – 2 (2003), 321–329.

- РАДОВАНОВИЋ 2012** – Сакрална лексика као предмет лексикографске обраде у преводним речницима : лингвокултуролошки аспекти / Милан Радовановић, Ксенија Кончаревић // Теолингвистика : међународни тематски зборник радова. – 2012, 429–441. | Резюме
- РАДОВИЋ 2010** – Тајна језика / Амфилохије Радовић // Слово. – 7, 27–28 (2010), 37–44.
- РАКИЋ 2005** – О синодском преводу Новог завета / Радомир Ракић // Годишњак : часопис за теолошко-философска и текућа питања Православног богословског факултета „Свети Василије Острошки“ у Фочи. – 4, 4 (2005), 275–285. | Резюме, Summary
- РАКИЋ 2012** – Неки теоријски и практични аспекти превођења црквених текстова / Радомир Ракић // Prevodilac. – 31, 1/2 (2012), 57–70.
- РАНКОВИЋ 2008** – Петар Ђорђевић и његов поглед на савремени богослужбени језик у Срба / Зоран Ранковић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 3 (2008), 190–194.
- РАНКОВИЋ 2009** – Делатност Срба у XX веку на стандардизацији црквенословенског језика / Зоран Ранковић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 4 (2009), 86–90.
- РАНКОВИЋ 2010** – Семантика придева *Apistos* у Јеванђељима и посланицама св. ап. Павла / Зоран Ранковић, Милосав Вешовић // Стил. – 9 (2010), 421–427. | Summary
- РАНКОВИЋ 2012а** – О речницима црквенословенског језика у Срба / Зоран Ранковић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 12 (2012), 142–146.
- РАНКОВИЋ 2012б** – Семантика лексеме *τὸ πλὸς* у посланицама Светог апостола Павла: однос грчког извора према латинском и словенским преводима / Зоран Ранковић, Милосав Вешовић // Теолингвистика : међународни тематски зборник радова. – 2012, 377–381. | Summary
- РЕБИЋ 2006** – Јеванђељска начела употребе језика у делима Григорија Божовића / Чедомир Ребић // Језик и стил Григорија Божовића : зборник са научног скупа одржаног 16. и 17. фебруара 2005. године у Косовској Митровици и Зубином Потку. – Косовска Митровица : Филозофски факултет ; Зубин Поток : Стари Колашин. – 2006, 101–112. | Résumé
- РЕЉИЋ 2008** – Верски оквири језичке и етничке десловенизације Косова и Метохије / Митра Рељић // Изучавање словенских језика, књижевности и култура као инословенских и страних : зборник реферата. – Београд: Филолошки факултет : Славистичко друштво Србије. – 2008, 311–316.
- РЕЉИЋ 2013** – Асоцијативни искази у контексту „сапребивања у телу или у истом духу“ и њихов комуникацијски потенцијал / Митра Рељић // Теолингвистичка проучавања словенских језика. – 2013, 235–254. | Резюме
- РИСТИЋ 2010** – Статус црквене лексике у корпусу савременог српског (на примеру Речника САНУ) / Стана Ристић // Српска теологија данас : први годишњи симпозион 2009 (29–30. мај 2009). – Београд : Православни богословски факултет. – 1 (2010), 451–459. |

- Ристић 2012** – Национална етика и култура у концептима неких речи српског језика / Стана Ристић // Теолингвистика : међународни тематски зборник радова. – 2012, 153–166. | Резюме
- Ристић 2013** – Коцепт дома у религијском дискурсу / Стана Ристић // Теолингвистичка проучавања словенских језика. – 2013, 255–275. | Summary
- САМАРЦИЈА ГРЕК 2011** – Глаголски прилози садашњи *говорећи* и *одговарајући* у „Новом завјету“ Вука Караџића и њихови еквиваленти у оригиналном тексту и неким француским преводима / Татјана Самарџија Грек // Научни састанак слависта у Вукове дане. – 40, 1 (2011), 543–556. | Résumé
- Симић 2012** – Лингвистичке и стилске особености у језику Вукова превода Новог завјета / Радоје Д. Симић, Јелена Р. Јовановић Симић // Теолингвистика : међународни тематски зборник радова. – 2012, 394–401. | Zusammenfassung
- Симић 2013** – О пастирској речи патријарха Павла / Радоје Симић // Теолингвистичка проучавања словенских језика. – 2013, 277–284. | Zusammenfassung
- СТЕФАНОВИЋ 2013** – *Црква* у асоцијативном систему српског језика / Марија Стефановић // Теолингвистичка проучавања словенских језика. – 2013, 285–294. | Резюме
- СТОШИЋ 2003** – Црквени појмови у народним пословицама и изрекама / Љиљана Стошић // Даница. – 11 (2003), 383–394.
- ТАДИЋ 2008** – Размишљања о нелинеарности литургијског језика / Драгица Тадић // Теолошки погледи. – 1 (2008), 75–80. | Résumé
- ТЕРЗИЋ 2001** – О функционисању црквенословенског језика на размеђу векова / Богдан Терзић // Славистика. – 5 (2001), 16–23.
- ТИРОВА 2005** – Чешки језик као литургијски код Словака-лутерана у Војводини / Зузана Тирова // Славистика. – 9 (2005), 198–203. | Resumé
- ТОДОРОВИЋ (ДАРКО) 2011** – Језик Вуковог превода „Новог завета“ и *верност оригиналу* / Дарко Тодоровић // Научни састанак слависта у Вукове дане. – 40, 1 (2011), 557–566. | Summary
- ТОДОРОВИЋ (НИКОЛА) 2009** – Етика критике у православном дискурсу / Никола Тодоровић // Православна теологија и култура (зборник са научног скупа одржаног 25. и 26. децембра 2008. у Нишу). – Ниш : Центар за црквене студије (Ниш : Пунта). – 2009, 137–144. | Summary
- ТРНАВАЦ 2001** – Елементи концепта „наде“ као хришћанске врлине / Радослава Трнавац // Српски језик. – 6, 1–2 (2001), 469–478.
- ЋИРИЋ 2007** – Топоними митолошко-религијске мотивације у белопаланачком крају / Љубисав Ћирић // Етнокултуролошки зборник за проучавање културе источне Србије и суседних области. – 11 (2007), 83–90. | Summary
- ФЕМИЋ КАСАПИС 2009а** – Етимологије термина Φύσις, Οὐσία и Ὑπόστασις и њихови сродни облици у другим језицима / Јелена Фемић Касапис // Стил. – 8 (2009), 303–312. | Summary
- ФЕМИЋ КАСАПИС 2009б** – Термин Ὑπόστασις [hypostasis] у јелинској писаној баштини (I део) / Јелена Фемић Касапис // Саборност: теолошки годишњак. – III (2009), 259–268. | Περίληψη

- ФЕМИЋ КАСАПИС 2010a** – Порекло термина Φύσις, Οὐσία и Ὑπόστασις и њихов семантички развој од најранијих помена до црквених Отаца / Јелена Фемић Касапис. – Београд: Православни богословски факултет, Институт за теолошка истраживања 2010. – 155.
- ФЕМИЋ КАСАПИС 2010б** – Преглед дохришћанских значења термина ΥΠΟΣΤΑΣΙΣ / Јелена Фемић Касапис // Српска теологија данас : први годишњи симпозион 2009 (29–30. мај 2009). – Београд : Православни богословски факултет. – 2010, 493–500.
- ЦРЊАК 2009** – О једном виду антимерије у „Молитвама на језеру“ Владике Николаја / Дијана Црњак // Прилози проучавању језика. – 40 (2009), 47–63. | Summary
- ЧАРКИЋ 2011** – Анализа структуре текста акатиста / Милосав Ж. Чаркић // Српска теологија данас : други годишњи симпозион 2010 (28–29. мај 2010). – Београд : Православни богословски факултет. – 2011, 515–536. | Summary
- ЧИРГИЋ 2007a** – Govor podgoričkih muslimana : sinhrona i dijahrona perspektiva / Adnan Čirgić. – Cetinje : Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje „Vojislav R: Nikčević“, 2007. – 400.
- ЧИРГИЋ 2007b** – Rječnik govora podgoričkih muslimana / Adnan Čirgić. – Cetinje : Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje „Vojislav R: Nikčević“, 2007. – 259.
- ШТАСНИ 2008** – Жанровска обележја омилија / Гордана Штасни // Зборник Матице српске за књижевност и језик. – LVI, 3 (2008), 549–559. | Резюме
- ШТАСНИ 2013** – Номинације Бога у *Молитвама на језеру* Светог Николаја Велимировића / Гордана Штасни // Теолингвистичка проучавања словенских језика. – 2013, 295–320. | Резюме

Цитирана литература

- БОГАЧЕВСЬКА, Ирина В. „Методологія лінгвістичного релігієзнавства: між філософською герменевтикою та постструктуралізмом.“ *Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки* №15 (2011): стр. 103–109.
- ГАДОМСКИЙ, Александр К. „К проблеме определения теолингвистики.“ *Ученые записки ТНУ, т. 17 (56), Филологические науки* № 1 (2004): стр. 63–69.
- ГАДОМСКИЙ, Александр К. „К вопросу о единицах теолингвистики.“ *Восточнославянская филология: Сборник научных работ*. Вып 11. Часть 1. Языкознание. Горловка: Изд. ГППИИЯ, 2006: стр. 11–20.
- КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија. „Језик сакралног као предмет русистичких испитивања.“ *Јужнословенски филолог* књ. 47 (2011): стр. 163–184.
- КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија. „Славистичка истраживања у теолингвистици: истраживачки проблеми и резултати.“ *Црквене студије* књ. 8 (2011): стр. 187–213.
- КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија. „Источноевропейска теолингвистика данас: општа лингвистика, славистика, стране филологије.“ *Српска теологија у двадесетом веку: Истраживачки проблеми и резултати*, Шијаковић, Б. (ур.), књ. 11. Београд: Православни богословски факултет, 2012: стр. 145–171.

- КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија, ГАДОМСКИ, Александар К. „Преглед теолингвистичких испитивања у Русији, Украјини и Польској (грађа за библиографију).“ *Српска теологија у двадесетом веку: Истраживачки проблеми и резултати*, Шијаковић, Б. (ур.), књ. 16. Београд: Православни богословски факултет, 2014: стр. 151–178.
- КОНЧАРЕВИЧ, Ксения. „Сербский язык в богослужебном функционировании: обзор переводов литургических текстов“. *Язык как инструмент познания и зеркало эпохи. Материалы международной научно-практической конференции «VII Кирилло-Методиевские чтения»* (Симферополь, 22–23 мая 2014), Ховалкина, А. А, Урзина, В. А, Пономаренко, Е. А., Герасименко, Ю. А. (ред.). Симферополь: Дом писателей им. Домбровского, 2014: стр. 17–21.
- КОНЧАРЕВИЧ, Ксения. „Сербское богослужение – исторический обзор и современное состояние.“ *Przegląd Wschodnioeuropejski* VI/1 (2015): стр. 11–26.
- ПЕТРОВИЋ, Срђан. „Библиографија расправа и дела из теолингвистике која су изашла у Србији, Црној Гори и Републици Српској од 2000. до 2013. године.“ *Српска теологија у двадесетом веку: Истраживачки проблеми и резултати*, Шијаковић, Б. (ур.), књ. 18. Београд: Православни богословски факултет, 2015, 116–147.

Ксения Е. Кончаревич
Срджан Р. Петровић

СЕРБСКАЯ ТЕОЛИНГВИСТИКА СЕГОДНЯ: ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЕ ПРОБЛЕМЫ И РЕЗУЛЬТАТЫ

Резюме

В работе предлагается обзор основных направлений исследований в сербской теолингвистике (в сферах общей лингвистики, сербистики и славистики, а также иностранных филологий), с учетом важнейших результатов, достигнутых в фундаментальных и прикладных аспектах изучения языка сакрума (из синхронической перспективы), которые излагаются в монографических публикациях, трудах, опубликованных в тематических сборниках, сборниках материалов научных конференций и в научных журналах в Сербии, Черногории и Сербской Республике (с библиографическими референцами за период с 2000 по 2013 год).

Сербская теолингвистика, хотя находится в стадии научного становления, потенциально располагает широким спектром фундаментальных исследований (в анализируемый период преобладали вопросы теоретических и методологических основ теолингвистики, современного функционирования богослужебных языков, конфессиональной маркированности языковых уровней, функциональной стилистики, генологии, стилистики ресурсов, теории дискурса) и практических сфер применения (лексикография, наука о переводе, лингводидактика). Ее перспектива – укрепление связей с ведущими центрами теолингвистики в славянском мире и широкое привлечение исследователей филологического и бого-

словского профилей к распространению и усовершенствованию данной области науки.

Ключевые слова: теория и методология лингвистики, сербская лингвистика, теолингвистика, общая лингвистика, сербистика, славистика, иностранные филологии, язык сакрума, конфессиональная маркированность языковых уровней, сакральный функционально-стилевой комплекс, религиозный дискурс.

Ksenija J. Končarević
Srđan R. Petrović

SERBIAN THEOLINGUISTICS TODAY: RESEARCH ISSUES AND RESULTS

Summary

The essay gives a survey of basic research directions in Serbian theolinguistics (in the fields of general linguistics, Serbian studies, Slavic studies and foreign philology), and presents the most important achievements in the fundamental and applicative fields of the study of the sacral language (from the synchronic perspective) which are presented in monographs, papers published in thematic anthologies, proceedings of scientific conferences and scientific journals in Serbia, Montenegro and the Republic of Srpska (with bibliographic references for the 2000–2013 period).

Serbian theolinguistics, although in the stage of scientific constitution, potentially has a wide range of fundamental areas of study (some of the main issues from 2000 to 2013 were theoretical and methodological basis of theolinguistics, modern functioning of liturgical languages, confessional markedness of language levels, functional stylistics, genology and stylistics of resources, discourse theory) and spheres of application (lexicography, traductology, linguodidactics). Its perspective in the forthcoming period lies in strengthening the ties with leading centres of theolinguistics in the Slavic world and the integration of researchers of philological and theological profiles in order to further its development.

Keywords: theory and methodology of linguistics, Serbian linguistics, theolinguistics, general linguistics, Serbian studies, Slavic studies, foreign philology, sacral language, confessional markedness of language levels, sacral functional stylistic complex, religious discourse.

SLAWISCHE ETHNOLINGUISTIK: METHODEN, ERGEBNISSE, PERSPEKTIVEN СЛОВЕНСКА ЕТНОЛИНГВИСТИКА: МЕТОДЕ, РЕЗУЛТАТИ, ПЕРСПЕКТИВЕ*

Universität Wien, Institut für Slawistik, Wien, 17–19. 12. 2015.

Словенској етнолингвистици као правцу са дугом историјом и различитим коренима посвећена је велика пажња истраживача чија примарна интересовања нису увек била усмерена на везу између језика и културе, али који су током својих семантичких, ономастичких, лексиколошких, етнографских, историјских и других истраживања увидели њен значај и посветили се утврђивању манифестовања културе у језику. У Бечу је од 17. до 19. децембра 2015. године на Институту за славистику Бечког универзитета одржана међународна научна конференција под називом Словенска етнолингвистика: методе, резултати, перспективе (Slawische Ethnolinguistik: Methoden, Ergebnisse, Perspektiven). Осим бечког Института за славистику, организатор ове конференције била је и Комисија за етнолингвистику Међународног комитета слависта. Конференцији су присуствовали лингвисти из Аустрије, Белорусије, Литваније, Немачке, Пољске, Русије, Словачке, Србије, Француске и Хрватске. Изложено је 25 радова, који ће почетком 2017. године бити објављени у серији *Philologica Slavica Vindobonensia*. С обзиром на садашње стање у етнолингвистици, када је под утицајем когнитивистичке парадигме постало упадљивије приближавање такозване московске и лублинске школе етнолингвистике, веома значајно било је присуство и активно

* Овај прилог настао је у оквиру пројекта „Језици и културе у времену и простору“ (бр. 178002), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

учешће у раду оснивача и водећих лингвиста ових двеју школа, Светлана Михајловне Толстој и Жежија Бартмињског. Након свечаног отварања конференције, на којем су учеснике поздравили декан Факултета за филологију и културу М. Мајер, директор Института за славистику М. Мозер и А. Кречмер, организатор конференције, отпочео је рад у секцијама, које су биле само формално раздвојене, најчешће према језику на којем је било излагање. Наиме, с обзиром на чињеницу да се конференција одвијала у истом простору, излагањима су присуствовали сви учесници конференције, што је знатно допринело квалитету дискусије и омогућило да се ближе упознају научна интересовања и резултати до којих су дошле остале колеге. Широко постављена тема конференције допринела је да се представе радови који се баве основним теоријским поставкама на којима је заснована етнолингвистика, питањима и проблемима у вези са методом и корпусом, као и да се презентују резултати теренских истраживања и истраживања стереотипа и концепата.

Прво излагање на конференцији имала је С. М. Толстој (С. М. Толстая). Она је у реферату „Мир глазами человека: заметки об антропоцентризме и антропоморфизме в языке и народной культуре славян“ издвојила три најважније одлике антропоцентризма у језику и култури: (1) субјективност слике света, (2) схватање човека као кода, то јест придавање људских физичких, психичких и социјалних особина свету око нас, и (3) телеологичност, која условљава да се спољашњи свет посматра као да је створен за задовољавање човекових потреба. Ове поставке илустроване су примерима из словенских језика и дијалеката где се сунце и земља виде као носиоци најважнијих људских одлика, које су, према С. Толстој, кретање, раст, рађање, поседовање душе, имена, смртност, болести, коришћење језика, смеха, суза, постојање родбинских односа, брака, обележја пола, поседовање пребивалишта и општење са људима. С. М. Толстој предлаже проверавање присутности наведених одлика на целокупном словенском језичком и културном материјалу који се односи на животињски свет, биљке, природне појаве и артефакте, што би уједно омогућило и његову лакшу компарацију.

Велику пажњу изазвао је реферат Ј. Бартмињског (J. Bartmiński), који је делом имао програмски карактер. У предавању „O przedmiocie i metodach etnolingwistyki“ посебна пажња посвећена је развоју и перспективи словенске етнолингвистике. Указује се на постојање њених веза са америчком и немачком школом све до осамдесетих година XX века, када настаје, према речима Бартмињског,

поновно рођење словенске етнолингвистике захваљујући раду московске школе под руководством Н. И. Толстоја и С. М. Толстој, који су иницирали укључивање у етнолингвистичку анализу свих доступних извора података – језика, обреда, веровања и фолклора – како би се реконструисала језичка слика света. Ови принципи сачувани су и у истраживањима лублинске етнолингвистике. Основним постулатима савремене словенске етнолингвистике Бартмињски сматра (1) постављање у центар човека као субјекта који говори, опажа и концептуализује, (2) фокусирање на сâм језик и на његове културне аспекте, (3) разматрање не само историје него и савременог стања, (4) проучавање свих облика културе који постоје у заједници, (5) ширење простора истраживања и на несловенска подручја, (6) давање већег значаја уобичајеном и свакодневном у језику, и (7) вредновање когнитивне функције језика, с обзиром на то да он садржи кодификовану интерпретацију стварности и да на одређени начин класификује искуства заједнице. И реферат С. Њебжеговске Бартмињске (S. Nebrzegowska – Bartmińska) „Jakie dane są relewantne etnolingwistyczne?“ посебну пажњу поклања когнитивној етнолингвистици која се развија у Пољској. С. Бартмињска међу најважније одлике лублинске етнолингвистике убраја истраживање језика у вези са историјом заједница које га окружују на микро- и макроплану, са културом, групним менталитетом и системом вредности, како би се што потпуније реконструисала језичка слика света. Она указује на потребу за развијањем стандардизованог начина холистичног описа концепата у оквиру когнитивне етнолингвистике путем формулисања когнитивне дефиниције, која обједињује материјал добијен из разноврсних извора. Теоретским аспектима и процесом развоја етнолингвистике бавио се и В. Височањски (W. Wysoczański) у реферату под насловом „Язык как предмет этнолингвистических исследований“, пратећи промене схватања о вези између језика, културе и мишљења од Сапира и Ворфа, преко оснивача московске етнолингвистичке школе Н. И. Толстоја и С. М. Толстој до пољских етнолингвиста и следбеника Ј. Бартмињског.

О. Белова, чији дугогодишњи научни рад је посвећен истраживању стереотипа, у реферату „Этнокультурный стереотип в этнолингвистическом освещении: к вопросу о трансформации и динамике стереотипов в народной культуре“ указала је на значај етнокултурних стереотипа као представа о „другом“ које формира фолклорно-митолошка свест у систему традиционалне културе за само друштво у којем су они присутни, због различитих функција које имају у со-

цијално-етничкој интеграцији. Они се посматрају као обавезан елемент слике света јер имају функцију да структурирају и диференцирају „своје“ и „туђе“ у религији, обредима и систему вредности. О. Белова указује на то да до делимичних промена у етностереотипу долази само када се због спољашњих услова промени етнокултурна ситуација, тако да више не постоји стабилни и масовни иноетнички елемент као део локалног културног пејзажа, али да тада настају нови стереотипи, карактеристични за кризне епохе или засновани на индивидуалној перцепцији локалних суседа. Етностереотипом се бавила и Г. Кабакова, која је у реферату „„Русские’ и ,французы’ в свете языковых стереотипов“ истраживала устаљене изразе у стандардном руском и француском језику и у дијалектима. Г. Кабакова указује на разлику у виђењу Француза и Руса која се може реконструисати као резултат историјских сукоба двају народа: у оба језика „други“ се првенствено види као (лош) војник и неко коме се не сме веровати, што потврђује и мноштво устаљених изрази који садрже указивање на Французе, Русе или козаке, а користе се у непријатним ситуацијама. Историчар В. Петрухин је у реферату „Евреи в русском летописании: этнокультурные стереотипы“ указао на значај интердисциплинарног приступа проучавању стереотипа, њиховог настанка и развоја, илуструјући бројним примерима неподударање између чињеница и елемената стереотипа. Стереотипом на деривационом нивоу бавила се А. Кожина. Она је у излагању „Стереотип возраста в славянских языках“ представила семантику лексема које означавају узраст људи, биљака и животиња у словенским стандардним језицима и дијалектима, а добијене су помоћу префикса под- (подросток, подростень, подростый), недо- (недоросль, недоросток, недокунок) и пере- (переходка, переградница).

Више учесника конференције пажњу је усмерило на питања методологије и извора који се користе у етнолингвистичким истраживањима. Д. Ајдачић се у реферату „Словенска етнолингвистика и фразеологија“ бави проблемом квалитета и уједначености извора који се користе у етнолингвистичким истраживањима. Анализирајући употребу термина номинација, кодови културе, језичка слика света, фразеолошка слика света, еквивалентност и нееквивалентност у радовима украјинских, руских, пољских и српских лингвиста, он истиче разлике у приступу материјалу који имају фразеолози, лингвокултуролози и етнолингвисти, чији рад је заснован на различитим теоријама, методама и терминологији. Питањем ваљаности материјала коришћеног за опис знања које поседују савремени

говорници као извора за добијање когнитивне дефиниције бави се и реферат М. Стефановић („О методима прикупљања података од савременика у етнолингвистичким истраживањима: анкета vs. асоцијативни тест“), у којем се истичу предности асоцијативног метода у односу на чешће коришћену, али по више параметара мање објективну анкету. У излагању „Историјски речници српског језика као извор за истраживање развоја националне слике света српског народа“ Р. Драгићевић представила је српски речнички материјал са краја XVIII и почетка XIX века као веома користан извор података за опис слике света српског народа који је живео у различитим државним заједницама у периоду када су речници настали, указујући на важност не само дефиниција већ и примера, речничких додатака, ауторских објашњења и напомена за реконструкцију детаља из свакодневног живота, схватања и вредности популације којој су они били намењени и на коју су се односили.

А. Гудавичиус (A. Gudavičius) из Литваније представио је Речник концептуалних метафора¹ („О словаре концептуальных метафор“), који је настао током рада на истраживачком пројекту „Концептуалне метафоре у јавном дискурсу“ и указао на начин решавања методолошких проблема који су се тицали издвајања метафоричких израза и концептуалних метафора и осмишљавања структуре речника, тако да се он разликује од осталих покушаја инвентаризације концептуалних метафора у руској и америчкој традицији.

Резултате дугогодишњег рада на белоруском фолклорно-етнолингвистичком атласу представио је Н. Антропов у реферату „Белорусский фольклорно-этнолингвистический атлас: от идеи к пробному выпуску“. Н. Антропов истиче да је картографија помогла да се издвоје очигледне унутарбелоруске етнокултурне изодоксе и етнокултурни ареали, а да научна интерпретација доводи до закључака који имају фундаменталан етногенетични карактер, што ће довести до промена у схватању природе појединих елемената традиционалне белоруске културе. Б. Сикимић говорила је о резултатима на пројектима Балканолошког института САНУ („Савремена теренска истраживања: од етнолингвистике, преко антрополошке лингвистике до документовања угрожених говора“), и представила Буњевачки речник, модел дијалекатског корпуса буњевачког говора и Шокачки

¹ Aina Būdvytytė-Gudienė, Aloyzas Gudavičius, Nedas Jurgaitis, Silvija Papaurėlytė-Klovienė, Reda Toleikienė. Konceptualiosios metaforos viešajame diskurse. Konceptualiųjų metaforų žodynas. Vilnius: UAB „BMK leidykla“, 2014.

речник, указујући на могућности и проблеме који се могу јавити у процесу лексикографске обраде и дигитализације материјала. Други део рада посвећен је приказивању теренског рада и обраде података добијених приликом истраживања тимочких говора током 2015. године. И реферат А. Плотњикове (А. Плотникова) „Специфика славјанских островних ареалов в етнолингвистическом аспекте“ био је заснован на проучавању језика и културе Руса старовераца у делти Дунава у Румунији и Градишћанских Хрвата у Аустрији, који се од већинских народа разликују језички и конфесионално, а на основу прикупљеног материјала Плотњикова закључује да највећи утицај на садржај сачуваних традиционалних мотива има првобитна територија са које су потекли преци. Е. Узењева (Е. Узенева) је у излагању „Культурные диалекты болгар-мусульман сквозь призму обрядовой терминологии“ на веома детаљан начин, користећи бројне примере, описала живот и обичаје једне групе бугарских муслимана, а М. Толстој (М. Толстая) је у реферату „Диалектологические материалы как этнолингвистический источник“, наводећи бројне примере из закарпатских дијалеката, показала да се дијалектолошка грађа може користити у савременим етнолингвистичким истраживањима.

Више истраживача представило је резултате описа садржине концепата: Г. Јаворска (Г. Яворская) представила је концептуализацију власти у словенским језицима („Власть’ и особенности ее концептуализации в славянских языках“) и закључила да етимологија показује да је у перцепцији Словена суштина власти у вези између моћи (power) и власништва (ownership), при чему се семантика лексема помера од физичких према социјалним и менталним сферама. Границу између моћи и поседовања (possession), судећи не само по мишљењу етимолога, већ и на основу материјала из савремених словенских језика који је представила Г. Јаворска, тешко је направити, јер се често сједињују моћ и власништво. Концепт америчке слободе био је предмет интересовања Е. Руденко („Этнолингвистическая специфика американской свободы“), која је, користећи речнички материјал најпре утврдила разлике у схватању слободе у Великој Британији и САД, а онда, на основу података из анкета и асоцијација, као и на основу анализе врсте и броја топонима са лексемама које означавају слободу у САД и у Белорусији, представила основне елементе концепта. Овим концептом бавио се А. Капетановић (А. Kapetanović) у реферату „Koncept slobode u jeziku moliških i gradišćanskih Hrvata“. Он је представио прелиминарне резултате истраживања

чији циљ је био да методом развијеном у оквиру пољске етнолингвистичке школе дође до когнитивне дефиниције и утврди евентуалне сличности и разлике у садржају концепта међу етничким Хрватима у Италији и Аустрији, али недостатак различитих извора, неопходних за проучавање концепата, као и одсуство словенске лексеме за слободу међу молишким Хрватима, онемогућили су успешан завршетак овог подухвата. Е. Масловска (Е. Masłowska) је, користећи исти метод, у реферату „Konceptualizacja duszy w kulturze tradycyjnej Słowian w ujęciu etnolingwistycznym – metoda i perspektyw badawcze“ представила пројекат чији циљ је опис концептуализације душе у словенским језицима који су у директном контакту (пољски, чешки, словачки, украјински, белоруски и руски) и оних који су од њих удаљени (српски и бугарски). И циљ рада Н. Корине (Н. Корина) био је да, користећи методе развијене у лублинској школи етнолингвистике, опише концепт рада у различитим словенским језицима („Труд в онтологији и аксиологији руских, белорусов и словаков“), паралелно обрађујући парове работа и труд (р), работа и праца (б) и robota и праса (с). Овај рад био је запажен по томе што представља један од првих покушаја да се наведена методологија доследно примени у контрастивном истраживању.

А. Штајнголде (А. Šteingolde) проучавала је мотив кривог вретена у руским паремијама („Мотив кривого веретена в русских паремиях“) и, поредећи семантику бројних устаљених израза у различитим дијалектима са забележеним обичајима и обредима, закључила је да постоји веза кривог вретена са „кривим“ временом, што потврђује и етимологија ових лексема. В. Вардиц (V. Warditz) анализира појаву специфичног жанра поезије (тзв. „пирожки“ и „порошки“) на интернету као руски постфолклор. Вардиц сматра да поезија на интернету, оперишући поетиком ненормативног, опсценог и антирежимског, наставља линију књижевно-друштвеног дискурса борбе против власти која се води од Радишчева.

Последњи реферат представљен на конференцији био је посвећен проблему митологизације матерњег језика на територијама насталим након распада Совјетског Савеза и Југославије. Ана Кречмер (А. Kretschmer), организатор и домаћин конференције, у излагању „Мифы и факты: к вопросу культурно-языкового идентитета восточных и югозападных славян (в диахронном и синхронном аспектах)“ указала је на то да они представљају израз емоционалног и идеолошког односа према језику, те да су потенцијално опасни, јер су засновани не на научним чињеницама, већ на фалсификовању

историје и на идеолошкој аргументацији, која се може пратити и кроз историју, посебно када се ради о периодизацији писмености на словенској територији.

У току конференције одржана је и седница Комисије за етнолингвистику Међународног славистичког комитета, на којој је председник комисије Ј. Бартмињски известио чланове о могућности да се продужи рад на пројекту „Вредности код Словена и њихових суседа“. Обављене су консултације у вези са конференцијама у наредном периоду и отпочете припреме за предстојећи славистички конгрес, који ће се одржати у Београду 2018, а представљена су и најновија издања – монографије, тематски зборници етнолингвистичких радова, аксиолошки речници и часописи.

Скуп „Словенска етнолингвистика: методе, резултати, перспективе“ потврдио је велику заинтересованост водећих словенских лингвиста различитог усмерења за проучавање односа између језика и културе, као и за решавање уочених проблема теоријске, методолошке и терминолошке природе. Охрабрује очигледно приближавање у значајним аспектима следбеника московске и лублинске школе, као и покушај стварања заједничке методологије обраде корпуса, како би компарација словенског етнолингвистичког материјала била олакшана.

*Марија Ј. Стефановић**
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за славистику

* mstefanovic@ff.uns.ac.rs

СРПСКИ ЈЕЗИК И АКТУЕЛНА ПИТАЊА ЈЕЗИЧКОГ ПЛАНИРАЊА

Београд, САНУ, 28. октобра 2015.

Научни скуп *Српски језик и актуелна питања језичког планирања* одржан је 28. октобра 2015. године у Палати Српске академије наука и уметности у Београду.

Организатори Скупа су били Одељење језика и књижевности САНУ, Институт за српски језик САНУ, Одбор за стандардизацију српског језика, Матица српска и Фонд „Ђорђе Зечевић“ за неговање и унапређење ћирилице.

Скуп је одржан под покровитељством Српске академије наука и уметности, а чланови Организационог одбора Скупа су били: академик Иван Клајн, академик Предраг Пипер, проф. др Драган Станић и проф. др Срето Танасић (председник), а научни секретари др Марина Николић и мр Јован Вуксановић.

На почетку рада Скупа учесницима су се обратили проф. др Срето Танасић, директор Института за српски језик САНУ и председник Организационог одбора Скупа, академик Владимир С. Костић, председник САНУ, академик Рајко Кузмановић, председник АНУРС, академик Предраг Пипер, секретар Одељења језика и књижевности САНУ и проф. др Драган Станић, председник Матице српске. Успех у раду учесницима је пожелела и Јасмина Митровић Марић, саветница председника Србије.

Скуп *Српски језик и актуелна питања језичког планирања* радио је у две секције. У преподневној секцији поднети су следећи реферати: Предраг Пипер, *Српски језик као предмет језичког планирања (са освртом на питање приоритета у планирању)*; Милорад Радовановић, *Поново о издавању Целокупних дела Павла Ивића*;

Слободан Реметић, *Српска дијалектологија данас и суџра*; Мато Пижурица, *Лингвистички пројекти Матице српске*; Срето Танасић, *Планирање издавачке делатности*; Милош Ковачевић, *О нормативном стању синонимних блискозначних твореница у српском језику (поводом иницијативе о синониму „Београдском чичачу“*; Јелица Стојановић, *Актуелна питања, проблеми и задаци србистике у Црној Гори и могућности језичког планирања*; Радивоје Младеновић, *Проучавање српске језичке баштине Косова и Мейхохије*; Митра Рељић, *Најновији узроци и показатељи урушавања идентитета и интегритета српског језика на Косову и Мейхохију*.

Теме о којима се говорило у наведеним рефератима пружиле су широку слику о тренутном стању српског језика, као и о његовом статусу у Србији, Црној Гори и Републици Српској. Предраг Пипер је говорио најпре о самом појму језичког планирања и његовим носиоцима, планирању даљег развоја нормативне науке о српском језику. Нагласио је, поред осталог, важност наставе српског језика на свим нивоима образовања, наставе српског као матерњег и нематерњег језика, као и подстицање развоја српског језика изван Србије (у земљама у региону и иностранству). У реферату је истакнут значај планирања научноистраживачких лингвистичких пројеката које би донело боље резултате уз иста или мања улагања, као и значај планирања издавачке делатности и координираног планирања организовања научних скупова. Посебна пажња у реферату била је посвећена и финансирању *Речника српскохрватског књижевног и народног језика*, који издаје САНУ, и питање наслова тог речника као и питања финансирања тог пројекта.

Темом издаваштва у оквиру својих реферата бавили су се Милорад Радовановић, који је говорио о томе докле се стигло у издавању Целокупних дела Павла Ивића (прва књига се појавила 1991. године), Мато Пижурица, који је говорио о лингвистичким пројектима Матице српске, и Срето Танасић, који је истакао да је за провођење језичке политике у области нормирања језика важно и редовно и планско објављивање резултата значајних за кодификацију, као и успостављање хијерархизације публикација и институција које се баве стандардизацијом српског језика.

Мато Пижурица је говорио о лингвистичким пројектима Матице српске из области нормативистике: Правопису, једнотомном Речнику српског језика, Нормативној граматичкој и гласилу Матице српске за културу усмене и писане речи Језику данас, као и о осталим лингвистичким пројектима: Речнику српског језика XII–XVIII века,

Речнику славеносрпског језика, Дијалекатском речнику Војводине, Орнитолошком речнику итд.

О актуелној теми поводом иницијативе да се постави споменик Београдском читаоцу / Београдском читачу реферат је поднео Милош Ковачевић. Подробно је образложио свој став да је лексема *чишач* мање примерена од лексеме *чишалац* у називу споменика чији је циљ да се промовише култура читања.

Слободан Реметић је поменуо у реферату најважније задатке српске дијалектологије: а) израду Српског дијалектолошког атласа, б) уклањање преосталих белина (неиспитаних области) са српске дијалекатске мапе, в) испитивање говора избеглица са терена Хрватске, Босне и јужне српске покрајине, г) организовано прикупљање и обрада терминологије из области материјалне и духовне културе српског села, д) организовано прикупљање и обрада ономастичке грађе и ђ) учешће у раду на Општесловенском лингвистичком атласу и Лингвистичком атласу Европе. Осим тога, истакао је да је од посебне важности континуитет у издавању реномираних гласила као што су Српски дијалектолошки зборник, Ономатолошки прилози и сл.

О положају српског језика у Црној Гори и на Косову и Метохији говорило се у рефератима Јелице Стојановић, Радивоја Младеновића и Митре Рељић.

У раду Јелице Стојановић представљен је статус српског језика у Црној Гори и проблеми с којима се сусрећу институције које се баве проучавањем српског језика. Посебно се наглашава потреба за планирањем издавачке делатности у вези са српским историјскојезичким наслеђем на просторима данашње Црне Горе.

Митра Рељић је указала на проблем две језичке политике, језичке политике Републике Србије и оне коју спроводи тзв. Република Косово. Она наглашава у раду да је гашењем српских институција и применом Бриселског споразума, српско становништво у косовском законодавству правно дискриминисано.

У реферату Радивоја Младеновића веома прецизно је изложено шта би било потребно урадити да би се проучила и сачувала српска језичка баштина на Косову и Метохији. Предложено је: 1. да се уради потпуна библиографија у оквиру различитих језичких области, 2. да се изради дијалекатски атлас српских говора Косова и Метохије, 3. да се монографски опишу непроучени говори, 4. да се прикупи и публикује лексичка грађа, 5. да се проучи језичка разградња дијалекта у избеглиштву, затим судбина дијалекта у енклави итд.

У поподневној секцији поднети су следећи реферати: Душко Витас, *Језичка инфрасџрукџура за изучавање и обраду срџског језика*; Рада Стијовић, *Књижевнојезичка норма и медији (од џланирања до решавања најакџуелнијих џиџања)*; Рајна Драгићевић, *Ка лексичком џланирању срџског језика*; Милорад Дешић, *Срџски сџандардни акценати и новија лексика*; Ђорђе Оташевић, *Планирање и срџска лексикографија*; Владан Јовановић, *Савремена срџска џерминологија и џерминолошка лексикографија (акџуелно сџање и задаци)*; Марина Николић, *Језичко џланирање и џиџернеџи*; Виктор Савић, *Свеобухваџни задаци џред џроучаваоцима срџкословенског језика*.

Душко Витас је говорио о положају српског језика на интернету односно на његову „невидљивост и непостојање“ (када се у претраживач укуца СРПСКИ ЈЕЗИК, први резултати претраге су приватни комерцијални пројекти итд.), о процесу дигитализације (где је на примеру показао процес дигитализације, указавши на могућности, као и на проблеме) и изради информатичке инфраструктурне мреже, односно информатизоване платформе која би омогућавала „кооперативан развој језичких ресурса и њихову дистрибуирану експлоатацију. Таква платформа би била не само подршка научним, просветним и културним подухватима већ и снажно средство за контролу и усмеравање најразличитијих процеса у употреби језика, укључујући и оне домене који у неинформатизованом моделу измичу пажњи надлежних институција“.

О језику медија и норми говорила је Рада Стијовић. Она је рекла да је интернет доступан свакоме, па већина текстова на њему не подлеже ни контроли ни корекцији језичких стручњака, и да језичке савете често може да даје, и даје, и онај ко није довољно стручан, или је пак потпуни лаик; да се, осим досадашњих настојања да се повећа број часова српског језика у школама, нарочито средњим, и да се обезбеди довољан број лектора у свим институцијама у којима су они потребни, морају наћи нови начини утицаја на писменост и културу изражавања. Нагласила је да треба искористити предности интернета као и да званичне институције, пре свега Институт за српски језик, Матица српска и филолошки факултети, морају наћи пут до нових технологија. Анализирајући бројне примере, закључила је да се морају усагласити правопис, речници књижевног језика и нормативни приручници, као и да су потребни нови граматички приручници, који ће описати актуелно стање.

Рајна Драгићевић је говорила о појму лексичке норме, лексичког нормирања и лексичког планирања. Истакла је да страни лексико-

графи који израђују модерне електронске речнике могу да прате лексичку ситуацију у својим језицима – лексику која улази у језик, ону која постаје све фреквентнија, ону која се архаизира и нестаје из језика. Предуслов за лексичко планирање српског језика јесте стицање слике о стању у лексичком фонду савременог српског језика, а најбољи начин да се та слика стекне јесте развој електронске лексикографије по угледу на ситуацију у неким земљама са напредном лексикографијом.

О томе да речи једног језика застарјевају, а друге настају, да има речи код којих се силазни акценат јавља ван првог слога и да, гледано у целини, за већину речи и даље важе правила српске акцентуације, говорио је Милорад Дешић.

Једнојезични, двојезични/вишејезични и термилошки речници, као и електронски речници на интернету били су предмет истраживања Ђорђа Оташевића. Он је детаљно анализирао постојеће стање указујући на велики недостатак термилошких речника и мали број речника у електронској форми која би омогућавала различите начине њихове употребе. Осврнуо се и на правилник о вредновању научног рада у вези са израдом речника.

Савремено стање српске терминологије, из угла српске књижевнојезичке норме, из угла целине лексичког система српског језика и из угла лексикографије, било је предмет истраживања Владана Јовановића. Он је изнео занимљив податак да у свету постоји више од 2000 језика, док се научна и стручна терминологија развијају у свега стотинак језика. Др Јовановић сматра „да је за постојање терминологије неопходно да језик којем она припада буде стандардизован и књижевнојезички утемељен“. Такође, он каже да је неопходна приснија сарадња између стручњака за одређену област знања и лингвиста.

У раду „Језичко планирање и интернет“ Марина Николић говорила је о интернету као средству које се у науци о језику може врло успешно користити као средство језичког планирања, које је по правилу, једним својим делом, окренуто будућности. Она каже да „интернет као средство у науци о језику користимо на различите начине: за прикупљање лингвистичких информација различитог типа, праћење значајних институција и пројеката, претрагу библиографских јединица итд“. У реферату се такође говори о друштвеним мрежама и веб-сајтовима, а на примеру информативно-едукативног сајта „Језикофил“ приказне су могућности интернета у области неговања језичке културе. У њеном реферату је дат пресек актуелног

стања бриге о српском језику и показан однос едукатора и корисника српског језика на интернету.

Виктор Савић је говорио о „неопходности уобличења појма обухваћеног термином „српска редакција старословенског језика“, и нешто ширег именовања „српкословенски језик“ у њиховој пуноћи, и комплекснијој развојној, променљивој слици. Такође, поменуто је и питање положаја српског у источнојужнословенском књижевном корпусу у периоду од 10. до 12. века. Од великог значаја би било формирање регистра старих српских писаних споменика као и јасна стратегија њихове обраде. Истакнуто је да би било неопходно дефинисати краткорочне и дугорочне циљеве, али да то није могуће док постоје овако конципирани пројектни циклуси. Предложено је формирање специјалне групе за ћирилометодијевске студије при катедрама за српски језик и славистику неког од факултета у Србији, тамо где има највише услова за рад на средњовековним споменицима.

У оквиру дискусије о поднетим рефератима отворене су и неке нове теме као што је заштита српског културног наслеђа на латиници које се у многим библиотекама у свету не каталогизује као српско, а изнета је и иницијатива за стварање националног корпуса српског језика.

*Олга Сабо**

Институт за српски језик САНУ

* olga011@yahoo.com

**THE PALGRAVE HANDBOOK OF SLAVIC LANGUAGES,
IDENTITIES AND BORDERS**

Ed. Tomasz Kamusella, Motoki Nomachi, Catherine Gibson
Houndmills: Palgrave Macmillan 2016, 592 pp.

Издавачка кућа „Palgrave Macmillan“, са седиштем у Великој Британији, издаје серију приручника из различитих грана друштвених наука с циљем да читаоцима донесе тематски комплементарне радове високог квалитета водећих светских истраживача у одређеној дисциплини. У овим публикацијама представљен је специфичан оквир савремених истраживања у датој научној области и назначен могући смер њиховог даљег развоја. Издање које је пред нама посвећено је славистичким проучавањима, а садржи двадесет четири прилога, писаних на енглеском језику, истакнутих слависта из осамнаест земаља света, првенствено из перспективе социолингвистике, друштвене историје и језичке политике Словена. У центру интересовања аутора прилога је језик, с једне стране, као средство конструисања људског идентитета и његовог неговања, а с друге стране као инструмент грађења нације и одржавања националног идентитета. Велика пажња усмерена је и на феномен граница, како насталих деловањем природе, тако и накнадно створених људском активношћу, одређених административно-правним оквирима или критеријумима који вежу језичку заједницу. Временски опсег који је обухваћен радовима је пре свега последњих четврт века историје Словена, раздобље након великих политичких промена у Европи и ширења Европске уније, творевине која буди асоцијације на империје из недалеке прошлости и коју многи сматрају регресивним елементом, али захваљујући којој такође „мањи“ словенски језици постају видљиви на великој сцени. На тај начин су, на пример, словеначки и

словачки после уласка Словеније и Словачке у ЕУ постали њени званични језици и средство комуникације на чију употребу и поштовање статуса обавезује све њене институције. Приређивачи приручника у уводу с правом примећују да међудржавне политичко-економске интеграције са собом носе нестајање досадашњих формалних граница. Европске интеграције су процес који је у последње време уздрман дешавањима везаним за избегличку кризу, али се чини незауостављивим, а мултикултурализам и мултилингвизам су опште прихваћени и пожељни циљеви којима као цивилизација стремимо. Па ипак, у већини европских друштава хомогеност језика и његова чистоћа се и даље упорно и љубоморно чувају, а расуђивање вођено етнолингвистичким национализмом, идеолошки потеклим два столећа раније, данас је још увек живо, нарочито у Средњој и Источној Европи. Као најбољи аргумент за ову тврдњу намеће се ситуација након распада српскохрватске језичке заједнице.

Пол Векслер (*Paul Wexler*) у првом уводном прилогу нуди занимљиву експерименталну класификацију етнојезичких азијских група чије су заједнице мигрирале у Европу на терене насељене Словенима (Караими, Белоруски Татари, Роми, Ашкенази), засновану на степену задржавања оригиналног језика заједнице, односно асимилације са словенским језичким заједницама. Други уводни чланак Елене Марушијакове и Веселина Попова односи се на увек изузетно актуелно питање односа идентитета и језика код припадника ромских заједница широм средње и источне Европе, маргинализованих првенствено због свог друштвено-економског статуса, али и због подељености на бројне заједнице у свакој појединачној земљи. Након два уводна прилога следе остали груписани у три веће тематске целине: а) Северни Словени и њихови језици, б) Јужни Словени и њихови језици и в) Поглед у будућност.

Први сегмент почиње радом Кетрин Гибсон (*Catherine Gibson*), приказом тренутне језичке ситуације, а углавном историјских околности које су до таквог стања довеле, Пољака у источном летонском вишејезичком региону Латгалији, у коме живе припадници и других словенских заједница (пре свега руске и белоруске). Андриј Даниленко се у свом прилогу бави улогом језика *язичіє* и *суржик* у Украјини кроз призму језичког контакта и конфликта пограничних култура. Обе појаве третира као два типолошки конвергентна случаја лингвистичке хибридизације које су се одиграле у различитим временским периодима у различитим украјинским пограничним зонама. Изузетно инспиративан је прилог Пола Роберта Магочија

(*Paul Robert Magocsi*), који приказује регион Закарпатја, његову историју, језичку ситуацију пре и после 1989. године, различите сфере утицаја и поделе унутар језичке заједнице у прошлости и садашњости које су резултат постојања граница (географских, политичких, етнолингвистичких), као и покушаје Русина да пронађу одговарајући књижевни језик којим би представили своју културу. Током скоро два века коришћења већ постојећих језика (црквенословенског, руског, украјинског) крајем двадесетог века успели су да покрену мање или више успешну кодификацију русинског књижевног језика, тачније речено неколико варијанти књижевних језика за сваку земљу у којој се налазе. На овај прилог тематски се надовезује рад Михаела Мозера (*Michael Moser*), који такође пружа своје виђење проблематике русинског књижевног језика. Без претераног оптимизма пружа одговор на питање да ли ће се остварити поменути планови усвојени у Словачкој 1992. године закључујући да је, упркос несумњивим почетним успесима, немогуће предвидети да ли ће русински пројекат на дуге стазе донети жељене резултате. Прилог Мире Набјелкове (*Mira Nábělková*) под називом *The Czech-Slovak Communicative and Dialect Continuum: With and Without a Border* разматра питање настанка политичких граница међу чешком и словачком лингвистичком заједницом, чешко-словачког дијалекатског континуума, доноси хронолошки преглед односа између Чеха и Словака и њихов утицај на класификацију дијалеката, као и иновација насталих услед нестандардног језичког контакта и адвергенције из перспективе прекограничне комуникације. Прилог Томаша Камуселе (*Tomasz Kamusella*), једног од приређивача приручника, концентрисан је на промене језика, граница и идентитета у средњоевропском региону Шлезије. Приказује генезу аутохтоног шлеског говора који данас има све више присталица и бори се за свој статус, попут кашупског на северу Пољске у ранијем периоду. Врло занимљиво је да Т. Камусела на шлески језик гледа као на креолску творевину насталу у контакту немачког са локалним словенским говорима. С пуно права немачки језик у данашњој Шлезији третира као језик који више директно није укључен у контакт, већ је он ограничен на пољски и шлески чинилац, будући да су особе које су се након 1989. декларисале као Немци то пре свега радиле из економских побуда, веома ретко етнојезичких. Прилог Роланда Мартија (*Roland Marti*) говори о поделама у оквиру лужичкосрпске језичке заједнице са два аспекта: недостатка спољашњих граница које би служиле као гаранција изолованости етнојезичког подручја и унутрашњих подела

(географских, језичких, религијских) које угрожавају језичку заједницу. Александер Максвел (*Alexander Maxwell*) у контексту словачког пута ка стицању државности указује на познату чињеницу да се административне границе не поклапају са етнојезичким, док Иштван Фрид (*István Fried*) покушава да приближи развојни пут лингвистичког национализма код Мађара у деветнаестом веку, узимајући у својој анализи у обзир и словенски елемент.

Друга тематска целина публикације под називом „Јужни Словени и њихови језици“ такође садржи девет прилога. Први је рад Брајана Д. Џозефа (*Brian D. Joseph*) о фонолошким аспектима граница међу језичким заједницама на Балкану. Аутор долази до закључка да су ове границе релевантне у оквиру концептуализације дијалектолошких и других језичких контаката на Балкану. Андреј Бекеш разматра језичку ситуацију словеначког језика након почетка примењивања Шенгенског споразума у Словенији и поставља питање да ли ће језичке границе такође нестати, тј. какав ће утицај то имати на говорнике словеначког језика који живе у суседној Аустрији, Италији, Мађарској. Анита Пети Станић и Кит Лангстон (*Keith Langston*) у свом прилогу под називом *Borderlands and Transborder Regions of the Croatian Language: How Far Back in History Is Enough?* анализирају границе које се користе да се дефинише савремени хрватски језик. Закључују да се комуникативно подручје одређено тим границама не поклапа са симболичким подручјем, које се често не узима у обзир као подједнако релевантно. Према њиховом мишљењу, ови су се простори кроз историју смењивали – у деветнаестом веку доминирала је комуникативна функција, док од времена распада Југославије доминира симболички, а игнорише се комуникативни сегмент. Прилог Роберта Д. Гринберга (*Robert D. Greenberg*) посвећен је језичкој ситуацији Бошњака у региону Санцака са обе стране српско-црногорске границе. Аутор након анализе доноси закључак да је бошњачки идентитет, односно језик, постао важан политички фактор у обе земље, као и да социолингвистичка ситуација у земљама бивше Југославије остаје нестабилна након више од двадесет година од њеног распада. Чланак Е. Вејлза Брауна (*E. Wayles Browne*) бави се језиком Градишћанских Хрвата, његовом историјом и тренутном ситуацијом, као и односом према немачком и матичном хрватском језику. Клаус Штајнке (*Klaus Steinke*) разматра проблеме везане за идентитет Горанаца у источној Албанији и Косову, приказује њихову актуелну ситуацију, коментарише лингвистичку и социолингвистичку позадину, покушава да пред-

стави компликовану ситуацију са идентитетом и на крају доноси процену етнолингвистичке виталности горанске језичке заједнице. Ирина Седакова покушава да сагледа границе бугарске језичке заједнице у светлу ареалне етнолингвистике. Мотоки Нوماћи (*Moto-ki Nomachi*) нуди своју анализу социоллингвистичке историје и тренутне ситуације језика Банатских Бугара, уз истицање међуграничне интеракције (будући да су подељени на два дела, између држава Србије и Румуније) као кључне за будућу судбину овог језика. Бави се важним питањима: да ли је банатски бугарски језик или само дијалекат, ко су Банатски Бугари, које језике су користили током историје као високу варијанту у свакодневном животу, какав је њихов однос према бугарском књижевном језику у Бугарској. Тематски блок о јужнословенским језицима завршава прилог Јоука Линдште-та (*Jouko Lindstedt*) о сукобљеним лингвистичким дискурсима у балканској словенској језичкој заједници, њеној историјској и националистичкој позадини и неким могућим решењима да се различита становишта превазиђу.

Радови у последњој тематској целини коментар су значајних промена с почетка овог миленијума у етнојезичкој и демографској структури Европе, иницираних миграцијама припадника словенских народа (у првом реду оних чије су државе приступиле Европској унији). Ови масовни покрети становништва економски су мотивисани, усмерени са истока на запад Европе, и за резултат имају постојање бројних језичких словенских заједница на местима где раније није ни било услова да постоје (Ирска, Island). Сара Смит (*Sarah Smyth*) информисе о говорницима руског језика (али и других источноевропских народа) у Ирској и пита се на који ће начин и у ком тренутку Ирска и њени староседеоци почети да реагују на новонасталу реалност. Ана Новиков говори о руском језику и сферама његове употребе у данашњем Израелу, а Дитер Штерн (*Dieter Stern*) о језику који се користи приликом вођења послова у постсоцијалистичким оквирима на примеру прекограничне кинеско-руске комуникације. Ово поглавље, а и читаву публикацију, затвара Томаш Камусела радом о пољској језичкој заједници у Ирској. Уредници су овај последњи блок именовали „Поглед у будућност“, желећи да научном реакцијом на поменуте недавне словенске миграционе процесе упуте и подстакну истраживаче да се баве питањем новијих словенских језичких заједница у Западној Европи. Овакав приступ је свакако оправдан, ако се узме у обзир тек спорадично појављивање славистичких радова посвећених овој тематици.

Прилози који су ушли у састав приручника пружају, дакле, најновије информације и анализе словенских језичких заједница не само у словенским европским земљама, већ и на Британским острвима, у Скандинавији и на Блиском истоку. Штавише, у њима прилагачи обрађују и питања језика из других језичких група, па и породица – иранског, јидиш, ромског, мађарског, са којима словенски језици ступају у неку врсту контакта, односно конфликта. Прилози, поред широког географског подручја, покривају и велики хронолошки опсег – од трећег миленијума пре нове ере до садашњости, иако се у највећој мери односе на два последња века.

Врло је опсежан и спектар тема којима се приказани радови баве. Поред основних питања – а то су језик у формирању идентитета, однос политике и историјских дешавања према језику, као и географске и лингвистичке границе – сваки од прилога поседује потенцијал да покрене квалитетну дискусију код истих или различитих група истраживача, на почетном или напредном нивоу интересовања. Ову одлику нажалост на овом месту нисмо у стању да у задовољавајућој мери приближимо читаоцима, али је она велика вредност приручника. С тим је у директној вези и интердисциплинарност која карактерише све прилоге у њему; без таквог приступа изузетно тешко било би на адекватан начин објаснити сложене процесе којима аутори поклањају своју пажњу. Стога ова публикација може бити занимљива не само лингвистима већ и историчарима, политиколозима, антрополозима итд. који се баве средњом и источном Европом.

Још један од позитивних аспеката издања је што се на више места дотиче питања вишеструког етничког и језичког идентитета, које је у контексту граничних, као и мањинских, језичких заједница од великог значаја и један је од феномена којем би ваљало посветити већу пажњу и у нашој средини. Припадници ромских заједница готово увек поред матерњег, био он ромски или не, имају још један или више језика са којим се идентификују. На основу прилога у приручнику видимо да је ситуација слична и код мултиетничких Пољака у летонској Латгалији, као и са популацијом Закарпатске Украјине. Овај проблем долази до изражаја, рецимо, приликом пописивања становништва у земљама где је избор по питању етничке односно језичке припадности ограничен на један. Због тога је на попису 2001. године у Украјини само 10.200 Русина декларисало своју припадност русинском етнику од процењених на више од 700.000. Слична ситуација је била на северу Пољске са Кашубима, који су на ранијим цензусима морали да се одлуче само за једну припадност

или језик, али је након реакција пољских институција на попису одржаном 2011. у анкете укључена могућност вишеструке етничке припадности, као и употребе језика са опцијама: 1. пољски, 2. пољски и други, 3. искључиво други језик. Тада се 229.000 особа декларисало као „Кашуб“, од чега се 213.000 изјаснило као „Пољак“ и „Кашуб“, док се 16.000 ограничило само на кашупску народност.

Највећи број радова посвећен је управо овим језичким заједницама – пограничним, „малим“, о којима се толико често не говори (Русинима, Градишћанским Хрватима), као и групама које су транснационалне (Бошњаци, Горанци, Банатски Бугари). У раду Роланда Мартија је на добар начин показано како границе, као творевина која није природно дата, већ створена од стране људи, могу да буду корисне за овакве заједнице. Изолација је помогла католичким Горњолужичким Србима да очувају своју заједницу, као и Италијанима у Швајцарској, наводи Марти, а примери се могу наћи на много других страна, на пример код Пољака у Војводини који у банатском Остојићеву сви живе у једној улици и, упркос песимистичким предвиђањима многих истраживача, настављају да одржавају своју културу и језик. Поједини читаоци би можда желели још више информација о питањима односа језика, идентитета и граница код бројнијих словенских језичких заједница, али ове жеље остају да буду испуњене у неким другим публикацијама и истраживањима инспирисаним приказаним приручником.

У уводном делу приручника пажња је, између осталог, усмерена на нове димензије употребе језика у савременој комуникацији након убрзаног технолошког развоја. Захваљујући растућој улози интернета, словенски језици на виртуелан начин ступају у контакт са свим другим светским језицима (енглеским, немачким, турским итд.) стварајући притом велики број случајева интерференција, мешања језика, замене језика и сл. Ово је једна од чињеница на коју ће истраживачи слависти у будућности бити принуђени да реагују.

Исто тако, припређивачи истичу да је више него неопходно да се схвати да о ономе шта је језик и које су његове функције и употреба у друштву више одлучује тренутна политика него лингвистика. Томаш Камусела као добар доказ за ову тврдњу наводи примере молдавског језика (који је системски гледано минимално различит од румунског) и доњонемачког (у аналогном односу према холандском), а свакако би се овом низу могли додати и случајеви са Балкана. Дакле, тренутна политичка конфигурација одређује ставове државе према језику, а сведоци смо колико су језици у подређеној

позицији кроз историју и у данашње доба морали да се боре за признање путем конфликта – такав је случај са анализираним у приручнику језиком Закарпатских Русина у Украјини (чији је недавни захтев за аутономију још један ударац за ионако нестабилну политичку ситуацију у држави), Словенаца у Аустрији, и многих других језичких заједница. Веома је лако ући у сукоб, а до стабилног решења се долази уз напоре које морају да уложе обе стране. Ово је још једна порука и препорука коју нам у приказаној публикацији, посвећеној сећању на преминуле професоре Ану Ћенћалу (*Anna Cienciala*), Милку Ивић и Жежија Томашевског (*Jerzy Tomaszewski*), преносе аутори (М. Номаћи, Ј. Линдштет) – како као лингвиста помоћи да се узавреле страсти охладе и допринети проналажењу равнотеже у односима међу заједницама. То је наслеђе које се поштује, преноси и развија даље.

*Далибор Соколовић**
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику

* daleebohr@gmail.com

ЯЗЫКОВАЯ ПОЛИТИКА ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЙ, ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ И ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АСПЕКТЫ

М. А. Марусенко, Санкт-Петербург: Издательский дом Санкт-Петербургского государственного университета, 2014. – 288 стр.

Нове друштвене околности ставиле су пред лингвистику низ питања везаних за функционисање језика у условима глобализације, очување језичке разноликости, и статуса различитих језика у новим политичким и културним условима. Међу наведена питања свакако спадају и питања језичке политике која у новим наднационалним заједницама треба да обезбеди равноправност свих језика, чији носиоци образују такву заједницу. Питањима језичке политике у једној таквој заједници посвећена је монографија Михајла Марусенка, професора и управника Катедре за романистику Државног универзитета у Санкт Петербургу, *Језичка политика Европске уније: институционални, образовни и економски аспекти*. Монографија се састоји из шест поглавља, у којима аутор дефинише основне појмове језичке политике, њен предмет и метод истраживања, те на примеру Европске уније приказује њене различите аспекте и могућности њиховог проучавања.

У првом поглављу, *Шта је језичка политика?*, аутор уводи читаоца у проблеме језичке политике кроз дефинисање самог појма, њеног предмета и метода проучавања. Тако аутор језичку политику дефинише као област теоријских и емпиријских истраживања која је тесно везана за проучавање промене статуса и употребе одређених језика, као и за формирање политике у области предавања страних језика. На основу тако постављене језичке политике проистичу системске и рационалне мере засноване на теоријској анализи које се

могу применити на цело друштво и које су усмерене на решавање језичких проблема у циљу повећања општег благостања. Језичко планирање представља процес остваривања језичке политике у свом укупном обиму и у свим областима коришћења језика. Три основна правца деловања језичке политике су ширење корпуса одређеног језика, што укључује и стандардизацију, затим повећање статуса језика и ширење проучавања одређеног језика као страног. У савременој језичкој политици језик се посматра с једне стране као инструмент изградње нације, као симбол националне културе и идентитета, док се стандардни национални језици посматрају као средство остваривања општих политичких задатака и испољавања јединственог идентитета. Проучавање различитих питања језичке политике изазива бројне методолошке проблеме проистекле из интердисциплинарног карактера ове дисциплине. То се пре свега односи на појмове из различитих научних дисциплина, што захтева поштовање њихове специфичности и правилно коришћење. Обично се при формулисању језичке политике полази од правне експертизе усмерене на проверу усклађености циљева језичке политике у односу на актуелно законодавство. Међутим, правна анализа није довољан услов за формулисање успешне језичке политике. Потребна је и лингвистичка експертиза, која би се заснивала на питањима социолингвистике и примењене лингвистике. Затим се могу укључити социолози, политиколози и стручњаци за теорију рационалног избора, после чега треба почети с процедуром оцене алтернативних сценарија, али то обично не улази у круг дисциплина које се баве језичком политиком.

Друго поглавље посвећено је језичкој пракси (рус. *языковой режим*) Европске уније. На почетку поглавља аутор истиче да је Европска унија јединствена политичка и правна организација која се заснива на принципу равноправности 24 званична језика, по чему се разликује од других међународних организација, које имају радне језике. Затим се даје кратки преглед развоја језичког режима Европске уније напореда с њеним ширењем преко анализе низа докумената (*Уговора о оснивању Европске заједнице за угљ и челик*, *Уговора о оснивању Европске заједнице*, *Римског*, *Мастрихтског* и *Амстердамског уговора*, затим *Хартије о основним правима Европске уније* и различитих резолуција Европског парламента о заштити мултилингвизма). На основу анализе тих докумената аутор издваја парадокс стварности – с једне стране тежи се стварању што већих наднационалних заједница, а с друге стране јавља се тежња за

очувањем и повећањем традиција сваког народа на одређеној територији. Међутим, бирократски однос према језику као средству комуникације не омогућава потпуно разумевање језика као симбола слободе и средства за изражавање своје културе и идентитета. Битна одлика језичког режима Европске уније је и та да европско законодавство ствара само нормативну базу за његову примену у различитим институцијама, док свака од њих има право да формулише сопствену језичку политику. Зато аутор врши упоредну анализу језичке праксе различитих институција Европске уније, на основу чега долази до закључка да се она разликује у различитим институцијама, али да се у свим институцијама прати подела на радне и званичне језике. Такво раслојавање језика одразило се и у правилницима на основу којих је Европски суд донео посебан закључак да је принцип једнакости језика релативан, те да се наведене норме не могу посматрати као потврда општег принципа европског права, које даје сваком грађанину могућност да у свакој околности има верзију сваког документа на свом језику. На основу тога одређују се четири основне црте језичке праксе Европске уније: одсуство правног карактера, институционални карактер (зависи од карактера различитих установа), статус заједничког коришћења и искључиви карактер (језици који нису званични, попут мањинских, немају право званичне употребе). Као резултат неуспешне политике мултилингвизма аутор види све већу доминацију енглеског језика, за шта постоје структурални (веза с глобалном економијом, финансијама, инвестиције у проучавање енглеског језика) и идеолошки разлози (престиж енглеског језика, поп култура, итд.). Интегрисане структуре омогућавају лакши прелазак на енглески језик, упркос томе што јавна политика Европске уније промовише мултилингвизам. Ако је већ у раном периоду постојања уније одржавање једнакости језика био тежак задатак, сада је то практично немогуће. Будући да формална језичка политика не постоји, не чуди што многи игноришу њено постојање. Што се Европска унија више шири, то је лакше оправдати дискриминационе праксе у свакодневној делатности европских политичких и административних органа. Посебну пажњу аутор посвећује језицима који немају статус званичних. Аутор истиче да се језички плурализам ограничава признавањем државних језика који су једини циљ језичког регулисања. Осетљивост на питање језичког регулисања не шири се даље од подршке државном монолингвизму и користи се као заштитна мера против ширења одређених језика, пре свега енглеског, а заправо је статус званичних језика Европске уније искључив

у односу на регионалне језике. Тако, на пример, није могуће користити мањинске језике у Европском парламенту. Зато аутор посебну пажњу посвећује мањинским језицима и анализи *Евројске ѿовеље о регионалним и мањинским језицима*. С једне стране она нуди гипкост, која свакој држави даје могућност да изабере извешан број обавеза, што омогућава праведније решавање разноврсних социолингвистичких проблема у различитим европским земљама. С друге стране, језичка политика у области мањинских језика треба да буде историјски условљена јер се може формулисати само узимајући у обзир историју језика и одговарајућих језичких заједница, као и историју националног језичког законодавства.

У трећем поглављу, *Мултилингвизам: мии или реалноси*, преиспитује се језичка политика мултилингвизма. Упркос званичној политици мултилингвизма, у Европској унији грађани показују мало интересовање за учење страних језика, а као основне узроке наводе недостатак времена, одсуство мотивације и високе трошкове наставе. Код оних који уче стране језике мотиви су пак следећи: могућност запослења у страној земљи, одмор у иностранству, повећање плате, стицање образовања у иностранству и боље узајамно разумевање народа. У циљу успостављања мултилингвалног друштва, Европски савет покренуо је *модел 1+2*, који уз матерњи подразумева владање најмање двама страним језицима. Међутим, два истраживања, спроведена 2005. и 2012. године, показују да је избор језика за учење махом устаљен. Као први језик доминира енглески, а као други француски, немачки, шпански и руски. Зато аутор каже да је политика мултилингвизма доживела потпуни крах, јер је све усмерено на енглески језик, који је ослабио позиције других језика. Узроке краха политике мултилингвизма аутор види и у претпоставкама на којима је постављен *модел 1+2*. Једна од основних претпоставки приликом његове разраде била је та да ће знање страних језика повећати узајамно разумевање европских народа и тако умањити могућност избијања војних сукоба међу њима. На избијање рата утичу пре свега политички и идеолошки разлози, а не лингвистички, што потврђују и историјске чињенице попут оних да је немачки канцелар Ото фон Бизмарк одлично говорио француски, али га то није спречило да поведе рат против Француске, као и та да су широки кругови немачке интелигенције користили француски језик, што није спречило избијање Првог и Другог светског рата. Као узрок краха политике мултилингвизма аутор види и чињеницу да ни сама Европска унија не уважава мултилингвизам у довољној мери. Тако

се на руководећа места институција Европске уније постављају махом људи који су претходно остварили каријеру у својим земљама, те као такви немају право искуство мултилингвизма, а не они који су радили у међународним организацијама и у страним земљама. У том смислу аутор се слаже с мишљењем француског посланика Де Свана, који је рекао да што је више језика, то је више енглеског. Тако интеграцију Европе прати англизација. Све то води ка закључку да је развој језичке политике Европске уније после ширења довео до ситуације у којој је статус званичних језика постао чисто симболички, превише бирократизован и неекономичан.

У четвртм поглављу, *Проучавање и настава страних језика као вид државне политике: прелазак са волунтаристичких критеријума према квантитативно-рационалног избора*, истиче се да је настава страних језика вид државне политике и инструмент спровођења језичке политике који истовремено представља и шири појам у односу на саму језичку политику. На значај овог вида језичке политике утичу три фактора: учење страних језика неодвојиви је део образовања сваког човека, затим индивидуална мотивација и аутономија у избору страних језика, као и преиспитивање волунтаристичких стратегија језичке политике, јер се дошло до закључка да је заштита језичке разноликости могућа само у оквиру заштите културне разноликости, те да у тим условима главно постаје управљање мултилингвизмом, што се одражава и на наставу страних језика. Аутор замера досадашњој волунтаристичкој политици чињеницу што се нико не запита зашто из школе излази веома мали број деце која на одређеном нивоу владају страним језиком и зашто су резултати непропорционални времену које се посвећује страном језику у наставним плановима. У основи приступа, који аутор назива квантитативно-рационални избор страних језика, лежи појам *тежине језика*. Он подразумева меру утицаја одређеног језика на комуникацију људи. Међутим, тежину језика одређују параметри који се често не могу прецизно квантитативно измерити (као на пример број говорника одређеног језика). Аутор наводи пример једног таквог мерења с портала *Portalingua* – Опсерваторија коришћења језика у науци, где се користи *Калвеов барометар* који тежину језика израчунава на основу следећих фактора: број носилаца језика као матерњег (према подацима са сајта *Ethnologue*), ентропија која се користи за разликовање језика који се користе у више земаља од оних који се користе само у једној, затим индекс људског развоја у земљи/земљама у којима се одређени језик користи према подацима Уједињених

нација, коефицијент фертилности (однос броја деце према једној жени, такође према подацима Уједињених нација), коефицијент коришћења одређеног језика на интернету, број чланака на Википедији, број добитника Нобелове награде за књижевност, број превода са одређеног језика и број превода на одређени језик (за последња два параметра користе се библиографско-статистички подаци са Унесковог сајта *Index translationum*). Прорачуни према овом параметру врше се само за 137 језика, који имају преко пет милиона говорника. Зависно од циља и усмерености језичке политике у области учења страних језика, дати подаци могу довести до рационалнијег избора језика који се учи за одређене потребе.

Пето поглавље наставља се тематски на претходно јер је посвећено економским аспектима језичке политике. Дата питања улазе у област нове интердисциплинарне научне дисциплине, економије језика, чије су главне сфере интересовања однос језичких и економских променљивих, те питање како економски процеси утичу на динамику језичких процеса, језик и економска активност, као и економска оцена језичке политике. Главни проблем је што се до сада она оцењивала постериорно, а за априорну процену истраживач треба да се базира на заснованим прогнозама или на моделима оцене језичке политике из других земаља и региона. У овом поглављу уводи се и термин *економска вредност језика*, који је близак термину *вредност језика*. Економска вредност језика може бити тржишна и нетржишна. Тржишна се изражава у ценама или другим тржишним индикаторима, а нетржишна се састоји у омогућавању приступа култури и другим индивидуалним богатствима. И она се може бројчано изразити. Међутим, иако постоји статистичка формула за њено израчунавање, њени елементи се тешко идентификују у теорији и тешко израчунавају у пракси, те овај вид захтева додатна истраживања и усавршавања прорачуна. За сада се не може с поузданом сигурношћу оценити вредност језика, његова тржишна и нетржишна предимства, као и трошкови спровођења језичке политике у области проучавања и наставе страних језика, али се могу анализирати видови језичке праксе и њихове економске последице. Тако аутор наводи седам могућих видова језичке праксе Европске уније: монархистички (енглески као једини званични језик), синархистички (избор неутралног језика попут есперанта), олигархистички (енглески, немачки и француски као званични језици), технократски (24 званична језика и есперанто), хегемонистички (24 језика кроз језик посредник, енглески), панархистички (24 званична и радна језика) и тријезичка

симетријска мрежа (енглески, немачки и француски као језици посредници). Користећи формулу, долази се до чињенице да је најскупљи панархистички, а најповољнији олигархијски језички режим. Аутор сматра целисходном увођење неутралног језика, попут есперанта, јер може пружити значајну подршку језичкој разноврсности у међународним односима. Економија језика имаће значајну улогу у вишеполарном постамеричком свету, јер ће се појавити више регионалних центара, те ће у таквим условима модел паненглеског језика ослабити.

Иако се улогом енглеског језика бавио у претходним поглављима, последње поглавље приказане монографије посвећено је глобалном енглеском, у коме аутор на систематизован начин износи своје погледе на енглески језик у савременом свету. Англисти обично савремени период развоја енглеског језика зову периодом глобалног енглеског. Садашњи полажај енглеског језика одговара политици британске колонијалне експанзије и касније политике САД-а. Тако се у свету издвајају три категорије носилаца енглеског језика – они којима је енглески матерњи језик (Л1), они којима је енглески други или допунски језик (Л2) и они којима је енглески језик страни (EFL). У будућности се предвиђају измене енглеског у корпусу и статусу језика, као и квантитативне промене у односу група његових носилаца. Аутор наводи прогнозе Г. Хука, које се заснивају на дугорочној прогнози развоја светске економије, техничког и технолошког напретка, и прогнозе компаније *Engco* засноване на демографским прогнозама Уједињених нација и моделу смене регионалних језика. Обе прогнозе предвиђају раст броја говорника енглеског језика услед економског развоја и техничког прогреса, али аутор замера овим моделима то што се заснивају само на једном домену живота, економско-техничком, који може да се мери и изражава бројчано. Али језици се користе и у друге сврхе и у мање материјалним сферама живота као што су образовање, култура или политика, које су везане за формирање и очување индивидуалног и националног идентитета. Осим тога, при формулисању језичке политике не узимају се у обзир само економски разлози, већ и квалитет живота појединца и заједнице. Систем употребе језика исувише је сложен да би се као независна варијабла испитивао само помоћу економске и техничке модернизације у функцији зависне варијабле. То је сложен систем који захтева комплексан приступ у истраживању и разматрање бројних параметара. Насупрот тим прогнозама, садашњи процеси интеграције у источној Азији и Јужној Америци показују

да је у првој етапи доминантан енглески, а када се успостави сарадња, прелази се на неки од регионалних језика. Тако у 21. веку ниједан језик неће имати положај какав је енглески имао на крају 20. и почетку 21. века. Већа је вероватноћа да ће мањи број језика образовати олигополију у којој ће сваки од њих имати своју сферу утицаја. Иако се број говорника енглеског језика све више повећава, појављују се и први знаци да ће глобална доминација тог језика нестати у блиској будућности. У те знаке могу се убројати демографски подаци, раст привреде земаља БРИКС-а, економија знања и глобализација универзитетског образовања, где осим енглеског све значајнију улогу играју и други језици.

Приказана монографија може бити од користи свим проучаваоцима језичке политике, јер се наведним проблемима бави на ширем плану једне наднационалне заједнице. У њој се даје историјски преглед језичке политике једне такве заједнице, њен актуелни пресек стања и прогнозе будућег развоја. Анализирана питања дају се кроз нов методолошки приступ, што може подстаћи читаоце на сопствена истраживања у овој области, која би водила усавршавању интердисциплинарне методологије, изградњи научног апарата за оцену различитих сегмената језичке политике и продубљивању знања из језичке политике у новим друштвеним околностима и у другим деловима света.

*Стефан Д. Милошевић**
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
студент докторских студија

* milstefan@yahoo.com

КЊИГА О ТОПОНИМИЈИ ЗЛАТОПЕЧАТНЕ ПОВЕЉЕ

Александар Лома, *ТОПОНИМИЈА БАЊСКЕ ХРИСОВУЉЕ – КА ОСМИШЉЕЊУ СТАРОСРПСКОГ ТОПОНОМАСТИЧКОГ РЕЧНИКА И БОЉЕМ ПОЗНАВАЊУ ОПШТЕСЛОВЕНСКИХ ИМЕНОСЛОВНИХ ОБРАЗАЦА*, Библиотека Ономатолошких прилога, књ. 2, САНУ, Београд 2013, 388 стр.¹

ТОПОНИМИЈА БАЊСКЕ ХРИСОВУЉЕ академика Александра Ломе објављена је као друга књига едиције Библиотека Ономатолошких прилога Одељења језика и књижевности САНУ, покренуте 2010. године. Монографија улази у круг књига чије вредности не извиру само из резултата истраживања важних за одређену науку и уже или шире научне кругове, већ и из самог предмета истраживања. О националном и наднационалном значају Бањске хрисовуље (БХ) добро сведочи и сама њена судбина,² коју академик Лома на једном месту поетски сажето оцртава:

„Остала је [...] Бањска хрисовуља, златопечатна повеља вреднија од злата, једна од највећих драгоцености нашег културног наслеђа, са-

¹ Ово је дорађена верзија приказа објављеног под овим насловом (без над-наслова) у часопису *Ономатолошки прилози* XXII (2015): 755–760.

² Судбина ове повеље науци је била непозната све до 1889. године, када је пронађена у султановој ризници Старог Сараја у Цариграду. Већ наредне године била је припремљена за штампу (истовремено у Београду и Бечу) и појавила се у два различита издања. Фототипије тих издања, уз фототипију изворног рукописа, друга пратећа документа и студије, објављене су 2011. године (Београд) у луксузној двотомној публикацији под оквирним насловом *Повеља краља Милутина манастиру бањска – Светиостефанска хрисовуља* (књ. I: *Фототипија изворног рукописа*, 1–209; књ. II: *Фототипије издања и пратеће студије*, 1–255; прир. Ђорђе Трифуновић). Међу пратећим студијама налази се и студија Александра Ломе, под насловом *Топонимастичка сведочанства Бањске хрисовуље* (179–194), што је, у ствари, клица из које је развијена књига *Топонимија Бањске хрисовуље* (в. стр. 9).

чувана у турском царском архиву, откривена од стране аустроугарских чиновника, самим тим доспела до нас посредством двеју царевина којима, у најмању руку, није било у интересу да разоткрију и шире истину о српској прошлости. То што, упркос свему, данас ипак располажемо овим сведочанством непроцењиве вредности, опомена је нама самим да увек и у односу према свему поштујемо историјску истину и правду“ (300).

Тематски оквир и структурни обриси књиге прецизно су назначени њеним насловом и поднасловом: (1) наслов и први део подналова стоје у односу истраживачки корпус (БХ) – предмет и један од првостепених циљева и резултата истраживања (речник старосрпских топонима, *Речник топонима забележених у БХ*), док (2) други део подналова назначавља крајњи циљ истраживања – допринос упознавању општесловенских именословних образаца. Основни садржај књиге је распоређен у шест поглавља: I *Предмет и циљеви истраживања*, II *Речник топонима забележених у Бањској хрисовуљи*, III *Творбени типови топонима заснованих у Бањској хрисовуљи*, IV *Развој и промене топонима од њиховог бележења до данас*, V *Вантопонимаслички доприноси*, VI *Значај Бањске хрисовуље за културну и етничку историју*. Наведени низ наслова открива једну од нарочитих (методолошких) вредности ове књиге – целину у којој се сваки наредни део темељи на претходном, и изванредно грађену структуру у којој сви делови имају сасвим одређену улогу у целини.

У поглављу **ПРЕДМЕТ И ЦИЉЕВИ ИСТРАЖИВАЊА** (11–19) најпре се даје језгровито објашњење финалног циља истраживања (*Општесловенски именословни обрасци*, 11–13), и то кроз анализу појмова именословље (м. ономастичка), именословни обрасци и општесловенски именословни обрасци. У контексту образложења појма именословље, аутор образлаже и друге кључне ономастичке термине: нпр. дефинише разлику између оног што је *назив* или *ајелатив* и *име* или „*оним*“, скрећући упут пажњу и на „псеудогрецизам *оним*“ (термин произвољно изведен из другог дела грчких сложеница), који се у ономастички непримерено користи „уместо – довољно јасне и дистинктивне – речи *име*“ (11). Појашњава се да утврђивање општесловенског карактера именословних образаца, који се дефинишу као „топонимске и антропонимске структуре које се виšekратно реализују на једној језичкој територији у истом или варирајућем лику“ (12), подразумева примену компаративно-историјског метода. Указује се на посебан значај најранијих домаћих записа, који дају верне информације о творбеним ликовима пресудним „за реконструкцију прајезичких образаца“ (13).

Следи прецизно одређење замишљеног *сѣтаросрѣског ѿойоно-масѣичког речника* – што је циљ који подразумева речничку обраду свих топонима посведочених у старосрпским и српскословенским споменицима, укључујући и Бањску хрисовуљу (13–15).³ Потом долази целина у којој се дескриптивно и поредбено представља, а као извор топономастичке грађе и вреднује *Бањска* (/ *Свѣѿосѣефанска*) *хрисовуља* (БХ), тј. даровна повеља краља Милутина манастиру Светог Стефана у Бањској, настала у другој деценији XIV века:

„Осим квалитета и квантитета топономастичке грађе коју пружа, БХ се препоручује као полазиште за један будући продубљен и свеобухватан опис старосрпске топонимије и из географских разлога. Од три велике хрисовуље, она отвара најшири увид у топографију језгрених српских земаља преднемањихког доба“ (17) и „у поређењу са свим осталим старосрпским изворима пружа најбољи узорак старосрпске топонимије, и по ширини захвата и по квалитету записа“ (16).

За разумевање научног и културног значаја књиге *Топонимија Бањске хрисовуље* важно је подсетити да језичка грађа из БХ није ушла у досадашње историјске речнике српског (/ „српског или хрватског“) језика (Даничићев и загребачки), из простог разлога што се у време израде или заснивања тих речника за њу није ни знало. Од времена када је БХ постала доступна научној јавности, исцрпно су обрађени у њој садржани антропоними,⁴ док је топонимија истраживана парцијално, у оквирима студија различитог тематског усмерења. Иако је реч о „хвале достојним радовима“, у њима „није

³ Академик Лома већ 10-ак година у континуитету објављује осврте на нова издања старосрпских извора, под насловом „На именословним врелима“. То су, углавном, осврти на у њима садржану ономастичку грађу, али и коментари везани за рашчитавање имена (топонима и антропонима), идентификацију и убикацију појединих топонима и сл. У часопису *Ономаѿолошки ѿрилози* досад је објављено пет таквих осврта: „На именословним врелима. Осврт на нова издања средњовековних дипломатичких извора“, ОП XVII /2004/ 459–478; „На именословним врелима II. Осврт на нова издања старосрпских извора“, ОП XVIII: 457–471; „На именословним врелима III“, ОП XIX–XX: 743–754; „На именословним врелима IV. Осврт на нова издања старосрпских извора“, ОП XXI: 429–443; „На именословним врелима V. Осврт на нова издања старосрпских извора“, ОП XXII /2015/: 741–754. О ауторовим опсежним захватима у старосрпску топонимију сведоче и многи други његови радови (уп. скорије рад „Старосрпска топономастичка грађа у Миклошичеву нацрту словенске ономастике“. *Зборник у частѣ двесѣа година од рођења Ф. Миклошича*. Београд: САНУ 2013, 187–225; за остало в. <http://aleksandarloma.com>).

⁴ Милица Грковић. *Речник имена Бањског, Дечанског и Призренског власѣлинсѣива у XIV веку*. Београд 1986.

ни приближно исцрпено оно што зовемо топономастичким сведочанством БХ“, а што је могуће урадити само у „темељном разматрању свега што БХ пружа као топономастички податак, непосредан или посредан“ (15–16). Како ћемо видети, у књизи *Топонимија Бањске хрисовуље* су управо тако, из више различитих перспектива, истражени сви топоними посведочени у БХ.

То је најпре урађено у поглављу **Речник топонима** ЗАБЕЛЕЖЕНИХ у БАЊСКОЈ ХРИСОВУЉИ (19–238), што је најобимнији део књиге и по много чему књига за себе. Самом *Речнику* претходе разноврсна појашњења организована у оквиру четири подналова: *О ѱосѱуѱку екскерѱѱѱје*, *Сѱѱрукѱѱѱра одреднице*, *Правила ѱѱранскѱѱѱѱѱѱје* и *Азбучни редослед* (19–22). У делу *Сѱѱрукѱѱѱра одреднице* представљен је сликовно речит систем симбола, без чијег би познавања било отежано сналажење у згуснутом тексту речничких одредница.

Речник броји 651 одредницу – све издвојене на основу топономастичких сведочанстава БХ. Наслови одредница дају се у транскрипцији – крупним словима, уз пратећи податак о граматичким карактеристикама имена исписан ситнијим слогом (граматички род + број код множинских форми). Иза тога следе симболима најављени делови одредница: (1) филолошки коментар („формална запажања и појашњења у вези с начином писања, гласовним ликом, особеностима деклинације“ и сл.); (2) данашњи лик имена, тј. „идентификација имена у другим изворима и на терену“, или пак симбол за неидентификован (/ ишчекао) топоним – по могућству с убикацијом и границама, уз идентификацију у другим изворима; (3) етимолошки суд – који као исход, поред осталог, има и идентификацију именословног обрасца (творбени тип), тј. упут на одговарајуће место (параграф) у поглављу посвећеном творби; и (4) етимолошки коментар – с информацијама о распрострањености имена и словенским паралелама, ванопомастичким паралелама, ранијим тумачењима, уз многе друге податке / појашњења важна за разумевање етимолошког суда или именословног обрасца.

Примера ради, у одредници *СТУДЕНИЦА* („← Прасл. *studenъ*, f. -a + -ica, & 3.2.4.“, 212) се, након филолошког коментара и убикације, најпре наводе ближе паралеле (српске и јужнословенске потврде) а потом оне даље, типа „чеш. *Studenice*“ и „рус. *Сѱѱуденица* у сливу Дњепра“, уз упут на „даље словенске паралеле“ посведочене у литератури. Топоним се тумачи као изворни хидроним настао универбизацијом атрибутивне синтагме (АС) типа „**Studena(ja) rěka / voda*“, како се тумачи и већина осталих у БХ посведочених топонима исте структуре (уп. *ТОПЛИЦА*, *РЫБНИЦА*, **ЛѢШНИЦА*, *ЛИПОВИЦА*,

КАМЕНИЦА, ЈЕЛШАНИЦА итд.). Независно од тога како такве формације тумачимо – као речи настале универбизацијом АС, или пак као речи настале непосредним везивањем семантичке и категоријалне јединице, тј. основе речи (овде **studen-*, репрезентант идеје ‘студено’) и суфикса (овде **-ica*, непосредна назнака предмета који се „линеарно протежу од тачке А до тачке Б – мања река / поток / улица или сл.“),⁵ – подаци о бројним ближим и даљим паралелама поуздано сведоче да је реч о прасловенском именословном обрасцу.

Ако би се пратили путеви остварења задатих циљева, показало би се да Речник као централни део монографије (1) представља модел старосрпског топономастичког речника (остварен првостепени циљ монографије), на основу кога је у наредном кораку (2) идентификована главнина старосрпских именословних образаца, међу којима су и општесловенски, чија идентификација омогућава остварење финалног циља (откривање „општесловенских именословних образаца“). Из Речника су, најзад, проистекли и увиди који се тичу (3) општијих лингвистичких (вантопономастичких) и (4) ванлингвистичких доприноса овог истраживачког подухвата.

Треће поглавље носи наслов **ТВОРБЕНИ ТИПОВИ ТОПОНИМА** заступљених у Бањској хрисовуљи (239–266). То је, у ствари, поглавље посвећено структурносемантичкој анализи топонима потврђених у Бањској хрисовуљи, с посебним усмерењем на творбу речи.

Како је свако појединачно име са семантичке (и етимолошке) стране обрађено у Речнику (у оквиру речничких одредница), овде су семантичкој класификацији подвргнуте само оне тополексе које су у језику (неретко и у тексту Бањске хрисовуље) живе (/ *живе*) и изван топономастичке употребе – као апелативна лексика (*Тојографски ѿтермини у Бањској хрисовуљи*, 239–243). Полазећи од тога да и „њихово образовање спада у апелативну, а не у топонимску творбу“ (239), аутор је те топониме класификовао само по значењу. Издвојене две велике групе (*Називи за фисиогене ѿојографске објектѿе* и *Називи за аниѿројогене ѿојографске објектѿе*), с унутрашњом поделом заснованом на разликама у природи и положају објеката као делова простора (*Хидрографија; Релјеф, орографија; Врстѿе земљишѿа* итд.), односно, на начинима на које човек користи, а тиме и обележава земљишни простор (*Земљишини ѿосед, ѿерийѿоријална организација; Земљорадња, сѿочарсѿиво, шумарсѿиво*;

⁵ Такав приступ суфиксалној творби именица представили смо недавно, у раду под насловом „Суфикси *-ина* и *-ица* као опозити у географској терминологији и топонимији (У светлу категорије квантитета)“ (*Ономаѿолошки ѿрилози* XXII /2015/, 17–63).

Комуникације; Насеља итд.). Посебну (трећу) скупину чини мали број (топо)лексема које су у топографску сферу именовања ушле као *Меџафоре* и *експресивне формације* (243).

Главни део овог поглавља, а у извесном смислу и централни део читаве књиге, носи наслов *Творба ѿојонима у Бањској хрисовуљи*. У свим деловима књиге аутор на имплицитан или експлицитан начин указује на то да најпречи пут до разумевања многих нејасних топонима, као и мањих или већих топономастичких целина, води преко темељног разумевања творбених топономастичких образаца, указујући притом на „прворазредну важност старосрпске грађе за општесловенску типологију топономастичке творбе“ (15):

„Да бисмо се приближили правој мотивацији, тј. изворном значењу неког топонима, морамо га најпре сврстати у неку творбену категорију, одређену како формално – начином образовања, тако и функционално, пре свега с обзиром на основну дихотомију посесиви / дескриптиви, а онда по могућству и према потањим семантичким нијансама“ (17); „средишњу улогу у интерпретацији појединог имена имало би опредељење творбеног типа, које је пак могуће само на основу неке постојеће творбене типологије“ (14); Треба „начинити прелиминарни модел на основу довољно великог старосрпског узорка, а затим га примењивати и дорађивати у мери у којој се фактографија буде употпуњавала“ (15).

Низови творбених образаца изложени у овоме поглављу као да откривају стварну творбену типологију, пресликану из језичке збиље посведочене у Бањској хрисовуљи. Стиче се утисак да је ту типологију открио сам начин класификације, који у важним појединоцима одступа од досад примењиваних начина анализе творбе речи, у коме је, по свему судећи, нарочито важно доследно праћење највише функционалне разлике (дескриптив – посесив). Примера ради, у следу се групишу „атрибутивне синтагме“ (АС – синтагме с придевом као атрибут) и асуфиксално поименичени (тј. топонимизовани) придеви („асуфиксална универбизација“, АУ), у оквиру којих се прати разлика посесив (нпр. *Милоџин ѿојок*, *Бољеџино*) – дескриптив (*Пчелиња сѿџна*, *Јеребиње*), с чиме је повезано и стално вођење рачуна о семантици и творбеним функцијама мотивних јединица. Исти поступак се примењује и у анализи формација с именичким суфиксима („универбизација са суфиксацијом“), чиме се непосредно показују ланци које поједини именички суфикси образују с другим суфиксима, надлежним, између осталог, и за категоризацију функционалне разлике дескриптив – посесив. И у овом се поглављу на утврђеним местима дају подаци о словенским паралелама, тј. потврдама датог обрасца у топонимији других словенских језика.

Као посебни модели топонимске „творбе“ издвајају се и други типови топонима, различити како по мотивацији тако и по структури (нпр. топонимизована лична имена, родовски надимци, патронимици, секундарна деривација од других топонима итд., све до ретких примера предикатских синтагми), укључујући и учешће малобројних страних (супстратних или адстратних) и ретких нејасних имена.

На ове се анализе унеколико надовезује следеће (IV) поглавље, под насловом **РАЗВОЈИ И ПРОМЕНЕ ТОПОНИМА** од њиховог БЕЛЕЖЕЊА до ДАНАС (267–282). Увиди до којих се дошло праћењем развоја и промена топонима током њиховог седмовековног живота умногоме надилазе усктопономастичку и етимолошку проблематику (в. гл. V). Наиме, кроз праћење развоја и промена у структури топонима посведочених у БХ откривају се промене системског карактера – историја фонема и динамика гласовних промена у језику као целини, преливи између чланова појединих морфолошких категорија (род и број), као и тешко ухватљиве промене у области творбе речи у српском језику. О свему томе речито говоре и сами наслови с поднасловима: *Закономерни гласовни развоји*, с поднасловима *Развоји савремени са БХ* (Депалатализација *р*, Делабијализација *ы*, Озвучење полугласа, Замена јата, Прелаз *чр > цр*), *Развоји ѱознији од БХ* (Прелаз *л > у*, Прелаз *л > о*, Елиминација *х*, Ново јотовање итд.) и *Сјорадични (несистѐмски) гласовни развоји и колебања*; потом *Морфолошке измене*; *Универбизација*; *Надоградња и разградња*; *Преоблике и ѱреосмишљења*.

Два последња поглавља тичу се вантопономастичких доприноса овога истраживања.

У поглављу под насловном **ВАНТОПОНОМАСТИЧКИ ДОПРИНОСИ** сумирају се налази који излазе из оквира топонимије али остају у оквирима лингвистике – тичу се етимологије (и лексике) у најширем смислу, и историјске фонологије. Најпре се даје преглед налаза везаних за питања реконструкција у одређеним сегментима прасловенског језика, која су од интереса на ширем, компаративном словенском плану (*Дојринос ѱознавању ѱрасловенске лексике*, 283–285). Следе синтезе под насловима *Дојринос ѱознавању сѱаросрѱске лексике* (285–290), са идентификацијом најранијих потврда бројних основних и изведених српских речи словенског порекла, и *Дојринос ѱознавању сѱаросрѱске и ѱрасловенске аниѱройонимије* (290). О важности синтеза изнесених у последњем делу овога поглавља (*Дојринос истѱоријској фонологији срѱског језика*, 290–294) нека говори сам завршни став: „Посматран из угла судбине прасл. **ř* и **у*, старосрпски језик Бањске хрисовуље не показује типичне српске иновације, већ нам се пре приказује као део познопрасловенског језичког континуума“ (194).

У последњем се поглављу, како му и сам наслов каже, разматра **ЗНАЧАЈ БАЊСКЕ ХРИСОВУЉЕ ЗА КУЛТУРНУ И ЕТНИЧКУ ИСТОРИЈУ**. Након подсећања на друштвене прилике у којима је грађена манастирска црква у Бањској и услове у којима је заокруживан светостефански посед, следе осврти на поједина отворена питања из домена српске културне и етничке историје. Очекивано је што су сви аспекти анализе топонима БХ показали да је „цео тај велики простор у време из којег потичу наши извори постао, у пуном смислу речи, словенска земља, обележена, од десетог столећа наовамо, посебним језичким идентитетом – старосрпским“ (299). На значај историјске ономастике за културну и етничку историју одређеног простора указује ауторов став да ће се о претходном стању моћи судити тек онда кад се овде створена „слика провери и допуни анализом топономастичке грађе из других старосрпских извора и укрести са сазнањима до којих долазе друге лингвистичке и ванлингвистичке дисциплине: антропономастика, археологија, физичка географија, генетика“ (299).

Потребно је, најзад, саопштити и то да је књига опремљена свом устаљеном научном апаратуром, али да садржи и део којим своје монографије опремају нарочито акрибични аутори. Напоре до с целинама које чине устаљен део научних монографија (СКРАЋЕНИЦЕ /301/, ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА /302–310/ и резиме на енглеском језику, 382–386), стоји целина која кориснику књиге омогућава лак и брз увид у тражени податак. Реч је о исцрпном индексу речи (INDICES, 311–381) раздељеном у два групе: *Индекс имена* (ћирилица, 311–338; латиница, 339–345; грчки, 346) и *Индекс речи* (из око 20 језика, укључујући и прасловенски, 347–381). О сложености и вредности монографије *Топонимија Бањске хрисовуље*, те и о труду који је у њену израду уложен, сведочи и сама чињеница да Индекс садржи преко 3500 имена и око 3500 других речи. *Индекс речи* у ствари је индекс речи и суфикса, с близу хиљаду реконструисаних прасловенских јединица, од којих су многе допуњене новим значењима. Ту је и 20-ак прасловенских реконструкција за потпуно нове речи.

Реч је, дакле, о књизи која собом носи вишеструку националну вредност и изванредно велик значај за србистику, али и за славистику и лингвистику уопште.

Јованка Радић*

Институт за српски језик САНУ

* jovanka.radic@gmail.com

РЕМЕТИЋЕВ ЗБОРНИК

Годишњак за српски језик / главни и одговорни уредник Бојана Димитријевић; приредила Јордана Марковић. – Год. 26, бр. 13.
– Ниш: Филозофски факултет, 2013. – 648 стр.

Годишњак за српски језик, бр. 13, Филозофског факултета у Нишу посвећен је проф. др Слободану Реметићу, академику АНУРС и редовном професору Филозофског факултета у Нишу поводом одласка у пензију. Годишњице и значајна временска развођа увек су добра прилика да сарадници, ученици и пријатељи искажу своје поштовање ономе с којим су и уз којег су провели многе године на заједничком лингвистичком послу, који је увек био више од посла јер се он ради заједнички са осећањем служења науци и култури свог народа, са сталним сећањем на велике учитеље и у духу пријатељства, предусретљивости и срдачности. Таква књига остаје трајан белег сећања, али и ризница сваковрсних чињеница из научних радионица њених приносника. Објављивање таквих зборника представља добру прилику за осврт и на научно дело јубилара као и самога зборника.

Уводни део зборника, који доноси биобиблиографију Слободана Реметића, садржи језгровите податке о проф. др Слободану Реметићу, академику АНУРС, водећем српском дијалектологу, стручњаку за историју српског језика, фонологију и акцентологију, аутору преко 200 радова, од којих је највећи део посвећен проучавању српских дијалеката и лингвистичкој географији.

О угледу академика Реметића у научним круговима сведоче и чланства и функције у радним телима и одборима водећих националних научних институција. Он је секретар Одјељења књижевности и умјетности АНУРС-а, члан Уређивачког одбора и Централне

редакције *Енциклопедије Републике Српске*, уредник стручне редакције „Језик – лингвистика“ ЕРС и члан стручне редакције „Лингвистика – филологија“ *Српске енциклопедије*. Члан је седам научних (међуакадемијских, међуодељенских, одељенских) одбора САНУ (МО за дијалектолошке атласе; Међуодељенски одбор за проучавање Косова и Метохије; Одбор за *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*; Одбор за ономастику; Одбор за *Етимолошки речник српског језика*; Старословенски одбор; Вардарски одбор). Директор је и председник Научног вијећа Института за српски језик и књижевност АНУРС. Председник је Одбора за језик АНУРС-а. Члан је Одбора за стандардизацију српског језика (и трију Одборових комисија) као представник АНУРС-а. Члан је и председник Одбора за доделу Награде „Павле и Милка Ивић“ (оснивач Одбора је Славистичко друштво Србије). Главни је уредник *Српског дијалектолошког зборника* (САНУ и Институт за српски језик САНУ), члан уређивачког одбора *Јужнословенског филолога* (САНУ и Институт за српски језик САНУ), *Ономастолошких прилога* (САНУ) и *Косовско-метохијског зборника* (САНУ). Учесник је многих међународних научних скупова и сарадник више међународних периодичних публикација.

У *Годишњаку за српски језик*, бр. 13, посвећеном академику Слободану Реметићу, преовлађују радови из дијалектологије, којој је он посветио највише времена и снаге и постигао највише резултата. У истраживање српских дијалеката Слободан Реметић укључио се почетком 1973. године, кад је у САНУ изабран за асистента и постављен за секретара Међуакадемијског одбора за дијалектолошке атласе; убрзо потом постао је члан Радне групе за припрему Општесловенског лингвистичког атласа (ОЛА), а затим је укључен и у послове на изради Општекарпатског дијалектолошког атласа (ОКДА). Када је 1985. одбранио докторску дисертацију, постао је секретар Уређивачког одбора Српског дијалектолошког зборника, од XXXI до XLI књ. (1985–1995), члан је његовог Уређивачког одбора од XXXV књ. (1989), а од 2010. главни уредник часописа.

Слободан Реметић ће у српској дијалектологији остати уписан и као аутор трију запажених монографија о српским дијалектима (*О незамењеном јайу и икавизмима у говорима северозајадне Србије*, СДЗб XXVII, 1981; *Говори централне Шумадије*, СДЗб XXXI, 1885; *Српски њиризенски говор I (гласови и облици)*, СДЗб XLII, 1996) и бројних посебних расправа о различитим говорима са простора Босне и Србије, а за његово име везују се два најзначајнија открића у српској дијалектологији нашега времена.

Радови у *Годишњаку за српски језик*, бр. 13, објављени су азбучним редоследом презимена аутора са изузетком рада проф. др Драгољуба Петровића: „Слободан Реметић и српска дијалектологија“ (33–45), који је с пуним правом на првом месту, и с обзиром на научни углед проф. Петровића, једног од наших најугледнијих српских дијалектолога, заједно са проф. Реметићем, и због општег садржаја тог чланка у којем се даје Реметићев научни портрет. Драгољуб Петровић поред осталог констатује „(...) Место Слободана Реметића у истраживању српских дијалеката по неким критеријима мора се одредити – као изузетно /.../ - 1) он је аутор нешто више од 200 радова, од којих је око 150 посвећено осветљавању проблемâ српске дијалектологије и словенске лингвогеографије (међу њима су и три књиге, од којих једна припада самом врху најтемељитијих расправа у српској дијалектологији), а у тој области за његово име везују се и два најзначајнија открића нашега времена; 2) недомашене су Реметићеве заслуге за окупљање сарадника за бележење дијалекатске лексике.“ Та два главна суда Драгољуб Петровић даље у раду подробно, прецизно и убедљиво развија и аргументује. Из тог његовог рада, као и из већине радова објављених у том зборнику, јасно се оцртава у главним линијама лингвистичка фигура Слободана Реметића.

Други радови у *Годишњаку за српски језик* 13 јесу следећи: Вобан Арсенијевић, *A dual model of inner aspect and telecity* (45–79). Марта Бјелетић, *Руковети завичајне лексике* (Чрни врх: Бањани) (79–95). Недељко Богдановић, *Лексика у Белићевим Дијалектима источне и јужне Србије* (95–107). Валентина Бонджолова, *Разговорни, жаргонни и диалектни елементи в рекламниј текст* (107–119). Жарко Бошњаковић, *Лексиколошко-лексикографски приступ ‘специфичној’ лексиси* (119–137). Драгана Вељковић, *О (им)перфективности и (а)теличности у српском и шпанском језику* (137–149). Јасна Влајић-Поповић, *Српска етимологија у ишчекивању Дигиталне дијалекатске лексикографске базе – пример грецизама у Јабланици* (149–165). Марија Вучковић, *О ѿрегаоцима и ѿрегалашћиву: семантичка анализа глагола ѿрегнући и његових деривата* (165–177). Гордана Драгин, *Говор Новог Сада у корелацији са јужнобачким и северно-сремским залећем (фонетика)* (177–191). Милан Драгичевић, *О рефлексима гласа јат (Љ) у данашњем говору Јањских Срба из југо-западне Босне* (191–203). Стојан Ђорђић, *Иновирање епског надахнућа у роману На Дрини ћућрија* (203–211). Pavol Žigo, *Pokus o kartografovanie substantívnej deklinácie v Slovanskom jazykovom atlase*

(211–219). Радмила Жуђић, Именичке деминутивне изведенице мушког рода на суфикс -џк -(ак) и његове проширене варијанте у призренско-тимочким говорима (219–233). Мирјана Илић, Један могући кратки нацрт дијалекатског речника ПТ говорне зоне (233–241). Александра Јанић, Однос употребе именичких деминутива и њихових лексикализација у српском језику (241–253). Надежда Јовић, Фонетске одлике путописа Андреја Петковића из 1734. године (253–265). Марина Јуришић, Предлози *ојџкуд(е)*, *накуд(е)* и *докуд(е)* у призренско-тимочким говорима (265–279). Драгомир Козомара, О вокалу *а* у српским посавским говорима између Врбаса и Украине (279–289). Александар Лома, Прилог расветљавању једног тамног дијалектизма: *(х)обер* ‘креста; брдски гребен’ (289–303). Александра Лончар Раичевић, Рефлекси *јаџа* иза сонанта *р* у савременој говорној пракси (303–313). Марјан Марковић, Семантичка мотивација на називите за ‘тетратка’ во словенските дијалекти (според материјалот од Општословенскиот лингвистички атлас) (313–319). Бранкица Марковић, Занимљива казивања старих Новосађана (319–329). Славољуб Марковић, О говору села Придола код Бајине Баште (329–347). Јордана Марковић, Српски језик у јужнословенском окружењу (347–355). Софија Милорадовић, О рекцији предикативних прилога стања *жао* и *мило* у косовско-ресавским и призренско-тимочким говорима (355–367). Тања Милосављевић, Метеоролошка лексика у говору Запања (367–383). Радивоје Младеновић, Призренски говор у метохијско-косовско-сиринићком ареалу (383–403). Милош Окука, Српска презимена средњовјековних жупа *Вишеве* и *Загорја* (403–413). Веселин Петровић, Зоонимски систем села Миљевићи (код Пријепоља) (413–427). Саво Пујић, Промисљање о мотивисаности породичних имена и станишта данашњих Реметића (427–433). Михај Радан, Неке заједничке особине банатских и карашевских говора. Њихово порекло и значај (433–451). Јованка Радић, Писмо о механизму именичке моције у српском језику (451–461). Драгана Радовановић, Банатска месна трпеза (461–471). Ана Савић Грујић, Однос суфикса *-(ч)ић* и *-че* (из перспективе призренско-тимочких говора) (471–481). Зоран Симић, Заменички генитив с предлогом *у* као формализатор посесивности у романијским говорима Старог Влаха (481–497). Бранимир Станковић, Хијерархија маркираности придевских категорија у српском језику (497–513). Рада Стијовић, Деминутивни придеви с префиксом *су-* (513–521). Мирољуб Стојановић, Недоступност *Свештог забрана* (Срба Игњатовић: *Лирски осмоглас*, Есеји и критике, Алтера, Београд, 2012,

301 стр.) (521–529). Срето Танасић, Падежи за обиљежавање времена у говору источnobосанских Ера (529–543). Зузана Тополињска, Одраз на међујазичната конвергенција врз релацијата: граматика ↔ лексикон (543–549). Татјана Трајковић, Ситуациона употреба стандарда код носилаца дијалекта (549–563). Љубисав Ћирић, Синтаксичка конкурентност предлога у говору Лужнице (563–569). Данка Урошевић, Народне црте у „Житију Георгија Кратовца“ од попа Пеје (морфолошка анализа) (569–601). Adriana Ferenčíková, Poznámky o fungovaní predložky za v slovenských nárečiach vo Vojvodine (601–607). Ирена Цветковић Теофиловић, Значај романа „Прикљученија Телемака“ (1814) Стефана Живковића за развитак српског књижевног језика (607–633). Радојка Цицмил-Реметић, Придевске основе у топонимији Пивске планине (633–648).

Као што се и из овог прегледа може видети, и као што је поменуто, објављени радови су највећим делом из научних области којима се Слободан Реметић највише бавио: дијалектологија, лингвистичка географија, фонологија, акцентологија, ономастика, историја језика... Сваки од њих има свој предмет, али додирујући се са разним аспектима Реметићевог опуса, осветљавају из различитих углова поједине стране његовог научног стваралаштва. Зборник доноси вредне прилоге и из других научних области: етимологије, синтаксе, семантике, терминологије, књижевности итд.

Део радова у зборнику је посвећен фонолошким питањима (нпр. радови Гордане Драгин, Милана Драгичевића, Драгомира Козомаре, Александре Лончар Раичевић...), која такође имају значајно место у Реметићевом опусу. Не може се, на пример, заобићи његов изузетан истраживачки и (ко)ауторски удео у књизи *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih OLA*. Sarajevo (ANUBiH), 1981, str. 828 (с картом), у којој су описани фонолошки системи свих југословенских пунктова укључених у ОЛА (теоријске и методолошке основе осмислили су јој Павле Ивић, Далибор Брозовић, Божидар Видоески и Зузана Тополињска), а удео Сл. Реметића и у сабирању грађе и у изради фонолошких описа са штокавских простора изузетно је висок. Драгољуб Петровић такође каже: „осим Реметића, не знам ниједног српског дијалектолога који је или темељито описао толико различитих говора, или поуздано скицирао њихове главне особине, или о њима оставио макар покоји запис“.

Реметићево објашњење порекла икавизма у говору Азбуковице Драгољуб Петровић је још 1982. представио на следећи начин:

„Реметић је утврдио да данас ’на прилично пространом терену који обухвата дио Шумадије и Посавине, Тамнаву, Колубару, ваљевску Подгорину, Рађевину и дио Азбуковице чува своју фонолошку посебност’, при чему та зона ’почиње практично од Саве и код Љубовије допире готово до саме Дрине’, захватајући тако област која на правцу североисток-југозапад није краћа од стотинак километара. Такви Реметићеви закључци, показаше се, имају далекосежан значај и за осветљавање дијалекатске слике северозападне Србије уопште и за разумевање многих питања наше историјске дијалектологије посебно. Њима се, наиме, ’развезује’ један од оних крупних проблема око којих је у нашој науци било много спорова и пред којим су ’запирали’ многи истраживачи наших дијалеката. Тај проблем тиче се како настанка икавизама у шумадијсковојвођанским говорима тако и природе и настанка западносрбијанске икавштине уопште“ (Д. Петровић, *О проблему јайовских говора у северној Србији*, ЗФЛ, Нови Сад, 1982, 114).

По речима академика Ивића, то Реметићево откриће „спада у најкрупније појединачне резултате српскохрватске дијалектологије у последњим деценијама“ (ЗМСФЛ XXXII, Нови Сад, 1987, 117). Реч је о најзначајнијој корекцији дијалектолошке карте штокавског наречја у другој половини XX века (Pavle Ivić, *Narečja*, Izvadak iz 2. izdanja *Enciklopedije Jugoslavije*, Загреб, 1988), на којој су се на тлу Србије нашли „Govori s nezamenjenim jatом“. Реметић је, на темељу открића велике области у којој стари глас јат чува своју индивидуалност, решио и питање праве икавштине у делу Азбуковице. Он је доказао „да су икавизми у западносрбијанском Подрињу настали тако што су досељени јекавци вокалом *и* замењивали незамењено јат (=e“), које су чули у говору стариначког становништва“ (П. Ивић, *Лингвистички огледи*, III, Ниш, 1991, 106).

Истичу се Реметићеви значајни доприноси прозодијским истраживањима. Ту посебно вреди указати на његово откриће које се тиче специфичности прозодијског система у муслиманским говорима кладањске околине, тј. чувања контраста између прасловенских „силазних“ и „узлазних“ акцената, при чему такав однос функционише и међу дугим и међу кратким акцентима. Реметић је показао да се кладањски говор, као најмаркантнија зона назначеног подручја, карактерише шестоакценатским прозодијским системом, при чему се показује да је „дуги акут“ познат у многим чакавским, кајкавским и штокавским дијалектима, а „кратки“ је забележен као „краткоузлазни“ једино у широком појасу од Фојнице до Угљевика (*шума*,

баба). Особености о којима је реч, дакле, давно су примећене у нашој дијалектолошкој литератури, али за објашњење њихове природе све заслуге припадају академику Слободану Реметићу.

Поред свега што је Слободан Реметић учинио у српској дијалектологији јединствен је још један аспект његове делатности – онај који се тиче окупљања великог броја сарадника-аматера на пословима сабирања дијалекатске грађе, највише из југоисточне Србије. Резултати њиховог рада објављени су претежно на страницама *Српског дијалектолошког зборника* (укупно – 4.763 странице, са више десетина хиљада дијалекатских чињеница). Реметићев је удео у тим пословима по најмеродавнијем суду немерљив: у речницима Дубровника и Пиве он је, према казивањима ауторâ, акцентовао сваку реч, у онима из југоисточне Србије ауторе је могао „обучити“ акцентовању, али је у свима морао проверавати сваки запис (понекад и више пута).

Неколико радова у зборнику има за предмет питања израде дијалектолошких атласа (нпр. радови чији су аутори Павол Жиго, Мирјана Илић, Марјан Марковић), што је такође у складу са научним интересовањима Слободана Реметића. Његови увиди у проблеме српскога дијалекатског пејзажа врло су широки и утемељени су не само на грађи за испитивање појединих његових зона него и на проучавањима грађе за дијалектолошке атласе (ОЛА, ОКДА, Српски дијалектолошки атлас). Током много година свога свестраног радног ангажовања на тим пословима, Слободан Реметић је стекао увиде у карактеристике мноштва најразличитијих српских говора каквима се данас не може похвалити готово ниједан дијалектолог.

Поред решавања двају крупних поменутих проблема српске дијалектологије, за име Слободана Реметића треба везати и настојање да се, макар у основним линијама, утврди ареал у коме су дуги и кратки вокали средњег реда префонологизовани у /ɛ/ ~ /ɔ/, односно /ɛ/ ~ /ɔ/.

Реметићев дугогодишњи рад у тој области потврђен је међународним угледом, који је стекао као дугогодишњи члан (и секретар) Међуакадемијског одбора за дијалектолошке атласе, члан Међународне комисије за *Ойшћесловенски лингвистички атлас* (ОЛА) при Међународном комитету слависта и Међународног редакцијског колегијума *Ойшћекаријатског дијалектолошког атласа* (ОКДА). Члан је Лексичке секције ОЛА.

Већина аутора прилога у *Годишњаку за српски језик*, бр. 13, јесу Реметићеви млађи сарадници и ученици, сада већ проверени истра-

живачи, с којима је академик Реметић сарађивао било као њихов професор, руководилац пројеката или директор, будући да је обављао или обавља и друге значајне послове у оквиру поверених му функција.

Од 1996. до 2004. г. био је директор Института за српски језик САНУ. Руководилац је пројеката „Дијалектолошка истраживања српског језичког простора“ (Института за српски језик САНУ); „Испитивање српског дијалекатског комплекса Босне и Херцеговине“; и „Говори Босне и Херцеговине у контексту дијалекатске интерференције“ (АНУРС), „Типолошко проучавање српских говора на тлу југоисточне Србије“ (Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета у Нишу). Последњих година Реметић је посебно много радио на прикупљању језичке грађе у говору крајева који су у ратним догађајима крајем прошлог миленијума привремено остали без српског живља. Тај хитан посао обавља се најчешће снимањем говора избеглица са подручја Хрватске и Босне и Херцеговине, односно „интерно расељених лица“ са простора јужне српске покрајине.

Природи овога зборника, а посебно личности Слободана Реметића, посебно је прикладан рад Марије Вучковић *О ѓрегаоцима и ѓрегалашијву*: семантичка анализа глагола *ѓрегнуѓи* и његових деривата (165–177). Те речи се користе углавном у свечанијим приликама иако прегалаца и прегалаштва има, рекло би се, много више него што се о њима говори, штавише на њима и свет стоји. Слободан Реметић својим животом и делом то речито потврђује – на добро свом позиву и свом народу.

*Предраг Пијер**

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

Катедра за славистику

* predrag.piper@ya.ru

Е. Ю. ИВАНОВА, А. А. ГРАДИНАРОВА
СИНТАКСИЧЕСКАЯ СИСТЕМА БОЛГАРСКОГО ЯЗЫКА
НА ФОНЕ РУССКОГО

Языки славянской культуры, Москва, 2015. – 632 стр.

Књига *Синтаксички систем бугарског језика на фону руског* (Синтаксическая система болгарского языка на фоне русского. Языки славянской культуры, Москва, 2015. – 632 с.) настала је као плод заједничког истраживачког рада руског бугаристе Јелене Јурјевне Иванове и (сада) бугарског русисте Ане Анатољевне Градинарове. Циљ аутора није био само компаративно-контрастивни приказ особности синтаксичког система бугарског (који се својим типолошким одликама умногоме разликује од осталих словенских језика, посебно од источнословенских) и руског језика већ анализа ова два синтаксичка система из различитих аспеката: структурно-семантичког, референцијалног, комуникативног и комуникативно-функционалног.

Оваква концепција условила је и структуру дате монографије, која осим Увода и Закључка садржи шест глава (*Реченица у бугарском језику на фону реченице у руском: структурно-семантички аспекти*); *Референцијални аспекти реченице у бугарском*; *Комуникативна организација реченице у бугарском*; *Бугарске синтаксичке конструкције на фону руских из комуникативно-функционалног аспекта*; *Ред речи у бугарском. Кликве у бугарском језику*; *Интерјункција у бугарском на фону интерјункције у руском језику*), три прилога (*Списак скраћеница и глоса*; *Корџуси и базе података бугарског језика* и *Извори*), те Библиографију.

Главе 1, 2, 3, сва потпоглавља 4. главе осим првог плод су истраживачке делатности Ј. И. Јурјевне. А. А. Градинарова аутор је првог поглавља 4. главе, као и 5. и 6. главе, док Увод и Закључак потписују

оба аутора. Ипак, будући да је ова монографија, као што смо већ рекли, резултат заједничког рада и труда, у овом приказу ћемо користити апелатив *ауџори*, без обзира на то о којој се глави или потпоглављу радило.

Како је у центру пажње аутора пре свега синтаксички систем бугарског језика, у уводном делу се даје преглед истраживања синтаксичког система бугарског језика вршених у Бугарској у периоду од шездесетих година XX века па све до данас, укључујући и компаративно-контрастивне радове бугарских русиста. Датом прегледу претходи кратак осврт на радове руских аутора који се баве одабраним питањима бугарске синтаксе.

Монографија *Синтаксички систем бугарског језика на фону руског* постављена је синхроно. Анализирани корпус садржи поред примера из електронских корпуса бугарског и руског језика, бугарско-руских/руско-бугарских преводних и паралелних корпус и примере из личних корпуса аутора, у које су укључени примери из разговорног језика, као и интернет комуникације.

У првој глави (*Болгарское предложение на фоне русского: структурно-семантический аспект*, с. 19 – 371) бугарски синтаксички систем, као и разлике које у њему постоје у односу на руски синтаксички систем осветљавају се са структурно-семантичког аспекта. Посебна пажња се посвећује утицају типолошких особености бугарског језика (нпр. губитак система падежа, веома богат систем глаголских облика, граматикализација глаголских значења, губитак глаголског прилога времена прошлог итд.) на развој одређених синтаксичких конструкција.

Структура прве главе одговара традиционалној класификацији синтаксичких јединица, сем у случају зависносложене реченице, где аутори издвајају неке врсте клауза које ни бугарска, ни руска граматичка традиција углавном не препознају као посебне.

Прва синтаксичка јединица која се анализира јесте синтагма. У овом делу монографије аутори укратко сагледавају основне видове синтаксичких веза конституената синтагме, дају класификацију синтагми како на основу морфолошких особености главног члана, тако и основу семантичке и синтаксичке повезаности чланова синтагме, исходећи при томе из става према ком синтагма представља непредикативан смисаони и граматички спој двеју хипотактички повезаних речи.

Када је реч о структури просте реченице аутори као полазно прихватају становиште бугарских истраживача (супротно традици-

оналном учењу руских граматичара), па се тако под простом реченицом подразумева искључиво реченица са једним предикатом.

Анализи чланова двочлане реченице претходи анализа типова реченица према комуникативној функцији: вољних, оптативних, упитних и одричних реченица. Наводе се најважније разлике које постоје између одговарајућих реченичних модалитета у бугарском и руском: немогућност употребе у бугарским вољним реченицама глагола свршеног вида у конструкцијама са негацијом (рус.: *Не уро-ни* / буг. **Не изпусни!*), крајње ретка употреба у бугарском упитног модалитета без упитних речца, заменица или прилога. Као најкарактеристичнију разлику између граматичке негације у бугарском и руском аутори издвајају непотпуну негацију која се у бугарском језику (као и у српском, *примедба наша*) реализује као глаголска.

Следи врло подробна анализа чланова двочлане реченице: субјекта, предиката, атрибута, атрибутива, објекта, адвербијала. Овде ћемо, ради економије простора, навести само неке од особености бугарског језика на које аутори указују: за разлику од руског језика, функцију субјекта у бугарском могу вршити сви облици упитних заменица (*Коя от вас ще дойде с мен?*); када је реч о предикату можемо издвојити врло фреквентну употребу таутолошког предиката у бугарском (*ревна да плаче 'изненада јако њочейџи љлакаџи'*); исто тако специфична црта бугарског језика јесте комуникативно и комуникативно-синтаксички мотивисана употреба удвојеног објекта (*Тази история са ми я разказвали*).

Следеће потпоглавље посвећено је једночланим реченицама: одређеноличним, неодређеноличним, уопштеноличним, безличним, инфинитивним реченицама у руском и њиховим еквивалентима у бугарском, питању оправданости издвајања именских (номинативних) једночланих реченица. Најдетаљније се анализирају инфинитивне реченице, будући да дата врста једночланих реченица нема у бугарском нити својих граматичких еквивалената, нити директних преводачких паралели.

Следи анализа посебне подврсте простих проширених реченица – реченице са додатним деловима, а за њом анализа напореднословених и зависнословених врста реченица, док асиндетске и вишеструко сложене реченице остају ван граница овог истраживања.

Поред саставних, раставних и супротних напореднословених реченица, аутори издвајају закључне и експликативне напореднословене реченице, а градацијске реченице се посматрају као подврста саставних реченица. У оквиру сваке од наведених врста анализирају

се семантичке и прагматичке вредности везничких средстава, указује се њихова стилска маркираност.

Код зависнослужених реченица структурно-семантички принцип класификације се допуњује тако што се наводе могуће синтаксичке позиције клаузе.

Анализи појединачних врста зависнослужених реченица претходи кратак осврт на везничка средства у зависнослуженим реченицама, употребу корелатива, дублирање препозитивне зависне клаузе у синтаксичкој позицији несубјекатског актанта заменичким обликом у главној клаузи, место везника у зависној клаузи и дистантни положај његових компонената, те употребу видско-временских облика.

Као основне издвајају се три врсте зависнослужених реченица: реченице са допунским, атрибутивним и адвербијалним клаузама.

Зависнослужене реченице са допунском клаузом. У овом делу монографије аутори разматрају питања синтаксичке функције клаузе, тзв. *че-* и *да-* реченице у бугарском и семантичког типа предиката у њима, питање корелације временских облика у управном делу и клаузи у оба наведена типа реченица, повлаче одговарајуће паралеле са руским језиком (реченице са везницима *что* и *чтобы*).

После уводног коменатра о природи зависнослужених реченица са атрибутивном клаузом, те функцији релативизатора у њима (*който, какъвто, чийто, що/щото, дето, където, когато*) аутори своју пажњу усредсређују на реченице у којима имамо односну клаузу са именичким антецедентом и клаузу са заменичким антецедентом (у оквиру којих се анализирају и слободне односне клаузе (*местоименное дублирование*)). Као посебна врста односних реченица издвајају се хипотетичке односне реченице у којима релативизатори *дејшо* и *шо* своју семантику обогаћују модалним значењем *да*: *Няма човек, който да ме спаси*, чији еквивалент у руском представљају односне реченице са потенцијалом у клаузи.

Зависнослужене реченице са адвербијалном клаузом аутори прво класификују на реченице са спацијално-темпоралном клаузом, клаузом логичких односа и клаузом карактеризације. Даље се реченице са спацијално-темпоралном клаузом деле на месне и временске, реченице са клаузом логичких односа на намерне, узрочне, допусне, условне, рестриктивне и последичне реченице, а реченице са клаузом карактеризације на реченице мере и степена, поредбене реченице, реченице еквивалентности, реченице замене и реченице прикључивања.

Алгоритам анализе сваке од наведених врста реченица је следећи: прво се одређује значење одређене адвербијалне клаузе, потом се утврђују и описују везничка средства и корелативи, одређује се место лексичких конкретизатора, место управног дела и клаузе, анализирају се видско-временске карактеристике глаголских облика.

Када је реч о реченицама са спацијално-темпоралном клаузом веома детаљно се описују временске реченице под којима аутори подразумевају како реченице са временском клаузом, тако и реченице са клаузом у којој се саопштава о ситуацији која прати или је требало да прати ситуацију у управном делу. У бугарском то су реченице са везницима *като* и *без да*: *Те си тръгват, като взимат всичко със себе си; Доядох, без да бързам, студеното телешко и мрачно се понесох към неизвестната маса.*

Сажето, али јасно се анализирају семантичке, функционалне и стилске особености везничких средстава у узрочним реченицама. Посебна пажња код циљних реченица посвећује се бугарским циљним *да*-конструкцијама и њиховим функционалним еквивалентима у руском.

Условне реченице се обрађују уз посебан осврт на проблем превода, питање итеративних и универзалних условних реченица, као и на питање структуре и семантике условних реченица са везником *ицом* и будућим временом у клаузи.

Будући да су допусне реченице у бугарском већ добиле своју детаљну лингвистичку дескрипцију, аутори се у овом делу монографије засуштављају само на основним семантичко-синтаксичким особеностима ове врсте реченица.

Као посебну врсту зависнослужених реченица аутори издвајају реченице са рестриктивном клаузом којом се ограничава или искључује реализација ситуације у управном делу.

Под последичним реченицама аутори подразумевају само реченице са везником *така че* (*тъй че*) у којима је веза између предикативних делова и формално и по смислу непредвидива.

Реченицама са клаузом мере и степена аутори приступају водећи рачуна о богатству семантичких нијанси и структурних типова дате врсте реченица у бугарском језику, док поредбене реченице анализирају на основу поделе везничких средстава на она којима се уводи иреално поређење (*сякаш че*), *като че* (*ли*), *като да*) и на везничка средства са значењем реалне модалности (*както*, *тъй както*, *от*)*колкото*).

Као посебне врсте зависнослужених реченица у овој монографији се издвајају реченице са клаузом еквивалентности, клаузом замене и клаузом прикључивања.

Особеност реченица са клаузом еквивалентности по мишљењу аутора представља „соотнесенность ситуаций в главной и придаточной частях, которая проявляется в сопоставлении или соразмерном уподоблении всех или отдельных признаков ситуации, что отражается как в синтаксическом, так и лексико-семантическом параллелизме конструкций“: *Както има различни игри, така има и различни играчи.*

У реченицама са клаузом замене указује се да је уместо једне ситуације била реализована, реализује се или ће се реализовати друга ситуација. Функцију конектора у бугарском врши везник *вместо да*, ком у руском језику одговара везник *вместо того, чтобы*: *А сега, вместо да се успокоя, изведнъже се почувствах в някакъв идиотски вакум.*

Клаузом прикључивања појашњава се, допуњује, оцењује, уопштава ситуација у управном делу. Оно што разликује ове реченице од сличних реченичних структура по мишљењу аутора јесте „вмещающее“ значење везничког средства: *Беше мила душа, макар зајдлива, което ни сродяваше.*

Друга глава (*Референциальные аспекты болгарского предложения*, с. 374–389) посвећена је систему одређених и неодређених чланова у бугарском језику, њиховој повезаности са денотативним статусом именских група, као и повезаности референцијалних карактеристика и система чланова именских група са глаголским категоријама.

У трећој глави (*Коммуникативная организация болгарского предложения*, с. 391–415) на основу описа инвентара основних комуникативних значења у бугарском и руском језику (тема, рема, основни типови акценатског издвајања, верификација) долази се до закључка да је за бугарски језик карактеристичан строжи ред речи у реченици, као и неутралнија интонација. Поређењем формирања трију функционално једнаких стратегија (стратегије са рецесијом теме, стратегије „ингерентне“ теме и стратегије са „суперпозицијом реме“) установљују се разлике које постоје на овом плану између бугарског и руског језика: препреку за реализацију стратегије са рецесијом теме у бугарском представља карактеристичан за овај језик принцип целовитости рематског поља; у бугарском је приметна чвршћа повезаност актаната са предикатом када говоримо о комуникативној стратегији неингерентне теме, док се у реченицама са „суперпозицијом реме“ могућност померења актаната у бугарском објашњава њиховом акценатском маркираношћу.

Питање потискивања семантичког субјекта једно је од питања којима се аутори баве у наредној, четвртој глави (*Болгарские синтаксические конструкции на фоне русских в коммуникативно-функциональном плане*, с. 415–477) на примеру пасивних конструкција (посебно конструкција са повратним перфектним пасивом), конструкција са имперсоналним субјектом, неодређеноличних и безличних конструкција са партиципским предикативом.

У истој глави из комуникативно-функционалног аспекта анализира се и улога декомпонованог предиката при образовању пасивних и декаузативних конструкција, као процес номинализације, атрибутизације и адвербијализације глаголске компоненте докомпонованог предиката.

Последње потпоглавље четврте главе посвећено је фразеологизираним синтаксичким конструкцијама у функцији маркера теме исказа.

За разлику од руског, у ком се ред речи обично карактерише као слободан, ред речи у бугарском, услед његовог именског аналитизма, може се окарактерисати као „делимично слободан“. Управо о законитостима реда речи (месту директног објекта, месту граматичког субјекта и предиката и месту прилошке одредбе за начин) у основним функционалним стиливима говори се у првом делу пете главе ове монографије (*Пордок слов в болгарском. Болгарские клитики*, с. 479–532). Други део ове главе посвећен је клитикама у бугарском језику, где се поред класификације клитика на заменичко-аргументне, глаголске, илокутивне и дискурзивне, те посесивне, клитике деле на оне које се везују за финитни глагол или за реченицу у целости и оне које се везују за нефинитни глаголски облик, секундарне предлоге и именску групу. Осим наведеног дају се кластери клитика, анализирају се семантичке и стилске последице померања посесивних клитика у предикатну групу. Како речца *ли* има највиши ранг од свих енклитика у бугарском језику, аутори детаљно анализирају дату речцу: дефинишу њене функције у низу сентенционалних клитика и уз именску групу. Крај ове главе посвећен је месту сентенционалних клитика у бугарској реченици.

У последњој глави (*Болгарская пунктуация на фоне русской*, с. 533–566) аутори се баве разликама у употреби система интерпункцијских знакова у бугарском и руском језику. Постојеће разлике условљене су, с једне стране, чињеницом да је руска интерпункција, која је у основи логичко-граматичка, далеко тешње повезана са структуром реченице и морфолошким статусом њених компоненти

него бугарска. С друге стране, премда је основни принцип на ком почива бугарска интерпункција синтаксички, од датог принципа се често одступа. Резултат ових одступања је мања детаљност бугарске интерпункције у поређењу са руском.

Илустративни материјал за бугарски језик аутори у овој глави преузимају из већ постојећих приручника и уџбеника, док се употреба интерпункцијских знакова у руском анализира на примерима из књижевних дела.

Закључак, очекивано, садржи најважније резултате до којих су аутори дошли.

Напоследку рецимо и то да се свако од разматраних питања описује и објашњава уз навођење свих релевантних тумачења пре свега руских и бугарских истраживача, што ову монографију чини вишеструко корисном.

Пред нама је, дакле, монографија која пружа можда не комплетну (семантици реченице у бугарском се у овој књизи не посвећује посебна пажња), али у сваком случају веома садржајну слику бугарске синтаксе. Сliku на којој се сви основни тонови, али и полутоновии јасније уочавају и виде захваљујући, с једне стране, поређењу са руским језиком, и, с друге стране, богатству аспеката са којих се анализирани системи посматрају. Све то скупа чини ову монографију изузетно вредном, а њене ауторе уврштава у ред оних који су својим истраживањем дали веома значајан допринос не само савременој бугаристици, већ и славистици у целости.

*Драгана Керкез**

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

Катедра за славистику

* draganakerkez@hotmail.com

БИБЛИОГРАФИЈА

Библиографија за 2014. годину¹

расправа и дела из индоевропске филологије и опште лингвистике
која су изашла у Србији, Црној Гори и Републици Српској

Библиографију уредила и грађу из Србије и Републике Српске прикупила
Ана Голубовић

Грађу из Црне Горе прикупила *Мира Чановић*

Списак обрађених часописа

АФФ	Анали Филолошког факултета, Београд; ISSN 0522–8468
АП	Археографски прилози, Београд; ISSN 0351–2819; https://www.nb.rs/publications/publication.php?id=12443 ISSN 1452-2233 Balcanica, Београд; ISSN 0350–7653
БВ	Баштина, Приштина–Лепосавић; ISSN 0353–9008
ВаО	Библиографски вјесник, Цетиње; ISSN 0409–3739
Глас	Васпитање и образовање, Подгорица; ISSN 0350–5065
	Глас САНУ : Одељење језика и књижевности, Београд; ISSN 0351–7365
	Гласник ЦАНУ : Одјељење умјетности, Подгорица; ISSN 0350–5480
ГСЈКњ	Годишњак за српски језик и књижевност, Ниш; ISSN 1451–5415 наставак 36ФФН
ГФФН	Годишњак Филозофског факултета у Никшићу; ISSN 0354–9992
ГФФНС	Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду; ISSN 0374–0730 http://www.epub.digitalnabiblioteka.tk/index.php/gff , ISSN 2334–7236 Даница, Београд; ISSN 0354–4974
	Етно-културолошки зборник за проучавање културе источне Србије и суседних области, Сврљиг; ISSN 0354–7485
ЖЈ	Живи језици; ISSN 0514–7743
36СЈКУ	Зборник српског језика, књижевности и умјетности, Бања Лука; ISSN 1451–2963
36МКС	Зборник Матице српске за класичне студије, Нови Сад; ISSN 1450–6998
36МСКЈ	Зборник Матице српске за књижевност и језик, Нови Сад; ISSN 0543–1220
36МСС	Зборник Матице српске за славистику, Нови Сад; ISSN 0352–5007
36МСФЛ	Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, Нови Сад; ISSN 0352–5724

¹ Библиографске јединице из ранијих година означене су знаком *.

ЗБФФН	Зборник радова Филозофског факултета у Нишу; ISSN 0350–2414 наставља се као ГСЈКњ
ЗБФФП	Зборник радова Филолошког факултета у Приштини http://fifa.pr.ac.rs/zbornik_radova_filozofskog_fakulteta_u_pristini/
ЗБФФБ	Зборник Филозофског факултета у Београду; ISSN 0350–848x
ЈД	Језик данас, Нови Сад; ISSN 0354–9720
ЈФ	Јужнословенски филолог, Београд; ISSN 0350–185x
КњЈ	Књижевност и језик, Београд; ISSN 0454–0689
Ковчежић	Ковчежић, прилози и грађа о Доситеју и Вуку, Београд
Кодови	Кодови словенских култура, Београд; ISSN 0354–964X
ЛМС	Летопис Матице српске, Нови Сад; ISSN 0025–5939
ЛА	Лингвистичке актуелности, Београд; ISSN 1450–9083
LA	Lingvističke aktuelnosti, www.public.asu.edu/~dsipka/la.htm
НССУВД	Научни састанак слависта у Вукове дане, Београд; ISSN 0351–9066
НЈ	Наш језик, Београд; ISSN 0027–8084
ОП	Ономатолошки прилози, Београд; ISSN 0351–9171 Преводацац, Београд; ISSN 0351–8892
ПКЛИФ	Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, Београд; ISSN 0350–6673
ППЈ	Прилози проучавању језика, Нови Сад; ISSN 0555–1137
ПР	Просвјетни рад, Подгорица; ISSN 0033–1686
Радови	Радови : часопис за хуманистичке и друштвене науке = Works : Magazin for Humanist and Social Studies, Бања Лука; ISSN 1512–505X
РФФ	Радови Филозофског факултета, Пале Расковник : часопис за књижевност и културу, Београд; ISSN 0486–0187
Ријеч	Ријеч – часопис за науку о језику и књижевности, Никшић; ISSN 0354–6039 Славистика, Београд; ISSN 1450–5061
СЈ	Српски језик, Београд; ISSN 0354–9259
СДЗБ	Српски дијалектолошки зборник, Београд; ISSN 0350–1906 Стил, Београд; ISSN 1451–3145
FU	Facta universitatis, Ниш; ISSN 0354–4702, http://facta.junis.ni.ac.yu/facta/lal Philologia, Београд; ISSN 1451–5342
ФП	Филолошки преглед, Београд; ISSN 0015–1807

Обрађени зборници радова

ANDRIĆEVA ćuprija* = Andrićs Brücke / ur. Branko Tošović. – Graz : Institut für Slavistik der Karl Franzens Universität ; Banja Luka : Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske ; Beograd : Beogradska knjiga : Svet knjige, 2013. – 1042. – (Andrić Initiative ; 6) | Уп. 756.

AFEKTIVNA dimenzija u nastavi engleskog jezika : tematski zbornik radova / prir. Biljana Radić-Bojanić. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2014. – 215. | Уп. 124.

ВИШЕЗНАЧНОСТ у језику / ур. Милош Ковачевић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2014. – 432. – (Српски језик, књижевност, уметност : зборник радова са VIII међународног научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (25–26. X 2013) ; 1) | Уп. 464.

ВУК Стефановић Караџић и Иво Андрић или Андрић на Вуковом путу : зборник радова са научног скупа одржаног у Херцег Новом 12. и 13. октобра 2012. / ур. Станислава Андрић. – Херцег Нови : Просвјета, 2014. – 235. – (Библиотека Зборници радова) | Уп. 989.

DISKURSI manjinskih jezika, književnosti i kultura u jugoistočnoj i srednjoj Evropi 2 : zbornik radova / ur. Miroslav Dudok. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2014. – 230. | Уп. 1213.

ELLSEE Proceedings : International Conference English Language and Literature Studies : Embracing Edges, Belgrade, 2014 / ed. Zoran Paunović. – Belgrade : Faculty of Philology, 2014. – 689. | Уп. 1072.

ENGLESKI jezik i anglofone književnosti u teoriji i praksi / ur. Tvrtko Prčić, Maja Marković. – Novi Sad : Filozofski fakultet : Orfelin izdavaštvo, 2014. – 726. – (Zbornik u čast Druginji Pervaz) | Уп. 1073.

ENGLISH Studies Today : Prospects and Perspectives : Selected Papers From the Second International Conference English Language and Anglophone Literatures Today : ELALT 2 / ed. Zorica Đergović-Joksimović, Sabina Halupka-Rešetar. – Novi Sad : Faculty of Philosophy, Department of English Studies, 2014. – 323. | Уп. 1074.

ЗБОРНИК Института за српски језик САНУ. 2, Српски језик и актуелна питања језичке политике / ур. одбор Иван Клајн, Предраг Пипер, Срето Танасић ; ур. Срето Танасић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2014. – 229. | Уп. 466.

ЈЕЗИК и сазнање : хрестоматија из когнитивне лингвистике / ур. Катарина Расулић и Душка Кликовац. – Београд : Филолошки факултет, 2014. – 506. | Уп. 25.

ЈЕЗИК, књижевност и култура / гл. ур. Бојана Димитријевић. – Ниш : Филозофски факултет, 2014. – 460. – (Наука и савремени универзитет ; 4) | Уп. 1225.

ЈЕЗИК, književnost, marginalizacija : zbornik radova : jezička istraživanja / ur. Biljana Mišić Ilić, Vesna Lopičić. – Niš : Filozofski fakultet, 2014. – 596. | Уп. 26.

ЈЕЗИЦИ Балкана у компаративном и интердисциплинарном контексту / ур. Александра Вранеш, Љиљана Марковић. – Београд : Филолошки факултет, 2014. – 283. – (Србија између истока и запада : наука, образовање, култура, уметност ; 4) | Уп. 1164.

ЈЕЗИЦИ и културе у времену и простору 3 / ур. Снежана Гудурић, Марија Стефановић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2014. – 756. | Уп. 1226.

КИРИЛОМЕТОДИЈЕВСКО предање, језик и мисија Цркве у 21. веку : зборник радова са међународног научног скупа : Београд, 6–7. децембар 2013. / ур. Владимир Вукашиновић. – Београд : Универзитет, Православни богословски факултет, Институт за теолошка истраживања, 2015. – 431. | Уп. 459.

LESIKA, gramatika, diskurs / ur. Milivoj Alanović et al. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2014. – 517. – (Zbornik u čast) | Уп. 662.

ОБРЕДНА пракса : речима о храни : на материјалу из српских говора Војводине / прир. Софија Милорадовић. – Нови Сад : Матица српска, Одељење за књижевност и језик, 2014. – 160. | Уп. 913.

[PĚĎESIAT] 50 rokov vysokoškolskej slovakistiky v Novom Sade : 1961–2011 : 60 rokov Filozofickej fakulty v Novom Sade : 1954–2014 = 50 година високошколске словакистике у Новом Саду : 1961–2011 : 60 година Филозофског факултета у Новом Саду : 1954–2014. / red. Jarmila Hodoličová, Adam Svetlík, Zuzana Týrová. – Nový Sad : Slovakistická vojvodinská spoločnosť, 2014. – 184. | Уп. 1246.

РЕПУБЛИЧКИ зимски семинар 2014. : настава српског језика и књижевности у основној и средњим школама / ур. Босиљка Милић др. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2014. – 147. | Уп. 873.

САВРЕМЕНА проучавања језика и књижевности : зборник радова са V научног скупа младих филолога Србије одржаног 30. марта 2013. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. Књ. 1. / проф. др Милош Ковачевић, Јелена Петковић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2014. – 510. | Уп. 1257.

САВРЕМЕНА српска лексикографија у теорији и пракси : колективна монографија / ур. Рајна Драгићевић. – Београд : Филолошки факултет Универзитета у Београду, 2014. – 291. | Уп. 705.

САВРЕМЕНО изучавање српског језика и књижевности и словенских језика као матерњих, инословенских и страних : зборник радова : Седамнаести конгрес Савеза славистичких друштава Србије Сокобања, 18. септембар – 20. септембар 2009. године / ур. Љиљана Бајић и др. – Београд : Савез славистичких друштава Србије, 2014. – 547. | Уп. 1258.

СРПСКИ језик, књижевност и култура у процесу евроинтеграција / ур. Милош Ковачевић, Драган Бошковић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2014. – 297. | Уп. 485.

СРПСКИ језик у огледалу Српске књижевне задруге : зборник радова са научне конференције одржане у СКЗ / ур. Драган Лакићевић. – Београд : Српска књижевна задруга, 2014. – 229. – (Мала библиотека Српске књижевне задруге) | Уп. 486.

СТВАРНОСТ и фикција у култури Срба и Бугара = Реалност и фикција в културата на Срби и Българи / прир. Надежда Јовић. – Ниш : Филозофски факултет, 2014. – 264. – (Библиотека Сусрети ; 10) | Уп. 487.

ТЕОЛИНГВИСТИЧКА проучавања словенских језика / ур. Јасмина Грковић-Мејцор, Ксенија Кончаревић. – Београд : САНУ, Одбор за српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија, 2013. – 535 стр. – (Српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија ; 5) | Уп. 67.

ФИЛОЛОГИЈЕ vs идеологије / ур. Драган Бошковић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2014. – 236. | Уп. 71.

I. Општи теоријско-методолошки проблеми и историја лингвистике

1. АШИЋ, Тијана

Наука о језику / Тијана Ашић. – Београд : Завод за уџбенике, 2014. – 174. – (Библиотека Аз ; 6)

2. БУГАРСКИ, Ранко

Увод у општу лингвистику / Ранко Бугарски. – 5. изд. – Београд : Завод за уџбенике, 2014. – 174.

3. КОРЖЕНСКИ, Јан

Význam vs. funkce a sémiotika / Jan Kořenský // CJ. – 19 (2014), 479–485.

4. КУРЕШЕВИЋ, Марина

Absolute Constructions in Early Indo-European / Antonia Ruppel. – Cambridge : University Press, 2013. – 255. / Марина Курешевић // ЗМФСЛ. – 57, 2 (2014), 277–282. | Приказ

5. МУХИЋ, Емир

Мултидимензионалне парадигме у лингвистици / Емир З. Мухић, Далибор М. Кешић // CJ. – 19 (2014), 657–673. | Summary

6. НАГОРКО, Алиција

Semantik und Pragmatik der Säkularisierung / Alicja Nagórko // CJ. – 19 (2014), 439–450.

7. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Jezična raznolikost svijeta : podrijetlo, razvitak, izgledi / Ranko Matasović. – Zagreb : Algoritam, 2005. – 279. – (Facta) / Ђорђе Оташевић // ЛА. – 24 (2014), 61–64. | Приказ

8. ПЕРИЋ, Владимир

Dada-lingua / Владимир Перић // Савремена проучавања језика... – 377–386. | Summary

9. РАДОВАНОВИЋ, Милорад

Фази логика у лингвистици : темељна начела и одабрани примери / Милорад Радовановић // Глас. – 421, 29 (2014), 39–50. | Summary

10. СТЕФАНОВИЋ, Марија

Историјска лингвистика : когнитивно-типолошке студије / Јасмина Грковић-Мејџор. – Сремски Карловци ; Нови Сад : Издавачка књижевна Зорана Стојановића, 2013. – 390. – (Библиотека Theoria) / Марија Ј. Стефановић // ЈФ. – 70 (2014), 309–317. | Приказ

11. ХАРИТОНЧИК, Зинаида

О взаимодействию способов языковой номинации / Зинаида Андреевна Харитончик // СЈ. – 19 (2014), 411–423. | Резиме

II. Интердисциплинарна проучавања језика (етнолингвистика, неуроллингвистика, психоллингвистика, социоллингвистика и сл.)

– БЈЕЛАКОВИЋ, Андреј

Сучељење социоллингвистике и усвајања L1 | Уп. 130.

12. БОШКОВИЋ, Валентина

Upotreba rodno osetljivog jezika među studentima i studentkinjama u Srbiji / Valentina B. Bošković // АФФ. – 26, 1 (2014), 387–407. | Summary

13. ВЕРКМАН, Ана

„Romano čačipe“ : Headlines From the Margines / Ana Werkmann, Ana Kedveš // Jezik, književnost, marginalizacija. – 183–197. | Rezime

14. ВИТАС, Душко

Информатички поглед на корпус закона Републике Србије / Душко М. Витас, Небојша М. Васиљевић, Цветана Ј. Крстев // СЈ. – 19 (2014), 377–394. | Summary

15. ВЛАЈКОВИЋ, Ивана

Facial Features in English and Serbian Idiomatic Expressions / Ivana Vlajković // Савремена проучавања језика... – 173–181. | Резиме

– ВУЈОВИЋ, Марија

Marginalizacija žena u štampi | Уп. 765.

16. ГЛИГОРИЋ, Слободанка

The (Ab)uses of CERF in Designing Language Policies in Europe : Marginalization of the Migrant Population / Slobodanka Gligorić // Jezik, književnost, marginalizacija. – 503–512. | Rezime

17. ГОЛДБЕРГ, Адела

Конструкције : нови теоријски приступ језику / Адела Голдберг // Језик и сазнање... – 417–435.

18. ГРАНИЋ, Јагода

Језичка politika : nacionalni i europski identitet u vremenu i prostoru / Jagoda Granić // Језици и културе... – 35–45. | Summary

– **ДАМЈАНОВСКИ, Нела**

Svojstva hibridnog srpsko-engleskog jezika među srpskom dijasporom u Kanadi : nacrt za istraživanje | Уп. 737.

19. ДАМЉАНОВИЋ, Дара

Сакрална комуникација : нормe, традиције, средства / Ксенија Кончаревић. – Београд : Православни богословски факултет, 2013. – 366. / Дара Дамљановић // Славистика. – 18 (2014), 633–636. | Приказ | Уп. 55.

20. ДРАГИН, Гордана

Вредности и значај „Граматике ромског језика“ / Гордана Драгин // Jezik, književnost, marginalizacija. – 199–207. | Summary

21. ДУДОК, Мирослав

Jezik dijaspori i preventivna lingvistika / Miroslav Dudok // Diskursi manjinskih jezika... – 35–41. | Summary

22. ЂУКАНОВИЋ, Јован

Љовек и његов језички свет : jezik u naukama o čoveku dvadesetog veka / Aleksandar Perić. – Beograd : Akademska misao, 2014. – 295. / Jovan Đukanović // Prevodilac. – 33, 3/4 (2014), 81–84. | Приказ | Уп. 51.

– **ЗЕЧЕВИЋ, Снежана**

Културно-идеолошка моћ језика у рекламним огласима у часописима намењеним женама | Уп. 773.

23. ИВАНОВИЋ, Игор*

Корпусна и рачунарска лингвистика на примјеру Упитника ЕК / Игор Д. Ивановић // РФФ. – 15, 1 (2013), 323–335. | Summary

24. ЈАНДА, Лаура

Зракаста мрежа граматичке категорије : њен настанак и динамичка структура / Лаура Јанда // Језик и сазнање... – 437–458.

25. ЈЕЗИК и сазнање : хрестоматија из когнитивне лингвистике / ур. Катарина Расулић и Душка Кликовац. – Београд : Филолошки факултет, 2014. – 506.

26. JEZIK, književnost, marginalizacija : zbornik radova : jezička istraživanja / ur. Biljana Mišić Ilić, Vesna Lopičić. – Niš : Filozofski fakultet, 2014. – 596.

27. КОНСТАНТИНИ, Дарија

Rapporti tra lo sloveno ed il serbo-croato nella Repubblica Socialista Federale di Jugoslavia / Daria Constantini // Језици и културе... – 393–404. | Summary

– **КОНСТАНТИНОВИЋ, Стеван**

Особености одређивања русинског националног идентитета у уџбеницима русинског језика са елементима националне културе | Уп. 396.

28. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Актуелне тенденције у језичкој политици и језичком планирању словенских православних Цркава / Ксенија Кончаревић // Кирилметодијевско... – 243–254.

29. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Конфронтациона теолингвистика словенских језика : правци истраживања / Ксенија Кончаревић // Теолингвистичка проучавања... – 129–152. | Резюме

30. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

О сакралној генеологији као конституенти словенске теолингвистике / Ксенија Кончаревић // ФП. – 41, 1 (2014), 9–28. | Summary

31. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Црквенословенски елементи у православном социолекту руског и српског језика / Ксенија Ј. Кончаревић // СЈ. – 19 (2014), 185–198. | Summary

– КОЧОВИЋ, Милица

Идеолошки аспекти у рекламама производа за негу и лепоту жена | Уп. 792.

32. КРИМЕР ГАБОРОВИЋ, Сања

Powerful Laughing : the Truth About Ethnic Humor in Serbian, Hungarian and English / Sanja Krimer Gaborović, Ferenc Zsélzi // ELLSEE Proceedings. – 619–631.

– КУЈУНЦИЋ, Маја

Uпотреба pasiva u visokoškolskim novinama iz ugla sociolingvistike | Уп. 793.

33. ЛАБОВ, Вилијам

Границе речи и њихових значења / Вилијам Лабов // Језик и сазнање... – 11–44.

34. ЛЕЈКОФ, Џорџ

Когнитивни модели и теорија прототипа / Џорџ Лејкоф // Језик и сазнање... – 105–150.

35. ЛЕЈКОФ, Џорџ

О појмовној метафори / Џорџ Лејкоф, Марк Џонсон // Језик и сазнање... – 273–305.

36. ЛЕЈКОФ, Џорџ

Утеловљени ум / Џорџ Лејкоф, Марк Џонсон // Језик и сазнање... – 241–272.

37. ЛОМА, Александар

Зашто је писменост штетна, и како премостити смрт? : оглед из упоредне историје религија / Александар Лома // Глас. – 421, 29 (2014), 29–37. | Summary

38. ЛУКОВИЋ, Милош

Studia socjolingwistyczne / Władysław Lubaś. – Opole : Uniwersytet Opolski, Instytut Polonistyki i Kulturoznawstwa, 2013. – 422. / Милош Д. Луковић // ЈФ. – 70 (2014), 364–370. | Приказ | Уп. 58.

39. ЛУТОВАЦ, Тамара

Језик, слика, свет : етнолингвистичке студије / Жежи Бартмињски. – Београд : Slovo-Slavia, 2011. – 569. / Тамара Лутовац // ЛА. – 25 (2014), 39–46. | Приказ | Уп. 63.

40. МАРИЋ, Биљана

О једном културолошки маркираном концепту из сакралне сфере у руском језику у поређењу са српским / Биљана Марић // Теолингвистичка проучавања... – 179–193. | Резюме

41. МАРТИНЕЗ ФЕРЕИРО, Силвија

Verbal Deficits in Aphasia : Evidence from Native Speakers of Serbian / Silvia Martínez-Ferreiro, Sabina Halupka-Rešetar // ГФФНС. – 39, 2 (2014), 107–118. | Сажетак

42. МИКИЋ, Радивоје

Лингвостилистика као наука о ars vivendi / Радивоје Б. Микић // Српски језик у огледалу Српске књижевне задруге. – 113–138. | Summary

– МИЛОВАНОВИЋ, Ивана

Ženska štampa u Srbiji : zahtevi koji se postavljaju pred savremenu ženu | Уп. 804.

43. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Тања

Očuvanje jezika u višejezičkoj sredini : primer srpskog jezika na francuskoj teritoriji / Tanja Milosavljević // Језик, књижевност, marginalizacija. – 225–234. | Summary

44. МИТРОВИЋ, Марија

Gli slavi : storia, culture e lingue dalle origini ai nostri giorni / Marcello Garzaniti. – Roma : Carocci, 2013. – 475. – (Manuali universitari) / Марија Митровић // 36МСС. – 85 (2014), 219–222. | Приказ

45. НЕЧАЈЕВА, Ија

Глобализација в языке и проблема письменного освоения заимствований / Ия Нечаева // 36МСС. – 85 (2014), 9–22. | Резиме

46. НЕДЕЉКОВИЋ ПРАВДИЋ, Марија

Имплементација правних докумената о употреби језика на Косову и Метохији / Марија М. Недељковић Правдић // АФФ. – 26, 1 (2014), 371–386. | Summary

47. НЕДЕЉКОВИЋ ПРАВДИЋ, Марија

О важности интердисциплинарних и трансдисциплинарних истраживања / Марија Недељковић Правдић // ЈА. – 24 (2014), 9–22. | Summary

48. НЕДЕЉКОВИЋ ПРАВДИЋ, Марија

The Routledge Handbook of Sociolinguistics around the World / ed. Martin J. Ball. – New York : Routledge, 2010. – 428. / Марија Недељковић Правдић // ЈА. – 25 (2014), 57–61. | Приказ

49. НИКОЛИЋ, Видан

Популарне представе о деконструкцији Вавилонске куле као универзалној пометњи у језицима : етнолингвистички аспект / Видан В. Николић // Српски језик, књижевност и култура у процесу евроинтеграција. – 261–270. | Summary

50. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Политичка корекћиноси и пародија / Ђорђе Оташевић // ЈА. – 24 (2014), 23–36. | Summary

51. ПЕРИЋ, Александар

Čovek i njegov jezički svet : jezik u naukama o čoveku dvadesetog veka / Aleksandar Perić. – Beograd : Akademski misao, 2014. – 295. | Уп. 22.

52. ПИПЕР, Предраг

О говорном догађају у светлу теолингвистике / Предраг Пипер // Теолингвистичка проучавања... – 211–226. | Резюме

53. ПУПОВАЦ, Милорад

Jezičke ideologije, jezičke politike i proizvođenje jezičke netolerancije u postjugoslavenskim zemljama / Milorad Pupovac // Зборник Института за српски језик... – 131–142. | Summary

54. РАДЕН, Гинтер

Ка теорији метонимије / Гинтер Раден, Золтан Кевечеш // Језик и сазнање... – 307–336. – РАДИЋ, Сања*

О ћутању у српском језику : когнитивистички приступ | Уп. 694.

55. РАДОВАНОВИЋ, Милан

Сакрална комуникација : норме, традиције, средства / Ксенија Кончаревић. – Београд : Православни богословски факултет, Институт за теолошка истраживања, 2013. – 364. / Милан Радовановић // РЈКИ. – 4 (2014), 167–171. | Приказ | Уп. 19.

56. РАДОМАН, Весна

Psihologija jezika i jezičkih poremećaja / Vesna Radoman. – Prerađeno i dopunjeno izd. – Beograd : Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, 2014. – 370.

57. РАТКОВИЋ, Драгана*

Вербалне асоцијације кроз српски језик и културу / Рајна Драгићевић. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2010. – 248. / Драгана М. Ратковић // РФФ. – 15, 1 (2013), 553–556. | Приказ

58. РАТКОВИЋ, Драгана

Социолингвистичка истраживања Владислава Лубаша : *Studia sociolingwistyczne / Władysław Lubaś*. – Opole : Uniwersytet Opolski, Instytut Polonistyki i Kulturoznawstwa, 2013. – 422. / Драгана Ратковић // 36МСФЛ. – 57, 2 (2014), 311–314. | Приказ | Уп. 38.

59. РОШ, Елинор

Принципи категоризације / Елинор Рош // Језик и сазнање... – 45–72.

60. СИКИМИЋ, Биљана

Истраживач је присутан : храна као тема и повод за разговор и размишљање / Биљана Сикимић // Обредна пракса... – 97–111. | Summary

61. СИМУНОВИЋ ПОЛУГА, Јелена

Cultural Marked Lexis : Translation as a Mode of Colonization / Jelena Simunović Poluga // Савремена проучавања језика... – 183–192. | Резиме

62. СПАЈИЋ, Светлана*

Jezik i identitet / Ranko Bugarski. – Beograd : Biblioteka XX vek : Knjižara Krug, 2010. – 278. – (Biblioteka XX vek ; 192) / Светлана М. Спајић // ЛА. – 23 (2013), 21–23. | Приказ

63. СПАЈИЋ, Светлана*

Језик и православна духовност : студије из лингвистике и теологије језика / Ксенија Кончаревић. – Крагујевац : Каленић, 2006. – 461. / Светлана Спајић // ЛА. – 23 (2013), 30–32. | Приказ

64. СПАЈИЋ, Светлана

Језик, слика, свет : етнолингвистичке студије / Жежи Бартмињски. – Београд : Slovo-Slavia, 2011. – 569. / Светлана М. Спајић // ЛА. – 24 (2014), 84–85. | Приказ | Уп. 39.

65. СТАНИШИЋ, Вања

Комункативна улога писма / Вања Станишић // Теолингвистичка проучавања... – 491–501. | Резюме

66. ТАЛМИ, Ленард

Когнитивна семантика : преглед / Ленард Талми // Језик и сазнање... – 151–183.

67. ТЕОЛИНГВИСТИЧКА проучавања словенских језика / ур. Јасмина Грковић-Мејџор, Ксенија Кончаревић. – Београд : САНУ, Одбор за српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија, 2013. – 535 стр. – (Српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија ; 5)

68. ЋИРКОВИЋ, Светлана

Дискурс инструкција : између когнитивне и антрополошке лингвистике / Светлана М. Ћирковић // ЈФ. – 70 (2014), 207–223. | Summary

69. УЛУХАНОВ, Игор

Мотивација и контекст / Игор Улуханов // СЈ. – 19 (2014), 23–33. | Резиме

70. ФИЛМОР, Чарлс

Семантика оквира / Чарлс Филмор // Језик и сазнање... – 73–103.

71. ФИЛОЛОГИЈЕ vs идеологије / ур. Драган Бошковић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2014. – 236.

72. ФОКОНИЈЕ, Жил

Мреже појмовног обједињавања / Жил Фоконије, Марк Тарнер // Језик и сазнање... – 337–416.

– ХАЈДУ, Доријан

Sopstvena disfemizacija : o razlozima za upotrebu uvredljivih termina za sopstvenu grupu | Уп. 723.

73. ХЕРАРТС, Дирк

Реконтекстуализација граматике : подлежащи трендови у тридесетогодишњем постојању когнитивне лингвистике / Дирк Херартс // Језик и сазнање... – 459–489.

III. Примењена лингвистика**а) Превођење****74. АКСИЋ, Катарина**

Енглески предлог *over* и његови преводни еквиваленти у српском језику / Катарина Аксић // Вишезначност у језику. – 411–419. | Summary

75. АНДРИЋ, Едита*

Prevod romana „Na Drini ćuprija“ na mađarski jezik / Edita Andrić // Andrićeva ćuprija. – 677–692. | Summary

76. АРНАУТОВИЋ, Маргерита

Јован Скерлић и проблеми преводилаштва / Маргерита Арнаутовић // ЗбМСКЈ. – 62, 3 (2014), 701–725. | Summary

77. АРНАУТОВИЋ, Маргерита

Јован Скерлић као критичар преводилаштва и неки погледи на теорију превођења / Маргерита Арнаутовић // ЗбМСКЈ. – 62, 3 (2014), 833–841.

78. АШИЋ, Тијана

Различита значења потенцијала (кондиционала) у романима Меше Селимовића „Тврђава“ и „Дервиш и смрт“ и њиховим преводним еквивалентима на француски језик / Тијана В. Ашић, Милана Л. Додиг // Вишезначност у језику. – 291–303. | Summary

79. БЕЛОКАПИЋ ШКУНЦА, Вера

О переводе русских терминов организационной структуры управления на сербский язык / Вера Белокапич Шкунца, Елена Радованович, Евгения Патаракина // РЯКИ. – 4 (2014), 138–147. | Резиме

– БЕЧЕВА, Ничка

Реалност и функција при превода между близкородствени езици : за бугарските преводи на неколико разказа от сборника „Телесна стража“ на Зоран Чирич | Уп. 441.

80. БУДИНЧИЋ, Валентина*

Описно превођење као један од начина адаптације енглеских термина у српском језику / Валентина В. Будинчић // РФФ. – 15, 1 (2013), 213–224. | Summary

81. БУЊАК, Петар

О једном песничком преводу Николе Манојловића Рајка и спорној атрибуцији његовог изворника / Петар Буњак // ФП. – 41, 1 (2014), 131–146. | Summary

82. ВОЛКОВА, Екатерина

Превођење фразеологизама и пословица са српског на руски језик : на материјалу телевизијске серије „Институт“ / Екатерина Волкова // Славистика. – 18 (2014), 339–344. | Резюме

83. ГЛУМАЦ, Дивна

Tipovi pasivnih rečenica u japanskom jeziku i uloga dativa u njihovom prevodenju na srpski jezik / Divna D. Glumac // Језици Балкана... – 199–212. | Summary

84. ГРБОВИЋ, Маја*

Енглески фразни глаголи са партикулом *out* и њихови преводни еквиваленти у српском / Маја Грбовић // ППЈ. – 44 (2013), 59–71.

85. ДИМКОВИЋ ТЕЛЕБАКОВИЋ, Гордана

Prevodenje engleskih specijalizovanih složenih leksema na srpski jezik i njihovi prevodni obrasci / Gordana Dimković Telebaković // Engleski jezik i anglofone književnosti... – 115–124. | Summary

86. ЂОРЂЕВИЋ, Гордана

Arapska književnost u prevodu na srpski jezik : stanje i perspektive / Gordana Đorđević // Језици Балкана... – 171–198. | Summary + Prilog 1: Bibliografija prevoda arapske književnosti sa arapskog jezika; Prilog 2: Bibliografija prevoda arapske književnosti sa drugih jezika.

87. ЂОРИЋ ФРАНЦУСКИ, Биљана

Embracing the Double Edge of the Other's Culture and Language : "What Happens to Multilingualism in Translation?" / Biljana Đorić Francuski // ELLSEE Proceedings. – 607–617.

88. ЂУРИН, Тајјана

Гаргантуино младовање и „слободна дословност“ Станислава Винавера / Тајјана Ђурин // Језици и културе... – 325–332. | Résumé

89. ЂУРИЋ, Милош

Neki aspekti prevodenja naučnih i stručnih tekstova / Miloš D. Đurić, Nada Krnjić Cekić // Prevodilac. – 33, 3/4 (2014), 64–80. | Summary

90. ЂУРОВИЋ, Анете

Die aktuelle Satzgliederung im serbischen und im deutschen in der interlingualen Unterteilung / Annette K. Đurović // CJ. – 19 (2014), 249–257. | Резиме

91. ЕРАКОВИЋ, Борислава

O poarou u prevodu na srpski i maloj prevodilačkoj radionici u velikom projektu / Borislava Eraković, Nataša Kampmark, Nina Ivanović Muždeka // Engleski jezik i anglofone književnosti... – 533–550. | Summary

92. ЗВЕКИЋ-ДУШАНОВИЋ, Душанка

Epistemička modalizacija u romanu „Sorstalanság“ / „Besudbinstvo“ Imre Kertész / Dušanka Zvekić-Dušanović // Језици и културе... – 553–566. | Summary

93. ЗВЕКИЋ-ДУШАНОВИЋ, Душанка*

Mađarski ekvivalenti glagolskih priloga u Andrićevom romanu „Na Drini ćuprija“ / Dušanka Zvekić-Dušanović // Andrićeva ćuprija. – 961–976. | Summary

– ИВАНОВА, Диана

Усвоявање на интернационална културна лексика в българския книжовен език през втората половина на XIX век с посредничество на сръбски преводи | Уп. 449.

– **ИВАНОВИЋ, Игор***

Корпусна и рачунарска лингвистика на примјеру Упитника ЕК | Уп. 23.

94. ЈОВАНОВИЋ, Зоран

Његош у преводима / Зоран Р. Јовановић // *Prevodilac*. – 33, 1/2 (2014), 16–24.

95. ЈОНЕСКУ, Данијела

A Cognitive Linguistic Approach to Translation : *Distance* and *Closeness* in Translating a (Non)Literary Text / Daniela Ionescu // *ELLSEE Proceedings*. – 165–181.

96. КАВГИЋ, Александар

Ways of Adaptation of Fantasy Words From English in Serbian : an Analysis of a Parallel Corpus of Two Novels by J. R. R. Tolkien / Aleksandar Kavgić // *Engleski jezik i anglofone književnosti...* – 219–238. | Rezime

97. КОВАЧЕВИЋ, Зорица

Značaj bibliografskog materijala u novijem istraživanju skandinavskih književnih prevoda na spski/srpskohrvatski jezik / Zorica Kovačević // *Језици Балкана...* – 123–134. | Summary

98. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Денотативно и конотативно значење у преводу наслова књижевног дела : „Петријин венац“ Драгослава Михаиловића у преводу на руски језик / Ксенија Кончаревић // *ФП*. – 41, 2 (2014), 65–76. | Summary

99. КОСТИЋ ТОМОВИЋ, Јелена

Prevođenje – nezaobilazni korak na putu k afirmaciji manjih kulturnih prostora : na primeru srpskog i nemačkog jezika / Jelena Kostić Tomović // *Језици Балкана...* – 15–33. | Summary

– **ЛЕВИЦКИ, Роман**

Русская религиозная лексика в переводческой конфронтации : избранные приемы перевода | Уп. 400.

100. МИЛАШИНОВИЋ, Милица

Перфекат у српском језику и његови преводни еквиваленти у француској верзији дела „Рани јади“ Данила Киша / Милица Милашиновић, Марија Глишић // *Савремена проучавања језика...* – 277–287. | Résumé

101. МИЛИЋ, Мира

Metaforički sportski termini sa izvornim domenom rata u engleskom jeziku i njihovo prevođenje na srpski / Mira Milić // *Engleski jezik i anglofone književnosti...* – 307–321. | Summary

102. ПАНИЋ КАВГИЋ, Олга

Језичка kreativnost u formiranju filmskih naslova na engleskom jeziku i njihovom prevođenju na srpski / Olga Panić Kavgić // *Engleski jezik i anglofone književnosti...* – 399–418. | Summary

103. ПЕТРОВИЋ, Маша

Глаголске перифразе са герундом у шпанском и њихови преводни еквиваленти у српском језику / Маша Петровић // *Савремена проучавања језика...* – 261–268. | Resumen

104. ПУНГА, Лоредана

Translating Romance : a Case Study : Nora Robert's "For Now, Forever" and It's Unsuccessful Journey Into Romanian / Loredana Pungă // *ELLSEE Proceedings*. – 641–652.

105. РАЗДОБУТКО ЧОВИЋ, Лариса

Концепти *живој* и *смрти* у циклусу приповедака Иве Андрића „Кућа на осами“ и њихов превод на руски језик / Лариса И. Човић // *Prevodilac*. – 33, 3/4 (2014), 34–55. | Резюме

106. РАЗДОБУТКО ЧОВИЋ, Лариса

Цветовая гамма поэзии Сергея Есенина и способы ее перевода на сербский язык / Лариса Раздобудько Чович // *Језик, књижевност, култура*. – 171–186. | Резиме

107. РАНЧИЋ, Дуња

Дела љубави : Корац према мору : нови преводи Френсиса Р. Џонса / Иван В. Лалић. – Београд : Универзитетска библиотека Светозар Марковић, 2014. – 106. – (Едиција Канон ; 1) / Дуња Ранчић // *ЛМС*. – 495, 5 (2014), 718–721. | Приказ

108. РАТКОВИЋ, Драгана

Пољски преводи поезије Александра Петрова : проф. др Владиславу Лубашу (1932–2014) и својим пољским студентима–преводиоцима / Драгана М. Ратковић // *НССУВД*. – 43, 1 (2014), 177–191. | Summary

109. СПАЈИЋ, Светлана*

Општа начела превођења / Борис Хлебец. – Београд : Београдска књига, 2009. – 207. – (Библиотека Пут у речи ; 17) / Светлана М. Спајић // *ЛА*. – 23 (2013), 41–43. | Приказ

110. СТАНОЈЕВИЋ, Веран

Неки аспекти употребе футуроида у књижевном превођењу са француског на српски језик / Веран Ј. Станојевић // *НССУВД*. – 43, 1 (2014), 71–83. | Résumé

111. СТИЈОВИЋ, Рада

О лексици Синодовог превода „Новог завета“ у односу на лексику Вуковог превода / Рада Стијовић // *ЗММФЛ*. – 57, 1 (2014), 69–81. | Резюме

– СУМУНОВИЋ ПОЛУГА, Јелена

Cultural Marked Lexis : Translation as a Mode of Colonization | Уп. 65.

112. ТАТАРЕНКО, Ала

Немири зачараног читања / Ала Татаренко // *ЛМС*. – 493, 1/2 (2014), 177–187.

113. ТОДОРОВИЋ, Дарко

Један необјављени превод Милоша Ђурића : Аристофанове „Жабе“ / Дарко Ж. Тодоровић // *Вишезначност у језику*. – 279–290. | Summary

114. ТОДОРОВИЋ, Дарко

Радмила Шалабић и Петроније / Дарко Ж. Тодоровић // *ЗММСКЈ*. – 62, 2 (2014), 317–362. | Summary

115. ТРОПИН, Тијана

Југословенски преводи бајки Оскара Вајлда : недоследна идеолошка цензура / Тијана Тропин // *ФП*. – 41, 2 (2014), 77–92. | Summary

116. ХЛАВАЧ, Џим*

Uzus i stavovi tumača i prevodilaca za srpski jezik i njihov odnos prema drugim, srodnim jezicima / Jim Hvalač // *ППЈ*. – 44 (2013), 123–136.

117. ХЛЕБЕЦ, Борис

Место декодирања древних текстова у теорији превођења / Борис Хлебец // *Prevodilac*. – 33, 3/4 (2014), 56–63. | Summary

118. ЧОВИЋ, Бранимир

Како су Руси преводили Његоша? / Бранимир Ђ. Човић // *Prevodilac*. – 33, 1/2 (2014), 36–55. | Резюме

119. ЧОВИЋ, Бранимир

Специфичности превођења са језика посредника / Лариса и Бранимир Човић // *Prevodilac*. – 33, 1/2 (2014), 56–69. | Summary

120. ЧУДИЋ, Марко

О проблемима превођења „Тужног валцера“ Шандора Вереша, на основу увида у два различита српска превода / Марко Чудић // Језици Балкана... – 67–82. | Summary

б) Учење страних језика**121. АДАМОВИЋ, Мирјана**

Наставник руског језика као страног у савременим условима образовања / Мирјана Адамовић // Славистика. – 18 (2014), 537–542. | Резюме

122. АЛЕКСИЋ, Весна

Васпитно-педагошка функција уџбеника страног језика : укључивање ученика у релевантне интелектуалне активности / Весна Алексић // Савремена проучавања језика... – 467 – 477. | Summary

123. АНДРИЋ, Едита

Szia! Jó napot! Viszlát! : udžbenik za mađarski jezik = magyar nyelvkönyv / Andrić Edit, Gyöngyösi Livia, Hetesy Bálint. – 2. javított kiad. – Újvidék : Forum, 2014. – 167.

124. АФЕКТИВНА димензија у настави енглеског језика : тематски зборник радова / прир. Биљана Радић Бојанић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2014. – 215.

125. БАБИЋ, Биљана

Greške u tvorbi prezentskih oblika na početnim nivoima učenja srpskog jezika kao stranog / Biljana Babić // Језици и културе... – 569–581. | Summary

126. БАКИЋ, Марија

Технике савреног памћења код учења руског језика / Марија Бакић // Славистика. – 18 (2014), 551–556. | Резюме

127. БЕГЕНИШИЋ, Добрила

Речници и уџбеници немачког језика за медицинске науке и њихов утицај на квалитет наставе / Добрила Бегенишић // Језик, књижевност, култура. – 220–235. | Summary

128. БИКИЦКИ, Наташа

On the Need to Teach Classical Mythology to Business English Students / Nataša Bikicki // English Studies Today... – 199–208.

129. БИКИЦКИ, Наташа

Uticaj anksioznosti na uspeh u veštini slušanja stručnog teksta / Nataša Bikicki // Afektivna dimenzija... – 78–93. | Summary

130. БЈЕЛАКОВИЋ, Андреј

Сучељење социолингвистике и усвајања L1 / Андреј Бјелаковић // ФП. – 41, 1 (2014), 147–162. | Summary

131. БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора

Научимо српски 1 = Let's learn Serbian 1 / Isidora Bjelaković, Jelena Vojnović. – 5. izd. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2014. – 166.

132. БЛАГОЈЕВИЋ, Савка

Kompetentnost u razumevanju predavanja iz struke na engleskom jeziku i kako je uvežbati / Savka N. Blagojević // Језик, књижевност, култура. – 272–281. | Summary

133. БОГДАНОВИЋ, Весна

Genre-Based Metadiscourse Analysis in Two ESP Textbooks / Vesna Bogdanović // FU. – 12, 2 (2014), 115–124. | Rezime

134. БОДРИЧ, Радмила

Uloga testiranja i primenljivost ZEO u nastavi gramatike engleskog jezika iz perspektive nastavnika / Radmila Bodrić // Језици и културе... – 583–598. | Summary

135. БОЖИЧ, Рафаела

Ольга Островская Якшич : вводный курс русского языка для студентов-филологов / Рафаэла Божич // РЯКИ. – 4 (2014), 157–166. | Резиме

136. БОЈОВИЋ, Милевица

Foreign Language Anxiety and Classroom Oral Activities / Milevica Bojović // English Studies Today... – 149–162.

– БОШЊАКОВИЋ, Жарко

Српски језик у образовању у Војводини : у поређењу са службеном употребом језика националних мањина | Уп. 847.

137. БРАНИЋ ЛАТИНОВИЋ, Биљана

Обим рецептивног вокабулара у матерњем и страном језику / Биљана Д. Бранић Латиновић // АФФ. – 26, 1 (2014), 235–246. | Summary

138. БРБОРИЋ, Велько

Књига која траје : уџбеник „Српски за странце“ Боже Ћорића / Велько Ж. Брборић // CJ. – 19 (2014), 595–604. | Summary

139. ВАСИЛИЈЕВИЋ СТОКИЋ, Тијана

Marginalizacija komunikativnih jezičkih vježbanja u udžbenicima engleskog jezika za srednju školu / Tijana Đ. Vasiljević Stokić, Đukica R. Mirković // Jezik, književnost, marginalizacija. – 571–582. | Summary

140. ВИДАНОВИЋ, Неда

Ставови наставника према употреби литерарних текстова у ЕФЛ учионици / Неда Видановић, Јелена Јосијевић // Савремена проучавања језика... – 457–466. | Summary

141. ВИДОСАВЉЕВИЋ, Милена

Мотивација наставника и ученика у интеркултуралној настави / Милена Видосављевић // Савремена проучавања језика... – 431–438. | Resumen

142. ВУКОТИЋ, Драгиша

Neki vidovi kontinuiranog profesionalnog razvoja stranih jezika u Crnoj Gori / Dragiša V. Vukotić // АФФ. – 26, 1 (2014), 409–422. | Summary

143. ВУЧКОВИЋ, Мирјана

One Way of Using Writing to Uncover and Overcome Comprehension and Grammatical Weaknesses in Students of English as a Subsidiary Subject / Mirjana Vučković, Milica Prvulović // ELLSEE Proceedings. – 273–285.

144. ГЛИГОРИЋ, Слободанка

Fostering Students Autonomy Through the European Language Portfolio : Looking Beyond the Limitations / Slobodanka Gligorić // ELLSEE Proceedings. – 233–243.

145. ГЛИШОВИЋ, Ивана

Autentičan jezik u nastavi stranog jezika na nefilološkim fakultetima / Ivana Glišović // Језик, књижевност, култура. – 236–246. | Summary

146. ГЛУШАЦ, Татјана

Revisiting Continuing Professional Development for English Language Teachers in Serbia : How Continual is It? / Tatjana Glušac // Engleski jezik i anglofone književnosti... – 141–153. | Rezime

147. ГРУБОР, Јелена

Beyond Teaching English : Cooperative Learning in Class / Jelena Grubor // ELLSEE Proceedings. – 289–298.

148. ГРУЈИЋ, Татјана

Discourse Analysis : a Marginalized Approach to Teaching Tenses / Tatjana Grujić, Jelena Danilović // Jezik, književnost, marginalizacija. – 535–545. | Rezime

149. ДАБИЋ, Тијана

Stavovi i motivacija studenata informacionih tehnologija u Srbiji / Tijana Dabić // Afektivna dimenzija... – 182–202. | Summary

150. ДМИТРЕНКО, Наталија

Интерактивный подход при подготовке студентов-филологов к преподаванию РКИ / Наталия Пятрасовна Дмитренко // РЯКИ. – 4 (2014), 116–123. | Резиме

151. ДРЉЕВИЋ, Јелена

Mogućnost razvoja kolokacione kompetencije na početnom nivou učenja italijanskog kao LS na akademskim studijama / Jelena Drljević // Језици и културе... – 599–606. | Riassunto

152. ДУФКОВА, Либуше

Способы выражения причинных отношений в русском и чешском языках на фоне преподавания русского языка как иностранного в чешской среде / Либуше Дуфкова // РЯКИ. – 4 (2014), 124–130. | Резиме

153. ЂОРЂЕВИЋ, Јасмина

Levels of Awareness Concerning the Scope and Benefits of Computer-Assisted Language Learning among English Language Teachers in Serbia / Jasmina Đorđević // English Studies Today... – 187–197.

154. ЂОРЂЕВИЋ, Јасмина

Prevazilaženje problema jezičke anksioznosti uz primenu računara u nastavi engleskog jezika / Jasmina Đorđević // Afektivna dimenzija... – 61–77. | Summary

155. ЂОРЂЕВИЋ, Марија

Priručnik iz farmaceutskog engleskog jezika / Marija Đorđević. – Novi Sad : Omega MS Pharmacy, 2014. – 144.

156. ЂУРИЋ, Милош

English for Electrical Engineering : Modules 1 and 2 / Miloš D. Đurić. – Belgrade : Academic Mind : Faculty of Electrical Engineering, 2014. – 223. | Уп. 215, 216.

157. ЂУРОВИЋ, Татјана

Engleski jezik za ekonomiste / Tatjana Đurović, Nadežda Silaški. – 4. izd. – Beograd : Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta, 2014. – 113.

158. ЂУРОВИЋ, Татјана

English Practice in Economics and Business / Tatjana Đurović, Nadežda Silaški. – 16. izd. – Beograd : Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta, 2014. – 227.

159. ЂУРОВИЋ, Татјана

Lost and Found in Translation : Metaphor Comprehension by ESP Economic Students / Tatjana Đurović, Nadežda Silaški // Језици и културе... – 315–323. | Rezime

160. ЂУРОВИЋ, Татјана

Motivacija studenata ekonomije u nastavi engleskog jezika struke / Tatjana Đurović, Nadežda Silaški // Afektivna dimenzija... – 162–181. | Summary

161. ЖАРКОВИЋ, Маја

The Most Frequent Meanings of Noun Phrases with Simple or Derived Premodifying Adjectives / Maја M. Žarković // FU. – 12, 2 (2014), 125–136. | Rezime

162. ЗАВИШИЊ, Катарина

Književne teme u CLIL nastavi na italijanskom jeziku u interdisciplinarnom kontekstu / Katarina Zavišin // Језици Балкана... – 111–121. | Summary

163. ЗАВИШИЊ, Катарина

Prednost dvojezične CLIL nastave : moguće smernice za nastavu stranog jezika u tradicionalnom kontekstu? / Katarina Zavišin // Језици и културе... – 681–689. | Riassunto

164. ЗАЊОЛИ, Марко

I sistemi vocalici dell' italiano e del serbo : analisi delle interferenze foniche ed esemplificazione di attività didattiche / Marco Zagnoli, Aleksandra Blatešić // Језици и културе... – 669–679. | Summary

165. ЗЕЈНЕЛАГИЋ, Сабина

Image + Imagination = Conversation / Sabina Zejnelagić // ELLSEE Proceedings. – 309–316.

166. ЗЕЧЕВИЋ, Снежана

Povezanost samoeфикаsnosti i anksioznosti studenata u nastavi engleskog jezika / Snežana Zečević // Afektivna dimenzija... – 111–126. | Summary

167. ИВАНОВИЋ, Маја

Sintaksička i pragmatička svojstva argumentativnih tekstova učenika III i IV razreda osnovne škola / Maја Ivanović, Zorka Kašić // Језици и културе... – 607–618. | Summary

168. ИВАНЧЕВИЋ ОТАЊАЦ, Маја

English for Special Education / Maја Ivančević Otanjac, Mirjana Furundžić. – Beograd : Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Izdavački centar fakulteta ICF, 2014. – 113.

169. ИГЊАТОВИЋ, Наташа

Стереотипне представе о француском језику и култури / Наташа Игњатовић // Језик, књижевност, култура. – 260–271. | Résumé

170. ЈАНКОВИЋ, Љиљана

Marginalizacije određenih struktura srpskog jezika pri prevodenju sa engleskog na srpski kod studenata anglistike / Ljiljana Janković // Jezik, književnost, marginalizacija. – 583–591. | Summary

171. ЈЕРОТИЈЕВИЋ, Даница*

The Auditory Distance Model in the Acquisition of Interdental Fricatives : an Example of Serbian Interlanguage Phonology / Danica M. Jerotijević // РФФ. – 15, 1 (2013), 285–299. | Rezime

172. ЈЕРОТИЈЕВИЋ, Даница

The Marginalization of Pronunciation Instruction in Serbian EFL Classrooms / Danica Jerotijević // Jezik, književnost, marginalizacija. – 547–560. | Rezime

173. ЈОВАНОВИЋ, Иван

О идиоматским изразима у уџбеницима француског језика / Иван Н. Јовановић // Језик, књижевност, култура. – 316–331. | Résumé

174. ЈОВИЧИЋ, Зорица

English for Preschool Teachers with Workbook / Zorica Jovićić. – 2. izd. – Vrnjačka Banja : SaTCIP Scientific and Technical Center for Intellectual Property, 2014. – 117.

175. КАПЕЛАН, Јасна

Teaching Translation of English-Serbian False Friends to Primary-School Pupils : a New Approach / Jasna Kapelan // *Philologia*. – 12 (2014), 23–36. | Summary

176. КИЦ-ДРГАС, Џоана

Subject Content Knowledge Transfer / Joanna Kic-Drgas // *Philologia*. – 12 (2014), 13–21. | Summary

177. КНЕЖЕВИЋ, Љиљана

Spremnost za komunikaciju i orijentacija ka učenju engleskog jezika kod studenata prirodnih i društvenih nauka / Ljiljana Knežević, Sabina Halupka Rešetar // *Afektivna dimenzija...* – 143–161. | Summary

178. КОМАРОМИ, Бојана

Korelacija između ekstravertnosti i introvertnosti i upotrebe afektivnih strategija u nastavi engleskog jezika / Bojana Komaromi // *Afektivna dimenzija...* – 28–42. | Summary

179. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Лингводидактический аспект сопоставительного изучения русской и сербской коммуникативных культур / Ксения Кончаревич // *РЯКИ*. – 4 (2014), 17–26. | Резиме

180. КОФИ, Стивен Џејмс

The Phraseology of English and Second-Language Pedagogy : Redressing the Balance / Stephen James Coffey // *ELLSEE Proceedings*. – 247–257.

181. КРЕЈЧИ, Павел

Nastava istorije jezika Srba, Hrvata, Bošnjaka i Crnogoraca za studente južnoslovenskih filologija i balkanistike u Brnu : problemi i izazovi / Pavel Krejčí // *Славистика*. – 18 (2014), 484–494. | Резюме

182. КРЕЈЧОВА, Елена

Предизвикателствата пред новите учебни помагала по т. нар. малки славянски езици : някои бележки за електронното обучение (e-learning) по български език в Масариковия университет в Бърно, Чехия / Елена Крејчова // *Славистика*. – 18 (2014), 495–504. | Резюме

183. КРЖИЖОВА, Кристина

Специфика преподавания лексики руского языка в Университете им. Масарика : на примере калькированных единиц / Кристина Кржижова // *РЯКИ*. – 4 (2014), 131–137. | Резиме

184. КРИВОРУЧКО, Татјана

Учебници по рускому языку для педагогов поликультурных образовательных учреждений и русских школ за рубежом / Татьяна Васильевна Криворучко // *РЯКИ*. – 4 (2014), 171–178.

185. КУДРЈАВЦЕВА, Екатерина

Постмежкултурная коммуникация на основе анимационного фильма : найти место своей культуры в мировом культурном наследии / Екатерина Львна Кудрявцева // *РЯКИ*. – 4 (2014), 91–101. | Резиме

186. КУКИЋ ПРОШИЋ, Тијана

Analiza izostavljanja određenog i neodređenog člana u italijanskom jeziku kod učenika čiji je L1 srpski iz perspektive transfera / Tijana Kukić Prošić // *Савремена проучавања језика...* – 407–419. | Riassunto

187. ЛАЗАРОВА НИКОВСКА, Ана

On Parents' Beliefs about Early Second Language Acquisition / Ana Lazarova Nikovska, Ljubica Kardeleska, Iskra Stamenkoska // *ELLSEE Proceedings*. – 221–231.

188. ЛЕСНЕВСКА, Димитрина

Дискурс торговой сделки в обучении русскому языку в инославянской среде / Димитрина Спасова Лесневская // РЯКИ. – 4 (2014), 148–156. | Резиме

189. ЛЕСНЕВСКА, Димитрина

Обучение межкультурному деловому дискурсу в теории и практике преподавания РКИ в болгарских нефилологических вузах / Димитрина Спасова Лесневская // РЯКИ. – 4 (2014), 102–110. | Резиме

190. ЛУПУЛОВИЋ, Ана

Let's Spread the Word : енглески језик за студенте теологије / Ана Лупуловић. – Београд : Православни богословски факултет Универзитета, Институт за теолошка истраживања, 2014. – 206.

191. МАЉАН, Горан

Red reči u nastavi švedskog kao stranog jezika / Goran Đ. Maljan // АФФ. – 26, 1 (2014), 291–320. | Summary

192. МАНОЈЛОВИЋ, Нина

Опажање повратне информације и улога наставника у тестирању уз помоћ компјутера / Нина Манојловић // Савремена проучавања језика... – 491–502. | Summary

193. МАРИЧИЋ, Сања

Učenje stranog jezika kroz strip : analiza i zastupljenost stripovne forme u udžbenicima za francuski i španski kao strani jezik / Sanja Maričić, Nataša Popović // Језици и културе... – 619–629. | Résumé

194. МАРКОВИЋ, Дејан

Преподавање руског језика у Србији, актуалне проблеме у сокраћеним часовима и могуће путеве њиховог решења / Дејан Марковић // Језик, књижевност, култура. – 148–157. | Резиме

195. МАРКОВИЋ, Дејан

Проблемска настава на часу руског језика са циљем усвајања новог лексичког материјала / Дејан Марковић, Зорица Миленковић // Славистика. – 18 (2014), 528–536. | Резиме

196. МАРКОВИЋ, Кристина

Nemački jezik za studente Poljoprivrednog fakulteta = Deutsch für Studierende der landwirtschaftlichen Fakultät / Kristina Marković. – 2. dopunjeno i prošireno izd. – Beograd : Univerzitet u Beogradu, Poljoprivredni fakultet, 2014. – 204.

197. МАРКОВИЋ, Маја

The Effect of Visual Information on the Production of Vowels by Serbian Learners of English / Maja Marković // Језици и културе... – 631–640. | Rezime

198. МАТИЋ, Јелена

Building Cross-Cultural Awareness in the Language Classroom / Jelena Matić // ELLSEE Proceedings. – 197–206.

199. МАТРУСОВА, Александра

Вода и камен : парадокси антонимов у пракси преподавања РКИ / Александра Николаевна Матурсова // РЯКИ. – 4 (2014), 111–115. | Резиме

200. МЕШИЋ, Јадранка

Just English : engleski jezik u pravu / Jadranka Mešić. – 2. izd. – Beograd : Pravni fakultet Univerziteta, Centar za izdavaštvo i informisanje : Dosije studio, 2014. – 249. – (Biblioteka Udžbenici)

201. МИКЛУЦ, Валентина

Енглески језик за Војну академију = English for the Military Academy / Валентина Миклуц. – Београд : Медија центар Одбрана, 2014. – 119. – (Библиотека Војна књига ; 1843)

202. МИЛИВОЈЕВИЋ, Весна

Business English With Correspondence / Vesna Milivojević. – 3. izd. – Beograd : Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo, 2014. – 157.

203. МИРИЋ, Душанка

Студије русистике као избор професије : истраживање фактора мотивације за студије руског језика и књижевности / Душанка Мирић, Светлана Алексић, Милорад Миљковић, Драгана Радевић // Славистика. – 18 (2014), 518–527. | Резюме

204. МИЋИЋ КАНДИЈАШ, Софија

Principles of Listening Comprehension in Language Learning / Sofija Mičić Kandijaš, Zoran Čajka. – Beograd : Beogradska knjiga, 2014. – 162.

205. МИШИЋ ИЛИЋ, Биљана*

Концепт учења кроз друштвено-користан рад и настава страних језика на универзитету / Биљана М. Мишић Илић // РФФ. – 15, 1 (2013), 57–70. | Summary

206. НАСТАВНИ план и програм кинеског језика за ученике основних школа / приредили Ђин Сјаолеи, Ана Јовановић. – Београд : Филолошки факултет, 2014. – 23+17.

207. НЕДИЋ, Јелена

Лингвокултурологически аспект преподавања руског језика у богословских учебных заведењима / Елена Валерьевна Недич // Славистика. – 18 (2014), 512–517. | Резиме

208. НИКОЛИЋ, Марина

Nove tehnologije u nastavi/učenju španskog jezika struke / Marina S. Nikolić // Prevodilac. – 33, 1/2 (2014), 25–34.

209. ОЛЕЈНИК, Андреј

Понимание как аспект и проблема интерпретации / Андрей Олейник // РЯКИ. – 4 (2014), 59–66. | Резиме

210. ОНЧЕВСКА АГЕР, Елена

Exploring the Value Of Reflection for the Improvement of Students' Academic Writing Skills / Elena Ončevska Ager // Engleski jezik i anglofone književnosti... – 379–387. Rezime

211. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Приручници за наставу српског језика као страног / Ђорђе Оташевић // ЛА. – 25 (2014), 21–30. | Summary

212. ПАВЛОВИЋ ШАЈТИНАЦ, Маја

Лингводидактички аспект појма *лексички минимум* на корпусу уџбеника руског језика за студенте нефилолошког факултета / Маја Павловић Шајтинац, Мирослав Терзић // Славистика. – 18 (2014), 543–550. | Резюме

213. ПАВЛОВИЋ ШАЈТИНАЦ, Маја

Проблем међујезичке хомонимије у настави руског језика на српском говорном подручју / Маја В. Павловић Шајтинац // Савремено изучавање српског... – 311–316. | Резюме

214. ПАЛУРОВИЋ, Лидија

Engleski jezik za studente fakulteta tehničkih nauka / Lidija Palurović. – Čačak : Fakultet tehničkih nauka, 2014. – 123.

215. ПАНИЋ ЦЕРОВСКИ, Наталија

English for Electrical Engineering : Modules 1 and 2 / Miloš D. Đurić. – Belgrade : Academic Mind : Faculty of Electrical Engineering, 2014. – 223. / Natalija Panić Cerovski // *Philologia*. – 12 (2014), 93–95. | Приказ | Уп. 156, 216.

216. ПАНИЋ ЦЕРОВСКИ, Наталија

English for Electrical Engineering : Modules 1 and 2 / Miloš D. Đurić. – Belgrade : Academic Mind : Faculty of Electrical Engineering, 2014. – 223. / Natalija Panić Cerovski // *Prevodilac*. – 33, 3/4 (2014), 88–91. | Приказ | Уп. 156, 215.

217. ПАПРИЋ, Маријана

Матерњи језик и структура уџбеника страног (руског) језика / Маријана Папрић // *Славистика*. – 18 (2014), 505–511. | Резюме

218. ПАСУЉЕВИЋ, Лидија

Dvojezična nastava na francuskom jeziku u beogradskim gimnazijama : primer istraživanja pisanih receptivnih veština učenika / Lidija Pasuljević // *Савремена проучавања језика...* – 439–445. | Summary

219. ПЕЈОВИЋ, Анђелка*

Значај устаљених синтагми за развој комуникативне компетенције / Анђелка Д. Пејовић // *РФФ*. – 15, 1 (2013), 101–112. | Resumen

220. ПЕЈЧИЋ, Александар

International Phrase Boundaries as Markers of Argumentative Discourse in an EFL Debate Classes / Aleksandar Pejčić // *Језик, књижевност, култура*. – 332–347. | Rezime

221. ПЕЛЦЛОВА, Јана

Vernacular Narratives : a Case Study of Stylistic Analysis of Students' Written Stories / Jana Pelclová // *ELLSEE Proceedings*. – 317–330.

222. ПЕТКОВИЋ, Александар

Motivacija kao jedan od faktora kvaliteta učenja stranih jezika na nematičnim departmanima / Aleksandra Petković // *Језик, књижевност, култура*. – 206–219. | Summary

223. ПЕТРОВИЋ, Ана

Моциони суфикси у уџбеницима српског језика као страног / Ана Петровић // *Савремена проучавања језика...* – 87–96. | Summary

224. ПИЛИПОВИЋ, Весна

Language Learning Strategies Used by Children, Teenagers and Adults / Vesna Pilipović // *English Studies Today...* – 163–174.

225. ПОЛЕТАНОВИЋ, Милица

Slovenščina brez meja : učbenik za samostojno učenje z rešitvami / Milica Poletanović. – Crvenka : M. Poletanović, 2014. – 80+100.

226. РАДАНОВ, Љиљана

From Corpus to Classroom : Language Use and Language Teaching / Anne O' Keefe, Michael McCarthy, Ronald Carter. – Cambridge : University Press, 2007. – 313. / Љиљана Раданов // *ЈА*. – 24 (2014), 55–57. | Приказ

227. РАДИЋ БОЈАНИЋ, Биљана

Anksioznost pri pisanju kod studenata diplomskih akademskih studija anglistike / Biljana Radić Bojanić // *Afektivna dimenzija...* – 94–110. | Summary

228. РАДИЋ БОЈАНИЋ, Биљана

Autentični materijali i kultura u nastavi engleskog jezika kao stranog / Biljana Radić Bojanić // *Engleski jezik i anglofone književnosti...* – 457–470. | Summary

229. РАДИЋ БОЈАНИЋ, Биљана

Kulturološki sadržaji na margini : stavovi nastavnika engleskog jezika / Biljana Radić Bojanić // *Jezik, književnost, marginalizacija.* – 561–570. | Summary

230. РАДИЋ БОЈАНИЋ, Биљана

Upotreba igara u nastavi engleskog jezika na univerzitetskom nivou / Biljana Radić Bojanić // *Језици и културе...* – 641–648. | Summary

231. РАДОСАВЉЕВИЋ, Аница

The Relationship Between Motivation Type and English Language Achievement of Serbian Secondary School Students / Anica Radosavljević // *English Studies Today...* – 135–147.

232. РАИЧЕВИЋ, Вучина

Допринос Л. В. Шчербе развоју методике наставе страних језика / Вучина Раичевић // *Славистика.* – 18 (2014), 477–483. | Резюме

233. РАИЧЕВИЋ, Вучина

Ученик у свету стране културе / Вучина М. Раичевић // *Савремено изучавање српског...* – 63–72. | Резюме

234. САФОНОВА, Викторија

Размышления о коммуникативном образовании в контексте диалога культур и цивилизаций / Виктория Викторовна Сафонова // *РЯКИ.* – 4 (2014), 67–75. | Резиме

235. СИЛАШКИ, Надежда

Engleski jezik / Nadežda Silaški, Tatjana Đurović. – 5. izd. – Beograd : Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta, 2014. – 115.

236. СИЛАШКИ, Надежда

English Grammar for Economists / Nadežda Silaški, Tatjana Đurović. – 16. izd. – Beograd : Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta, 2014. – 251.

237. СТАНКОВИЋ, Богољуб

Граматика руског језика : за основну школу / Богољуб Станковић, Љубица Несторов. – 5. изд. – Београд : Завод за уџбенике, 2014. – 317.

238. СТАНКОВИЋ, Богољуб

О изучавању словенских језика у инословенској средини / Богољуб Д. Станковић // *Савремено изучавање српског...* – 17–23. | Резюме

239. СТЕФАНОВИЋ, Тамара

Focus on Business English in Use / Tamara Stefanović, Ana Kažanegra Veličković, Vanja Vukčević. – Beograd : Beogradska poslovna škola. Visoka škola strukovnih studija, 2014. – 309.

240. СТЕХЛИКОВА ЂУРАСЕК, Мирна

Frazemi kao klizav teren : o jeziku čeških studenata hrvatskoga / Mirna Stehlíková Đurasек // *Славистика.* – 18 (2014), 327–331. | Резюме

241. СТИПАНЧЕВИЋ, Ана

Film i kultura u nastavi nemačkog jezika / Ana Stipančević // *Језици и културе...* – 649–658. | Zusammenfassung + Prilog

242. СТОЈИЧИЋ, Виолета

Systemic Functional Linguistics Genre-Pedagogy in EFL Teaching / Violeta Stojičić, Radmila Bodrić // *Engleski jezik i anglofone književnosti...* – 483–491. | Rezime

243. СТОЈИЧИЋ, Војкан

Продуктивне језичке активности у настави модерног грчког језика као страног / Војкан Стојичић, Александра Милановић // *Језици и културе...* – 659–667. | Summary

244. СТОЈИЧИЋ, Војкан

Учење на даљину : платформе за учење српског и савременог грчког као страног језика / Војкан Стојичић, Предраг Мутавчић, Весна Крајишник, Весна Ломпар // *Језици Балкана...* – 213–225. | Summary

245. СУЗИЋ, Радмила

Uticaj afektivnih faktora na učenje engleskog jezika kod učenika osnovne škole / Radmila Suzić // *Afektivna dimenzija...* – 127–142. | Summary

246. ТАНАСИЈЕВИЋ, Милена

The Challenges of Teaching ESP in Traditional and Virtual Classrooms in Serbia at the Academic Level / Milena Tanasijević, Aleksandra Vukotić // *ELLSEE Proceedings.* – 299–308.

247. ТОМИЋ, Александра

Use of the English Language in English-Studying Students' Sociolect : Code-Switching or Code-Mixing? / Aleksandra Tomić // *ELLSEE Proceedings.* – 343–364.

248. ТОПАЛОВ, Јагода

Istraživanja afektivnih faktora u visokoškolskom obrazovanju / Jagoda Topalov, Biljana Radić Bojanić. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2014. – 147.

249. ТОПАЛОВ, Јагода

Strategije održavanja motivacije u učenju engleskog jezika kod studenata anglistike / Jagoda Topalov // *Engleski jezik i anglofone književnosti...* – 493–510. | Summary

250. ТОПАЛОВ, Јагода

Uzročne atribucije studenata u učenju engleskog jezika / Jagoda Topalov // *Afektivna dimenzija...* – 11–27. | Summary

251. ТОПАЛОВ, Јагода

The Use of Ineffective EFL Reading Strategies Among University Students / Jagoda Topalov // *English Studies Today...* – 175–186.

252. ТОШИЋ, Јелица

ESP Textbooks : Reflection of Different Conceptions and Intentions / Jelica Tošić // *Језик, књижевност, култура.* – 247–259. | Rezime

253. ЋИРКОВИЋ МИЛАДИНОВИЋ, Ивана

Uticaj afektivnog profila na odabir afektivnih strategija učenja engleskog jezika u odnosu na pol studenata / Ivana Ćirković Miladinović // *Afektivna dimenzija...* – 43–60. | Summary

254. ФИЛИПОВИЋ, Мирјана

Од књиге до мобилног учења : учење језика помоћу мобилних уређаја из студентске перспективе / Мирјана Филиповић // *Савремена проучавања језика...* – 479–489. | Summary

255. ХАЛУПКА РЕШЕТАР, Сабина

Compliment Responses : a Study of the Pragmatic Competence of Advanced EFL Students in Serbia / Sabina Halupka Rešetar // *Engleski jezik i anglofone književnosti...* – 173–191. | Rezime

256. ХОДОЛИЧ, Јармила

Istorijski pregled udžbenika na slovačkom jeziku u Vojvodini do 1945. godine / Jarmila Hodolić // ГФФНС. – 39, 2 (2014), 191–201. | Summary

257. ХОЦИЋ ЈЕЈНА, Амра

Stavovi nastavnika o stepenu važnosti afektivnih faktora u nastavi engleskog kao stranog jezika u školama u Novom Pazaru / Amra Hodžić Jejna // Afektivna dimenzija... – 203–215. | Summary

258. ЦВЕТКОВИЋ, Марина

Енглески језик : за студенте учитељских факултета / Марина Цветковић. – 2. допуњено и измењено изд. – Београд : Учитељски факултет, 2014. – 117.

259. ШИКМАНОВИЋ, Љиљана

Foreign Language Vocabulary Learning and Vocabulary Learning Strategies / Ljiljana Šikmanović // ELLSEE Proceedings. – 259–272.

в) Контрастивна и компаративна проучавања језика**260. АВАГЈАН, Карина**

Етноними у фразеологизмима српског и руског језика / Карина Авагјан // Славистика. – 18 (2014), 332–338. | Резюме

261. АВРАМОВА, Цветанка

Начини за назовавање на продукти од животински производ у бугарском и чешком језику : у саставу са српским / Цветанка Аврамова // CJ. – 19 (2014), 307–316. | Резюме

– АКСИЋ, Катарина

Енглески предлог *over* и његови преводни еквиваленти у српском језику | Уп. 74.

262. АЛЕКСИЋ, Мариана

Глаголска ланчана хомонимија : на материјалу српско-бугарских хомонимских парова / Мариана З. Алексић // НССУВД. – 43, 1 (2014), 275–282. | Summary

263. АНДРИЋ, Едита

Ljudske boje u mađarskom i srpskom jeziku / Edita Andrić, Vilma Tiškei // Језици и културе... – 13–23. | Summary

264. АНДРИЋ, Едита

Sličnosti i razlike u terminologiji krvnog srodstva u mađarskom i srpskom jeziku / Edita Andrić // Diskursi manjinskih jezika... – 9–17. | Summary

265. БАБИЋ, Жељка

Композиционалност у енглеским и српским језичким јединицама / Жељка Бабић // Вишезначност у језику. – 357–367. | Summary

266. БЈЕЛИЦА АНДОНОВ, Маја

Why Do We Cook up Stories, Spice Them up, and Serve Them with Relish : Some Observations about Metaphors / Maja Bjelica Andonov // Engleski jezik i anglofone književnosti... – 51–64. | Rezime

267. БЛАГОЈЕВИЋ, Савка

Konferencijski sažeci autora sa anglofonog i srpskog govornog područja : kontrastivna analiza / Savka Blagojević // Engleski jezik i anglofone književnosti... – 65–80. | Summary

268. БРДАР, Сања

Предлошко-падежне конструкције са значењем антериорности и постериорности у српском и словеначком језику / Сања Брдар // ППЈ. – 45 (2014), 173–185. | Summary

269. БУРОВИЋ, Каплан

Etimološke studije / Kaplan Burović. – Ulcinj : Balkan, 2014. – 204.

270. ВАЛИЋ НЕДЕЉКОВИЋ, Дубравка

Media Constructs and Images between Serbia and Kosovo Discourse Analysis Based on Coverage by the Online Editions of Leading Newspapers / Dubravka Valić Nedeljković, Edna Schick-Bodrić // Језици и културе... – 299–312. | Rezime

271. ВАСИЛИЈЕВИЋ, Драгана

Аудио-визуелни елементи српске и руске политичке рекламе / Драгана Василијевић // Славистика. – 18 (2014), 308–315. | Резюме

272. ВЕСИЋ ПАВЛОВИЋ, Тијана

Where Do Our Roads Run? : Fictive Motion in English and Serbian / Tijana Vesić Pavlović // ELLSEE Proceedings. – 141–154.

– ВЛАЈКОВИЋ, Ивана

Facial Features in English and Serbian Idiomatic Expressions | Уп. 15.

273. ВЛАХОВИЋ, Љубица

Proverbes français à construction comparative et les équivalents en serbe / Ljubica Vlahović // Језици и културе... – 545–552. | Rezime

274. ВУЈЕВИЋ, Вера

Номинална елипса у енглеском и српском језику / Вера М. Вујевић // Језик, књижевност, култура. – 389–413. | Summary

275. ГЛУМАЦ, Дивна

Исказивање агенса у пасивним конструкцијама у српском и јапанском језику / Дивна Д. Глумац // АФФ. – 26, 1 (2014), 193–202. | Summary

276. ГОЉАК, Светлана

Слово и фразеологизм : корелација својств : на материјале сербског, руског, белоруског и других језика / Светлана В. Гољак // ЈФ. – 70 (2014), 225–248. | Резиме

– ГРБОВИЋ, Маја*

Енглески фразни глаголи са партикулом *out* и њихови преводни еквиваленти у српском | Уп. 84.

277. ГУДУРИЋ, Снежана

Хлеб у француској и српској језичкој традицији / Снежана Гудурић // Језици и културе... – 47–57. | Summary

278. ДИМКОВИЋ ТЕЛЕБАКОВИЋ, Гордана

Višeznačnost metaforičkih jedinica u savremenom engleskom i srpskom jeziku u saobraćajnom inženjerstvu / Gordana D. Dimković Telebaković // Вишезначност у језику. – 381–388. | Summary

279. ДРАГИЋ, Љиљана*

Нефинитни облици као постмодификатори именичке фразе у енглеском језику и њима одговарајући облици у српском/хрватском језичком изразу / Љиљана Д. Драгић // РФФ. – 15, 1 (2013), 383–396. | Summary

280. ДРОБЊАК, Драгана

Koncept *duše* у srpskom, francuskom i španskom jeziku / Dragana Drobniak, Ksenija Šulović // Језици и културе... – 25–33. | Summary

281. ЂАПА ИВЕТИЋ, Вукосава

Официјелна дипломатска преписка на руском језику у поређењу са српским / Вукосава А. Ђапа Иветић // Савремено изучавање српског... – 267–278. | Резюме

282. ЂУКАНОВИЋ, Маја

Заменичке речи у српским и словеначким граматикама / Маја Ђукановић, Јасмина Московљевић Поповић, Иван Књиџар // Језици Балкана... – 57–65. | Summary

283. ЖИВАНОВИЋ, Дуња

Концептуализација језика помоћу метафоре проводника у српском језику у поређењу са енглеским / Дуња Живановић // ППЈ. – 45 (2014), 59–71. | Summary

284. ЗАРИФОВИЋ, Мирјана

Suze u nemačkoj i srpskoj frazeologiji / Mirjana Zarifović // Језици и културе... – 135–140. | Zusammenfassung

285. ЗВЕКИЋ ДУШАНОВИЋ, Душанка

Iz diskursa imenovanja : nazivi kozmetičkih proizvoda u srpskom i mađarskom jeziku / Dušanka S. Zvekić Dušanović // Leksika, gramatika, diskurs. – 505–517. | Summary

286. ИВАНОВА, Ценка

Родът на съществителните имена в сръбския и българския език / Ценка Иванова // СЈ. – 19 (2014), 291–305. | Резюме

287. ИВАНОВИЋ, Милена

Акционалне делимитативне модификације у српском и украјинском језику / Милена Ивановић // Славистика. – 18 (2014), 242–251. | Резюме

288. ЈАКОВЉЕВИЋ, Бојана

Acoustic Description of English and Serbian Affricates / Bojana Jakovljević // Engleski jezik i anglofone književnosti... – 193–205. | Rezime

289. ЈАКОВЉЕВИЋ, Бојана

The Strength of Articulation of the Members of the Voice Contrast in English and Serbian / Bojana Jakovljević // Језици и културе... – 481–489. | Rezime

290. ЈАНЕВ, Бојан

Народопсихологијата на Българите и Сърбите през призмата на образните сравнения в лексикалносемантичната опозиција *говорене–мълчание* / Боян Янев // Вишезначност у језику. – 239–254. | Summary

291. ЈАНИЋ, Александра

Помоћни глаголи *јесам/съм, будем/бъда* и субјунктивна семантика у српском и бугарском језику / Александра Јанић // Савремена проучавања језика... – 39–49. | Summary

292. ЈАНИЋИЈЕВИЋ, Марко

Managerial Processes in the Constitutions in Serbian and English : a Quantitative (Critical) Analysis / Marko Janićijević // English Studies Today... – 105–124.

293. ЈАНИЋИЈЕВИЋ, Марко

Метафоричке основе српског и енглеског уставноправног језика / Марко Јанићијевић // ЗБМСФЛ. – 57, 2 (2014), 201–216. | Summary

294. ЈЕРОТИЈЕВИЋ, Даница

Утицај фонетског окружења на усвајање интерденталних фрикатива у енглеско-српској међујезичкој фонологији / Даница Јеротијевић // Савремена проучавања језика... – 395–406. | Summary

295. ЈОВАНОВИЋ, Владимир

The Use of Tag Questions with Male and Female Speakers of English and Serbian / Vladimir Ž. Jovanović, Vladan Pavlović // Језици и културе... – 491–504. | Rezime

296. ЈОВАНОВИЋ, Владимир

Marginalization of Linguistic Form for Effective Communication : Morphological Issues in English and Serbian / Vladimir Ž. Jovanović // Jezik, književnost, marginalizacija. – 355–372. | Rezime

297. ЈОВАНОВИЋ, Иван

Семантички конституенти лексеме *chèvre* (коза) у француским пословицама и њиховим српским еквивалентима : пример маргинализације прототипичних особина / Иван Н. Јовановић // Jezik, književnost, marginalizacija. – 169–181. | Résumé

298. ЈОВОВИЋ, Предраг

Културно-прагматичко контрастирање италијанског и српског језика на основу примјене стратегија учтивости у политичком дискурсу / Предраг Јововић // ВиО. – 4 (2014), 73–97. | Abstract

299. ЈОВОВИЋ, Предраг

Културно-прагматичко контрастирање италијанског и српског језика на примјеру реализације говорних чинова у политичком дискурсу / Предраг Јововић // ВиО. – 3 (2014), 71–92. | Abstract

300. КЕРКЕЗ, Драгана

Језички концепт *чудо* у руском језику : у поређењу са српским / Драгана Керкез // Теолингвистичка проучавања... – 95–111. | Резюме

301. КЉАКИЋ, Снежана*

Kontrastivna analiza glagola hodanja u engleskom i srpskom jeziku / Snežana Kljakić // ППЈ. – 44 (2013), 73–85.

302. КЉАКИЋ, Снежана*

Kontrastivna analiza glagola hodanja u engleskom i srpskom jeziku / Snežana M. Kljakić // РФФ. – 15, 1 (2013), 409–422. | Summary

303. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Језичка слика породице у руском и српском језику / Марија Стефановић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2012. – 155. / Ксенија Кончаревић // ЗбМСФЛ. – 57, 1 (2014), 285–290. | Приказ

– КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Конфронтациона теолингвистика словенских језика : правци истраживања | Уп. 29.

304. КРИЈЕЗИ, Мерима

O predložko-padežnim konstrukcijama u albanskom i srpskom jeziku / Merima Krijezi // Језици Балкана... – 83–93. | Summary

305. КРИМЕР ГАБОРОВИЋ, Сања

Концептуализација, категоризација и именовање боја у енглеском и српском језику у свету Берлин–Кејовог модела / Сања Кример Габоровић // ЗбМСФЛ. – 57, 2 (2014), 217–245. | Summary

306. КРИМЕР ГАБОРОВИЋ, Сања

The Semantics of the Blue Colour Category in English And Serbian / Sanja Krimer Gaborović // *Engleski jezik i anglofone književnosti...* – 239–256. | Резиме

307. КРСТИЋ, Маја

О употреби копулативних глагола у руском и српском језику / Маја Крстић // *Славистика*. – 18 (2014), 268–274. | Резиме

308. ЛАЗОВИЋ, Михаела

The Influence of Prefixes on Aspect and Telicity in English, Romanian and Serbian / Mihaela Lazović // *English Studies Today...* – 125–134.

309. ЛАИНОВИЋ СТОЈАНОВИЋ, Надежда

Однос опште лексике и термина у грађевинско-архитектонској струци на руском и српском језику / Надежда Лаинович Стојановић // *Славистика*. – 18 (2014), 291–299. | Резиме

310. МАКИШОВА, Ана

Dejovné substantíva so slovotvorným formantom *-iáda/-ijada* v slovenčine a v srbčine / Anna Makišová // *Diskursi manjinskih jezika...* – 129–135. | Summary

311. МАНОЈЛОВИЋ, Соња

Значењски односи између три прасловенска термина за *заклейџу* у словеначком и руском језику до XVII века / Соња Манојловић // *ППЈ*. – 45 (2014), 3–26. | Резиме

312. МАРИЋ, Ана

Rozdiel v gramatickom rode substantív v slovenčine a srbčine / Ana M. Marić // *Leksika, gramatika, diskurs*. – 143–156. | Summary

313. МАРИЋ, Биљана

Аспектуална (акционална) и дијатетичка својства глаголских и девербативних именица у руском и српском језику / Биљана Ж. Марић // *Савремено изучавање српског...* – 291–316. | Резиме

314. МАРИЋ, Биљана

Введение чужой речи глаголами : в русском и сербском языках / Биляна Марич // *РЯ-КИ*. – 4 (2014), 35–48. | Резиме

– МАРИЋ, Биљана

О једном културолошки маркираном концепту из сакралне сфере у руском језику у поређењу са српским | Уп. 40.

315. МАРЈАНОВИЋ, Саша

Лексикографска обрада фраземе (*йасїи*) као зрела крушка и њени кореспонденти у француском језику / Саша П. Марјановић // *НССУВД*. – 43, 1 (2014), 371–383. | Summary

316. МАРКОВИЋ, Жељко

Итеративни глаголи визуелне перцепције у српском и словеначком језику / Жељко С. Марковић // *Leksika, gramatika, diskurs*. – 315–325. | Summary

317. МАРКОВИЋ, Жељко

Реченичне допуне глагола визуелне перцепције у српском и словеначком језику / Жељко Марковић // *Језици и културе...* – 505–510. | Summary

– МИЛАШИНОВИЋ, Милица

Перфекат у српском језику и његови преводни еквиваленти у француској верзији дела „Рани јади“ Данила Киша | Уп. 100.

318. МИЛИЋ, Мира

Term Formation in Sport Register in English and Serbian / Mira Milić // Језици и културе... – 511–521. | Резиме

319. МУТАВЦИЋ, Предраг

Фразеологизми са компонентом *zemër/zemra* (срце) у савременом албанском и њихови еквиваленти у српском и румунском језику / Предраг Мутавцић, Ана Сивачки, Марина Колесар // Језици и културе... – 59–76. | Summary

320. НИНКОВИЋ, Сања

Kontrastive Untersuchung der Bedeutung des Präfixes *aus-* und seiner Äquivalente im serbischen / Sanja Ninković, Dragana Jakšić // ГФФНС. – 39, 2 (2014), 119–133. | Резиме

321. НИНКОВИЋ, Сања

Negative Emotionen in deutschen Phraseologismen und ihre serbischen Äquivalente / Sanja Ninković, Julijana Beli-Göncz, Milica Pasula // ЗбМСФЛ. – 179–200. | Резиме

322. НОВАКОВ, Предраг

Engleski frazno-predložki glagoli i njihovi srpski ekvivalenti / Predrag Novakov // Језици и културе... – 523–534. | Summary

323. ПАНИЋ КАВГИЋ, Олга

Agreeing with the Interlocutor as an Example of Dispreferred Verbal Behaviour in Dialogues from Selected American and Serbian Films / Olga Panić Kavgić // English Studies Today... – 53–62.

324. ПАПАЗ, Младен*

Razlike u upotrebi modalnih glagola u uputstvima za upotrebu lijekova u srpskom i njemačkom jeziku / Mladen D. Papaz // РФФ. – 15, 1 (2013), 249–262. | Zusammenfassung

325. ПАУНОВИЋ РОДИЋ, Стефана

Концепт *жене маја* у српском и *dračice* у словачком савременом језику / Стефана Д. Пауновић Родић // НССУВД. – 43, 1 (2014), 305–318. | Резюме

326. ПЕЈОВИЋ, Анђелка

Вишезначност у фразеологији : на примеру српског и шпанског језика / Анђелка Пејовић // Вишезначност у језику. – 319–331. | Resumen

327. ПЕЈОВИЋ, Анђелка

Како видимо једни друге : називи националности и професија у фразеологији српског и шпанског језика / Анђелка Пејовић // Језици и културе... – 77–87. | Summary

328. ПЕЈЧИЋ, Александар

Serbian and English Animal Idioms : a Dictionary-Based Contrastive Analysis / Aleksandar Pejčić // English Studies Today... – 39–51.

329. ПЕТРОВИЋ, Боривоје*

Glagolski vid i tip glagolske situacije u engleskom i srpskom jeziku / Borivoje T. Petrović // РФФ. – 15, 1 (2013), 275–284. | Summary

– ПЕТРОВИЋ, Маша

Глаголске перифразе са герундом у шпанском и њихови преводни еквиваленти у српском језику | Уп. 103.

330. ПИПЕР, Предраг

Синтаксичка деривација : у савременом руском књижевном језику у поређењу са српским / Биљана Марић. – Београд : Филолошки факултет, 2012. – 275. / Предраг Ј. Пипер // ЈФ. – 70 (2014), 376–383. | Приказ

331. ПОПОВИЋ, Људмила

Контрастивна граматика српског и украјинског језика : таксис и евиденцијалност / Људмила Поповић. – Београд : САНУ, Одбор за српски језик у поређењу са другим језицима, 2014. – 446. – (Српски језик у поређењу са другим језицима ; 3)

332. ПОПОВИЋ, Људмила

Посесивна резултативна дијатеза у српском језику у поређењу са другим словенским језицима / Људмила В. Поповић // НССУВД. – 43, 1 (2014), 27–45. | Резюме

333. ПОПОВИЋ, Људмила

Таксисные конструкции с неспециализированными союзами в сербском и украинском языках / Људмила В. Поповић // ЈФ. – 70 (2014), 51–74. | Резиме

334. ПРОДАНОВИЋ, Маријана

Cross-Cultural Politeness : Comparison of English and Serbian Requests / Marijana Prodanović // ELLSEE Proceedings. – 365–371.

335. ПРОДАНОВИЋ-СТАНКИЋ, Диана

Implicirana značenja u reklamama na engleskom i srpskom jeziku / Sonja Filipović Kovačević. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2013. – 337 [1 CD-ROM]. – (Edicija E-disertacija ; 5) / Диана Продановић-Станкић // ЗбМСФЛ. – 57, 1 (2014), 301–305. | Приказ

336. ПРОДАНОВИЋ-СТАНКИЋ, Диана

Humorous Effects Created by The Non-Observance Of Grice's Cooperative Principle in English and Serbian : a Case Study / Diana Prodanović-Stankić // Engleski jezik i anglofone književnosti... – 443–456. | Rezime

337. ПРТЉАГА, Јелена

Deontička modalnost u engleskom i srpskom jeziku / Jelena Prtljaga. – Vršac : Visoka škola strukovnih studija za vaspitače Mihailo Palov, 2014. – 290. – (Biblioteka Istraživačke studije ; 69)

338. РАДИЋ БОЈАНИЋ, Биљана

Polisemija leksema *house* u engleskom i *kuća* u srpskom jeziku / Biljana B. Radić Bojanić, Sabina J. Halupka Rešetar // Вишезначност у језику. – 333–344. | Summary

339. РАДОВАНОВИЋ, Јелена

Семиотичка средства у функцији рекламе на Интернету у Русији и Србији : на примеру банака и банкарских услуга / Јелена Радовановић // Славистика. – 18 (2014), 300–307. | Резюме

340. РАДОЈЧИЋ, Ружица

Изражавање циљног значења предлошко-падежним везама са генитивом у руском и српском језику / Ружица Д. Радојчић // Савремено изучавање српског... – 347–354. | Резюме

341. РАДОЈЧИЋ, Ружица

Лексеме *военный, воинский, войсковой, воинственный* и њихови српски еквиваленти / Ружица Радојчић // Славистика. – 18 (2014), 282–290. | Резюме

342. РАДУСИН БАРДИЋ, Наташа

Tonsko pitanje u francuskom i srpskom jeziku / Nataša Radusin Bardić // Језици и културе... – 535–544. | Résumé

343. РИСТИВОЈЕВИЋ РАЈКОВИЋ, Наташа

Pogodni nazivi za muškarce i žene : predlog proučavanja konceptualizacije roda / Nataša Ristivojević Rajković // Jezik, književnost, marginalizacija. – 133–142. | Summary

344. РУПАР, Јована

Conceptualization of *Money* and Related Concepts in Idioms in Serbian and English / Jovana Rupar // Језици и културе... – 103–114. | Rezime

345. РУСКОВА ЂЕРМАНОВИЋ, Светла

Српске и бугарске изреке са лексемама *мачак/мачка/маче*, односно *мачка/којка/кошће* и њихова лексикографска обрада / Светла Рускова Ђермановић // Славистика. – 18 (2014), 321–326. | Резюме

346. САВОВА, Димка

Боје у српским и бугарским загонеткама / Димка Савова // НССУВД. – 43, 1 (2014), 283–294. | Резюме

347. САМАРЦИЋ, Ана*

Predložko-padežne konstrukcije sa semantičkom komponentom površine u srpskom i slovenačkom jeziku / Ana Samardžić // ППЈ. – 44 (2013), 87–101.

348. СИЛАШКИ, Надежда

Metonymy in Expressions Pertaining to *Hand/ruka* in English and Serbian / Nadežda Silaški, Biljana Radić Bojanić // English Studies Today... – 29–37.

349. СПАХИЋ, Едина

La imagen de la mujer en la fraseología española y bosnia : análisis cultural contrastivo / Edina Spahić // Језици и културе... – 125–133. | Rezime

350. СТАНОЈЕВИЋ, Веран

О аористу опет и с поводом / Веран Ј. Станојевић // CJ. – 19 (2014), 117–132. | Summary

351. СТАНОЈЕВИЋ, Веран

Третман вишезначности на плану темпоралности : перфекат у француском и у српском језику / Веран Ј. Станојевић // Вишезначност у језику. – 305–318. | Summary

352. СТАНОЈЕВИЋ, Марија

Утицај префикса на валентност глагола у немачком и српском језику / Марија Станојевић // Савремена проучавања језика... – 97–106. | Zusammenfassung

353. СТЕФАНОВИЋ, Александар

Контрастивна анализа нумеричке квантификације у српскоме и францускоме језику / Александар Д. Стефановић // НССУВД. – 43, 1 (2014), 111–123. | Résumé

354. СТОЈАНОВИЋ, Олга

Категорија глаголског вида у контрастирању српског и немачког језика у новијим контрастивно-лингвистичким истраживањима / Олга М. Стојановић // НССУВД. – 43, 1 (2014), 223–233. | Zusammenfassung

355. СТОШИЋ, Јелена

Стварност и фикција у категоризацији неких деривата у српској, бугарској и македонској науци о језику / Јелена М. Стошић // Стварност и функција... – 237–249. | Summary

356. ТЕКЕШИНОВИЋ, Лејла

О posteriornosti uzroka u odnosu na posljedicu na primjerima uzročnih rečenica sa veznicima *parce que, puisque, comme* i njihovih ekvivalenata u B/H/S jeziku / Lejla Tekešinović // Језици и културе... – 739–746. | Résumé

357. ТИШКЕИ, Вилма

Prefiksi u mađarskom i srpskom jeziku za obeležavanje prostornih odnosa / Vilma Tiškei // Diskursi manjinskih jezika... – 191–201. | Summary

358. ТОМИЋ ДАРЖИРОЛ, Босиљка

Поредбена анализа српских и француских пословица према концепту *своје – њује* : паремија са ономастичким компонентама / Босиљка Томић Даржирол // Октоих. – 5 (2014), 45–58. | Résumé

359. УХЛАРИКОВА, Јасна

Delimitativa a adverbzativa v slovenských a srbských frazémach / Jasna Uhláriková, Anna Makišová // Diskursi manjinskih jezika... – 209–216. | Summary

360. УХЛАРИКОВА, Јасна

Slovenské a srbské frazémy s lexémou *zub* / Jasna Uhláriková // Славистика. – 18 (2014), 316–320. | Резюме

361. ФЕЈСА, Михајло

Виреченово конструкциј англійског и руског језика / Михайло Фејса // Diskursi manjinskih jezika... – 49–57. | Summary

362. ФИЛИПОВИЋ, Јелена

Identity Construction through Discursive Practices and Code-Switching in Autobiographic Fiction Narratives by Rosa Nissán and Gordana Kuić / Jelena Filipović // Језици и културе... – 405–415. | Apstrakt

363. ЧАРАПИЋ, Драгана

Near-Synonymy Analysis of the Descriptive Adjectives *Beautiful* in English and *lep, -a, -o* in Serbian in Contrast / Dragana Čarapić // FU. – 12, 1 (2014), 11–24. | Rezime

364. ЦОНИЋ, Виолета

Двородност код именица у руском и српском језику / Виолета Цонић. – Ниш : Филозофски факултет, 2014. – 167. – (Библиотека Elementi)

365. ШОШТАРИЋ, Ада

Polimorfemske lekseme u značenju muzičkih termina u evropskim jezicima i njihovi ekvivalenti u arapskom / Ada I. Šoštarić // АФФ. – 26, 1 (2014), 219–233. | Summary

IV. Прасловенски језик, словенска језичка заједница и посебна питања појединих словенских језика

а) Опште (прасловенски језик и словенска језичка заједница)

366. АЈДУКОВИЋ, Јован

Типологија фрејмске трансдеривације у контактолошком речнику / Јован Ајдуковић // Славистика. – 18 (2014), 224–241. | Резюме

367. БАЛТОВА, Јулија

Признакът *пол* и неговото място в значението и формата на производните *nomina personalia* / Юлия Балтова // CJ. – 19 (2014), 317–324. | Резиме

368. БЕГОВИЋ, Катарина

Мали увод у дијахронијску семантику : корен **jarъ-* (*jar, jara, jarosī*) : значење транспозиције кроз време / Катарина Беговић // Савремена проучавања језика... – 15–26. | Summary

369. БЕГОВИЋ, Катарина

Реконструисани корени **dek-* и **ghes-r/t* у позноиндоевропском језичком систему / Катарина Беговић // CJ. – 19 (2014), 727–744. | Summary

370. ВАЧКОВА, Кина

Закон за език в славянските земи / Кина Вачкова // CJ. – 19 (2014), 521–536. | Résumé

– ГОЉАК, Светлана

Слово и фразеологизм : коррелација својств : на материале сербског, руског, белоруског и других језика | Уп. 276.

– **ЈЕЗИЦИ Балкана у компаративном и интердисциплинарном контексту** | Уп. 1164.

– КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Конфронтациона теолингвистика словенских језика : правци истраживања | Уп. 29

О сакралној генеологији као конституенти словенске теолингвистике | Уп. 30.

371. КОРЈАКОВЦЕВА, Е. И.

О словообразовательной компресии в современных языках : неоунивербаты – *nomina abstracta* / Е. И. Коряковцева // CJ. – 19 (2014), 425–437. | Summary

– МАНОЈЛОВИЋ, Соња

Значењски односи између три прасловенска термина за *заклећиву* у словеначком и руском језику до XVII века | Уп. 311.

372. НИКОЛАЈЕВА, Наталија

Предисловие переводчика : жанр в жанре : на примере славянской традиции „Богословия“ прп. Иоанна Дамаскина / Наталия Геннадьевна Николаева // Теолингвистичка проучавања... – 439–452. | Резиме

373. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе*

Słownik staro-cerkiewno-rusko-polski / Halina Wątróbska. – Kraków : Wydawnictwo WAM, 2010. – 444. / Ђорђе Оташевић // ЛА. – 23 (2013), 71. | Приказ

374. ПИПЕР, Предраг

Лингвистичка славистика : студије и чланци / Предраг Пипер. – Београд : Славистичко друштво Србије, 2014. – 472. – (Славистичка библиотека. Посебна издања)

– ПИПЕР, Предраг

О говорном догађају у светлу теолингвистике | Уп. 52.

375. ПИПЕР, Предраг

О унутрашњој одређеној референцијалности у словенским језицима / Предраг Ј. Пипер // ЈФ. – 70 (2014), 35–50. | Summary

376. ПИПЕР, Предраг

Проблематика развоја футура и његове граматикализације у словенским језицима / Дојчил П. Војводић. – Русе : Лени-Ан, 2012. – 195. / Предраг Ј. Пипер // ЈФ. – 70 (2014), 371–375. | Приказ | Уп. 379.

– ПОПОВИЋ, Људмила

Посесивна резултативна дијатеза у српском језику у поређењу са другим словенским језицима | Уп. 332.

377. РАДЕВА, Василка

Секундарна номинација назива за делове руке / Василка Радева // CJ. – 19 (2014), 451–459. | Summary

378. СТЕПАНОВИЋ, Жељко

Глаголи од основа **bъr-* (**ber*) и **bir* у српским и словеначким дијалектима / Жељко Степановић // Савремена проучавања језика... – 27–37. | Summary

379. СТЕФАНОВИЋ, Марија

Проблематика развоја футура и његове граматикализације у словенским језицима / Дојчил П. Војводић. – Русе : Лени-Ан, 2012. – 195. / Марија Стефановић // ЗбМСФЛ. – 57, 2 (2014), 283–288. | Приказ | Уп. 376.

380. СУБОТИН ГОЛУБОВИЋ, Татјана

Алексеј Олењин и рађање словенске палеографије / Татјана Суботин Голубовић // АП. – 36 (2014), 193–221. | Summary

381. ТАНАСИЋ, Срето

Српски слависти у „Јужнословенском филологу“ о словенским језицима / Срето Танасић // Славистика. – 18 (2014), 198–206. | Резюме

382. ТАФРА, Бранка

Nepresušnost tvorbenih izvora : Творба речи и њени ресурси у словенским језицима : зборник радова са Четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта / ур. Рајна Драгићевић. – Београд : Филолошки факултет Универзитета, 2012. – 771. / Branka Z. Tafra // ЈФ. – 70 (2014), 318–325. | Приказ – ТЕОЛИНГВИСТИЧКА проучавања словенских језика | Уп. 67.

383. ТУРИЛОВ, Анатолиј

Исследования по славянскому и сербскому средневековью / А. А. Турилов ; подг. Снежана Елесиевич, Джордже Трифунович. – Београд : Чигоја штампа, 2014. – 739. – (Библиотека Ортограф ; 1)

б) Источнословенски језици**– АВАГЈАН, Карина**

Етноними у фразеологизмима српског и руског језика | Уп. 260.

384. БЕГУНЦ, Ирина

Севернорусская диалектная лексика, связанная с детскими играми : на материале одного архангельского говора / Ирина Владимировна Бегунц // Славистика. – 18 (2014), 41–47. | Резиме

– БЕЛОКАПИЋ ШКУНЦА, Вера

О переводе русских терминов организационной структуры управления на сербский язык | Уп. 79.

385. БЕНЧИК, Сенка

Гунгаризми у руским језику / Сенка Бенчик. – Нови Сад : Друштво за руски језик, литературу и културу, 2014. – 112. – (Едиција Катедра ; 3)

386. БУГАЈОВА, Ирина

Особенности номинации адресата в религиозной сфере / Ирина Владимировна Бугаева // Теолингвистичка проучавања... – 15–25. | Резиме

– ВАСИЛИЈЕВИЋ, Драгана

Аудио-визуелни елементи српске и руске политичке рекламе | Уп. 271.

387. ВАСИЛИЈЕВИЋ, Драгана

На хвилях мови : Аллі Йосипівні Богмут / упор. Олександр Іщенко. – Київ : КММ, 2011. – 280. / Драгана Василијевић // ЗбМСС. – 85 (2014), 254–258. | Приказ

– **ВОЛКОВА, Катерина**

Превођење фразеологизма и пословица са српског на руски језик : на материјалу телевизијске серије „Институт“ | Уп. 82.

388. ГАДОМСКИ, Александар

Изучение религиозной лексики в украинской теоллингвистике XX–XXI ст. / Александр Казимирович Гадомский, Галина Петровна Гадомская // Теоллингвистичка проучавања... – 45–70. | Резиме

389. ГЛИВИНСКА, Лесја

Корпусна лингвистика і лингвистична поетика : перспективи взаємодії на тлі українського досвіду / Леся Констјантинівна Гливінська // ЗМСС. – 86 (2014), 169–184. | Резиме

– **ЂАПА ИВЕТИЋ, Вукосава**

Официјелна дипломатска преписка на руском језику у поређењу са српским | Уп. 281.

– **ИВАНОВИЋ, Милена**

Акционалне делимитативне модификације у српском и украјинском језику | Уп. 287.

390. ЈАБЛОНОВСКА, Наталија

Роль библеизмов в поздней публицистике И. А. Бунина / Наталья Вселоводова Яблонская // Теоллингвистичка проучавања... – 321–330. | Резиме

391. КАДОЛО, Татјана

Элементы научно-исследовательской деятельности при изучении лингвистических дисциплин / Татьяна Александровна Кадоло // РЯКИ. – 4 (2014), 49–58. | Резиме

392. КАДОЛО, Татјана

Языковое пространство города как объект лингвистического анализа / Татьяна Александровна Кадоло // Славистика. – 18 (2014), 263–267. | Резиме

393. КАРПИЛОВСКА, Евгенија

Словотворчі ресурси аспектудализації понять у українській мові / Євгенія А. Карпіловська // СЈ. – 19 (2014), 45–57. | Резюме

– **КЕРКЕЗ, Драгана**

Језички концепт *чудо* у руском језику : у поређењу са српским | Уп. 300.

394. КЛИМЕНКО, Нина

Словотворна і фразеологічна параметризація категорії часу / Нина Ф. Клименко // СЈ. – 19 (2014), 395–409. | Резюме

395. КОВАЉ-ФУЧИЛО, Ирина

Повтор как композиционный прием организации текста украинских причитаний / Ирина Коваль-Фучило // Етно-културолошки... – 18 (2014), 59–66. | Summary

396. КОНСТАНТИНОВИЋ, Стеван

Особености одређивања русинског националног идентитета у удбеницима русинског језика са елементима националне културе / Стеван Константиновић // Diskursi manjinskih jezika... – 103–108. | Summary

397. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Кирилометодијевске традиције и савремено богослужбено стваралаштво Руске и Српске православне цркве : поводом 1150 година од служења прве Литургије на словенском језику / Ксенија Ј. Кончаревић // Славистика. – 18 (2014), 345–352. | Резюме

398. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Руски језик у комуникацији и мисији цркве : функционални стилови, ресурси, жанрови / Ксенија Кончаревић. – Београд : Православни богословски факултет Универзитета, Институт за теолошка истраживања, 2014. – 375. | Уп. 412.

– КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Црквенословенски елементи у православном социолекту руског и српског језика | Уп. 31.

399. КОЊУШКЕВИЧ, Марија

Потенциал предложения для образования союзных средств / Мария И. Конюшкевич // ЈФ. – 70 (2014), 17–33. | Summary

– КРСТИЋ, Маја

О употреби копулативних глагола у руском и српском језику | Уп. 307.

– ЛАИНОВИЋ СТОЈАНОВИЋ, Надежда

Однос опште лексике и термина у грађевинско-архитектонској струци на руском и српском језику | Уп. 309.

400. ЛЕВИЦКИ, Роман

Русская религиозная лексика в переводческой конфронтации : избранные приемы перевода / Роман Левицкий // Теоллингвистичка проучавања... – 153–165. | Резиме

401. ЛЕСНЕВСКА, Димитрина

Реклама в дискурсивно-стилистическом аспекте / Димитрина Лесневская // Славистика. – 18 (2014), 11–19. | Резиме

402. ЛЕСНЕВСКА, Димитрина

Стереотипность и творчество в тексте : межвузовский сборник научных трудов / под ред. М. П. Котюровой. – Пермь : Перм. гос. нац. иссл. ун-т, 2013. – 222. / Димитрина Лесневская // Славистика. – 18 (2014), 647–649. | Приказ

– МАНОЈЛОВИЋ, Соња

Значењски односи између три прасловенска термина за *заклећиву* у словеначком и руском језику до XVII века | Уп. 311.

403. МАНЧУК, Ина

Актуализационный потенциал конверсных структур с глаголом *встретиться* / Ина И. Манчук // ЈФ. – 70 (2014), 75–90. | Summary

– МАРИЋ, Биљана

Аспектуална (акционална) и дијатетичка својства глаголских и девербативних именица у руском и српском језику | Уп. 313.

Введение чужой речи глаголами : в русском и сербском языках | Уп. 314.

О једном културолошкој маркираном концепту из сакралне сфере у руском језику у поређењу са српским | Уп. 40.

404. МАРКОВА, Елена

Аксиологическое развитие архетипических дихотомий в русском языке / Елена Михайовна Маркова // РЯКИ. – 4 (2014), 27–34. | Резиме

405. МАРОЈЕВИЋ, Милена*

Стилска средства и фрагменти језичке слике света у пословној кореспонденцији / Милена Б. Маројевић // РФФ. – 15, 1 (2013), 135–142. | Резюме

406. МАРОЈЕВИЋ, Радмил

Лингвистика и поетика тамних мјеста „Слова о полку Игореве“ / Радмил Маројевић // 36МСФЛ. – 57, 2 (2014), 39–60. | Резюме

407. МАРОЈЕВИЋ, Радмил

Тамна мјеста „Слова о полку Игореве“ са становишта лингвистике и поетике / Радмил Н. Маројевић // Славистика. – 18 (2014), 187–197. | Резюме

408. МАРТИНОВА, Марина

Русский и другие родные языки в российском школьном образовании / Марина Юрьевна Мартынова // РЯКИ. – 4 (2014), 76–90. | Резюме

409. МАСЛОВА, Валентина

Стихотворная молитва с позиции синтеза религии, науки, культуры / Валентина Аврамовна Маслова // Теолингвистичка проучавања... – 195–209. | Резюме

410. МЕЂЕШИ, Андреа

Германизми у руском језику / Андреа Међеши. – Нови Сад : Завод за културу войводјанских Руснаца, 2014. – 114. – (Едиција Иновациј)

411. МЕНЦЕЛ, Томас

Регулярность морфологической системы в условиях языкового контакта : пример белорусско-русской и украино-русской смешанной речи / Томас Менцель // 36МСС. – 85 (2014), 23–38. | Резюме

412. МИРИЋ, Душанка

Руски језик у комуникацији и мисији цркве : функционални стилови, ресурси, жанрови / Ксенија Кончаревић. – Београд : Православни богословски факултет, 2014. – 350. / Душанка Мирић // Славистика. – 18 (2014), 649–651. | Приказ | Уп. 398.

413. МУДРИ, Александар

Назви превозних средстава у пољодјелскеј лексики при Руснацама у Войводини / Александар Мудри // Славистика. – 18 (2014), 275–281. | Резюме

414. МУДРИ, Александар

Пољодјелска лексика у руском језику / Александар Мудри. – Нови Сад : Завод за културу войводјанских Руснаца, 2014. – 147. – (Едиција Иновациј)

415. НЕШЧИМЕНКО, Галина

Парные феминативы как объект словообразовательной конкуренции / Г[алина] П[арфеньевна] Нешиченко // CJ. – 19 (2014), 59–84. | Summary

416. НОВАК, Марија

Цитирование церковнославянского апостола в службах русским святым XII–XX вв. / Марија Олеговна Новак // Теолингвистичка проучавања... – 453–462. | Резюме

417. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Самый новейший толковый словарь русского языка XXI века : около 1500 слов / Е. Н. Шагалова. – Москва : Астрель, 2011. – 413. / Ђорђе Оташевић // ЛА. – 24 (2014), 71–74. | Приказ

418. ПЛЕТНЬОВА, Александра

Службы новомученикам : особенности лексики и поэтики / Александра Плетнева // Кирилометодијевско... – 268–288.

– ПОПОВИЋ, Људмила

Контрастивна граматика српског и украјинског језика : таксис и евиденцијалност | Уп. 331.

Таксисные конструкции с неспециализированными союзами в сербском и украинском языках | Уп. 333.

419. ПРОХВАТИЛОВА, Олга

Принцип симметрии в речевой организации современной православной проповеди / Ольга Александровна Прохвятилова // Теолингвистичка проучавања... – 227–233. | Резиме

– РАДОВАНОВИЋ, Јелена

Семиотичка средства у функцији рекламе на Интернету у Русији и Србији : на примеру банака и банкарских услуга | Уп. 339.

– РАДОЈЧИЋ, Ружица

Изражавање циљног значења предлошко-падежним везама са генитивом у руском и српском језику | Уп. 340.

Лексеме *военный, воинский, войсковой, воинственный* и њихови српски еквиваленти | Уп. 341.

420. РОЈС, Јуриј

Pogled na frazeologijo Mihaila Jurjeviča Lermontova / Jurij Rojs // 36МСС. – 85 (2014), 135 – 165. | Резюме, Резиме

– СТАНКОВИЋ, Богољуб

Грамматика руског језика : за основну школу | Уп. 237.

– ФЕЈСА, Михајло

Виреченово конструкцији англјиског и руског језика | Уп. 361.

421. ФЕЈСА, Михајло

Утицај српског језика на русински језик / Михајло Фејса // ГФФНС. – 39, 2 (2014), 175–190. | Summary

422. ЧЕВЕЛА, Олга

Проблема нарочитог именовања у контексте теолингвистике / Ольга Вселоводова Чевела // Теолингвистичка проучавања... – 523–535. | Резиме

– ЦОНИЋ, Виолета

Двородност код именица у руском и српском језику | Уп. 364.

в) Западнословенски језици

– АВРАМОВА, Цветанка

Начини за назовавање на продукти од животински производ у бугарском и чешком језику : у сјопоставка сјс срјбски | Уп. 261.

423. ВАШАКОВА, Кристина

Dobry, bo naturalny, ale nie tylko : o compostach z segmentem *eko-* w języku polski / Krystyna Waszakowa // CJ. – 19 (2014), 335–350.

424. ВОЈТАК, Марија

O funkcjach modlitwy wotywnej / Maria Wojtak // Теолингвистичка проучавања... – 27–43. | Резиме

425. ГИНИЋ, Јелена

Фонетика и фонологија чешког језика : са основама чешког правописа / Верица Копривица. – Београд : Славистичко друштво Србије, 2014. – 127. / Јелена Гинић // ФП. – 41, 1 (2014), 169–171. | Приказ | Уп. 428.

426. ЂУРИЧИЋ, Милица

Неговање словачко-српског билингвизма у Старој Пазови : услови у образовном систему и ставови припадника словачке националне заједнице / Милица Ђуричић // Савремена проучавања језика... – 421–430. | Summary

427. КМЕЦОВА, Светлана*

Variety metaforý / Alena Bohunická. – Bratislava : Univerzita Komenského, 2013. – 132. / Svetlana Kmecová // ЛА. – 23 (2013), 33–37. | Приказ

428. КОПРИВИЦА, Верица

Фонетика и фонологија чешког језика : са основама чешког правописа / Верица Копривица. – Београд : Славистичко друштво Србије, 2014. – 127. | Уп. 425.

– МАКИШОВА, Ана

Dejové substantíva so slovotvorným formantom *-iáda/-ijada* v slovenčine a v srbčine | Уп. 310.

429. МАКИШОВА, Ана

Zapisovanie slovenských priezvisk v slovenskom a v srbskom kontexte / Ana Makišová // ГФФНС. – 39, 2 (2014), 93–105. | Rezime

430. МАКИШОВА, Ана

Tvorenie feminatív a uplatnenie v praxi / Ana Makišová // Славистика. – 18 (2014), 252–256. | Резюме

431. МАРИЋ, Ана

Charakteristické javy v staropazovskom nárečí / Anna Marićová // Diskursi manjinskih jezika... – 137–142. | Summary

432. МАРИЋ, Ана

Reziduálne a inováčné javy v staropazovskom nárečí / Ana Marić // Славистика. – 18 (2014), 257–262. | Резюме

– МАРИЋ, Ана

Rozdiel v gramatickom rode substantív v slovenčine a srbčine | Уп. 312.

433. ПАЖЋЕРСКИ, Душан Владислав

Кашупске теме / Душан Владислав Пажђерски. – Београд : Алма, 2014. – 288. – (Кашупска библиотека ; 2)

434. ПАЖЋЕРСКИ, Душан Владислав*

System samogłoskowy współczesnych gwar centralnokaszubskich / Lechosław Jocz. – Lipsk, 2013. – 241. / Душан Владислав Пажђерски // ЛА. – 23 (2013), 67. | Приказ

435. ПАЖЋЕРСКИ, Душан Владислав*

Słownik polsko-kaszubski. Tom I, A–K / Eugeniusz Gołąbek. – Gdańsk : Zryeszenie Kaszubsko-Pomorskie, 2012. – 600. / Душан Владислав Пажђерски // ЛА. – 23 (2013), 72–73. | Приказ

– ПАУНОВИЋ РОДИЋ, Стефана

Концепт *жене змаја* у српском и *dračice* у словачком савременом језику | Уп. 325.

436. СЈЕРОЋУК, Жежи

Słowotwórstwo w opisie kategorii pojęciowej rzeczownika : na przykładzie gwarowych nazw narzędzi / Jerzy Sierociuk // CJ. – 19 (2014), 497–505.

437. СОКОЛОВИЋ, Далибор

Pražské sorabistické studie : k 60. výročí úmrtí Adolfa Černého : 1864–1952 a 70. výročí úmrtí Josefa Páty / red. Petr Koleta, Marcel Černý. – Praha : Společnost přátel Lužice, 2013. – 173. / Далибор Соколовић // Славистика. – 18 (2014), 641–642. | Приказ

438. СОКОЛОВИЋ, Далибор

Studije k řeči Michala Frencla / Fabian Kaulfürst. – Budyšin : Domowina, 2012. – 383. / Далибор Соколовић // Славистика. – 18 (2014), 627–628. | Приказ

439. ТИРОВА, Зузана

Rodné mená vojvodinských Slovákov : na príklade Pivnice / Zuzana Týrová // Diskursi manjinských jazyka... – 185–190. | Summary

– УХЛАРИКОВА, Јасна

Delimitativa a adverzativa v slovenských a srbských frazémach | Уп. 359.

Slovenské a srbské frazémy s lexémou *zub* | Уп. 360.

440. ХУРБАН, Владимир

Jazykovedné práce / Vladimír Hurban Vladimírov ; zost. Anna Marićová. – Báčsky Petrovec : Slovenské vydavateľské centrum, 2014. – 178. – (Súborné dielo ; 8) (Edícia Korene ; 40)

г) Јужнословенски језици, изузев српског**– АВРАМОВА, Цветанка**

Начини за назовавање на производи од животињски производ у бугарски и чешки језик : у сјопоставка с с рбски | Уп. 261.

– АЛЕКСИЋ, Мариана

Глаголска ланчана хомонимија : на материјалу српско-бугарских хомонимских парова | Уп. 262.

441. БЕЧЕВА, Ничка

Реалност и функција при превода међу близкородствени језици : за бугарските преводи на неколико разказа од зборника „Телесна стража“ на Зоран Чирч / Ничка Бечева // Стварност и функција... – 21–33. | Summary

442. БОЈОВИЋ, Ивана

Čiji je jezik? / Mate Kapović. – Zagreb : Algoritam, 2010. – 184. / Ивана Бојовић // ЛА. – 24 (2014), 89–90. | Приказ

443. БОНДЖОЛОВА, Валентина

Рекламата : међу реалноста и фикцијата / Валентина Ц. Бонджолова // Стварност и функција... – 35–43. | Summary

– БРДАР, Сања

Предлошко-падежне конструкције са значењем антериорности и постериорности у српском и словеначком језику | Уп. 268.

– БУРОВИЋ, Каплан

Etimološke studije | Уп. 269.

444. БУРШИЋ МАТИЈАШИЋ, Клара

Toponim *Vrh Maškarade* / Klara Buršić Matijašić // Језици и културе... – 345–351. | Sommario

445. ВЕЉОВИЋ, Жарко

Киљан : балканоромански-старовлашки остатак на тлу Црне Горе / Жарко Б. Вељовић // Октоих. – 5 (2014), 59–62. | Summary

446. ВОНИШ, Арно

Словенска/словеначка двојина / Арно Вонш // Славистика. – 18 (2014), 215–223. | Резюме

447. ГЕОРГИЕВА, Цветелина

За суфикса *-джий(a)/-чий(a)* и образуваните с него съществителни имена в българския език / Цветелина Георгиева // CJ. – 19 (2014), 351–357. | Summary

– БУКАНОВИЋ, Маја

Заменичке речи у српским и словеначким граматикама | Уп. 282.

448. ЖУГИЋ, Радмила

Обратен речник на българския език / Владко Мурдаров и др. – София : Българска академија на науките, Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“, 2011. / Радмила Жугић // Октоих. – 5 (2014), 201–210. | Приказ

449. ИВАНОВА, Диана

Усвояване на интернационална културна лексика в българския книжовен език през втората половина на XIX век с посредничество на сръбски преводи / Диана Иванова // CJ. – 19 (2014), 359–375. | Summary

450. ИВАНОВА, Ценка

Идеята за общ южнославянски книжовен език през 19. век : фикция и/или реалност / Ценка Иванова // Стварност и функција... – 77–92. | Summary

– ИВАНОВА, Ценка

Родът на съществителните имена в сръбския и българския език | Уп. 286.

– ЈАНЕВ, Бојан

Народопсихологијата на Българите и Сърбите през призмата на образните сравнения в лексикалносемантичната опозиција *говорене–мълчание* | Уп. 290.

– ЈАНИЋ, Александра

Помоћни глаголи *јесам/сѐм, будем/бѐда* и субјунктивна семантика у српском и бугарском језику | Уп. 291.

– ЈОВАНОВИЋ, Миодраг

Дурмиторски говори | Уп. 892.

– КОНСТАНТИНИ, Дарија

Rapporti tra lo sloveno ed il serbo-croato nella Repubblica Socialista Federale di Jugoslavia | Уп. 27.

– МАНОЈЛОВИЋ, Соња

Значењски односи између три прасловенска термина за *заклейџу* у словеначком и руском језику до XVII века | Уп. 311.

– МАРКОВИЋ, Жељко

Итеративни глаголи визуелне перцепције у српском и словеначком језику | Уп. 316.

Реченичне допуне глагола визуелне перцепције у српском и словеначком језику | Уп. 317.

451. МУТАВЦИЋ, Предраг

Јужнословенски и балкански језици или Да ли је заиста у питању борба Давида са Голијатом? / Предраг Мутавцић, Ивана Трбојевић Милошевић // Славистика. – 18 (2014), 162–178. | Резюме

452. НОВОТНИ, Соња

Српското јазично влијание во некои северномакедонски ракописи од XIII и од XIV век / Соња Новотни, Михајло Марковиќ // Језик, књижевност, култура. – 187–205. | Summary

453. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Jezični priručnik Coca-Cole HBS Hrvatska : hrvatski jezik u poslovnoj komunikaciji / prir. Lana Hudeče, Maja Matković, Igor Čutuk. – Zagreb : Coca-Cola HBS Hrvatska, 2012. – 272. / Ђорђе Оташевић // ЛА. – 25 (2014), 78–82. | Приказ

– ПУПОВАЦ, Милорад

Jezičke ideologije, jezičke politike i proizvođenje jezičke netolerancije u postjugoslaven-skim zemljama | Уп. 53.

– РУСКОВА ЂЕРМАНОВИЋ, Светла

Српске и бугарске изреке са лексемама *мачак/мачка/маче*, односно *мачка/којка/ко-ше* и њихова лексикографска обрада | Уп. 345.

– САВОВА, Димка

Боје у српским и бугарским загонеткама | Уп. 346.

– САМАРЦИЋ, Ана*

Predložko-padežne konstrukcije sa semantičkom komponentom površine u srpskom i slo-venačkom jeziku | Уп. 347.

– СИЛЕО, Валентина

Италијанизми и романски утицаји у говору Боке Которске | Уп. 922.

– СПАХИЋ, Едина

La imagen de la mujer en la fraseología española y bosnia : análisis cultural contrastivo | Уп. 349.

– СТВАРНОСТ и фикција у култури Срба и Бугара | Уп. 487.**– СТЕПАНОВИЋ, Жељко**

Глаголи од основа **bьr-* (**ber*) и **bir* у српским и словеначким дијалектима | Уп. 378.

454. СТОШИЋ, Јелена

Поводом питања о хрватској ћириличној баштини / Јелена М. Стошић // ЈФ. – 70 (2014), 249–266. | Резюме

– СТОШИЋ, Јелена

Стварност и фикција у категоризацији неких деривата у српској, бугарској и македон-ској науци о језику | Уп. 355.

455. СТРАМЉИЧ БРЕЗНИК, Ирена

Besedna družina *-ljub-* v novejši leksiki slovenskega jezika / Irena Stramljič Breznik, Ines Voršič // CJ. – 19 (2014), 507–520. | Summary

– ТЕКЕШИНОВИЋ, Лејла

O posteriornosti uzroka u odnosu na posljedicu na primjerima uzročnih rečenica sa vezni-cima *parce que, puisque, comme* i njihovih ekvivalenata u B/H/S jeziku | Уп. 356.

456. ТОПОЛИЊСКА, Зузана

Дали е на повидок ренесанса на дијалектологијата? : со посебен осврт кон позиција на македонски јазик / Зузана В. Тополињска // ЈФ. – 70 (2014), 9–15. | Summary

– ШЕХОВИЋ, Амела

Tvorbene i leksičke zanimljivosti u „Otkupu sirove kože“ Abdulaha Sidrana | Уп. 839.

457. ШТЕБИХ ГОЛУБ, Барбара

O mociji bez emocija / Barbara Štebih Golub // CJ. – 19 (2014), 461–478. | Summary

V. Старословенски језик и његове редакције

458. ДРАГИН, Наташа

Страни називи биљака у списима старословенског канона / Наташа Драгин // 36МСФЛ. – 57, 2 (2014), 13–38. | Summary

459. КИРИЛОМЕТОДИЈЕВСКО предање, језик и мисија Цркве у 21. веку : зборник радова са међународног научног скупа : Београд, 6–7. децембар 2013. / ур. Владимир Вукашиновић. – Београд : Универзитет, Православни богословски факултет, Институт за теолошка истраживања, 2015. – 431.

460. КРАВЕЦКИ, Александар

Проблема описания лексики церковнославянского языка нового времени / Александр Кравецкий // Кириллометодијевско... – 200–209.

461. МАРКОВИЋ, Јордана

Старословенски језик : граматика, вежбања, текстови / Јордана Марковић, Надежда Јовић. – Ниш : Филозофски факултет, 2014. – 197. – (Библиотека Елементи)

– НИКОЛАЈЕВА, Наталија

Предисловие переводчика : жанр в жанре : на примере славянской традиции „Богословия“ прп. Иоанна Дамаскина | Уп. 372.

462. ПЕНТКОВСКИ, Алексеј

Церковно-славянский язык в богослужении в последней трети IX – первой четверти X веков / Алексей Пентковский // Кириллометодијевско... – 234–242.

VI. Савремени српски језик

а) Опште

463. ВАСИЋ, Вера

Две најновије књиге Ранка Бугарског : 1. Portret jednog jezika / Ranko Bugarski. – Београд : Библиотека XX век : Књижара круг, 2012. – 278. – (Библиотека XX век ; 201) / Вера Васић // 36МСФЛ. – 57, 1 (2014), 239–247. | Приказ | Уп. 478.

464. ВИШЕЗНАЧНОСТ у језику / ур. Милош Ковачевић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2014. – 432. – (Српски језик, књижевност, уметност : зборник радова са VIII међународног научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (25–26. X 2013) ; 1)

465. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Значај Белићеве књиге „Око нашег књижевног језика“ у српској лингвистици и култури / Рајна М. Драгићевић // Српски језик у огледалу Српске књижевне задруге. – 43–58. | Summary

466. ЗБОРНИК Института за српски језик САНУ. 2, Српски језик и актуелна питања језичке политике / ур. одбор Иван Клајн, Предраг Пипер, Срето Танасић ; ур. Срето Танасић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2014. – 229.

467. ИВИЋ, Павле

Полемички и други сродни списи 1 / Павле Ивић ; прир. Рада Стијовић. – Сремски Карловци ; Нови Сад : Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2014. – 470. – (Целокупна дела Павла Ивића ; 9/2)

468. ИВИЋ, Павле

Полемички и други сродни списи 2 / Павле Ивић ; прир. Рада Стијовић. – Сремски Карловци ; Нови Сад : Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2014. – 643. – (Целокупна дела Павла Ивића ; 9/1)

469. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Међуоднос Белићеве и Ивићеве књиге у Колу Српске књижевне задруге с обзиром на њихов значај у историји и култури српског језика / Милош Ковачевић // Српски језик у огледалу Српске књижевне задруге. – 11–42. | Summary

470. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Статус српског језика на почетку XXI вијека / Милош М. Ковачевић // Језик, књижевност, култура. – 64–80. | Summary

– КРАЈИШНИК, Весна

Лекторати српског језика | Уп. 1230.

471. КУЉАНИН, Сања*

Лингвистички статус србистике : Лингвистика као србистика / Милош Ковачевић. – Пале : Филозофски факултет, 2013. – 302. – (Монографије и монографске студије ; 1) / Сања М. Куљанин // РФФ. – 15, 1 (2013), 507–512. | Приказ | Уп. 481.

472. ЛУКОВИЋ, Милош

Актуелна питања језичког законодавства у Републици Србији / Милош Луковић // Зборник Института за српски језик... – 97–116. | Резюме

473. МИЛАДИНОВИЋ, Сања

Језичке студије / Јелена Јовановић. – Београд : Јасен, 2013. – 416. / Сања Миладиновић // ЈА. – 24 (2014), 83. | Приказ

474. МИЛАНОВИЋ, Александар

Ивићева синтеза развоја типова књижевних језика код Срба / Александар Милановић // Српски језик у огледалу Српске књижевне задруге. – 93–112. | Summary

– МИЛОСАВЉЕВИЋ, Тања

Oчување jezika u вишејезичкој sredini : primer srpskog jezika na francuskoj teritoriji | Уп. 43.

– МУТАВЦИЋ, Предраг

Јужнословенски и балкански језици или Да ли је заиста у питању борба Давида са Голијатом? | Уп. 451.

475. НЕГРИШОРАЦ, Иван

Српска језичка политика : основни предуслови и важност консензуса / Иван Негришорац // Зборник Института за српски језик... – 9–23. | Резюме

476. ПИПЕР, Предраг

О стратегији језичке политике у Републици Србији / Предраг Пипер // Зборник Института за српски језик... – 117–129. | Резюме

477. ПИПЕР, Предраг

Перспективе савременог српског књижевног језика : потпуни текст приступне беседе, прочитане у скраћеном облику 22. маја 2013. године у Српској академији наука и уметности / Предраг Пипер // Глас. – 421, 29 (2014), 11–27. | Резюме

478. ПРЋИЋ, Твртко

Две најновије књиге Ранка Бугарског : 1. 2. Мемоарски део / Твртко Прћић // ЗбМСФЛ. – 57, 1 (2014), 247–252. | Приказ сегмента књиге „Portret jednog jezika“ | Уп. 463.

– ПУПОВАЦ, Милорад

Jezičke ideologije, jezičke politike i proizvođenje jezičke netolerancije u postjugoslavenkim zemljama | Уп. 53.

479. РАДАН, Михај

Школска и језичка ситуација код Срба у Румунији / Михај Н. Радан // Зборник Института за српски језик... – 197–215. | Резюме

480. РАДОВАНОВИЋ, Милорад

Планирање језика данас : подсетник / Милорад Радовановић // Зборник Института за српски језик... – 25–35. | Summary

481. РАТКОВИЋ, Драгана

Лингвистика као србистика / Милош Ковачевић. – Пале : Филозофски факултет, 2013. – 302. – (Монографије и монографске студије ; 1) / Драгана Ратковић // СЈ. – 19 (2014), 773–778. | Приказ | Уп. 471.

482. РЕЉИЋ, Митра

Положај, стање и перспективе српског језика на Косову и Метохији / Митра Рељић // Зборник Института за српски језик... – 167–182. | Резюме

483. РЕМЕТИЋ, Слободан

Српски језик у Републици Српској и Босни и Херцеговини / Слободан Реметић // Зборник Института за српски језик... – 37–45. | Резюме

484. СИМИЋ, Радоје

Оригиналност и самониклост српског књижевнојезичког модела / Радоје Д. Симић, Јелена Р. Јовановић Симић // Језици Балкана... – 49–55. | Summary

485. СРПСКИ језик, књижевност и култура у процесу евроинтеграција / ур. Милош Ковачевић, Драган Бошковић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2014. – 297.

486. СРПСКИ језик у огледалу Српске књижевне задруге : зборник радова са научне конференције одржане у СКЗ / ур. Драган Лакићевић. – Београд : Српска књижевна задруга, 2014. – 229. – (Мала библиотека Српске књижевне задруге)

487. СТВАРНОСТ и фикција у култури Срба и Бугара = Реалност и фикција в културата на Срби и Българи / прир. Надежда Јовић. – Ниш : Филозофски факултет, 2014. – 264. – (Библиотека Сусрети ; 10)

488. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Актуелни процеси у вези са писмом и језиком у Црној Гори : задаци науке и језичке политике / Јелица Стојановић // Зборник Института за српски језик... – 151–166. | Резюме

489. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Књига Павла Ивића „Српски народ и његов језик“ у издању СКЗ 1971. године : значај у времену настанка и актуелност данас / Јелица Стојановић // Српски језик у огледалу Српске књижевне задруге. – 59–91. | Резюме

490. ТАНАСИЋ, Срето

Значај научних институција за статус српског језика / Срето З. Танасић // Зборник Института за српски језик... – 47–60. | Резюме

б) Фонетика, фонологија, прозоодија**491. БАТАС, Ана**

Акустичке карактеристике алофона фонеме /x/ у посебним позицијама / Ана С. Батас // СЈ. – 19 (2014), 637–655. | Summary

492. БАТАС, Ана

Прогресивно обезвучавање експлозива у проклизи и енклизи као индивидуална фонетска појава у српском језику / Ана Батас // ЗбМСФЛ. – 57, 2 (2014), 61–75. | Summary

493. БОГДАНОВИЋ, Маријана

Допринос Луке Милованова развоју акценатске и метричке теорије код Срба / Маријана Богдановић // Језици и културе... – 335–344. | Summary

– ДРАГИЧЕВИЋ, Милан

О важнијим особинама сугласничког система говора јањских Срба из југозападне Босне | Уп. 888.

494. ЖИВКОВИЋ, Наталија

Ортографско-фонолошка адаптација именичких англицизама у „Роману о Лондону“ Милоша Црњанског / Наталија Живковић // Савремена проучавања језика... – 387–393. | Summary

– ЈАКОВЉЕВИЋ, Бојана

Acoustic Description of English and Serbian Affricates | Уп. 288.

The Strength of Articulation of the Members of the Voice Contrast in English and Serbian | Уп. 289.

– ЈЕРОТИЈЕВИЋ, Даница

Утицај фонетског окружења на усвајање интерденталних фрикатива у енглеско-српској међујезичкој фонологији | Уп. 294.

495. ЈОВАНОВИЋ, Миодраг

Финалне вокалске групе и покретни вокали у Вуковој „Писменици“ и Његошевом „Горском вијенцу“ / Миодраг Јовановић // Октоих. – 5 (2014), 7–28. | Abstract

496. ЈОКАНОВИЋ МИХАЈЛОВ, Јелица

Екавски и ијекавски изговор српског језика / Јелица Јокановић Михајлов // Семинар српског језика, књижевности и културе... – 115–121.

497. ЛОНЧАР РАИЧЕВИЋ, Александра

Прозодијска норма и језичка реалност / Александра Р. Лончар Раичевић // Стварност и функција... – 145–154. | Summary

498. МИЛАДИНОВИЋ, Сања

Акценат и интонација говора на радију и телевизији / Јелица Јокановић Михајлов. – 2. изд. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2013. – 279. – (Библиотека Књижевност и језик ; 14) / Сања Миладиновић // ЛА. – 24 (2014), 86–87. | Приказ | Уп. 500.

– ПЕРИЋ, Даница*

Гласовне особине говора села Брњица у југоисточној Босни | Уп. 915.

499. ПЕТРОВИЋ, Милена

Улога акцента у српској соло песми / Милена Петровић. – Београд : Службени гласник, 2014. – 304. – (Посебна издања)

– РАДУСИН БАРДИЋ, Наташа

Tonsko pitanje u francuskom i srpskom jeziku | Уп. 342.

500. СРЕДОЈЕВИЋ, Дејан

Акценат и интонација говора на радију и телевизији / Јелица Јокановић Михајлов. – 2. изд. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2013. – 279. – (Библи-

отека Књижевност и језик ; 14) / Дејан Средојевић // ЗбМСФЛ. – 57, 2 (2014), 293–299. | Приказ | Уп. 498.

– **СРЕДОЈЕВИЋ, Дејан**

Интонација упитних исказа | Уп. 584.

Prozodijska istaknutost poente u mikro i makro strukturi vica | Уп. 822.

– **СТОЈКОВИЋ, Александра**

Фонетски и морфолошки дијалектизми у роману „Ђаволска сневачина“ Ђуре Ђука-нова | Уп. 924.

в) Графија и правопис

501. БАБИЋ, Виолета

365 jezičkih crtica : za sve one koji žele da govore i pišu pravilno / Violeta Babić. – Beograd : Kreativni centar, 2014. – 384.

– **БРБОРИЋ, Вељко**

Место правописа у наставном процесу | Уп. 848.

502. БРБОРИЋ, Вељко

Скраћенице у правописима и правописним речницима српскохрватског језика на почетку XXI века / Вељко Ж. Брборић // НССУВД. – 43, 1 (2014), 137–148. | Summary

503. ЈОВАНОВИЋ, Милена

Грчки и српски језик : питања транскрипције имена / Милена М. Јовановић // КњЈ. – 61, 3/4 (2014), 285–298. | Summary

504. КЛИКОВАЦ, Душка

О двотачки / Душка Б. Кликовац // НССУВД. – 43, 3 (2014), 113–153. | Summary

505. КНЕЖЕВИЋ, Божица*

У памет се Срби : У одбрану српске ћирилице : хрестоматија / Милош Ковачевић. – Пале : Српско просвјетно и културно друштво Просвјета, 2013. – 254. – (Просвјетино књижевно дјело ; 10 ; 29) / Божица Д. Кнежевић // РФФ. – 15, 1 (2013), 525–528. | Приказ | Уп. 506.

– **МАКИШОВА, Ана**

Zapisovanie slovenských priezvisk v slovenskom a v srbskom kontexte | Уп. 429.

– **МАТИЋ, Томислав**

Сложене конструкције са индеклинабилном препозитивном компонентом страног порекла : примена правописних решења на корпусу спортског новинског исказа | Уп. 799.

– **НОВОКМЕТ, Слободан**

Компјутерски термини у настави правописа српског језика | Уп. 868.

506. ОГЊАНОВИЋ, Сања

Нова књига о српској ћирилице : У одбрану српске ћирилице : хрестоматија / Милош Ковачевић. – Пале : Српско просвјетно и културно друштво Просвјета, 2013. – 254. – (Просвјетино књижевно дјело : 10 ; 29) / Сања Огњановић // СЈ. – 19 (2014), 787–793. | Приказ | Уп. 505.

507. ПЕШИКАН, Митар

Правопис српског језика / Митар Пешикан, Јован Јерковић, Мато Пижурица. – Измењено и допуњено екавско 3. изд. – Нови Сад : Матица српска, 2014. – 507.

508. ПЕШИКАН, Митар

Правопис српског језика / Митар Пешикан, Јован Јерковић, Мато Пижурица. – Ијекавско изд. измијењено и допуњено према 3. екавском изд. – Нови Сад : Матица српска, 2014. – 488.

509. ПИЖУРИЦА, Мато*

Кратак правопис српског језика Матице српске / Мато Пижурица // Даница. – 20 (2012), 374–445.

г) Граматика (морфологија, творба речи, синтакса)**510. АЈЦАНОВИЋ, Јелена**

Предикати са значењем појава у природи : прилошки / глаголски / Јелена Т. Ајцановић // *Leksika, gramatika, diskurs.* – 279–288. | Summary

511. АЈЦАНОВИЋ, Милан

Морфолошка адаптација географских термина страног порекла / Милан С. Ајцановић // *Leksika, gramatika, diskurs.* – 189–204. | Summary

– АКСИЋ, Катарина

Енглески предлог *over* и његови преводни еквиваленти у српском језику | Уп. 74.

512. АЛАНОВИЋ, Миливој

Валенцијски статус и хијерархија синтаксичких јединица / Миливој Б. Алановић // ГФФНС. – 39, 2 (2014), 9–28. | Summary

513. АЛАНОВИЋ, Миливој

Видови лексичке регулације међуреченичне каузалне корелације / Миловој Б. Алановић // ЈФ. – 70 (2014), 91–109. | Zusammenfassung

514. АЛАНОВИЋ, Миливој

О лексичкој регулацији транзитивности / Миливој Б. Алановић // СЈ. – 19 (2014), 275–288. | Summary

515. АЛАНОВИЋ, Миливој*

Односне реченице у роману „На Дрини ћуприја“ / Миливој Алановић // *Andrićeva ćuprija.* – 653–675. | Summary

516. АЛАНОВИЋ, Миливој

Семантичке релације у биноминалним полусложеницама / Миливој Б. Алановић // НССУВД. – 43, 1 (2014), 319–328. | Zusammenfassung

517. АНТОНИЋ, Ивана*

Адвербијална темпорална детерминација у Андрићевом роману „На Дрини ћуприја“ / Ивана Антонић // *Andrićeva ćuprija.* – 695–713. | Summary

518. АРСЕНИЈЕВИЋ, Нада

(Суп)стандардна употреба генитива с предлогом *од* / Нада Арсенијевић // ЗбМСФЛ. – 57, 1 (2014), 119–135. | Summary

519. АРСЕНИЈЕВИЋ, Нада

Формализација концесивног концепта српским падежним облицима / Нада Л. Арсенијевић // *Leksika, gramatika, diskurs.* – 289–300. | Summary

520. БАБИЋ, Миланка

Улога модалних глагола у исказивању значења директивности / Миланка Ј. Бабић // СЈ. – 19 (2014), 133–146. | Summary

– **БОШЊАКОВИЋ, Жарко**

Употреба инфинитива / *da* + презента у једном идиолекту из Плочице код Ковина | Уп. 884.

– **БРДАР, Сања**

Предлошко-падежне конструкције са значењем антериорности и постериорности у српском и словеначком језику | Уп. 268.

521. БУГАРСКИ, Ранко

Jedan agresivni srpski sufiks : *-ijáda* / Ranko D. Bugarski // *Leksika, gramatika, diskurs.* – 169–177. | Summary

522. ВЕЉКОВИЋ СТАНКОВИЋ, Драгана

О ширењу круга адјективних и адвербијалних интензификатора у српском језику : под утицајем процеса глобализације / Драгана Д. Вељковић Станковић // *НССУВД.* – 43, 1 (2014), 99–110. | Summary

– **ВЕЉОВИЋ, Бојана**

Облици имперфекта у говору Тутина и околине | Уп. 885.

Употреба инфинитива у говору Тутина и околине | Уп. 886.

– **ВУЈЕВИЋ, Вера**

Номинална елипса у енглеском и српском језику | Уп. 274.

523. ВУКИЋ, Маја

Маргинални типови семантичких концептизатора уз независне везнике у српском језику / Маја Вукић // *Jezik, književnost, marginalizacija.* – 305–316. | Summary

524. ВУЧКОВИЋ, Марија

О изразу *не гине (гиби) ми (џи и др.)* : синтаксичка структура, семантика и лексикографски статус / Марија Д. Вучковић // *ЈФ.* – 70 (2014), 189–206. | Summary

525. ГАЗДИЋ, Јелена*

Локатив с предлогом *ио* у значењу просторних односа и његова конкурентна средства у језику писаца од 18. до 20. вијека / Јелена М. Газдић // *РФФ.* – 15, 1 (2013), 349–356. | Summary

– **ГЛУМАЦ, Дивна**

Исказивање агенса у пасивним конструкцијама у српском и јапанском језику | Уп. 275.

Tipovi pasivnih rečenica u japanskom jeziku i uloga dativa u njihovom prevođenju na srpski jezik | Уп. 83.

– **ГРБОВИЋ, Маја***

Енглески фразни глаголи са партикулом *out* и њихови преводни еквиваленти у српском | Уп. 84.

526. ДОДИГ, Милана

Глаголска времена и њихови стилистички ефекти у роману Славице Гароње „Под месечевим луком“ / Милана Додиг, Саша Милошевић // *Савремена проучавања језика...* – 289–297. | Résumé

– **ДРАГИЋ, Љиљана***

Нефинитни облици као постмодификатори именичке фразе у енглеском језику и њима одговарајући облици у српском/хрватском језичком изразу | Уп. 279.

527. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Улога префикса у очувању или потискивању неких прасловенских глагола у савременом српском језику / Рајна М. Драгићевић // *CJ.* – 19 (2014), 235–247. | Summary

528. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Шта се све нормира у „Нормативној граматици српског језика“ : Нормативна грамика српског језика / Предраг Пипер, Иван Клајн. – Нови Сад : Матица српска, 2013. – 582. / Рајна Драгићевић // 36МСФЛ. – 57, 1 (2014), 231–237. | Приказ | Уп. 565, 569, 571.

529. ДРАЖИЋ, Јасмина

Glagol *imati* kao konstituent glagolske perifraze u srpskom jeziku / Jasmina Dražić // Језици и културе... – 747–756. | Summary

– ДРАЖИЋ, Јасмина

Лексичке и граматичке колокације у српском језику | Уп. 637.

530. ЋИНЋИЋ, Марија

Турцизми у савременом српском књижевном језику : семантичко-деривациона анализа / Марија Ћинђић // ЛА. – 24 (2014), 39–44.

531. ЂОРЂЕВИЋ, Александра

Из синтаксе српске реченице / Срето Танасић. – Београд : Београдска књига : Институт за српски језик САНУ, 2012. – 221. – (Библиотека Пут у речи ; 19) / Александра Ђорђевић // ЛА. – 25 (2014), 33–38. | Приказ | Уп. 563.

– ЂУКАНОВИЋ, Маја

Заменичке речи у српским и словеначким граматицама | Уп. 282.

532. ЂУРКИН, Веселина

Полисемија и последице полисемије у систему зависних везника српскога језика / Веселина В. Ђуркин // Вишезначност у језику. – 89–98. | Summary

533. ЂУРОВИЋ, Сања

Још један поглед на видске парњаке у српском језику / Сања Ђуровић, Марина Спасојевић // 36МСФЛ. – 57, 1 (2014), 183–197. | Summary

– ЖУГИЋ, Радмила

Аугментативно-пејоративне изведенице на суфикс *-ишије* у призренско-тимочким говорима | Уп. 889.

Микротопонимија доњег слива Јабланице : семантичко-творбени аспект | Уп. 639.

534. ЗВЕКИЋ ДУШАНОВИЋ, Душанка

О глаголу *моћи* у аподози иреалних кондиционалних реченица / Душанка Звекић Душановић // 36МСФЛ. – 57, 1 (2014), 137–150. | Summary

535. ИВАНИШЕВИЋ, Даринка*

Временске реченице са значењем симултаности у „Сјећањима“ Меше Селимовића / Даринка В. Иванишевић // РФФ. – 15, 1 (2013), 301–321. | Summary

– ИВАНОВА, Ценка

Родът на съществителните имена в сръбския и българския език | Уп. 286.

– ИВАНОВИЋ, Милена

Акционалне делимитативне модификације у српском и украјинском језику | Уп. 287.

536. ИЛИЋ, Мирјана

Денотација и конотација придева за основне боје / Мирјана Илић // НССУВД. – 43, 1 (2014), 295–303. | Резюме

537. ЈАНИЋ, Александра*

Неке субјунктивне конструкције у српском језику / Александра А. Јанић // РФФ. – 15, 1 (2013), 263–274. | Summary

538. ЈАНИЋ, Александра

Перспективна маргинализација уметања адвербијала у *да*- допуну модалним глаголима у српском језику и реално стање / Александра Јанић // *Jezik, književnost, marginalizacija*. – 327–341. | Summary

– ЈАНИЋ, Александра

Помоћни глаголи *јесам/съм, будем/бъда* и субјунктивна семантика у српском и бугарском језику | Уп. 291.

– ЈАНИЋИЈЕВИЋ, Марко

Managerial Processes in the Constitutions in Serbian and English : a Quantitative (Critical) Analysis | Уп. 292.

539. ЈАЊУШЕВИЋ ОЛИВЕИРИ, Ана

Употреба партикуле *све* у савременом српском језику / Ана М. Јањушевић Оливеири // *НЈ*. – 45, 3/4 (2014), 3–18. | Резюме

540. ЈОВАНОВИЋ, Владан

Семантички калкови у структури вишезначних речи / Владан З. Јовановић // *НССУВД*. – 43, 1 (2014), 329–342. | Summary

– ЈОВАНОВИЋ, Владимир

The Use of Tag Questions with Male and Female Speakers of English and Serbian | Уп. 295.

Marginalization of Linguistic Form for Effective Communication : Morphological Issues in English and Serbian | Уп. 296.

541. ЈОВАНОВИЋ, Јована

Творба именица из класе *nomina actionis* у српском језику / Јована Јовановић // *Савремена проучавања језика...* – 65–78. | Summary

542. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

Миграциони семантички процеси код субординативних везника у српском језику : везник *како* / Јелена Р. Јовановић Симић // *НССУВД*. – 43, 1 (2014), 61–70. | Summary

543. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

О квалитативу и апсолутиву са лингвистичког и вербатолошког гледишта / Јелена Р. Јовановић Симић // *CJ*. – 19 (2014), 259–273. | Summary

544. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

Полисемантичност зависних везника на релацији конкретно–апстрактно : на примеру везника *кад* / Јелена Р. Јовановић Симић // *Вишезначност у језику*. – 75–88. | Summary

– ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

Семантичке и функционалне особености везника *ишћо* у српском језику | Уп. 653.

– ЈУРИШИЋ, Марина

Синтакса падежа Горње Пчиње : одредбене функције | Уп. 894.

545. КИШ, Наташа

О рекцијским и семантичким допунама придева / Наташа Б. Киш // *Leksika, gramatika, diskurs*. – 301–314. | Summary

– КЛЕУТ, Марија

Јунаци говоре : комуникативни глаголи у српским епским народним песмама | Уп. 789.

– КЉАКИЋ, Снежана*

Kontrastivna analiza glagola hodanja u engleskom i srpskom jeziku | Уп. 301, 302.

546. КОВАЧЕВИЋ, Милош*

Реченице с реалноусловним везницама у савременом српском језику / Милош М. Ковачевић // РФФ. – 15, 1 (2013), 9–32. | Summary

547. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Синтаксичко-семантичка иновативност у синтагмама с глаголом *шети* / Милош М. Ковачевић // НССУВД. – 43, 1 (2014), 11–26. | Summary

548. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Синтаксичко-семантички услови употребе везника *кад* у погодбеном значењу / Милош М. Ковачевић // СЈ. – 19 (2014), 105–116. | Summary

– КРИЈЕЗИ, Мерима

О predložko-padežnim konstrukcijama u albanskom i srpskom jeziku | Уп. 304.

– КРСТИЋ, Маја

О употреби копулативних глагола у руском и српском језику | Уп. 307.

– ЛАЗОВИЋ, Михаела

The Influence of Prefixes on Aspect and Telicity in English, Romanian and Serbian | Уп. 308.

– LEKSIKA, gramatika, diskurs | Уп. 662.**– МАКИШОВА, Ана**

Dejové substantíva so slovotvorným formantom *-iáda/-ijada* v slovenčine a v srbčine | Уп. 310.

549. МАНОЈЛОВИЋ, Нина*

Беспредлошке и предлошко-падежне именичке синтагме у законодавно-правном функционалном стилу на примеру статута Универзитета у Крагујевцу / Нина Ж. Манојловић // РФФ. – 15, 1 (2013), 235–247. | Summary

– МАРИЋ, Ана

Rozdiel v gramatickom rode substantív v slovenčine a srbčine | Уп. 312.

– МАРИЋ, Биљана

Аспектуална (акционална) и дијатетичка својства глаголских и девербативних именица у руском и српском језику | Уп. 313.

Введение чужой речи глаголами : в русском и сербском языках | Уп. 314.

О једном културолошки маркираном концепту из сакралне сфере у руском језику у поређењу са српским | Уп. 40.

550. МАРКОВИЋ, Александра

Граматику у српским речницима / Александра М. Марковић // Савремена српска лексикографија... – 69–91.

– МАРКОВИЋ, Жељко

Итеративни глаголи визуелне перцепције у српском и словеначком језику | Уп. 316.

Реченичне допуне глагола визуелне перцепције у српском и словеначком језику | Уп. 317.

– МАРКОВИЋ, Јордана

Окамењене падежне форме у призренско-тимочким говорима | Уп. 899.

551. МАТИЈАШЕВИЋ, Јелка

Творбени механизам у функцији адаптације позајмљене лексике / Јелка И. Матијашевић // Leksika, gramatika, diskurs. – 157–168. | Резюме

552. МИЛАНОВИЋ, Александар

Творба речи у језичком саветнику „Није-него“ Д. Костића (1931) / Александар М. Милановић // СЈ. – 19 (2014), 219–233. | Summary

553. МИЛАНОВИЋ, Светлана

Сам, сав и ишћи : на маргинама различитих врста речи / Светлана Милановић // Језик, književnost, marginalizacija. – 373–386. | Summary

– МИЛАШИНОВИЋ, Милица

Перфекат у српском језику и његови преводни еквиваленти у француској верзији дела „Рани јади“ Данила Киша | Уп. 100.

– МИЛИЋ, Мира

Term Formation in Sport Register in English and Serbian | Уп. 318.

– МИЛОСАВЉЕВИЋ, Тања

Померања у употреби предлога у вези са општим падежом призренско-тимочког говора | Уп. 909.

554. МИТИЋ, Ивана*

Дистрибуција ослабљених модификатора *мало* и *безмало* и синтагме *нemasли број* са негираним придевима / Ивана З. Митић // РФФ. – 15, 1 (2013), 338–348. | Summary

555. МИТИЋ, Ивана

Негирани придеви и негативно слагање у српском језику / Ивана Митић // Савремена проучавања језика... – 249–259. | Summary

556. МИТИЋ, Ивана

(Пре)модификација придева негативне семантике јаким и ослабљеним модификаторима / Ивана З. Митић, Нина Ж. Манојловић // Језик, књижевност, култура. – 40–51. | Summary

557. МИШИЋ, Биљана*

Деминутиви и хипокористици у „Башти слезове боје“ Бранка Ћопића : анализа њихових граматичких и стилистичких особина у настави / Биљана Б. Мишић // РФФ. – 15, 1 (2013), 423–432. | Summary

558. МИШКОВИЋ-ЛУКОВИЋ, Мирјана*

Прагматика и прагматички приступи / Мирјана М. Мишковић-Луковић // РФФ. – 15, 1 (2013), 33–46. | Summary

559. НЕНЕЗИЋ, Соња

О једној синтаксичкој фигури у роману „Нишчи“ Видосава Стевановића / Соња В. Ненезић // 36МСКЈ. – 62, 3 (2014), 797–809. | Summary

560. НЕНЕЗИЋ, Соња

О конструкцијама с предлошким изразом *од сйране* / Соња В. Ненезић // НССУВД. – 43, 1 (2014), 125–135. | Summary

561. НИКИТОВИЋ, Зорица

Стилско-семантички аспекти деривације / Зорица В. Никитовић // 36МСКЈ. – 62, 2 (2014), 527–537. | Summary

562. НИКОЛИЋ, Марина

Глаголи на *-(j)еићи*, *-им* у корелацији са глаголима на *-ићи*, *-им* у савременом српском језику : нормативни и лексикографски аспект / Марина Спасојевић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2013. – 452. – (Монографије ; 17) / Марина Николић // НЈ. – 45, 1/2 (2014), 105–111. | Приказ | Уп. 573, 574.

563. НИКОЛИЋ, Марина

Из синтаксе српске реченице / Срето Танасић. – Београд : Београдска књига : Институт за српски језик САНУ, 2012. – 221. – (Библиотека Пут у речи ; 19) / Марина Николић // 36МСС. – 85 (2014), 251–254. | Приказ | Уп. 531.

564. НИКОЛИЋ, Марина

Категорија степена у српском језику : сложена реченица / Марина Николић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2014. – 301. – (Монографија ; 21)

565. НИКОЛИЋ, Марина

Нормативна граматика српског језика / Предраг Пипер, Иван Клајн. – Нови Сад : Матица српска, 2013. – 582. / Марина Николић // Славистика. – 18 (2014), 628–631. | Приказ | Уп. 528, 569, 571.

566. НИКОЛИЋ, Марина

О теоријским аспектима проучавања семантичке категорије степена / Марина Николић // 36МСФЛ. – 57, 1 (2014), 83–92. | Резюме

– НИКОЛИЋ, Милка

Предикатске творбено-начинске конструкције у савременој српској прози | Уп. 812.

– НИНКОВИЋ, Сања

Kontrastive Untersuchung der Bedeutung des Präfixes *aus-* und seiner Äquivalente im serbischen | Уп. 320.

– НОВАКОВ, Предраг

Engleski frazno-predložki glagoli i njihovi srpski ekvivalenti | Уп. 322.

567. НОВОКМЕТ, Слободан

Форманти страног порекла *веб* и *сајбер* у српском језику / Слободан Б. Новокмет // НССУВД. – 43, 1 (2014), 163–175. | Summary

– ПАПАЗ, Младен*

Razlike u upotrebi modalnih glagola u uputstvima za upotrebu lijekova u srpskom i njemačkom jeziku | Уп. 324.

– ПЕТРОВИЋ, Боривоје*

Glagolski vid i tip glagolske situacije u engleskom i srpskom jeziku | Уп. 329.

– ПЕТРОВИЋ, Маша

Глаголске перифразе са герундом у шпанском и њихови преводни еквиваленти у српском језику | Уп. 103.

568. ПИЛИПЕНКО, Глеб

Грамматические очерки : Граматички огледи / Владимир Гутков. – Београд : Славистичко друштво Србије, 2013. – 189. – (Славистичка библиотека ; 10) / Глеб Пилипенко // Славистика. – 18 (2014), 631–633. | Приказ | Уп. 572, 592.

569. ПИПЕР, Предраг

Нормативна граматика српског језика / Предраг Пипер, Иван Клајн. – 2. измењено и допуњено изд. – Нови Сад : Матица српска, 2014. – 582. | Уп. 528, 565, 571.

– ПОПОВИЋ, Људмила

Контрастивна граматика српског и украјинског језика : таксис и евиденцијалност | Уп. 331.

Посесивна резултативна дијатеза у српском језику у поређењу са другим словенским језицима | Уп. 332.

Таксисные конструкции с неспециализированными союзами в сербском и украинском языках | Уп. 333.

– ПРТЉАГА, Јелена

Deontička modalnost u engleskom i srpskom jeziku | Уп. 337.

570. РАДИЋ, Јованка

Из методологије трагања за примарним вредностима суфикса : категоријални приступ : од ул-ица до учийељ-ица / Јованка Радић // 36МСФЛ. – 57, 1 (2014), 151–181. | Summary

571. РАДОВАНОВИЋ, Милорад

Нормативна граматика српског језика / Предраг Пипер, Иван Клајн. – Нови Сад : Матица српска, 2013. – 582. / Милорад Радовановић // 36МСФЛ. – 57, 1 (2014), 224–230. | Приказ | Уп. 528, 565, 569.

– РАДОЈЧИЋ, Ружица

Изражавање циљног значења предлошко-падежним везама са генитивом у руском и српском језику | Уп. 340.

– РАМИЋ, Никола

О творбеним дијалектизмима | Уп. 921.

572. РАНЂЕЛОВИЋ, Ана

Граматички огледи / Владимир Гутков. – Београд : Славистичко друштво Србије, 2013. – 189. – (Славистичка библиотека ; 10) / Ана З. Ранђеловић // КњЈ. – 61, 1/2 (2014), 143–146. | Приказ | Уп. 568, 592.

– РАНЂЕЛОВИЋ, Ана

Маргинализација у језичкословној терминологији код Срба у 19. веку | Уп. 1005.

573. РАТКОВИЋ, Драгана

Детаљна анализа једног типа глагола : Глаголи на *-(j)ећи*, *-им* у корелацији са глаголима на *-ићи*, *-им* у савременом српском језику : нормативни и лексикографски аспект / Марина Спасојевић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2013. – 452. – (Монографије ; 17) / Драгана Ратковић // 36МСФЛ. – 57, 1 (2014), 280–285. | Приказ | Уп. 562, 574.

574. РИСТИЋ, Стана

Глаголи на *-(j)ећи*, *-им* у корелацији са глаголима на *-ићи*, *-им* у савременом српском језику : нормативни и лексикографски аспект / Марина Спасојевић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2013. – 452. – (Монографије ; 17) / Стана С. Ристић // ЈФ. – 70 (2014), 360–363. | Приказ | Уп. 562, 573.

575. РИСТИЋ, Стана

Придеви са суфиксима *-(а)н*, *-ни*, од именичких основа : лексикографско-лексиколошки приступ / Стана С. Ристић // Leksika, gramatika, diskurs. – 217–234. | Summary

576. РОДИЋ, Соња

Sekundarna morfološka i semantička adaptacija anglicizama u komunikaciji na Fejsbuku o rijaliti programima / Sonja Rodić // Језици и културе... – 455–466. | Summary

577. РУСИМОВИЋ, Тања

Вишезначност синтаксичког споја показне заменице *што* и зависне клаузе уврштене везником *што* / Тања З. Русимовић // Вишезначност у језику. – 99–107. | Summary

578. РУСИМОВИЋ, Тања

Маргинализација сентенцијалних релативних клауза / Тања Русимовић // Jezik, književnost, marginalizacija. – 317–326. | Summary

579. САВОВА, Димка

Вишезначност уопштеноличних реченица у српском језику / Димка Савова // Вишезначност у језику. – 35–44. | Резюме

– САМАРЦИЋ, Ана*

Predložko-padežne konstrukcije sa semantičkom komponentom površine u srpskom i slovenačkom jeziku | Уп. 347.

580. СИМИЋ, Радоје

Лексички фонд именица *и*-основа у савременом српском језику / Радоје Д. Симић // НССУВД. – 43, 1 (2014), 5–10. | Summary

581. СИМОНОВИЋ, Марко

Ličnost i bezličnost glagola *trebati* : avanture teorijske lingvistike u prenormiranom dome-nu / Marko Simonović, Boban Arsenijević // Jezik, književnost, marginalizacija. – 287–304. | Summary

582. СПАСОЈЕВИЋ, Марина

Двовидски глаголи са основама страног порекла и префиксација у српском језику / Марина Љ. Спасојевић // НССУВД. – 43, 1 (2014), 235–245. | Summary

583. СРДИЋ, Смиља

Ilokucija i površinska struktura / Smilja Srdić // АФФ. – 26, 1 (2014), 29–36. | Zusammenfassung

584. СРЕДОЈЕВИЋ, Дејан

Интонација упитних исказа / Дејан Средојевић // 36МСФЛ. – 57, 1 (2014), 93–117. | Summary

585. СТАКИЋ, Милан

Морфолошка структура трпног глаголског придева у српском језику / Милан В. Стакић // СЈ. – 19 (2014), 147–166. | Summary

586. СТАКИЋ, Милан

Функције и значења трпног глаголског придева / Милан В. Стакић // НССУВД. – 43, 3 (2014), 215–234. | Summary

– СТАНОЈЕВИЋ, Веран

Неки аспекти употребе футуроида у књижевном превођењу са француског на српски језик | Уп. 110.

О аористу опет и с поводом | Уп. 350.

Третман вишезначности на плану темпоралности : перфекат у француском и у српском језику | Уп. 351.

– СТАНОЈЕВИЋ, Марија

Утицај префикса на валентност глагола у немачком и српском језику | Уп. 352.

587. СТАНОЈЧИЋ, Живојин

О творби глагола у српском језику : са посебним освртом на семантику и творбена средства означавања глаголског вида / Живојин Станојчић // Семинар српског језика, књижевности и културе... – 15–27.

588. СТАНОЈЧИЋ, Живојин

Прилог дескриптивно-нормативној граматике : класификација неких суфикса : суфикси *-иња* и *-киња*; структурни-детерминативни / Живојин С. Станојчић // СЈ. – 19 (2014), 555–560. | Summary

– СТЕФАНОВИЋ, Александар

Контрастивна анализа нумеричке квантификације у српском и француском језику | Уп. 353.

589. СТИЈОВИЋ, Рада

Конгруенција именица мушког рода на *-a* / Рада Стијовић // НЈ. – 45, 1/2 (2014), 17–27. | Резюме

590. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Именоване ликови у „Горском вијенцу“ : лингвокултуролошки аспект : имена од основе *вук-* / Јелица Р. Стојановић // СЈ. – 19 (2014), 167–183. | Summary

– СТОЈАНОВИЋ, Олга

Категорија глаголског вида у контрастирању српског и немачког језика у новијим контрастивно-лингвистичким истраживањима | Уп. 354.

– СТОЈКОВИЋ, Александар

Фонетски и морфолошки дијалектизми у роману „Баволска сневачина“ Ђуре Ђуканова | Уп. 924.

– СТОШИЋ, Јелена

Стварност и фикција у категоризацији неких деривата у српској, бугарској и македонској науци о језику | Уп. 355.

591. ТАНАСИЋ, Срето*

Вријеме у прози Бранка Ћопића : падежне конструкције / Срето З. Танасић // РФФ. – 15, 1 (2013), 87–100. | Резюме

592. ТАНАСИЋ, Срето*

Граматички огледи / Владимир Гутков. – Београд : Славистичко друштво Србије, 2013. – 189. – (Славистичка библиотека ; 10) / Срето Танасић // ЛА. – 23 (2013), 97–100. | Приказ | Уп. 568, 572.

593. ТАНАСИЋ, Срето

О временским реченицама са потенцијалом у предикату / Срето З. Танасић // ЈФ. – 70 (2014), 137–150. | Резюме

594. ТАНАСИЋ, Срето

Синтакса пасива у савременом српском језику / Срето Танасић. – Београд : Београдска књига : Институт за српски језик САНУ, 2014. – 260. – (Библиотека Пут у речи ; 20)

– ТЕКЕШИНОВИЋ, Лејла

О *posterionosti* узрока у односу на *posljedicu* на примјерима узрочних реченица са *veznicima* *parce que*, *puisque*, *comme* и њихових еквивалената у В/Н/С језику | Уп. 356.

– ТИШКЕИ, Вилма

Префикси у мађарском и српском језику за обележавање просторних односа | Уп. 357.

595. ЋЕВРИЗ НИШИЋ, Вера*

Синтаксичко-стилистичке одлике епаналепсичких кумулација / Вера С. Ћевриз Нишић // РФФ. – 15, 1 (2013), 225–234. | Zusammenfassung

596. ЋЕКЛИЋ, Нина*

Кумулативске структуре и стилистика реда ријечи / Нина С. Ћеклић // РФФ. – 15, 1 (2013), 161–182. | Summary

597. ЋОРИЋ, Божо

Кратак преглед творбе речи у српском језику / Божо Ћорић // Семинар српског језика, књижевности и културе... – 93–114.

598. ЋОРИЋ, Божо

О циркумфиксима и циркумфиксацији и српској творби речи / Божо Б. Ћорић // НССУВД. – 43, 3 (2014), 235–240. | Summary

– ЧАНЧАР, Ивана*

Девербативне и деадјективне именице у функцији номинализационог средства у роману „Употреба човека“ | Уп. 834.

599. ЧУДОМИРОВИЋ, Јован

О прототипичним и маргиналним напоредним везницима/координаторима : пример координатора *ишо ... ишо* / Јован М. Чудомировић // КњЈ. – 61, 3/4 (2014), 219–236. | Summary

600. ЧУТУРА, Илијана

Модел декомпоновања начинских прилога у српском језику / Илијана Р. Чутура // Савремено изучавање српског... – 91–108. | Summary

– ЦОНИЋ, Виолета

Двородност код именица у руском и српском језику | Уп. 364.

– ШЕХОВИЋ, Амела

Tvorbene i leksičke zanimljivosti u „Otkupu sirove kože“ Abdulaha Sidrana | Уп. 839.

– ШТАСНИ, Гордана

Семантичко-деривациони потенцијал и лексичка спојивост лексеме *колена* | Уп. 730.

601. ШТАСНИ, Гордана

Функционално оптерећење суфикса за обележавање особа / Милан Ајџановић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2008. – 157. – (Библиотека Тезе) / Гордана Штасни // 36МСФЛ. – 57, 1 (2014), 274–279. | Приказ

602. ШТРБАЦ, Гордана*

Предикативни атрибут у роману „На Дрини ћуприја“ И. Андрића / Гордана Штрбац // Andrićeva ćuprija. – 907–922. | Summary

д) Лексикологија (лексичка семантика, фразеологија, терминологија, етимологија, ономастика и др.)

– АВАГЈАН, Карина

Етноними у фразеологизмима српског и руског језика | Уп. 260.

– АВРАМОВА, Цветанка

Начини за назовавање на производи од животињски производ в българския и чешкия език : в съпоставка със сръбски | Уп. 261.

603. АЈЦАНОВИЋ, Милан*

Географски термини у роману „На Дрини ћуприја“ / Милан Ајџановић // Andrićeva ćuprija. – 643–651. | Summary

604. АКСИЋ, Катарина

Сличности и разлике између принципијелне полисемије и других когнитивно-лингвистичких приступа значењу лексема / Катарина Аксић // Савремена проучавања језика... – 153–159. | Summary

– АЛЕКСИЋ, Маријана

Глаголска ланчана хомонимија : на материјалу српско-бугарских хомонимских парова | Уп. 262.

605. АНДОНОВСКИ, Јелена

Улога дигиталног корпуса из библиотекарства и информатике у развоју речника српског језика / Јелена Андоновски, Александра Тртовац // Језици Балкана... – 227–242. | Summary

– АНДРИЋ, Едита

Ljudske boje u mađarskom i srpskom jeziku | Уп. 263.

Sličnosti i razlike u terminologiji krvnog srodstva u mađarskom i srpskom jeziku | Уп. 264.

606. АРСЕНИЈЕВИЋ, Нада*

Детерминатори *лако* и *йеешко* у Андрићевом роману „На Дрини ћуприја“ / Нада Арсенијевић // Andrićeva ćuprija. – 715–729. | Summary

607. АТАНАСОВА ПЕТКОВА, Гергана

Србски мъжки лични имена, образувани от римско родово име / Гергана Атанасова Петкова // Вишезначност у језику. – 265–278. | Summary + Речник.

608. БАБИЋ, Миланка

Књижевноумјетничке иновације у семантичком пољу лексеме *ђаво* / Миланка Ј. Бабић // НССУВД. – 43, 1 (2014), 263–273. | Summary

609. БАШИЋ, Ивана

Концепт лепоте у српском језику : иконичност лексеме *лејо* и *красно* / Ивана С. Башић // ЈФ. – 70 (2014), 173–187. | Summary

– БЕЛОКАПИЋ ШКУНЦА, Вера

О переводе руских терминав организационной структуры управления на сербский язык | Уп. 79.

610. БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора*

Предлог макроструктуре „Речника славеносрпског језика“ / Исидора Г. Бјелаковић // 36МСКЈ. – 61, 3 (2013), 803–809. | Summary

611. БОГДАНОВИЋ, Недељко*

Хлеб наш насушни / Недељко Богдановић // Даница. – 21 (2013), 347–354.

612. БОЈОВИЋ, Ивана

Čovek u žargonu : semantičko-derivaciona analiza žargonizama sa arhisemom *čovek* / Zorica Knežević. – Beograd : Alma, 2010. – 256. – (Biblioteka Monografije ; 4) / Ивана Бојовић // ЛА. – 24 (2014), 58–60. | Приказ

– БОЈОВИЋ, Јована

Из зоонимије Ибарског Колашина | Уп. 883.

613. БУГАРСКИ, Ранко

Putopis po sećanju / Ranko Bugarski. – Beograd : Biblioteka XX vek : Knjižara Krug, 2014. – 269. – (Biblioteka XX vek ; 221)

– БУРОВИЋ, Каплан

Etimološke studije | Уп. 269.

614. ВАВИЋ ГРОС, Загорка

Топоними су чувари нашег језика / Загорка Вавић Грос. – Нови Сад : Прометеј ; Обреновац : Библиотека Влада Аксентијевић, 2014. – 398. – (Лингвистичке едиције. Едиција Популарна лингвистика ; 9)

615. ВЕЉКОВИЋ СТАНКОВИЋ, Драгана

Интензификација и афирмативна квалификација лексема са значењем негативне експресије / Драгана Д. Вељковић Станковић // НССУВД. – 43, 3 (2014), 7–30. | Summary

– ВЕСИЋ ПАВЛОВИЋ, Тијана

Where Do Our Roads Run? : Fictive Motion in English and Serbian | Уп. 272.

– ВИТАС, Душко

Информатички поглед на корпус закона Републике Србије | Уп. 14.

616. ВИТАС, Душко

О различитости сличног / Душко М. Витас // НССУВД. – 43, 3 (2014), 31–49. | Summary

617. ВЛАЈИЋ ПОПОВИЋ, Јасна

Етимологија у српским описним речницима / Јасна Б. Влајић Поповић // Савремена српска лексикографија... – 93–112.

– ВОЛКОВА, Екатерина

Превођење фразеологизама и пословица са српског на руски језик : на материјалу телевизијске серије „Институт“ | Уп. 82.

618. ВУЈИНОВИЋ, Сања

Етнолингвистичка анализа семантичког поља *риџуална њића у божјићним обичајима* / Сања Вујиновић // Обредна пракса... – 129–148. | Summary

619. ВУЈИЧИЋ СТАНКОВИЋ, Сташа

Формирање доменског корпуса : кулинарска лексика / Сташа И. Вујичић Станковић, Весна С. Пајић // НССУВД. – 43, 3 (2014), 51–59. | Summary

620. ВУЈОВИЋ, Душанка

Поредбени глаголско-именички фразеологизми са значењем кретања у српском језику / Душанка Вујовић // ЗМФСФЛ. – 57, 2 (2014), 115–126. | Summary

621. ВУЈОВИЋ, Душанка

Fest od vašara do konferencije : o nazivima tipa Tamburica Fest / Dušanka S. Vujović // Leksika, gramatika, diskurs. – 179–187. | Summary

– ВУЧКОВИЋ, Марија

О изразу *не гине (гиби) ми (ићи и др.)* : синтаксичка структура, семантика и лексикографски статус | Уп. 524.

622. ВУЧКОВИЋ, Снежана

Како речи мењају значење : деетимологизација значења лексема / Снежана П. Вучковић // СЈ. – 19 (2014), 675–691. | Summary

– ГОЉАК, Светлана

Слово и фразеологизм : коррелација својств : на материјале српског, руског, белоруског и других језика | Уп. 276.

623. ГОРТАН ПРЕМК, Даринка

Дефинисање у српској лексикографији : „О лексикографској дефиницији и систему лексикографских дефиниција у једнојезичном речнику“ / Даринка С. Гортан Премк // Савремена српска лексикографија... – 131–139.

624. ГОРТАН ПРЕМК, Даринка

О лексикографској дефиницији и систему лексикографских дефиниција у једнојезичном речнику / Даринка С. Гортан Премк // Leksika, gramatika, diskurs. – 31–39. | Summary

625. ГОРТАН ПРЕМК, Даринка

Фигуративна значења у српској лексикографији : „О квалификатору *фигуративно* у српским (српскохрватским) дескриптивним речницима“ / Даринка С. Гортан Премк // Савремена српска лексикографија... – 155–165.

– ГУДУРИЋ, Снежана

Хлеб у француској и српској језичкој традицији | Уп. 277.

626. ДЕШИЋ, Милорад

Обрада израза у српској лексикографији : „Критеријуми за одређивање фразеологијама у рјечницима савременог српскохрватског језика“ / Милорад П. Дешић // Савремена српска лексикографија... – 233–247.

627. ДРАГИЋ, Мила

Концепт *сйраха* у српској фразеологији / Мила Драгић // ППЈ. – 45 (2014), 73–95. | Summary

628. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Будућност српске лексикографије / Рајна М. Драгићевић // Савремена српска лексикографија... – 279–285.

629. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Ка лингвокултуролошком речнику српског језика / Рајна М. Драгићевић // НССУВД. – 43, 1 (2014), 247–262. | Summary

630. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Како студенти читају Вуков „Рјечник“ / Рајна Драгићевић // Даница. – 22 (2014), 379–390.

631. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Концепт *бога* у српским народним пословицама / Рајна Драгићевић // Теолингвистичка проучавања... – 71–85. | Summary

632. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Лингвокултуролошка анализа *Исйока* и *Зайада* у српском језику / Рајна М. Драгићевић // НССУВД. – 43, 3 (2014), 73–92. | Резюме

633. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

О неологизмима у српском језику / Рајна Драгићевић // Семинар српског језика, књижевности и културе... – 123–135.

634. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

О прасловенском слоју лексике савременог српског језика / Рајна М. Драгићевић // Leksika, gramatika, diskurs. – 59–74. | Summary

635. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Развој практичне и теоријске лексикографије / Рајна М. Драгићевић // Савремена српска лексикографија... – 9–26.

636. ДРАЖИЋ, Јасмина

Колокације у светлу семантичких мрежа у српском језику / Јасмина Н. Дражић // Leksika, gramatika, diskurs. – 75–92. | Summary

637. ДРАЖИЋ, Јасмина

Лексичке и граматичке колокације у српском језику / Јасмина Дражић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2014. – 261.

– ДРОБЊАК, Драгана

Концепт *duše* у српском, француском и шпанском језику | Уп. 280.

638. ДУДОК, Мирослав

Лексичка актуелизација и ксенодискурс / Мирослав М. Дудок // *Leksika, gramatika, diskurs.* – 129–140. | Summary

– ЂИНЂИЋ, Марија

Турцизми у савременом српском књижевном језику : семантичко-деривациона анализа | Уп. 530.

639. ЖУГИЋ, Радмила

Микротопонимија доњег слива Јабланице : семантичко-творбени аспект / Радмила Жуђић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2014. – 272. – (Монографије ; 20)

– ЗАРИФОВИЋ, Мирјана

Suze u nemačkoj i srpskoj frazeologiji | Уп. 284.

640. ЗАЦИНГЕР, Хелмут

(Austro-)German Words in Serbian / Helmut Satzinger, Danijela Stefanović. – Belgrade : National Library of Serbia, 2014. – 91.

– ЗВЕКИЋ ДУШАНОВИЋ, Душанка

Iz diskursa imenovanja : nazivi kozmetičkih proizvoda u srpskom i mađarskom jeziku | Уп. 285.

641. ЗЛАТКОВИЋ, Биљана

Звучна и значењска снага речи које улазе у састав назива кафана у Србији / Биљана Златковић // *Филологије vs идеологије.* – 91–100. | Summary

642. ЗОРИЋ, Милена*

Неколико речи о статусу и идентификацији славенизама / Милена С. Зорић // *ЗБМСКЈ.* – 61, 3 (2013), 811–818. | Summary

643. ИВАНОВИЋ, Ненад

Лексикографски метајезик у „Речнику САНУ“ / Ненад Б. Ивановић // *Савремена српска лексикографија...* – 195–231.

644. ИВАНОВИЋ, Ненад

Рачунарске технологије у српској лексикографији : могућности и перспективе / Ненад Б. Ивановић // *Савремена српска лексикографија...* – 249–277.

– ИВАНОВИЋ БАРИШИЋ, Милина

Хлеб у традиционалној култури Срба у Војводини | Уп. 890.

645. ИВИЋ, Милка*

Вро или врли човек, врла жена у стандардном српском језику / Милка Ивић // *Даница.* – 19 (2011), 315–317.

– ИЛИЋ, Мирјана

Денотација и конотација придева за основне боје | Уп. 536.

646. ИЛИЋ, Марија

Полисемија именица са значењем фиктивног бића или бића из маште / Марија К. Илић // *Стварност и функција...* – 93–99. | Summary

647. ЈАКИЋ, Милена

Парадигматски лексички односи у српским описним речницима / Милена М. Јакић // *Савремена српска лексикографија...* – 167–193.

– ЈАНЕВ, Бојан

Народопсихологијата на Българите и Србите през призмата на образните сравнения в лексикалносемантичната опозиција *говорене–мълчание* | Уп. 290.

648. ЈАНИЋ, Александра

Употреба глагола *инсистирајќи* и *казујќи* у светлу субјективне семантике / Александра Јанић // Стварност и функција... – 101–110. | Summary

649. ЈАШОВИЋ, Голуб

Дијалекатска лексика у „Страорима“ Ратка Поповића / Голуб Јашовић. – Косовска Митровица : Градска библиотека Вук Караџић : Књижевно друштво Косова и Метохије, 2014. – 97. – (Библиотека Наука. Посебна издања)

– ЈАШОВИЋ, Голуб

О говору и именима Угљара код Приштине | Уп. 891.

650. ЈЕЛИЋ, Маријан

Дублетна образовања и хомонимске номинације код етника и ктетика : од ојконима у Војводини / Маријан Ј. Јелић // НЈ. – 45, 3/4 (2014), 19–37. | Summary

– ЈОВАНОВИЋ, Иван

Семантички конституенти лексеме *chèvre* (коза) у француским пословицама и њиховим српским еквивалентима : пример маргинализације прототипичних особина | Уп. 297.

651. ЈОВАНОВИЋ, Јована

Когнитивнолингвистичка анализа фразеологизама с компонентом *глава* у српском језику / Јована Б. Јовановић // НЈ. – 45, 3/4 (2014), 69–88. | Summary

652. ЈОВАНОВИЋ, Јована

Пејоративи у именовању припадника неких друштвених група у српском језику / Јована Јовановић // Jezik, književnost, marginalizacija. – 143–157. | Summary

– ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

О појму *мајтерњи језик* и о српском матерњем језику | Уп. 741.

653. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

Семантичке и функционалне особености везника *шћо* у српском језику / Јелена Р. Јовановић Симић // НССУВД. – 43, 3 (2014), 93–112. | Summary

654. КАРДОШ, Александра

Morfosintaksička adaptacija novih anglicizama u srpskom jeziku : nove tendencije / Aleksandra Kardoš // Језици и културе... – 417–428. | Summary

– КЕРКЕЗ, Драгана

Језички концепт *чудо* у руском језику : у поређењу са српским | Уп. 300.

655. КНЕЖЕВИЋ, Божица

Антропоними у топонимији Романије / Божица Кнежевић // Језик, књижевност, култура. – 81–96. | Summary

656. КНЕЖЕВИЋ, Ивана

Ускостручни термини у теолошким академским радовима / Ивана Кнежевић // Теоллингвистичка проучавања... – 113–127. | Summary

657. КОРДА, Драгана

Фразеологизми с називима дивљих животиња / Драгана Корда // ППЈ. – 45 (2014), 97–118. | Summary

– **КРИМЕР ГАБОРОВИЋ, Сања**

Концептуализација, категоризација и именовање боја у енглеском и српском језику у свету Берлин–Кејовог модела | Уп. 305.

The Semantics of the Blue Colour Category in English And Serbian | Уп. 306.

658. КРСТЕВ, Цветана

Акроними у аутоматској обради текстова на српском језику / Цветана Ј. Крстев // НССУВД. – 43, 3 (2014), 155–174. | Summary

659. КУЉАНИН, Сања*

Лексичка фигуративно-суперлативна компарација у српском језику / Сања М. Куљанин // РФФ. – 15, 1 (2013), 201–212. | Summary

– **ЛАЗИЋ КОЊИК, Ивана**

Концептосфера појма *клејве* у лирским усменим песмама : лингвокултуролошки поглед | Уп. 794.

– **ЛАИНОВИЋ СТОЈАНОВИЋ, Надежда**

Однос опште лексике и термина у грађевинско-архитектонској струци на руском и српском језику | Уп. 309.

660. ЛАЛИЋ КРСТИН, Гордана

Две најновије књиге Ранка Бугарског : 2. Sarmagedon u Mesopotamaniji : leksičke skri- valice / Ranko Bugarski. – Beograd : Biblioteka XX vek : Knjižara Krug, 2013. – 206. – (Bibli- oteka XX vek ; 209) / Гордана Лалић Крстин // ЗМФСФЛ. – 57, 1 (2014), 252–257. | Приказ | Уп. 669.

661. ЛЕВУШКИНА, Ружица

Теоними у савременом српском језику / Ружица Левушкина // Теолингвистичка про-учавања... – 167–177. | Резюме

662. LEKSIKA, gramatika, diskurs / ur. Milivoj Alanović et al. – Novi Sad : Filozofski fakul- tet, 2014. – 517. – (Zbornik u čast) | Уп. 712.

663. ЛИГОРИО, Орсат

С.-х. *хобојница* / Орсат Лигорио // ЗМФСФЛ. – 57, 2 (2014), 7–11. | Summary

– **МАРЈАНОВИЋ, Саша**

Лексикографска обрада фраземе (*јасићи*) као зрела крушка и њени кореспонденти у француском језику | Уп. 315.

664. МАРЈАНОВИЋ, Саша

Реч више о одликама поредбених фразема / Саша Марјановић // ФП. – 41, 2 (2014), 93–104. | Summary

– **МАРКОВИЋ, Александра**

Граматику у српским речницима | Уп. 550.

665. МАРКОВИЋ, Александра

Критичко коришћење других речника у изради „Речника САНУ“ / Александра Мар-ковић // НЈ. – 45, 1/2 (2014), 49–61. | Резюме

– **МАРКОВИЋ, Јордана**

Речник говора југоисточне Србије између стварности и фикције | Уп. 900.

666. МАТИЋ, Љиљана

Терминологија библиотекарства у српском језику / Љиљана Матић // ППЈ. – 45 (2014), 119–172. | Summary

667. МИЛАДИНОВИЋ, Сања*

Име моје и твоје / Милан Шипка, Иван Клајн. – Нови Сад : Прометеј, 2011. – 192. – (Лингвистичке едиције. Едиција Популарна лингвистика ; 6) / Сања Миладиновић // ЛА. – 23 (2013), 44–48. | Приказ

668. МИЛАДИНОВИЋ, Сања*

Речи о човеку : номинација човека у српском језику / Гордана Штасни. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2013. – 207. / Сања Миладиновић // ЛА. – 23 (2013), 63–64. | Приказ

669. МИЛАДИНОВИЋ, Сања*

Sarmagedon u Mesopotamiji : leksičke skrivalice / Ranko Bugarski. – Beograd : Biblioteka XX vek : Knjižara Krug, 2013. – 206. – (Biblioteka XX vek ; 209) / Сања Миладиновић // ЛА. – 23 (2013), 65–66. | Приказ | Уп. 660.

670. МИЛАДИНОВИЋ, Сања

Шта се крије иза етимологије / Милорад Телебак. – 1. екавско изд. – Београд : Филип Вишњић, 2011. – 199. – (Библиотека Посебна издања) / Сања Миладиновић // ЛА. – 24 (2014), 101–102. | Приказ

671. МИЛАНОВ, Наташа

Варваризми као маргинални лексички слој / Наташа Миланов // Jezik, književnost, marginalizacija. – 443–455. | Summary

672. МИЛАНОВИЋ, Александар*

Теоријско-методолошки оквир „Речника славеносрпског језика“ у досадашњим издавањима / Александар М. Милановић // ЗбМСКЈ. – 61, 3 (2013), 787–793. | Summary

673. МИЛАНОВИЋ, Светлана

Фразеологизми с компонентом *око* : универзално и специфично / Светлана М. Милановић // НССУВД. – 43, 1 (2014), 385–394. | Summary

– МИЛОРАДОВИЋ, Софија

Скини џедило с разбоја! : вишезначност дијалекатске лексике и механизми њеног остваривања | Уп. 905.

674. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Бојана

О интернационализму *проблем* у српском језику кроз призму дискурса / Бојана С. Милосављевић // НССУВД. – 43, 1 (2014), 395–405. | Summary

– МИЛОСАВЉЕВИЋ, Тања

Основна и фигуративна значења лексеме *ђаво* у говорима призренскотимочке дијалекатске зоне | Уп. 908.

675. МИЛОШЕВИЋ, Јованка

О једној врсти лексичких маргинализација с аспекта лексиколошке анализе и лексикографске обраде / Јованка Милошевић, Ивана Лазић Коњик // Jezik, književnost, marginalizacija. – 401–428. | Summary + Прилог

676. МИЉКОВИЋ, Вања

Семантика глагола *уништити* у светлу теорије менталних односа / Вања Миљковић // Савремена проучавања језика... – 139–151. | Summary

677. МИШИЋ ИЛИЋ, Биљана

Is There Life in Serbia without Anglicisms? : a Pragmatic View / Biljana Mišić Ilić // Engleski jezik i anglofone književnosti... – 337–355. | Rezime

678. МРШЕВИЋ РАДОВИЋ, Драгана

Кад је зелен – блед / Драгана Мршевић Радовић // Семинар српског језика, књижевности и културе... – 151–156.

679. МРШЕВИЋ РАДОВИЋ, Драгана

Фразеологија и национална култура / Драгана Мршевић Радовић. – 2. допуњено изд. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2014. – 251. – (Библиотека Књижевност и језик ; 26)

– МУТАВЦИЋ, Предраг

Фразеологизми са компонентом *zetër/zemra* (срце) у савременом албанском и њихови еквиваленти у српском и румунском језику | Уп. 319.

– НЕДЕЉКОВ, Љиљана

Испитивање руралне кулинарске лексике Војводине : допринос упознавању духовне културе | Уп. 912.

680. НИКОЛИЋ, Видан

Два правца развоја значења базе *вид* у лексици и ономастици српског језика : етнолингвистички аспект / Видан Николић // Вишезначност у језику. – 63–73. | Summary

681. НИКОЛИЋ, Милка

Лексичка и стилистичка вишезначност у савременим драмским делима Републике Српске / Милка В. Николић // Вишезначност у језику. – 109–120. | Summary

682. НИКОЛИЋ, Мирослав

Утврђивање одреднице у српској лексикографији : „Тешкоће при утврђивању одреднице у речницима српског језика“ / Мирослав Б. Николић // Савремена српска лексикографија... – 61–68.

683. НОВАКОВ, Предраг

Neopravdani anglicizmi u srpskom jeziku : element leksičke marginalizacije / Predrag Novakov // Jezik, književnost, marginalizacija. – 169–181. | Summary

684. НОВОКМЕТ, Слободан

Придевски супстантиви : на маргини лексичког система српског језика / Слободан Новокмет // Jezik, književnost, marginalizacija. – 387–399. | Summary

685. ОБРАДОВИЋ, Милан

Nacrt za englesko-srpski enciklopedijski rečnik američkih saveznih država / Milan Obradović // Језици и културе... – 369–378. | Summary

– ОБРЕДНА пракса : речима о храни : на материјалу из српских говора Војводине | Уп. 913.

686. ОРЧИЋ, Лидија

Anglicizmi u univerzitetskim udžbenicima ekonomije / Lidija S. Orčić // Leksika, gramatika, diskurs. – 205–216. | Summary

687. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе*

Термин *йолийичка коректност* у лексикографији / Ђорђе Оташевић // ЈА. – 23 (2013), 9–16. | Резюме

688. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Типологија речника српског језика 1 : теоријски оквир / Ђорђе Оташевић // НЈ. – 45, 1/2 (2014), 29–48. | Резюме

689. ПАВКОВИЋ, Васа

Грађа за „Речник САНУ“ / Васа Б. Павковић // Савремена српска лексикографија... – 55–59.

690. ПАВЛОВИЋ, Јелена

Вишезначност микротопонима у роману „Семољ земља“ Мира Вуксановића / Јелена Павловић // Вишезначност у језику. – 147–159. | Summary

691. ПАВЛОВИЋ, Јелена

Концепт *власџи* у језичком огледалу / Јелена Павловић // Савремена проучавања језика... – 161–171. | Summary

– ПАУНОВИЋ РОДИЋ, Стефана

Концепт *жене змаја* у српском и *dračice* у словачком савременом језику | Уп. 325.

– ПЕЈАНОВИЋ, Ана

Фразеолошки и етнокултурни аспект Вукових „Пословица“ | Уп. 734.

– ПЕЈОВИЋ, Анђелка

Вишезначност у фразеологији : на примеру српског и шпанског језика | Уп. 326.

Како видимо једни друге : називи националности и професија у фразеологији српског и шпанског језика | Уп. 327.

– ПЕЈЧИЋ, Александар

Serbian and English Animal Idioms : a Dictionary-Based Contrastive Analysis | Уп. 328.

692. ПЕТРОВ ЧОБАНОВ, Иван

За србските мъжки лични имена, мотивирани от женски / Иван Петров Чобанов // Вишезначност у језику. – 255–263. | Summary

– ПРОДАНОВИЋ, Маријана

Cross-Cultural Politeness : Comparison of English and Serbian Requests | Уп. 334.

– ПРЋИЋ, Твртко

Kakvi nam englesko-srpski i srpsko-engleski rečnici najviše trebaju | Уп. 1037.

693. ПРЋИЋ, Твртко

„Novi rečnik novijih anglicizama“ : zašto, šta i kako / Tvrtko T. Prčić // Leksika, gramatika, diskurs. – 41–58. | Summary

– РАДАН, Михај

Румунске лексичке позајмљенице и псеудопозајмљенице у карашевским говорима | Уп. 916.

694. РАДИЋ, Сања*

О ћутању у српском језику : когнитивистички приступ / Сања Радић // ППЈ. – 44 (2013), 29–41.

– РАДИЋ БОЈАНИЋ, Биљана

Polisemija leksema *house* u engleskom i *kuća* u srpskom jeziku | Уп. 338.

– РАДОВАНОВИЋ, Драгана

Хлеб и обредна пракса у Војводини : етнолингвистички оглед | Уп. 919.

695. РАДОВИЋ ТЕШИЋ, Милица

Распоређивање значења речи у српској лексикографији / Милица Н. Радовић Тешић // Савремена српска лексикографија... – 141–153.

696. РАДОВИЋ ТЕШИЋ, Милица

Утицај дијахроног и синхроног аспекта на статус појединих значења вишезначних лексема у савременом речнику / Милица Радовић Тешић // Вишезначност у језику. – 15–21. | Summary

– РАДОЈЧИЋ, Ружица

Лексеме *военный, воинский, войсковой, воинственный* и њихови српски еквиваленти | Уп. 341.

– РАМИЋ, Никола

Дијалекатска варирања у оквиру лексике традиционалне материјалне културе | Уп. 920.

697. РАНЂЕЛОВИЋ, Ана

О фразеологизма са компонентама *глава, нос, око* и *ухо* / Ана Ранђеловић, Ивана Маринковић Мандић, Јована Јовановић // Језици и културе... – 89–101. | Summary

698. РАТКОВИЋ, Драгана

Речите речи : од земље до неба / Јасна Влајић Поповић. – Београд : Завод за уџбенике, 2013. – 250. / Драгана Ратковић // СЈ. – 19 (2014), 801–805. | Приказ | Уп. 718.

699. РЕЉИЋ, Митра

Асоцијативни искази у контексту *сајребивања у њелу или у истом духу* и њихов комуникацијски потенцијал / Митра Рељић // Теолингвистичка проучавања... – 235–254. | Резюме

– РИСТИВОЈЕВИЋ РАЈКОВИЋ, Наташа

Pogodni nazivi za muškarce i žene : predlog proučavanja konceptualizacije roda | Уп. 343.

700. РИСТИЋ, Стана

Квалификатори у српској лексикографији : „Стилске информације у дескриптивном речнику“ / Стана С. Ристић // Савремена српска лексикографија... – 113–130.

701. РИСТИЋ, Стана

Концепт *дома* у религијском дискурсу / Стана Ристић // Теолингвистичка проучавања... – 255–275. | Summary

702. РИСТИЋ, Стана

Концепт *домовине* у поетском дискурсу савремених српских песника различитих периода / Стана С. Ристић // НССУВД. – 43, 1 (2014), 47–59. | Summary

– РИСТИЋ, Стана

Придеви са суфиксима *-(а)н, -ни*, од именичких основа : лексикографско-лексиколошки приступ | Уп. 575.

Српске лексикографске институције : Београдска лексикографска школа : „Прва лексикографска школа у Институту за српски језик САНУ“ | Уп. 1256.

– РОДИЋ, Соња

Sekundarna morfološka i semantička adaptacija anglicizama u komunikaciji na Fejsbuku o rijaliti programima | Уп. 576.

– РУПАР, Јована

Conceptualization of *Money* and Related Concepts in Idioms in Serbian and English | Уп. 344.

– РУСКОВА ЂЕРМАНОВИЋ, Светла

Српске и бугарске изреке са лексемама *мачак/мачка/маче*, односно *мачка/котка/коте* и њихова лексикографска обрада | Уп. 345.

703. САВИЋ, Виктор

Ка изворима речи : зборник радова / Павле Ивић и др. ; прир. Марта Бјелетић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2013. – 260. / Виктор Д. Савић // ЈФ. – 70 (2014), 339–349. | Приказ

704. САВИЋ, Марија

Псеудоанглицизми у српском језику / Марија Савић // Језици и културе... – 467–477. | Summary

– САВОВА, Димка

Боје у српским и бугарским загонеткама | Уп. 346.

705. САВРЕМЕНА српска лексикографија у теорији и пракси : колективна монографија / ур. Рајна Драгићевић. – Београд : Филолошки факултет Универзитета у Београду, 2014. – 291.

706. СИЛАШКИ, Надежда

Anglicizmi kao sinonimi u srpskom jeziku / Mira M. Milić. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2013. – 294 [1 CD-ROM]. – (Edicija E-disertacija ; 4) / Надежда Силашки // 36МСФЛ. – 57, 1 (2014), 291–294. | Приказ

707. СИЛАШКИ, Надежда

Зоосемија и семантичка дерогација у српском језику / Надежда Р. Силашки // Вишезначност у језику. – 173–182. | Summary

– СИЛАШКИ, Надежда

Metonymy in Expressions Pertaining to *Hand/ruka* in English and Serbian | Уп. 348.

708. СПАЈИЋ, Светлана*

Презимена су чувари нашег језика / Загорка Вавић Грос. – Нови Сад : Прометеј ; Обреновац : Библиотека Влада Аксентијевић, 2011. – 308. – (Лингвистичке едиције. Едиција Језички саветници ; 3) / Светлана М. Спајић // ЈА. – 23 (2013), 68. | Приказ

709. СПАСИЋ, Јелена

Восијанска антонимија : вишезначност антропонима / Јелена Јб. Спасић // Вишезначност у језику. – 135–145. | Summary

710. СПАСОЈЕВИЋ, Анета

О полисемији лексема које означавају делове људског тела / Анета А. Спасојевић // НЈ. – 45, 3/4 (2014), 51–67. | Резюме

711. СТАНИЋ, Данијела

Концептуализација боја кроз категорију *шойлоше* / Данијела С. Станић // Језик, књижевност, култура. – 7–15. | Summary

– СТАНКОВИЋ, Селена

Француске позајмљенице у говорима југоисточне Србије | Уп. 923.

712. СТЕПАНОВ, Страхиња

Вредан прилог лексичким, граматичким и дискурсним истраживањима : Leksika, gramatika, diskurs / ur. Milivoj Alanović et al. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2014. – 517. – (Zbornik u čast) / Страхиња Степанов // 36МСФЛ. – 57, 2 (2014), 299–310. | Приказ | Уп. 662.

713. СТЕФАНОВИЋ, Марија

О анкети отвореног типа као извору за опис концепта *рад* / Марија Стефановић // Језици и културе... – 115–123. | Резюме

714. СТЕФАНОВИЋ, Марија

Црква у асоцијативном систему српског језика / Марија Стефановић // Теолингвистичка проучавања... – 285–294. | Резюме

715. СТИЈОВИЋ, Рада

О архаизмима у савременим српским речницима / Рада Р. Стијовић // 36МСКЈ. – 62, 2 (2014), 405–412. | Summary

– **СТИЈОВИЋ, Рада**

О лексици Синодовог превода „Новог завета“ у односу на лексику Вуковог превода | Уп. 111.

716. СТОЈАНОВИЋ, Милица

Опсена лексика као маргинални лексички слој / Милица Стојановић // *Jezik, književnost, marginalizacija*. – 457–469. | Summary

– **СТОКИН, Маја**

Прилог проучавању семантичког поља *риџуална храна у божићним обичајима* староседелаца Новог Сада | Уп. 925.

717. СТОШИЋ, Јелена*

Лексикографска обрада партиципа у „Речнику славеносрпског језика“ : проблеми, могућности и предлог решења / Јелена М. Стошић // *ЗММ*. – 61, 3 (2013), 819 – 825. | Summary

718. ТАНАСИЋ ЛАЗИЋ, Тијана

Речите речи : од земље до неба / Јасна Влајић Поповић. – Београд : Завод за уџбенике, 2013. – 250. / Тијана Танасић Лазић // *ЛА*. – 25 (2014), 62–65. | Приказ | Уп. 698.

– **ТЕШИЋ, Ана**

Називи романског порекла за одећу, обућу и накит у говору Спича | Уп. 926.

719. ТОМИЋ, Бојана

Категорије броја и бројности у називима за јела у српском језику / Бојана Н. Томић // *НЈ*. – 45, 3/4 (2014), 39–49. | Summary

720. ТОМИЋ, Бојана

О фамилијарној лексици у српском језику / Бојана Томић // *Jezik, književnost, marginalizacija*. – 429–441. | Summary

– **ТОМИЋ ДАРЖИРОЛ, Босилка**

Поредбена анализа српских и француских пословица према концепту *своје – њуђе* : паремија са ономастичким компонентама | Уп. 358.

721. ТРАЈКОВИЋ, Татјана

Речничка одредница између фиктивне и стварне семантике / Татјана Г. Трајковић // *Стварност и функција...* – 251–259. | Summary

722. УТВИЋ, Милош

Листе учесталости корпуса савременог српског језика / Милош В. Утвић // *НССУВД*. – 43, 3 (2014), 241–262. | Summary

– **УХЛАРИКОВА, Јасна**

Delimitativa a adverbativa v slovenských a srbských frazémach | Уп. 359.

Slovenské a srbské frazémy s lexémou zub | Уп. 360.

723. ХАЈДУ, Доријан

Sopstvena disfemizacija : o razlozima za upotrebu uvredljivih termina za sopstvenu grupu / Dorian Hajdu // *Jezik, književnost, marginalizacija*. – 159–167. | Summary

724. ХАЛАС, Ана

Идентификација и диференцијација значења глагола *kazati* у српским једнојезичким рећницама / Ана Halas // *Језици и културе...* – 355–368. | Summary

725. ЦВЕТКОВИЋ ТЕОФИЛОВИЋ, Ирена*

Макроструктура „Речника славеносрпског језика“ / Ирена Р. Цветковић Теофиловић // ЗБМСКЈ. – 61, 3 (2013), 795–801. | Summary

– ЦВИЈОВИЋ, Драгана

О стилској и значењској вредности антрополошке лексике у збирци приповедака „Башта слезове боје“ Бранка Ћопића | Уп. 833.

– ЦУКУТ, Слађана*

О жаргонизмима у говору Дервенте | Уп. 929.

– ЧАРАПИЋ, Драгана

Near-Synonymy Analysis of the Descriptive Adjectives *Beautiful* in English and *lep*, *-a*, *-o* in Serbian in Contrast | Уп. 363.

– ШАЈТИНАЦ, Људмила

Свињокољ : месни ватромет, зором рано | Уп. 930.

726. ШКАЉИЋ, Абдулах

Turcizmi u našem jeziku / Abdulah Škaljić. – Beograd : Ind Media Publishing, 2014. – 607.

727. ШТАСНИ, Гордана

Англицизми у позоришној терминологији / Гордана Р. Штасни // НССУВД. – 43, 1 (2014), 343–357. | Summary

– ШТАСНИ, Гордана

Лична имена по Вуку | Уп. 1009.

728. ШТАСНИ, Гордана

Номинације бога у „Молитвама на језеру“ Светог Николаја Велимировића / Гордана Штасни // Теолингвистичка проучавања... – 295–320. | Резюме

729. ШТАСНИ, Гордана*

Семантичке реализације лексеме *око/очи* у роману „На Дрини ћуприја“ / Гордана Штасни // Andrićeva ćuprija. – 893–906. | Summary

730. ШТАСНИ, Гордана

Семантичко-деривациони потенцијал и лексичка спојивост лексеме *колена* / Гордана Р. Штасни // Leksika, gramatika, diskurs. – 93–109. | Summary

731. ШТРБАЦ, Гордана

Именички англицизми на *-инг* у српском језику / Гордана Штрбац, Гордана Штасни // ЗБМСФЛ. – 57, 2 (2014), 101–113. | Summary

732. ШТРБАЦ, Гордана

Концептуализација *љуџиње* у српској фразеологији / Гордана Р. Штрбац // Leksika, gramatika, diskurs. – 111–128. | Summary

733. ШТРБАЦ, Гордана

О неоправданим англицизмима у српском језику / Гордана Р. Штрбац // НССУВД. – 43, 1 (2014), 359–369. | Summary

ђ) Паремологија**– ВЛАХОВИЋ, Љубица**

Proverbes français à construction comparative et les équivalents en serbe | Уп. 273.

– **ВОЛКОВА, Екатерина**

Превођење фразеологизама и пословица са српског на руски језик : на материјалу телевизијске серије „Институт“ | Уп. 82.

– **ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна**

Концепт *бога* у српским народним пословицама | Уп. 631.

– **ЈОВАНОВИЋ, Иван**

Семантички конституенти лексеме *chèvre* (*коза*) у француским пословицама и њиховим српским еквивалентима : пример маргинализације прототипичних особина | Уп. 297.

734. ПЕЈАНОВИЋ, Ана

Фразеолошки и етнокултурни аспект Вукових „Пословица“ / Ана Б. Пејановић // СЈ. – 19 (2014), 325–334. | Резюме

– **САВОВА, Димка**

Боје у српским и бугарским загонеткама | Уп. 346.

– **ТОМИЋ ДАРЖИРОЉ, Босиљка**

Поредбена анализа српских и француских пословица према концепту *своје* – *иуђе* : паремија са ономастичким компонентама | Уп. 358.

е) Нормативистика**735. БОЈОВИЋ, Ивана**

Зашто се каже? / Милан Шипка. – 7. изд. – Нови Сад : Прометеј, 2013. – 294. – (Лингвистичке едиције. Едиција Популарна лингвистика ; 3) / Ивана Бојовић // ЛА. – 24 (2014), 99–100. | Приказ

736. ВУКИЋ, Маја

Нормативна правила и препоруке ‘на папиру’ и у реалности / Маја Д. Вукић // Стварност и функција... – 45–53. | Summary

737. ДАМЈАНОВСКИ, Нела

Svojstva hibridnog srpsko-engleskog jezika među srpskom dijasporom u Kanadi : nacrt za istraživanje / Nela Damjanovski // Engleski jezik i anglofone književnosti... – 103–113. | Summary

738. ДРАГИН, Гордана

Конкурентски однос стандардног језичког израза и дијалекта у говору ученика основне школе у Жабљу / Гордана С. Драгин // Leksika, gramatika, diskurs. – 343–352. | Summary

739. ЋОРИЋ ФРАНЦУСКИ, Биљана

Евроинтеграција или дезинтеграција српског језика на путу Србије ка Европској унији : „EuroVoc → Еуровоц → Евровок → Евроречник“ / Биљана Ћ. Ћорић Француски // Српски језик, књижевност и култура у процесу евроинтеграција. – 231–243. | Summary

740. ЈЕВТОВИЋ, Зоран

Српски књижевни језик, ћирилица и правопис данас : Небрига о језику и политичко општење / Радомир Животић. – Београд : Јасен, 2013. – 256. / Зоран Јевтовић // СЈ. – 19 (2014), 783–786. | Приказ | Уп. 743, 747.

741. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

О појму *мајтерњи језик* и о српском матерњем језику / Јелена Р. Јовановић Симић // КњЈ. – 61, 1/2 (2014), 13–27. | Summary

742. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

Српски књижевни језик и глобализацијски процеси : промене у лексичкој структури / Јелена Р. Јовановић Симић // Српски језик, књижевност и култура у процесу евроинтеграција. – 245–259. | Summary

743. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Небрига о језику и политичко општење / Радомир Животић. – Београд : Јасен, 2013. – 256. / Милош Ковачевић // Prevodilac. – 33, 1/2 (2014), 81–84. | Приказ | Уп. 740, 747.

744. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Са *крњим* српским језиком у Европску унију / Милош М. Ковачевић // Српски језик, књижевност и култура у процесу евроинтеграција. – 13–27. | Summary

745. ЛОМПАР, Весна

Језичке главоломке / Весна Ломпар. – Београд : Klett, 2014. – 102.

746. ЛОМПАР, Весна

Када се употребљава *ионако*, и кад *и иначе* у савременом српском језику / Весна Ломпар // Семинар српског језика, књижевности и културе... – 147–150.

747. МИЛАДИНОВИЋ, Сања

Небрига о језику и политичко општење / Радомир Животић. – Београд : Јасен, 2013. – 256. / Сања Миладиновић // ЛА. – 25 (2014), 75–77. | Приказ | Уп. 740, 743.

748. МИЛАНОВИЋ, Светлана

Језички саветник / Рада Стијовић. – Београд : Чигоја штампа, 2012. – 225. / Светлана Милановић // НЈ. – 45, 1/2 (2014), 99–103. | Приказ | Уп. 749.

749. НИКОЛИЋ, Марина

Језички саветник / Рада Стијовић. – Београд : Чигоја штампа, 2012. – 225. / Марина Николић // ЛА. – 25 (2014), 95–96. | Приказ | Уп. 748.

750. ПИЖУРИЦА, Мато

Прилог дефинисању домена службене и јавне употребе језика и писма / Мато Пижурица // Зборник Института за српски језик... – 61–65. | Резюме

751. ПИЖУРИЦА, Мато

Српски језик два века после Вукове „Писменице“ / Мато Пижурица // Српски језик у огледалу Српске књижевне задруге. – 213–223. | Summary

– ПИПЕР, Предраг

Нормативна граматика српског језика | Уп. 569.

752. ТЕЛЕБАК, Милорад

Језички одгонетник / Милорад Телебак. – Нови Сад : Прометеј, 2014. – 399. – (Лингвистичке едиције. Едиција Језички саветници ; књ. 5)

ж) Стилистика**– АЈЦАНОВИЋ, Милан***

Географски термини у роману „На Дрини ћуприја“ | Уп. 603.

753. АЛАНОВИЋ, Миливој

Модерна клетва : између наслеђа и новаторства / Миливој Б. Алановић // Leksika, gramatika, diskurs. – 407–420. | Summary

754. АЛАНОВИЋ, Миливој

Нова читања Андрићеве „Ћуприје“ : Andrićeva ćuprija = Andrićs Brücke / ur. Branko Tošović. – Graz : Institut für Slavistik der Karl Franzens Universität ; Banja Luka : Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske ; Beograd : Beogradska knjiga : Svet knjige, 2013. – 1042. – (Andrić Initiative ; 6) / Миливој Алановић // ЗбМФЛ. – 57, 1 (2014), 265–273. | Приказ | Уп. 756.

– АЛАНОВИЋ, Миливој*

Односне реченице у роману „На Дрини ћуприја“ | Уп. 515.

755. АЛЕКСИЋ, Ирена

The Pragmatics of Serbian Television Commercial / Irena Aleksić // Савремена проучавања језика... – 195–202. | Резиме

756. ANDRIĆEVA ćuprija* = Andrićs Brücke / ur. Branko Tošović. – Graz : Institut für Slavistik der Karl Franzens Universität ; Banja Luka : Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske ; Beograd : Beogradska knjiga : Svet knjige, 2013. – 1042. – (Andrić Initiative ; 6) | Уп. 754.

– АНТОНИЋ, Ивана*

Адвербијална темпорална детерминација у Андрићевом роману „На Дрини ћуприја“ | Уп. 517.

– АРСЕНИЈЕВИЋ, Нада*

Детерминатори *лако* и *тешко* у Андрићевом роману „На Дрини ћуприја“ | Уп. 606.

757. АЋИМОВИЋ, Слађана

Semantičko-pragmatički i stilski aspekti u romanima nekih modernih srpskih autorki mlađe generacije / Slađana Aćimović // Језици и културе... – 381–392. | Summary

758. АШИЋ, Тијана

Прекључивање и мешање кодова у свакодневном разговору у српском језику и његове синтаксичке, семантичке и прагматичке импликације : комуникација на друштвеној мрежи Фејсбук / Тијана В. Ашић // НССУВД. – 43, 1 (2014), 85–97. | Summary

– АШИЋ, Тијана

Различита значења потенцијала (кондиционала) у романима Меше Селимовића „Тврђава“ и „Дервиш и смрт“ и њиховим преводним еквивалентима на француски језик | Уп. 78.

759. БАБИЋ, Жељка

Композиционалност у енглеским и српским језичким јединицама / Жељка Бабић // Вишезначност у језику. – 357–367. | Summary

760. БАБИЋ, Миланка

Лингвостилистика Милоша Ковачевића и Коло Српске књижевне задруге / Миланка Ј. Бабић // Српски језик у огледалу Српске књижевне задруге. – 181–196. | Summary

761. БИБЕРЦИЋ, Тијана

Лингвостилистичка анализа песме „Вече на шкољу“ Алексе Шантића / Тијана Биберцић // Савремена проучавања језика... – 367–376. | Summary

– БЈЕЛИЦА АНДОНОВ, Маја

Why Do We Cook up Stories, Spice Them up, and Serve Them with Relish : Some Observations about Metaphors | Уп. 266.

762. БЛАГОЈЕВИЋ, Савка

Дискурсна рефлексивност у академским текстовима : контрастивни приступ / Савка Н. Благојевић // Leksika, gramatika, diskurs. – 439–456. | Summary

– **БЛАГОЈЕВИЋ, Савка**

Konferencijski sažeci autora sa anglofonog i srpskog govornog područja : kontrastivna analiza | Уп. 267.

– **ВАЛИЋ НЕДЕЉКОВИЋ, Дубравка**

Media Constructs and Images between Serbia and Kosovo Discourse Analysis Based on Coverage by the Online Editions of Leading Newspapers | Уп. 270.

– **ВАСИЛИЈЕВИЋ, Драгана**

Аудио-визуелни елементи српске и руске политичке рекламе | Уп. 271.

763. ВЕЉКОВИЋ СТАНКОВИЋ, Драгана

Вишезначност у рекламном дискурсу / Драгана Д. Вељковић Станковић // Вишезначност у језику. – 161–172. | Summary

764. ВЕЉОВИЋ, Бојана*

Слободни неуправни говор у роману „Друга књига сеоба“ Милоша Црњанског / Бојана М. Вељовић // РФФ. – 15, 1 (2013), 433–458. | Summary

765. ВУЈОВИЋ, Марија

Marginalizacija žena u štampi / Marija Vujović, Neven Obradović, Marta Mitrović // Jezik, književnost, marginalizacija. – 107–117. | Summary

– **ВУК Стефановић Карацић и Иво Андрић или Андрић на Вуковом путу** | Уп. 989.

766. ВУЧКОВИЋ, Бранислава

Субјезичко ‘свргавање’ у реповању на српском језику и медијска маргинализација / Бранислава Вучковић // Jezik, književnost, marginalizacija. – 59–70. | Summary

767. ГРУЈИЋ, Татјана

Метафоричка концептуализација домена *друштвене организације и човека* помоћу изворног домена *машине* / Татјана Грујић // ЗБМСФЛ. – 57, 1 (2014), 199–214. | Summary

768. ДИМИТРИЈЕВИЋ, Владимир

Језикостилска анализа одломка „Сеоба“ Милоша Црњанског / Владимир С. Димитријевић // КњЈ. – 61, 3/4 (2014), 371–383. | Summary

769. ДИМИТРИЈЕВИЋ, Маја

Савршенство књижевно-језичког (не)реда : Књижевност за децу и младе : поетика и тумачења / Виолета Јовановић, Илијана Чутура. – Јагодина : Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, 2013. – 185. / Маја Димитријевић // СЈ. – 19 (2014), 795–799. | Приказ

– **ДИМКОВИЋ ТЕЛЕБАКОВИЋ, Гордана**

Višeznačnost metaforičkih jedinica u savremenom engleskom i srpskom jeziku u saobraćajnom inženjerstvu | Уп. 278.

– **ДОДИГ, Милана**

Глаголска времена и њихови стилистички ефекти у роману Славице Гароње „Под месечевим луком“ | Уп. 526.

– **ЂАПА ИВЕТИЋ, Вукосава**

Официјелна дипломатска преписка на руском језику у поређењу са српским | Уп. 281.

770. ЂУКИЋ, Саша

Статус агенцијског начина изражавања унутар ПФС-а савременог српског језика / Саша Ђукић // Савремена проучавања језика... – 309–315. | Summary

771. БУРОВИЋ, Татјана

The Teacher–Student Metaphor in Serbian EU Accession Discourse : a Case of Cognitive Marginalization / Tatjana Đurović, Nadežda Silaški // *Jezik, književnost, marginalizacija*. – 47–57. | Summary

– ЖИВАНОВИЋ, Дуња

Концептуализација језика помоћу метафоре проводника у српском језику у поређењу са енглеским | Уп. 283.

772. ЖИВКОВИЋ, Бранка

Евалуација у дискурсу универзитетских предавања : евалуативни придеви и амплификатори / Бранка Живковић // *ЗБМСФЛ*. – 57, 2 (2014), 247–269. | Summary

– ЖИВКОВИЋ, Наталија

Ортографско-фонолошка адаптација именичких англицизама у „Роману о Лондону“ Милоша Црњанског | Уп. 494.

773. ЗЕЧЕВИЋ, Снежана

Културно-идеолошка моћ језика у рекламним огласима у часописима намењеним женама / Снежана М. Зечевић // *Филологије vs идеологије*. – 113–130. | Summary

– ИВАНИШЕВИЋ, Даринка*

Временске реченице са значењем симултаности у „Сјећањима“ Меше Селимовића | Уп. 535.

774. ЈАНИЋ, Александра

Употреба енглеских речи у српском језику : идеолошка перспектива на примеру два новинска чланка / Александра А. Јанић // *Филологије vs идеологије*. – 67–78. | Summary

775. ЈАНИЋИЈЕВИЋ, Марко

Етимолошка метафора у административном дискурсу / Марко М. Јанићијевић // *Leksika, gramatika, diskurs*. – 497–504. | Summary

– ЈАНИЋИЈЕВИЋ, Марко

Метафоричке основе српског и енглеског уставноправног језика | Уп. 293.

776. ЈАЊИЋ, Марина

Језички конфликт у „Свету компјутера“ / Марина С. Јањић // *НССУВД*. – 43, 1 (2014), 149–162. | Summary

777. ЈАЊИЋ, Марина

Маргинализација говорне етикеције на електронским медијима : хонорифици и учтиво обраћање / Марина Јањић, Илијана Чутура // *Jezik, književnost, marginalizacija*. – 31–46. | Summary

778. ЈАЊИЋ, Марина

Од двосмислености до прагматичке плаузибилности : на примеру имликатурне анализе новинских наслова / Марина Јањић, Савка Благојевић // *Вишезначност у језику*. – 369–379. | Summary

779. ЈАЊИЋ, Марина

Стварност и фикција у онлајн комуникацији / Марина С. Јањић // *Стварност и функција...* – 111–117. | Summary

780. ЈАЊУШЕВИЋ ЛЕКОВИЋ, Гордана

Позиционо неусловљена понављања у тексту Милоша Црњанског / Гордана Јањушевић Лековић // *НЈ*. – 45, 1/2 (2014), 73–91. | Summary

781. ЈАЊУШЕВИЋ ЛЕКОВИЋ, Гордана

Синтаксичке фигуре у језику Милоша Црњанског : језичко-стилска анализа / Гордана С. Јањушевић Лековић // КњЈ. – 61, 1/2 (2014), 43–55. | Summary

782. ЈАЊУШЕВИЋ ЛЕКОВИЋ, Гордана

Strani jezici i sumatraizam Miloša Crnjanskog / Gordana Janjušević Leković // Philologia. – 12 (2014), 51–64. | Summary

783. ЈАРМАК, Вероника

Стилстичні особливості претеритальних форм дієслова в сучасному сербському прозовому дискурсі / Вероніка Ярмач // Славистика. – 18 (2014), 20–32. | Резюме

– ЈАШОВИЋ, Голуб

Дијалекатска лексика у „Страорима“ Ратка Поповића | Уп. 649.

784. ЈОВАНОВИЋ, Зоран

Marginalizacija etike u jeziku medija : manipulacija versus etika / Zoran Jovanović, Ivana Stojanović Prelević // Jezik, književnost, marginalizacija. – 95–105. | Summary

785. ЈОВАНОВИЋ, Јелена

Поетски дискурс српских писаца у светлу нове научне емиграције : Српски писци у озрачју стилистике / Милош Ковачевић. – Београд : Филип Вишњић ; Гацко : Српско културно и просвјетно друштво Просвјета, 2013. – 364. – (Библиотека Албатрос ; 15) / Јелена Јовановић // СЈ. – 19 (2014), 751–758. | Приказ | Уп. 811.

786. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

Десемантизација језика у политичком дискурсу : поступци маргинализације битних чињеница и преусмерења смисла / Јелена Јовановић Симић // Jezik, književnost, marginalizacija. – 85–93. | Zusammenfassung

787. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

Паралелизам и сличне фигуре у језику празничних порука патријарха Павла / Јелена Јовановић Симић // Теолингвистичка проучавања... – 87–94. | Zusammenfassung

– ЈОВОВИЋ, Предраг

Културно-прагматичко контрастирање италијанског и српског језика на основу пријене стратегија учтивости у политичком дискурсу | Уп. 298.

Културно-прагматичко контрастирање италијанског и српског језика на примјеру реализације говорних чинова у политичком дискурсу | Уп. 299.

788. ЈОЦИЋ, Мирјана

Komunikacija putem radija i televizije : kontekstualni okvir / Mirjana M. Jocić // Leksika, gramatika, diskurs. – 421–437. | Summary

789. КЛЕУТ, Марија

Јунаци говоре : комуникативни глаголи у српским епским народним песмама / Марија Н. Клеут // Leksika, gramatika, diskurs. – 371–389. | Summary

– КНЕЖЕВИЋ, Ивана

Ускостручни термини у теолошким академским радовима | Уп. 656.

– КОВАЧЕВИЋ, Милош

Андрићев језик и стил – врхунац Вуковог стила и језика | Уп. 994.

790. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Двозначно (не)оглашавање демократије у роману Горана Петровића „Испод таванице која се љуспа“ / Милош Ковачевић // Вишезначност у језику. – 23–34. | Summary

791. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Српски језик и функционална писменост на универзитету / Милош М. Ковачевић // Зборник Института за српски језик... – 67–81. | Summary

– КОНСТАНТИНИ, Дарија

Rapporti tra lo sloveno ed il serbo-croato nella Repubblica Socialista Federale di Jugoslavia | Уп. 27.

– КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Кирилометодијевске традиције и савремено богослужбено стваралаштво Руске и Српске православне цркве : поводом 1150 година од служења прве Литургије на словенском језику | Уп. 397.

Црквенословенски елементи у православном социолекту руског и српског језика | Уп. 31.

792. КОЧОВИЋ, Милица

Идеолошки аспекти у рекламама производа за негу и лепоту жена / Милица М. Кочовић // Филологије vs идеологије. – 101–112. | Summary

793. КУЈУНЦИЋ, Маја

Upotreba pasiva u visokoškolskim novinama iz ugla sociolingvistike / Maја R. Kujundžić // Језик, књижевност, култура. – 375–388. | Summary

794. ЛАЗИЋ КОЊИК, Ивана

Концептосфера појма *клеџиве* у лирским усменим песмама : лингвокултуролошки поглед / Ивана В. Лазић Коњик // Leksika, gramatika, diskurs. – 391–406. | Summary

795. ЛЕПОЈЕВИЋ, Јелена*

Испитивање принципа економије у језику на примерима супстантивата / Јелена Б. Лепојевић // РФФ. – 15, 1 (2013), 357–368. | Резюме

– МАНОЈЛОВИЋ, Нина*

Беспредлошке и предлошко-падежне именичке синтагме у законодавно-правном функционалном стилу на примеру статута Универзитета у Крагујевцу | Уп. 549.

796. МАРКОВИЋ, Јордана

Језик медицине између неразумевања и вишезначности / Јордана Марковић // Вишезначност у језику. – 45–52. | Резюме

797. МАРОЈЕВИЋ, Радмилло*

Обличка хомонимија, версификација и типологија Његошевог спјева „Луча микрокозма“ : посвећено двјестагодишњици рођења Петра II Петровића Његоша : 1811. или 1813–1851. / Радмилло Н. Маројевић // ЗбМСКЈ. – 61, 3 (2013), 681–703. | Резюме

798. МАРОЈЕВИЋ, Радмилло

Субјекатско-објекатска инверзија и поетика тамних мјеста : тумачење двају стихова „Горског вијенца“ : *йоругани оліѧар јазичесѧвом / на милосѧї ѧе окренуѧи небеса!* [2359–2360] / Радмилло Маројевић // ЗбМСФЛ. – 57, 1 (2014), 49–68. | Резюме

799. МАТИЋ, Томислав

Сложене конструкције са индеклинабилном препозитивном компонентом страног порекла : примена правописних решења на корпусу спортског новинског исказа / Томислав Матић // Савремена проучавања језика... – 79–86. | Summary

800. МИЛАДИНОВИЋ, Сања

Лингвистички и стилистички аспекти проучавања реченице / Јелена Јовановић. – Београд : Јасен : Филолошки факултет : Научно друштво за неговање и проучавање српског

језика, 2013. – 317. – (Мала лингвистичка библиотека ; 5, 7) / Сања Миладиновић // ЛА. – 24 (2014), 81–82. | Приказ

801. МИЛАНОВИЋ, Александар

Стилистички аспект позајмљеница у „Мемоарима“ Јакова Игњатовића / Александар М. Милановић // НССУВД. – 43, 1 (2014), 193–203. | Summary

802. МИЛАШИН, Горан

О типовима и функцијама преношења туђег говора у дневним новинама у Републици Србији / Горан Милашин // Језик, књижевност, култура. – 26–39. | Summary

– МИЛАШИНОВИЋ, Милица

Перфекат у српском језику и његови преводни еквиваленти у француској верзији дела „Рани јади“ Данила Киша | Уп. 100.

803. МИЛЕНКОВИЋ, Бранка

Вишезначност у писању за академске потребе / Бранка Л. Миленковић // Вишезначност у језику. – 399–410. | Summary

804. МИЛОВАНОВИЋ, Ивана

Ženska štampa u Srbiji : zahtevi koji se postavljaju pred savremenu ženu / Ivana Milovanović // Jezik, književnost, marginalizacija. – 119–132. | Summary

805. МИЛОВАНОВИЋ, Соња*

Savremena srpska poezija u lingvističkom ključu : Језик српских песника / Александар Милановић. – Београд : Завод за уџбенике, 2010. – 235. – (Библиотека Тумачење књижевности ; 21) / Sonja M. Milovanović // РФФ. – 15, 1 (2013), 571–578. | Приказ

806. МИЛОВАНОВИЋ, Соња

Стилско-семантичке одлике песме „Јефимија“ Милана Ракића / Соња Миловановић // Савремена проучавања језика... – 357–365. | Summary

807. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Бојана

Оговарање као говорни жанр свакодневне комуникације / Бојана Милосављевић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2014. – 350. – (Монографија ; 19) | Уп. 819.

808. МИМОВИЋ, Милица

Метафоре у неформалном говору студентске популације / Милица Мимовић, Снежана Зечевић // Савремена проучавања језика... – 211–221. | Summary

– МИШИЋ, Биљана*

Деминутиви и хипокористици у „Башти слезове боје“ Бранка Ћопића : анализа њихових граматичких и стилистичких особина у настави | Уп. 557.

809. МИШИЋ ИЛИЋ, Биљана

Pisane izjave o misiji/ciljevima visokoškolskih ustanova kao specifičan vid akademskog diskursa / Biljana Mišić Ilić // Leksika, gramatika, diskurs. – 457–474. | Summary

810. МИШКОВИЋ ЛУКОВИЋ, Мирјана

Дословно и фигуративно значење : прагматичке перспективе / Мирјана М. Мишковић Луковић // Вишезначност у језику. – 345–355. | Summary

– НЕНЕЗИЋ, Соња

О једној синтаксичкој фигури у роману „Нишчи“ Видосава Стевановића | Уп. 559.

– НИКОЛИЋ, Милка

Лексичка и стилистичка вишезначност у савременим драмским делима Републике Српске | Уп. 681.

811. НИКОЛИЋ, Милка*

Непролазна актуелност лингвостилистичких истраживања : Српски писци у озрачују стилистике / Милош Ковачевић. – Београд : Филип Вишњић ; Гацко : Српско културно и просвјетно друштво Просвјета, 2013. – 364. – (Библиотека Албатрос ; 15) / Милка В. Николић // РФФ. – 15, 1 (2013), 533–538. | Приказ | Уп. 785.

– НИКОЛИЋ, Милка

Одлике научног функционалног стила у уџбеницима на преласку из разредне у предметну наставу | Уп. 867.

812. НИКОЛИЋ, Милка

Предикатске творбено-начинске конструкције у савременој српској прози / Милка В. Николић // СЈ. – 19 (2014), 537–552. | Summary

– НИНКОВИЋ, Сања

Negative Emotionen in deutschen Phraseologismen und ihre serbischen Äquivalente | Уп. 321.

– ПАВЛОВИЋ, Јелена

Вишезначност микропонима у роману „Семољ земља“ Мира Вуксановића | Уп. 690.

– ПАНИЋ КАВГИЋ, Олга

Agreeing with the Interlocutor as an Example of Dispreferred Verbal Behaviour in Dialogues from Selected American and Serbian Films | Уп. 323.

813. ПАНИЋ ЦЕРОВСКИ, Наталија

Вербално и невербално представљање других у медијима / Наталија Панић Церовски, Борко Ковачевић // Језици Балкана... – 267–283. | Summary

– ПАПАЗ, Младен*

Razlike u upotrebi modalnih glagola u uputstvima za upotrebu lijekova u srpskom i njemačkom jeziku | Уп. 324.

814. ПРОДАНОВИЋ СТАНКИЋ, Диана

Engleski kao odomaćeni strani jezik u humorističkom diskursu na primeru dijaloga iz filмова i televizijskih serija na srpskom jeziku / Diana Prodanović Stankić // Језици и културе... – 429–437. | Summary

– ПРОДАНОВИЋ СТАНКИЋ, Диана

Humorous Effects Created by The Non-Observance Of Grice's Cooperative Principle in English and Serbian : a Case Study | Уп. 336.

– РАДОВАНОВИЋ, Јелена

Семиотичка средства у функцији рекламе на Интернету у Русији и Србији : на примеру банака и банкарских услуга | Уп. 339.

– РИСТИЋ, Стана

Концепт *домовине* у поетском дискурсу савремених српских песника различитих периода | Уп. 702.

– РОСИЋ, Тиодор

Лингвостилистичка анализа у школској интерпретацији песничког текста | Уп. 874.

815. СЕЛИМСКИ, Лудвиг

Хрватскосрпски зајемци в езику на акад. Любомир Милетић / Лудвиг Селимски // СЈ. – 19 (2014), 487–496. | Резюме

816. СИМИЋ, Радоје

О пастирској речи патријарха Павла / Радоје Симић // Теолингвистичка проучавања... – 277–284. | Zusammenfassung

817. СИМИЋ, Радоје

О *фрази* са лингвистичког гледишта / Радоје Д. Симић, Јелена Р. Јовановић Симић // КњЈ. – 61, 3/4 (2014), 191–203. | Summary

818. СИНАДИНОВИЋ, Данка

Прилагођеност говора лекара широј популацији / Данка Синадиновић // Савремена проучавања језика... – 339–347. | Summary

819. СЛИЈЕПЧЕВИЋ, Светлана

Оговарање као говорни жанр свакодневне комуникације / Бојана Милосављевић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2014. – 350. – (Монографија ; 19) / Светлана М. Слијепчевић // НЈ. – 45, 3/4 (2014), 121–1. | Приказ | Уп. 807.

820. СПАЈИЋ, Светлана*

Лингвистика и стилистика новинског умећа : језичке и стилске особине новинарства / Јелена Јовановић. – Београд : Јасен, 2010. – 402. / Светлана М. Спајић // ЛА. – 23 (2013), 61–62. | Приказ

821. СПАСИЋ, Јелена

Експланативност у новинском извештају / Јелена Ј. Спасић // Савремена проучавања језика... – 299–308. | Summary

822. СРЕДОЈЕВИЋ, Дејан

Prozodijska istaknutost poente u mikro i makro strukturi vica / Dejan M. Sredojević // Lek-sika, gramatika, diskurs. – 251–276. | Summary

823. СТАНОЈЧИЋ, Славко

Циљност кумулације лексичких позајмљеница у писаном дискурсу / Славко Ж. Станојчић // НССУВД. – 43, 1 (2014), 213–221. | Summary

824. СТЕПАНОВ, Страхиња

Новински коментар и аргументација : однос семантике и структуре текста / Страхиња Степанов // 36МСФЛ. – 57, 2 (2014), 127–143. | Summary

825. СТЕПАНОВ, Страхиња

Politički govor u ogledalu pragmatičkih i kognitivnih teorija / Strahinja R. Stepanov // Leksika, gramatika, diskurs. – 475–496. | Summary

– СТИЈОВИЋ, Рада

О лексици Синодовог превода „Новог завета“ у односу на лексику Вуковог превода | Уп. 111.

826. СТОЈАНОВИЋ, Андреј

Стереотипност научног текста : на материале сербског језика / Андрей Стојанович. – Белград : Международная ассоциация Стил, 2014. – 170.

– СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Именовање ликова у „Горском вијенцу“ : лингвокултуролошки аспект : имена од основе *вук*- | Уп. 590.

– СТОЈКОВИЋ, Александра

Фонетски и морфолошки дијалектизми у роману „Ђаволска сневачина“ Ђуре Ђуканова | Уп. 924.

827. ТАНАСИЋ, Срето*

Вријеме у прози Бранка Ћопића : падежне конструкције / Срето З. Танасић // РФФ. – 15, 1 (2013), 87–100. | Резюме

828. ТАСИЋ, Милош

Metonimija : od marginalizovanog tropa do centralizovanog pojmovnog mehanizma / Tasić Miloš, Dušan Stamenković // Jezik, književnost, marginalizacija. – 251–262. | Summary

829. ТОДОРОВИЋ, Стефан

Језичко-идеолошка прича о мртвима : лингвокултуролошке карактеристике новинских читуља / Стефан Д. Тодоровић // Филологије vs идеологије. – 79–90. | Summary

830. ТОДОРОВИЋ, Стефан

Фразеолошке перифразе у српском спортском новинарству / Стефан Тодоровић // Савремена проучавања језика... – 317–327. | Zusammenfassung

831. ТОМИЋ, Јована

Лингвостилистичка анализа песме „Подне“ Јована Дучића / Јована Томић // Савремена проучавања језика... – 349–356. | Summary

– ЋЕВРИЗ НИШИЋ, Вера*

Синтаксичко-стилистичке одлике епаналепсичких кумулација | Уп. 595.

– ФИЛИПОВИЋ, Јелена

Identity Construction through Discursive Practices and Code-Switching in Autobiographic Fiction Narratives by Rosa Nissán and Gordana Kuić | Уп. 362.

832. ХЛЕБЕЦ, Борис

О текстуалном понављању језичког садржаја / Борис Ф. Хлебец // CJ. – 19 (2014), 85–103. | Summary

833. ЦВИЈОВИЋ, Драгана

О стилској и значењској вредности антрополошке лексике у збирци приповедака „Башта слезове боје“ Бранка Ћопића / Драгана Цвијовић // Октоих. – 5 (2014), 37–44. | Summary

834. ЧАНЧАР, Ивана*

Девербативне и деадјективне именице у функцији номинализационог средства у роману „Употреба човека“ / Ивана Чанчар // ППЈ. – 44 (2013), 103–122.

835. ЧОРБОЛОКОВИЋ, Саша*

Бисемичност у школским лапсусима и досеткама ученика и наставника / Саша С. Чорболоковић // РФФ. – 15, 1 (2013), 397–408. | Summary

836. ЧУДОМИРОВИЋ, Јован

Мобилизација публике : извештавање дневних новина у Србији о наступима фудбалске репрезентације / Јован Чудомировић // ЗбМСФЛ. – 57, 2 (2014), 145–159. | Summary

837. ЧУТУРА, Илијана

Вишезначност текстова закона и подзаконских аката у сфери пољопривреде и руралног развоја / Илијана Р. Чутура, Јелена М. Стевановић // Вишезначност у језику. – 121–133. | Summary

838. ЧУТУРА, Илијана

Центар и периферија у јубиларном Колу / Илијана Р. Чутура // Српски језик у огледалу Српске књижевне задруге. – 139–157. | Summary

839. ШЕХОВИЋ, Амела

Tvorbene i leksičke zanimljivosti u „Otkupu sirove kože“ Abdulaha Sidrana / Amela Šehović // CJ. – 19 (2014), 701–708. | Résumé

– ШТАСНИ, Гордана

Номинације бога у „Молитвама на језеру“ Светог Николаја Велимировића | Уп. 728.

Семантичке реализације лексеме *око/очи* у роману „На Дрини ћуприја“ | Уп. 729.

– ШТРБАЦ, Гордана*

Предикативни атрибут у роману „На Дрини ћуприја“ И. Андрића | Уп. 602.

840. ШЋЕПАНОВИЋ, Михаило

Српска књижевна задруга од Вуковог нормативног стилистичког приступа до лингвостилистике текста / Михаило М. Шћепановић // Српски језик у огледалу Српске књижевне задруге. – 197–212. | Summary

з) Метрика

– БОГДАНОВИЋ, Маријана

Допринос Луке Милованова развоју акценатске и метричке теорије код Срба | Уп. 493.

– ПЕТРОВИЋ, Милена

Улога акцента у српској соло песми | Уп. 499.

841. ПОСПИШИЛ, Иво

Стих и језик / Мирослав Ж. Чаркић. – Београд : Међународно удружење Стил : Институт за српски језик САНУ, 2013. – 642. / Иво Поспишил // Славистика. – 18 (2014), 637–641. | Приказ

и) Методика наставе српског књижевног језика

842. АНТИЋ, Александра

Усвајање акценатске норме српског језика током основног образовања путем лексичко-силабичког модела / Александра А. Антић // Савремено изучавање српског... – 357–367. | Summary

843. ASOCIJACIJE u nastavi srpskog jezika i književnosti : priručnik za nastavnike / Vesna Lompar, Jelica Živanović, Nataša Kljajić, Marija Marković, Biljana Nikić, Saša Čorboloković. – Beograd : Klett, 2014. – 127.

– БАБИЋ, Биљана

Greške u tvorbi prezentskih oblika na početnim nivoima učenja srpskog jezika kao stranog | Уп. 125.

844. БАРЈАМОВИЋ, Миљана

Пример разгранатог модела програма за учење придева у српском језику уз помоћ рачунара / Миљана Барјамовић // Језици Балкана... – 135–153. | Summary

– БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора

Научимо српски 1 = Let's learn Serbian 1 | Уп. 131.

845. БОГДАНОВИЋ, Маријана

Настава матерњег језика на темељима прагматике : Комуникативни приступ у настави српског језика / Драгана Вељковић Станковић. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2013. – 213. – (Библиотека Књижевност и језик ; 46) / Маријана Р. Богдановић // КњЈ. – 61, 1/2 (2014), 153–157. | Приказ

846. БОГДАНОВИЋ, Маријана

О роду и броју именица у основношколској и средњошколској настави / Маријана Р. Богдановић // КњЈ. – 61, 3/4 (2014), 353–369. | Summary

847. БОШЊАКОВИЋ, Жарко

Српски језик у образовању у Војводини : у поређењу са службеном употребом језика националних мањина / Жарко С. Бошњаковић // Зборник Института за српски језик... – 183–195. | Резюме

– БРБОРИЋ, Вељко

Књига која траје : уџбеник „Српски за странце“ Боже Ћорића | Уп. 138.

848. БРБОРИЋ, Вељко

Место правописа у наставном процесу / Вељко Ж. Брборић // Зборник Института за српски језик... – 83–95. | Summary

849. ГОЛИЈАНИН ЕЛЕЗ, Сања

Српски језик и књижевност у савременој стратегији развоја образовања : српски језик и књижевност у савременој настави : одабране књижевне интерпретације / Сања Голијанин Елез. – Сомбор : Педагошки факултет, 2014. – 225. – (Библиотека Уџбеници и приручници ; 182)

850. ДУКИЋ, Љиљана

Библиотека као активни чинилац у настави српског језика и књижевности / Љиљана С. Дукић // Савремено изучавање српског... – 401–405. | Summary

851. ЂОРЂЕВИЋ, Часлав

Књижевност и граматика : приручник за други разред гимназија и средњих стручних школа / Часлав Ђорђевић, Оливера Радуловић, Мирјана Грдинић. – Нови Сад : Венцловић, 2014. – 394.

852. ЂОРЂЕВИЋ, Часлав

Књижевност и граматика : приручник за први разред гимназија и средњих стручних школа / Часлав Ђорђевић, Оливера Радуловић, Мирјана Грдинић. – 2. кориговано изд. – Нови Сад : Венцловић, 2014. – 392.

853. КЉАЈИЋ, Наташа

Улога школске библиотеке у настави српског језика и књижевности / Наташа П. Кљајић // КњЈ. – 61, 3/4 (2014), 299–314. | Summary

854. КНЕЖЕВИЋ, Мара

Учитељ у настави српског језика и књижевности / Мара Кнежевић. – Сомбор : Педагошки факултет, 2014. – 183. – (Библиотека Уџбеници и приручници ; 180)

855. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Српски језик и култура изражавања : за седми разред основне школе / Милош Ковачевић, Бранко Савић. – 12. адаптирано изд. – Источно Сарајево : Завод за уџбенике и наставна средства, 2014. – 173.

856. ЛОМПАР, Весна

Примена језичких игара у настави граматике српског језика / Весна Ј. Ломпар, Мина М. Пејић // КњЈ. – 61, 3/4 (2014), 329–341. | Summary

857. МАНОЈЛОВИЋ, Марела

Српски језик : за други разред основне школе : приручник за учитеље / Марела Манојловић, Снежана Бабуновић. – Београд : Eduka, 2014. – 529.

858. МАРИНКОВИЋ, Симеон

Циљеви образовања за XXI век и стање у настави српског језика / Симеон Маринковић // Савремено изучавање српског... – 433–442. | Summary

859. МИКЕТИЋ, Сања

Статус српског језика на студијским групама за француски језик и књижевност у Републици Србији / Сања Микетић, Станислав Станковић // Језик, књижевност, култура. – 97–114. | Résumé

860. МИЛАДИНОВИЋ, Сања*

Граматички и лингвистички појмовник / Милица Радовић Тешић. – Београд : Учитељски факултет, 2011. – 162. – (Едиција Појмовник ; 1) / Сања Миладиновић // ЛА. – 23 (2013), 74–75. | Приказ

861. МИЊОВИЋ, Душица

Спреми се да говориш / Миодраг Павловић. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност, 2014. – 324. – (Библиотека Књижевност и језик ; 46) / Душица М. Мињовић // КњЈ. – 61, 3/4 (2014), 419–424. | Приказ | Уп. 869.

– МИШИЋ, Биљана*

Деминутиви и хипокористици у „Башти слезове боје“ Бранка Ћопића : анализа њихових граматичких и стилистичких особина у настави | Уп. 557.

862. МРКАЉ, Зона

Наставна теорија и пракса 2 : српски језик и књижевност у старијим разредима основне школе / Зона Мркаљ. – 6. изд. – Београд : Klett, 2014. – 232.

863. МРКАЉ, Зона

Наставна теорија и пракса 3 : српски језик и књижевност у старијим разредима основне школе / Зона Мркаљ. – 5. изд. – Београд : Klett, 2014. – 264.

864. МРКАЉ, Зона

Планирање у настави : српски језик и књижевност у старијим разредима основне школе / Зона Мркаљ. – 4. изд. – Београд : Klett, 2014. – 244.

865. МРКАЉ, Зона

Стандарди ученичких постигнућа за крај обавезног образовања у области српски језик / Зона В. Мркаљ // Савремено изучавање српског... – 443–453. | Summary

866. НИКОЛИЋ, Милка

Корелација наставе српског језика са стручним предметима у средњим стручним школама : стилистичка анализа пословног писма / Милка В. Николић // КњЈ. – 61, 3/4 (2014), 271–283. | Summary

867. НИКОЛИЋ, Милка

Одлике научног функционалног стила у уџбеницима на преласку из разредне у предметну наставу / Милка В. Николић // Српски језик, књижевност и култура у процесу евроинтеграција. – 287–297. | Summary

868. НОВОКМЕТ, Слободан

Компјутерски термини у настави правописа српског језика / Слободан Б. Новокмет // КњЈ. – 61, 1/2 (2014), 81–93. | Summary

– ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Приручници за наставу српског језика као страног | Уп. 211.

869. ПАВЛОВИЋ, Миодраг

Спреми се да говориш / Миодраг Павловић. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност, 2014. – 324. – (Библиотека Књижевност и језик ; 46) | Уп. 861.

870. ПАРОВИЋ, Валентина

Метафорска и метонимијска значења у настави / Валентина В. Паровић // Савремено изучавање српског... – 455–464. | Summary

871. ПЕТРОВАЧКИ, Љиљана

Намерне реченице у настави српског језика / Љиљана Е. Петровачки // *Leksika, gramatika, diskurs*. – 353–368. | Summary

– ПЕТРОВИЋ, Ана

Моциони суфикси у уџбеницима српског језика као страног | Уп. 223.

872. ПРИРУЧНИК за наставнике „Српски језик и књижевност“ : за први разред гимназија и средњих стручних школа / Вукосава Живковић и др. – Београд : Eduka, 2014. – 91+277.

873. РЕПУБЛИЧКИ зимски семинар 2014. : настава српског језика и књижевности у основној и средњим школама / ур. Босиљка Милић др. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2014. – 147.

874. РОСИЋ, Тиодор

Лингвостилистичка анализа у школској интерпретацији песничког текста / Тиодор Р. Росић // *CJ*. – 19 (2014), 625–636. | Summary

875. СРПСКИ језик 7 : приручник за наставнике српског језика и књижевности : за седми разред основне школе / Наташа Станковић Шошо и др. – 2. изд. – Београд : Нови Логос, 2014. – 514.

876. СТАНКОВИЋ ШОШО, Наташа

Мали речник књижевних термина за основну школу / Наташа Станковић Шошо. – 3. изд. – Београд : Нови Логос, 2014. – 288. – (Методичка библиотека ; 1)

877. СТАНОЈЧИЋ, Живојин

Теоријске основе једне (могуће) анализе односа лексичких јединица и уџбеничког текста / Живојин Ж. Станојчић // *АФФ*. – 26, 1 (2014), 247–272. | Summary

878. ТОДОРОВ, Нада

Приручник за учитеље уз читанку „Трешња у цвету“ и „Поуке о језику *Језик рода мога*“ : за четврти разред основне школе / Нада Тодоров, Милован Б. Цветковић, Борислав Првуловић. – Београд : Eduka, 2014. – 531.

879. ЋЕЋЕЗ ИЉУКИЋ, Драгана

Од гласа до покрета / Драгана В. Ћећез Иљукић // Савремено изучавање српског... – 529–539. | Summary

880. ЦРЊАК, Дијана

Практикум с рјешењима из синтаксе српског језика / Дијана Црњак, Мијана Кубурић Мацура. – Бања Лука : Универзитет, Филолошки факултет, 2014. – 117.

881. ЧУТУРА, Илијана

Српски језик у програмима за образовање учитеља у Србији / Илијана Р. Чутура // *Српски језик, књижевност и култура у процесу евроинтеграција*. – 271–286. | Summary

ј) Дијалектологија**882. БОГДАНОВИЋ, Недељко**

Један (не)могућ дијалекатски речник / Недељко Богдановић // *Етно-културолошки*... – 18 (2014), 117–123. | Summary

883. БОЈОВИЋ, Јована

Из зоонимије Ибарског Колашина / Јована Д. Бојовић // Баштина. – 36 (2014), 15–41. | Summary

884. БОШЊАКОВИЋ, Жарко

Употреба инфинитива / *да* + презента у једном идиолекту из Плочице код Ковина / Жарко С. Бошњаковић // СЈ. – 19 (2014), 605–624. | Summary

885. ВЕЉОВИЋ, Бојана

Облици имперфекта у говору Тутина и околине / Бојана Вељовић // 36МСФЛ. – 57, 2 (2014), 161–177. | Summary

886. ВЕЉОВИЋ, Бојана

Употреба инфинитива у говору Тутина и околине / Бојана М. Вељовић // Савремена проучавања језика... – 51–63. | Summary

887. ГЕРУН, Бојана

Косовско-ресавски говори у светлу језичке интерференције / Бојана Герун // ЛА. – 25 (2014), 9–20.

– ДРАГИН, Гордана

Конкурентски однос стандардног језичког израза и дијалекта у говору ученика основне школе у Жабљу | Уп. 728.

888. ДРАГИЧЕВИЋ, Милан

О важнијим особинама сугласничког система говора јањских Срба из југозападне Босне / Милан О. Драгичевић // СЈ. – 19 (2014), 561–576. | Резюме

889. ЖУГИЋ, Радмила

Аугментативно-пејоративне изведенице на суфикс *-ишће* у призренско-тимочким говорима / Радмила Жугић // Октоих. – 5 (2014), 29–36. | Résumé

– ЖУГИЋ, Радмила

Микротопонимија доњег слива Јабланице : семантичко-творбени аспект | Уп. 639.

– ЗЛАТАНОВИЋ, Момчило

Речник говора југа Србије : провинцијализми, дијалектизми, варваризми и др. | Уп. 1019.

– ЗЛАТКОВИЋ, Драгољуб

Речник пиротског говора | Уп. 1020, 1021.

890. ИВАНОВИЋ БАРИШИЋ, Милина

Хлеб у традиционалној култури Срба у Војводини / Милина Ивановић Баришић // Обредна пракса... – 49–64. | Summary

– ЈАШОВИЋ, Голуб

Дијалекатска лексика у „Страорима“ Ратка Поповића | Уп. 649.

891. ЈАШОВИЋ, Голуб

О говору и именима Угљара код Приштине / Голуб Јашовић. – Косовска Митровица : Филозофски факултет, 2014. – 227. – (Библиотека Наука. Посебна издања)

– ЈЕЛИЋ, Маријан

Дублетна образовања и хомонимске номинације код етника и ктетика : од ојконима у Војводини | Уп. 650.

892. ЈОВАНОВИЋ, Миодраг

Дурмиторски говори / Миодраг Јовановић. – Никшић : Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори, Одјељење за српски језик и књижевност, 2014. – 220. – (Посебна издања ; 3)

– ЈОВИЋ, Надежда

О грађењу глаголских начина у неким рукописима српске редакције из XVI века и у говорима југоисточне Србије | Уп. 962.

893. ЈУРИШИЋ, Марина

Предлог *без* у призренско-тимочким говорима / Марина Јуришић // Вишезначност у језику. – 217–227. | Summary

894. ЈУРИШИЋ, Марина

Синтакса падежа Горње Пчиње : одредбене функције / Марина Јуришић // СДЗБ. – 61 (2014), 367–534. | Резюме

895. КВОКА, Томаш

Војвођански јеловник : поглед гурмана на међукултурне и међунационалне утицаје / Tomasz Kwoka // НССУВД. – 43, 1 (2014), 407–417. | Rezime

– КНЕЖЕВИЋ, Божица

Антропоними у топонимији Романије | Уп. 655.

896. ЛИЛИЋ, Драган

Тамнич на Тимоку : лексика и ономастика / Голуб Јашовић. – Косовска Митровица : Филозофски факултет ; Крагујевац : Српско биолошко друштво Стеван Јаковљевић ; Београд : Свет књиге, 2012. – 246. / Драган Лилић // Етно-културолошки... – 18 (2014), 130–132. | Приказ

897. МАРКОВИЋ, Бранкица

О речнику лалашке душе : Говор Мокринчана ; Мокрински речник / Радојка Вртипрашки Кувизић. – Нови Сад : СКОР, 2013. – 404. / Бранкица Ђ. Марковић // ЗбМСКЈ. – 62, 2 (2014), 585–588. | Приказ

898. МАРКОВИЋ, Бранкица

Путеви и домети дијалекатске лексикографије : зборник радова са истоименог међународног научног скупа / прир. Јордана Марковић. – Ниш : Филозофски факултет, 2013. – 420. – (Библиотека Научни скупови) / Бранкица Марковић // Октоих. – 5 (2014), 193–200. | Приказ | Уп. 927.

899. МАРКОВИЋ, Јордана

Окамењене падежне форме у призренско-тимочким говорима / Јордана Марковић // Језик, књижевност, култура. – 115–123. | Резюме

900. МАРКОВИЋ, Јордана

Речник говора југоисточне Србије између стварности и фикције / Јордана С. Марковић // Стварност и функција... – 155–165. | Summary

901. МАРКОВИЋ, Милош

Говор Жупе александровачке / Милош Марковић. – Београд : Научно друштво за неговање и проучавање српског језика, 2014. – 521. – (Студије српске и словенске. Монографије ; 4, 5)

902. МИЛАДИНОВИЋ, Сања

Ткачка терминологија села Скадра код Ваљева / Ана Ивковић. – Осечина : Народна библиотека, 2013. – 39. / Сања Миладиновић // ЛА. – 25 (2014), 47–50. | Приказ

903. МИЛАНОВИЋ, Светлана

Стереотип времена у дискурсу расељених лица са Косова и Метохије / Светлана Ћирковић. – Београд : САНУ, Балканолошки институт, 2012. – 222. – (Посебна издања ; 119) / Светлана Милановић // СЈ. – 19 (2014), 779–781. | Приказ

904. МИЛОРАДОВИЋ, Софија

Етнодијалектолошки приступ култури исхране кроз обредну праксу : на материјалу из Ердевика и Парага / Софија Милорадовић // Обредна пракса... – 25–47. | Summary

905. МИЛОРАДОВИЋ, Софија

Скини цедило с разбоја! : вишезначност дијалекатске лексике и механизми њеног остваривања / Софија Милорадовић, Драгана Вељковић // Вишезначност у језику. – 183–199. | Summary

906. МИЛОРАДОВИЋ, Софија

Узуални стандард у урбаним центрима на косовско-ресавском и призренско-тимочком говорном подручју / Софија Р. Милорадовић // Зборник Института за српски језик... – 143–150. | Резюме

907. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Тања

Метафоричка номинација човека у српском призренском говору / Тања Милосављевић // Вишезначност у језику. – 229–237. | Summary

908. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Тања

Основна и фигуративна значења лексеме *ђаво* у говорима призренскотимочке дијалекатске зоне / Тања З. Милосављевић, Ана Р. Савић Грујић // Стварност и функција... – 167–177. | Summary

909. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Тања

Померања у употреби предлога у вези са општим падежом призренско-тимочког говора / Тања Милосављевић // Језик, књижевност, култура. – 124–135. | Summary

910. МЛАДЕНОВИЋ, Радивоје

Егзистенцијалне конструкције призренско-јужноморавских говора у Метохијској и Косовској долини / Радивоје М. Младеновић // ЈФ. – 70 (2014), 151–171. | Резюме

911. МЛАДЕНОВИЋ, Радивоје

Перлативни предлози *низ* +, *уз* +, *кроз* + у говорима југозападнoг дела Косова и Метохије у ширем балканском контексту / Радивоје М. Младеновић // Вишезначност у језику. – 201–216. | Summary

912. НЕДЕЉКОВ, Љиљана

Испитивање руралне кулинарске лексике Војводине : допринос упознавању духовне културе / Љиљана Недељков // Обредна пракса... – 11–23. | Résumé

913. ОБРЕДНА пракса : речима о храни : на материјалу из српских говора Војводине / прир. Софија Милорадовић. – Нови Сад : Матица српска, Одељење за књижевност и језик, 2014. – 160.

914. ПАВИЋЕВИЋ, Данијела

Полугласници и јат у црногорским говорима / Миодраг В. Јовановић. – Подгорица : ЦАНУ, 2011. – 174. – (Посебна издања ; 82. Одјељење умјетности ; 23) / Данијела Павићевић // Октоих. – 5 (2014), 189–191. | Приказ

– ПАВЛОВИЋ, Јелена

Вишезначност микротопонима у роману „Семољ земља“ Мира Вуксановића | Уп. 690.

915. ПЕРИЋ, Даница*

Гласовне особине говора села Брњица у југоисточној Босни / Даница Перић // ППЈ. – 44 (2013), 137–158.

916. РАДАН, Михај

Румунске лексичке позајмљенице и псеудопозајмљенице у карашевским говорима / Михај Н. Радан // Језици и културе... – 439–446. | Résumé

917. РАДИЋ, Првослав

Из икавске баштине српског језика : о говору тукуљских Раца / Првослав Т. Радић // НССУВД. – 43, 3 (2014), 181–213. | Summary

918. РАДОВАНОВИЋ, Драгана

Говор Ваљевске Подгорине / Драгана Радовановић // СДЗб. – 61 (2014), 7–366. | Summary

919. РАДОВАНОВИЋ, Драгана

Хлеб и обредна пракса у Војводини : етнолингвистички оглед / Драгана Радовановић // Обредна пракса... – 65–82. | Summary

920. РАМИЋ, Никола

Дијалекатска варирања у оквиру лексике традиционалне материјалне културе / Никола И. Рамић // СЈ. – 19 (2014), 585–594. | Summary

921. РАМИЋ, Никола

О творбеним дијалектизмима / Никола И. Рамић // Вишезначност у језику. – 53–61. | Summary

922. СИЛЕО, Валентина

Италијанизми и романски утицаји у говору Боке Которске / Валентина Силео // Вук Стефановић Караџић... – 198–212.

923. СТАНКОВИЋ, Селена

Француске позајмљенице у говорима југоисточне Србије / Селена Станковић // Језик, књижевност, култура. – 303–315. | Résumé

– СТЕВАНОВИЋ, Бошко

Речник црногравских речи и израза | Уп. 1043.

– СТЕПАНОВИЋ, Жељко

Глаголи од основа **bъr-* (**ber*) и **bir* у српским и словеначким дијалектима | Уп. 378.

– СТИЈОВИЋ, Рада

Речник Васојевића | Уп. 1045.

924. СТОЈКОВИЋ, Александра

Фонетски и морфолошки дијалектизми у роману „Ђаволска сневачина“ Ђуре Ђуканова / Александра Стојковић // ППЈ. – 45 (2014), 187–201. | Summary

925. СТОКИН, Маја

Прилог проучавању семантичког поља *риџуална храна у божјићним обичајима* староседелаца Новог Сада / Маја Стокин // Обредна пракса... – 115–128. | Summary

926. ТЕШИЋ, Ана

Називи романског порекла за одећу, обућу и накит у говору Спича / Ана Тешић // Савремена проучавања језика... – 117–125. | Résumé

927. ТРАЈКОВИЋ, Татјана

Путеви и домети дијалекатске лексикографије : зборник радова / прир. Јордана Марковић. – Ниш : Филозофски факултет, 2013. – 420. – (Библиотека Научни скупови) / Татјана Г. Трајковић // ЛА. – 25 (2014), 51–56. | Приказ | Уп. 898.

– ТРОШИЋ, Драгиша

Речник говора трстеничког краја : архаизми, локализми, варваризми и др. | Уп. 1047.

928. ЋИРКОВИЋ, Светлана*

Говор јужнокосовског села Гатње / Радивоје Младеновић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2013. – 470. – (Монографије ; 18) / Светлана Ћирковић // ЛА. – 23 (2013), 38–40. | Приказ

– ЦВИЈЕТИЋ, Ратомир

Речник ужичког говора | Уп. 1051.

929. ЦУКУТ, Слађана*

О жаргонизмима у говору Дервенте / Слађана Цукут // ППЈ. – 44 (2013), 43–58.

930. ШАЈТИНАЦ, Људмила

Свињокољ : месни ватромет, зором рано / Људмила Шајтинац // Обредна пракса... – 149–158. | Summary

VII. Историја српског језика**а) Опште****931. БОЈОВИЋ, Драгиша**

Мисао старих српских писаца о свештеном језику и божанској речи / Драгиша Бојовић // Теолингвистичка проучавања... – 357–367. | Резиме

932. ИВИЋ, Павле

Преглед историје српског језика / Павле Ивић ; прир. Александар Младеновић. – Сремски Карловци ; Нови Сад : Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2014. – 348. – (Целокупна дела Павла Ивића ; 8)

933. ЈЕЛИЋ, Војислав*

Реторски приручник Јована Рајића : Приручник из реторике Јована Рајића / ур. Ненад Ристовић. – Београд : Завод за уџбенике, 2013. – 322. / Војислав Јелић // ЗБМСКЈ. – 61, 3 (2013), 841–843. | Приказ

– **КИРИЛОМЕТОДИЈЕВСКО предање, језик и мисија Цркве у 21. веку** | Уп. 459.

– МИЛАНОВИЋ, Александар

Ивићева синтеза развоја типова књижевних језика код Срба | Уп. 474.

934. РАДИЋ, Првослав

Из периодизације оријенталних утицаја у српском језику / Првослав Радић // СЈ. – 19 (2014), 199–217. | Summary

935. СУБОТИН ГОЛУБОВИЋ, Татјана

Језик и писменост = Language and Literacy / Татјана Суботин Голубовић, Душица Грбић, Виолета Јовичинац Петровић. – Крагујевац : Народна библиотека Вук Караџић, 2014. – 121.

– ТУРИЛОВ, Анатолиј

Исследования по славянскому и сербскому средневековью | Уп. 383.

б) Текстови стари и нови, издања; њихова критика, порекло**936. БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора**

Неми сведоци прошлости Сентандреје : Саборно гробље у Сентандреји : прошлост и натписи / прир. Наташа Вуловић и др. – Београд : Службени гласник : Српска академија

наука и уметности, Одељење друштвених наука : Музеј Српске православне епархије будимске : Институт за српски језик САНУ, 2012. – 540. / Исидора Г. Бјелаковић // 36МСКЈ. – 62, 2 (2014), 590–593. | Приказ

937. ЈОВАНОВИЋ, Гордана

О „Мирослављевом јеванђељу“ / Гордана Јовановић // Семинар српског језика, књижевности и културе... – 5–13.

938. ЈОВАНОВИЋ, Гордана

„Сказаније изјављено о писменех“ : повест о словима и „Словеса в кратце“ Константина Философа (Константина Костенечког) / Гордана Јовановић // Кирилометодијевско... – 175–199.

939. КУРЕШЕВИЋ, Марина

Трагом језичке прошлости : Споменици српскословенске писмености : језик и текстологија / Наташа Драгин. – Нови Сад : Тиски цвет, 2013. – 285. / Марина Ф. Курешевећ // 36МСКЈ. – 62, 2 (2014), 580–585. | Приказ | Уп. 941.

940. ЛАЗИЋ, Мирослав

Прилог познавању штампарства Димитрија Љубавића : издања „Апостола“ из 1547. године у светлу примерака из библиотеке манастира Хиландара / Мирослав Лазећ // АП. – 36 (2014), 93–113. | Summary

941. ПАВЛОВИЋ, Слободан

Вредан прилог проучавању српске редакцијске писмености : Споменици српскословенске писмености : језик и текстологија / Наташа Драгин. – Нови Сад : Тиски цвет, 2013. – 285. / Слободан Павловић // 36МСФЛ. – 57, 2 (2014), 289–293. | Приказ | Уп. 939.

942. ПУЗОВИЋ, Љиљана

Синђегија владике Мојсија Путника издата панчевачком протопрезвитеру Андреју Арсенијевићу / Љиљана Пузовић // АП. – 36 (2014), 147–163. | Summary

943. РАНКОВИЋ, Зоран

Богослужбено наслеђе ученика Свете браће у „Братковоме минеју“ / Зоран Ранковић // Кирилометодијевско... – 255–267.

944. САВИЋ, Виктор

Литургијски елементи у повељи деспотице Јелене манастиру Хиландару из 1504. године / Виктор Савић // Теоллингвистичка проучавања... – 473–490. | Summary

945. САВИЋ, Виктор

Одломак српског паримејника из Москве : текстолошка анализа и издање текстова / Виктор Д. Савић // 36МСКЈ. – 62, 2 (2014), 363–404. | Summary

946. СТАНОЈЛОВИЋ, Јована

Атрибуција рукописних фрагмената из заоставштине Љубомира Ковачевића / Јована Станојловић // АП. – 36 (2014), 49–70. | Summary

947. СТАНОЈЛОВИЋ, Јована

Рад Љубомира Ковачевића на сакупљању и проучавању српског рукописног наслеђа / Јована Станојловић // АП. – 36 (2014), 167–192. | Summary

948. ЦВЕТКОВИЋ ТЕОФИЛОВИЋ, Ирена

Кључић у моје Земљеописаније : 1804. / Павле Соларић ; прир. Исидора Бјелаковић. – Нови Сад : Матица српска, 2013. – 187. – (Едиција Језичка баштина) / Ирена Р. Цветковић Теофиловић // 36МСКЈ. – 62, 2 (2014), 588–590. | Приказ

**в) Историјска фонетика, граматика, лексикологија,
историја писма и правописа**

949. БАТАЈИЋ СРЕТЕНОВИЋ, Оливера

Док пишеш ти вези да би се лакше читало / Оливера Батајић Сретеновић // Даница. – 22 (2014), 391–411.

– БЕГОВИЋ, Катарина

Мали увод у дијахронијску семантику : корен **jarъ-* (*јар, јара, јаросѣ*) : значење транспозиције кроз време | Уп. 368.

950. БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора

Сложено-суфиксална творба географских именичких термина код Срба у 18. и 19. веку / Исидора Г. Бјелаковић // *Leksika, gramatika, diskurs*. – 235–250. | Summary

951. БОЈАНИН, Станоје

Језик претње у средњовековним покајничким књигама / Станоје Бојанин // *Теолингвистичка проучавања...* – 333–356. | Summary

952. ВУЛОВИЋ, Наташа

Поредбене фразеолошке јединице с компонентом *Пилај* у српском језику / Наташа Вуловић // *НЈ*. – 45, 1/2 (2014), 63–72. | Резюме

953. ВУЧКОВИЋ, Снежана

Иновациони процеси у историји творбеног система српског језика : допринос представника стила *Плејеније словес* : на примерима из „Похвалног слова светом кнезу Лазару“ Андонија Рафаила / Снежана П. Вучковић // *НССУВД*. – 43, 1 (2014), 205–212. | Summary

954. ВУЧКОВИЋ, Снежана

Прилог српској историјској лексикологији : из српских правних споменика средњег века / Снежана П. Вучковић // *НССУВД*. – 43, 3 (2014), 61–71. | Summary

– ГАЗДИЋ, Јелена*

Локатив с предлогом *ио* у значењу просторних односа и његова конкурентна средства у језику писаца од 18. до 20. вијека | Уп. 525.

955. ГРКОВИЋ МЕЈДОР, Јасмина

Прилог историји лексичко-семантичке групе *-grъh-* / Јасмина Грковић Мејдор // *Теолингвистичка проучавања...* – 369–388. | Summary

956. ГРКОВИЋ МЕЈДОР, Јасмина

Узроци и механизми синтаксичких промена у српском језику / Слободан Павловић. – Сремски Карловци ; Нови Сад : Издавачка књижевност Зорана Стојановића, 2013. – 370. – (Библиотека Књижевност, језик, култура) / Јасмина М. Грковић Мејдор // *ЈФ*. – 70 (2014), 350–359. | Приказ

957. ДОДИГ, Александар*

Тирилица : српска калиграфска баштина / Александар Додиг // Даница. – 20 (2012), 447–456.

958. ЂАЛОВИЋ, Батрић*

Славенизми у поезији Лукијана Мушицког / Батрић Ђаловић // *ППЈ*. – 44 (2013), 1–27.

959. ЗАГРЕБИН, Вјачеслав

Беж њега и ш њим в славянских средневековых рукописях / Вячеслав М. Загребин // *АП*. – 36 (2014), 41–48. | Резиме

960. ЈАЦАНОВИЋ, Драган*

Тирилица у долини Млаве / Драган Јацановић // Даница. – 20 (2012), 457–465.

961. ЈОВАНОВИЋ, Гордана

Библијске парафразе у „Горичком зборнику“ / Гордана Јовановић // Теолингвистичка проучавања... – 389–400. | Summary

962. ЈОВИЋ, Надежда

О грађењу глаголских начина у неким рукописима српске редакције из XVI века и у говорима југоисточне Србије / Надежда Д. Јовић // Стварност и функција... – 119–131. | Summary

963. КАРКИДИС, Јанис

Old Dative or New Locative? : The Syntax of the Preposition *po* in Dečani 88, fol. 1R – 81R. / Yannis Karkidis // АП. – 36 (2014), 21–39. | Резиме

964. КУРЕШЕВИЋ, Марина

Дискурсне и контекстуалне основе употребе номиналних средстава у „Српској Александриди“ / Марина Ф. Курешевић // Leksika, gramatika, diskurs. – 327–342. | Резюме

965. КУРЕШЕВИЋ, Марина

Прилог познавању сакралног стила српскословенског језика : апсолутни датив / Марина Курешевић // Теолингвистичка проучавања... – 401–417. | Резюме

966. КУРЕШЕВИЋ, Марина

Хипотактичке структуре у Српској Александриди : функционалностилски аспекти / Марина Курешевић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2014. – 287.

967. МАТИЋ, Томислав

О синтаксичкој структури „Повеље Кулина бана“ / Томислав М. Матић // СЈ. – 19 (2014), 709–725. | Summary

968. МИЛАНОВИЋ, Александар

Жанр као ресурс за истраживање историје српских књижевних језика у 18–19. веку / Александар М. Милановић // НССУВД. – 43, 3 (2014), 175–180. | Summary

969. НИКИТОВИЋ, Зорица

Сложенице у оригиналним српскословенским дјелима сакралног карактера / Зорица Никитовић. – Бања Лука : Филолошки факултет, 2014. – 323.

970. НИКИТОВИЋ, Зорица

Теолошке и поетолошке основе семантичког поља *радовања у духу светљом* / Зорица Никитовић // Теолингвистичка проучавања... – 419–437. | Резюме

971. НОВАКОВ, Драгана

Неке дијалекатске особине у четири стара српска поменика / Драгана Новаков // АП. – 36 (2014), 83–92. | Резюме

972. НОВАКОВ, Драгана

Неколико напомена о правопису и језику „Поменика манастира Крушедола“ : XVI/XVII век / Драгана С. Новаков // Савремено изучавање српског... – 75–90. | Summary

973. НОВАКОВ, Драгана

О суфиксима *-аш*, *-ица*, *-оша*, *-ош*, *-ул* у „Дечанском Поменику“ (1595–1938) / Драгана С. Новаков // СЈ. – 19 (2014), 693–700. | Резюме

974. ПАВЛОВИЋ, Јелена*

Језик Хиландарског медицинског кодекса / Надежда Д. Јовић. – Ниш : Филозофски факултет, 2011. – 280. – (Библиотека Профил. Монографије ; 1) / Јелена Павловић // ЛА. – 23 (2013), 24–29. | Приказ

975. ПАВЛОВИЋ, Слободан

Саставне напоредносложене реченице у српском језику XII–XV века / Слободан Павловић // ЗбМСФЛ. – 57, 1 (2014), 7–29. | Summary

976. ПАВЛОВИЋ, Слободан

Супротне напоредносложене реченице у српском језику XII–XV века / Слободан Ј. Павловић // ЈФ. – 70 (2014), 111–136. | Резюме

977. РАНЂЕЛОВИЋ, Ана

О лексици у „Искусном подрумару“ Захарија Орфелина / Ана Ранђеловић // Савремена проучавања језика... – 127–138. | Резюме

978. РАНЂЕЛОВИЋ, Ана

Творбена структура именица у поезији Јована Дошенивића / Ана З. Ранђеловић // НЈ. – 45, 3/4 (2014), 89–104. | Резюме

979. РАНКОВИЋ, Зоран

Графијска и ортографијско-фонетска обележја уредаба и правописа Митрополије београдске / Зоран Ранковић // Теолингвистичка проучавања... – 465–472. | Summary

980. САВИЋ, Виктор

Понос [и досада] у „Душановом законику“ : трагом неких изгубљених значења / Виктор Савић // ЗбМСФЛ. – 57, 1 (2014), 31–47. | Summary

981. САМАРЦИЋ, Биљана*

Ортографске одлике књига Горажданске штампарије : обиљежавање полугласничког знака, вокала у, о и јери, удвојених слова, вокалног р и вокалног л, секвенце шћ, гласовне вриједности ђ и ђ и питање употребе слова џ / Биљана С. Самарцић // РФФ. – 15, 1 (2013), 113–122. | Summary

982. СТОЈАНОВИЋ, Јелица*

Лично име *Сшефан* / Јелица Стојановић // Даница. – 21 (2013), 333–346.

983. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Правописне одлике „Горичког зборника“ / Јелица Стојановић // Теолингвистичка проучавања... – 503–522. | Резюме

– СТОШИЋ, Јелена

Поводом питања о хрватској ћириличној баштини | Уп. 454.

984. ЧИГОЈА, Бранкица

Најстарији српски ћирилски натписи : XI–XV век : графија, ортографија и језик / Бранкица Чигоја. – Београд : Чигоја штампа, 2014. – 275. – (Библиотека Ортограф ; 3)

985. ЧИГОЈА, Бранкица

Стара српска ћирилица у поменицима у поређењу са словним низом у рукописном буквару Кипријана Рачанина из 1717. године / Бранкица Чигоја // Кирилметодијевско... – 210–233.

986. ЧИГОЈА, Бранкица

Употреба ћирилице код фрањевачких писаца од Матије Дивковића до Стипана Марковица Маргитића / Бранкица Чигоја // КњЈ. – 61, 3/4 (2014), 237–248. | Summary

987. ШАФЕР, Марина

Временски адвербијали у драмама Марина Држића / Марина Шафер // ППЈ. – 45 (2014), 27–58. | Summary

г) Историја српског књижевног језика

988. БРБОРИЋ, Вељко

Буро Јакшић и Вук Караџић као сарадници / Вељко Ж. Брборић // Даница. – 22 (2014), 88–104.

989. ВУК Стефановић Караџић и Иво Андрић или Андрић на Вуковом путу : зборник радова са научног скупа одржаног у Херцег Новом 12. и 13. октобра 2012. / ур. Станислава Андрић. – Херцег Нови : Просвјета, 2014. – 235. – (Библиотека Зборници радова)

990. ВУКСАНОВИЋ, Миро

Иво Андрић о Вуковом „Српском рјечнику“ / Миро Вуксановић // Вук Стефановић Караџић... – 59–69. | Summary

– ИВАНОВА, Ценка

Идејта за общ јужнословенски књижевен език през 19. век : фикција и/или реалност | Уп. 450.

991. ЈОВАНОВИЋ, Гордана

Језик весма полезан / Александар Милановић. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2013. – 284. – (Библиотека Књижевност и језик ; 45) / Гордана Јовановић // ПКЈИФ. – 80 (2014), 253–257. | Приказ | Уп. 998, 1004.

992. ЈОВАНОВИЋ, Зоран

Вук Караџић између критике и панегирике / Зоран Р. Јовановић // Prevodilac. – 33, 3/4 (2014), 7–33.

– ЈОВАНОВИЋ, Миодраг

Финалне вокалске групе и покретни вокали у Вуковој „Писменици“ и Његошевом „Горском вијенцу“ | Уп. 495.

993. КАРАЦИЋ, Вук Стефановић

О језику и књижевности. Том 3, св. 2 / Вук Стеф. Караџић ; ур. Миодраг Матицки, Бошко Сувајџић. – Београд : Вукова задужбина : Просвета, 2014. – 357. – (Сабрана дела ; 14, 2)

994. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Андрићев језик и стил – врхунац Вуковог стила и језика / Милош Ковачевић // Вук Стефановић Караџић... – 100–118. | Резиме, Summary

995. КОВЧЕЖИЋ за историју, језик и обичаје Срба сва три закона / ур. Вук Стефановић Караџић ; приредила и поговор написала Нада Милошевић Ђорђевић. – Фототипско изд. – Београд : Вукова задужбина, 2014. – 154. – (Фототипска издања Вукове задужбине)

996. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Лингвистика и поетика у текстологији „Мале простонародне славеносрпске пјеснарице“: граматичка реконструкција и граматичка идентификација / Радмило Н. Маројевић // ЗБМСКЈ. – 62, 3 (2014), 665–690. | Резюме

– МАРОЈЕВИЋ, Радмило*

Обличка хомонимија, версификација и типологија Његошевог спјева „Луча микрокозма“ : посвећено двјестагодишњици рођења Петра II Петровића Његоша : 1811. или 1813–1851. | Уп. 797.

997. МАТОВИЋ, Веселин

Вук Караџић у новим црногорским убеницима за језик и књижевност / Веселин Матовић // Вук Стефановић Караџић... – 86–99. | Резиме

998. МИЛАДИНОВИЋ, Сања

Језик весма полезан / Александар Милановић. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2013. – 284. – (Библиотека Књижевност и језик ; 45) / Сања Миладиновић // ЛА. – 24 (2014), 88. | Приказ | Уп. 991, 1004.

– МИЛАНОВИЋ, Александар

Жанр као ресурс за истраживање историје српских књижевних језика у 18–19. веку | Уп. 968.

999. МИЛАНОВИЋ, Александар

Значај Вукове „Писменице“ (1814) / Александар Милановић // Семинар српског језика, књижевности и културе... – 137–145.

1000. МИЛАНОВИЋ, Александар

Језик Јована Суботића / Александар М. Милановић. – Београд : Чигоја штампа : Филолошки факултет, 2014. – 414.

1001. ОКУКА, Милош

Допринос Вуковој победи у реформи језика и правописа : „Лазарице или Бој на Косову“ Јоксима Новића Оточанина из 1847. године / Милош Окука // СЈ. – 19 (2014), 577–584. | Zusammenfassung

1002. ОКУКА, Милош

У вртлогу матице : доприноси крајишких писаца развоју српског књижевног језика у првој половини 19. столећа / Милош Окука. – Загреб : СКД Просвјета, 2014. – 471.

1003. ОСТОЈИЋ, Бранислав

Два Петра Петровића и Вукова реформа српског књижевног језика / Бранислав М. Остојић // СЈ. – 19 (2014), 35–43. | Summary

1004. РАНЂЕЛОВИЋ, Ана

Дело весма полезно : Језик весма полезен / Александар Милановић. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2013. – 284. – (Библиотека Књижевност и језик ; 45) / Ана Ранђеловић // ЗбМСФЛ. – 57, 1 (2014), 258–265. | Приказ | Уп. 991, 998.

1005. РАНЂЕЛОВИЋ, Ана

Маргинализација у језичкословној терминологији код Срба у 19. веку / Ана Ранђеловић // Jezik, književnost, marginalizacija. – 471–486. | Summary

1006. СИМИЋ, Радоје

Значај Вукова боравка у Дубровнику и Црној Гори за правце његових реформи српског књижевног језика / Радоје Симић // Вук Стефановић Караџић... – 48–58.

1007. СИМИЋ, Радоје

О употреби локалног акузатива, одн. локатива и инструментала у Вуковом језику / Радоје Симић, Јелена Јовановић Симић // НЈ. – 45, 1/2 (2014), 3–16. | Резюме

1008. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Вуков принцип *ојћене љравилности* у реформи српског језика / Јелица Стојановић // Вук Стефановић Караџић... – 7–23.

1009. ШТАСНИ, Гордана

Лична имена по Вуку / Гордана Р. Штасни // КњЈ. – 61, 3/4 (2014), 249–264. | Summary

**VIII. Речници стари и нови српског језика
односно српског и ког страног језика****– АНДОНОВСКИ, Јелена**

Улога дигиталног корпуса из библиотекарства и информатике у развоју речника српског језика | Уп. 605.

– **АТАНАСОВА ПЕТКОВА, Гургана**

Србски мџки лични имена, образувани от римско родово име | Уп. 607.

– **БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора***

Предлог макроструктуре „Речника славеносрпског језика“ | Уп. 610.

1010. БЈЕЛИЦА, Невенка

Englesko-srpski srpsko-engleski rečnik : sa gramatikom i malim računarskim rečnikom / Nevenka Bjelica. – 2. izd. – Beograd : Marso, 2014. – 746.

1011. БОШКОВИЋ, Радослав

Руско-српски српско-руски речник / Радослав Бошковић. – 3. изд. – Београд : Јасен, 2014. – 1576. – (Библиотека Речник)

1012. ВУЛОВИЋ, Наташа

Речник српскохрватског књижевног и народног језика. Књ. 19, Оцат–петогласник. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2014. – CXVI, 800. / Наташа Вуловић // Prevodilac. – 33, 3/4 (2014), 85–88. | Приказ | Уп. 1014, 1039.

1013. ГОРТАН ПРЕМК, Даринка

Yeni Türkçe-Sirça sözlük / prir. Marija Đindić. – Ankara : Türk Dil Kurumu, 2014. – 1527. – (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayinlari ; 1122) / Даринка Гортан Премк // НЈ. – 45, 1/2 (2014), 93–97. | Приказ

1014. БИНЂИЋ, Марија

Речник српскохрватског књижевног и народног језика. Књ. 19, Оцат–петогласник / ур. Даринка Гортан Премк и др. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2014. – CXVI, 800. / Марија С. Ђинђић // НЈ. – 45, 3/4 (2014), 115–119. | Приказ | Уп. 1012, 1039.

1015. БУРИЋ, Милош

Glosar šahovskih termina / Miloš D. Đurić // Prevodilac. – 33, 1/2 (2014), 135–145.

1016. БУРИЋ, Милош

Mašinska terminologija : srpsko-engleski / Miloš D. Đurić, Nada Krnjaić Cekić // Prevodilac. – 33, 3/4 (2014), 135–156.

1017. ЗДРАВКОВИЋ, Љилана

Nemačko-srpski srpsko-nemački rečnik : sa gramatikom / Ljiljana Zdravković. – 3. izd. – Beograd : Marso, 2014. – 806.

1018. ЗЕЧЕВИЋ, Слободан

Nemačko-srpski srpsko-nemački rečnik / Slobodan Zečević. – 4. izd. – Beograd : Јасен, 2014. – 1167. – (Biblioteka Rečnik)

1019. ЗЛАТАНОВИЋ, Момчило

Речник говора југа Србије : провинцијализми, дијалектизми, варваризми и др. / Момчило Златановић. – Врање : Учитељски факултет, 2014. – 809.

1020. ЗЛАТКОВИЋ, Драгољуб

Речник пиротског говора. Том 1, А–Њ / Драгољуб Златковић. – Београд : Службени гласник, 2014. – 570. – (Библиотека Lexis. Едиција Речници и енциклопедије)

1021. ЗЛАТКОВИЋ, Драгољуб

Речник пиротског говора. Том 2, О–Ш / Драгољуб Златковић. – Београд : Службени гласник, 2015. – 600. – (Библиотека Lexis. Едиција Речници и енциклопедије)

1022. ЈАМАСАКИ ВУКЕЛИЋ, Хироши

Јапанско-српски српско-јапански речник : са кратком граматиком јапанског језика / Хироши Јамасаки Вукелић. – 3. допуњено изд. – Београд : Завод за уџбенике, 2014. – 445.

1023. ЈЕВРЕМОВИЋ, Весна

Rečnik statističkih termina / Vesna Jevremović. – Novi Sad : Univerzitet, Univerzitetski centar za primenjenu statistiku, 2013 (2014). – 318.

1024. ЈОВАНОВИЋ, Слободан

Francusko-srpski rečnik / Slobodan A. Jovanović ; red. Saša Marjanović, Jelena Mijatović. – Novo, prerađeno i dopunjeno izd. – Beograd : Службени гласник, 2014. – 587. – (Biblioteka Lexis. Edicija Rečnici i enciklopedije)

1025. КАМАРА, Жоана

Portugalsko-srpski, srpsko-portugalski rečnik = Português-sérvio, sérvio-português dicionário / Joana Câmara, Mladen Ćirić. – Zemun : JRJ, 2014 – 601.

1026. КЛАЈН, Иван

Italijansko-srpski rečnik / Ivan Klajn. – Beograd : Zavod za udžbenike, 2014. – 1251.

1027. КНЕЖЕВИЋ, Марија

Englesko-srpski srpsko-engleski rečnik / Marija Knežević, Dragan Džaković. – 4. izd. – Beograd : Јасен, 2014. – 1213. – (Biblioteka Rečnik)

1028. МАРКОВИЋ, Јордана

Речник заплањског говора / Видоје Цветановић. – Гацин Хан : Народна библиотека Бранко Миљковић, 2013. – 249. / Јордана Марковић // Етно-културолошки... – 18 (2014), 128–130. | Приказ

1029. МАТИНОВ, Златоје

Esperanta-serba vortaro = Esperantsko-srpski rečnik / Dimitrije Diso Janičić. – Beograd : Orion art, 2013. – 682. – (Rečnici ; 3) / Zlatoje Martinov // Prevodilac. – 33, 1/2 (2014), 79–80. | Приказ

1030. МИЛАДИНОВИЋ, Сања*

Обратни асоцијативни речник српског језика. Део 2, Од реакције ка стимулусу / Рајна Драгићевић, Предраг Пипер, Марија Стефановић. – Београд : Београдска књига : Службени гласник, 2011. – 720. – (Библиотека Свет језика) / Сања Миладиновић // ЛА. – 23 (2013), 56–58. | Приказ

– МИЛАНОВИЋ, Александар*

Теоријско-методолошки оквир „Речника славеносрпског језика“ у досадашњим истраживањима | Уп. 672.

1031. МИЛОЈЕВИЋ, Предраг

Речник скаредних речи и израза у српском језику / Предраг Милојевић. – 2. допуњено изд. – Младеновац : Друштво за афирмацију културе Пресинг, 2014. – 254.

1032. НИКОЛИЋ, Војислав

Špansko-srpski srpsko-španski rečnik / Vojislav Nikolić, Teodora Nikolić. – 3. izd. – Beograd : Јасен, 2014. – 1431. – (Biblioteka Rečnik)

1033. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Rečnik turcizama / Đorđe Otašević. – 3. izd. – Beograd : Alma, 2014. – 213. – (Biblioteka Rečnici ; 56)

1034. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Тематски речник српског језика : лексичке релације и функције. 6, Брод–бубуљица / Ђорђе Оташевић, Сања Миладиновић, Светлана М. Спајић. – Београд : Алма, 2014. – 289. – (Библиотека Речници ; 52)

1035. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Тематски речник српског језика : лексичке релације и функције. 7, Бугарска–бушилица / Ђорђе Оташевић, Сања Миладиновић, Светлана М. Спајић. – Београд : Алма, 2014. – 289. – (Библиотека Речници ; 53)

1036. ПОПОВИЋ, Ђорђе

Rečnik turcizama / Đorđe Popović. – Beograd : Partenon : Srpska književna zadruga, 2014. – 320.

1037. ПРЋИЋ, Твртко

Kakvi nam englesko-srpski i srpsko-engleski rečnici najviše trebaju / Tvrtko Prčić // Engleski jezik i anglofone književnosti... – 419–442. | Summary

1038. РАИЧЕВИЋ, Вучина

Српско-руски речник / Радослав Бошковић. – Београд : Јасен, 2013. – 1070. / Вучина Раичевић // Славистика. – 18 (2014), 636–637. | Приказ

1039. РЕЧНИК српскохрватског књижевног и народног језика. Књ. 19, Оцат–петогласник / ур. Даринка Гортан Премк и др. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2014. – СХVI, 800. | Уп. 1012, 1014.

1040. РОГЛИЋ, Вера

Francusko-srpski srpsko-francuski rečnik : sa gramatikom / Vera Roglić, Veljko Nikitović. – Beograd : Book, 2014. – 962.

1041. СПАЈИЋ, Светлана

Rečnik srpskog žargona : i žargonu srodnih reči i izraza / Borivoj Gerzić. – Beograd : B. Gerzić, 2012. – 397. / Светлана М. Спајић // ЈА. – 24 (2014), 75–77. | Приказ

1042. СРДИЋ, Смиља

Живот речи у контексту : Srpsko-nemački rečnik valentnosti glagola = Wörterbuch zur Verbvalenz Serbisch-Deutsch / Miloje Đorđević, Ulrich Engel. – München : O. Sagner, 2013. – 780. – (Sagners slavistische Sammlung ; 34) / Смиља Срдић // CJ. – 19 (2014), 747–750. | Приказ

– СТАНКОВИЋ ШОШО, Наташа

Мали речник књижевних термина за основну школу | Уп. 876.

1043. СТЕВАНОВИЋ, Бошко

Речник црнотравских речи и израза / Бошко Д. Стевановић. – Београд : Удружење Црнотраваца, 2014. – 153.

1044. СТЕПАНОВ, Данијела

Norveško-srpski, srpsko-norveški rečnik / Danijela Stepanov. – Zemun : JRJ, 2014. – 576.

1045. СТИЈОВИЋ, Рада

Речник Васојевића / Рада Стијовић. – Београд : Чигоја штампа, 2014. – 657.

– СУБОТИЋ, Љиљана*

„Речник славеносрпског језика“ : ретроспектива пројекта | Уп. 1265.

1046. ТОМИЋ, Илија

Речник јеврејског библијског језика / Илија Томић. – Београд : Православни богословски факултет, Институт за теолошка истраживања, 2014. – 542.

1047. ТРОШИЋ, Драгиша

Речник говора трстеничког краја : архаизми, локализми, варваризми и др. / Драгиша Трошић. – Трстеник : Народна библиотека Јефимија, 2014. – 172.

1048. ТУНА, Енес

Tursko-srpski srpsko-turski rečnik / Enes Tuna, Sanita Lisica, Mersiha Lisica, Alma Brnićanin. – 3. izd. – Beograd : Јасен, 2014. – 703. – (Biblioteka Rečnik)

1049. ЋИРИКОВАЧКИ, Жељко

Švedsko-srpski, srpsko-švedski rečnik = Svensk-serbiskt, serbiskt-svensk lexikon / Željko Ćirikovački. – Zemun : JRJ, 2014. – 783.

1050. ФИЛИПОВИЋ, Зоран

Дринкманов забавник : речник речи и израза које се користе често, али не баш увек од миља 1 / сакупио, приредио и од заборава отргнуо Зоран Филиповић. – 3. изд. – Суботица : Neopress, 2014. – 181.

– ЦВЕТКОВИЋ ТЕОФИЛОВИЋ, Ирена*

Макроструктура „Речника славеносрпског језика“ | Уп. 725.

1051. ЦВИЈЕТИЋ, Ратомир

Речник ужичког говора / Ратомир Цвијетић ; ред. Милорад Симић. – Београд : Службени гласник ; Ужице : Учитељски факултет, 2014. – 443. – (Библиотека Lexis. Едиција Речници и енциклопедије)

1052. ШИПКА, Данко

Велики енглеско-српски речник / Данко Шипка. – Нови Сад : Прометеј, 2014. – 2294. – (Библиотека Речници ; 6)

IX. Несловенски језици**– АКСИЋ, Катарина**

Енглески предлог *over* и његови преводни еквиваленти у српском језику | Уп. 74.

1053. АНАШКИНА, Јелена

The Functioning Mechanism of Attributive Metonymy in English Fictional Discourse / Elena Vladimirovna Anashkina, Olimpiada Fyodorovna Ivanova // FU. – 12, 2 (2014), 67–79. | Rezime

– АНДРИЋ, Едита

Ljudske boje u mađarskom i srpskom jeziku | Уп. 263.

Prevod romana „Na Drini ćuprija“ na mađarski jezik | Уп. 75.

Sličnosti i razlike u terminologiji krvnog srodstva u mađarskom i srpskom jeziku | Уп. 264.

– АШИЋ, Тијана

Различита значења потенцијала (кондиционала) у романима Меше Селимовића „Тврђава“ и „Дервиш и смрт“ и њиховим преводним еквивалентима на француски језик | Уп. 78.

– БАБИЋ, Жељка

Композиционалност у енглеским и српским језичким јединицама | Уп. 265.

1054. БАЋАНИН, Фуад

Jezik „Mevluda“ zavičajnog alhamijado pjesnika Arifa Sarajlije / Fuad Baćanin // Језици Балкана... – 155–169. | Summary

1055. БАЦИЛА, Флорина-Марија

Mărci redundante ale superlativului în lirica lui Traian Dorz / Florina-Maria Băcilă // Језици и културе... – 693–699. | Summary

1056. БЈЕЛАКОВИЋ, Андреј

Gimson's Pronunciation of English / ed. Alan Cruttenden. – 8th edition,. – London ; New York : Routledge, 2014. – 381. / Andrej Bjelaković // Philologia. – 12 (2014), 85–89. | Приказ | Уп. 1130.

– БЈЕЛИЦА АНДОНОВ, Маја

Why Do We Cook up Stories, Spice Them up, and Serve Them with Relish : Some Observations about Metaphors | Уп. 266.

– БЛАГОЈЕВИЋ, Савка

Konferencijski sažeci autora sa anglofonog i srpskog govornog područja : kontrastivna analiza | Уп. 267.

1057. БЛАГОЈЕВИЋ, Савка

Some Marginalized Features of Academic Writing : the Author's Voice and Guidance Through the Text / Savka Blagojević // Jezik, književnost, marginalizacija. – 523–533. | Rezime

1058. БЛАТЕШИЋ, Александра

Nulta imenička sintagma u eliptičnim strukturama italijanskog jezika / Aleksandra Blatešić // ГФФНС. – 39, 2 (2014), 45–60. | Summary

1059. БОЖИЋ, Даниела

Profiling English Phonetics / Biljana Čubrović. – 3. revised ed. – Beograd : Philologia, 2014. – 89. / Daniela Božić // Philologia. – 12 (2014), 90–92. | Приказ | Уп. 1162.

1060. БОЈОВИЋ, Бранкица

Fashion Language and Semantic Codes / Brankica Bojović // ELLSEE Proceedings. – 375–388.

1061. БРАДАШЕВИЋ, Саша

Синтаксичка природа везничких односа у турском језику / Саша Ђ. Брадашевић // АФФ. – 26, 1 (2014), 203–217. | Summary

1062. БРОЋИЋ, Андријана

On the Role of *Verticality* and *Size* in the Conceptualization of Self-Reflective Emotions / Andrijana Bročić // ELLSEE Proceedings. – 91–103.

1063. БУГАРСКИ, Ранко

English Idioms in Theory And Practice : a Personal Account / Ranko Bugarski // Engleski jezik i anglofone književnosti... – 81–88. | Rezime

1064. БУГАРСКИ, Ранко

Reflecting on the Boundaries of English / Ranko Bugarski // ELLSEE Proceedings. – 15–21.

– БУРОВИЋ, Каплан

Etimološke studije | Уп. 269.

– ВАЛИЋ НЕДЕЉКОВИЋ, Дубравка

Media Constructs and Images between Serbia and Kosovo Discourse Analysis Based on Coverage by the Online Editions of Leading Newspapers | Уп. 270.

1065. ВАРГА, Мелита Алекса

Cognitive Analysis in Poetry Across Languages And Cultures / Melita Aleksa Varga, Draženka Molnar // Engleski jezik i anglofone književnosti... – 31–50. | Rezime + Tabele

– ВЕРКМАН, Ана

„Romano čačire“ : Headlines From the Margines | Уп. 13.

– **ВЕСИЋ ПАВЛОВИЋ, Тијана**

Where Do Our Roads Run? : Fictive Motion in English and Serbian | Уп. 272.

– **ВЛАХОВИЋ, Љубица**

Proverbes français à construction comparative et les équivalents en serbe | Уп. 273.

– **ВУЈЕВИЋ, Вера**

Номинална елипса у енглеском и српском језику | Уп. 274.

1066. ВУЈИЋ, Јелена

Deconstructing Constructional Idioms : the Case of Complex Verbs in English / Jelena Vujić // ELLSEE Proceedings. – 51–60.

1067. ВУЈОВИЋ, Ана

Франкофонија у свету и код нас / Ана Вујовић. – Београд : Учитељски факултет, 2014. – 285. – (Едиција Студије ; 6)

1068. ГАЗИЈЕВА, Индира

Semantics of Speech Genres of Greetings Cards and SMS-Greetings Messages / Indira Gazieva // ELLSEE Proceedings. – 389–398.

– **ГЛУМАЦ, Дивна**

Исказивање агенса у пасивним конструкцијама у српском и јапанском језику | Уп. 275.

Tipovi pasivnih rečenica u japanskom jeziku i uloga dativa u njihovom prevodenju na srpski jezik | Уп. 83.

1069. ГОРДИЋ ПЕТКОВИЋ, Владислава*

Изучавања књижевности, рода и језика у црногорској англистици / Владислава С. Гордић Петковић // ЗБМСКЈ. – 61, 3 (2013), 715–720. | Summary

– **ГРБОВИЋ, Маја***

Енглески фразни глаголи са партикулом *out* и њихови преводни еквиваленти у српском | Уп. 84.

– **ГУДУРИЋ, Снежана**

Хлеб у француској и српској језичкој традицији | Уп. 277.

– **ДИМКОВИЋ ТЕЛЕБАКОВИЋ, Гордана**

Višeznačnost metaforičkih jedinica u savremenom engleskom i srpskom jeziku u saobraćajnom inženjerstvu | Уп. 278.

1070. ДОБРИЋ, Никола

The Predictive Power of the (Micro)Context Revisited : Behavioral Profiling and Word Sense Disambiguation / Nikola Dobrić // ЗБМСФЛ. – 57, 2 (2014), 77–100. | Резиме

– **ДРАГИН, Гордана**

Вредности и значај „Граматике ромског језика“ | Уп. 20.

– **ДРАГИЋ, Љиљана***

Нефинитни облици као постмодификатори именичке фразе у енглеском језику и њима одговарајући облици у српском/хрватском језичком изразу | Уп. 279.

– **ДРОБЊАК, Драгана**

Koncept *duše* u srpskom, francuskom i španskom jeziku | Уп. 280.

1071. ЂУРИЋ, Милош

Leksikologija nemačkog jezika. 1, Tvorba reči u savremenom nemačkom jeziku / Jelena Kostić Tomović. – Београд : Fokus, 2013. – 196. / Miloš D. Đurić, Nada Krnjaić Cekić // Prevodilac. – 33, 1/2 (2014), 71–78. | Приказ

1072. ELLSEE Proceedings : International Conference English Language and Literature Studies : Embracing Edges, Belgrade, 2014 / ed. Zoran Paunović. – Belgrade : Faculty of Philology, 2014. – 689.

1073. ENGLESKI jezik i anglofone književnosti u teoriji i praksi / ur. Tvrtko Prčić, Maja Marković. – Novi Sad : Filozofski fakultet : Orfelin izdavaštvo, 2014. – 726. – (Zbornik u čast Druginji Pervaz)

1074. ENGLISH Studies Today : Prospects and Perspectives : Selected Papers From the Second International Conference English Language and Anglophone Literatures Today : ELALT 2 / ed. Zorica Đergović-Joksimović, Sabina Halupka Rešetar. – Novi Sad : Faculty of Philosophy, Department of English Studies, 2014. – 323.

1075. ЖАРКОВИЋ, Маја

Атрибутивни придејви и семантички односи са управном ријечју именске фразе / Маја Жарковић // Језик, књижевност, култура. – 52–63. | Summary

1076. ЖАРКОВИЋ, Маја

Morfološka struktura izvedenih atributivnih imenica i semantički odnosi sa upravnom riječju imeničke sintagme u savremenom engleskom jeziku / Maja M. Žarković // Philologia. – 12 (2014), 1–11. | Summary

– **ЖИВАНОВИЋ, Дуња**

Концептуализација језика помоћу метафоре проводника у српском језику у поређењу са енглеским | Уп. 283.

1077. ЖИВКОВИЋ, Данијел

Teorijske osnove u analizi diskursa i pragmatici kod frankofonih lingvista / Danijel Živković // Језик, књижевност, култура. – 362–374. | Résumé

1078. ЖИВКОВИЋ, Милан

Language and Literature Synthesis : the Phenomenon of Dystopian Language / Milan Živković // ELLSEE Proceedings. – 661–672.

– **ЗАРИФОВИЋ, Мирјана**

Suze u nemačkoj i srpskoj frazeologiji | Уп. 284.

– **ЗВЕКИЋ ДУШАНОВИЋ, Душанка**

Iz diskursa imenovanja : nazivi kozmetičkih proizvoda u srpskom i mađarskom jeziku | Уп. 285.

Mađarski ekvivalenti glagolskih priloga u Andrićevom romanu „Na Drini ćuprija“ | Уп. 93.

– **ЈАКОВЉЕВИЋ, Бојана**

Acoustic Description of English and Serbian Affricates | Уп. 288.

The Strength of Articulation of the Members of the Voice Contrast in English and Serbian | Уп. 289.

1079. ЈАМАСАКИ, Кајоко

Gramatika savremenog japanskog jezika I i II / Kajoko Jamasaki. – Beograd : Zavod za udžbenike, 2014. – 353. | Уп. 1145.

– **ЈАНИЋИЈЕВИЋ, Марко**

Managerial Processes in the Constitutions in Serbian and English : a Quantitative (Critical) Analysis | Уп. 292.

Метафоричке основе српског и енглеског уставноправног језика | Уп. 293.

1080. ЈАНКОВИЋ, Жељка

Un casse-tête linguistique et traductologique : l'imparfait narratif français / Željka Janković. – Beograd : Zadužbina Andrejević, 2014. – 95. – (Библиотека Initium ; 52)

1081. ЈЕРОТИЈЕВИЋ, Даница

Мондигрини и енглеско-српска међујезичка перцепција / Даница Јеротијевић Тишма // Вишезначност у језику. – 421–432. | Summary

– ЈЕРОТИЈЕВИЋ, Даница

Утицај фонетског окружења на усвајање интерденталних фрикатива у енглеско-српској међујезичкој фонологији | Уп. 294.

1082. ЈОВАНОВИЋ, Владимир

Aktuelne teme engleskog jezika nauke i struke u Srbiji : tematski zbornik radova / ur. Nadežda Silaški, Tatjana Đurović. – Beograd : Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta, 2013. – 301. / Владимир Јовановић // ЗбМCFЛ. – 57, 1 (2014), 294–300. | Приказ

– ЈОВАНОВИЋ, Владимир

The Use of Tag Questions with Male and Female Speakers of English and Serbian | Уп. 295.

Marginalization of Linguistic Form for Effective Communication : Morphological Issues in English and Serbian | Уп. 296.

– ЈОВАНОВИЋ, Иван

Семантички конституенти лексеме *chèvre* (коза) у француским пословицама и њиховим српским еквивалентима : пример маргинализације прототипичних особина | Уп. 297.

– ЈОВАНОВИЋ, Милена

Грчки и српски језик : питања транскрипције имена | Уп. 503.

1083. ЈОВАНОВИЋ, Милена

Неохеленске студије и језичко *ийи*јање / Милена Јовановић. – Београд : Филолошки факултет, 2014. – 138.

– ЈОВОВИЋ, Предраг

Културно-прагматичко контрастирање италијанског и српског језика на основу примене стратегија учтивости у политичком дискурсу | Уп. 298.

Културно-прагматичко контрастирање италијанског и српског језика на примјеру реализације говорних чинова у политичком дискурсу | Уп. 299.

1084. ЈОЈИЋ, Оља

Dysphemisms in Scripted Conversational Humor / Olja Jojić // Engleski jezik i anglofone književnosti... – 207–217. | Rezime

1085. ЈОЈИЋ, Оља

Humorous Misunderstandings in Sitcom Discourse / Olja Jojić // English Studies Today... – 63–73.

1086. ЈОСИЈЕВИЋ, Јелена

Језичка варијација у Дизнијевим анимираним филмовима / Јелена М. Јосијевић // Филологије vs идеологије. – 27–42. | Summary

1087. ЈОТОВ, Милица

Interakcija jezika, kulture i društva : neki primeri iz japanskog jezika / Milica Jotov, Borko Kovačević // АФФ. – 26, 1 (2014), 423–434. | Summary

1088. ЈОТОВ, Милица

Uticaј medija na svest Japanaca o produženoј stagnaciji, sa osvrtom na jezičke promene koje su usledile / Milica Jotov // Језици Балкана... – 95–109. | Summary

1089. КАВГИЋ, Александар

The Survival Rate of Slang : a Diachronic Corpus-Based Frequency Analysis of Slang in „The Simpsons“ / Aleksandar Kavgić // English Studies Today... – 91–103.

1090. КАТОНА, Едит

Igekötő-használati sajátosságok a középiskolások nyelvében / Edit Katona // Diskursi manjinskih jezika... – 97–102. | Summary

1091. КАТОНА, Едит*

Metafora és vidéke : tanulmányok a kognitív nyelvészet és az írásbeli szövegalkotás vizsgálata köréből / Katona Edit ; [angol fordítás McConnell-Duff Márta ; illusztrációk Orcsik Ottó]. – Novi Sad : Filozofski fakultet = Újvidék : Bölcsészettudományi Kar, 2013. – 244.

1092. КЕВЕЧЕШ, Золтан

Metaphor Use and Context / Zoltán Köveczes // English Studies Today... – 17–28.

1093. КЕДВЕШ, Ана

Man Text Decoder & We Read Hot Girls' Minds : Headlines in Male and Female Online Magazines / Ana Kedves // English Studies Today... – 75–90.

– КЉАКИЋ, Снежана*

Kontrastivna analiza glagola hodanja u engleskom i srpskom jeziku | Уп. 301, 302.

1094. КОВАЧ РАЦ, Елеонора

A magyar nyelvjárások stigmatizáltsága és rejtett presztízse a vajdasági magyar általános iskolások 5. és 8. osztályában / Eleonóra Kovács Rácz // Diskursi manjinskih jezika... – 109–119. | Summary

1095. КОПРИВИЦА ЛЕЛИЋАНИН, Марија

Маркери ографивања у новинским уводницима у италијанском језику / Марија Копривица Лелићанин // Савремена проучавања језика... – 329–337. | Riassunto

1096. КОСТИЋ, Милена

Subjectivity and Intersubjectivity in Discourse on the Topic of Global Business / Milena Kostić // Савремена проучавања језика... – 235–246. | Резиме

– КРИЈЕЗИ, Мерима

O predložko-padežnim konstrukcijama u albanskom i srpskom jeziku | Уп. 304.

– КРИМЕР ГАБОРОВИЋ, Сања

Концептуализација, категоризација и именовање боја у енглеском и српском језику у свету Берлин–Кејовог модела | Уп. 305.

The Semantics of the Blue Colour Category in English And Serbian | Уп. 306.

1097. КУЗМАНОВИЋ ЈОВАНОВИЋ, Ана

Хиспанска филологија и национализам : утицај идеолошког дискурса „Fin de siècle“ и „Генерације 98“ на концепцију порекла и историје шпанског језика код Менендеса Пидала / Ана Кузмановић Јовановић // ФП. – 41, 2 (2014), 19–30. | Summary

1098. ЛАЗОВИЋ, Весна

The Significance of Distinctive Lexical Repertoire in British Bank Offers / Vesna Lazović // Engleski jezik i anglophone književnosti... – 275–289. | Rezime

– ЛАЗОВИЋ, Михаела

The Influence of Prefixes on Aspect and Telicity in English, Romanian and Serbian | Уп. 308.

1099. ЛАЛИЋ КРСТИН, Гордана

Forms and Meanings of the Source Word *Armageddon* in English Lexical Blends / Gordana Lalić Krstin // *Engleski jezik i anglofone književnosti...* – 257–273. | Rezime

1100. МАДГУ, Лиа

Memoria valorilor / Lia Magdu ; prefață și selecție de Nicu Ciobanu. – Zrenianin : ICRV, 2014. – 214. – (Biblioteca Opere alese)

– МАЉАН, Горан

Red reči u nastavi švedskog kao stranog jezika | Уп. 191.

– МАРЈАНОВИЋ, Саша

Лексикографска обрада фраземе (*йасїи*) као зрела крушка и њени кореспонденти у француском језику | Уп. 315.

1101. МАРКОВИЋ, Јелена

The (Im)Perfective English Perfect / Jelena Marković // *ELLSEE Proceedings.* – 61–73.

1102. МАРКОВИЋ, Маја

Veliko pomeranje vokala nekad i sad / Maja Marković // *Engleski jezik i anglofone književnosti...* – 291–305. | Summary

– МИЛАШИНОВИЋ, Милица

Перфекат у српском језику и његови преводни еквиваленти у француској верзији дела „Рани јади“ Данила Киша | Уп. 100.

– МИЛИЋ, Мира

Term Formation in Sport Register in English and Serbian | Уп. 318.

1103. МИЛИЋЕВ, Тања

Weak Demonstratives in Old English / Tanja Milićev // *Engleski jezik i anglofone književnosti...* – 323–336. | Rezime

1104. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Татјана

Metode ublažavanja u izveštajima britanske štampe o aferi „Wikileaks“ / Tatjana Milosavljević // *Језици и културе...* – 287–298. | Summary

1105. МИЛОШЕВИЋ, Иван

A Cognitive Insight into the Semantics of Idioms with the Example of Business English Idioms / Ivan Milošević // *ELLSEE Proceedings.* – 155–163.

1106. МИШИЋ ИЛИЋ, Биљана

Marginalizing Commitment : Syntactic Euphemisms in Political Speeches / Biljana Mišić Ilić, Milica Radulović // *FU.* – 12, 1 (2014), 25–41. | Rezime

1107. МЛАДЕНОВИЋ, Радивоје

Распоред енклитика у горанском говору / Радивоје Младеновић // *Језици и културе...* – 717–726. | Résumé

1108. МОЛНАР, Драженка

Black and White in Thought and Language : a Cognitive Semantics Study / Draženka Molnar, Alma Vančura // *ELLSEE Proceedings.* – 117–127.

1109. МОЛНАР ЧИКОШ, Ласло

Specifični oblici u upotrebi mađarskog jezika u Vojvodini / Laslo Molnar Čikoš // *Diskursi manjinskih jezika...* – 143–148. | Summary

1110. МУТАВЦИЋ, Предраг

Значај појаве прве граматике на аромунском (цинцарском) језику / Предраг Мутавцић // ФП. – 41, 2 (2014), 105–124. | Summary

1111. МУТАВЦИЋ, Предраг

O statusu armanskog jezika danas na Balkanskom poluostrvu / Predrag J. Mutavdžić // АФФ. – 26, 1 (2014), 321–345. | Summary

– МУТАВЦИЋ, Предраг

Фразеологизми са компонентом *zemër/zemra* (срце) у савременом албанском и њихови еквиваленти у српском и румунском језику | Уп. 319.

1112. НЕДЕЉКОВИЋ ПРАВДИЋ, Марија

Encyclopedia of Terminology for Educational Communications and Technology / ed. Rita C. Richey. – New York : Springer Science Business Media, 2013. – xxxii, 338. / Марија Недељковић Правдић // ЛА. – 25 (2014), 83–88. | Приказ

1113. НЕШКОВСКА, Силвана

Signaling Irony / Silvana Neshkovska, Jovanka Lazarevska-Stanchevska // Engleski jezik i anglofone književnosti... – 357–366. Rezime

1114. НИКОЛИЋ, Ивана

Идеологизација Божића у англоамеричком друштву / Ивана М. Николић, Ана М. Шарчевић // Филологије vs идеологије. – 13–26. | Summary

– НИНКОВИЋ, Сања

Kontrastive Untersuchung der Bedeutung des Präfixes *aus-* und seiner Äquivalente im serbischen | Уп. 320.

Negative Emotionen in deutschen Phraseologismen und ihre serbischen Äquivalente | Уп. 321.

1115. НОВАКОВ, Предраг

Aspektualne i temporalne karakteristike glagolskog oblika prezent perfekat u engleskom jeziku / Predrag Novakov // Engleski jezik i anglofone književnosti... – 367–377. | Summary

– НОВАКОВ, Предраг

Engleski frazno-predložki glagoli i njihovi srpski ekvivalenti | Уп. 322.

1116. ОРЧИЋ, Лидија

Collocations with the Adjective *Heavy* in Business English / Lidija Orčić // Engleski jezik i anglofone književnosti... – 389–398. | Rezime

1117. ПАВЛОВИЋ, Бојана

Једнодимензионалност времена као фактор граматикализације приједлога у предмодерном кинеском језику / Бојана Павловић // Језик, књижевност, култура. – 348–361. | Summary

1118. ПАВЛОВИЋ, Владан

The N1 V (N2) (to-) Infinitive Construction in English in View of the Closeness is Strength of Effect Metaphor / Vladan Pavlović // FU. – 12, 2 (2014), 93–102. | Rezime

1119. ПАВЛОВИЋ, Владан

On Complement and Adjunct Clauses in English from Discourse Perspective / Vladan Pavlović // Језик, књижевност, култура. – 414–425. | Резиме

– ПАНИЋ КАВГИЋ, Олга

Agreeing with the Interlocutor as an Example of Dispreferred Verbal Behaviour in Dialogues from Selected American and Serbian Films | Уп. 323.

– **ПАПАЗ, Младен***

Razlike u upotrebi modalnih glagola u uputstvima za upotrebu lijekova u srpskom i njemačkom jeziku | Уп. 324.

1120. ПАСТОР КИЧИ, Марија

A defrazeologizálódás jelensége a világhálón és az internetes graffiti / Mária Pásztor Kicsi // Diskursi manjinskih jezika... – 149–157. | Summary

– **ПЕЈОВИЋ, Анђелка**

Вишезначност у фразеологији : на примеру српског и шпанског језика | Уп. 326.

Како видимо једни друге : називи националности и професија у фразеологији српског и шпанског језика | Уп. 327.

– **ПЕЈЧИЋ, Александар**

Serbian and English Animal Idioms : a Dictionary-Based Contrastive Analysis | Уп. 328.

1121. ПЕРВАЗ, Драгиња

Колокабилност синонима / Драгиња Перваз // Engleski jezik i anglofone književnosti... – 19–27. | Summary

1122. ПЕРИЋ, Александар

Gramatički leksikon nemačkog jezika / Jovan Đukanović. – Beograd : Klett, 2012. – 168. / Aleksandar Perić // Prevodilac. – 33, 1/2 (2014), 70. | Приказ

– **ПЕТРОВИЋ, Боривоје***

Glagolski vid i tip glagolske situacije u engleskom i srpskom jeziku | Уп. 329.

– **ПЕТРОВИЋ, Маша**

Глаголске перифразе са герундом у шпанском и њихови преводни еквиваленти у српском језику | Уп. 103.

1123. ПЕТРОВСКИ, Трајко

Romski jezik i obrazovne potrebe Roma u Srbiji / Trajko Petrovski // Језици Балкана... – 257–266. | Summary

1124. ПИНКОВИЋ, Сања

О значењу препозиције *mit* / Сања Пинковић, Наташа Куртума // Савремена проучавања језика... – 269–276. | Zusammenfassung

1125. ПОПОВИЋ, Михаило

Istorija francuskog jezika : od latinskog do savremenog francuskog jezika / Mihailo Popović. – Beograd : Jasen, 2014. – 491. – (Biblioteka Znakovi)

– **ПРОДАНОВИЋ, Маријана**

Cross-Cultural Politeness : Comparison of English and Serbian Requests | Уп. 334.

– **ПРОДАНОВИЋ СТАНКИЋ, Диана**

Humorous Effects Created by The Non-Observance Of Grice's Cooperative Principle in English and Serbian : a Case Study | Уп. 336.

– **ПРТЉАГА, Јелена**

Deontička modalnost u engleskom i srpskom jeziku | Уп. 337.

– **ПРЋИЋ, Твртко**

Kakvi nam englesko-srpski i srpsko-engleski rečnici najviše trebaju | Уп. 1037.

1126. ПУГАЧ, Владимир

Уклончивоe высказывание как преднамеренно сематически иррелевантноe реагиpование на вопрос / Владимир Пугач // Језик, књижевност, култура. – 426–437. | Summary

1127. РАДЕНКОВИЋ ШОШИЋ, Бојана

Компаративна анализа предлога *a* у одабраним граматикама италијанског језика / Бојана Раденковић Шошић // Савремена проучавања језика... – 107–114. | Riassunto

– РАДИЋ БОЈАНИЋ, Биљана

Polisemija leksema *House* u engleskom i *kuća* u srpskom jeziku | Уп. 338.

– РАДУСИН БАРДИЋ, Наташа

Tonsko pitanje u francuskom i srpskom jeziku | Уп. 342.

1128. РАЈСЛИ, Илона

A vajdasági magyar beszélők kódváltásainak pragmatikai kérdései / Ilona Rajsli // Diskursi manjinskih jezika... – 159–170. | Summary

1129. РАЈСЛИ, Илона

A kódváltás indítékai a Vajdasági magyar prózában / Ilona Rajsli // Језици и културе... – 447–453. | Summary

1130. РАКИЋ, Станимир

Gimson's Pronunciation of English / Alan Cruttenden. – 8th ed. – London et al. : Routledge, 2014. – 382. / Stanimir Rakić // ФП. – 41, 1 (2014), 172–176. | Приказ | Уп. 1056.

– РИСТИВОЈЕВИЋ РАЈКОВИЋ, Наташа

Pogodni nazivi za muškarce i žene : predlog proučavanja konceptualizacije roda | Уп. 343.

– РУПАР, Јована

Conceptualization of *Money* and Related Concepts in Idioms in Serbian and English | Уп. 344.

1131. САВИЋ, Никола

Семантичка и прагматичка анализа реченичних адвербијала у енглеском језику / Никола Савић // Савремена проучавања језика... – 203–210. | Summary

1132. САВКИЋ, Сања

Хроматска лексика и мајанска идеологија / Сања Б. Савкић // АФФ. – 26, 1 (2014), 347–370. | Summary

1133. САМАРЦИЈА ГРЕК, Татјана

La Phrase participle entre literature et peinture / Tatjana Samardžija Grek // ФП. – 41, 2 (2014), 47–64. | Summary

– СИЛАШКИ, Надежда

Metonymy in Expressions Pertaining to *Hand/ruka* in English and Serbian | Уп. 348.

1134. СИЛАШКИ, Надежда

Softening The Blow – Euphemisms and the Language of Dismissal in Today's English / Nađežda Silaški // Engleski jezik i anglofone književnosti... – 471–482. | Rezime

1135. СПАЈИЋ, Светлана

Hablar por los codos : frases, para un español cotidiano / Gordana Vranić. – Madrid : Edelsa, 2007. – 127. / Светлана М. Спајић // ЛА. – 24 (2014), 68–70. | Приказ

1136. СПАСИЋ, Јелена*

Проучавање стилистике у англосаксонској култури : Teaching Stylistics / Lesley Jeffries, Dan McIntyre. – New York : Houndmills, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2011. / Јелена Љ. Спасић // РФФ. – 15, 1 (2013), 538–543. | Приказ

– СПАХИЋ, Едина

La imagen de la mujer en la fraseología española y bosnia : análisis cultural contrastivo | Уп. 349.

1137. СТАМЕНКОВИЋ, Душан

The Visual Language of Comics : Introduction to the Structure and Cognition of Sequential Images / Neil Cohn. – London : Bloomsbury, 2013 – 221. / Dušan Stamenković // FU. – 12, 1 (2014), 63–65. | Приказ

1138. СТАНОЈЕВИЋ, Веран

Neki teorijski i praktični aspekti upotreba određenog člana u francuskom jeziku / Veran J. Stanojević // АФФ. – 26, 1 (2014), 173–192. | Résumé

– СТАНОЈЕВИЋ, Веран

О аористу опет и с поводом | Уп. 350.

Третман вишезначности на плану темпоралности : перфекат у француском и у српском језику | Уп. 351.

1139. СТАНОЈЕВИЋ, Веран

У прилог полисемичком третману глаголских времена у француском језику / Веран Станојевић // Језици и културе... – 727–737. | Résumé

– СТАНОЈЕВИЋ, Марија

Утицај префикса на валентност глагола у немачком и српском језику | Уп. 352.

1140. СТЕВАНОВИЋ, Маја

Metaphors of Health and Illness in Popular Political and Business Discourse / Maja Stevanović, Smiljka Kesić // ELLSEE Proceedings. – 105–113.

– СТЕФАНОВИЋ, Александар

Контрастивна анализа нумеричке квантификације у српскоме и францускоме језику | Уп. 353.

1141. СТОЈАНОВИЋ, Милица

Art Historical Discourse : on Many More (Than 50) Shades of Grey / Milica Stojanović // ELLSEE Proceedings. – 129–139.

– СТОЈАНОВИЋ, Олга

Категорија глаголског вида у контрастирању српског и немачког језика у новијим контрастивно-лингвистичким истраживањима | Уп. 354.

1142. СТОЈИЋ, Светлана

British Culture with an American Variety of English / Svetlana Stojić // ELLSEE Proceedings. – 185–196.

1143. СТОЈКАНОВИЋ, Александар

Analiza revitalizacije hebrejskog jezika : novi jezik u obećanoj zemlji / Aleksandar Stojkanović // Philologia. – 12 (2014), 37–50. | Summary

1144. СУМИЈОШИ, Макото

On Account of as a Clause Linkage Marker / Makato Sumiyoshi // ELLSEE Proceedings. – 75–88.

1145. ТАНАСИЋ, Срето

Gramatika savremenog japanskog jezika I i II / Kajoko Jamasaki. – Beograd : Zavod za udžbenike, 2014. – 353. / Срето Танасић // ЛА. – 24 (2014), 65–67. | Приказ | Уп. 1079.

– ТЕКЕШИНОВИЋ, Лејла

О posteriornosti uzroka u odnosu na posljedicu na primjerima uzročnih rečenica sa veznicima *parce que*, *puisque*, *comme* i njihovih ekvivalenata u B/H/S jeziku | Уп. 356.

– **ТИШКЕИ, Вилма**

Prefiksi u mađarskom i srpskom jeziku za obeležavanje prostornih odnosa | Уп. 357.

1146. ТОДОРОВИЋ, Милан

Word Formation in English / Ingo Plag. – Cambridge : University Press, 2003. – 240. / Милан Тодоровић // ЈА. – 24 (2014), 47–54. | Приказ

– **ТОМИЋ ДАРЖИРОЉ, Босиљка**

Поредбена анализа српских и француских пословица према концепту *своје – њуђе* : паремија са ономастичким компонентама | Уп. 358.

1147. ТОМОВИЋ, Ненад

Pozajmljenice iz balkanskih jezika u engleskom / Nenad M. Tomović // Језици Балкана... – 35–47. | Summary

1148. ТОШИЋ, Јелена

Marginalization and Dominance : ‘Pure English’ Concept vs. ELF (English as a *lingua franca*) Concept / Jelena Tošić // Језик, књижевност, marginalizacija. – 513–522. | Резиме

1149. ТОШИЋ, Тиана

Вишезначност секундарне предикације / Тиана М. Тошић // Вишезначност у језику. – 389–398. | Summary

1150. ТОШИЋ, Тиана

Deskriptivni predikati u engleskom jeziku iz ugla konstrukcije gramatike / Tiana Tošić // Језик, књижевност, marginalizacija. – 343–352. | Summary

– **ФЕЈСА, Михајло**

Виреченово конструкції англійського и руского языка | Уп. 361.

1151. ФИГАР, Владимир

Emotional Appeal of Conceptual Metaphors of Conflict in the Political Discourse of Daily Newspapers / Vladimir Figar // FU. – 12, 1 (2014), 43–61. | Резиме

1152. ФИГАР, Владимир

Imagine She Was White : Cognitive Linguistics View of the Marginalization of African American in Contemporary Media / Vladimir Figar // Језик, књижевност, marginalizacija. – 71–84. | Резиме

1153. ФИГАР, Владимир

The Importance of Compression in Metaphorical Conceptual Integration Networks : Selected Examples from the Political Discourse of Serbian Daily Newspapers / Vladimir Figar // Савремена проучавања језика... – 223–234. | Резиме

– **ФИЛИПОВИЋ, Јелена**

Identity Construction through Discursive Practices and Code-Switching in Autobiographic Fiction Narratives by Rosa Nissán and Gordana Kučić | Уп. 362.

1154. ФИЛИПОВИЋ-КОВАЧЕВИЋ, Соња

Pojmovne metafore u reklamama koje promovišu bankarske usluge na engleskom jeziku / Sonja Filipović-Kovačević // Engleski jezik i anglofone književnosti... – 125–139. | Summary

1155. ФИЛИПОВИЋ-КОВАЧЕВИЋ, Соња

Flouting the Maxim of Quantity and Vagueness in Advertising / Sonja Filipović-Kovačević // Језици и културе... – 277–286. | Резиме

1156. ХАЛАС, Ана

The Treatment of Polysemy in ‘The Oxford Dictionary Of English’ / Ana Halas // Engleski jezik i anglofone književnosti... – 155–172. | Резиме

1157. ХОДИ, Шандор

Nyelvstratégia : nemzetstratégia / Hódi Sándor. – Ada : Széchenyi István Stratégiakutató Társaság, 2014. – 157. – (Stratégiai füzetek ; 10)

1158. ЦВЕТИЋ, Милана

Семантика локативних префикса у енглеском језику / Милана Цветић // Језици и културе... – 701–716. | Summary

1159. ЦВЕТКОВИЋ, Тања

Vivid Metaphor of the Frozen Landscape : the Images of the North in English-Canadian Literary Texts / Tanja Cvetković // ФП. – 41, 2 (2014), 9–17. | Резиме

– ЧАРАПИЋ, Драгана

Near-Synonymy Analysis of the Descriptive Adjectives *Beautiful* in English and *lep, -a, -o* in Serbian in Contrast | Уп. 363.

1160. ЧЕНГИЋ, Нермина

O funkcijama participia u italijanskom jeziku u reklamama / Nermina Čengić // Језици и културе... – 265–276. | Riassunto

1161. ЧИКАРА, Татјана

Deiktičke odlike epistemičkih modalnih operatora kao markera distance u engleskom jeziku / Tatjana Čikara // Engleski jezik i anglofone književnosti... – 89–101. | Summary

1162. ЧУБРОВИЋ, Биљана

Profiling English Phonetics / Biljana Čubrović. – 3. revised ed. – Beograd : Philologia, 2014. – 89. | Уп. 1059.

1163. ШИПКА, Данко*

Morphological Typology : From Word to Paradigm / Gregory Stump, Raphael A. Finkel. – Cambridge : University Press, 2013. – 425. / Данко Шипка // ЛА. – 23 (2013), 19–20. | Приказ

– ШОШТАРИЋ, Ада

Polimorfemske lekseme u značenju muzičkih termina u evropskim jezicima i njihovi ekvivalenti u arapskom | Уп. 365.

Х. Балканологија**– БУРОВИЋ, Каплан**

Etimološke studije | Уп. 269.

– ВЕЉОВИЋ, Жарко

Киљан : балканоромански-старовлашки остатак на тлу Црне Горе | Уп. 445.

1164. ЈЕЗИЦИ Балкана у компаративном и интердисциплинарном контексту / ур. Александра Вранеш, Љиљана Марковић. – Београд : Филолошки факултет, 2014. – 283. – (Србија између истока и запада : наука, образовање, култура, уметност ; 4)

– МЛАДЕНОВИЋ, Радивоје

Перлативни предлози *низ +*, *уз +*, *кроз +* у говорима југозападнoг дела Косова и Метохије у ширем балканском контексту | Уп. 911.

Распоред енклитика у горанском говору | Уп. 1107.

– МУТАВЦИЋ, Предраг

Значај појаве прве граматике на аромунском (цинцарском) језику | Уп. 1110.

Јужнословенски и балкански језици или Да ли је заиста у питању борба Давида са Голијатом? | Уп. 451.

О statusu armanskog jezika danas na Balkanskom poluostrvu | Уп. 1111.

Фразеологизми са компонентом *zemër/zemra* (срце) у савременом албанском и њихови еквиваленти у српском и румунском језику | Уп. 319.

1165. ПЛОТНИКОВА, Ана

Карпаты и Балканы в этнолингвических исследования XXI века / Анна Плотникова // Етно-културолошки... – 18 (2014), 15–24. | Summary

XI. Библиографија

– БЕГОВИЋ, Катарина

Биографија и библиографија проф. др Боже Ћорића | Уп. 1180.

1166. БЕЛИЋ, Наташа

Библиографија радова објављених у часопису „Прилози проучавању језика“ : 21–44 / Наташа Белић // ППЈ. – 45 (2014), 210–238.

1167. БЕЛИЋ, Наташа

Bibliografija radova prof. dr Vere Vasić / Nataša Belić // Leksika, gramatika, diskurs. – 11–28.

1168. БИБЛИОГРАФИЈА за 2011. и 2012. годину : расправа и дела из индоевропске филологије и опште лингвистике која су изашла у Србији, Црној Гори и Републици Српској / библиографију уредила и грађу из Србије и Републике Српске прикупила Ана Голубовић ; грађу из Црне Горе прикупила Мира Чановић // ЈФ. – 70 (2014), 385–570.

– БОГДАНУ Терзићу на дар : поводом 85-годишњице рођења | Уп. 1181.

1169. БОЈОВИЋ, Ивана

Građa za leksikološku i metaleksikografsku bibliografiju / Đorđe Otašević. – Beograd : Alma, 2014. – 215. – (Biblioteka Bibliografije) / Ивана Бојовић // ЛА. – 25 (2014), 89–92. | Приказ | Уп. 1177.

1170. ВУЛОВИЋ, Наташа

Избор радова о фразеолошким јединицама у српском језику / Наташа Вуловић // Prevodilac. – 33, 3/4 (2014), 123–134.

1171. ГОЛУБОВИЋ, Ана

Библиографија у часопису „Јужнословенски филолог“ / Ана Голубовић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2013 (2014). – 228. – (Библиотека Јужнословенског филолога ; 24)

– ЂОРЂЕВИЋ, Гордана

Arapska književnost u prevodu na srpski jezik : stanje i perspektive | Уп. 86.

1172. ЂУРИЋ, Милош

Izbor radova iz opšte lingvistike / Miloš D. Đurić // Prevodilac. – 33, 1/2 (2014), 116–134.

1173. НЕДЕЉКОВИЋ ПРАВДИЋ, Марија

Грађа за библиографију „Језичка политика на Косову“ / Марија Недељковић Правдић // ЛА. – 25 (2014), 118–124.

1174. НОВАКОВ, Предраг

Selektivna bibliografija prof. dr Draginje Pervaz / sastavio Predrag Novakov // Engleski jezik i anglofone književnosti... – 15–17.

1175. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Грађа за библиографију *јолићичке корекћносћи* 1 / Ђорђе Оташевић // ЛА. – 24 (2014), 105–110.

1176. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Грађа за библиографију *јолићичке корекћносћи* 2 / Ђорђе Оташевић // ЛА. – 25 (2014), 101–117.

1177. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Građa za leksikološku i metaleksikografsku bibliografiju / Đorđe Otašević. – Beograd : Alma, 2014. – 215. – (Biblioteka Bibliografije) | Уп. 1169.

1178. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе*

Прилози за грађу лексиколошке и металексикографске библиографије 8 / Ђорђе Оташевић // ЛА. – 23 (2013), 83–93.

XII. Personalia (биографије, аутобиографије, некролози и слично)**– АРНАУТОВИЋ, Маргерита**

Јован Скерлић и проблеми преводилаштва | Уп. 76.

Јован Скерлић као критичар преводилаштва и неки погледи на теорију превођења | Уп. 77.

1179. БАЈИЋ, Љиљана

Бранкица Чигоја : 1956–2014. / Љиљана Бајић // ФП. – 41, 2 (2014), 163–164.

1180. БЕГОВИЋ, Катарина

Биографија и библиографија проф. др Боже Ђорића / Катарина Беговић // СЈ. – 19 (2014), 5–19.

1181. БОГДАНУ Терзићу на дар : поводом 85-годишњице рођења / прир. Петар Буњак. – Београд : Славистичко друштво Србије, 2014. – 77.

1182. БРБОРИЋ, Вељко

Осврт на „Књигу Ђуре Даничића“ / Вељко Ж. Брборић // Српски језик у огледалу Српске књижевне задруге. – 159–180. | Summary

1183. БУГАРСКИ, Ранко

Чарлс Филмор : 9. VIII 1929 – 13. II 2014. / Ранко Бугарски // 36МСФЛ. – 57, 1 (2014), 215–219.

1184. ИВАНОВА, Ценка

Лили Лашкова : 1943–2013. / Ценка Иванова // СЈ. – 19 (2014), 809–811.

1185. ЈОВАНОВИЋ, Владимир

In memoriam : Prof. Mladen Jovanović, Ph. D. / Vladimir Jovanović // FU. – 12, 2 (2014), i.

1186. ЈОВАНОВИЋ, Зоран

Др Младен Јовановић : 1936–2014. / З. Јовановић // Prevodilac. – 33, 3/4 (2014), 112–114.

1187. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Марија Игоревна Межински : 1941–2014. / Ксенија Кончаревић // Славистика. – 18 (2014), 677–679.

1188. ЛУКОВИЋ, Милош

Владислав Лубаш : 1932–2014. / Милош Луковић // 36МСФЛ. – 57, 1 (2014), 220–223.

1189. ЛУКОВИЋ, Милош

Проф. др Владислав Лубаш : 1932–2014. / Милош Д. Луковић // ЈФ. – 70 (2014), 303–307.

1190. МИЛЕТИЋ, Драгица

Иванка Грдовић / Драгица Милетић // Prevodilac. – 33, 3/4 (2014), 115–116.

1191. НЕГРИШОРАЦ, Иван*

Велика душа и преводилачко-истраживачки ерос Саве Бабића / Иван Негришорац // 36МСКЈ. – 61, 3 (2013), 773–778. | Summary

1192. ПИПЕР, Предраг

Проф. др хаб. Владислав Лубаш и српска славистика / Предраг Пипер // Славистика. – 18 (2014), 673–676.

1193. ПРЕДРАГ Пипер и Иван Клајн : добитници награде Павле Ивић за 2013. годину // Славистика. – 18 (2014), 657–659.

1194. РАДИЋ, Првослав

Едвард Станкјевич : 1920–2013. / Првослав Радић // СЈ. – 19 (2014), 813–815.

1195. РАТКОВИЋ, Драгана

Владислав Лубаш : 1932–2014. / Драгана Ратковић // СЈ. – 19 (2014), 817–820.

1196. СОФРОНИЈЕВИЋ, Милорад

Из заоставштине Саве Бабића / Милорад Софронијевић // Prevodilac. – 33, 3/4 (2014), 117–122.

1197. СРДИЋ, Смиља

Dr Zoran Žilić : 1933–2013. / Smilja Srdić // Prevodilac. – 33, 1/2 (2014), 107–109.

1198. СТАНКОВИЋ, Станислав

Мирослав Вукићевић : 1932–2012. / Станислав Станковић // СЈ. – 19 (2014), 821–827.

1199. СТОЈАНОВИЋ, Бранко*

Скица за портрет Милоша Ковачевића као стилистичара : српски лингвиста од знања, угледа и савести / Бранко Р. Стојановић // РФФ. – 15, 1 (2013), 143–159. | Summary

– СУБОТИН ГОЛУБОВИЋ, Татјана

Алексеј Олењин и рађање словенске палеографије | Уп. 380.

– ТОДОРОВИЋ, Дарко

Радмила Шалабић и Петроније | Уп. 114.

1200. ЋОРИЋ, Божо

Бранкица Гвоздић Чигоја : 1956–2014. / Божо Б. Ћорић, Александар М. Милановић // КњЈ. – 61, 3/4 (2014), 435–441.

1201. ЋОСИЋ, Илеана

Mirjana Stolić Srdanov / Ileana Ćosić // Prevodilac. – 33, 1/2 (2014), 110–115.

1202. ХЛЕБЕЦ, Борис

Др Наум Димитријевић : 1930–2014. / Борис Хлебец // Prevodilac. – 33, 3/4 (2014), 109–112.

XIII. Институције, научни скупови, часописи, удружења**1203. БОГДАНОВИЋ, Маријана**

„Научни састанак слависта у Вукове дане“ 42, 1 (2013) / Маријана Богдановић // НЈ. – 45, 1/2 (2014), 113–119. | Приказ

1204. БОЈОВИЋ, Драга

Пред Вуковим спомеником, у поводу јубилеја / Драга Бојовић // Октоих. – 5 (2014), 173–176.

1205. БОЛДОЦКА ГРБИЋ, Анамарија

Maďarské pohľadnice a dohárajúce slovenské pocity : študijná cesta medzi Slovákov v Maďarsku / Annamária Boldocká Grbićová // 50 rokov... – 84–87.

1206. БУЊАК, Петар

Славистика и глобализација : новые методологические вызовы : вступительное слово к дискуссии / Петр Буняк // Славистика. – 18 (2014), 105–112. | Резиме

1207. ВАЛЕНТОВА, Ана Маргарета

Slovenský študentský časopis „Trafi!“ / Anna Margaréta Valentová // 50 rokov... – 97–98.

1208. ВУКСАНОВИЋ, Јован

Одједи научног скупа „Српски језик и актуелна питања језичке политике“ / Јован Вуксановић // ЈА. – 24 (2014), 113–123.

1209. ГАШПАРОВСКА, Марија

Spomienky na študentské časy / Mária Gašparovská // 50 rokov... – 79–82.

1210. ГЛОВЊА, Јурај

Užitočné a obohacujúce štvorročné pôsobenie na lektoráte slovenského jazyka a kultúry / Juraj Glovňa // 50 rokov... – 75–79.

1211. ГОЛУБЕВА МОНАШКИНА, Н. И.

Международный проект „Эмигрантские славянские языки в инославянском окружении“ / Н. И. Голубева Монашкина // Славистика. – 18 (2014), 653–654.

1212. ГОЉАК, Светлана

Славянская духовная культура : этимологические и филологические исследования : к 90-летию со дня рождения Н. И. Толстого (1923–1996) : Wien, Institut für Slawistik 11–13.12.2013. / Светлана В. Голяк // ЈФ. – 70 (2014), 285–291. | Уп. 1261.

1213. DISKURSI manjinskih jezika, književnosti i kultura u jugoistočnoj i srednjoj Evropi 2 : zbornik radova / ur. Miroslav Dudok. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2014. – 230.**1214. ДОРЧОВА, Владимира**

Studentské spomienky Vladimíry Dorčovej na SAS / Vladimira Dorčová // 50 rokov... – 89–91.

1215. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Лингвистичка славистика данас : хроника XV међународног славистичког конгреса, Минск, 20–27. VIII 2013. год. / Рајна М. Драгићевић // ЈФ. – 70 (2014), 267–284.

1216. ДУДОК, Данијел

Niektoré súvislosti so vznikom novosadskej vysokoškolskej slovakistiky / Daniel Dudok // 50 rokov... – 66–70.

1217. БАПА ИВЕТИЋ, Вукосава

[Тринадцатое] XIII Международное совещание руководителей образовательных учреждений с изучением русского языка : „Образование на русском языке, международный опыт и пути развития“ / Вукосава Джапа-Иветич // РЯКИ. – 4 (2014), 182–186.

1218. БОРЂЕВИЋ, Весна

Лекторат српског језика на Филозофском факултету Универзитета Коменски у Братислави / Весна Н. Ђорђевић // НЈ. – 45, 3/4 (2014), 105–113. | Summary

1219. БОРЂЕВИЋ, Весна

[Четрдесет трећи] 43. међународни научни састанак слависта у Вукове дане / Весна Ђорђевић // Prevodilac. – 33, 1/2 (2014), 85–90.

1220. БОРЂЕВИЋ, Весна

[Четрдесет четврти] 44. међународни научни састанак слависта у Вукове дане / Весна Ђорђевић // Prevodilac. – 33, 3/4 (2014), 105–108.

1221. БУКАНОВИЋ, Јован

Pola veka „Institut za nemački jezik“ u Manhajmu / Jovan Đukanović // Prevodilac. – 33, 1/2 (2014), 91–92.

1222. ЂУРИЋ, Милош

Међународна научна конференција у Београду / Милош Д. Ђурић // Prevodilac. – 33, 1/2 (2014), 100–107.

1223. ЂУРИЋ, Милош

Osma međunarodna konferencija u Nišu / Miloš D. Đurić // Prevodilac. – 33, 1/2 (2014), 93–100.

1224. ЈАКУШКИНА, Екатерина

Славянские языки и литературы в синхронии и диахронии : Москва, 26–28 ноября 2013 г. / Екатерина Якушкина // Славистика. – 18 (2014), 654–656.

1225. ЈЕЗИК, књижевност и култура / гл. ур. Бојана Димитријевић. – Ниш : Филозофски факултет, 2014. – 460. – (Наука и савремени универзитет ; 4)

1226. ЈЕЗИЦИ и културе у времену и простору 3 / ур. Снежана Гудурић, Марија Стефановић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2014. – 756.

1227. ЈОВАНОВИЋ, Зоран

[Тридесет девети] 39. међународни београдски преводилачки сусрети / З. Ј. // Prevodilac. – 33, 3/4 (2014), 92–93.

1228. КЕРКЕЗ, Драгана

Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе и српски језик данас : зборник радова са Међународног научног скупа одржаног у Херцег Новом 20–23. априла 2012. године / ур. одбор Јелица Стојановић и др. – Подгорица : Матица српска, Друштво чланова у Црној Гори ; Нови Сад : Матица српска у Новом Саду, 2012. – 565. / Драгана М. Керкез // ЈФ. – 70 (2014), 326–338. | Приказ

1229. КНЕЖЕВИЋ, Ивана

Однос језика и религије : Теолингвистика : међународни тематски зборник радова / гл. ур. Александар К. Гадомски, Ксенија Кончаревић. – Београд : Универзитет, Православни богословски факултет, Институт за теолошка истраживања, 2012. – 496. / Ивана Кнежевић // СЈ. – 19 (2014), 767–772. | Приказ

1230. КРАЈИШНИК, Весна

Лекторати српског језика / Весна Крајишник // Зборник Института за српски језик... – 217–226. | Summary

1231. ЛОМЕНОВА, Анета

Ako sa dnes študuje na Oddelení slovakistiky Filozofickej fakulty v Novom Sade / Aneta Lomenová // 50 rokov... – 99–100.

1232. МАРКОВИЋ, Бранкица

Међународни научни скуп „Дијалекти српског језика : истраживања, настава, књижевност“ 1 : Лесковац, 11–12. IV 2014. / Бранкица Марковић // 36МСФЛ. – 57, 2 (2014), 271–275.

1233. МЕДВЕДОВА КОРУЊАКОВА, Зузана

Príhovor k jubileu / Zuzana Medvedová-Koruniaková // 50 rokov... – 83–84.

1234. МЕДЕНИЦА, Лука

„Зимняя школа“ : семинар повышения квалификации преподавателей русского языка Сербии / Лука Меденица // РЯКИ. – 4 (2014), 186–187.

1235. МИЈАВЦОВА, Марија

Dve osobné desaťročia v práci v našej vysokoškolskej slovakistike / Mária Myjavcová // 50 rokov... – 59–66.

1236. МИЛЕТИЋ, Драгица

[Двадесети] XX конгрес ФИТ-а / Драгица Милетић, Милорад Вукчевић // Prevodilac. – 33, 3/4 (2014), 93–101.

1237. МИРОНОВА, Надежда

Међународна конференција о руском језику и култури у огледалу превођења / Надежда Н. Миронова, Лариса И. Човић // Prevodilac. – 33, 3/4 (2014), 101–105.

1238. МИТИЋ, Ивана*

Утисци са семинара „Српски језик као нематерњи у теорији и пракси“ : одржан на Филозофског факултету у Нишу од 18. до 26. августа у организацији ОЕБС-а и Филозофског факултета у Нишу / Ивана Митић, Јелена Павловић // ЛА. – 23 (2013), 107–109.

1239. МОСНАКОВА, Катарина

Študentský časopis „Čar(b)ológ“ / Katarina Mosnáková // 50 rokov... – 94–97.

1240. НИКОЛИЋ, Марина

Допринос јачању руско-српских научних веза : XV Славистические чтения памяти проф. П. А. Дмитриева и проф. Г. И. Сафронова / Марина Николић // 36МСС. – 85 (2014), 263–265.

1241. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Научни скуп „Српски језик и актуелна питања језичке политике“ / Ђорђе Р. Оташевић // ЈФ. – 70 (2014), 292–302.

1242. ПАВЛОВИЋ, Јелена*

Време и пространство в културата на българи и сърби = Време и простор у култури Бугара и Срба : двојезични тематски зборници. – Велико Трново ; Ниш ; Варна, 2013. – 400. / Јелена Павловић // ЛА. – 23 (2013), 49–55. | Приказ

1243. ПАВЛОВИЋ, Јелена

„Јужнословенски филолог“ LXIX (2013) / Јелена М. Павловић // ЛА. – 25 (2014), 66–74. | Приказ

1244. ПАВЛОВИЋ, Јелена*

Радови : зборник радова научног подмлатка из области науке о српском језику и српској књижевности. – Ниш : Универзитет у Нишу ; Timișora : Universitatea de Vest Din, Ниш,

2012. – 93. – (Зборници : мала серија ; 3) / Јелена Павловић // ЛА. – 23 (2013), 69–70. | Приказ

1245. ПАУНОВИЋ РОДИЋ, Стефана

Лингвистичка словакистика (не само) у Прешову : *Šesťdesiat rokov akademickej jazykovednej slovakistiky v Prešove* / ed. Daniela Slančová, Martin Ološtiak. – Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2014. – 227. / Стефана Пауновић Родић // ФП. – 41, 2 (2014), 155–157. | Приказ

1246. [PÄŤDESIAT] 50 rokov vysokoškolskej slovakistiky v Novom Sade : 1961–2011 : 60 rokov Filozofickej fakulty v Novom Sade : 1954–2014 = 50 година високошколске словакистике у Новом Саду : 1961–2011 : 60 година Филозофског факултета у Новом Саду : 1954–2014. / red. Jarmila Hodoličová, Adam Svetlík, Zuzana Týrová. – Nový Sad : Slovakistická vojvodinská spoločnosť, 2014. – 184.

1247. ПЕТРОВИЋ, Срђан

[Шеста] VI међународна летња квалификациона школа, Варна, 18–22. август 2014. / Срђан Петровић // Славистика. – 18 (2014), 656–657.

1248. ПОПОВИЋ, Људмила

The Serbian Language as Viewed by the East and the West : Synchrony, Diachrony and Typology : Slavic Research Center, Hokkaido University, Sapporo, 05. 07. 2014. / Људмила Поповић // ЗМСС. – 86 (2014), 255–258.

1249. ПОСПИШИЛ, Иво

Международная славистика : организация, коммуникация, структура, методология / Ivo Pospíšil // Славистика. – 18 (2014), 127–148. | Резиме

1250. ПОСПИШИЛ, Иво

Русистика в деятельности Чешской ассоциации славистов / Иво Поспишил // РЯКИ. – 4 (2014), 7–16. | Резиме

1251. РАДОВАНОВИЋ, Јелена

[Пятьдесят вторая] 52 январская конференция славистов Сербии / Елена Радованович // РЯКИ. – 4 (2014), 180–182.

1252. РАДОВИЋ ТЕШИЋ, Милица

У завичају Вукових предака / Милица Радовић Тешић // Октоих. – 5 (2014), 185–188.

1253. РАДОСАВЉЕВИЋ, Никола

О зборнику радова „Научни састанак слависта у Вукове дане“ 42, 3 (2013) / Никола Радосављевић // СЈ. – 19 (2014), 759–766. | Приказ

1254. РАНЂЕЛОВИЋ, Ана

„Научни састанак слависта у Вукове дане“ 43, 3 (2014) / Ана З. Ранђеловић // НЈ. – 45, 3/4 (2014), 135–139. | Приказ

1255. РЕЧ академика Предрага Пипера на додели награде Павле Ивић // Славистика. – 18 (2014), 659–660.

1256. РИСТИЋ, Стана

Српске лексикографске институције : Београдска лексикографска школа : „Прва лексикографска школа у Институту за српски језик САНУ“ / Стана С. Ристић // Савремена српска лексикографија... – 27–54.

1257. САВРЕМЕНА проучавања језика и књижевности : зборник радова са V научног скупа младих филолога Србије одржаног 30. марта 2013. године на Филолошко-уметнич-

ком факултету у Крагујевцу. Књ. 1. / проф. др Милош Ковачевић, Јелена Петковић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2014. – 510. | Уп. 1262.

1258. САВРЕМЕНО изучавање српског језика и књижевности и словенских језика као матерњих, инословенских и страних : зборник радова : Седмнаести конгрес Савеза славистичких друштава Србије Сокобања, 18. септембар – 20. септембар 2009. године / ур. Љиљана Бајић и др. – Београд : Савез славистичких друштава Србије, 2014. – 547.

1259. САНКОВИЋ, Никола

„Научни састанак слависта у Вукове дане“ 42, 3 (2013) / Никола Санковић // НЈ. – 45, 1/2 (2014), 121–127. | Приказ

1260. СЕМИНАР српског језика, књижевности и културе : предавања 3 / ур. Драгана Мршевић Радовић, Бошко Сувајцић. – Београд : Међународни славистички центар, 2014. – 174.

1261. СИКИМИЋ, Биљана*

Славјанска духовна култура : етнолингвистическе и филолошеске истраживања : к 90-летию Н. И. Толстого = Slawische Geisteskultur : ethnolinguistische und philologische Forschung : zum 90. Geburtstag von N. I. Tolstoj. Institut für Slawistik, Wien, 11–13.12.2013. / Биљана Сикимић // ЛА. – 23 (2013), 101–106. | Уп. 1212.

1262. СПАСОЈЕВИЋ, Анета

Савремена проучавања језика и књижевности : зборник радова са V научног скупа младих филолога Србије одржаног 30. марта 2013. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. 1 / ур. Милош Ковачевић, Јелена Петковић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2014. – 510. / Анета Спасојевић // НЈ. – 45, 1/2 (2014), 129–134. | Приказ | Уп. 1257.

1263. СПАСОЈЕВИЋ, Марина

„Научни састанак слависта у Вукове дане“ 43, 1 (2014) / Марина Ј. Спасојевић // НЈ. – 45, 3/4 (2014), 127–133. | Приказ

1264. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Поздравна ријеч на Свечаној академији поводом 200 година од објављивања „Писменице српског језика“ и 150 година од смрти Вука Караџића / Јелица Стојановић // Октоих. – 5 (2014), 161–171.

1265. СУБОТИЋ, Љиљана*

„Речник славеносрпског језика“ : ретроспектива пројекта / Љиљана Р. Суботић // 36МСКЈ. – 61, 3 (2013), 781–786. | Summary

1266. СУХАНЕК, Луцијан

Славјане и славистика в епоху глобализације / Люцијан Суханек // Славистика. – 18 (2014), 113–126. | Резиме

1267. ТАНАСИЋ, Срето

Вукова ријеч нас окупља – Вуково дјело нас обавезује / Срето З. Танасић // Октоих. – 5 (2014), 177–183.

– **ТАНАСИЋ, Срето**

Значај научних институција за статус српског језика | Уп. 490.

1268. ТИР, Михал

Príhovor k jubileu / Michal Týr // 50 rokov... – 82–83.

1269. ФИН, Моника

Орфелинов „Славено-српски магазин“ и венецијанска периодика XVIII века / Моника Фин // 36МСС. – 86 (2014), 185–201. | Riassunto

1270. ФРАНЦИСТЈОВА, Ана

Študentské výlety na Slovensko : ako bonus k štúdiu / Anna Francistyová // 50 rokov... – 87–89.

1271. ХОРАК, Емил

Medzi dvoma katedrami / Emil Horak // 50 rokov... – 70–75.

1272. ЦВИЈОВИЋ, Драгана

Неколико речи о часопису „Октоих“ / Драгана Ј. Цвијовић // НЈ. – 45, 3/4 (2014), 141–146. | Приказ

1273. ЦОНЕВА, Љиљана

Одиннадцатый международный симпозиум МАПРЯЛ : Теоретическо-практическое изучение русского языка и его сопоставительно-типологическое описание, Болгария, Велико Тырново, 3–6 апреля 2014 г. / Лиљана Цонева, Радослав Минков // РЯКИ. – 4 (2014), 179–180.

1274. ЧИЈЕП, Јарослав

ТМА а генерација Тmistov / Jaroslav Čiep // 50 rokov... – 92–94.

1275. ШТРБАЦ, Гордана

Приказ резултата научноистраживачког рада наставника са Одсека за српски језик и лингвистику : 2009–2013. / Гордана Штрбац // ППЈ. – 45 (2014), 203–208.

– ШЋЕПАНОВИЋ, Михаило

Српска књижевна задруга од Вуковог нормативног стилистичког приступа до лингвистике текста | Уп. 840.

XIV. Разно

1276. ВУЧКОВИЋ, Снежана*

У вавилонској мрежи / Снежана Вучковић // Даница. – 19 (2011), 318–326.

1277. ТОШОВИЋ, Бранко

Automatsko kodiranje pomoću MorfoGeneratora / Branko Tošović // Славистика. – 18 (2014), 207–214. | Резюме

РЕГИСТАР

РЕГИСТАР КЉУЧНИХ РЕЧИ

Акир Премудри 105	надгробни натписи 7
антропонимија 7	неуправни говор 127
Банатски Бугари 7	општа лингвистика 159
вишејезичност 7	позајмљеница 65
Глиша Елезовић 33	религијски дискурс 159
дијалекатска лексика 85	репрезентологија 127
експресивни префикси 85	<i>Речник косовско-меџохиског</i>
етимологија 65	<i>дијалекта</i> 33
<i>зар</i> 65	руски 127
идентитет простора 139	сакрални простор 7
идентификација 139	сакрални функционалностилски
историја језика 105	комплекс 159
језик сакралног 159	семантика 65
језички пејзаж 7	синтакса 65
конфесионална маркираност језичких	славистика 159
нивоа 159	србистика 159
култура сећања 139	српска лингвистика 159
лексика са значењем људских особина	српски 105, 127
и емоција 33	српски језик 33, 65, 85
лексикологија 33	српскословенски 105
лексичке промене 33	стране филологије 159
модалност 65, 127	творба 85
	теолингвистика 159
	теорија и методологија лингвистике
	159
	турцизам 65
	угрожени језици 7

упитна речца 65
урбаноним 139

хибридни језик 105
ходоним 139

РЕГИСТАР ИМЕНА

Кирилица

Авагјан, Карина 264 [260], 274, 298
 Аврамова, Цветанка 264 [261], 278, 280, 298
 Агај, Аго, в. Agaј, Ago
 Адамовић, Мирјана 254 [121]
 Ајдачић, Дејан 190
 Ајдуковић, Јован 272 [366]
 Ајнштајн, Алберт 151
 Ајџановић, Јелена 288 [510]
 Ајџановић, Милан 288 [511], 298 [603], 313–314 [753–754]
 Акир Премудри 105
 Аксић, Катарина 250 [74], 264, 288, 298 [604], 341
 Алановић, Миливој 288 [512–516], 313 [753]
 Алексић, Весна 254 [122]
 Алексић, Ирена 314 [755]
 Алексић, Мариана 264 [262], 280, 298
 Алексић, Радомир 66
 Али-паша Гусињски 152
 Али-паша Тепелена 152
 Анашкина, Јелена 341 [1053]
 Андоновски, Јелена 299 [605], 337
 Андрић, Едита 250 [75], 254 [123], 264 [263–264], 299, 341
 Андрић, Иво 67, 242, 315, 336
 Антић, Александра 323 [842]
 Антонић, Ивана 288 [517], 314
 Антропов, Н. 191
 Аријанит, Ђорђе 151

Арнаутова, Јо. А. 149
 Арнаутовић, Маргерита 250 [76–77], 355
 Арсенијевић, Бобан 227
 Арсенијевић, Нада 288 [518–519], 299 [606], 314
 Арутюнова, Н. Д. 136, 155
 Атанасова Петкова, Гергана 299 [607], 338
 Ататурк, Кемал, в. Ataturk, Kemal
 Аћимовић, Слађана 314 [757]
 Ахмети, Шемси, в. Ahmeti, Shemsi
 Ашић, Тијана 244 [1], 250 [78], 314 [758], 341
 Бабић, Биљана 254 [125], 323
 Бабић, Виолета 287 [501]
 Бабић, Жељка 264 [265], 314 [759–760], 341
 Бабић, Здравко 166, 169,
 Бабић, Миланка 288 [520], 299 [608]
 Бајгора, Бислим, в. Bajgora, Bislim
 Бајић, Љиљана 355 [1179]
 Бајић, Ружица 164–166–168, 169–170
 Бајић, Левушкина Ружица 167, 170
 Бајрактари, Мето 149
 Бакић, Марија 254 [126]
 Балта, Аднан 150
 Балтић, Милица 168, 171
 Балтова, Јулија 272 [367]
 Банчов, Матија 20
 Барић, Хенрик 46, 61, 74
 Барјактаровић, Мирко 36, 61

- Барјамовић, Миљана 323 [844]
 Бартмињски, Жежи, в. Bartmiński, J.
 Батајић Сретеновић, Оливера 333 [949]
 Батас, Ана 285–286 [491–492]
 Баћанин, Фуад 341 [1054]
 Баук Вучковић, Снежана 166, 171
 Бацила, Флорина-Марија 341 [1055]
 Башановић-Чечовић, Јелена 87, 98, 101
 Башић, Ивана 299 [609]
 Бегенишић, Добрила 254 [127]
 Беговић, Катарина 272 [368–369], 333, 354, 355 [1180]
 Бегунц, Ирина 274 [384]
 Бекеш, Андреј 204
 Бектеши, Мухарем 149
 Белић, Александар 61
 Белић, Наташа 354 [1166–1167]
 Белуши, Џон, в. Belushi, Gjon
 Белова, О. 189–190
 Белокапић Шкунца, Вера 250 [79], 274, 299
 Бенчик, Сенка 274 [385]
 Бечева, Ничка 13, 22, 26–27, 250, 280 [441]
 Биберцић, Тијана 314 [761]
 Бизмарк, Ото фон 212
 Бикицки, Наташа 254 [128–129]
 Бислими, Селим, в. Bislimi, Selim
 Бјелаковић, Андреј 245, 254 [130], 342 [1056]
 Бјелаковић, Исидора 254 [131], 299 [610], 323, 331 [936], 333 [950], 338
 Бјелетић, Марта 38, 62, 85–103, 227
 Бјелица, Невенка 338 [1010]
 Бјелица Андонов, Маја 264 [266], 314, 341
 Благојевић, Савка 254 [132], 264 [267], 314 [762], 315, 342 [1057]
 Блатешић, Александра 342 [1058]
 Богачевска, Ирина В. 160, 184
 Богдановић, Весна 254 [133]
 Богдановић, Димитрије 107, 122, 148, 155
 Богдановић, Маријана 286 [493], 323 [845–846], 357 [1203]
 Богдановић, Недељко 37, 62, 227, 299 [611], 326 [882]
 Бодрич, Радмила 255 [134]
 Божић, Даниела 342 [1059]
 Божич, Рафаела 255 [135]
 Бојанин, Станоје 333 [951]
 Бојовић, Бранкица 342 [1060]
 Бојовић, Драга 357 [1204]
 Бојовић, Драгиша 167, 171, 331 [931]
 Бојовић, Ивана 280 [442], 299 [612], 312 [735], 354 [1169]
 Бојовић, Јована 299, 327 [883]
 Бојовић, Милевица 255 [136]
 Болдоцка Грбић, Анамарија, в. Boldocká Grbićová, Annamária
 Бољетини, Иса 148
 Бонджолова, Валентина 227, 280 [443]
 Бошковић, Валентина 245 [12]
 Бошковић, Радослав 338 [1011]
 Бошковић, Руђер 151
 Бошњаковић, Жарко 227, 255, 289, 324 [847], 327 [884]
 Брадашевић, Саша 342 [1061]
 Брај, Луј 150
 Бранић Латиновић, Биљана 255 [137]
 Браћа Битићи, в. Vëllezerit Bytyqi
 Браћа Чолаковић 150
 Браћа Фрашери, в. Vëlezërit Frashëri
 Браун, Е. Вејлз, в. Browne, E. Wayles
 Брборић, Вељко 255 [138], 287 [502], 324 [848], 336 [988], 355 [1182]
 Брдар, Сања 265 [268], 280, 289
 [Броз Јосип], Тито 153
 Брозовић, Далибор 229
 Броћић, Андријана 342 [1062]
 Бубулина, Ласкарина, в. Bubulina, Laskarina
 Бугајова, Ирина 274 [386]
 Бугарски, Ранко 244 [2], 289 [521], 299 [613], 342 [1063–1064], 355 [1183]
 Будинчић, Валентина 250 [80]
 Будмани, Перо 46
 Букумирић, Милета 62, 71, 81
 Буњак, Петар 250 [81], 357 [1206]
 Буровић, Каплан 265 [269], 280, 299, 342, 353

- Буршић Матијашић, Клара, в. Buršić Matijašić, Klara
- Вавић** Грос, Загорка 299 [614]
- Вајганд 152
- Вакић, Томица 144
- Валентова, Ана Маргарета, в. Valentová, Anna Margaréta
- Валић Недељковић, Дубравка 265 [270], 315, 342
- Варга, Мелита Алекса, в. Varga, Melita Aleksa
- Вардиц, В., в. Warditz, V.
- Васа, Пашко, в. Vasa, Pashko
- Василије Острошки 150
- Василијевић, Драгана 265 [271], 274 [387], 315
- Василијевић Стокић, Тијана 255 [139]
- Васић, Вера 283 [463]
- Вачкова, Кина 10, 27, 273 [370]
- Вашакова, Кристина, в. Waszakowa, Krystyna
- Векова-Телбизова, Марија 11, 28
- Векслер, Пол, в. Wexler, Paul
- Велимировић, Николај 167
- Вељковић, Драгана 227
- Вељковић Станковић, Драгана 289 [522], 300 [615], 315 [763]
- Вељовић, Бојана 289, 315 [764], 327 [885–886]
- Вељовић, Жарко 280 [445], 353
- Веркман, Ана, в. Werkmann, Ana
- Весић Павловић, Тијана 265 [272], 300, 343
- Већилхарџи, Наум, в. Veçilharxhi, Naum
- Вешовић, Милосав 166, 171
- Видановић, Неда 255 [140]
- Видоески, Божидар 229
- Видосављевић, Милена 255 [141]
- Вилсон, Вудро 153
- Винавер, Станислав 151
- Височањски, В., в. Wysoczański, W.
- Витас, Душко 198, 245 [14], 300 [616]
- Витошевић, Драгиша 34, 62
- Вишњић, Филип 150
- Влајић-Поповић, Јасна 65–83, 227, 300 [617]
- Влајковић, Ивана 245 [15], 265
- Влаховић, Љубица 265 [273], 311, 343
- Војвода Бојовић 150
- Војвода Мишић 150
- Војвода Путник 150
- Војвода Степа 150
- Војводић, Дојчил 166, 171
- Војтак, Марија, в. Wojtak, Maria
- Вокша, Сулејман, в. Vokshi, Sulejman
- Волкова, Екатерина 251 [82], 275, 300, 312
- Вониш, Арно 280 [446]
- Ворф, [Бенцамин Ли] 189
- Воца, Адем 148
- Вујевић, Вера 265 [274], 289, 343
- Вујиновић, Сања 300 [618]
- Вујић, Јелена 343 [1066]
- Вујичић Станковић, Сташа 300 [619]
- Вујовић, Ана 168, 171, 343 [1067]
- Вујовић, Душанка 300 [620–621]
- Вујовић, Марија 315 [765]
- Вукашиновић, Владимир 164, 168, 171
- Вукић Маја 17, 289, 312 [736]
- Вукичевић, Бранко 166, 172
- Вукмировић, Боро 149
- Вуковић, Марија 245
- Вуковић, Петар, в. Vuković, Petar
- Вукотић, Драгиша 255 [142]
- Вукотић, Јанко 150
- Вуксановић, Јован 195, 357 [1208]
- Вуксановић, Миро 336 [990]
- Вуловић, Наташа 16, 27, 165–166, 172, 333 [952], 338 [1012], 354 [1170]
- Вучковић, Бранислава 315 [766]
- Вучковић, Марија 13, 20, 22, 27, 30, 227, 232, 289 [524], 300
- Вучковић, Мирјана 255 [143]
- Вучковић, Снежана 164, 172, 300 [622], 333 [953–954], 362 [1276]
- Габор, Софрон 25
- Гаговић, Светозар 94, 96, 98–99, 101
- Гадомский, Александр К. 160–163, 172, 184, 275 [388]

- Газдић, Јелена 289 [525], 333
 Газијева, Индира, в. Gazieva, Indira
 Галица, Азем 148
 Галица, Шоте 148
 Гачев, Георгиј 140, 155
 Гашпаровска, Марија, в. Gašparovská, Mária
 Георгиева, Цветелина 281 [447]
 Геров, Найдено 71–72, 81
 Герун, Бојана 327 [887]
 Гибсон, Кетрин, в. Gibson, Catherine
 Гилфердинг, А. Ф. 140
 Гинић, Јелена 278 [425]
 Гливињска, Леся 275 [389]
 Глигорић, Слободанка 245 [16], 255 [144]
 Глишић, Милован 77–78
 Глишовић, Ивана 255 [145]
 Гловња, Јурај 357 [1210]
 Глумац, Дивна 251 [83], 265 [275], 289, 343
 Глушац, Татјана 255 [146]
 Голдберг, Адела 245 [17]
 Голијанин Елез, Сања 324 [849]
 Голубева Монашкина, Н. И. 357 [1211]
 Голубовић, Ана 241–362, 354 [1171]
 Гољак, Светлана 265 [276], 273, 300, 357 [1212]
 Горгиев, Бранко 172
 Гордић Петковић, Владислава 343 [1069]
 Гортан Премк, Даринка 45, 62, 300–301 [623–625], 338 [1013]
 Гортер, Дурк, в. Gorter, Durk
 Градинарова, Ана А. 233–240
 Градица, Мехмет 148
 Гранић, Јагода 245 [18]
 Грбовић, Маја 251 [84], 265, 289, 343
 Грђић, Ј. 77
 Гринберг, Роберт Д., в. Greenberg, Robert D.
 Грицкат, Ирена 108, 117, 122
 Грковић, Милица 219
 Грковић-Мејдор, Јасмина 108–110, 117, 119, 122–124, 163, 172, 333 [955–956]
 Грозданић-Пајић, Мирослава 124
 Грубор, Јелена 256 [147]
 Грујић, Татјана 256 [148], 315 [767]
 Гудавичиус, А[лојз], в. Gudavicius, Aloyzas
 Гудурић, Снежана 265 [277], 301, 343
 Гунајев, З. Г. 140
 Дабих, Тијана 256 [149]
 Дамјанов, Ђорђе 25
 Дамјановски, Нела 246, 312 [737]
 Дамљановић, Дара 246 [19]
 Даниленко, Андриј 202
 Даничић, Ђуро 77, 80, 113–115, 123, 219
 Дебар 72
 Дева, Џафер, в. Deva, Xhafer
 Делвина, Сулејман, в. Delvina, Sulejman
 Демирај, Шабан 118, 123
 Де Рада, [Јероним], в. De Rada
 Де Сван 213
 Дешић, Милорад 41–43, 62, 198–199, 301 [626]
 Джонова, Марина 13, 27
 Димитријевић, Бојана 225
 Димитријевић, Владимир 315 [768]
 Димитријевић, Маја 315 [769]
 Димковић Телебаковић, Гордана 251 [85], 265 [278], 315, 343
 Динић, Ј. 70
 Дипон, Хенри 150
 Дмитренко, Наталија 256 [150]
 Добрић, Александра 166, 172
 Добрић, Никола 343 [1070]
 Додиг, Александар 333 [957]
 Додиг, Милана 289 [526], 315
 Дорофеенко, Марина 144–145, 155
 Дорчова, Владимира 357 [1214]
 Драгин, Гордана 227, 229, 246 [20], 312 [738], 327, 343
 Драгин, Наташа 172, 283 [458]
 Драгић, Љиљана 265 [279], 289, 343
 Драгић, Мила 301 [627]
 Драгићевић, Рајна 33–64, 166, 173, 191, 198, 283 [465], 289–290 [527–528], 301, 312 [628–635], 301 [628–635], 357 [1215]

- Драгичевић, Милан 227, 229, 286, 327 [888]
 Драгутиновић, Предраг 168, 173
 Дражић, Јасмина 290 [529], 301 [636–637]
 Дрљевић, Јелена 256 [151]
 Дробњак, Драгана 266 [280], 301, 343
 Дугин, Александар 140, 155
 Дудок, Данијел 357 [1216]
 Дудок, Мирослав 246 [21], 302 [638]
 Дукић, Љиљана 324 [850]
 Дуличенко, Александар Д. 12
 Дураку, Емин 148
 Дурново, Николај 107, 123
 Дуфкова, Либуше 256 [152]
- Ђ**
 Ђаловић, Батрић 333 [958]
 Ђапа Иветић, Вукосава 266 [281], 275, 315, 358 [1217]
 Ђика, Елена, в. Gjika Elena
 Ђинђић, Марија 16, 27, 73, 82, 290 [530], 302, 338 [1014]
 Ђого, Дарко 166, 173
 Ђоковић, Љубомир 93, 95–96, 98, 101
 Ђорђевић, Александра 290 [531]
 Ђорђевић, Весна 358 [1218–1220]
 Ђорђевић, Гордана 251 [86], 354
 Ђорђевић, Јасмина 256 [153–154]
 Ђорђевић, Марија 256 [155]
 Ђорђевић, Милан 173
 Ђорђевић, Милентије 167, 173
 Ђорђевић, Часлав 324 [851–852]
 Ђорђић, Стојан 227
 Ђорић Француски, Биљана 251 [87], 312 [739]
 Ђукановић, Јован 246 [22], 358 [1221]
 Ђукановић, Маја 266 [282], 281, 290
 Ђукић, Саша 315 [770]
 Ђурин, Татјана 251 [88]
 Ђурић, Љ. 17
 Ђурић, Милош 251 [89], 256 [156], 338 [1016], 343 [1071], 354 [1172], 358 [1222–1223]
 Ђуричић, Милица 279 [426]
 Ђуркин, Веселина 290 [532]
 Ђуровић, Анете 251 [90]
- Ђуровић, Сања 290 [533]
 Ђуровић, Татјана 256 [157–160], 316 [771]
- Е**
 Елезовић, Глигорије – Глиша 33–37, 40–43, 45–47, 49–50, 52, 55, 57–62, 70, 74, 76–77, 81
 Ераковић, Борислава 251 [91]
 Ерсои, Мехмет Аћиф 150
 Ефтимју, Виктор, в. Eftimiu, Viktor
- Ж**
 Жарковић, Маја 257 [161], 344 [1075–1076]
 Живановић, Дуња 266 [283], 316, 344
 Живковић, Бранка 316 [772]
 Живковић, Данијел 344 [1077]
 Живковић, Милан 344 [1078]
 Живковић, Наталија 286 [494], 316
 Живковић, Стефан 229
 Живов, В. М. 110, 122–123
 Жиго, Павол, в. Žigo, Pavol
 Жугић, Радмила 228, 281 [448], 290, 302 [639], 327 [889]
- З**
 Завишин, Катарина 257 [162–163]
 Загребин, Вјачеслав 333 [959]
 Зајми, Газменд, в. Zajmi, Gazmend
 Зањоли, Марко, в. Zagnoli, Marco
 Зарифовић, Мирјана 266 [284], 302, 344
 Зацингер, Хелмут, в. Satzinger, Helmut
 Звекић-Душановић, Душанка 173, 251 [92–93], 266 [285], 290 [534], 302, 344
 Здравковић, Љиљана 338 [1017]
 Зејнелагић, Сабина 257 [165]
 Зечевић, Слободан 338 [1018]
 Зечевић, Снежана 246, 257 [166], 316 [773]
 Златановић, Момчило 327, 338 [1019]
 Златковић, Биљана 302 [641]
 Златковић, Драгољуб 327, 338 [1020]
 Зорић, Милена 302 [642]
- И**
 Иванишевић, Даринка 290 [535], 316
 Иванова, Диана 251, 281 [449]

- Иванова, Елена Ју. 233–240
 Иванова, Ценка, 13, 27, 266 [286], 281 [450], 290, 336, 355 [1184]
 Ивановић, Бранислав 166, 173
 Ивановић, Игор 246 [23], 252
 Ивановић, Маја 257 [167]
 Ивановић, Милена 266 [287], 275, 290
 Ивановић, Ненад 302 [643–644]
 Ивановић Баришић, Милина 302, 327 [890]
 Иванчевић Отаџац, Маја 257 [168]
 Ивић, Милка 131, 136, 208, 302 [645]
 Ивић, Павле 62, 108, 112, 114–115, 121, 123, 195–196, 229, 283–284 [467–468], 331 [932]
 Ивошевић, В. 106, 123
 Игњатовић, Наташа 257 [169]
 Игњатовић, Срба 228
 Иго, Виктор 151
 Илић, Марија 25, 28, 302 [646]
 Илић, Мирјана 228, 231, 290 [536], 302
 Ипен, Теодор, в. Ipen, Theodor
 Исуфи, Елез 148
- Јаворски, Адам, в. Jaworski, Adam
 Јакић, Милена 302 [647]
 Јаковљевић, Бојана 266 [288–289], 286, 344
 Јамасаки, Кајоко 344 [1079]
 Јамасаки Вукелић, Хироши 338 [1022]
 Јанда, Лаура 246 [24]
 Јандроковић, Марија 166, 173
 Јанев, Бојан 266 [290], 281, 303
 Јанић, Александра 228, 266 [291], 281, 290–291 [537–538], 303 [648], 316 [774]
 Јанићијевић, Марко 266 [292–293], 291, 316 [775], 344
 Јанковић, Жељка 345 [1080]
 Јанковић, Љиљана 257 [170]
 Јањић, Марина 316 [776–779]
 Јањушевић Лековић, Гордана 316–317 [780–782]
 Јањушевић Оливеири, Ана 291 [539]
 Јармак, Вероника 317 [783]
- Јацановић, Драган 334 [960]
 Јашари, Адем, в. Jashari, Adem
 Јашовић, Голуб 303 [649], 317, 327 [891]
 Јевремовић, Весна 339 [1023]
 Јевтовић, Зоран 312 [740], 317 [784]
 Јекић, Ана 173
 Јелић, Војислав 331 [933]
 Јелић, Маријан 303 [650], 327
 Јерковић, Вера 109, 111–113, 123
 Јеротијевић, Даница 257 [171–172], 267 [294], 286, 345 [1081]
 Јовановић, Владан 16, 27, 198–199, 291 [540]
 Јовановић, Владимир 267 [295–296], 291, 345 [1082], 355 [1185]
 Јовановић, Гордана 332 [937–938], 334 [961], 336 [991]
 Јовановић, Зоран 252 [94], 336 [992], 355 [1186], 358 [1227]
 Јовановић, Иван 257 [173], 267, 303, 312, 345
 Јовановић, Јелена 317 [785]
 [Јовановић, Јован] Змај 70, 150
 Јовановић, Јована 291 [541], 303 [651–652]
 Јовановић, Милена 287 [503], 345 [1083]
 Јовановић, Миодраг 281, 286 [495], 327 [892], 336
 Јовановић Симић, Јелена 165, 167, 174, 291 [542–544], 303 [653], 312–313 [741–742], 317 [786–787]
 Јовановић, Слободан 339 [1024]
 Јовић, Александра 167, 174
 Јовић, Надежда 122–123, 228, 328, 334 [962]
 Јовичић, Зорица 257 [174]
 Јововић, Предраг 267 [298–299], 317, 345
 Јојић, Оља 345 [1084–1085]
 Јокановић Михајлов, Јелица 286 [496]
 Јокл, Норберт, в. Jokli, Norbert
 Јонеску, Данијела, в. Ionescu, Daniela
 Јосијевић, Јелена 345 [1086]
 Јотов, Милица 345 [1087–1088]
 Јоцић, Мирјана 317 [788]

- Јуришић, Марина 228, 291, 328 [893–894]
- Јабакова, Г.** 190
- Кавгић, Александар 252 [96], 346 [1089]
- Кадоло, Татјана 275 [391–392]
- Калапиш, Стојан 12
- Калуга 80
- Камара, Жоана, в. Camara, Joana
- Камусела, Томаш, в. Kamusella, Tomasz
- Канижлић-Пожежанин, А. 67
- Капелан, Јасна 258 [175]
- Капетановић, А. 192
- Капустина, Јелена 102
- Караџић, Вук Стефановић 34–35, 45, 50, 56, 67–68, 70, 73, 75–77, 81, 86, 96, 101, 167, 242, 315, 336 [993]
- Кардош, Александра 303 [654]
- Каркидис, Јанис, в. Karkidis, Yannis
- Карпиловска, Євгенія 275 [393]
- Кастриот, Андроника, в. Kastrioti, Donika
- Катона, Едит 346 [1090–1091]
- Кевечеш, Золтан, в. Kövecses, Zoltán
- Кенеди, Џон 150
- Квока, Томаш, в. Kwoka, Tomasz
- Кедвеш, Ана, в. Kedveš, Ana
- Керкез, Драгана 165, 174, 233–240, 267 [300], 275, 303, 358 [1228]
- Киц-Дргас, Џоана, в. Kic-Drgas, Joanna
- Киш, Наташа 291 [545]
- Клајн, Иван 66, 71, 81, 195, 339 [1026], 356 [1193]
- Кларк, Весли 148
- Клеут, Марија 291, 317 [789]
- Кликовац, Душка 287 [504]
- Клинтон, Бил 148
- Клименко, Ніна 275 [394]
- Кљајић, Наташа 324 [853]
- Кљакић, Снежана 267 [301–302], 291, 346
- Кмцова, Светлана, в. Kmcová, Svetlana
- Кнежевић, Божица 287 [505], 303 [655], 328
- Кнежевић, Ивана 166–167, 174–175, 303 [656], 317, 358 [1229]
- Кнежевић, Љиљана 258 [177]
- Кнежевић, Мара 324 [854]
- Кнежевић, Марија 339 [1027]
- Коваль-Фучило, Ирина 275 [395]
- Ковач Рац, Елеонора, в. Kovács Rác, Eleonóra
- Ковачевић, Зорица 252 [97]
- Ковачевић, Милош 127–128, 136, 196–197, 284 [469–470], 292 [546–548], 313 [743–744], 317–318 [790–791], 324 [855], 336 [994]
- Ковачевић, Сава 149
- Кожинова, А. 190
- Козомара, Драгомир 228–229
- Комароми, Бојана 258 [178]
- Конюшкевич, Марија 276 [399]
- Константини, Дарија, в. Constantini, Daria
- Константиновић, Стеван 246, 275 [396]
- Кончаревић, Ксенија 159–186, 246–247 [28–31], 252 [98], 258 [179], 267 [303], 273, 275–276 [397–398], 318, 356 [1187]
- Копривица, Верица 279 [428]
- Копривица, Јован 85–86, 88–89, 92–99, 101
- Копривица Лелићанин, Марија 346 [1095]
- Корда, Драгана 303 [657]
- Корженски, Јан, в. Kořenský, Jan
- Корина, Н. 193
- Коряковцева, Е. И. 273 [371]
- Костић, Владимир С. 195
- Костић, Милена 346 [1096]
- Костић Томовић, Јелена 252 [99]
- Кофи, Стивен Џејмс, в. Coffey, Stephen James
- Кочић, П[етар] 68
- Кочовић, Милица 247, 318 [792]
- Кравецки, Александар 283 [460]
- Крајишник, Весна 284, 358 [1230]
- Краснићи, Ахмет, в. Krasniqi, Ahmet
- Крејчи, Павел, в. Krejčí, Pavel

- Крейчова, Елена 258 [182]
 Кречмер, Ана 110, 123, 188, 193
 Кржижова, Кристина 258 [183]
 Криворучко, Татјана 258 [184]
 Кријеџи, Мерима, в. Kriježi, Merima
 Кример Габоровић, Сања 247 [32],
 267–268 [305–306], 304, 346
 Кристофериџи, Константин, в.
 Kristoferidhi, Konstandin
 Крстев, Цветана 304 [658]
 Крстић, Маја 268 [307], 276, 292
 Кудрявцева, Екатерина 258 [185]
 Кузидова, Ирина 107, 123
 Кузмановић, Рајко 195
 Кузмановић Јовановић, Ана 346 [1097]
 Кујунџић, Маја 247, 318 [793]
 Кукић Прошић, Тијана 258 [186]
 Кукузел, Јован, в. Kukuzeli, Jan
 Кукуш 72
 Куљанин, Сања 284 [471], 304 [659]
 Курешевић, Марина 105–126, 244 [4],
 332 [939], 334 [964–966]
- Лабов, Вилијам 247 [33]
 Ладровци, Фехми, в. Lladrovci, Fehmi
 Ладровци, Џева, в. Lladrovci, Xhevë
 Лазаревић, Лаза 67, 77, 79
 Лазарова Никовска, Ана 258 [187]
 Лазић, Мирослав 332 [940]
 Лазић Коњик, Ивана 304, 318 [794]
 Лазовић, Весна 346 [1098]
 Лазовић, Михаела 268 [308], 292, 346
 Лаиноввић Стојановић, Надежда 268
 [309], 276, 304
 Лалић, Михаило 67
 Лалић Крстин, Гордана 304 [660], 347
 [1099]
 Лангстон, Кит, в. Langston, Keith
 Леаковић, Б. 67
 Левицкий, Роман 252, 276 [400]
 Левушкина, Ружица 165–167, 180–
 181, 304 [661]
 Лејкоф, Џорџ 247 [34–36]
 Лепојевић, Јелена 318 [795]
 Лесневская, Димитрина 259 [188–189],
 276 [401–402]
- Лигорио, Орсат 304 [663]
 Ликоманова, Искра 13, 27
 Лилић, Драган 328 [896]
 Линдштет, Јоук, в. Lindstedt, Jouko
 Лома, Александар 143, 152, 154–156,
 217–224, 228, 247 [37]
 Ломенова, Анета, в. Lomenová, Aneta
 Ломпар, Весна 313 [745–746], 324 [856]
 Лончар Раичевић, Александра 228–
 229, 286 [497]
 Лубардић, Богдан М. 164, 181
 Луковић, Милош 247 [38], 284 [472],
 356 [1188–1189]
 Лупуловић, Ана 259 [190]
 Лутовац, Тамара 247 [39]
 Ляпон, М. В. 134, 136
- Љубиша, С[тепан Митров] 76
- Магду, Лиa, в. Magdu, Lia
 Магочи, Пол Роберт, в. Magocsi, Paul
 Robert
 Мајер, Густав, в. Majer, Gustav
 Мајер, М. 188
 Макишова, Ана, в. Makišová, Anna
 Максвел, Александер, в. Maxwell,
 Alexander
 Маљан, Горан 259 [191], 346
 Манојловић, Марела 324 [857]
 Манојловић, Нина 259 [192], 292 [549],
 318
 Манојловић, Соња 268 [311], 273, 276,
 281
 Манчук, Инна 276 [403]
 Маргитић, Стипан, в. Margitić, Stipan
 Маринковић, Симеон 324 [858]
 Марић, Ана 268 [312], 279 [431–432],
 292
 Марић, Биљана 127–137, 165, 181, 247
 [40], 268 [313–314], 276, 292
 Маричић, Сања 259 [193]
 Марјановић, Саша 268 [315], 304
 [664], 346
 Маркова, Елена 276 [404]
 Марковић, Марјан 228, 231

- Марковић, Александра 292 [550], 304 [665]
 Марковић, Бранкица 228, 328 [897–898], 359 [1232]
 Марковић, Дејан 259 [194–195]
 Марковић, Жељко 268 [316–317], 281, 292
 Марковић, Јелена 347 [1101]
 Марковић, Јордана 225, 228, 283 [461], 304, 318 [796], 328 [899–900], 339 [1028]
 Марковић, Кристина 259 [196]
 Марковић, Маја 259 [197], 347 [1102]
 Марковић, Милош 328 [901]
 Марковић, Славољуб 228
 Маројевић, Милена 276 [405]
 Маројевић, Радмило 277 [406–407], 318 [797], 336
 Марти, Роланд, в. Marti, Roland
 Мартинез Ферейро, Силвија, в. Martínez-Ferreiro, Silvia
 Мартынова, Марина 277 [408]
 Мартинов, Златоје 339 [1029]
 Марусенко, М. А. 209–216
 Марушијакова, Елена 202
 Маслова, Валентина 277 [409]
 Масловска, Е., в. Masłowska, E.
 Матавуљ, Симо 78
 Матијашевић, Јелка 292 [551]
 Матић, Јелена 259 [198]
 Матић, Љиљана 304 [666]
 Матић, Томислав 287, 318 [799], 334 [967]
 Матовић, Веселин 336 [997]
 Матрусова, Александра 259 [199]
 Медведова Корунякова, Зузана, в. Medved'ová-Koruniaková, Zuzana
 Меденица, Лука 359 [1234]
 Међеши, Андреа 277 [410]
 Мезенко, А. М. 144–145, 147, 155
 Менцел, Томас 277 [411]
 Мешић, Јадранка 259 [200]
 Мијавцова, Марија, в. Mujavcová, Mária
 Микетић, Сања 325 [859]
 Микић, Радивоје 247 [42]
 Миклошић, Франц, в. Miklosich, Franz
 Миклуц, Валентина 260 [201]
 Миладиновић, Сања 284 [473], 286 [498], 305 [667–670], 313 [747], 318 [800], 325 [860], 328 [902], 336 [998], 339 [1030]
 Милај, Јаков, в. Milaj, Jakov
 Миланов, Наташа 305 [671]
 Милановић, Александар 284 [474], 293 [552], 305 [672], 319 [801], 331, 334 [968], 337 [999–1000], 339
 Милановић, Светлана 293 [553], 305 [673], 313 [748], 328 [903]
 Милашин, Горан 319 [802]
 Милашиновић, Милица 252 [100], 268, 293, 319, 347
 Миленковић, Бранка 319 [803]
 Милетић, Драгица 356 [1190], 359 [1236]
 Милых, М. К. 132, 136
 Миливојевић, Весна 260 [202]
 Милић, Мира 252 [101], 269 [318], 293, 347
 Милићев, Тања 347 [1103]
 Милићевић, М. Ђ. 76
 Миловановић, Ивана 247, 319 [804]
 Миловановић, Соња 319 [805–806]
 Милојевић, Предраг 339 [1031]
 Милорадовић, Софија 37, 62, 228, 305, 329 [904–906]
 Милосављевић, Бојана 305 [674], 319 [807]
 Милосављевић, Тања 228, 247 [243], 284, 293, 305, 329 [907–909]
 Милосављевић, Татјана 347 [1104]
 Милошевић, Иван 347 [1105]
 Милошевић, Јованка 305 [675]
 Милошевић, Стефан 209–216
 Милтенова, Анисава 107, 122
 Миљковић, Вања 167, 181, 305 [676]
 Мимовић, Милица 319 [808]
 Мињовић, Душица 325 [861]
 Мирић, Душанка 133, 136, 260 [203], 277 [412]
 Миронова, Надежда 359 [1237]

- Митић, Ивана 293 [554–556], 359 [1238]
 Митровић, Марија 248 [44]
 Митровић Марић, Јасмина 195
 Мићић Кандијаш, Софија 260 [204]
 Мишић, Биљана 293 [557], 319, 325
 Мишић Илић, Биљана 260 [205], 305 [677], 319 [309], 347 [1106]
 Мишковић Луковић, Мирјана 293 [558], 319 [810]
 Младеновић, Александар 124
 Младеновић, Радивоје 196–197, 228, 329 [910–911], 347 [1107], 353
 Мозер, Михаел, в. Moser, Michael
 Молнар, Драженка 347 [1108]
 Молнар Чикош, Ласло, в. Molnar Čikoš, Laslo
 Московљевић, Јасмина 129, 136
 Московљевић, Милош 67–68, 81
 Моснакова, Катарина, в. Mosnáková, Katarina
 Мркаљ, Зона 325 [862–865]
 Мршевић Радовић, Драгана 306 [678–679]
 Мудри, Александар 277 [413–414]
 Мутавџић, Предраг 269 [319], 281 [451], 284, 306, 348 [1110–1111], 353
 Мутева, Елена 72
 Мухић, Емир 244 [5]
 Мушицки, Лукијан 64
- Набјелкова, Мира, в. Nábělková, Mira**
 Нагорко, Алиџа, в. Nagórko, Alicja
 Негришорац, Иван 284 [475], 356 [1191]
 Недељков, Љиљана 306, 329 [912]
 Недељковић Правдић, Марија 9, 27, 144, 155, 248 [46–48], 348 [1112], 354 [1173]
 Недић, Јелена 260 [207]
 Ненадовић, Матеја 76
 Ненезић, Соња 293 [559–560], 319
 Нечаева, Ија 248 [45]
 Нешић, Анђелко 150
 Нешковска, Силвана 348 [1113]
 Нешименко, П[арфенјева] Г[алина] 277 [415]
- Никитовић, Зорица 164, 166–167, 181, 334 [969–970]
 Николаева, Наталија 273 [372], 283
 Николић, Видан 248 [49], 306 [680]
 Николић, Војислав 339 [1032]
 Николић, Ивана 348 [1114]
 Николић, Марина 195, 198–199, 260 [208], 293–294 [562–566], 313 [749], 359 [1240]
 Николић, Милка 294, 306 [681], 319–320 [811–812], 325 [867]
 Николић, Мирослав 306 [682]
 Никитовић, Зорица 293 [561]
 Нинковић, Сања 269 [320–321], 294, 320, 348
 Новак, Марија 277 [416]
 Новаков, Драгана 334 [971–973]
 Новаков, Предраг 269 [322], 294, 306 [683], 348 [1150], 355 [1174]
 Новаковић, Стојан 155
 Новиков, Ана 205
 Новокмет, Слободан 287, 294 [567], 306 [684], 325 [868]
 Новотни, Соња 281 [452]
 Номаћи, Мотоки, в. Nomachi, Motoki
 Нушић, Бранислав 66, 70, 78–79, 151
- Њебжеговска Бартмињски, С., в. Nebrzegowska – Bartmińska S.**
- Обрадовић, Доситеј 77–78**
 Обрадовић, Ј. 140
 Обрадовић, Милан 306 [685]
 Огњановић, Сања 287 [505]
 Окука, Милош 228, 337 [1001–1002]
 Олбрајт, Медлин 148
 Олейник, Андрей 260 [209]
 Ончевска Агер, Елена, в. Ončevska Ager, Elena
 Орчић, Лидија 306 [686], 348 [1116]
 Остојић, Бранислав 337 [1003]
 Оташевић, Ђорђе 198–199, 244 [7], 248 [50], 260 [211], 273 [373], 277 [417], 282 [453], 306 [687–688], 325, 339–340 [1033–1035], 355 [1175–1178], 359 [1241]

- Павићевић, Данијела 329 [914]
 Павковић, Васа 306 [689]
 Павлиновић 78
 Павловић, Бојана 348 [1117]
 Павловић, Владан 348 [1118–1119]
 Павловић, Јелена 307 [690–691], 320, 329, 334 [974], 359 [1242–1244]
 Павловић, Миодраг 325 [869]
 Павловић, Слободан 124, 332 [941], 335 [975–976]
 Павловић Шајтинац, Маја 260 [212–213]
 Падучева, Е. В. 129, 136
 Пажђерски, Душан Владислав 279 [433–435]
 Палуrowић, Лидија 260 [214]
 Панић Кавгић, Олга 252 [102], 269 [323], 320, 348
 Панић Церовски, Наталија 261 [215–216], 320 [813]
 Папаз, Младен 269 [324], 294, 320, 349
 Папрић, Маријана 261 [217]
 Паровић, Валентина 326 [870]
 Пастор Кичи, Марија, в. Pásztor Kicsi, Mária
 Пасуљевић, Лидија 261 [218]
 Патрић, Стефан 144
 Пауновић Родић, Стефана 269 [325], 279, 307, 360 [1245]
 Пејани, Бедри 148
 Пејановић, Ана 166, 181, 307, 312 [734]
 Пејовић, Анђелка 261 [219], 269 [326–327], 307, 349
 Пејчић, Александар 261 [220], 269 [328], 307, 349
 Пелцлова, Јана, в. Pelclová, Jana
 Пентковский, Алексей 283 [462]
 Перваз, Драгиња 349 [1121]
 Перић, Александар 248 [51], 349 [1122]
 Перић, Владимир 245 [8]
 Перић, Даница 286, 329 [915]
 Пети Станић, Анита 204
 Петар Први 153
 Петковић, Александра 261 [222]
 Петковић, Андреј 228
 Петров Чобанов, Иван 307 [692]
 Петровачки, Љиљана 326 [871]
 Петровић, Ана 261 [223], 326
 Петровић, Боривоје 269 [329], 294, 349
 Петровић, Вељко 67
 Петровић, Веселин 228
 Петровић, Драгољуб 87, 95–96, 102, 227, 229–230
 Петровић, Маша 252 [103], 269, 294, 349
 Петровић, Милена 286 [499], 323
 Петровић, Петар Његош 149
 Петровић, Срђан 159–186, 360 [1247]
 Петровић Савић, Мирјана 46, 63
 Петровски, Трајко 349 [1123]
 Петрухин, В. 190
 Пецо, Асим 35, 63
 Пешикан, Митар 287–288 [507–508]
 Пиетикаинен, Сари, в. Pietikäinen, Sari
 Пижурица, Мато 196, 288 [509], 313 [750–751]
 Пиккио, Риккардо 108, 124
 Пилипенко, Глеб 294 [568]
 Пилиповић, Весна 261 [224]
 Пинковић, Сања 349 [1124]
 Пипер, Предраг 66, 81, 140, 142, 155–156, 181, 195–196, 225–232, 248 [52], 269 [330], 273 [374–376], 284 [476–477], 294 [569], 313, 356 [1192–1193]
 Плетњова, Александра 277 [418]
 Плотњикова, Ана 37, 192, 354 [1165]
 Полетановић, Милица 261 [225]
 Полужа, Шабан 148
 Попов, Веселин 202
 Поповић, Ђорђе 340 [1036]
 Поповић, Јустин 167
 Поповић, Људмила 270 [331–333], 273, 277, 294, 360 [1248]
 Поповић, Михаило 349 [1125]
 Поповић, Момчило 87, 96, 102
 Поспишил, Иво 323 [841], 360 [1249–1250]
 Потребня, А. А. 119, 124

- Пралица, Дејан 166–167, 181
 Продановић, Маријана 270 [334], 307, 349
 Продановић Станкић, Диана 270 [335–336], 320 [814], 349
 Прохватилова, Ольга 278 [419]
 Прохорова, Анжела 165, 181
 Пртљага, Јелена 270 [337], 295, 349
 Прћић, Твртко 284 [478], 307 [693], 340 [1037], 349
 Псков 80
 Пугач, Владимир 349 [1126]
 Пузовић, Љиљана 332 [942]
 Пујић, Саво 228
 Пунга, Лоредана, в. Pungă, Loredana
 Пуповац, Милорад 248 [53], 282, 285

 Радан, Михај 228, 285 [479], 307, 330 [916]
 Раданов, Љиљана 261 [226]
 Радева, Василка 273 [377]
 Раден, Гинтер 248 [54]
 Раденковић Шошић, Бојана 350 [1127]
 Радић, Д. 68, 70
 Радић, Јованка 164, 181, 217–224, 228, 295 [570]
 Радић, Првослав 330 [917], 331 [934], 356 [1194]
 Радић, Сања 248, 307 [694]
 Радић Бојанић, Биљана 261–262 [227–230], 270 [338], 307, 350
 Радић-Дугоњић, Милана 165, 181
 Радовић, Амфилохије 164, 182
 Радовић, Срђан М. 143, 155
 Радовић Тешић, Милица 307 [695–696], 360 [1252]
 Радовановић, Драгана 228, 307, 330 [918–919]
 Радовановић, Јелена 270 [339], 278, 320, 360 [1251]
 Радовановић, Милан 165, 182, 248 [55]
 Радовановић, Милорад 195–196, 245 [9], 285 [480], 295 [571]
 Радојчић, Ружица 270 [340–341], 278, 295, 308
 Радоман, Весна 248 [56]
 Радоњић, Данијела 16, 27
 Радосављевић, Аница 262 [231]
 Радосављевић, Никола 360 [1253]
 Радусин Бардић, Наташа 270 [342], 286, 350
 Раздобутко Човић, Лариса 252–253 [105–106]
 Раичевић, Вучина 262 [232–233], 340 [1038]
 Рајковић, Љубиша 34, 63
 Рајсли, Илона, в. Rajsli, Ilona
 Ракић, Радомир 168, 182
 Ракић, Станимир 350 [1130]
 Рамадани, Агим, в. Ramadani, Agim
 Рамић, Никола 295, 308, 330 [920–921]
 Ранђеловић, Ана 295 [572], 308 [697], 335 [977–978], 337 [1004–1005], 360 [1254]
 Ранковић, Зоран 165–166, 182, 332 [943], 335 [979]
 Ранчић, Дуња 253 [107]
 Рапић-Градишчанин, Ђ. 67
 Ратковић, Драгана 18, 27, 249 [57–58], 253 [108], 285 [481], 295 [573], 308 [698], 356 [1195]
 Ребић, Чедомир 167, 182
 Рељић, Митра 139–157, 165, 182, 196–197, 285 [482], 308 [699]
 Рељковић, М. А. 67
 Реметић, Слободан 33, 63, 66, 76, 196–197, 225–232, 285 [483]
 Решетар, Милан 65, 75
 Ристивојевић Рајковић, Наташа 270 [343], 308, 350
 Ристић, Данијела 95, 102
 Ристић, Стана 91, 102, 165, 182–183, 295 [574–575], 308 [700–702], 320, 360 [1256]
 Роглић, Вера 340 [1040]
 Родић, Соња 295 [576], 308
 Ројс, Јуриј, в. Rojs Jurij
 Росић, Боса 8, 27
 Росић, Тиодор 320, 326 [874]
 Рош, Елинор 249 [59]

- Руденко, Е. 192
 Рупар, Јована 271 [344], 308, 350
 Русимовић, Тања 295 [577–578]
 Рускова Ђермановић, Светлана 271 [345], 282, 308
 Русо, Жан-Жак, v. Ruso, Žan-Žak

 Сабо, Олга 195–200
 Савић, Виктор 198, 200, 308 [703], 332 [944–945], 335 [980]
 Савић, Марија 309 [704]
 Савић, Никола 350 [1131]
 Савић Грујић, Ана 228
 Савкић, Сања 350 [1132]
 Савова, Димка 271 [346], 282, 296 [579], 309, 312
 Саламуровић, Александра 7
 Самарџија Грек, Татјана 168, 183 350, [1133]
 Самарџић, Ана 271 [347], 282, 296
 Самарџић, Биљана 335 [981]
 Санковић, Никола 361 [1259]
 Сапир, Едвард 189
 Сафонова, Викторија 262 [234]
 Седакова, Ирина 205
 Секулић, Исидора 150
 Селимовић, Меша, в. Selimović, Meša
 Селимски, Лудвиг 320 [815]
 Сикимић, Биљана 7–31, 191, 249 [60], 361 [1261]
 Силашки, Надежда 262 [235–236], 271 [348], 309 [706–707], 350 [1134]
 Силео, Валентина 282, 330 [922]
 Симић, Радоје 167, 183, 285 [484], 296 [580], 320–321 [816–817], 337 [1006–1007]
 Симић, Зоран 228
 Симоновић, Марко 296 [581]
 Симуновић Полуга, Јелена 249 [61]
 Синадиновић, Данка 321 [818]
 Сјероћук, Жежи, в. Sierociuk, Jerzy
 Скендербег 146, 152
 Скок, Петар, в. Skok, Petar
 Слијепчевић, Светлана 320 [819]
 Смит, Сара, в. Smyth, Sarah

 Смољан 72
 Соколи, Ходо, в. Sokoli, Hodo
 Соколовић, Далибор 201–208, 279–280 [437–438]
 Сореску Маринковић, А. 17
 Софронијевић, Милорад 356 [1196]
 Спајић, Анка 150
 Спајић, Светлана 249 [62–64], 253 [109], 309 [708–709], 321 [820], 340 [1041], 350 [1135]
 Спасић, Јелена 321 [821], 350 [1136]
 Спасојевић, Анета 309 [710], 361 [1262]
 Спасојевић, Марина 296 [582], 361 [1263]
 Спахић, Едина, в. Spahić, Edina
 Срдић, Смиља 296 [583], 340 [1042], 356 [1197]
 Средојевић, Дејан 286–287 [500–501], 296 [584], 321 [822]
 Сремац, Стеван 68, 77–79
 Стакић, Милан 296 [585–586]
 Стаменковић, Душан 351 [1137]
 Станић, Данијела 309 [711]
 Станић, Драган 195
 Станић, М. 70–71, 77, 82, 99
 Станић, Милија 95–96, 98–99, 102
 Станишић, Вања 249 [65]
 Станковић, Богољуб 262 [237–238], 278
 Станковић, Борисав 77
 Станковић, Бранимир 228
 Станковић, Радоман 106–107, 110, 124–125
 Станковић, Селена 309, 330 [923]
 Станковић, Станислав 356 [1198]
 Станковић Шошо, Наташа 326 [876], 340
 Станојевић, Веран 253 [110], 271 [350–351], 296, 351 [1138–1139]
 Станојевић, Марија 271 [352], 296, 351
 Станојловић, Јована 332 [946–947]
 Станојчић, Живојин 296 [587–588], 326 [877]
 Станојчић, Славко 321 [823]
 Стасељко, Е. 145–146, 152, 155

- Стевановић, Бошко 330, 340 [1043]
 Стевановић, Маја 351 [1140]
 Стевановић, Михаило 67, 82
 Степанов, Данијела 340 [1044]
 Степанов, Страхиња 309 [712], 321 [824–825]
 Степановић, Жељко 273 [378], 282, 330
 Стефан Дечански 150
 Стефановић, Александар 271 [353], 297, 351
 Стефановић, Марија 165, 183, 187–194, 295 [10], 274 [379], 309 [713–714]
 Стефановић, Тамара 262 [239]
 Стехликова Ђурасек, Мирна, в. Stehlíková Ďurasek, Mirna
 Стијовић, Рада 10, 198, 228, 253 [111], 297 [589], 309–310 [715], 321, 33, 340 [1045]
 Стипанчевић, Ана 262 [241]
 Стойков, Стойко 13, 18, 28
 Стојановић, Андреј 321 [826]
 Стојановић, Бранко 356 [1199]
 Стојановић, Јелица 196–197, 285 [488–489], 297 [590], 321, 335 [982–983], 337 [1008], 361 [1264]
 Стојановић, Милица 310 [716], 351 [1141]
 Стојановић, Мiroљуб 228
 Стојановић Мокрањац, Стеван 150
 Стојановић, Олга 271 [354], 297, 351
 Стојић, Светлана 351 [1142]
 Стојичић, Виолета 263 [242]
 Стојичић, Војкан 263 [243–244]
 Стојкановић, Александар 351 [1143]
 Стојковић, Александра 287, 297, 321, 330
 Стојчевић, Павле 167
 Стокин, Маја 310, 330 [925]
 Стошић, Јелена 271 [355], 282 [454], 297, 310 [717], 335
 Стошић, Љиљана 166, 183
 Страмлић Брезник, Ирена, в. Stramljič Breznik, Irena
 Суботин Голубовић, Татјана 110, 274 [380], 331 [935], 356
 Суботић, Љиљана 340, 361 [1265]
 Сузић, Радмила 263 [245]
 Сумијоши, Макото, в. Sumiyoshi, Makoto
 Сумуновић Полука, Јелена 253
 Суханек, Люциан 361 [1266]
 Тадић, Драгица 167, 183
 Талми, Ленард 249 [66]
 Танасијевић, Милена 263 [246]
 Танасић, Срето 195–196, 229, 274 [381], 285 [490], 297 [591–594], 321 [827], 351 [1145], 361 [1267]
 Танасић Лазић, Тијана 310 [718]
 Тасић, Милош 322 [828]
 Татаренко, Ала 253 [112]
 Тафра, Бранка 274 [382]
 Ташина, Хоџа Хасан 150
 Текешиновић, Лејла 271 [356], 282, 297, 351
 Телбизов, Карол 11, 28
 Телебак, Милорад 313 [752]
 Тербеши, Ганимете 148
 Терзић, Богдан 165, 183, 354–355
 Тирова, Зузана, в. Týrová, Zuzana
 Тешић, Ана 310, 330 [926]
 Тир, Михал 361 [1268]
 Тишева, Ђовка 13, 28
 Тишкеи, Вилма, в. Tiškei, Vilma
 Тодоров, Нада 326 [878]
 Тодоровић, Дарко 167–168, 183, 253 [113–114], 356
 Тодоровић, Ивица 142, 156
 Тодоровић, Милан 352 [1146]
 Тодоровић, Никола 183
 Тодоровић, Стефан 322 [829–830]
 Толстая, М. Светлана 188–189
 Толстая, М. 192
 Толстой, Никита И. 108, 124, 189
 Томашевски, Жежи, в. Tomaszewski, Jerzy
 Томић, Александра 263 [247]
 Томић, Бојана 310 [719–720]
 Томић, Илија 340 [1046]
 Томић, Јована 322 [831]
 Томић Даржирол, Босиљка 272 [358], 310, 312, 352

- Томовић, Ненад 352 [1147]
 Топалов, Јагода 263 [248–251]
 Топаловић, Мушан 150
 Топија, Карл, в. Topia, Karl
 Тополинска, Зузана 229, 282 [456]
 Тошић, Јелена 352 [1148]
 Тошић, Јелица 263 [252]
 Тошић, Тиана 352 [1149–1150]
 Тошовић, Бранко 362 [1277]
 Трајковић, Татјана 229, 310 [721], 330 [927]
 Трбојевић, Данило 8, 28
 Трифуновић, Ђорђе 217
 Трнавац, Радослава 165, 183
 Тропин, Тијана 253 [115]
 Трошић, Драгиша 331, 340 [1047]
 Туна, Енес, в. Tuna, Enes
 Турилов, Анатолиј 274 [383], 331
 Туцовић, Димитрије 152
- Ћ**
 Ћевриз Нишић, Вера 297 [595], 322
 Ћеклић, Нина 297 [596]
 Ћелић, Ивана 101
 Ћенђала, Ана, в. Cienciála, Anna
 Ћетковић, Влада 150
 Ћећез Иљукић, Драгана 326 [879]
 Ћирковачки, Жељко 341 [1049]
 Ћирић, Љубисав 183, 229
 Ћирковић, Милош 150
 Ћирковић, Светлана 249 [68], 331 [928]
 Ћирковић Миладиновић, Ивана 263 [253]
 Ћопић, Б[ранко] 68–69, 77
 Ћорић, Божо 297–298 [597–598], 356 [1200]
 Ћосић, Илеана 356 [1201]
 Ћупић, Драго 96, 102
 Ћупић, Жељко 96, 102
- У**
 Узенева, Елена 13, 28, 192
 Ука, Мехо, в. Uka, Mehë
 Улуханов, Игорь 249 [69]
 Утвић, Милош 310 [722]
 Урошевић, Данка 229
 Ухларикова, Јасна, в. Uhláriková, Jasna
- Ф**
 Фејса, Михајло 272 [361], 278 [421], 352
 Фемић Касапис, Јелена 166, 183–184
 Фигар, Владимир 352 [1151–1153]
 Филиповић, Зоран 341 [1050]
 Филиповић, Јелена 272 [362], 322, 352
 Филиповић, Мирјана 263 [254]
 Филиповић Ковачевић, Соња 352 [1154–1155]
 Филмор, Чарлс 249 [70]
 Фин, Моника 361 [1269]
 Фоконије, Жил 250 [72]
 Францистјова, Ана, в. Francistyová, Anna
 Фрид, Иштван, в. Fried, István
- Х**
 Хајду, Доријан 250, 310 [723]
 Халас, Ана 310 [724], 352 [1156]
 Халупка Решетар, Сабина 263 [255]
 Харадинај, Љуан, в. Haradinaj, Luan
 Харитончик, Зинаида 245 [11]
 Харф, Арнолд, в. Harf, Arnold
 Хација, Хајро 148
 Херартс, Дирк 250 [73]
 Хлавач, Џим, в. Hlavač, Jim
 Хлебец, Борис 253 [117], 322 [832], 356 [1202]
 Ходи, Шандор, в. Hódi, Sándor
 Ходолич, Јармила 264 [256]
 Хорак, Емил, в. Horak, Emil 362 [1271]
 Хоџић Јејна, Амра, в. Hodžić Jejna, Amra
 Хук, Г. 215
 Хурбан, Владимир, в. Hurban, Vladimír
- Ц**
 Цветић, Милана 353 [1158]
 Цветковић, Марина 264 [258]
 Цветковић, Тања 353 [1159]
 Цветковић Теофиловић, Ирена 229, 311 [725], 332 [948], 341
 Цвијетић, Ратомир 331, 341 [1051]
 Цвијовић, Драгана 311, 322 [833], 362 [1272]
 Цернић, Луција 124
 Цицмил-Реметић, Радојка 229

- Цонева, Лиљана 362 [1273]
 Црњак, Дијана 167, 184, 326 [880]
 Црњански, М. 130
 Цукут, Слађана 311, 331 [929]
 Цури, Бајрам 148
- Чановић, Мира** 241–362
 Чанчар, Ивана 298, 322 [834]
 Чарапић, Драгана 272 [363], 311, 353
 Чаркић, Милосав 167, 184
 Чарнојевић, Арсеније 150
 Чевела, Олга 278 [422]
 Ченгић, Нермина 353 [1160.]
 Чета, Антон, в. Çetta, Anton
 Чигоја, Бранкица 335 [984–986]
 Чијеп, Јарослав, в. Čiep, Jaroslav
 Чикара, Татјана 353 [1161]
 Чиргић, Аднан 165, 184
 Човић, Бранимир 253 [118–119]
 Чорболоковић, Саша 322 [835]
 Чубуровић, Биљана 353 [1162]
 Чудић, Марко 254 [120]
 Чудомировић, Јован 298 [599], 322 [836]
 Чумаков, Г. М. 127, 136
 Чутура, Илијана 298 [600], 322 [837–838], 326 [881]
- Царић, Серафим** 167
 Цозеф, Брајан Д., в. Joseph, Brian D.
 Цонић, Виолета 272 [364], 278, 298
- Шајтинац, Људмила** 311, 331 [930]
 Шантић, Алекса 150
 Шапчанин, [Поповић, Милорад] 68, 77
 Шафер, Марина 335 [987]
 Шекспир, Вилијам 151
 Шеховић, Амела 282, 298, 322 [839]
 Шикмановић, Љиљана 264 [259]
 Шипка, Данко 341 [1052], 353 [1163]
 Шипка, М[илан] 71
 Шкаљић, Абдулах, в. Škaljić, Abdulah
 Шоштарић, Ада 272 [365], 353
 Штавланин-Ђорђевић, Љубица 106, 121, 124
 Штајнголде, А., в. Šteingolde, A.
- Штајнке, Клаус, в. Steinke, Klaus
 Штасни, Гордана 40, 63, 167, 184, 298 [601], 311 [727–730], 322, 337 [1009]
 Штебих Голуб, Барбара 282 [457]
 Штерн, Дитер, в. Stern, Dieter
 Штрбац, Гордана 298 [602], 311 [731–733], 323, 362 [1275]
 Штрекел, К[арел] 46
 Шћепановић, Михаило 323 [840], 362
- Яблоновская, Наталья** 275 [390]
 Яворская, Г. 192
 Якушкина, Екстерина 358 [1224]
- Латиница*
- Agaj, Ago 148
 Ahmeti, Shemsi 147
 Ajnshtajn, Allbert, в. Ајнштајн, Алберт
 Akifa, Mehmed 151
 Ali Pashë Gucia, в. Али-паша
 Гусињски
 Ali Pashë Tepelena, в. Али-паша
 Тепелена
 Arsenijević, Boban, в. Арсенијевић,
 Бобан
 Assmann, Jan 141, 149, 15
 Ataturk, Kemal 153
- Bajgora, Bislim** 148
 Barni, Monica 9, 29
 Bartmiński, J. 188–189, 194
 Belushi, Gjon 151
 Ben Rafael, Eliezer 9, 18, 29
 Bislimi, Selim 147
 Boldocká Grbićová, Annamária 357 [1205]
 Boshković, Rugjer, в. Бошковић, Руђер
 Bradley, David 13, 28
 Browne, E. Wayles 204
 Brückner, Aleksander 79–80, 82
 Bubulina, Laskarina 152
 Būdvytytė-Gudienė, Aina 191
 Buršić Matijašić, Klara 280 [444]

- Camara, Joana 339 [1025]
 Cienciała, Anna 208
 Cioranescu, Alejandro 71
 Coffey, Stephen James 258 [180]
 Colta, Rodica 25, 28
 Constantini, Daria 246 [27], 281, 318
 Coppolse, Jannet 9, 29
 Corin, Andrew R. 110, 124
 Crljenko, Ivana 141, 156
- Čiep, Jaroslav 362 [1274]
- Daveluy, Michele 9, 28
 Delvina, Sulejman 153
 Deva, Xhafer 148
 De Rada 151
 Došen, V. 69, 73
 Dukagjini, Lekë 149
 Du Plessis, Theodorus 28
- Đerić, Gordana 142, 156
 Đinđić, Marija, v. Ђинђић, Марија
- Eftimiu, Viktor 151
- Ferenčíková, Adriana 229
 Ferguson, Jenanne 9, 28
 Francistyová, Anna 362 [1270]
 Fried, István 204
- Gašparovská, Mária 357 [1209]
 Gazieva, Indira 343 [1068]
 Gibson, Catherine 201, 202
 Gjika, Elena 151
 Gorter, Durk 8–10, 28–29
 Grbavac, Ivana 9, 28
 Greenberg, Robert D. 204
 Grković-Major, Jasmina,
 v. Грковић-Мејџор Јасмина
 Gudavicius, Aloyzas 191
- Haradinaj, Luan 147
 Harf, Arnold 152
 Hélot, Christine 9, 28
 Hlavač, Jim 253 [116]
- Hódi, Sándor 353 [1157]
 Horak, Emil 362 [1271]
 Horvat, Branko 151, 156
 Hodžić Jejna, Amra 264 [257]
 Hurban, Vladimír 280 [440]
 Hygo, Viktor, v. Иго, Виктор
- Илић, Марија, v. Илић, Марија
 Ionescu, Daniela 252 [95]
 Ipen, Theodor 152
 Ivić, Pavle, v. Ивић, Павле
- Janjić, Ivana 16, 29
 Jashari, Adem, 147
 Jaworski, Adam 7, 28
 Jokić, Branko 102
 Jokli, Norbert 152
 Joseph, Brian D. 204
 Juffermans, Kasper, 9, 29
 Jurgaitis, Nedas 191
- Kalapiš, Augustin 20, 29
 Kamusella, Tomasz 201, 203, 205
 Karkidis, Yannis 334 [963]
 Kastrioti, Donika 151
 Kedveš, Ana 346 [1093]
 Kmecová, Svetlana 279 [427]
 Kořenský, Jan 244 [3]
 Kovács Rácz, Eleonóra 346 [1094]
 Krasniqi, Ahmet 147
 Krejčí, Pavel 258 [181]
 Kretschmer, A., v. Кречмер, Ана
 Krijezi, Merima 267 [304], 292, 346
 Kristoferidhi, Konstandin 151
 Kic-Drgas, Joanna 258 [176]
 Kukuzeli, Jan 151
 Kwoka, Tomasz 328 [895]
- Lladrovci, Fehmi 147
 Lladrovci, Xhevë 147
 Langston, Keith 204
 Lastrić, F. 69, 73
 Lindstedt, Jouko 205, 208
 Loma, Aleksandar, v. Лома, Александар
 Lomenová, Aneta 359 [1231]
 Lourié, Basil 107, 124

- Machek, Václav 79–80, 82, 91, 102
 Magdu, Lia 347 [1100]
 Magocsi, Paul Robert 202–203
 Majer, Gustav 152
 Majer, Tomas 141, 156
 Makišová, Anna 268 [310], 279 [429–430], 287, 292
 Manojlović Pintar, Olga 15, 29
 Marasović-Alujević, Marina 143, 156
 Maretić, Tomo 74, 79–82
 Margitić, Stipan 69, 73–75
 Marti, Roland 203, 207
 Martínez-Ferreiro, Silvia 247 [41]
 Masłowska, E. 193
 Mathiesen, Robert 121, 124
 Maxwell, Alexander 204
 Medved'ová-Koruniaková, Zuzana 359 [1233]
 Miklosich, Franz 74, 79–82, 219
 Milaj, Jakov 151
 Milleker, Felix 20, 29
 Molnar Čikoš, Laslo 347 [1109]
 Moriarty, Máiréad 29
 Moser, Michael 188, 203
 Mosnáková, Katarina 359 [1239]
 Myjavcová, Mária 359 [1235]

 Nábělková, Mira 203
 Nagórko, Alicja 244 [6]
 Nebrzegowska – Bartmińska S. 189
 Nomachi, Motoki 7–31, 201, 205, 208

Obradović 69
 Ončevska Ager, Elena 260 [210]
 Otašević, Dušan 87, 95, 99, 102

 Papaurėlytė-Klovienė, Silvija 191
 Pásztor Kicsi, Mária 349 [1120]
 Pavić, E. 69–70, 73
 Pelclová, Jana 261 [221]
 Pietikäinen, Sari 9, 29
 Piper, Predrag, v. Пипер, Предраг
 Popović, Virđinija 16, 29
 Pungă, Loredana 252 [104]

Rajić 68
 Rajsli, Ilona 350 [1128]

 Rakočević, Selena 17, 29
 Ramadani, Agim 147
 Reković, Ibrahim 87, 95, 98, 102
 Rešetar, Milan 65, 73–76, 82
 Ricento, Thomas 10, 29
 Ringheim, Alen 109, 124
 Rojs, Jurij 278 [420]
 Ruso, Žan-Žak 140–141, 156

 Salminen, Tapani 13, 29
 Satzinger, Helmut 302 [640]
 Selimović, Meša 34, 63, 67, 150
 Shohamy, Elana 9–10, 29
 Sierociuk, Jerzy 279 [436]
 Skënderbeu, v. Скендербег
 Skendi, Stavro 151–152, 156
 Skok, Petar 46–47, 49–50, 56, 65–66, 68, 71–74, 80–82
 Smyth, Sarah 205
 Sokoli, Hodo, 152
 Spahić, Edina 271 [349], 282, 350
 Spajiq, Anka, v. Спајић, Анка
 Stehlíková Ďurasek, Mirna 262 [240]
 Steinke, Klaus 12, 30, 204
 Stern, Dieter 205
 Stramljič Breznik, Irena 282 [455]
 Sumiyoshi, Makoto 351 [1144]
 Shekspir, Viliam, v. Шекспир, Вилијам

 Škaljić, Abdulah 35, 63, 71, 311 [726]
 Šteingolde, A. 193

Tashini, Hoxha 151
 Telbis, Karol 12, 30
 Thurlow, Crispin 28
 Tiškei, Vilma 271 [357], 297, 352
 Toleikienė, Reda 191
 Tomaszewski, Jerzy 208
 Topia, Karl 153
 Tucović, Dimitrije, v. Туцовић, Димитрије
 Tuna, Enes 340 [1048]
 Týrová, Zuzana 165, 183, 280 [439]

 Uhláriková, Jasna 272 [359–360], 280, 310
 Uka, Mehë 147

-
Valentová, Anna Margaréta 357 [1207]	Žigo, Pavol 227, 231
Varga, Melita Aleksa 342 [1065]	
Vasa, Pashko 151	Çetta, Anton 151
Vëlezërit Frashëri 151	Çetković, Vllado, v. Цветковић, Владо
Vëllezerit Bytyqi 147	
Večerka, Radoslav 117–118, 125	Warditz, V. 193
Veqilharxhi, Naum 151	Waszakowa, Krystyna 278 [423]
Villson, Vudro, v. Вилсон, Вудро	Werkmann, Ana 245 [13], 342
Vokshi, Sulejman 152	Wexler, Paul 202
Vrčević [Vuk] 69	Wojtak, Maria 278 [424]
Vučković, Marija, v. Вучковић, Марија	Wysoczański, W. 189
Vučković, Siniša 143, 156	
Vuković, Petar 9–10, 30	
Zagnoli, Marco 257 [164]	
Zajmi, Gazmend 151	

Регистре урадила:
Марија Селаковић

УПУТСТВО ЗА ПРИПРЕМУ РУКОПИСА ЗА ШТАМПУ

1. Часопис *Јужнословенски филолог* објављује оригиналне радове из области лингвистичке теорије, словенске филологије, историје и дијалектологије јужнословенских и других словенских језика, историје лингвистике и сродних научних области, научну критику, хронику и библиографију. Радови који су већ објављени или понуђени за објављивање у некој другој публикацији не могу бити прихваћени за објављивање у *Јужнословенском филологу*. Ако је рад био изложен на научном скупу у виду усменог саопштења (под истим или сличним насловом), податак о томе треба да буде наведен у посебној напомени, по правилу при дну прве странице чланка.

2. Радови се објављују на српском језику, екавским или ијекавским књижевним изговором, ћирилицом. Уколико аутор жели да му рад буде штампан латиницом, треба то посебно да нагласи. По договору са Уредништвом, рад може бити објављен на енглеском, руском, немачком или француском језику.

Рукопис треба да буде исправан у погледу правописа, граматике и стила. У *Јужнословенском филологу* за радове на српском језику примењује се *Правилник српског језика* Митра Пешикана, Јована Јерковића и Мата Пижурице (Матица српска: Нови Сад, 2010). Поред правописних норми утврђених тим правописом аутори треба да се у припреми рукописа за штампу придржавају и следећег:

- а) Наслови посебних публикација (монографија, зборника, часописа, речника и сл.) који се помињу у раду штампају се курзивом на језику и писму на којем је публикација која се цитира објављена, било да је реч о оригиналу или о преводу.
- б) Пожељно је цитирање према изворном тексту (оригиналу) и писму. Уколико се цитира преведени рад, треба у одговарајућој напомени навести библиографске податке о оригиналу.

- в) Страна имена пишу се транскрибовано (прилагођено српском језику) према правилима *Правойиса српскога језика*, а када се страно име први пут наведе, у загради се даје изворно писање, осим ако је име широко познато (нпр. Ноам Чомски), или се изворно пише исто као у српском (нпр. Филип Ф. Фортунатов).
- г) У уметнутим библиографским скраћеницама (парентезама) презиме аутора наводи се у изворном облику и писму, нпр. (Белић 1941), (KAROLAK 2004);
- д) Цитати из дела на страном језику, у зависности од функције коју имају, могу се наводити на изворном језику или у преводу, али је потребно доследно се придржавати једног од наведених начина цитирања. Уколико су наводи дати у изворном језику, аутор у фусноти може дати њихов превод.

3. Рукопис расправе или студије треба да има следеће елементе: а) наслов рада, б) име, средње слово, презиме, назив установе у којој је аутор запослен, в) сажетак, г) кључне речи, д) текст рада, ђ) литературу и изворе, е) резиме и кључне речи на руском и енглеском језику, ж) прилоге. Редослед елемената мора се поштовати. Радови који представљају краће прилоге, грађу, приказе и сл. поред основног дела текста садрже име аутора, афилијацију, електронску адресу аутора и наслов.

4. Наслов рада треба да што верније и концизније одражава садржај рада. У интересу је аутора да се користе речи прикладне за индексирање и претраживање. Ако таквих речи нема у наслову, пожељно је да се наслову дода поднаслов. Наслов (и поднаслов) штампају се на средини странице, верзалним словима.

5. Име, средње слово и презиме аутора у студијама и чланцима штампају се изнад наслова уз леву маргину, а у приказима испод текста уз десну маргину, курзивом. Имена и презимена домаћих аутора увек се наводе у оригиналном облику, независно од језика рада. Назив и седиште установе у којој је аутор запослен наводи се испод имена, средњег слова и презимена аутора. Називи сложених организација треба да одражавају хијерархију њихове структуре (нпр., Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, Одсек за српску књижевност). Ако је аутора више, мора се назначити из које установе потиче сваки од наведених аутора. Функција и звање аутора се не наводе. Службена адреса и/или електронска адреса аутора даје се у подбелешци, која је звездицом везана за презиме аутора. Ако је аутора више, даје се само адреса првог аутора. Назив

и број пројекта, односно назив програма у оквиру кога је чланак настао, као и назив институције која је финансирала пројекат или програм наводи се у посебној подбелешци, која је двома звездицама везана за назив установе у којој је аутор запослен. Код хронике, приказа и критике име аутора, афилијација и електронска адреса дају се после текста хронике, приказа или критике.

6. У сажетку, који треба да буде на језику на коме је написан и рад, треба језгровито представити проблем, циљ, методологију и резултате научног истраживања. Препоручује се да сажетак има од 100 до 250 речи (може бити и краћи, ако то одговара обиму и природи рада). Сажетак треба да се налази испод наслова рада, без ознаке *Сажетак*, и то тако да му је лева маргина увучена 1 cm у односу на основни текст (тј. једнако увучена као први пасус основног текста).

7. Кључне речи су термини или изрази којима се указује на целокупну проблематику истраживања, а не може их бити више од десет. Препоручљиво их је одређивати са ослонцем на стручне терминолошке речнике, а у интересу је аутора да учесталост кључних речи (с обзиром на могућност лакшег претраживања) буде што већа. Кључне речи дају се на језику на којем је написан сажетак. Кључне речи се наводе испод сажетка, са ознаком *Кључне речи*, и то тако да им је лева маргина уравната с левом маргином сажетка.

8. Библиографска парентеза, као уметнута скраћеница у тексту која упућује на потпуни библиографски податак о делу које се цитира, наведен на крају рада, састоји се од отворене заграде, презимена аутора (малим верзалом), године објављивања рада који се цитира, те ознаке странице с које је цитат преузет и затворене заграде, на пример:

(Ивић 1986: 128)	за библиографску јединицу:	Ивић, Павле. <i>Српски народ и његов језик</i> . – 2. изд. Београд: Српска књижевна задруга, 1986.
------------------	----------------------------	--

Ако се цитира више суседних страница истог рада, дају се цифре које се односе на прву и последњу страницу која се цитира, а између њих ставља се црта, на пример:

(Ивић 1986: 128–130)	за библиографску јединицу:	Ивић, Павле. <i>Српски народ и његов језик</i> . – 2. изд. Београд: Српска књижевна задруга, 1986.
----------------------	----------------------------	--

Ако се цитира више несуседних страница истог рада, цифре које се односе на странице у цитираном раду, одвајају се запетом, на пример:

(Ивић 1986: 128, 130)	за библиографску јединицу:	Ивић, Павле. <i>Српски народ и његов језик</i> . – 2. изд. Београд: Српска књижевна задруга, 1986.
-----------------------	----------------------------	--

Уколико је реч о страном аутору, презиме је изван парентезе пожељно транскрибовати на језик на коме је написан основни текст рада, на пример Џ. Марфи за James J. Murphy, али у парентези презиме треба давати према изворном облику и писму, нпр.

(MURPHY 1974: 95)	за библиографску јединицу:	MURPHY, James J. <i>Rhetoric in the Middle Ages: A History of Rhetorical Theory from Saint Augustine to the Renaissance</i> . Berkeley: University of California Press, 1974.
-------------------	----------------------------	---

Када се у раду помиње више студија које је један аутор публиковао исте године, у текстуалној библиографској напмени потребно је одговарајућим азбучним словом прецизирати о којој се библиографској одредници из коначног списка литературе ради, на пример (MURPHY 1974a: 12).

Уколико библиографски извор има више аутора, у уметнутој библиографској напмени наводе се презимена прва два аутора, док се презимена осталих аутора замењују скраћеницом *и др.*:

(ИВИЋ, КЛАЈН и др. 2007)	за библиографску јединицу:	ИВИЋ, Павле и Иван Клајн, Митар Пешикан, Бранислав Брборић. <i>Српски језички љиручник</i> . 4. изд. Београд: Београдска књига, 2007.
--------------------------	----------------------------	---

Ако је из контекста јасно који је аутор цитиран или парафразира, у текстуалној библиографској напмени није потребно наводити презиме аутора, нпр.

Према Марфијевом истраживању (1974: 207), први сачувани трактат из те области сачио је бенедиктинац Алберик из Монте Касина у другој половини XI века.

Ако се у парентези упућује на радове двају или више аутора, податке о сваком следећем раду треба одвојити тачком и запетом, нпр. (БЕЛИЋ 1958; СТЕВАНОВИЋ 1968)

9. Подбелешке (подножне напомене, фусноте), обележене арапским цифрама (иза правописног знака, без тачке или заграде) дају

се при дну странице у којој се налази део текста на који се подбелешка односи. Могу садржати мање важне детаље, допунска објашњења и сл. Подбелешке се не користе за навођење библиографских извора цитата или парафраза датих у основном тексту, будући да за то служе библиографске парентезе, које – будући повезане с пописом литературе и извора датих на крају рада – олакшавају праћење цитираности у научним часописима.

10. Прилози којима је илустровано научно излагање (табеларни и графички прикази, факсимили, слике и сл.) обележавају се римским цифрама, прилажу се на крају текста рукописа, а њихово место у тексту се означава одговарајућом цифром.

11. Цитирана литература даје се у засебном одељку насловљеном *Цитирана литература*. У том одељку разрешавају се библиографске парентезе скраћено наведене у тексту. Библиографске јединице (референце) наводе се по азбучном или абecedном реду презимена првог или јединог аутора како је оно наведено у парентези у тексту. Прво се описују азбучним редом презимена првог или јединог аутора радови објављени ћирилицом, а затим се описују абecedним редом презимена првог или јединог аутора радови објављени латиницом. Ако опис библиографске јединице обухвата неколико редова, сви редови осим првог увучени су удесно за два словна места (висећи параграф).

Свака библиографска јединица представља засебан пасус који је организован на различите начине у зависности од врсте цитираног извора.

У *Јужнословенском филологу* у библиографском опису цитиране литературе примењује се MLA начин библиографског цитирања (*Modern Language Association's Style - Works cited*) с том модификацијом што се презиме аутора наводи малим верзалом (Откуцају се прво велико слово остала мала, осветли се и изабере Small caps у менију Format опција Font), а наслов посебне публикације наводи се курсивом.

Примери таквог начина библиографског цитирања:

Монографска публикација:

ПРЕЗИМЕ, име аутора и име и презиме другог аутора. *Наслов књиге*. Податак о имену преводиоца, приређивача, или некој другој врсти ауторства. Податак о издању или броју томова. Место издавања: издавач, година издавања. (Paragraph у менију Format, опција Hanging, увлачење 0,32)

Пример:

БЕЛИЋ, Александар. *О језичкој љрироди и језичком развијку: лингвистичка истраживања*. Књ. 1. 2. изд. Београд: Нолит, 1958.

МИЛЕТИЋ, Светозар. *О српском језику*. Избор и предговор Чедомир Попов. Нови Сад: Градска библиотека, 2001.

Фототипско издање:

ПРЕЗИМЕ, име аутора. *Наслов књиге*. Место првог издања, година првог издања. Место поновљеног, фототипског издања: издавач, година репринт издања.

Пример:

СОЛАРИЋ, Павле. *Поминак књијески*. Венеција, 1810. Инђија: Народна библиотека „Др Ђорђе Натошевић“, 2003.

Секундарно ауторство:

У Јужнословенском филологу зборници научних радова се описују према имену уредника или приређивача.

ПРЕЗИМЕ, име уредника (или приређивача). *Наслов дела*. Место издавања: издавач, година издавања.

Пример:

РАДОВАНОВИЋ, Милорад (ур.). *Српски језик на крају века*. Београд: Институт за српски језик САНУ – Службени гласник, 1996.

Рукопис:

ПРЕЗИМЕ, име. *Наслов рукописа* (ако постоји или ако је у науци добио општеприхваћено име). Место настанка: Институција у којој се налази, сигнатура, година настанка.

Пример:

НИКОЛИЋ, Јован, *Песмарица*. Темишвар: Архив САНУ у Београду, сигн. 8552/264/5, 1780–1783.

Рукописи се цитирају према фолијацији (нпр. 2а–3б), а не према пагинацији, изузев у случајевима кад је рукопис пагиниран.

Прилог у серијској публикацији:**Прилог у часопису:**

ПРЕЗИМЕ, име аутора. „Наслов текста у публикацији.“ Наслов часописа број свеске или тома (година, или потпун датум): стране на којима се текст налази.

Пример:

РИБНИКАР, Јара. „Нова стара прича.“ *Летњојис Мајице српске* књ. 473, св. 3 (март 2004): стр. 265–269.

Прилог у новинама:

ПРЕЗИМЕ, име аутора. „Наслов текста.“ *Наслов новина* датум: број страна.

Пример:

КЉАКИЋ, Слободан. „Черчилов рат звезда против Хитлера.“ *Политика* 21. 12. 2004: 5.

Монографска публикација доступна on-line:

ПРЕЗИМЕ, име аутора. *Наслов књиге*. <адреса са интернета>. Датум преузимања.

Пример:

VELTMAN, K.H. *Augmented Books, knowledge and culture*.
<<http://www.isoc.org/inet2000/cdproceedings/6d/6d.>> 02.02.2002.

Прилог у серијској публикацији доступан on-line:

ПРЕЗИМЕ, име аутора. „Наслов текста.“ *Наслов периодичне публикације*. Датум периодичне публикације. Име базе података. Датум преузимања.

Пример:

TOIT, A. „Teaching Info-preneurship: students’ perspective.” *ASLIB Proceedings* February 2000. Proquest. 21.02.2000.

Прилог у енциклопедији доступан on-line:

„НАЗИВ ОДРЕДНИЦЕ.“ *Наслов енциклопедије*. <адреса са интернета>. Датум преузимања.

Пример:

„WILDE, Oscar.” *Encyclopedia Americana*. <...> 15.12.2008.

12. Извори се дају под насловом *Извори у засебном одељку* после одељка *Цитирана литература* на истим принципима библиографског описа који се примењује у одељку *Цитирана литература*.

13. Резиме не би требало да прелази 10% дужине текста, треба да буде на руском и енглеском језику. И наслов рада треба превести на енглески и руски језик. Уколико аутор није у могућности да обезбеди коректан превод, треба да напише резиме на језику на коме је написан и рад, а уредништво *Јужнословенског филолога* ће обезбедити

превод. Уколико је рад написан на страном језику, резиме мора бити написан и на српском и на енглеском језику. Уколико аутор није у могућности да обезбеди резиме на српском језику, треба да напише резиме на језику на којем је написан рад, а уредништво ће обезбедити превод резимеа на српски језик. После резимеа треба на језику резимеа навести кључне речи за дати рад.

14. Текст рада за *Јужнословенски филолог* пише се електронски на страници А4 формата (21 x 29,5 cm), с маргинама од 2,5 cm, увлачењем новог пасуса 1,5 cm, и размаком међу редовима 1,5. Текст треба писати у фонту *Times New Roman*, словима величине 12 pt, а сажетак, кључне речи, резиме, цитирану литературу и подножне напомене словима величине 10 pt.

Штампане рукописе треба слати до 15. јануара за прву свеску или до 15. маја за другу свеску на адресу: Уређивачки одбор *Јужнословенског филолога*, Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, 11000 Београд. Поред штампане верзије рукописа, треба послати и електронску верзију рукописа, идентичну штампаној, у Word формату на компакт диску или на електронску адресу rpiper-2828@gmail.com или rajnad@yahoo.com с назнаком да се ради о рукопису за *Јужнословенски филолог*. Штампана верзија рукописа може бити замењена електронском верзијом у PDF формату.

Уређивачки одбор *Јужнословенског филолога*